

TÖRÖK-MAGYARKORI
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁR.

V.

PEST, 1870.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMAI KÖNYVÁRUSNÁL.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK KIADÁSAI.

TÖRÖK-MAGYAR-KORI TÖRTÉNELMI EMLÉKEK. Első osztály: I. II. köt. Okmánytár a Hódoltság történetéhez Magyarországon Szilády Áron és Szilágyi Sándortól. I. II. köt. XXX és 458 és 480 l. 5 frt.

— — — III. IV. köt. Török-magyar-kori Állam-Okmánytár, szerk. és jegyzetekkel ellátták Szilády Áron és Szilágyi Sándor. I. II. k. VIII és 490 és 524 l. meg egy tábla 6 frt., külön mindenik kötet 3 frt.

— — — V. köt. Török-magyar-kori Állam-Okmánytár, u. azoktól. 530 l. füzve 3 frt 50 kr.

M. TÖRTÉNELMI TÁR. I. köt. X. és 266 l. egy pecsétmással 2 frt 10 kr.

— — — II. köt. 215 l. száz pecsétmással 2 frt 10 kr.

— — — III. köt. 264 l. egy címerrajzzal 1 frt 40 kr.

— — — IV. köt. 260 l. 2 frt 40 kr.

— — — V. köt. 231 l. 1 frt 40 kr.

— — — VI. köt. 264 l. egy pecsétrajzzal 1 frt 60 kr.

— — — VII. köt. 266 l. 1 frt. 60 kr.

— — — VIII. köt. 259 l. 4 kísérati táblával 1 frt 60 kr.

— — — IX. köt. 244 l. 1 frt 40 kr.

— — — X. köt. 240 l. aranybullák s okm. hasonmásaival 1 frt. 60 kr.

— — — XI. köt. 210 l. 1 frt 40 kr.

— — — XII. köt. 292 l. 1 frt 70 kr.

Az egész tizenkét kötetes folyam ára tizenöt forint.

MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁR. Új folyam I. kötete 1868. 252 l. 1 frt 40 kr.

— — — II. kötete 1869. 282 l. 1 frt 80 kr.

MAGYAR LEVELES TÁR. I. köt.: Négy száz magyar levél 1504—1560. Szalay Ágostontól. XX és 432 l. kilencz kísérati hasonmásos táblával 4 frt.

FEJÉR GYÖRGY MAGYARORSZÁGI OKMÁNYTÁRÁNAK betürendű tárgymutatója, Czínár Mórtól. XVI és 519 l. 3 frt.

ÉVMUTATÓ Fejér György Okmánytárához. Knauz Nándor által. 44 l. 40 kr.

HUNYADIÁK KORA MAGYARORSZÁGON Gr. Teleki Józseftől. I.—V., VI: 1. és X.—XII. köt. Mindenik kötet ára 3 frt 65 kr. — (VI. köt. 2. része sajtó alatt.)

BUDA-PEST és környékének helyrajzi története, Rupp Jakabtól. Két térképpel. 306 l. 2 frt.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA. Magyar Történelmi Emlékek, egy-egy kötet ára 3 frt 15 kr. kivéven a következőket: I. osztály, XI. köt. (Árpád-kori Okmánytár. VI. k.), II. oszt. XII. k. (Brutus I.), és XVI. köt. (Forgách) 4—4 frt. — XV. k. (Tököly, Nagy Ivántól) 4 frt 50 kr. — XVIII. köt. (Tököly, Tormától) 1 frt 20 kr. — E nagy gyűjtemény tartalmát l. a boríték következő lapjain.

TÖRÖK-MAGYARKORI
E M L É K E K.

OKMÁNYTÁR.

V.

TÖRÖK-MAGYARKORI
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁR.

V.

PEST, 1870.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

TÖRÖK-MAGYARKORI
ÁLLAM-OKMÁNYTÁR.

SZERKESZTÉK
ÉS
JEGYZETEKKEK ELLÁTTÁK

SZILÁDY ÁRON ÉS SZILÁGYI SÁNDOR.

AKADÉMIAI TAGOK.

HARMADIK KÖTET.

PEST, 1870.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIKAI KÖNYVÁRUSNÁL,

TÖRÖK-MAGYARKORI
ÁLLAM-OKMÁNYTÁR.

Harmadik kötet.

I.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, természet szerént való fejedelmeknek, az ur Isten ez új esztendőnek minden, részeit tegye bódoggá és igen jó szerencsésé nagyságodnak, és adjon sok új esztendőket bódogúl és igen jó szerencsésen érhetni nagyságodnak, el is mulathatni méltóságos állapotjában.

Aharám alázatosan jelenteni nagyságodnak, hogy mind ilyen rút szeles havas esőkben s nagy árvizeken, iszonyú sárban is 12 die 10 órakor tájban dél előtt érkezém bé Konstantinápolyban békével Istennek hálá, illendő becsülettel excipialának az csauz passa Dautpassa völgyében való Chyechymlyig jött előmben ugyan feles Csaussal, hatalmas császár is az Dautpassa felé kimenő ut felett való hegyről néze bennünket a míg bé jövőnk, Zöldfákár aga penig ugyan meszsze jött vala előmben, egyébaránt való magaviseléséből is jót remélhetek, az mint magát hozzám viseli ugyan jó jelnek tartom; tegnap ugy mint 14. voltam szemben az kajmekámmal igen alkalmatlanúl, mert nap estig mind oda ki cizidázott hatalmas császárral csak estve felé ikindikor jöhete haza, akkor is csak azért, hogy audientiat ígért volt, nem akarta hogy re infecta menjünk el házától; kérdé nagyságodat, az ország népének minden rendeit, szegényit mint vadnak s mint kedvelik nagyságodat mondá, s mondá, hogy jó, az budai vezértől is úgy érti, akarja, hogy nagyságod felül azt hallja; kérdé micsodás utam volt, de siettében nem várhatta, hogy feleljek, hanem én is feleltem, s ő nagysága is beszélgetett, mondá hogy tudja miért késtem, jobb lőtt volna eljőnem abban az jó időben, az mikor meg indultam volt, s mondá, hogy készüljek, kedden hatalmas császártól is audientiónk leszen, az kaftányt reánk . . . aiatá s eljövénk, maga ismét mindjárt mene császárhoz, egy szolgáló leányát

adta esászár s annak lakodalmára megyen. Itt igen készülnek hadra, tegnap vünek az tengeren túl való hadaknak ezer lótereh pénzt hajókon, az híre közönségesen az, hogy mi-helyt Memhed passa bé érkezik Deresztorról ezt fővezérré teszik, amazt kajmekámmá, ki azt mondja, hogy Musa passát hozzák kajmekánságra, s Mehemed passát viszik helyére Budára, csak azért hívják ide Deresztorról, hogy hatalmas esászár az főkomornik leányát adta néki, s azt adja meg néki, mindjárt kiküldi, akármelyik helyen légyen, de kívántatik nagyságodnak az szolgálatja, s most Isák aga által nagyságod pracparálhatja szívét jövődő szolgálatra; ő nagysága béérkezvén, mielt ezt fővezérségre praeficiálják mindjárt indul az hadra az tengeren által, hatalmas esászár azután indul, az vizi erejét hatalmas esászár igen praeparálja, szaporítja, Azak alá küldi az tatár hánt az kozákokra, hogy meg ne segíthessék Azakot, onnat talám az muszkákra is el megyen. Acik Ciazí felől semmi emlékezet nincs még, talám ne siessen. Hatalmas esászárrel szemben lévén Maurer uramat mindjárt expediálom; az vásárlással az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint; ő kegyelme által nagyságodat tudósítom minden állapotunkról, ha pedig valami siető dolog lenne, elébb is annál más által tudósítom nagyságodat. Adja Isten rövid nap láthassam nagyságodat jó egészségben. Ex Constantinopoli raptim die 14. Januarii. Anno 1638.

Nagyságodnak alázatos szolgálja szolgál . . . él

Szalánczi Istvan m. p.

Kivülről: Illustrissimo Principi domino, domino Georgio Rákóczi. Dei gratia Principi Transilvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum Comiti etc. Domino, domino mihi naturaliter Clementissimo.

Rákóczi György. saját kezeirása: 9 die februarii 1638 Telegd. 6 óra után estve Dániel János.

Eredeti. *Erd. Muz.* (Albert János tordai unitárius pap ajándékából.)

II.

Instructio pro Generoso Balthazare Sebessi ad Illustris: Vezirum Budensem, Mehmet Passam Alban Graecam.

Kegyelmed az vezérnek szóló levelünket, instructiót és ajándékinkat kezéhez vevén, az temesvári passának szóló levelünkkel, és ajándékunkkal együtt; Isten segitségéből mindjárt induljon meg, és útját oly sorgalmatosan continuálja Temesvár felé, hogy az útban való késedelmezése miatt magának még több utat ne szerezzen; holott ha az vezért Landor Fehérvárott nem érné, utána kellene szinte Budáig menni, az hol elérné; siessen azért éjjél nappal kegyelmed, hogy érhesse Fehérvárott az vezért.

Ugy vagyon; az vezérrel kellene elsőben szemben lenni, azután az temesvári passával, az rend is úgy kívánja, de mivel Temesvárott el nem kerülheti, abban egyéb nem lehet, szemben legyen kegyelmed vele, és levelünket ajándékunkat megadván, salutálja a mi nevünkkel, és ajánlja jó akaratunkat, barátságos szomszédságunkat, kérje azon, hogy velünk és végbeli hiveinkkel tartsa meg maga is a jó szomszédságot, s alatta valókkal is tartassa meg; ne engedjen kártételt, kapdosást, tiszte alatt való vitézeknek tenni, mi is a mi részünkről azont cselekedjük. Utját mondja kegyelmed, hogy ez mostani vezérhez vagyon, köszönteni megyen kegyelmed.

Landor Fejérvárra jutván, az vezért igen böcsületesen salutálja, levelünket és ajándékunkat megadván neki, mentől böcsületesben lehet, mert mi úgy halljuk: gravitással viseli magát, mivel már portai Fővezér is volt; kívánjon mi nevünkkel új méltóságába sok jó szerencsét neki, s mondja meg mily nagy örömünk lött az ő nagysága promotióján, tudván, hogy eleitől fagva ő nagysága igaz jóakarónk volt, és már itt közel levén, inkább megmutathatja hozzánk jó akaratját.

Mi ő nagysága jó akaratjában, úgy bizunk minden dolgainkban, mint ha édes apánk volna ő nagysága, kiért mi is ő nagyságának hálaadó jóakarattal igyeztünk lenni, egyet érteni, ide ki való hatalmas császáruink birodalmának békességét oltalmazni, és az jó szomszédságát is a mi részünkről őrizni.

Ő nagyságának minden szükséges dolgainkat megírjuk, ő nagysága is írjon, izenjen, kíváltképen erre kérje kegyelmed ő nagyságát, minthogy a német párton sokféle elméjű

emberek vannak, Erdély ellen mindenkor igyekeznek, ha azért valami oly dolgot irnának, vagy izennének arról az részről, és más felől is ő nagysága hitelt annak mindjarást ne adjon, hanem magunktól az olyan költött dolgoknak végére menjen először és úgy tegyen ítéletet, mint okos, sokat látott, hallott méltóságos tanácsos vezérhez illik.

Az csavargók után mi birodalmunkban igen vigyáztunk, kergettetjük őket, végbeli kapitányinknak fejek vesztése alatt, parancsolatokat adtunk, senkinek ne kedvezzenek, de az más pártról járnak inkább alá az csavargók, és oly álnokul is cselekesznek, hogy utat vesztesse, hogy az mi határunk szélén lopják el magokat. Ha kik azért azt hirdetnék, hogy az mi birodalmunk alatt levők csatáznának annak ő nagysága hitelt ne adjon, mert minden bizonynyal mind az más pártról vagy az sok csavargóknak eredete, mert mi birodalmunkban kergettetjük őket, s ölettetjük, mostan is az ország a féle csavargók kergetése felől kemény végezést tölt.

Ő nagysága meg bocsásson, hogy most mindjárt első köszöntésünkben is kérésünkkel terheljük. Az mult napokban az országból három szegény legényeknek volt igaz járásában volt szükséges dolgok hatalmas császár földére; és ott vácsi vitézek reájok találván, megfogták őket, és rabokká tölték, sok sarezon akarják elbocsátani. Ő nagysága parancsoljon az vácsi bégnek, bocsássa sarez nélkül szabadon őket. Ide Erdélybe is ha kiknek az török vitézek közül igaz járasok, és dolgok vagy, semmi bántások nincsen. Itt Erdélyben lakó emberek is ő hatalmasságának igaz hivei; mostani selő kijövetelében ha az vezér ezeket elbocsátja, nagy méltóságára leszen ő nagyságának.

Ha az vezér ide való állapotunk felől kérdezkedik, Istennek hálá, császár szerencséjére jó bekességben vagyunk, hatalmas császárunk jó válaszána, melylyel az portáról fő követünk megjött, igen örvendezünk országúl. Az gytlést ha kérdi mire való, az ő hatalmassága kegyelmes válaszát akarja az ország érteni, a mellett magok között való dolgokat igazgatnak.

Ezen kívül valami kérdés, kívánság lenne az vezértől,

csak azzal érje meg, mostan csak köszönteni, s az jó akaratnak megbizonyítására küldetett kegyelmed, egyéb dolgokról tanúsága ninesen, kegyelmednek, ha mit akar érteni, maga embere által is ő nagysága azt végbe viheti.

Cancellariusának kihajának irattunk leveleket, ajánlakat is küldöttünk, adja meg azokat kérvén őket legyenek jóakarattal hozzánk, dolgainkban a vezér ő nagysága előtt, mi is jó akarattal leszünk hozzájuk.

Igen szükséges jó idején az végbeli passáknak bégeknek ő nagyságoknak parancsolni, hogy Erdélylyel békességet, jó szomszédságot tartsanak, semmi veszekedésre okot ne adjanak, értsék jó idején az végbeli vitézek is, az ő nagysága jó gondviselését és békesség szerető voltát. Datum Albae Juliae die 24. Apr. Anno 1638.

G. Rákóczy m. p. (P. H.)

(A Károly-fehérvári könyvtár eredetije s Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

III.

Illustrissime Princeps etc.

Kegyelmes uram, az nagyságod ezimeres postája im most reggel öt orakor hozá meg a nagyságod kegyelmes parancsolatját. Az mult esütörtökön irtam nagyságodnak alázatosan választ Bártfáról irt levelére, bíró uram Huszti Menyhárt uram kezében adta; Huszti Menyhárt járt későn, azt hiszem eddig nagyságodnak megadta leveletem az inclusákkal. Szükséges kegyelmes uram az tanács urak discursioja az Szarvas dolgában, mert noha káros, és veszedelmes meg megépítése, utána nézni igen jó volna, ha elegendő modunk is lehetne Szarvas építését impediálni. — Mindazáltal de jure törvénnyel az causát meg nem nyernők az török ellen, mert az fundus övék, más az, hogy ezelőtt is azon helyen volt építés és kastély. Majd hasonló casusnak tetszik nekem az Szarvas építése ahoz, ha nagyságod az Moldvára, és Havasalföldre menő utakon levő kastélyokat, havasokat fortificáltatni akarna, és az moldvai, avagy havasalföldi vajda ezt impediálni akarván az erdélyi

határon belül, hol azok az erősségek. — Én kegyelmes uram ez dologban azért vagyok ilyen anxius, hogy az török nemzetet oly dologban melynek elegendő okát nem adhatnám, nem akarnám irritálni, s inkább inkább irritálni; tudja azt nagyságod jól, hogy Isten után mind nagyságodnak magának, s mind e szegény országnak velek való békességünk alatt lehet megmaradása; s ha valaha kívántatnék keresztyén atyánkfiaiinak is, csak az ő jó akaratjokból lehetne segítségemmel nagyságod, s nem különben. Azért kegyelmes uram, igen jó tanácsesal, s valami stratagemával az építést elhagyni velek, és reájok vigyázni, az mint már nagyságod Ibranyi uramnak, és Kornizs uramnak is irt felőle; — de határookra menni hostiliter haddal, és ott kergetődni, harczolni az nagyságod hadainak, ettől bezzeg nem különben félek mint az tüztől, az fenn megirt okokra nézve. Melyre nézve az tanácsurak azt hiszem mélyebben fognak discourálni nagyságod előtt. Mindenben legyen az nagyságod böles ítéléte. Az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint Thordára elmegyek, az ur Isten nagyságodat is jó egészségben oda hozván.

Kár István ide érkezvén örömet conferálok vele, a mikor censurámat is communicálom. — Azelőtt Kün Gothárd mind azt mondá, hogy neki semmi jószága ninesen, mire nézve tehetett repulsiot kiváltképen maga képében, — nem tudhatom.

Váradrol hogy az exulok visszaküldettek, igen jó kegyelmes uram. Ugy tetszik régi articulus is vagy on a féle idegenek ellen Báthori Kristof idejebeli articulus. Tartsa meg Isten nagyságodat. stb.

In Kolozsvár die 15-a Junii hora nona ante meridia
1638.

Ill: Cels : V-sae.

fidelis et humill: Serv:

Stephanus Kassai m. p.

Az eredetiből: Dr Ötvös Ágoston másolatáról (N. 5. IV. 4. — 157. sz. alatt.)

IV.

Illustrissime Princeps etc. etc.

Kegyelmes uram; az nagyságod kegyelmes parancsolatját az inclusákkal meghozá Hattvani uram az tegnapi napon 7 és 8 óra között estve; minden leveleket megolvastam, az nagyságod kegyelmes dispositióját, és parancsolatját is értem. Három ízben is irtam az törökök építése felől volt discursust nagyságodnak, mostan is egyebet nem írhatok, sem csekély elmém tovább nem futtat. — Sokszor történik, kitől Isten oltalmazzon: Incidunt in Scillam cupientes vitare Charybdim. Igen kívántam volna, ha az impedálás, csak mint egy történetből lött volna, és nem ilyen publice; — Nagyságod fizetett lovas, és gyalog hadai, s zászlói jelen levén: de ha már nagyságodnak úgy tetszik, s Kornizs uramnak is, hogy ha készület, és fegyvermutatással nem superscedálnak, haddal is reá menjen török császár birodalmára, úgy is félbe hagyattassák az építést; — ha már ez így tetszik s nagyságod is hadait kiküldi, — oly erővel, és oly készülettel menjenek, s úgy forgolodjanak Isten segítségével hogy birjanak velek! mert ha nem vlnak, és megfutamodnak, bizony az hátakon jönnek; és tartozzanak az hajdu városok. (felkelni)

Ha pedig az ur Isten jó voltából az törököt megtartoztatná, látván az nagyságod hadainak készen lételöket, nagy nyercesség lenne; bizony dolog, sokszor sola ostensio armorum hadakat szokott eloszlatni. Az elmúlt őszszel Lupul vajda az nagyságod hadaidnak csak az hire előtt futta el. Mostan is elsőbben is ez utat jó követni.

Minthogy immár nagyságod az törökök építését nem csak stratagemával, akarja impediáltatni, hanem aperte maga hadaival is, irasson nagyságod az budai vezérnek, mert az vagyon közelebb, azután az portára is: császárnak semmi szüksége nincsen azoknak az kastélyoknak építésére — ez előtt való budai vezérek sok időktől fogván csak abban hagyták, császárnak elegendő fő végbázai vannak, a hun-

nan vigyáznak; ha az vezér azokat az helyeket meg építené, csak veszekedésre való alkalmatosság lenne az jó szomszédságban; az előtt való vezérek azt látván, nem igyekeztek benne; csak már is mind német császár bírádalmában, s mind Bihar vágy megyében az egész hajduság fölötté igen megindult, oly hírek viseltetvén közöttök némely török vitézekről, hogy az ő veszedelmére építenék. Ha reménylhetné nagyságod, hogy az hadak készületét értvén az vezér, supersedeálna az építéstől, ez levél irás nem kívántatnék, mert az nagyságod hadainak gyülekezetének más okot adhatna, de mivel ez bizonytalan, azért kell iratni. Ezzel az építés impediálással az törököt örökös ellenségül nem tennök; annál inkább hát elsőbben requíralni kell, az mint nagyságod írja: okossággal, adománynyal, könyörgéssel; ne mondhassa az vezér is, hogy csak levele által sem találta meg nagyságod, henem hirtelen, alattomban kiszülvén hatalmas császár földét hostiliter invadáltatta. —

Aranyosszékre, Marosszékre ha nagyságod parancsol; az aranyosszéki gyalog mind elmehet, az jó gyalog; — Marosszékről csak válogatva kell gyalogokat küldeni az javából, az alávalója csak haszontalan. Az szászság gyalogját is indítsa nagyságod, ha fegyverhez kell nyulni, — legyen elegendő erő, az exitussát hagyja nagyságod Istenre, ha harczczal igazodik el ez dolog, azt hiszem: több táborhoz is kívántatik készület; hanem minekelőtte extremumra menne az dolog, jól esnék, ha az tanácsurak is addig concludálhatnának.

Az itt való bíró, kegyelmes uram, ad egy hó pénzt taxájokból az Sándor Mátyás katonáinak. — Maga is Sándor Mátyás holnap reggel megindul, — Igen serio az nagyságod parancsolatját eleibe adtam.

Az szászság gyalogja, rosz gyalog; hanem ha magok régi gyalogját küldenék; Marosszékről, Aranyosszékről jó és szép gyalog mehet; az nagyságod kék és német gyalogjai is ott benn levén; mind az által nagyságod bölcs ítélete; ha csak hadak mutatásával akarják is az építéstől tartóztatni, ugy is derék erő kívántatik, mert ke-

véssel nem gondol; ha pedig harezra megyen a dolog, ahhoz is feles kéz jó.

Az Kun Gothard ellen való sententiát megolvastam kegyelmes uram, *Contradictione, Inhibitione, et Repulsione non obstante* [vagyon; ki ellen nyilván repulsio nem lehetett volna az én ítéletem szerént, és brachiummal is meglehetett az maga ellen való expeditio De hogy jobban essék, és fundamentumosban procaedálhasson nagyságod, ne legyen nagyságodnak nehéz, ez két hét alatt való várakozás. Dézsen ott legyen az egész tábla exponáltassa nagyságod, brachiummal exequáltassa-e, avagy pedig notát concernál, és importál az Kun Golhárd Repulsioja. Az sententia nem expirál, ugyan Dézsről executiora bocsáthat nagyságod brachiumot, ha ugy leszen jobb; ha pedig notát importál: ahoz is elég idő leszen, nem vall kárt nagyságod; tudja jól nagyságod mennyi sokféle voxok legyenek, értsünk meg velek az dolgot. Az repulsiot is igen captiose tötték a mint látom.

Portára, budai vezérnek, és Réti urannak is obiter concipiáltam valamit, nagyságod böles ítélete szerint emendálja. Az minemű levelet, mely *Instructio* is, irtam Réthi uramnak, és az dolognak expositiojában az minemű rendet, és modot gondoltam nagyságod meg olvashatja. Az mit javall benne, s a mit addál, az is ugy legyen; Csak hogy igen igen igazán végére kellene menni az dolognak, haszontalant nem kellene irni. Az budai vezér, nagy akaró vezér, ha idő előtt reá ir nagyságod az is bántja; a mint mikor nagyságod az Máté vajda ellen való dolgait megirta volt, az is igen bántá, mindazáltal elég modeste is nagyságod; ez ha avval ugy vagyon, ha az készültek meg vannak bizonyoson, és az török gyülekezés is, nem kell [contemnálni Ugy vagyon: hogy ha reménylhetik nagyságod, hogy az kajmakám parancsolatja nélkül is, az nagyságod írására supersedeál, talám idő előtt nem kellene a portára irni. De bizonytalan supersedeál-e, avagy nem? és aztán késő irni? jobb azért jidején modeste, az portára is irni, értse nagyságod vagyon-e onnat szabadsága, és parancsolatja az építésre, vagy ninesen? hanem magától, propria auctoritate

cselekszik. — Mindezeknek utána tartssa meg Isten nagyságotat stb. — In Kolozvár die 16-a Junni 1638. — hora 2-a pomeridiana.

Ill: Celn: V-rae

fidelis et humill: Servitor:

Stephanus Kassai m. p.

Az eredetiből: Dr. Ötvös Ágoston másolatáról (N. 5. W. 4. — 158. sz. alatt.)

V.

Illustissime Princeps etc. etc.

Isten ő Felsége nagyságotat boldog jó szerencsés egészségben tartsa meg, mind az nagyságodhoz tartozókkal egyetemben nagy boldogul. Csak szinte ezen órában érkezének leveleink a fényes portáról, azokkal együtt nagyságodnak szóló levelek is; mely mi levelünkből értjük mind nagyságodra, mind mi reánk Vaszilia vajdának tött panaszát az kajmakám előtt, sőt az mint értjük, hatalmas császárunk után is elküldé hamisan reánk vádlott irott levelét; hanem nagyságod is irjon az fényes portára, mi is irunk, hogy Vaszilia vajda mia országa is elpusztult, jobbágyi szélllyel, elszéledtenek országunkban, és az nagy éhség mia rettenetes dolgokat cselekesznek országunkban. — Mit cselekedjék nagyságod ez dolog felől nekünk is írja meg nagyságod, had tudjuk mi is magunkat mihez tartani. — Andronakinak penig az fia alattomban az Vaszilia vajda leányát akarja venni, úgy halljuk. Nehogy nagyságod valami titkát megmutassa neki, mert az mint az mi kapikihánk azt írja, hogy nem kell neki hinni. — Egy török barátunk ír egy kis czédulát nekünk, csakhogy ez nevét nem írja meg az czédulában s ezt az czédulát is ez levelünkben nagyságodnak küldtünk; nagyságod is lássa mit irjon; nagyságodnak szóló leveleket is nem késlelvén nagyságodnak mindjárt megküldtünk. Ezek után stb. Datum in Tergovistia 4-a Augusti 1638.

Ill. ac Cels. Princ.

Máthé vajda (oláhaláirással)

Jegyzés. E levél mellé egy kis czédula van mellékelve, mely szóról szóra ezt tartalmazza: „Miolta nagyságod az császárral hadba ment, azolta a szilisztriai beghler bég és az moldovai vajda megegyesültek, egygyé lettek. Az suplicatiók és egyező értelemről írott levelek, éjjel, nappal jönnek; mikor az supplikatiók és levelek érkeznek, így felel az passa: „Ti sokat szóltok az havaseliék felől. Az havaseli vajda felől pedig mindenkinek jót mondanak, — ti hijában szóltok, az jó cselekedeten kívül nem cselekedik; Havasalföldben jó vajda levén, ti mit fondorkodtok. Ötet lábáról kivetni igyekeztek;“ nagyságos uram az nagyságos kajmakámnak, és az teszkerzi Mehmed effendinek levelet irjatok, mert miolta nagyságod elment, az olta az szilisztriai passa, és az moldovai vajda egygyek, az fondorkodástól nem szűnnek; mikor az kajmakámnak levél jön, nekünk meg nem adják.

(A Károly-felhérvári könyvtár eredetije s Dr. Ötös Ágoston másolatáról.)

VI.

Én Simon Gyegyul második vizster (kincstárnok) és Márkó Dánovicz lofet, az kik követségben voltunk elküldvő Máthé vajdától ő nagyságától, Isten kegyelméből Havasalföldnek és Oláhországnak urától, az erdélyi méltóságos fejedelemhez ő nagyságához, az ki Magyarország részeinek is ura, és székelységnek ispánja, békességnek okáért, hogy Vaszilia vajda és Máthé vajda ő nagysága között valami controversia vagyon békességre vigyük; azért adjuk ez levelünkkel mindenkinek az kiknek illik bizonyoságtul, hogy kezénél legyen az mi böcsületes atyánkfiánál Soldány uramnál, az ki Moldva országának fő-vornykja (Fő-kormányzója) az Alsóországban, az ki az urától, Vaszilia vajdától ő nagyságától moldvai vajdától volt expediálva, az mi kegyelmes urunkhoz, az méltóságos erdélyi fejedelemhez ő nagyságához ugyan ezen bekességnek végben viteléért, az mint feljebb is meg van írva, hogy bizonyosan tudják: Az minemű kötésekett köttünk az két vajda ő nagyságok között, az méltóságos erdélyi fejedelem ő nagysága előtt, nagy hűtellel és esküvéssel; az boerok és követi által, most [öt esztendeje valami mód nélkül való emberek indittattanak volt visszavonást, háborúságot, és összevesztést, nemcsak verbis hanem ugyan derekas hadakkal jöttek az mi vajdánkra ő nagyságára és or-

szágára, úgy mint Máthé vajdára ő nagyságára, és sok károkat sok költséket cselekedtenek és mentől tovább megyen, annál inkább erőssödik az háborúság. Ezt látván Vaszilia vajda ő nagysága, hogy ez dolgok semmi jó végben nem mennek, hanem csak veszedelmet az országoknak (hoznak) s így Vaszilia vajda ő nagysága ki küldvén Soldány vornik uramat az méltóságos erdélyi fejedelelemhez ő nagyságához, az mint feljebb is megvayon írva, hogy ő nagysága az erdélyi fejedelelem közbenjáró lenne, és békességet csinálna köztünk; így az mi urunk is Máthé vajda ő nagysága kiküldvén bennünket ő nagyságához az erdélyi fejedelelemhez, ugyan ezen jó békességnek végben vitelére; így ő nagysága tanácsival együtt jól meg hányván vetvén az dolgot, meghallván panaszokat és az országoknak nagy kárvallásokat, praedikálásokat, megítélvén, hogy különben nem lehet hanem ő nagysága magát közbe vetvén, hogy békességet szerezzen mind az két országban, mind az két félre az plena patientia után, a kit az urunktól ő nagyságától vöttünk, így mi mindeneket elengedvén, hozzá fogtunk és békességet kötöttünk ilyen képen az mint alább meg vayon írva, hogy állandó és tökéletes legyen mind az két félre.

Elsőbben az méltóságos erdélyi fejedelelem, és az ő nagysága tanácsi végzésiből kötöttünk, mind az két vajdával ő nagyságával, hogy megújítsák és megerősítsék kötéseket, levelekkel tanácsokkal, és mind két országgal együtt, úgy hogy bizonyosan állandók legyenek, úgy, hogy mind a két vajda ő nagyságok minden kárvallásokat elfelejtsék, és sem mibe hagyják, és minden költsékeket, az kit az hadak cselekedtenek akár micsoda kár lőtt legyen, mind költség és kár csak nemoben muljék, mind az két részről feledékenységbe muljanak, ne is emlékezzék egyik is egymás között felőle, se titkon se nyilván, hanem mind az két vajda ő nagyságok úgy éljenek egy mással, mintha egy atyától egy anyától valóok volnának; Az boerok országostól ne legyenek penig elválasztva, hogy ők is ellene álljanak minden ellenséginknek minden magok tehetségekkal, és költségekkel életek fogytaig, hanem barátinknak baráti legyenek, ellenséginknek ellenségek legyenek, mi is azon képen. Holott az egyik az

másik felől mi gonoszt érthet adja értésére mennél hamarébb lehet, és az ilyen embert meg kell fogni.

2-or Atyafiságot vetvén egymással az két vajda ő nagyságok, az portán levő kapikihaink is, azok is egyesek legyenek, nem különben mint atyafiak" de úgy hogy az vajdák ő nagyságok egymást értenék először, országhostól tanácsostól együtt, hogy egyenlő akaratból válasszanak az portára kapikihákat, hogy mind az vajdának, és országnak haszonnal, ne kártétellel legyenek, és az országokat se árulják el az szegénységgel együtt, hogy mi semmi lött okon meg ne idegeníthessük, az ott valókat, az mint eddig is egy nehányszor volt.

3-or Az pribék boerok állapotjokról, ha az pribékek az mi kegyelmes vajdánk országából lesznek avagy a moldvai vajda országából lesznek, az mi országunkban, megesküvén az vajdának, az kik közülök akarják, szabadon legyenek, valamelyik országban lakni akarnak, ott lakjanak, de úgy hogy Törökországba, se Lengyelországba ne menjenek, hanem ebben az három országban szabad lakások legyen, de ilyen végzés alatt, hogy jószágokat birhassák akár melyik országban legyen úgy hogy ha az moldvai boernak Moldvában leszen jószága, ha maga Havasalföldében vagy Erdélyben lagnék oda birhassa jószágát. Az miképen az méltóságos erdélyi fejedelem ő nagysága végezte jámbor tanácsival együtt. De ha pénzzel adósok lesznek vagy az vajdának ő nagyságoknak, avagy boeroknak, avagy áros embernek tartozzanak megfizetni nekik akár hun legyenek ezekben az országokban.

4-er Ha valaki ingeralná magát némü nemü hamis beszédekkel, akár melyik részről, a két vajda ő nagyságok között úgy hogy esküvésünket, kötésünket elakarná bontani, akár nagy boer legyen, akár kis boer legyen, vagy szolgáló ember legyen, az az ember fogságban legyen, világosan kimutódjék; és valamelyik vajda ez dolognak elvesztője, avagy felbontója volna, az az vajda legyen vétkes, és az mi kegyelmes urunk is, az méltóságos erdélyi fejedelem ő nagysága haddal támadjon ellene; hogy ha penig e féle embernek dolga kinyilatkozik, mint bűnös ember megbüntettessék, mint békességek elrontója.

5-ör és utólszor megesküdjék mind a két vajda, mind az két tanács, — az esküvés atyának fiúnak és sz. léleknek egy bizony Istennek nevében az sz. evangéliomra az sz. egyházban az vladika előtt, öltözetében szentegyházi módon legyen penig az vladika, hogy megtartják ezt az esküvést és kötést, de ha valamelyik fél meg nem tartaná az Isten verje meg; ismét az méltóságos erdélyi fejedelem ő nagysága avval az vajdával az ki vétkes nem leszen, másfelől reá mennjen. — Ezeket végeztük és kötöttük, irtunk is. Én Simon Gyegyul második viszter az én kezemmel, és Soldány uramnak a mi atyánkfiának kezébe adtuk, úgy hogy Soldány Vornik uram, mi nekünk is ilyen levelet adjon az mi kezünkbe; de az vajdák ő nagyságok esküvés után az méltóságos erdélyi fejedelem ő nagysága emberei előtt, és az vajdák ő nagyságok emberei által levelet adjanak egymásnak, az tanácsival együtt az országok is. — Irtam Gyula-Fehérváratt September 6-án Anno 1638.

Jegyzés. Ezen egyezés a két vajda között, a mint látszik, nem ment végbe. Lupul vajda Máthétól 2000 juhot követelt. Máthé pedig Lupultól 4 ezer aranyat. Ezeknek tehát közös elengedése értetik az első pontban,

(A Károly-fehérvári könyvtár eredetije s Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

VII.

Anno Domini 1638 die 5-a Octobris Albae.

Catalogus Literarum per Generos. D. D. Thomam Bata de Zabola, et Acatium Barcsai, de Nagy-Baresa, Internuncios in Moldavium Ableg. Litterae Suae Celsitudinis Principalis Obsignatae.

1) Diploma Suae Celsitudinis, Moldaviae Vajvodae dandum; latine.

2) Idem Diploma; Ungarice.

3) Assecuratio Suae Celsit. de iis, qui ex Moldavia profugerunt, et in Transilvaniam venerunt, remittendis; latine.

Litterae Vojvodae Moldaviae non obsignatae:

1) Diploma per Vojvodam Moldaviae dandum, latine.

2) Assecuratio per Eundem danda, de profugis Jobbagionibus, et malefactoribus tradendis; latine.

3) Eadem Assecuratio, Ungarice cum inversione valachica.

4) Diploma ab Episcopo Metropolitano Moldaviae, consiliariis Vojevoda, Capitaneis Boeronibus, et militari ordine dandum; latine.

5) Idem Diploma Ungarice, cum inversione Valachica.

6) Assecuratio per Vojevodam danda, de binaria legatione quotannis ad suam Celsitudinem, mittenda; latine.

7) Eadem Assecuratio. Ungarice.

8) Instructio D. D. Thome Bata, et Acatii Baresai. Literae Valahicae, et Soldano Legato Obsignatae.

1) Diploma per Vojevodam dandum sub Obligatione Soldani Legati.

2) Obligatio ejusdem de tradendis profugis.

3) Obligatio ejusdem de binaria Legatione per Vojevodam quotannis mittenda.

4) Obligatio ejusdem de tradendis tribus fratribus Mikes.

Paria :

1) Par Diplomatis per Vojevodam Moldaviae dandi; incluso etiam Matheo Vojevoda Transalpiens.

2) Par Assecurationis de binaria Legatione quotannis mittenda, sub nomine Legati Soldán.

3) Par Assecurationis Legati Soldán de tradendis tribus fratribus Mikes et eorum famuli.

(A Károly-fehérvári könyvtár eredetije, s Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

VIII.

Az moldvai Vaszilia vajda és Bazarába Máthé vajda havaseli vajdák ő nagyságok között végeztetett békességnek articulussai:

1., Az mely 15000 tallérről eddig az két vajdák között veszekedés volt, melyet Vaszilia vajda Máthé vajdán kívánt az okon, hogy Konstantinápolyban Kurt Czelebiért küldött,

arról ilyen végezés lött: Máthé vajda ő nágysága küldje Jászvásárra az fő vladikát több fő boérival, és ott vessenek számot egymással az moldvai fő boérok és vladika előtt arról az 15000 tallérről, és ha Máthé vajda megbizonyíthatja, hogy ő érette és Havasalföldének javára és békességére nem költözött el Konstantinápolyban az az 15000 tallér, hanem inkább ártalmára, Máthé vajda ne tartozzék fizetni, hanem Vaszilia vajda keresse azon meg, az kire az költséget bizta volt és az nem igazán cselekedett, s nem Máthé vajda hasznára fordította azt a költséget. Még penig az 15000 tallérről való dolog el nem igazodik közöttök, egyik vajda is a másik ellen semmi ártalmas dolgot ne indítsen és ne cselekedjék sohum. Az Máthé vajda követi vagy végezhetik el az 15000 tallér dolgát, vagy ha el nem igazíthatnák is, sem Jászvásárt sem egyéb helyeken útjokban Moldvában senkitől semmi bánások ne legyen, lehessen békességes visszatérések Máthé vajdához.

2., Az elfutott boérok felől végéztetett: mind az kik Moldovában vagynak havasalföldiek s mind Havasalföldében moldvaiak, hogy ha kik közülök előbbeni lakhelyökre vissza akarnak menni, minden marhájokkal szabadosan elmehesse nek, örökségek melyet birtak és javok is, melyek szőrin találtnak, megadassanak mind két országban az vajdától. Az mellett mind két vajda erős hittel köteles legyen arra, hogy ha kik az elfutott boérok közül élébbeni lakó helyekre visszamennének, azokat sem személyekben, sem semmi nemű marhájokban az vajdák sem boéri nem bántják, nem büntetik és nem károsítják eddig való elfutásokért és cselekedetekért.

Ha Moldovában vagy Havasalföldében találkoznának oly árvák, kiknek arany, ezüst pénz és egyéb apjokról anyjokról maradt marhájokat, az ki tutorok lenne, akár atyjafiai s akár idegen legyen, kezéhez vévén egyik országból az másikban futna az árváknak nagy fogyatkozásokra, károokra, az olyan tutorokat az árvák törvény szerént, akár Moldovában akár Havasalföldében lakjanak, megkereshessék és megbizonyítván jó bizonyságokkal menyi aranyokat, pénzeket és egyéb marhájokat vitték el az árváknak, Moldovában az moldovai vajda, Havasalföldében az havasalföldi vajda

adassa meg marhájokat, valamint az törvény meg fogja itélni. Az kik eddig az féle tutorok löttek volna, és most is volnának, azok ellen is ezen mód szerint járjanak mind Moldovában, Havasalföldében.

3., Az országbeli község felől így lön az alkuzás: Az kik Moldovából Havasalföldében, Havasalföldéből Moldovában futottak és mentek ez előtt, ha kik előbbeni lakó helyekre visszakiváncognak, mind két országból szabadon legyen az hazamenetel, és senki azokat meg ne tartóztassa, és semmi javokat el ne vegye. Ennek utána penig az békesség végben menvén az vajdák között, sem Moldovában az havasalföldi község sem Havasalföldében az moldovai község be ne fogadtassék, ha kik elmennének is visszaadassanak halogatás nélkül.

4., Az szolgáló rendnek állapotja így végeztetett. Az mely szolgáló rendek Vaszilia vajda hópénzét felvennék és idejeket el nem töltvén hópénzekkel Havasalföldében szöknének, ne adassék azoknak az után hópénz Havasalföldében, és ne is légyen becsületek és tekéntetek. Hasonlóképen ha kik efféle hópénzesek Havasalföldéből Moldovába szöknének, Moldovában is ugy cselekedjék véllek az vajda.

5., Valaminémű háborúságok, gyűlölségek, pusztítások és kártételek estenek az két országban, ugy mint Moldovában és Havasalföldében, Vaszilia vajda és Máthé vajda ő alattok levő ország népei között, közöttök való veszekedéstől fogva az mai napig épen, mind azokat mind az két vajda, két ország, annak boéri és minden lakosi az jövődő közönséges békességért és az erdélyi fejedelem ő nagysága szép intésére nézve egymásnak megengedjék, szivekből kivessék és örök feledékenységben legyenek, azokért egyik fél is a másik ellen bosszúállásra ne igyekezzék, kárt és veszedelmet egyik fél is a másiknak ne szerezzen, sem titkon, sem nyilván, sem maga sem mások által, semmi úton és helyben.

6., Sőt inkább mind az két vajda s két ország és azoknak minden rendei az előbbeni közöttök végeztetett békességet megújítván és megerősítvén, újabb erős hittel tiszta igaz jóakaratot, jó szomszédságot és örökös békességet tartsanak egymás között teljes életekben.

7., Ha mi ellenkező és ártalmas dolgot az két vajda egymás személye és fejedelmsége ellen hallhatna és érthetne valahonnan, azt mindjárást késedelem nélkül egyik a másiknak igazán s hiven értésére adja, és az ellen s egyéb szükségében is egyik a másiknak oltalommal és segítséggel lesznek mint igaz jó akarók és hittel egybe köteleztetett fejedelmekhez illik.

8., Az erdélyi fejedelemmel is ő nagyságával és Erdélylyel az mely békesség vagy az két vajdáknak és két országnak, Moldovának és Havasalföldének, azt is mind a két vajda és két ország az ő hitlevelek szerint megtartják és oltalmazzák, holott ő nagysága is az erdélyi fejedelem az két vajdakkal és két országgal való békességet megtartja.

9., Vaszília vajda igéri erre is magát Máthé vajdához való jó akaratjából, az békesség meglévén közöttök, hogy Máthé vajda és Havasalfölde ellen sem titkon sem nyilván nem igyekezik sohul, sem portán, sem egyéb helyeken, sőt ha az fényes portán az havasalföldi vajdaságot Vaszília vajdának magának avagy fiának, atyjafiának adnák is, fel nem veszik Máthé vajda ellen.

10. Ezek peng az feljül megirt békességnek articulusi ugy maradjanak helyben és ugy kötelezzék mind az két vajdát az szent békességnek ez articulások szerint való megtartására, hogy ha az 15000 tallérról való veszekedés az első articuluban megirt mód szerint eligazittathatik az két vajda között, és az ki adósnak találtatik megfizet egy bizonyos végezett napra; ha peng az a 15000 tallér dolga semmi képpen el nem igazittathatik az két vajda között, és abból egymásnak két ország békességéért és abban levő sok szegény népért nem engedik, az feljül megirt békességnek articulusi semmiben ne mutáljanak és sem egyik, sem másik vajda azokra köteles ne legyen.

Copia Coeva (absque dato et subscriptione) exstat in Codice MS. authenticorum Tom. I. Numero 162. Bibliothecae Albo Carolinensis. Gróf Kemény I.

Erd. Muz. (*Josephi Comitiss Kemény Apparatus Epistolaris ad Historiam Transilvaniae Tom. VIII. pag, 293—297.*)

IX.

Az Vaszília vajda punetjaira tött articulásokra Máthé vajda ő nagysága resolúciói.

1., Az mely 15000 tallért mint Vaszília vajda mondja, hogy Kurt Szelebi megületésére költött, nem azért adta, mert Curt Czelebi még annak előtte vétett volt az porta ellen való időben, hanem azért adta, hogy Katanghial az mi országunk fejedelemségét szerezé magának, és hogy az Czelebiul leányát vegye feleségül; melyet látván azt mi, hogy hiteket megszegték, számba sem tudtuk. Ha mikor Leon vajda az moldovai vajdaságot solicitálja vala, mi az ottben kapikiháink kezekhez 35 lótereh pénzt küldöttünk, az mely pénzt Leon vajda orának elmetszetését költötenek, olyan gyalázat soha egy vajdán sem történt Kostantinápolyban.

2., Az pribék boérok állapotját az mi illeti mind az két országból valamelyik mikor kedve tartja, haza menjenek az ő kedvek szerént.

3., Hasonlóképen az ország népe mind az két országból az ki elbúdosott, valamikor kedvek tartja, szintén akkor érjenek vissza hazájokban.

4., Az szolgáló rendek állapotja, az kik hópénzesek, ez után hogy végben megyen az békesség, egyik helyen is be ne fogattassék az hópénzes szolgál.

5., Az két országban lött károkért dűlások, praedálásokért meglévén az békesség, ezek is feledékenységben legyen, boszút is érte senki ne üzzen.

6., Az esküvésnek erősítéséről hogy új hittal megerősítsük, mi azon esküvést megtartottuk, meg is tartjuk, mert más Istent mi nem tudunk.

7., Az portán való eszvesztésekről, hogy ha mit értene egyik az másik ellen, véghez menvén az békesség, tartozzék egyik másiknak értésére adni és atyafiságosan az gonoszt eltávoztatni.

8., Az nagyságoddal való kötésünk felől az miképen eddig megtartottuk ez mai napig, ez után is teljes életünkben megtartjuk.

9., Az Máthé vajda ő nagysága uraságának kívánása felől, hogy Vaszilia vajda sem magának, sem fiának, sem atyjafiának nem kívánja, sem pedig más idegen vajdának, eddig úgy kellett volna megtartani.

10., Az árvák állapotjokról pedig, az kik javokat akarnak keresni törvénnyel egyik országból az másikban, (az békesség meglévén) az kinek valami javai dissipaltattak, megkerestesse igaz törvény szerint, de excipialjuk Malay vizstert, mert tudjuk Konstantinápolyban is oly fogásokkal voltak ellene, hogy fejét akarták elveszteni.

11., Az utolszori punctum, mely nagyon az 15000-ről, az első articulushoz resolutiojában meg vagy on, de az ki meg nem állja, Isten előtt adjon számot.

Originalis conceptus (absque dato et subscriptione) exstat in codice MS. Authenticorum Bibliothecae Albo Carolinensis Tom. I. Numero 130.

Jos. C. Kemény

Erdélyi Muzeum (*Josephi Comitis Kemény Apparatus Epistolaris ad Historiam Transilvaniae Tom. VIII. pag. 305—306.*)

X.

Nos Basilius Vayvoda, Dei gratia Regni Moldaviae Princeps, et Dominus haereditarius etc. etc. Testimonium super eo praesentibus nostris fidei literis perhibemus. Quod in Anno Domini Millessimo Sexcentesimo Trigesimo septo superius elapso, meliora Illustrissimorum bonae memoriae Principum Moldaviae Praedecessorum nostrorum exempla imitati; Insuper Illustrissimi etiam et Celsissimi Principis Domini Georgii Rákóczi, Dei gratia Principis Transilvaniae, partium Regni Hungariae Domini et Siculorum Comitis etc. etc. Statim ab auspiciato Principatu nostro, honorificam propensionem erga nos comperientes, ac ulteriorem quoque benivolentiam, et tuitionem suae Celsitudinis sperantes, bonis quibusdam sub conditionibus, et modis, confederationem perpetuam cum sua Celsitudine Principali pepigeramus, et iniveramus, firmas etiam superinde fidei literas, nostras suae Celsitudini

dando, et assignando, acceptis, a Sua etiam Celsitudine aliis similibus literis ab eadem datis. Sed quia consideratione ista bonaque vicinitate inter nos utrinque mutuo intercedenti, ob quosdam alios homines impedita et turbata, inter nos, et Celsissimum Transilvaniae Principem, alienationes quoque et scrupulosi quidam Actus, sive negocia exoriri coeperant, talia Nos tempestive contendentes praevenire, ac initam semel et pactam confederationem, constantemque, et veram vicinitatem renovare, Sua Principali Celsitudine, medio praecipuorum Bojeronum nostrorum requisita ac Sua etiam Celsitudo tamquam Christianus Princeps, ad sanctae pacis, et confederationis renovationem, ac stabilimentum inclinata.

Primum igitur, Nos Basilius Vayvoda, omnes alienationes, vindictam, et odium, quae qualiacunque, et a quibuscunque praebitis ex causis, et rationibus intra nos fovere, et gerere potuissemus, ex corde, et animo nostro penitus, et ad totum ejecimus, exclusimus, ac in perpetuam oblivionem ea dimittentes, sincero, constanti, veroque ex corde noviter nos ipsos obligamus, et promittimus, Suae Celsitudini Principali, Regnoque suo Transilvaniae, quod omni tempore, qualibuscunque in eorum statibus, et conditione, ac necessitatibus, benevolis benevoli, amicis, amici, inimicis et adversariis, inimici et adversarii crimus. Hostes vel inimicos Suae Celsitudini nullo de loco acquiremus, vel comparabimus, ac neminem quaecunque tandem sit natio contra Suam Celsitudinem, et ejus Regnum, nec largitionibus, nec promissis, nec consiliis, nec ullibi faciendis commendationibus juvabimus, incitabimus, cum illis consentiemus.

Quinimo si (quod Deus elementer avertat) contingeret Suae Celsitudini et ejus Regno quemlibet hostem fieri, tunc, aut in qualicunque etiam necessitate, volente fortassis Sua Celsitudine nostra uti opera, vel, servitiis, non praetermitteremus etiam in propria Persona cum nostris copiis penes Suam Celsitudinem, abire. Si vero illud non requireretur, aut necessum certarum quarumlibet rationem intuitu non fieret, Supremum Generalem nostrum quanto pluribus copiis fieri potest, penes personam Suae Celsitudinis, dimittere et expedire nostris sumptibus, et expensis, parati erimus statim, ubi

primum a Sua Celsitudine fuerimus requisiti: et tam diu ac necessitas postulaverit, ibidem intertenebimus. Hoc etiam superius declaratis rebus addito, quod undecunque contra Suam Celsitudinem noxias intentiones, vel negocia, noxiaque consilia interita, vel clam esto palam agitari inaudiremus, aut cognosceremus, de illis Suam Celsitudinem quantocyus et tempestive, synceroque, ac veram certiore reddemus, et nos ipsi etiam totis Viribus, et ex omni possibilitate nostra, talibus resistere, et de Sua Celsitudine avertere contendemus, Legatos, Internuncios, Cursores, et Servitores malevolorum hominum, et Inimicorum Suae Celsitudinis, per Ditiones nostras transire, itinerari, Legationes, vel literas transportare, non permittemus aut decedemus; quinimo tales Legatos, Internuncios, Cursores, famulos, et literas intercipi, arestarique, literas illis adimi, et auferri curabimus, ac in manus Suae Celsitudinis, sincera veraque constantia et realiter et pervenire faciemus. Si qui etiam ex Regno Suae Celsitudinis, sive Suo favore, et scitu, vel etiam contra Suam Celsitudinem profugerent, vel transfugerent, illos minime recipiemus, illis non favebimus, neque illos juvabimus, perque Regnum nostrum nullatenus transmittemus, sed detineri, captivari, in manusque tradi faciemus; Quinimo Tartarorum etiam conditionem, et statum quod concernit, omnibus viribus nosmet ipsos obligamus, ne hinc a Regno nostro, vel personae, vel Rei Suae Celsitudinis ullum fiat detrimentum, vel impedimentum. Ad harum porro superius scriptarum conditionum observationem, ac in omnibus partibus, et clausulis, Sanctum et verum complementum*)

(Az erdélyi muzeum egylet irattárától.)

XI.

A)

Én Vaszília vajda, Moldova országnak örökös ura: Esküszöm az élő Istenre, ki atya, fiu, és sz. lélek, teljes Szentháromság és én kezem alatt velő Szent Evangéliomra, Isten-

*) V. ö. Engel Nebenländer V. 291—2 közlött oklevelet.

nek minden szentire és a boldogságos szűz Máriára, teljes életben eddig s ezután való bűnteimre s lelkem idvességére, hogy én a mely hitlevelet a méltóságos Erdélyországának fejedelmének, a tekintetes és nagyságos Rákóczi György uramnak adtam, azt minden részeiben szentül megtartom s állom, semmit se titkon, se nyilván ellene nem igyekezem indítani, sőt ha meg nem tartanám s állanám, e kezem alatt való Evangéliomban megírt hét csapások legyenek rajtam, s gyermekeimen, s átkozott legyek mind e világon s mind a másikon.

B)

Mi Moldova országában lakó Boerok esküszünk az élő Istenre, ki atya, fiú, és sz. lélek, teljes szentháromságra, és e kezünk alatt való szent Evangeliumra, Istennek minden szenteire és a boldogságos szűz Máriára hogy a mely végezést a mi kegyelmes urunk Vaszilia vajda ő nagysága s mi is a méltóságos Erdélyországának fejedelmével. a tekintetes és nagyságos Rákóczi György urunkkal végeztünk, azt minden czikkelyben, mind a mi kegyelmes urunk Vaszilia vajda ő nagysága megtartja, mi is szentül s igazán megtartjuk, melyre még is minket úgy segéljen s úgy adja lelkünk üdvösségét a mely igazán megtartjuk.

Kelet 1638. oct. 30.

(Az erdélyi muzeum egylet irattára.)

XII.

Mind ő nagysága az fejedelem mind nagyságtok kegyelmetek egész országúl emlékezhetik, miesoda tájban lőtt az köztünk két ország között való kötelesség oly tájban, mikoron nekünk az törökkel semmi bántódásunk nem volt, de nagyságtok, kegyelmetek országára nagy nehézség vala, az tájban, mikor az budai vezér egy felől jött, más felől Szinán bassa, de hogy akkor meglön az köztünk hittel való kötelesség, az mely kötelességben az nagy Istent vettük bizonságúl

az szent nevének segítségit, az mely Isten azt parancsolja, hogy valaki az ő szent nevét heában veszi, negyed, ütöd izig való nemzetségit elrontja. Hogy meglőtt az kötelesség az két nemzet között, és abban az kötés levélben mind ő nagyságáról fejedelemtől, mind az vajdáról emlékezet vagyon, és nyilván is megvagyon, hogy török ellenség ellen is, mert az kívánta-tott akkor, akkoron az császár Szenán basát, az ki sógora, küldötte hozzánk haddal, és azt írta nekünk az császár, hogy te Máthé vajda és Oláhország rendei azt parancsolom, hogy mindjárt az én lábammal Szenán bassával rá menjetek Erdélyre, és az mint parancsolom az szerént cselekedjete, és két vagy három izben jött levél az császártól, mi ha egygyel ha mással mentettük az dolgot Szenán bassával, anyit költöttük az mint Isten tudja, azt mondtunk neki hogy írjon az császáruak hogy nagy hó vagyon

. semmi se volt, ő azt mondotta, irjatok tük, mert én nem merek írni az fejemért, mert általam fogva azt parancsolta, hogy reá menjünk Erdélyre, irtunk mi az császárnak minden képen, az császár is eszében vette dolgunkat, hogy mi oltalmazni akarjuk nagyságtokat kegyelmeteket, és Szenán basa is az ő hadával, mint az foglyok ugy voltanak köztök, és látván az dolgot az olta esett ő nagyságára az vajdára az harag és reánk, mi azzal sem gondoltunk, mert, mind feljebb becsültük az Isten irgalmasságát hogy sem mint az császár parancsolatját, mert hogy mi egymással az igazságban megmaradtunk, az Isten is, az ki az királyok szivét markában tartja, az dolgokat lecsendesítette.

Mikoron harmað éve Lupul vajda reánk jöve orszá-gunkra és más felől Mehmet basa is készen vala, és ő nagysága az fejedelem és nagyságtok kegyelmetek mi nekünk segítséget küldé, megfelelvén az keresztyén hitnek, nem volt is dicséretes dolog az, elhittük, hogy az Isten előtt is kedves volt, és az egész keresztyénség is, ki hallotta, jónak ítélte az dolgot, hogy szomszédját oltalmazni, akkoron esmét az Isten lévén köztünk lecsendesítette az dolgot, mert az ő szent hatalmában vadnak. Mostan immár nagyságtok kegyelmetek böles itéletire hadjuk, Lupul vajda semmiből nem szükölködött egyébből, csak szegény hazánkat igyekezzvén rontani

reánk jött, és minden mesterségivel azon igyekezett, miképpen ártson nekünk, de igaz vers: „Si Deus pro nobis, quis contra nos,“ elegendő képen költött, és az császártul levelet extrahált, ő nagyságának az fejedelemnek, nagyságtoknak, kegyelmeteknek császár levelit küldötte, hogy ő nagysága az vajda ellen és mi ellenünk veszedelemmel légyen az bizonyos, hogy akarná az török hogy egymást rontanánk, hogy legyen min örülnie, de az mint nagyságtoknak, kegyelmeteknek irt az császár, nekünk az országnak súlyosabban irt, mert nem emberi módon hanem Isteni módon, melyet mi is Istenre támasztottuk, az az summája: „ Én Szultán Murat Ali Osman császár parancsolom néked uladika, vornik, logofet, polárnik és az több ország Buóroknak és rendeknek, im az vajdaságot Lupulnak adtam, azért vegyétek közitekben és uraljon rajtok, az az én akaratom, de ha ellene lesztek és az én parancsolatom nem leszen teljes, lássátok, nem hagylak titeket büntetlen, én vagyok az ki Bagdádöt tövel fordítok fel, én vagyok az kinek irgalmas vagyok, az kit akarok eltörlök az földről, im az tatár hám áll és nézhet fel mint az sólyom az hová paraucsolom arra mennjen és elpusztitlak tökteket az földetekről, és törököt rendelek lakni rajta és az ti templomokban hoczakot, azért az mint parancsolok azt fogadjátok.“ Azért mi látván ilyen súlyos parancsolatot sirtunk s az Istenre támasztottuk dolgunkat, s mondottuk, mi az szomszéd országnak kötelesek vagyunk és fejedelemnek ő nagyságának és az vajdának, és nagy hitre esküdtünk, azért jobb az mely hitre esküdtünk megtartsuk, mert az Isten az hit, és attól féljünk, és annak az parancsolatjától, az ki mind testben lélekben megölkhet, és úgy ha élünk Istennek élünk s ha halunk Istennek haljunk, és minden ember azt mondotta, Amen. Harmad nap mulva az harcznak neki mentünk és az szent Isten megsegítvén nekünk adta az győzedelmet.

Azért mihent meglőtt az harc, minden felé elküldöttünk mind portára, mind az szilisztriai basához, mind az hol Szenán volt, hogy adományokkal elnyomjuk. De ha semmiképen bé nem vennék az portán sem adományunkat sem alázatos esedezésinket, olyankor mind ő nagysága az fejedelem, mind nagyságtok, kegyelmetek minket veszedelemben ne hadjon, mert ha

nagyságtok kegyelmetek az kötelességben megmarad, mind Isten előtt kedves lészen, mind pedig az egész keresztyénségben jó hír név lészen nagyságtoknak, kegyelmeteknek.

De ha valaki úgy gondolkodnék az dolog felől, hogy Máthé vajda eleget uralkodott, vagyon mivel élne, hadja el az vajdaságot másnak, az olyan másképen gondolkodjék, mert nemcsak az vagyon előttünk, egy részről vagy az is, mert egyik az, hogy mi ő nagyságának megesküdtünk, mikoron boérságából vajdának emeltük, és úgy ő nagysága is megesküdt nekünk egész országnak és minden szabadságunkat és nemességünket elvesztettük volt. Sorbán vajda idejétől fogva Leo vajdáig úgy elfogyott minden szabadságunk, hogy immár csak semmie nem lészen vala, de ő nagysága az vajda az előbbi szabadságunkat helyre állatta, az nemeseket megújította, mindeneket rend szerint eligazította, az császár adóját elrendeltük, és tudtuk az kinek mennyi jószága vagy az és micsoda értéke, mindenik tudott egy esztendőben egyszer mennyit kellett letenniük, azért leginkább az magunk szabadságunkért is támadtunk, és készebbek vagyunk meghalni, hogysem mint az előbbi roszt lássuk rajtunk. Mert ha Lupul vajda közinkbe jött volna, talán esztendőben tizszer is vett volna rajtunk adót, minden szabadságink megbántotta volna, mint az szegény moldovaiakat, mint az kigyó szájából úgy sirtanak. Azért nagyságtokat, kegyelmeteket is az ki igazságokban akarná háborgatni akár császár akár ki is nem volna ellene, minden tehetséggel lenne igen is. Im nagyságtoknak kegyelmeteknek az császár levelet küldött, hogy minket ne oltalmazzon, hanem inkább vessessen, most így irt nagyságtoknak kegyelmeteknek, ha ez után az mi országunkra írta, hogy menj rá Erdélyre és ezt s ezt cselekedjétek, mert ez az én akaratom, ellenek is azt az szót fogadnánk s egymást rontanánk, Isten oltalmazzon; mert ha ez előtt volt az fejedelmek, vajdák között kötelesség, de némelyek az mi földünkön nagy üdös boérok de nem emlékezhettek senki, hogy mely ez két ország között ilyen nagy kötelesség lett volna mint most, hogy minden ország rendi jól tudják az kötelességet, melyet meg is kell tartani Istennek szent nevének dicsiretíre és Isten gondunkat viseli. De ha most valaki

oka volna ez bántásnak, kellene e valaha valakinek confederalni? soha nem, mert örök emlékezetben volna ez dolog mind Isten előtt, mind pedig világi emberek előtt.

Nagyságtok, kegyelmetek jól emlékezhettek, hogy az török igen akarná, hogy minket nagyságtoktól, kegyelme-
tektől elszakaszthatna, melyért ennekelőtte is lehetett példa nagyságtok kegyelme'ek előtt, mert tudja az török, hogy va-
lamig mi egyesek leszünk, nagyságtok kegyelmetek országá-
nak Isten segítsége után keveset árthatnak, mert ha túl az
budai vezér indulna, mint ez előtt is, nagyságtok, kegyelme-
tek ellen volna, de innét semmi gondot nem viselne nagy-
ságtok, kegyelmetek; de gondolja nagyságtok, kegyelmetek
azt is, hogy nagyságtok kegyelmetek minket elvét is, az
töröknek engedelmesek leszünk az ő parancsolatikban; az
havasnak jobb része miénk, az havasnak járását jól tudjuk,
az hol ember nem gondolja az ellenség ott hághat fel, és
az hol nem itili, ott szállhat alá; azért mi minthogy minden
úton módon az szent hitet el nem akarjuk hagyni, mindenek-
ről emlékeztetjük: nagyságtok, kegyelmetek lássa mint cse-
lekszik, mert ha nagyságtok kegyelmetek minket elvet, jó az
Isten, felsegit, és az mint nem gondolhatjuk úgy szerez irgal-
masságot nekünk, mert az kin Isten könyörül, az pogányok
között is

Hogy az mi országunk arra igyekeznék, hogy Moldova
is egyes lenne mind nagyságtokkal, kegyelme'ekkel és ve-
lünk, és az fejedelmek egyet értenének, azt nem azért kíván-
juk, hogy mi tőlök valami adománt vagy másféle jóvedelmet
kívánnánk, hanem azért hogy békességben maradhatnánk,
mert látja nagyságtok kegyelmetek, hogy immár mennyiszor
mind onnét támad a vészedelem rajtunk, azt pedig tudja,
hogy szegény moldovaiak nem akarnak, de erővel üzik fegy-
verre, és mi mert szintén úgy hal meg fegyvertől, az ki mint
szabad akaratjából jönne, ha azért ott is lenne oly vajda, az
ki Istentől félne, az szomszédokkal az békességet megtartaná,
oly üdőben haszonnal is volna, az portán magok dolgát magok
végből viszik, de ha egy esmét Lupul vajda maradjon az, nagy-
ságtokra kegyelme'ekre támasztjuk, ha lehet valaha csendes-
ség, vagy békesség, de annál nagyobb kárvallást kell várni.

Ez az én követségem mind az mi országunktól, mind ő nagyságához fejedelemhez, mind nagyságtokhoz, kegyelme-tekhez országúl; mind ő nagysága az fejedelem, mind nagyságtok kegyelme-tek az nagy Istent tekintse, és oly bizonyos válaszm legyen, hogy az mi szegény országunk is megnyugodhassék benne, mert Isten előtt protestálunk egész országúl, ha most nagyságtok, kegyelme-tek minket elvet, mi tudjuk az töröknek akaratját és az töröknek kedvet kell keresnünk kénytelenségből, az bűn ne legyen miénk.

Kelet 1639.

Exstat (absque tamem appositione Anni) in codice MS. Authenticorum Bibliothecae Albo Carolinensis Tom I. Nro. 109. —

Erdélyi Muzem (*Josephi Comitis Kemény Apparatus Epistolaris ad Historiam Transilvaniae Tom. VIII. pag. 285—290.*)

XIII.

Vaszília vajda Istennek kegyelmességéből Moldova országnak ura és fejedelme, esküszöm az élő Istenre, ki atya, fiu és szent-lélek, teljes szent-háromság, egy bizony örök Isten, az szent evangeliumra, szent keresztre, az oltári-szentségekre és az szent templumra, az napra, holdra és az menyöldre, tengerre és Istennek minden szenteire és boldogságos szüz Máriára, hogy ha az méltóságos, tekintetes és nagyságos Rákóczy György uram, Istennek kegyelmességéből Erdély-országnak fejedelme, Magyarország részei ura és székelyek ispánja, hatalmas császár parancsolatjából mostani havasali vajdát Baszarába Máthé vajdát én ellenem nem fogja segíteni, valamikor én vagy magam, vagy fiaim, atyámiai, sógorom, öcsém, bátyám, vagy más is az én segítségem jóakaratom által az havasali vajdaságra előmozdittathatik és azon vajdaságban behelyeztethetik, elkezdvén az székhelyben való beülésnek első napjától fogva az esztendő, valamíg az vajdaságot bírjuk vagy bírják, én magamra vészem ezen hűt és fogadás alatt, sőt azokkal is olyan levelet adatok ő nagyságának az mineműt kíván arról tudni illik, hogy, minden esztendő, esztendőről 10000 forint ó dutka pénzt fogunk vagy

fognak adni ő nagyságának, egyszersmind kinek letételének bizonyos napja az első esztendőben az székből ülésnek napjától fogva hat holnap számláltassék, ugyan azon pénz summának megküldésekor pedig két fő török lovat is mindenféle fejedelmi öltözetrel és négy jó kantáros páripákat is küldök vagy küldenek.

Az félesztendő után pedig minden esztendőben ezeket valamikor ő nagysága és az mely napra kívánja, tartozzunk és tartozzanak az ő nagysága kívánságára halogatás nélkül ezen módon és formán mind pénzt és az lovakat szerszámos-tól megküldeni fő bojérink által.

2., Az moldvai vajdaságot is az míg birom, minden esztendőben ő nagyságát egyszer, egyszer böcsületes fő bojér követem által köszöntvén, fejedelmi ajándékkal meglátogatom.

3., Valamicsodás határokkal, havasokkal és egyéb helyekkel Erdély mostani s több mélytóságos erdélyi fejedelmektől ő nagyságoktól birattatott, azokban semmi háborgatást, igazítást nem kívánok semmi szín, mód alatt, s másoknak is senkinek felette engedni, semmi nemű arestálást bosszúságtételt nem engedek cselekedni. Minden lopókat, tolvajokat, szökött jobbágyokat, szolgálakat, azok akár mi rendbeli emberek lennének, felkerestetem, kézben adom és adatom. Sőt ezen kívül is valami nemű hitlevelet Máthé vajda bojérival, vitézlő rendeivel adott volna ő nagyságának, successorinak, gyermekinek, olyant adok és adatok avval is, a k havasali vajda leszen, az székből ülés napja után két héttel, s magam is azt is szentül megállom. Sőt ez előtt ő nagyságának adott kötéslevelemet is mindenekben confirmalom, és azt szentül, igazán, tökéletesen, állhatatosan minden képmutatás nélkül megtartom, állom és beteljesitem. Ennek nagyobb erősségére s állandóbb voltára az oltárra is megesküszöm azokban nem kapdosok s kapdosni sem engedek másoknak is, sőt ezzel jobbitom hogy valamely határokat, helyeket most, Erdélyhez birnak az moldvai határ felől is, azok felett is veszekedést nem indítok újabb igazítást azok végett nem kívánok, hanem ha mi azokból oda való lött volna is valaha s akármikor, nem kapdosok rajta.

Mind ezeknek megállására, tartására és beteljesítésére kötelezem még is magamat, hűtemet, böcsületemet,, keresztyéni hűtöm és lelkem veszedelme alatt, kire még is az teljes szent-háromság egy bizony örök Isten engemet úgy segéljen és úgy adja lelkem üdvösségét és ez földön is előmeneteletem. Datum ,

Originalis conceptus exstat in codice MS. Authenticorum Bibliothecae A. Carolinensis Tom. 1. Nro 131 et 128.

Erd. Muz. (Jos. C. Kemény App. Epist ad Hist. Trans. Tom. VIII. pag. 301—303.)

XIV.

Életemig való alázatos hűségemet, szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, fejedelmemnek az sz. Isten nagyságodat minden idvességes testi lelki jókkal, és jó egészséggel áldja meg, és minden dolgaiban tegye szerencsésé, és boldoggá nagyságodat. Kegyelmes uram; akarom nagyságodat ez alkalmatossággal tudósitanom, ide jövetelem és itt való mulatásom felől. Én kegyelmes uram 14-a Mai úgy mint szombat napon érkeztem be, az vezér ő nagysága előttem harmad nappal csőtörtökön jött volt be úgy mint 12-a praesentis. 17-a szemben levén ő nagyságával, köszöntém az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint, igen böcsülettel ajándékát is megadtam ő nagyságának, ezek után annak módja szerint szépen veres skarlatinnal jó bőven és belől tarka kartonnal megbélelvén adtuk be az lovakat is, hasonlólag megfestvén igen szépen az elhoztam háموkkal. fékekkel adtuk be; mely nagyságod jóakarátját, és böcsületes ajándékát ő nagyságának adtuk be, mely nagyságod jóakarátját és böcsületes ajándékát ő nagysága az vezér igen nagy böcsülettel vötte nagyságodtól, kiről ennekutána Isten haza vivén nagyságodnak bővebben beszélek. Másod napján is szerdán úgy mint 18-a ismeg audientiám volt ő nagyságával, minden dolgokról az előmben adatott nagyságod instructiója szerint eleget tractálván; ő nagysága akkor mindazokra az kívánságokra reá igéré magát; hogy meglesznek, és nem is halasztja ő nagysága, hanem jó válaszzal

elbocsát, nem tartóztat sokáig, azolta kegyelmes uram, mind maig is csak egyik napról másikra vártatnak, nem tudhatom mi lehessen az oka, úgy itélem, azért nem fognak sokáig itt tartóztatni. — Karán-Sebesiek érkezvén kegyelmes uram 19-a praesentis az nagyságod kegyelmes parancsolatjával és az háموkkal, hogy azokat adjam be a lovakon, de mivel az mint feljebb megírtam az előtt harmad nappal beadtuk volt, későn érkeztenek velek. — 22-a úgymint az elmúlt vasárnap is érkezvén két karán-sebesi emberek nagyságod levelével, melyben nagyságod kegyelmesen parancsolja, hogy vegyek száz könyv s kofium aranyat, melyet jó szívvvel megeselekedném, az nagyságod parancsolatja szerint, de miután mivel megvennők nagyságod nem küldött pénzt reá, s nálam is az mi kevés eddig volt, elköltöttem, látja Isten hitelben is megvöttem volna, de nem volt módom benne, elhozattam tizenegy könyvet ma egy árossal levén, száz oszpora alól nem akará adni, mely teszen másfél magyar forintot, hitelben is kértük; de nem adá; Konez András uram által küldött volt nagyságod 24 tallért elabodnure (?) aranyfonálra; azt megvöttük, de bizony kegyelmes uram drága, 40, 40 magyar pénzen aranyját; itt kegyelmes uram mindenféle marha igen drága, mind posztó s mind egyébb egyetmás, mind azt vetik okúl, hogy Veleneze felől felháborodva vannak minden szabados járások, menések nem lehet, sőt ugyan nagy tilalom vagyon, hogy senki az török császár birodalmából fel ne mérseljen menni. (Az mely császár kapuezi passája Dilariv aga nagyságodnál volt, az vezér ő nagysága embere, ide Fejérvárra érkezvén harmad nappal utánam, sok rossz dolgokat beszélgetett felülünk; innen az portára expedialá ő nagysága az vezér, az elmúlt szombaton indula el innen.) — Mikor ez órában írtam volna ez leveletem nagyságodnak, hogy elküldjem az karán-sebesi tegnap ide érkezett emberektől; az vezér felhivatván, felmenék, ő nagysága az nagyságodnak szolló levelet megadván, elbúcsúzám ő nagyságától. Én is Isten segítsége velem levén kiindulok, és azon leszek, hogy éjjel nappal haza siessek. — Engedje Isten hogy nagyságodat jó egészségségben találhassam. — Tartsa meg Isten nagyságodat.

stb. Datum Albae Gracciae die 23-a Maij Anno 1639. Nagyságodnak alázatos hiv legkisebbik szolgája.

Sebessi Boldizsár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, Mihocza is ide jöven, mivel az utban megértette, hogy el nem mehet oda az hova kellett volna menni salus conductus nélkül, — de meg avval is nem engedik meg senkinek az oda való járást, jövést, azért vissza kellett térti velem.

(A Károly-kehérvári könyvtár eredetije s Dr. Ötvös Ágoston másolatjáról.)

XV.

Serenissime Princeps!

Quas ad me sibi complacuit Vestra celsitudo literas 22-a et 24 Julii die datas, Illustrissimorum suorum ad hanc Portam Legatorum adventu accepi. *Minime dubium est, quin iis tanquam Vestrae Serenitatis perfidelibus ministris prorsus confidenter usurus sim; paucis ab hinc diebus a rege Domino meo clementissimo habui pariter epistolas, quibus mihi a setoties praescriptum idem, de quo in suis mentionem facit celsitudo Vestra negotium iterum demandat, et in eo promovendo ne minimum quidem praetereundum est tempus, nec ulla adhibenda mora* eisdem quoque literis certior factus sum, duos exercitus regios Hispaniam, in qua non paucos processus faciunt, penetrasse, alios duos Italiam qui Hispanos in illa Provincia excitaturi sunt, et ex duobus, qui in Belgio, unum, Urbem munitissimam Hedin nomine, in Atrebatensi Provincia, unius mensis obsidione oppugnasse, alterum quidem procinctu esse, aliquid arduum, et magni momenti aggredi, ille autem, qui ex octo, aut decem hominum millibus solum conflatus, in Luxemburgensi Ducatu cum Picolomini decem horis strenuissime decertavit, etiam si caeteris jam dictis longe quoad numerum inferior esset, non tamen quoad animum, cum pro quinque hominum millibus, qui ex hostium majoribus copiis caesi sunt, tria tantum ex nostris millia, vel parum amplius interfecti fuere. Spero exercitum illum, cui Dominus Princeps Bernardus Vaimar praeest, de se extra Burgundiae comitatum, quam citius excitaturum esse rumorem, utpote cis Rhenum brevi transiturum; additis tandem ad hos omnes exercitus duobus

maritimis, ad aliquod audax facinus suscipiendum potentissimis, possum dicere Regem Dominum meum elementissimum, fere nunc ducenta militum collectorum millia habere. Caeterum a divina elementia ut Vestram Serenitatem cujus manus mihi fas sit humiliter osculari, ad longam et prosperam annorum seriem velit Conservare, meis precibus assiduis exoptulo. Datum Perae constantinopolis, dei XXI. Augusti Anno 1639.

Vestrae Serenitatis

Humillimus servus

Césy m. p.

A jegyek kulcsa :

a = 10, 8, 6, 7, 9.

b = 1, 2, 4.

c = 16, 19, 20.

d = 11, 12, 13, 15.

e = 26, 27, 28, 29, 30.

f = 21, 25.

g = 36.

h = 31, 32, 33, 34, 36.

i = 46, 47, 48, 49, 50.

l = 58.

m = 51, 52, 53, 54, 55.

n = 66, 68, 69, 70.

o = 61, 62, 63, 64, 65.

p = 76, 77, 78, 79, 80.

q = 71, 72, 73, 74, 75.

r = 86, 87, 88, 89, 90.

s = 81, 82, 83, 84, 85.

t = 97, 98, 99, 100.

u = 91, 92, 93, 94, 95.

y = 71, 72, 73, 74, 75.

(*Erdélyi Múzeum. Gróf Kemény József, Apparatus Epist. Suppl.*)

XVI.

Admodum Illustris Domine !

Meas literas pro Serenissimo Principe ad Vestram Dominationem mitto, eamque deprecor, dicere Dominis Illustrissi-

mis Legatis suis quod Smirna heri mihi allatum fuit nuntium tum de Regis Domini mei clementissimi Oratoris ad illam urbem appulsu, cum de expugnata a nostro exercitu civitate Hedin munitissima in Atrolatensi provincia die 29 Junii et epistolis, quas etiam heri sero Venetiis accepi, scribunt ad me, nos famosissimam Salinarum urbem vulgo Salins in Burgundiae commitatu expugnasse, Dominumque Principem de lConde cum exercitu triginta millium hominum ingressum fuisse Hispaniam, in qua jam quatuor arces gravis momenti occupavit, Ducem praeterea de Longheville unum ex Galliae Principibus cum potentissimo exercitu, ut cardinali de la Vallette auxilium ferat, in Italiam venisse, ibi nunc dominant^r ur nostrae copiae, quibus prorsus cedent Hispani; Classis nostra seu maritimus noster exercitus, qui Marsilia vela fecit, Niceam, et Herculis Portum vulgo Ville Franche, magni ponderis urbes in nostram potestatem redegit, quas Principi suo legitimo, nimirum duci Sabaudiae custodiemus. Dux Luneburgensis se se a partibus Svedorum declaravit, permittitque, ut exercitus in suo Ducatu colligatur, cui unus ex Domus Saxoniae Princ^{ip}ibus praeficiendus erit, eique stipendia suppeditaturus est^t Rex Dominus meus clementissimus, qui quidem nec suae sacrae personae, nec auctoritati sibi a Deo commissae ullo modo parcit, ut suos amicos, et confoederatos tueri possit adversus iniquas, et continuas eorum occupationes, qui sub falsa religionis specie incessanter Christianos perturbant. Datum Perae die 21 Augusti Anni 1639.

Césy m. p.

Kivül Rdo. Domino Stephano Réti.

(Erdélyi Múzeum. Gróf Kemény József Apparatus Suppl.)

XVII.

Kegyelmes uram fejedelmem. Medgyesről megakarván indulni azon órában érkezik Teremből ott való szükséges dologról hír, utom rendelésemen kívül arra kellettök vonnem, délután mentem oda, más nap jó reggel onnan eljöttem, és az elmúlt este 7 órakor érkezvén ide Kolosvárra. Ma viradó-

lag két postája érkezék hozzám nagyságodnak, egyik két Bándról expedált nagyságod 4 órákor, — másik ki Herepéből 6 órákor; mert ez Dassóra ment volt, ki igazította arra nem tudom, mert oda menni szándékom mostan nem volt. — Az mit Tholdalagi uramék irnak az oda be való állapotokról, arról Isten ő kegyelmöket meghozván akkor deliberálhat nagyságod bizonyosabban.

Az Máthé vajda állapotja hamarább való consultalkodást kíván, ha igaz hir. De experiálta nagyságod bukaresti híreket csak ez jelen való esztendőben is, ha nagyságod írásának hírének, mindjárt hitelt adott volna, hányszor insurgált volna az ország. Mindazáltal a mit ir, az meglehet, ha most nem ezután is. — Nagyságodnak az ő állapotjában csak egyetlen egy questiója lehet: ha török császár vajdaságát másnak adja, török császár ellen kell-e és lehet-e ötet megsegíteni? mely Questiót az ország dirimálhat az mint nagyságod az mult fejevári gyűlés végén is bizonyos delegatus személyek előtt proponálta volt, az mint hallottam. — Én nem építenék az Máthé vajda hírének csak — ha Moldvában idegen had nincsen maga is nem táboroz, az postáról is nagyságodnak nem irnak; az budai vezér is veszteg vagyon, az téli idő is már minden nap érkezten érkezvén, — várak, városok, minden erősségek nagyságod hatalmában lévén az hó hátton mit csinálna az oláhság Erdélyben; azt írom azért, hogy nagyságodat Lupul vajdának Erdélyre való jövetelével commovealja; ha úgy fog tetszeni az tanácsuraknak, és az országnak, hogy Máthé vajdát megsegítsék, elég az székelység Havasalföldével együtt csak az moldvai vajda ellen, ha pedig ő extrubáltatik, csak az moldvai haddal defensive az télen az székelység ellen bizonyosan Erdélyre nem jöhet, hanem ha erővel vannak. — Miről azért kegyelmes uram én ilyen opinióban vagyok: Még most mindjárt csak az Máthé vajda írására, másunnan annak confirmatioját, és reálítását meg nem érhetném, sem vármegyékre nem parancsolnék, sem egyéb hadakat nem convocálnék, sem előmbbe vött utamat nem változtatnám, hanem continuálnám. — Dézsre jönne el nagyságod, lenne ott az székelység, s vigyázzon; az mezői hadak kész hadak, éjjel nappal mehetnek, ha kívántatik

nagyságod maga az vármegyékkel, udvari népével, kiket maga mellől el nem hagyhat, indulhat; nem lesz késő téli üdö vagyón, és úgy ha tatár és török hada Lupul vajdának nem leszen, tőle bizony semmit ez télen nem félek. — Meggondolhatja az emberek itéletét Erdélyben Magyarországon és még feljebb is; ha nagyságod ilyen hirtelen insurrectiot, avagy akár csak készületet parancsol is, az török ellen, mert mindegy: akár az moldován vajda ellen legyen, s akár török császár ellen. — Az mint eszembe jut, az múlt őszszel, az készületre való parancsolatokra az vármegyékre az vala declaratiója, hogy az mint nagyságod informáltatik, az két oláh vajda egymással újlag veszekedni akarnak és hadat is fogadnak egymás ellen, kiknek veszekedéseknek exitusát nagyságod is nem akarván vigyázatlanul nézni, legyenek készen, és magunkra vigyázzanak, vigyázásokat hallván talán ők is magok között inkább megbékélnek, magunk határunkat azzal oltalmazzuk; azért legyenek készen házoknál, hogy ha az szükség úgy kívánná, indulhassanak nagyságod személye mellé, nagyságod parancsolatjára; noha nagyságod őket az készen lételeire inti, mindazonáltal derekas szükség kívül insurrectiora nem kényszeríti. — Látja az úr Isten kegyelmes uram, beteges állapottal vagyok, de avval nem gondolok, az hol nagyságodat értem lenni, oda megyek nagyságodhoz, teljes erőm szerint igyekeztén nagyságodnak szolgálni. Nagyságod asszonyunkat ő nagyságát csak ilyen hirre nézve magát, nagyságodon kívül Újvárra ne küldje, mert arra az emberek igen rá vigyáznak, ha nagyságod maga is eljönne, és úgy hagyna Újvárban ő nagyságát.

Bizony én semmit sem tartok Lupultól, ha Máthé vajda is azt írja, hogy nincsen idegen hada. Ha császár az vajdaságot eladta, gondja leszen bevitelére is, kit nagyságának is érteni lehet. Lupul vajdához is nem ítélem szükségesnek valakit küldeni, míg más készülete felől nem érthet nagyságod. Több dolgokról Isten nagyságodhoz vivén, és az táncs urak is elérkezvén, bővebb consultalkodások lehetnek.

Summatim: csak az Máthé vajda hirén derekas apparatust nagyságod ne indítsón, utját continuálja bár ne Besztercze felé, hanem Dézs felé, — Moldovában Lupulra, az bu-

dai, temesvári passákra vigyázzanak; az székelység legyen készen vigyázásban; Tholdalagi uramat megvárni, Serédi uramat készíteni, Máthé vajdát biztatni, nem directe szintén, hanem halasztván az ország mostani conventusára is, az székelység reá vigyázásával, hogy hirtelenséggel kétségbe ne essék.

Azonközben futtassa az portát, az mint nagyságod neki megírta, és vigyázzon magára, hirtelen való irruptióban az Havas felé tartson. Az levelet nagyságodnak visszaküldtem. Ezeknek utána az ur Isten. stb. In Kolozsvár die 13-a Novembris hora 3-a pomeridiana 1639.

Illr. Cels. V-rae fidelis et humillimus servitor

Stephanus Kassay m. p.

P. S. Az mint az portára való leveleket expediáltak volt Tholdalagi uram nevére, csak azokat kell Serédi uram nevére conformálni. Az instructiot az Tholdalagi uram relatióján kell derekasban fundálni, ha meg érkezhetnék addig.

(A Károly-fejérvári könyvtár eredetije, s Dr. Ötvös Ágoston másolatjáról.)

XVIII.

Kegyelmes uram fejedelmem, ma reggel hozá az posta az nagyságod kegyelmes levelét, az székely tisztok leveleivel. Ez immár nemesak bukuresti hir, tovább ment az dolog az hirek ugy levén. — Tudván azt jól Lupul vajda, hogy nagyságodnak Máthé vajdára vigyázása vagyon, csak magától Máthé vajdára reá nem megyen, hanem az kajmakám practicája is nagyságod ellen keresvén okot, az mint nagyságod is írja az előtt való levelében, és Tholdalagi uram is írja egyik levelében. — Ez így levén Isten gondviselésének tarthatjuk, hogy Lupul serénykedvén az nagyságod segítségét praeveniálta. Szegény Máthé vajda hívén az portának, és bizván az portának, és bizván sok adományához későbbben vőtte eszében állapotját.

Ha Lupul az szerint indult, az mint nagyságodat informálják, — késő az nagyságod derekas segítése, ha annak úgy kellene is lenni, csak az székelységről nyargalva segí-

teni, csak vizet zavarnák, s által nem mehetnénk rajta ; talán Tholdalagi uram is periclitálhat Lupul miatt.

Az székelység azért mostan az havasokon vigyázzon derekasan, kiváltképen az gyalogja, az lovasa is legyen készen, ha lehetne egy helyen, ha az nem lehetne, közel egymáshoz, míg az vajdák között való dolognak exitusát láthatja nagyságod. — Nem ártana az székelty tiszteknek, vagy két embert Lupulhoz küldeni, magok nevekkal míg harcz nem leszen közöttök, panaszkodván, hogy holott ötet senki nem bántván, miért nem ül vesztég, őket is felülteti, s nagyságodnak is, s mind az országnak is fáradságot szerez, hol sok megajánlása, és ígéreti nagyságodhoz ? azután nagyságod mint hihet neki ? Erre mond valamit, azon közben ő eljár ugyan dolgában, és ha Máthé vajdának ereje nem lehet ellene állásában, azt hiszem : Erdélyre fog egynchányad magával (futni) ha Isten Lupult dolgában e szerint elő bocsátja, annakutána mint fogja magát viselni, azt bezzeg kiváltképen az székelységnek kell készen várni, mert : *Occasio facit furem*. Mezei és udvari hadai nagyságodnak mindenkor lám készen vannak. Azon közben Tholdalagi uramékot is Isten ő szent felsége meghozza, az portai minden állapotok felől voltaképen tudósítják nagyságodat. Ha nagyságodat Lupul megtalálhatván havasali vajdaságából, és nagyságodat megnyugtatta szintén, hogy nem nagyságod ártalmára való igyekezettel ambiálta az havasali vajdaságot, hanem csak szegény Máthé vajdán akarta bosszúját állani, császár neki adván az vajdaságot, örök császár dispositioja ellen nehéz rugodozni.

Ha pedig kegyelmes uram az ő új vajdasága nagyságodnak, és szegény hazánknak veszedelmére tendál, Istent segítségül híván, az tanácsurakkal és az ország főbb statussival consultalkodván, az hetmannal is egyet értvén, ha abban látja édes hazánk, és az nagyságod megmaradását állani, még ez télen mind két vajdaságából kikergetheti nagyságod derekasan reá készülvén. — Lám az hetman is ezelőtt ígérte alattomban való segítségét, csak nyavalyás Máthé vajda maradhatna még szabados állapotban ; neki is ígért, úgy jut eszembe, segítséget az hetman. — Az mint nagyságod kegyelmesen parancsolja csötörtökön idején Kolozson leszek,

holnap Visába megyek, én még ott sem voltam, csak onnan megyek által Kolozsra. Szolgáimat is küldöm az postával, azt nagyságod Medgyesen kegyelmesen parancsolta vala, ha nagyságod Visa felől méltóztatik parancsolni. — Az included leveleket visszaküldtem kegyelmes uram. Az ur Isten stb. In Kolosvár 15 a Novembris 1639. Illi. Cels. V-rae fidelis et humil. servus.

Stephanus Kassai m. p.

Hátirat. „16-a die Nov. reggel 5—6 óra között Szent Péter 1639.“
(A Károly-fejéredri könyvtár eredetije, s Dr. Ötvös Ágoston másolatjáról.)

XIX.

Rákoczy György Isten kegyelmességéből Erdélyország stb.

Tekintetes, vitézlő aga, kedves jóakarónk. — Istentől kegyelmednek jó egészséges életet, dolgaiban jó szerencsés előmenetelt kívánunk. — Elhittük lehetett kegyelmednek értésére, mi azt gondolván, hogy az elmúlt nyárban, hatalmas császárukhoz beküldött főkövetünket, nemzeti Tholdalagi Mihályt, ott benn éri az fényes portán országunk adója beszolgáltatásának ideje, ajándékinkkal együtt beküldöttük volt postán főemberünktől az adót, hogy ugyan Tholdalagi Mihály mutassa be, hatalmas császár méltóságos lábai eleiben; meg is irtuk volt Réthy Istvánnak az oratornak, ha az alatt kitalálva jönni Tholdalagi Mihály az portáról, s az nagyságos vezér kételkedni fogna az adónak beküldése felől, megmutassa Réthy István zsákokban kegyelmednek, hogy ő nagyságának az vezérnek kegyelmed is bizonyosságot tehessen felőle, hogy ott benn az adó és hogy más követünket küldjük be, annak bemutatására; az dolog azért ugyan úgy történvén, hogy meddig az adó beadásának ideje eljött volna, addig Tholdalagi Mihály hatalmas császáruk kegyelmes választételével eljött a fényes portáról és az Noák havassa alatt találták elől az adóval, meg nem térhetett hanem haza jött az ő hatalmassága kegyességével hozzánk, melyet látván, mindgyárást más főkövetet rendeltünk az adónkal

hatalmas császáruk fényes lábai eleiben alázatosan való bemutatására, az fényes portára küldeni becsületes hivatunket, nemzetes Serédi Istvánt tudni illik Kraszna vármegyének főispánját és szintén akkor indittatván az két oláh vajdák között az veszekedés, táborozás, a miatt nem mehetett eddig be, mert ha az nem történik vala, eddig benn lehetett volna az portán, — most azért el indítván meghagytuk, hogy valamint az utaknak nehezsége és az időnek alkalmatlansága megengedi, igen elsiessen. Akarnánk általa kegyelmednek ez leve-lünket küldeni, hogy értse abból eddig lett késedelemnek okát.

Intvén továbbá jóakarattal kegyelmedet mind az nagyságos vezérrel, mind kiváltképen hatalmas császárukkal való szemben lételben, az adónak illendő módon, hatalmas császár kedves kívánsága szerint való beadásában kegyelmes választételének kiserzésében, legyen minden jóakarattal, hasznos forgalódással és szolgálattal, kiért mi is mindenkoron fejedelmi kegyelmes jó akarattal maradhassunk kegyelmedhez. Izentünk az főkövet által szóval is kegyelmednek, adjon hitelt szavának és dolgainkban igazsággal való hasznos szolgál-tját miben kívántatik mutassa meg mindenek előtt cseleke-detivel. — Tartsa Isten jó egészségben kegyelmedet. Iratott Kolozsvár városunkban 26-ik napján Sz. András havának 1639.

Kegyelmed jóakarója

Irta Rákóczi György, Serédi István fő követe által a magyar tolmácsnak Zöldfika agának.

(A Károly-fejérvári könyvtárból eredeti fogalmazvány után Dr. Ötvös Ágoston másolatjáról)

XX.

Győzhetetlen hatalmas császárom, kegyelmes uram. Az ur Isten hatalmasságodat az földön sokáig boldogul éltesse fényes birodalmát terjessze, ellene ügyekező ellenségit lábai alá vesse, és rajtok győzedelmet adjon.

Az nagy Isten hatalmasságodat napkeleti ellenségén vi-vott nagy győzedelme után birodalmának fényes és kedves

székében Konstantinápolyban győzedelmesen meghozván, (itt érti IV. Murat császárnak Babylonia bevétele által vívott nagy diadalmát, mely történt 1638-ik December 26-án) küldtem volt főkövetemet az fényes portára hatalmasságod áldására és hogy nagyságodnak ennekutána is, minden utaira, s dolgaira sok jó szerencsét kívánnánk, a mellett alázatos engedelmességünknek jeleit is hatalmasságodnak bemutatnák azon közben az ország adójának beszolgáltatásának ideje is elforogván, az egyik alázatos engedelmes hűségemei az másikhoz ragasztván, hogy annál hamarabb lehessen az ország szokott adójának is hatalmasságod fényes lábai eleiben való bevitele; ugyan nemzeti hűvem, tanácsomat Udvarhely és Maros székeknek, az székelység között főkapitányát Tholdalagi Mihályt rendeltem vala főkövetemnek, az ország szokott adójának, és ajándékomnak hatalmasságod méltóságos lábai eliben való bevitelére. De minekelőtte az adóval portára küldött főemberem beérkezett volna, az portára hatalmasságod kegyelmes választételével kiindulván Tholdalagi Mihály hatalmasságod fényes kapujáról az Novák havasa alatt találta elől postán küldött főemberem; a honnat meg nem térhetvén haza jött hatalmasságodnak kegyelmes válasz adásával. — Ő helyette azért rendeltem hatalmasságod fényes méltósága eleiben főkövetem nemzeti hűvem Serédi Istvánt Kraszna vármegyének főispányját, hogy a beküldött adót, és ajándékot hatalmasságod méltóságos lábai eleiben alázatosan be mutassa; könyörögvén hatalmasságodnak, mint kegyelmes császáromnak az ország szokott adóját, ajándékkal együtt, és az mellett engedelmes alázatos hűségemet vegye kegyelmesen. Követemet is lássa, és hallgassa meg alázatos könyörgésében császári méltóságos személyhez illendő kegyelmességgel, és bocsássa hozzám vissza kegyelmes és örvendetes válaszszal. Hatalmas császáruk hatalmasságodnak én sok rendbeli kegyelmességét ismerem magamon, nem régen is két rendbeli császári kegyelmességét alázatosan vöttem, melyekben hatalmasságod, fejedelemségemben újabb kegyelmes gondviselése és oltalma alá veszen mindenek ellen. — Utóbban pedig im nem régen Tholdalagi Mihály követem hatalmasságodnak fényes portájáról érkezvén meg ő általa is az

hatalmasságod, császári méltóságos leveléből újabb kegyelmességét hozzám megértettem.

Mely hatalmasságod császári kegyelmes athnaméját nagy drága kincs gyanánt tartok, böcsülök, míg testemben lelkem benn leszen alázatos igaz hűséggel, és engedelmességgel igyekezem hatalmasságodnak igazán és hasznosan szolgálni. - - Azon elmélkedvén éjjel, és nappal, hogy hűséges igaz szolgálatommal több kegyelmességét is vehessem hatalmasságodnak. — Az ur Isten egy áldott jó napját hatalmasságodnak sok ezerekké tegye, és jó szerencséjét messze ki terjessze. Iratott Kolosvárott Szent András havának 26-ik napján 1639.

Hatalmasságodnak alázatos igaz hive.

(A Károly-fejérvári könyvtár eredetije, s Dr. Ötvös Ágoston másolatjáról.)

XXI.

Tekintetes és nagyságos fő vezér, minden becsülettel való kedves ur jó akarónk. —

Az ur Isten nagyságodat sokáig éltesse jó egészségben, örvendetes napjait az földön sokasítsa, és hatalmas császáruk fényes kegyelmességét nagyságodnak fején nevelje, és öregbítse.

Hatalmas császárukhoz az fényes portára küldött követünket az ő hatalmassága kegyelmes válaszával és az nagyságod hozzánk megmutatott atyafiságos jó akaratjával szivünk szerint várjuk vala, kik el késvén, és azon közben az ország szokott adójának, és ajándékinak az fényes portára való beküldésének ideje is elközelgetvén, hogy az ország szokott adója, és ajándékink mentől hamarább hatalmas császáruk méltóságos lábai eleibe bévithessenek, és azzal is hűséges engedelmességünket ő hatalmasságához megmutathassuk, főemberünket postán úgy indítottuk volt el az adóval, hogy annak be adásának szintén szokott idejében helyben érkezne vele, és azon ott benn levő követünk, úgy mint nemzeti Tholdalagi Mihály, tanácsunk, Udvarhely és Maros-zéknek, az székelységben főkapitánya által, mint főkövetünk által mutathattuk volna be az ország szokott adóját, és

ajándékinkat ő hatalmassága császári méltóságos személye eleiben. Nagyságodhoz való tökéletes igaz jóakaratunknak megbizonyítására, igaz szívbeli indulatunknak külső jelével is akartuk nagyságodat látogatni, ugyanazon főkövetünk által, de azalatt hatalmas császárunk fényes kegyelmessége és nagyságodnak jó gondviselése levén azon követinken, az ő hatalmassága kegyelmes választételével kiindultanak az fényes portáról s az Novák havasa alatt találta elől őket fő emberünk, és onnan ők vissza nem térhetvén, hozzánk megjöttek, és mindjárást más főkövetünket nemzetes Serédi István Karaszna vármegye főispányját, rendelvén az adó után beküldeni; hogy azt hatalmas császárunk méltóságos lábai eleibe alázatosan bemutassa, kinek hogy ennyi kécselme találkozék oka semmi nem egyéb, hanem, hogy a midőn szintén indítani akartuk az fényes portára, akkor támada az két oláh vajdák között veszekedés, egymás ellen haddal való igyekezet, és mind két féle had Havasalföldében levén, nem lehetett bátorságos menetele követünknek, mert ha az meg nem akadályozta volna immár ez írásunk előtt bemehetett volna az fényes portára. Mostan azért Isten áldomásával utjára indítván megparancsoltuk, hogy az mennyire az utaknak és időeknek alkalmatlansága engedi igen elsiessen. Hatalmas császárunk kegyelmessége után immár nagyságod legfőbb, s méltóságos állapotban forgott, mindenkor nagyságod hozzánk atyafiságos jóakarattal ígérte s mutatta, mostan is az nagyságod megígérte jóakarathoz folyamodván, nagy bizodalommal kérjük nagyságodat, legyen hatalmas császárunk előtt az fényes portán, nagy méltóságos vezéri állapotjához illendő jóakarattal, és segítséggel szükséges dolgainkban. Mi hatalmas császárunk és az egész ozmány nemzetnek tökéletes hűséggel hasznosan akarunk szolgálni, ha nagyságod szívünköt láthatná, ő hatalmasságához való belső igaz indulatunkat, bizony az mi szolgálatunkat két kézzel kellene fogni nagyságodnak több alázatos hűséges szolgálai között ő hatalmasságának. Nagyságodat azon is felette bizodalmasan kerjük, megemlékezvén nagy vezéri méltóságos állapotjáról, és ő hatalmasságához való alázatos hűségünkről főkövetünknek az adóval és ajándékinkkal hatalmas császár-

runk méltóságos személye eleiben való bevitetésben legyen illendő jóakarattal, ő hatalmasságának legyen kegyelmes tekintete reánk, és hallgassa meg kegyelmesen nekünk aláazatos hűséges szolgájának követünk által való aláazatos könyör-gésünkről. Ő hatalmassága csak nem régen is két rendbeli császári kegyelmes atlnaméjával is erősített meg fejedelemségünkben, kihez mint erős kösziklához*) igaz hűséggel voltunk, leszünk is életünknek mindennapjaiban ő hatalmaságának ilyen nagy kegyelmességeért.

Nagyságod mindezekben és egyéb szükséges dolga-inkban, hozzánk és követünkhöz jóakarattal, segítségét megmutatván, ő hatalmasságától kegyelmes választ szerezvén, teljes életünkben mindenben igyekezzünk nagyságodnak szolgálni. Magyar nemzet közül merünk avval dicsekedni, ő hatalmassága nálunknál hasznosabb szolgát nem talál; Istennek hála ő hatalmassága szerencséjére nemzetünk között vagyunk tekintetünk, vagyunk módunk az ő hatalmasságának való hasznos szolgálatunkban, ő hatalmasságának is az nagyságod jó törekedése után kegyelmes gondviselését látván rajtunk. Ezeknek utána Isten nagyságodat stb. Iratott Kolozsvár városunkban 26 napján Szent András havának 1639. esztendőben.

Nagyságodnak mindenkben igaz jóakarója.

(A Károly-kehérvári könyvtár eredetije, s Dr. Ötös Ágoston másolatáról.)

XXII.

Tekintetes nagyságos vezér, böcsülettel való ur, igaz jó akaró atyánkfia.

Az ur Isten nagyságodat éltesse, örvendetes napjait ez földön sokasítsa, és kívánatos jó szerencséjét naponként elő vigye.

*) Az utolsó előtti kikezdésből a csillaggal megjegyzett helyen kimaradt ez: úgy ragaszkodunk, utolban csak nem régen Tholdalagi Mihály követünk által is kegyelmességgel iratott méltóságos levelét vöttük ő hatalmasságának, és nagyságodnak is minden jóakarattal értettük, azért Isten után mindenk felett ő hatalmaságához, *igaz hűséggel* stb. mint fentebb. E hiány a kajmakámhoz írt példány másolatából pótoltatott ki.

Tudván hatalmas csásárunkoz való tökéletes igaz hűségünk és engedelmességünk között, avval is tartozunk, hogy az országnak szokott adaját ajándékinkkal együtt, az ő hatalmassága császári méltóságos lábaihoz beküldjük főkövetünk által. Mivel az alkalmatosság úgy hozta vala, hogy nemzetes hívünk Tholdalagi Mihály, tanácsunk, Udvarhely és Maros-Széknek, az székelyek között főkapitánya, mostan az fényes portán ott benn vala, hogy az ország szokott adóját, és ajándékink mentől hamarébb az ő hatalmassága császári méltóságos lábai 'eléiben vitessenek, ugyan Tholdalagi Mihálynak parancsoltuk volt, hogy mint főkövet az ország adóját és ajándékinkat az ő hatalmasága méltóságos személye eleibe be mutassa. De az alatt hatalmas császáruk fényes kegyelmességéből való választételével kiindulván Tholdalagi Mihály az fényes portáról, az Novák havasa alatt találta elől az adóval postán beküldött főemberünk, és onnan meg nem térhetvén Tholdalagi Mihály, megjött hozzánk; a kinek helyébe mindgyarást más főkövetünket nemzetes hívünket Serédi Istvánt Kraszna vármegyének főispányját, az adónak hatalmas császáruk méltóságos lábai eleiben való bemutatására, az kinek eddig csak az két oláh vajdák között való veszekedés miatt esett késedelme, mert már azelőtt ott benn lehetett volna az fényes portán; mostan azért az mennyire az utaknak és időnek alkalmatlansága engedi sietséggel küldöttük el azon útjára. Minek okáért nagyságodnak hozzánk eleitől fogva megmutatott jóakarattól böcsülettel megemlékezvén, és ahhoz mostan is mint ennek előtte azon jó bizodalommal lévén, nagy szeretettel kérjük nagyságodat, mutassa hozzánk, és mi értünk főkövetünkhöz igaz jóakarattját, mind hatalmas császáruk előtt, és mind az fényes portán az hol kívántatik, hogy az fényes portának dicséretes jó törvénye szerint, lehessen főkövetünknek ő hatalmassága méltóságos személye eleiben, mint tökéletes hűséges szolgának, és követnek illendő bemenetele, és szükséges dolgainkért való könyörgésében hallgattassék meg ő hatalmasságától mind ilyen világ bíró, igazság szerető hatalmas császártól, és bossátassék kegyelmes válaszszal. Mi ő hatalmasságának tökéletes igaz hívei, szolgálai vagyunk, és leszünk is még élünk.

Az magyar nemzet között merünk azzal diesekedni, hozzánk hasonló szolgát ő hatalmassága nem talál, Istennek hála, úgy hogy valamint nagyságod ennek előtt mi felőlünk hatalmas császárukknak és fényes portájának is felelt, abban fogatkozás ne találtassék, hogy nagyságod ezután is mindenkoron bizonytságot tehessen, az mi igaz hűségünk felől. Mostan is azért nagyságod hozzánk atyafiságos jóakaróját megmutatván háládóképen akarunk nagyságodnak kedveskedni, és bizony ő hatalmasságának is hűséges igaz és hasznos szolgát tart és nevel az itt künn való országokban. Mostani atyafiságos jóakaratumknak az minemű jeleit mutatuk nagyságodhoz főkövetünk által, azt kedvesen vevén nagyságod annakutána az ő hatalmassága kegyelmességét, fejünkön megtapasztalván, ismét háládó atyafiságos jóindulatunkat akarjuk nagyságodhoz mutatnunk. Eltesse az ur Isten. stb. Iratott Kolozsvár városunkban 26-ik napján Szent András havának 1639. esztendőben.

Nagyságodnak mindenben igaz jóakaró atyafia.

Ehhez hasonló levelek küldettek a többi közönséges vezérekhez is, u. m. deffterdár, Musza Mehemet, Deli Ahmet passának, fő mufti, és kizlár agának.

(A Károly-fehérvári könyvtár eredetije, s Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

XXIII.

Anno Domini 1639. 12-a Decembris Kolozsvár, Serédi István uram főkövet által az portára küldött leveleknek catalogussa.

Császárnak.

Fővezérnek, ha leszen valaki.

Kaimakám Mehemet passának.

A z k ö z ö n s é g e s v e z é r e k n e k .

Sziliktár Mustafa passának.

Teffterdár Ibrahim passának.

Musza passának.

Bosztandisiból lött Mehemet passának.

Deli Huszain passának.

Ahmed passának.
 Fő mufti Ihia Effendininek.
 Kizlár agának.
 Zöldfikár agának.
 Császár agensének.
 Galliumi:
 Belgiumi:
 Angliai oratoroknak.

(A Károly-kehérvári könyvtár eredetije s Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

XXIV.

A)

Anno Domini 1639. die 13 Decembris, Kolozsvár.

Kamuthi Istvántól küldtünk az portára Graeci és szeges tallérokat in summa numero . . . (*kihagyva*)

Itt ő kegyelmének Serédi uramnak adtuk kezében szeges és graeci tallérokat hat száz hetven nyolczad felet nro. 677 $\frac{1}{2}$.

In summa tesznek ezek talléros nro. 13,884 $\frac{1}{2}$.

Váltották ezt el az zsidók négy négy oszpora nyereggel, minden két tallerra egy aranyat s négy négy oszporát adván, téssen azért oszpora számot in summa nro. 55,538. egy réal tallerra száz tizenhat oszporát számlálván, téssen az lucrum réal tallért nro. 478. oszporát nro. 90. Így az tallér az lucrummal együtt téssen réal tallért nro. 14,362 $\frac{1}{4}$. ezt aranyra computálván téssen aranyat nro. 7181 $\frac{1}{4}$.

Itt Serédi uram vött fel aranyat nro. 2819.

Igy telik az császár adta arany nro. 10,000.

Ehez császárnak tíz virágos kupák, egy mosdó medencze, melyeket Kamuthi István bévitt; huszonnégy sólyom azokat most kell bévinni.

Vezéreknek való ajándék.

Az kajmekámnak vagy az ki fővezér tallér nro. 1200. 5 kupa.

Kapitán passának tallér nro. 300. 2 kupa.

3. Vezérnek tallér nro. 300. 2 kupa.

4. Vezérnek tallér nro. 200. 2 kupa.

5. Vezérnek tallér nro.	200. 2 kupa.
6. Vezérnek tallér nro.	200. 2 kupa.
7. Vezérnek tallér nro.	200. 2 kupa.
Züldfikárnak szolgálatjában tallér nro.	200.

Summa tallér nro. 2800.

Muftinak három kupa. — Kinestartónak két kupa.

Csauz passának egy kupa. — Cancellariusnak egy kupa.

Teffderdárnak egy kupa.

Ezeket is mind bévitte Kamuthi István.

Serédi uramnak adtunk tallér nro. 500. költségére, úgy hogy az császár, s vezérek kapuján való ajándék is abból teljék ki.

B)

Kamuthi István uram kezéhez adatott kupákról való consignatio.

Hatalmas császár számára.

Első kupa nyom. m. 5. p. 15.

2. — nyom. m. 5. p. 1.

3. — nyom. m. 5. p. 4.

4. — nyom. m. 5. p. 4.

5. — nyom. m. 6. p. 3.

6. — nyom. m. 5. p. 41.

7. — nyom. m. 4. p. 3 $\frac{1}{2}$.

8. — nyom. m. 5. p. 9.

9. — nyom. m. 4. p. 34.

10. — nyom. m. 4. p. 11 $\frac{1}{2}$.

Item egy ezüst aranyas mosdó medenceze korsóstúl nyom. m. 12. p. 16.

1. Fővezérnek tallér nro. 1200. kupa nor. 5. m. 20. p. 17 $\frac{1}{2}$.

2. Kapitán passának tallér 300. kupa nro. 2. m. 7. p. 46 $\frac{1}{2}$.

3. Diván ülő vezérnek tallér 300. kupa nro. 2. m. 7. p. 45 $\frac{1}{2}$.

4. Diván ülő vezérnek tallér 200. kupa nro. 2. m. 7. p. 36.

5. Diván ülő vezérnek tallér 200. kupa nro. 2. m. 6.
p. 30.

6. Diván ülő vezérnek tallér 200. kupa nro. 2. m. 6. p
17 1/2.

7. Diván ülő vezérnek tallér 200. kupa nro. 2. m. 6.
p. 10.

Mufftinak kupa nro. 3. nyom. m. 9. p. 6.

Kinestartónak kupa nro. 2. nyom. m. 6.

Csausz passának kupa nro. 1. nyom. m. 2. p. 47.

In summa ez ezüst művek az nro. 33. kupa, és mosdó
medencze korsóstul nyomnak m. 143. p 46.

C)

Anno Domini 1639. 13 Decembris vitt Kamuthi István
közönséges tallért nro. 3368.

Ebből kell adni Serédi s Rétyi uram kezé-
ben tallér nro. 2800.

Rétyi uramnak tallér nro. 50.

Fog nála maradni tallér nro. 518. ezt

Mauer Mihály kezében adja.

Itt is Mauer Mihálynak adtunk tallér nro. 632.

Az ott benn valóval leszen tallér nro. 1150.

Kell kiváltani az kalitka sátort.

Két igen igen szép nuszt láb bélést hozni.

Rubintokat, smaragdokat; menet Szebenben menyjen
végére az német ötvöstől, ki az arany lóra való szerszámot
csinálja.

Eredeti. Erd. Muz. (Dr. Ötvös Ágoston hagyományából.)

XXV.

Serenissime Princeps.

Gratissimas Vestrae Serenitatis litteras accepi quibus
cognovi S. V. quid de tribus illis conditionibus ab ea propo-
sitis in hac Porta ottomana egerim certiore fieri velle, sciat
igitur S. V. eadem me mandata habere quae dominus comes

de Cesy et secundum illa me acturum, sed cum a duobus solum diebus Suam Celsitudinem salutaverim nondum ulli negotio operam dare potui, verum huic rei mox totus incumbam et quid profecerim V. S. quam primum nuntiabo. Interea quam V. S. pecuniam pridem promisit utrum adhuc donare parata sit scire velim cum hujus negotii summa hinc precipue pendeat. Nil addam nisi me deum optimum precari ut. V. S. Incolumem praestet. Datum Constantinopoli Die 20. Januarii 1640.

cuius ad serviendum paratus

De la Haye m. p.

(Ercdetiről, mely Mike Sándor ur tulajdona.)

XXVI.

Serenissime Princeps.

Ob subitam hic rerum mutationem, quam jam Serenitati Vestrae notam esse existimo, non potui prius *cum magno vizirio, quum hesternum luce colloqui, ille quidem de jucunda a Serenitate Vestra confoederatione perlubenter audiit*, et quis sit hoc in negotio suae Celsitudinis animus paucos post dies certiore me facturum pollicitus est, interim rem totam Illustrissimo Domino Rety hac in Porta ex parte Serenitatis Vestrae Residenti prout gesta est, explicavi, ut *Vezirius Serenitatis Vestrae studium hac in re certius declararet*, quod se quam primum facturum promisit, quo peracto tum demum *tres illis conditiones a 158 (rejtelmes, valakinek a nere) ad 132 (hasonlag valaki neve) transmissas obtinere convenimus modo quadraginta millia Talerorum* pridem promissa prout necesse erit, erogare parata sit Serenitas Vestra, cui interim prosperum rerum omnium eventum summamque felicitatem exopto. Datum Perac 27. febr. 1640.

Serenitatis Vestrae Obsequentissimus ac devotissimus servus.

De la Haye m. p.

Jegyzet: Irva Rákóczinak. Rejtelmes.

(Ercdetiről, mely Mike Sándor ur tulajdona.)

XXVII.

Reverende ac Clarissime vir Amice nobis honorande.

Ex literis Dominationis Vestrae cognovi parum abfuisse quin Lugduni coram simul conveniremus, quam quidem occasionem tam grati cum Reverentia Vestra colloquii mihi ereptam esse non mediocriter doleo, caeterum jam ex litteris a me ad serenissimum Vestrum Principem missis quae mandata habuerim a Rege Christmo et quantum hac in re profecerim vobis notum esse existimo, ideoque plura hic referre supervacuum foret, sciat tantum Revera Vestra in hoc toto negotio quae a Serenitate Sua ad suam securitatem desiderata sunt toto me animi affectu prosequuturum, nihilque praetermissurum quod ad tam utile propositum promovendum possit pertinere, interim Deum precor ut Reveram Vestram saluam esse velit. Datum Perae 27-mo Febr. 1640.

Reverae Vestrae ad omnia officia paratissimus

De la Haye m. p.

(Eredetiről, mely Mike Sándor ur tulajdona.)

XXVIII.

Budai vezér Musza passa levele.

Az szent Jezus vallásán levő nagy uraknak méltóságosa, etc. Szeretetből jelentjük, hogy meghitt fő emberitek közül Szalánczi István kezével (kinek Isten dolgait szerencséltesse) jóakarattal való leveleket megadatván, megfordítottuk, valamit irtatok és szóval is mit izentetek, eleitől fogván végig mind megértettük. Kivánt dolgaitokban mint szorgalmatoskodtunk, értetekre vagyon; ezután is az jó akaratot megerősítván az portára írott levelünkben jó emlékezetet tenni nem szününk: egyéb dolgok felől Szalánczi Istvántól izentünk, méltóságos személyetek eleiben érkezően megbeszéli. Reméljük, hogy szükséges dolgaitokat tudósítani el nem mulatjátok, kívánjuk, hogy mindenkoron jó

egészségben legyetek. Iratot Nandorfejérvárott Szefer havában ezer ötven esztendőben (= 1640. Maj—Junius.)

(Egykorú fordításról az *Erd. Muz. egylet irattárából.*)

XXIX.

Ahmed aga levele.

Tekéntetes méltóságos király! Egy boldog órában meghitt főemberitek között Szalánczi István jó akarattal való leveleteket megadta. Valami iratott, minden értésünkre volt. Istennél nyilván vagy, hogy ez ideig az szolgálatban és jó akaratban fogyatozást nem tettünk, ezután is nem akarunk hátramaradást tenni akár az méltóságos vezér urunk előtt akár pedig az portára irott levelekben jó emlékezetnél egyebet nem cselekedtünk. Nagyságod részéről azért az kívántatik, hogy hatalmas császárunk akaratja szerint való dolgokban foglalatoskodják és fényes szerencséjének terjedésében igyekezzék. Jó egészségnek hireivel hozzánk leveleit gyakorta küldje; az jó akaratban és szeretetben tartsa meg Isten nagyságodat! (1640. Maj—Jun.)

(Egykorú fordításról az *Erd. Muz. egylet irattárából.*)

XXX.

Mehmed passa levele.

Böcsületes méltóságos fejedelem! Budai birodalomban rendeltetett tekintetes, nagyságos vezér Múza passához ő nagyságához küldött követek kezével jó akarattal való levele megadatott nagyságodnak. Valamit irtanak, mindenek értésünkre vannak; azért valameddig mi Tömösvárban leszünk, az szent békességet megböcsüljük és birodalmatokban lakó szegénységnek ide nézendő dolgokban fogyatozást nem teszünk. Eddig is részetekekről kik ide jöttenek, dolgokban előlmentenek: az jó szomszédságnak kívánsága szerint egymásnak minden szükséges dolgokat tudósitsunk, hogy az szegénység is csendes nyugodalomban legyen. Erdélyországa

hatalmas császárunk birodalmi közzől lévén, egyebekhez nem hasonlítottatik, jónál egyéb gondolatunk nincsen, az jóakarathból és szeretetből származott gondolat igen jó: szükség, hogy részletekről is az jó akarat megbizonyosodjék, szükséges dolgaitokat megírván, emberiteket ne szüntessétek. Az szép hitel legyen állandó! (1640. Maj—Jun.)

(Egykorú furdításról az Erd, Muz, egylet írártárából.)

XXXI.

Instructio pro generoso Stephano Szalánczi de Szent-Tamás, consiliario, et tabulae nostrae judiciar. jurato assessore, obviam illustriss. Musza passae veziriii Budensis, Nandor-Albam ablegato nostro.

1-ször Leveleinket és ajándékinkat kezéhez revén regestrum szerint Isten áldásával induljon utjára, s siessen Káransebesbe, s oda a mely kocsit négy lóval együtt küdtünk, avval és több ajándékokkal siessen Nándor-Fejérvára a vezérhez, e levelünk s ajándékink beadásában producáljon a szerint, a mint ide alább instructiojában ő kegyelmének parancsoljuk; de a mely hintó szekeret hat lóval együtt Váradról Káransebesbe vittek, azt mostan neki el ne vigye, hanem affelől úgy disponáljon, hogy mikor levelünket és a szokás szerint való ajándékokat beadja, az után harmad nappal is érkezzenek be a hintó szekérrel és hat lóval, hogy azt aztán extraordinarie, szokás kívül, régi jóakaratumknak megmutatására nézve mutassa be a vezérnek.

2-szor Minthogy Tömösvárat el nem kerülheti, ha a passa Tömösvárat találtatik, legyen szemben vele, s levelünket megadván nevünkkel illendőképen köszöntse, sok áldásokat kívánván neki; kinek megjelentheti hogy a budai vezérhez ő nagyságához küldetett tőlünk, a szokás szerint köszönteni, s Istentől sok jókat kívánni, kérvén a mellett a passát, hogy mikor szembe jut a vezérrel, legyen jó akarattal ő nagysága is a vezér előtt, igyekezzvén azon részről, hogy velünk egy jó értelmet viselvén a vezér ő nagysága, egyenlő jóakarattal mint hatalmas császárunk hívei örizzük ide ki

halalmas császárnk országiban a jó békességet; a szegény népet is építsük inkább, hogy sem szokatlan tereh viseléssel fogyaszszuk. — Hatalmas császárnk végbeli vitézi is, a mi végbeli vitézeinkkel mint egy hatalmas császár hivei és szolgálói jó szomszédságban békességben éljenek egymással. — Ha a passa Tömösváratt nem találtnék, hanem a vezér mellett lenne, ott is szemben lévén vele, ezeket a szerént proponálja. de elsőbben a vezérrel legyen szemben.

3-szor Nándor-Fejérvárra érkezvén Isten segítségéből, a vezérrel legyen szemben és levelünket, s ajándékainkat neki megadván, igen illendő becsülettel köszöntse szónkkal, és örvendezzen jó szerencsés jövetelén. — Mi eleitől fogva kívántuk az ő nagysága atyafiságos jóakarattját, melyet mind ez előtt itt kinn létében ő nagyságának, s mind a fényes portán nyilván meg is tapasztaltuk, azért is kívántuk, nagy kívánsággal ő nagyságának ide ki jó szerencsés jövetelét; mostan immár, mivel ismét hatalmas császárnk kegyelmességéből, ide ki való birodalmának igazgatására rendeltett, és a budai fővezérségnek tisztibe állattatott, hozzánk is közelebb jött ő nagysága, és jobb alkalmatosság adatott az egymás között való régi atyafiságos jóakarattnak, szeretetnek megújítására és öregbítésére, ezen szívünk szerént örvendezünk, és a mi részünkről azon igyekezzünk, hogy ő nagyságához igaz jó akaratunkat, atyafiságunkat megmutassuk; ő nagyságával minden szükséges jó dolgokban egyet értsünk, a szent békességet őrizzük, s a szegény népet csendességben tarthassuk. — Hatalmas császárnk végbeli vitézivel, kapitányink, mint egy hatalmas császár hivei és igaz szolgálói oly szép békességben szeretetben éljenek. — Kérvén azon ő nagyságát, hogy ő nagysága is minket a megholt boldog emlékezetű császár idejében voltak gonosz akaróink miatt háborgatásink, de mind azok is minket az ő hatalmasága hűsége mellől el nem idegenítetttenek, ez óráig tökéletességben találtattunk, ez után is míg Isten életünket megtartja, tiszta igaz hűségnél egyebet mi bennünk a fényes porta nem tapasztal.

4-szer Erre nézve ő nagysága is hozzánk mutassa jó akaratját mind itt kinn létében s mind egyéb helyeken, és a

mint az előtti itt kinn létében is, hogy ő nagysága velünk egy értelemben volt, velünk jó akaratot, atyafiságot tartott, ez után is a szerént cselekedjék ő nagysága; ha mi szükséges dolgok érkeznenek, mi ő nagyságát azokról tudósítjuk és jó értelmet viselünk ő nagyságával; ő nagysága is szükséges dolgokról tudósítson bennünket, hogy egy szívünk, egy jó-akaratunk lévén, hatalmas császárunknak hasznosban szolgálhassunk. — Hatalmas császárnak végbeli hiveinek, bassáknak, bégéknek parancsoljon ő nagysága, a mi végbeli vitézeinkkel értsenek egyet, békességben éljenek, a szegénységet ne engedjék szokatlan tere viselésekkel bántani, épülhessen a szegény nép, és hatalmas császárunkért és ő nagysága szerencsés jó életéért is imádkozhassanak.

5-ször Ha mikor egyenetlenség támadna a vitézlő rend között, avagy a szegény nép között, arról egymást megalálván levelünk és bizonyos embereink által szép móddal csendesítsük le, egyik fél is rablással, hódoltatással ő nagysága hirtől ne cselekedjék.

6-szor Isten ő nagyságát a vezért jó órában Budára székes helyére vivén, netalán fognak gonosz akaróink is találkozni, mivel az meg szokott történni kiváltképen hatalmas császárunkhoz való igaz hűségünket látván némely konkoly hintő emberek, ha azért ő nagysága elcibe afféle gonosz akaróinknak vádlások, izenetek, avagy irások menne, azoknak ő nagysága hitelt ne adjon, hanem bizonyos emberei által értésünkre adván mind azokat, magunktól értsen elsőbben; megtapasztalja ő nagysága, hogy mi minden dolgokról valóságos igazsággal tudósítjuk ő nagyságát, és valóságosan elhítetjük vele, hogy gonosz akaróinknak mind hamis az ő vádlások, — a mi igazságunk pedig, és ő hatalmasságához való hűségünk tiszta, merő igazság.

Ezeket cselekedvén a vezér ő nagysága, szép egyesség, atyafiságos szeretet leszen közöttünk. — Ő hatalmassága itt kinn való országiban szép békesség leszen minden rendek között; hatalmas császárunk hasznos szolgálatjában is jobban elő mehetünk; kiről ő nagyságanak nagy híre nevedik, hatalmas császárunknak is nagyobb kegyelmességét várhatja fejére.

7-szer Igen reá vigyázzon és, ha lehet, belső emberekről is igyekezzék végére menni, micsoda szívvel leszen hozzánk; mert legfőbb céljának e követségnek, annak kellene lenni, hogy jóakarátját praeoccupálhatnók, Budára felmenvén, lenne jól dispositus hozzánk. Mert el kell hinni, hogy Budán sok felől fogják ostromlani mind ígéretekkel, s mind reánk s ellenünk költött sok hamis vádlásokkal.

8-szor A vezér előtt követségét elvégezvén, utána levő főtisztviselőivel is legyen szemben, azoknak is levelünket és ajándékinkat megadván, és becsülettel köszöntvén őket, valamint a fővezérnek proponál, azokat breviter azoknak is eleibe adja, kérvén őket, hogy a mit mi a vezértől kívánunk, ők is arra vigyázzanak és azokat tanácsolják a vezérnek, mert e leszen hatalmas császárukknak is hasznára, a vezérnek is méltóságos előmenetelére; mi hatalmas császárukknak hűséges szolgálója vagyunk, ő nagysága is jóakarátját hozzánk tarthatja inkább meg, nem mint másokhoz, kik ő hatalmasága szolgálatjára semmit nem vigyáznak. Mikor szükséges dolgainkról a vezért embereink s levelünk által megtaláltatjuk, nekik is izenünk, és iratunk; dolgainkban a vezér előtt legyenek jóakarattal való törekedőink, ők is a mi barátságos hozzájuk való jóakaratumkat meg fogják tapasztalni. — Nagy dicséretekre és szerencsés előmenetekre leszen, ha mi közöttünk és a vezér ő nagysága között az atyafiságos jóakaratot valóban megcsinálják és végiglen öregbitik, oltalmazzák minden gonosz akaróink ellen.

9-szer Elméjékbe kell azt is helyezettetni igen szorgalmatosan, hogy az erdélyi birodalomban ha csavargók találkoznak azokra fejek veszések alatt vigyáznak kapitányaink, üzik, kergetik, büntetik őket; de ugyan a más pártan való csavargóknak ilyen hamis praktikájok, hogy nem a más pártról megyen a török földre, hanem a mi határainkra kerül és innét megyen tolvajlani, ezt pedig csak azért cselekedik (kik tanácsokból? ők tudják) hogy minket vádolhassanak a magok cselekedetekért is; efféle praktikákra is igen szükséges vigyázni; jól lehet a mi kapitányink, kemény parancsolatunk szerént, azokat is egyaránt kergetik, büntetik, mikor kaphatják. — Istennek hálá ennekelőtte való budai vezérségében

is ő nagyságának ide ki békesség, szép szeretet jóakarát volt egymás között; mostani második vezérségében ő nagyságának annál is szebb állapotot, több jóakaratot reménylünk Istentől közinkben.

10-szer Egy salvus conductust is kérvén a vezértől és hozza meg, arra valót, hogy mikor Velenczébe bizonyos emberinket vásárlásnak okáért beküldjük, az ő nagysága levele mellett mehessenek, és jöhessenek 'marhájokkal együtt bántás nélkül, békességgel. — Nekünk Velenczébe vásárláson kívül semmi egyéb dolgaink nincsenek.

11-szer A hetmantól jöven ide ez előtt két héttel egy lengyel főember követségben, melyet maga is látott ő kegyelme, úgy gondolkodunk felőle, lengyel királynak is vagy on hírével jövele, a mint keresztény s szomszéd fejedelemhez illik, illendő becsülettel láttuk, s fogadtuk s itt nem is tartoztattuk, visszaboecátottuk. Jövelelének pedig oka ilyen: A maramarosi hűveink egy néhány esztendőktől fogva panaszkodtak, mily sok károkat, határfoglalásokat, és ember öldökléseket is cselekedtek a lengyelországbeli szomszéd-ságbeliek, melyet nem szenvedhetvén semmiképen a maramarosi hűveink, instantiájokra a királyt ő felségét egy néhány ízben találtattuk meg, hogy azt a veszekedést igazíttassa el s a maramarosiakat contentáltassa, mert ha nem cselekszi, mi sem oltalmazhatjuk, hogy a maramarosi hűveink is kezekkel igazat ne vegyenek. Ez azért a követ a végre küldetett, ne menjen tovább az a veszekedés, kártétel, hanem ő felsége commissariusokat rendel, s mi is innen rendeljünk commissariusokat, s igazodjék el a határ dolga; Ez követ állapotjáról azért informáljuk ő kegyelmét, hogy ha a vezérnél híre futamodnék ennek a követségnek e szerént tudhassa ő kegyelme informálni a vezért, akár ki mire magyarázza. Ha pedig semmi híre nem leszen, ő kegyelme tartsa in secreto.

12-szer Nyilván vagy on ő kegyelménél, Havasalföldből ide a gyűlésre ugyan számosan jöttek vala, a fővladika, heriza, nyolecz fő főbojérok, sok szolgálkkal. Ilyen soleennis követséget Havasalföldből mostani emberek közül senki nem látott, melynek híre, azt hiszszük a vezérhez is elhat; ha azért a vezér kérdésén, mire való lett légyen ez a nagy követ-

ség, megmondhatja: hogy immár alkalmas ideje, hogy Havasalfölde és Erdély között valami juh legeltető határok, s jahok dézmája felől, jobbágyok, czigányok felől volt veszekedés, az oláh papok is valami gonosztságot cselekedvén, innen Erdélyből Havasalföldibe s onnét meg ide jöttek; minthogy a dézmák és oláh papok igazgatása a havasalföldi és erdélyi püspökök között forgott, ezeknek eligazítására jöttek volt ilyen számosan a vladikával együtt; még emlékezet nem lesz-e felőle, ő kegyelme is tartsa silentiumban.

Kivánnák azt is tőlünk, hogy Lupuj vajdát intenők meg, tartana Máthé vajdával jó szomszédságot, békességet, hatalmas császáruk olyan szép országi veszekedések miatt ne pusztulnának.

Mi ebből a dologból őket a fényes potára igazítottuk; magunk is irattunk mindazáltal Lupuj vajdának, látván hogy az ő veszekedések miatt hatalmas császáruk országi pusztulnak.

13-szor A Szörény vármegyebeliek is minémű panaszkodással jelentették országunknak mostani generalis gyűlésében környülettök levő három török faluknak rajtok való insolentiájokat, tolvajlásokat, magok írásban pecsétek alá vevén, a vármegye ide bocsátott emberei, s azt in specie kézben adván ő kegyelmének, ebből megértheti; azért urgálja azt is, mind a vezérnél, tömösvári passánál, azok coerecaltassanak, s a kik közülök nevezetesen vannak, büntettessenek meg is érdemek szerint.

14-szer Ezeket végben vivén Isten akaratjából, és a vezértől elbucuzván, siessen hozzánk, minden állapotokról valamit hallhatott, láthatott, és ha vehetett valami hadra való készületet eszébe, avagy békességre hajlandóbbak, teljes informatiot hozzon, kiért hogy az ur Isten erőt, segítséget szolgáltatson kívánjuk. Secus non factur. — Datum in civitate nostra Alba-Julia (die 16?) mensis Maji, Anno Domini 1640.

G. Rákóczi m. p. (P. H.)

Néhai Dr. Ötvös Ágoston másolata után az *Erd. Múzeum kez irattárában*. — Eredetije a *Károly-kehérvári Batthiányi-könyvtárban N. 5 IV. 4. 221. szám.*

XXXII.

Anno Domini 1640. die 16-a Maji. — Musza passához mostani budai vezérhez expediálván Szalánczi István uramat Nándor-Fejérvárra, küldöttünk ő kegyelmétől neki és utána valóknak ilyen ajándékokat.

Magának a vezérnek négy száz tallért. Talléros nro. 400.

Egy kupát, ki nyom. march. 4. p. 2.

Másikat, ki nyom. march. 3. p. 6.

Harmadikat, ki nyom. march. 3. p. 7.

Negyedik kupát ki nyom. march. 3. p. 4.

Ötödik kupát ki nyom. march. 3. p. 3.

Hatodik kupát ki nyom. march. 3. p. 3.

Item: egy török kocsit, négy herélt ló előtte, kiket Nándor-Fejérváratt meg fog festeni oroszlány módon; a kocsinak borítására is veres scarlatint, bélleni tarka kutnikot kell venni; sinorra s apró gombokra és egyébképen is tisztességesen való elkészítésére annak nyoleczvan tallért nro. 80.

Ezen kívül Lugasban vagyon a bársonyos hintó, hat szürke herélt lovakkal együtt, szép hámjaival együtt; a hintót a vezér kéréste, kit ő kegyelme öt nap mulva is vitesse bé utána a mikor tudniillik a feljül megirt ajándékokat beparancsolja, ezeket is aztán mutassa be.

A *Kihájának* száz tallér. Tall. no. 100.

Egy kupa mar. 3. p. 42.

Új keresztyén kés no. — 5.

A *Cancellariusának* száz tallér. Tall. no. 100.

Egy kupa mar. 3. p. 1.

Új keresztyén kés no. 5.

Marad ezen kívül is keresztyén kés . . . no, 2.

Kit kinek adjon, álljon az ő kegyelme industriáján

Egy kupa is leszen mar. 2. p. 43 $\frac{1}{2}$

Azt is a kinek szükség leszen annak adhatni.

Költségire, lovak festésére adtunk nyolczvan
tallért. Tall. no. 80.
Tota summa tallerorum. no. 760.

G. Rákóczi m. p. (L. S.) *)

Néhai Dr. Ötvös Agoston másolata után, az *Erdélyi Múzeum*
kézirattárában. — Eredetije a *Károly-kehérvári Batthyányi könyvtárban* N.
5. IV. 4. 228. sz.

XXXIII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps.

Domine Amice et Vicine Observandissime.

Literas Illsima Cels. V-rae per Gener. Dominum
Stephanum Szuloc (Sulyok) Comitem Districtus Clusiensis
(Kolos) ac per Generosum Dominum Joannem Daniel Vice
Capitaneum Districtus Utvarheiensis (Udvarhely) pro tunc
Legatos Illr: Celsi. V-rae transmissas, grato suscepimus animo;
ex quibus rectae incolumitatis, aliorumque prosperorum suc-
cessuum Illr: Cels: V-rae nec minus a nominatis Personis
ex relatione accepta notitia Deum Ter optimum Maximum
adoravimus, quod ea omnia pro voto cedent, Illr: Cels: V-rae
quae ex animi optamus sententia.

In 1-a parte Epistolae scribit nobis Illr: Cels: Vestra
ex parte rixarum cum Mathaeo Principe Valachiae, quod sem-
niata inter nos discordiarum Zyzania, in dies majus incremen-
tum parit, quae scintillae in deterius exardescunt. Praeterea
annotat nobis Illr: Cels: Vestra bene perspexisse, sagatius
ante Matthaeum Principem Valachiae de quibusdam Legati-
onibus ad Serenissimum Regem Poloniae, ceterosque Inelyti
Regni Poloniae Proceres, videlicet: Supremos Duces, ac Ge-
nerales Exercituum Reipublicae, proferendo nobis certo auxi-
lio adversus Matthaeum Principem Valachiae.

Negare non possumus, quod non solummodo ad Sere-
nissimum Regem Poloniae, verum etiam ad complures ordi-
nes senatorii magnates tamquam ad amicos nostros misimus,

*) A végre Szalánczi ezt jegyezte: „Ezekről mind igen alá-
zatosan referáltam in rei veritate.“

nec solum una, verumet plurimis vicibus, nihilominus, non de hoc materia tractando, uti ab Illr. Cels. Vestra nobis objicitur, verum invisendi causa, tanquam amicos, nobis bene faventes. Qui autem retulit haec minus credibilia, non bene commentatus est, neque enim probe rei essentiam indagavit, sed et verbi sui terminos longe excessit; Quem ad modum Illr: Cels: Vestra ante hac multoties ex scriptis similibus de nobis recte informata est; ubi varia ac varia nullius momenti fabulata sunt, etenim Princeps Valachiae Matthaeus re non cognita prius, utrum sit digna creditu nec ne? tendit manum ad calamum subito, ac Illr. Cels. Vestram etiam quae non sunt in rerum natura de nobis certum reddit: id circo a spatio aliquot annorum mirum in modum negotia nostra excribat. Ista autem Provincia est centrum Regnorum, et circum circa aliarum Provinciarum, Quae succumbunt suis Monarchis et Dinastis; quibus hoc convenit ut per legatos nostros oblata occasione tanquam amicos de nobis bene meritos invisemus, tum in variis confliniorum differentiis, cum colendae integrae amicitiae, ac Vicinitatis bonae gratia. Si vero meum sinistro modo velim tractare negotium, uti per Literas de nobis Illr. Cels. Vestra opinatur, non misissem in Poloniam, sed propius invenissem quanto opus fuisset auxilio, verum ullis non indigebam suppetiis. Cognoscat itaque Illr. Cels. Vra omnia esse fucata, et vana quae Illr. Cels. Vestrae de nobis proponuntur.

Aliud scribit nobis Illr. Cels. Vestra optando nobis inire pacem cum Matthaeo Principe Valachiae. Quod pietatis opus Divis etiam placidum futurum est; interponendo suam operam tanquam mediator et arbiter fidelissimus in decernendo hoc negotio se presto adesse: minime dubitet Illr. Cels. Vestra. Nos semper fuisse sacrosancti foederis haud tepidos amatores, neque lucusque animum divertimus nostrum, non solum modo pacem componendi cum principe Valachiae qui est compar nobis in omnibus, — verum etiam et cum alia inferiori persona, modo sit conveniens, et stabilis res nostra. Caetera quae ab Illr. Cels. V-ra Legatis praedictis oretenus commissa fuere, punctatim omnia, et singula intelleximus, Quibus nostrum etiam responsum particulariter ad omnes clausulas dedimus.

Haud dubito quin Illr. Cels. Vestram sufficienter sint prae-
monituri. Pluribus verbis non est opus nobis molestos se
offerre Illr. Cels. Vestrac, nam peractis tribus aut quatuor
diebus missuri sumus fideles ex curia nostra Bojarones ad
Illr. Cels. Vestram partim propter confirmandam inter Nos
pacem, partim propter verificandum istud negotium cum
Principe Valachiae. Interim Illr. Cels. Vestram diu feliciter
viventem, et sceptrā Domini Sui gubernantem superesse ex
animo optamus. Datum Soczaviae 17-a Junii Anno Domini
1640.

Illr. Cels. Vestrae amicus Benevolus et Vicinus ad
serviendum paratus.

Basilius Dei Gratia Terrarum Moldaviae Princeps ac
Dominus.

(Ez után következik az oláh aláírás magától a vajdától.)

(Az eredetivől Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

XXXIV.

Generosi, Spectabiles, Eximii Nobiles Domini Consilia-
rii et assessores Illr. Celsissimi Principis Trannic, amicis et
vicinis nobis Benevolis.

Post discessum Gener. Dominorum Legatorum Illr.
Principis Trans. secundum promissum nostrum mittendo duxi-
mus ex Consiliariis nostris binos fideles, ad Illr. Principem
Transilvaniae; Qui nomine nostro obsequiis commendatis Gene-
rosas Dnes Vestras etiam salutent. — Sic autem nuncupantur:
Dominus Thomas Supremus Provinciae Moldaviae Dapifer,
atque Dominus Andreas Plantos curiae nostrae Familiaris
invigilantissimus, quos absque Literis nostris, et debita salu-
tatione Gen. Dnum Vestrarum non dimisimus, Data ple-
naria facultate tractandi, ligandi, componendi cum Illr.
Principe Trans. tam de intervenientiis confinii, quam ex parte
foederis cum Mathaeo Principe Valachiae. — Quid quid nomi-
nati Legati nostri sanciverint firmum, ratum, inviolatumque
futurum fieri existiment Gener. Dnum Vestrae hoc saltem
adaecavendum Nobis est, quo minus pars adversa verbi sui,

et conjuncti foederis non sit obliviosa, sed constanti animo nobis in omnibus acquanimiter correspondere velit. Pluribus non onerando scriptis Genr. Dom. Vestrae Legatis nostris maudavimus quominus oretenus conferant de reliquis cum Gener: Dom. Vestris. Quibus ut fides habeatur expostulamus. — Interim obsequia nra apprime commendantes Gener. Dom. Vestris. Datum Socaviae 19-a Junii Anno Domini 1640. Gener. Dom. Vestrarum Amicus et Vicinus Benevolus.

Basilius Dei gratia Terrar. Mold. Princeps, ac dominus.

(oláhaláirása a vajdának)

Kivülről: Generosis, Spectabilibus, Eximiis, Nobilibus, Consiliariis et assessoribus Illr. Principis Traniae, Dominis amicis, et vicinis nobis benevolis.

(Az eredetiből: Dr. Ötvös Ágoston másolatából.)

XXXV.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine amice, et vicine Observandissime.

Nudius tertius oblatae sunt nobis Literae Constantino-
poli missae diversas partes Provinciae Moldaviae lustrando peragranti, In quibus committitur Nobis serio, ut conjunctis viribus cum principe Valachiae, nec non et cum Passa Silistriensi moderno, ac Hano Krimiensi versus Dassoviam tendamus; et enim Kozakones per mare Euxinum, maxima Turcis inferunt (hostiliter depopulando) damna, et incommoda. — Jam aliquot Civitates funditus evertere, neque contenti rapina potita, suas vires Dassoviam secus cum potentissima armata movere, quorum computus specialis est: Quadraginta millium hominum, quam ob causam Turcae Legatum Serenissimi Regis Poloniae divertentem ad confinia Patriae facta prius expeditione ad mentem ipsius detinuerunt; tum et aliquot centa manciporum dono sibi oblata arastavere; quo usque res evidentius innotescit, utrum sit ex mandato Serenissimi Regis Poloniae, consensuque Reipublicae factum contra pacta sancita facinus, nec ne. — Nominata autem persona

Legati Poloniae propter alios a Persiae rumores, secundum beneplacitum remissa, ac variis honorariis condecorata fuit; ast ubi hinc adversi rumores accessere, omnia sinistra comota sunt, — nobis autem aliud meditantibus sors obtigit adversa; etenim nostrum intentum in variis negotiis frustratum est. De ulteriori rerum progressu quid quid novitatum nobis comparuerit Illr. Cels. Vestra monitam iri curabimus. Obsequia interim nostra in pristinam gratiam commendantes, ac Divinitus poscentes quominus Illr. Cels. Vestram recte valentem Domini sui feliciter sceptrum gubernantem diu conservet. Datum Szoczaviae 27-a Junii Anno Domini 1640.

Illr. Cels. Vestrae Amicus benevolus et vicinus ad scribendum paratus.

Basylius Dei Gratia etc.
(A vajda aláírása oláhul.)

(Az eredetiből Dr. Ötvös Ágoston másolatából.)

XXXVI.

Illustrissime Princeps etc.

Az ur Isten minden üdvösséges áldását terjeszsze nagyságodra.

Kegyelmes uram; az nagyságod kegyelmesen nekem irt, (Anno, die, locoque non denotato) vöttem 18-a Junii proxime praeteriti délkor mind az inclusakkal együtt, de az hamis töröknek supplicatiojának translatioját nem láttam. — Vezér ő nagyságának irt nagyságod levelét jó alkalmatossággal, és jó csendességben adtam meg, oda való állapotokrul s hirekrul tudakozék ő nagysága, nagyságod hul van és honnan küldte az levelet, megmondám kegyelmes uram, Fejérvárról fejedelmi széke lakó helyéből. Ezekután fordította szavait az panaszló törökökre, kérdé tőlem hul vannak azok? mondám ő nagyságának, az olta nem is láttam egyikét is, az mikor ő nagysága előtt voltam velek, ilkindi divánban, Zöldfikártól is kérdé; ő sem tuda semmit mondani felőlök, ujabban téríteni szájamat kegyelmes uram azon dologra s mondám ő nagyságának, nagyságos uram az erdélyi száraihoz az mely

zsidó régoltátul fogván szokott szolgálni, csak egy néhány nap-
pal ezelőtt jöve hozzám, ki által kérék vala tőlem 300 tallért,
mert nekik mostan igen nagyon szükségök vagyon, melyre csak
üzennem azt nekik, inu már várakozzanak meddig az én kegyel-
mes uramtól válasz jőne. Maig minden nap tudakoztatta ő
nagysága hul legyenek, s ma is behivatott vala felőle, de
nincsen semmi hir felőlök, nem tudom ha vezértől való főlelem-
től tartanak vagy az hamis expositiotúl; az nyilván va-
gyon kegyelmes uram, hogy akkori időben Erdélyben voltak,
mert in paria láttam az szésvárosi Feny András harmincza-
dos adta czédulát, hogy „Solvit“ neki; Segesvárott és egy
háromszéki Mihály deák sokadalmakra vigyázónak irását,
kit magam ismerék, hogy ő írása. Ha immár ez után vala-
honnan elő jönnek tudom esmét vezér eleiben kellett ez do-
lognak menni. Én kegyelmes uram, meddig az nagyságod
kegyelmes resolutioját nem értettem is az dolog felől, de bi-
zony illendő képen feleltem én meg nekik vezér előtt, mert
az ő expositiojok szerint maga is vezér ő nagysága el nem
hivé azt, hogy az ablak alatt való kertnél fosztották el tüleek,
mely az én emlékezetem szerint az veteményes kert lehet ke-
gyelmes uram, ezt hogy declaralám ő nagysága előtt, maga
is csak mosolygással mullatá el, ezzel exageralának az ha-
mis emberek hogy, (nagyságod kegyelmesen megbocsásson)
maga is nagyságod jól látta, és azután vitette az tömlőczbe
őket, nagyságod kegyelmes személyét ebbeli több írásom-
mal nem nehezitem sok írást fogna bé a felől való disceptatio
stb. Kegyelmes uram az heffehpyn (Luppul fia) érkezék be
22-a Junii proximi preteriti, Katarczy Viszter Nicola vagyon
vele, nem az moldvai Száraiban, hanem az váron kívül, az
tenger széljén vagyon házok, mindenestül annál vagyon szál-
láson, — bejövetelek után harmadnap hozák fel Soldari és
Katarczy bojérok vezér kapujára; meddig vezérhez bement addig
mind az kihája házában üle tovább két óránál, annakutána
bevivék vezérhez, annál hamarabb kihozák, egy közönséges
kaftánt adtak reá, nem illendő fejedelmi materiából csináltat,
magán kül senkire kaftánt nem adtak. Ennek kegyelmes
uram itt vezér kapuján bizony semmi tekintete nem lön, sőt
az kik itt látták, minden emberek álmélkodtak rajta, hogy,

azt moldvai vajdává procreálta volt rulurugfuva (Mehemet passa) annak sem képe sem termete, csak járása is ész nélkül vagyon; az bizony maga nem tudná kívánni az vajdaságot maga tetszése szerént is mert, maga látja alkalmatlanságát, maradhasson csak maga az vajdaságában contentus lenne bátor. De udxydgaghna (az bizontalan) igen; Ezután többet erről mit érthetek bővebben akarom magam nagyságod kegyelmes színe eleibe vinnem. Az Lengyel Legátust Ipsynt (?) Mehemet passa megtartoztatta volt, nyilván való ott Várnánál fogtak volt el kegyelmes uram valami Kozákokat az Szávászszon, kik élést akartak bevinni az sajókákba, kettőt ide küldött vala bennék vezér ő nagyságához, kiktől megtudakoztatta, hová való kozákok, s ki akaratjából jöttek ide. Azok kegyelmes uram, megvallották hogy nem király, sem hetmann akaratjából, hanem fejükre jöttek ki az tengeri kereskedésre, eo momento folyó posta mene Ipsynhez mindjárt, bocsátassa békével, sőt tisztcségesen gazdálkodtasson neki az ő tiszte alatt, moldvai vajdának a szerint, mindenütt illendő gazdálkodása praeveniálja országán által. Innen más csauszt is küldé vezér ő nagysága, ki szinte az Hetmanig menjen az Ipsyn embereivel és onnét hirt hozzon, mint ment el az lengyel követ. Császárnak Drinápolyban való menése felől való hir lecsendesedék kegyelmes uram; Szilikvár passa Sophiában vagyon; az urmelli had, bosznai és az dobniczai ország hadak mind honn vannak. Az elmúlt kedden kiáltatá meg vezér minden hadra valókat, kiki kapitánja zászlója alá menjen kinek hul vagyon fizetése, az timár spáhiak, jószágos nemes emberek az szerint harmadnap itthon ne találtassanak sub ammissione Capitatis, Sáhín passáért érette küldének, jöttön jöjjön az oda által való had eleibe ötet preficialják; kegyelmes uram quaoumuagehaurighenoygazghoge (tengerentúl nem jól vagyon dolguk) Istennek hála! nyilván való. Az minapi írásom szerént ide nem meszsze jöttek vala a kozákok, égettek is egy falut, egy néhány helyeken élést is vöttek magoknak, qgmqemnxgeggywyouaeygqueuh (török rabokot is igen vittek el) azt mondják. Innen mindeneket elvövé ujabban hadra, valakiket hul tanálhatának 6 gályákkal. Azaki se-

gitségről semmi bizonyos kegyelmes urunk, nem hallunk obsidiója felől, sokan mondják, hogy vérszemmel vannak, de vérhassal igen halnak; mondják azt is hogy az innen elment hat gályabeli segítséget várnák, ki ha oda érkezik is, olyan csak, mint az novemberben kaszált széna Fogaras földén. — Az titkos irásokat kegyelmes uram, minden részeiben leirtam, noha sok fogyatkozások voltak benne; — de lecta iterum legendo mind jó magyarázatra hoztam, kikre minden vigyázásomat fordítani nem is praetermittálok semmit azokban kegyelmes uram. — Az bosztándzsi passa tegnapelőtt szálla ki, nem mulat 4—5 nap felé tisztébe siet. — In reliqu. prosper. valer, stb. Datum Constantinopoli 1-a Julii vesper. Anno 1640. Ejusdem Cels. V-rae

Servitor demissus Stephanus Réthi m. p.

Jegyzet. E levél mellé egy papír szelet van mellékelve, melyen ugyancsak magától Réthitől ezen utóirat áll: „P. S. kegyelmes uram, az Luppul ide bejövésének nem az oka, hogy neki vajdaságot adna az porta, hanem hogy az atyja itt hitelt szerezzen magának, hogy ő igaz hiva a fényes portának, minden abbeli circumstantiák és főfő embereknek is abbeli tetszések arra colliniálnak mostan itt semmi hire az személy megváltoztatásának nincsen, nisi per fraudem, et de repente, ha lenne, de abban is hírünk leszen, de ez is kegyelmes uram csak conjecturalis lehet, ez az legnagyobb benne; előtte az példa, mi történik ezen dologból vulurug fuvva (Mehemet passa) igen világos exemplum; annak felette szerencsés embernek qumgynendruguemnrgg (tartják az Máthé uramot) ő felőle bizony minden rendbeli emberek az kik nem is ismerik hirt nevet adnak felőle, nem hadja Isten igaz ügyében szegény nyavalyást, — magam is bizony Istennek való könyörgésemnel segítem az sz. Pál tanítása szerint stb. — Az kolozsvári ötvös legényt kegyelmes uram nem láthatom sohul, hivattam vala hozzám, de nem mere eljönni maga költségén el, abban az szeraiban melyben Maroty, és Petki laknak, szolgálja vagyon. Egyik kolozsvári fi, másik magyarországi, azok mentek, hogy rövid nap hoznák neki utánok az költséget, immár is elatták lovakat, csak magok vannak kegyelmes uram.“

(Az eredetiből: Dr. Ötvös Ágoston másolatából)

XXXVII.

Az ur Isten ő felsége minden idvösséges jókkal és szerencsés uftal áldja meg kegyelmedet.

Mi az ur Istennek szent áldásából az el múlt szerdán ebédre mind békével s tűrhető állapotallal jutottunk ide, útunk az Szilágyságon valóban sáros vala, mert 26. die Octobris hajnal előtt el kezdvén az esést az eső az nap egész estvéik szüntelenül vert, éjjel is csak nem szombaton virattik esék, délik megállván az nap is déllest Ippik mind vert, éjjel aztán hó lön, s kiváltképen estve péntekre viradóra s az nap estvéig oly hó csék s fagy lön utána, hogy Örményestől fogva eddig sáron jöhetete az gazdaszszon, most immár jobb időre fordula, innét Isten áldásából úgy reméljük az jövő esőtörtökön Fejérvára indulhatunk, s onnét Déva (kiszakadt) . . látni, mivel . . . Istvánné meg unván nekünk adá pénzzen, ott nem késünk, feljövünk s az kolozsvári terminusra igyekezünk menni, noha elhittük eddig régen kegyelmednek hozzánk irt levele nem csak egy rendbéli lehet uthan, mind az által mi is akaránk kegyelmedet inteni, el ne mulassa, tudósítson minden oda bé való állapotokról, maga recipialásáról, adónak beadásáról, s az portának hozzánk való magaviseléséről s jóakarattjáról, szemé előtt is viselvén kegyelmed szóval adott parancsolatunkat is. Mi innét kegyelmednek semmi derekas új hirt nem irhatunk, római császár ő felsége Ratisbonában vagyon, ki beszéli ki nem az békesség . .

. . . hirdetni, hogy harcok volt volna oda fel, s kárt is vallott volna ő felsége hadaiban, de még mi kegyelmednek ezt bizonynyal nem irhatjuk. Bor Magyarországbán kevés lött, némelyet az hó alól vájtak ki, de jó borok vadnak, itt benn több lött, de roszak. Kegyelmedet igen igen kegyelmesen parancsoljuk mesterkedjék azon, vagy pplt(igy) az kolozsvári legényt ki, oda szökött, vagy szolgálban vitessen szállására, ha így nem lehetne csak szolgálai által is bizonyosan mennjen végére melyik uton mentenek volt bé, s arról hova hamarabb maga keze írása s pecsétje alatt annak módja szerint küldjön relatoriát, szolgálai közül is kegyelmednek ha kik nemes emberek lesznek s tudhatnak ebben, azok is az szerint. Az új temesvári passa 5. die praesentis mensis ment bé ; úgy írják, vagyon 1500 szolgálja, sok lova tevéje, kit az temesváriak nem igen kedvelnek, az mazul passa nekünk mit irt volt még Váradon létünkben, mi is mi választ irtunk volt reá,

im mássát küldtük kegyelmednek, nem árt kegyelmednek tanúságot adni Sebessi urannak, ezt is vele communicálni, ha bémegyén vigyázzon reája, s ha afféle hamis panaszt tenne, refutálja, az ppl(igy) dolgáról kegyelmed éjjel nappal tudósítson. Adja Isten hallhassunk szerencsés örvendetes híreket kegyelmed felől. Amen. Datum Megyes 11. die (Novembris) Anno 1640.

G. Rákóczi m. p.

Kivülről: Generoso Stephano Serédi de Geörtseön Comiti Supremo Comitatus Krasznensis et ad fulgidam portam Ottomanicam hoc tempore expedito legato nostro etc. fideli nobis dilecto.

Eredeti, a czimen kívül egészen Rákóczi G. saját kezeirása. Erd. Muzéum (Dr. Ötvös Ágoston haggatékából).

XXXVIII.

Az ur Isten ő felsége minden idvösséges jókkal, szerencsés úttal áldja meg kegyelmedet.

10. die novembris irt kegyelmed levelét 28. die ejusdem mensis vöttük vala el, örülünk igen s adunk is hálákat az ur Istennek, hogy kegyelmedet szerencsésen vivén bé, ott is edlég való dolgaink s recipiálása becsülettel jó móddal mentek végben, kívánjuk az ur Istentől ezután is áldja ugy meg kegyelmed munkáit, legyen szerencsés és kívánatos vége is amen; az mi a más dolgot nézi, abban kegyelmed csak ugy viselje magát csak legkissebben is az hazának szabadsága s annak tartozó kötelességünk csak legkissebben is meg ne bántodjék, mert azt mi nem akarjuk megbántani semmi uton, nagyot azért mi tőlünk nem kívánhatnak, az hit adás nélkül is ha az haza akarja, confirmálni tartoznak, el hittük kegyelmed eddig jól észben vehette kívánságokat s tudosithatott is róla, elvévén kegyelmed levelét, mi is ottan mindjárt általjában tudositjuk kegyelmedet, felette igen igen kegyelmesen paranesoljuk kegyelmednek, az várakozást kegyelmed ne neheztelje, s vehessük mi is kegyelmesen kegyelmedtől Züldficar ha igazán hiven s hasznosan fogja magát viselni s ha az dolgok az mi kívánságunk szerint mennek jó

fundamentommal végben, bizon annál is többet várjon az kit kegyelmednek mondottunk; Rákoezi György fiunk magaviselésével az fényes porta bizon contentus lehet, mert valóban kergette az csavargókat s fogdosztatja az hol kapathatja őket azután is abban ő hátra nem áll, az budai vezérnek szép levele vagyon nálunk, kiben nyilván azt írja igen contentusok mindnyájan az végbeli passák, békek, ő is magaviselésével; oda fel való állapotokról mostan nem hallottunk; császár ő felsége Ratisbonában vagyon az gyűlés continuáltatott, de az electorokban egy sem ment bé, kihez képest az békességhez ki bizik, s ki nem; az hadak ki Hassiában, s ki Vespáliában vadnak, generalis confluctusokat még nem hallottuk; mi ugy értjük császár ő felsége, most leginkább abban fáradoz, hogy az Imperiumé legyen az hadakozás, ne csak ő felsége, kit ha végben vihet ő felsége, elég lészen most; az bizon dolog hogy valóban esatáznak, az más pártról annak mikor ideje vagyon szünte nincsen, senkit sem büntetnek meg érte; mi Istennek hála békével vagyunk, adja Isten kegyelmed felől is hallhassunk minden jót és láthassuk is szerencsés órában. Datum Albe Julie die 1. decembris Anno 1640.

G. Rákóczy m. p.

Eredeti (borítéka s czime hibázik) R. Gy. sajátkezírása.

Erd. Muz. (Dr. Ötvös Ágoston másolatáról)

XXXIX.

Budai vezér Musza pasa levele.

Az szent Jézus vallásán való nemzettségnek méltóságos fejedelme, szerectetből jelentjük Szűcs János nevű emberetek kezével jó akarattal való leveletek egy boldog órában megadatván megforditattuk, valamit irtatok megértettük. Terkipal nevű falutokból elvitt öt gyermek felől, ennekelötte is parancsoltunk volt az egrí passának és az ott való agáknak, azt gondolván hogy eddig helyekben visszaküldték volna őket, mostan ismét ujabban parancsolunk, és ezen dolog végett bizonyos emberünket rendelvén elküdjük. Kusza Pál nevű rabot föláltalván azon gyermekek felől tudakozván azért vala-

kinél fölhaláltathatjuk elvitetjük, és nektek jóakarónknak kezéhez küldjük. Azon gyermekek ha Egerben lesznek, Isten engedelmeiből valamint s valahogy lehet elvitetjük és megküldjük; ezen dologra felette szorgalmatos gondviselésünk lesz. Hogy mindenkoron jó egészségben legyetek, szívünk szerént kívánjuk. Iratott Budán Ramazan havának 16-ik napján 1050 esztendőben (1641 jan. 1-én.)

(Az erd. Múzeum egylet irattárából hív fordítás után.)

XL.

Illustrissime, ac Celsissime Princeps, Domine Domine mihi natural. Clementissime. Servitiorum meorum etc.

Az ur Isten nagyságodat minden dolgaiban megáldottá tegye, és szerencsésé, boldoggá, és hosszú életűvé. Kegyelmes uram, az nagyságod hiteles szolgája Konez András uram (Rákóczynek fogarasi pénztárnoka) az estve érkezik ide hozzám Nagy-Sinkre, az nagyságod kegyelmes ajándékját is megadá ő kegyelme, melyet én nagyságodtól mint kegyelmes uramtól igen alázatosan és kedvesen vöttem, hogy nagyságod méltatlan szolgáját megtekintette. Kegyelmes uram, az estve érkezik a vajda ő nagysága postája, az ki portai leveleket hozott az vajdától ő ngtól, mivel az vajda ő nagysága ide küldte hogy elolvassam, és nagyságodat az oda való állapotokról tudósítám, osztán ő nagyságának ismét vissza küldjem, mely leveleket az vajda ő nagysága kapikihai irtak. Nagyságod tükéletesen elhidje: hogy az törökök igen nagy készüllettel készülnek hadba, és nem átak ellen; mert az ő jelekről látnak, keresztény országokra készülnek, mert az vezér megparancsolta, hogy 60. vas tengelt csináljanak, algyuk alá való szekerekben, egy tengely legyen 8 kantár nyommi. (?) Ezt is elhidje nagyságod, hogy az Kazuloktól is főkövet jö. Ez is bizonyos, hogy az császár Drinápolyra jö. Igen nagy készüllettel vannak, de nem tudjuk mely felé? mert nem vizen, hanem szárazon való crövel vannak. Isten ő szent felsége gátolja meg ügyekezetőket. Nagyságod mint eszes, böles fejedelem mindeneket meg olvasván, kegyelme-

sen megértheti. — Eandemque etc. — Datum Nagy-Sink die 8. Martii Anno Domini 1641.

humillimus Servūs, servire paratissimus.

Az *eredetiből*. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.

XLI.

A havasföldi Bazaraba Máthé Vajda, panasza Vaszilia Vajda ellen.

1). Midőn Isten Vaszilia Vajdának a moldvai vajdaságot adta volna, találkozott ott lenn a mi kegyelmes urunk fő boeri is, úgy mint Koszta Kihája, Ban Hriza, Ivasov fő vornik, Iligoria fő logoffet, Dodeskut fő vizster és én Szimár vizster Nedelko bátyámmal fő kolesár több vice boerokkal ezekkel Vaszilia vajda erős hittel megesküdt, úgy hogy a mi kegyelmes urunkkal egyek s atyafiak legyenek mind jó és gonosz szerencsében erre igen kemény esküvéssel esküdt meg; a mely esküvésre Vaszilia vajda oda hivatta Kurt Cselebit, Cselebinle és a Katakuzenestieket. Erre a hitre ők is megesküdtenek. Így váltunk el aztán egymástól. Vaszilia vajda Moldvába ment, mi Havasföldében a mi kegyelmes urunkhoz jöttünk. A császár Drinápolyba ment, Murtaza passa Girgiebe jött.

2). Hogy ő nagyságához urunkhoz haza jöttünk s megmondottuk ő nagyságának, ő nagysága igen akarta s örült e dolgon, s mindjárt Marko logoffetet oda küldte követségen Vaszilia vajdához. Kivánjon Istentől minden jókat s hoszu ideiglenvaló fejedelemséget ő nagyságának. Annak a nyomán viszontag a fő posztelinkot küldte ő nagysága nem csak követséggel hanem ajándékkal is; úgy fejedelemnek való jó török lovat, arra ezüstös nyerget minden szerszámaival, czüstös pallossal, nem félelemből, hanem a két ország fejedelmeknek jó szokásokból, hogy egyik a másiknak ajándékot küldjön. Akkor is hasonlóképen megesküdt mind a két rendbeli követtel s a mely dologra Konstantinápolyban a boerokkal megesküdt, azt denuo confirmálta nem csak szóval, hanem a két vajda egyik a másiknak hitlevelet is adtanak.

3). Ő nagysága is Vaszilia vajda fő követét Grama stolnikot bocsátotta urunkhoz követségen, hogy az esküvést megerősítse, de ajándékért ajándékot nem küldött a szokás szerint. Urunk ezt semmiben tudta, vélném hogy netalán tudatlanságból lött s nem jutott eszébe, hogy küldjön. De ezzel is elsőben megcsipledődött a kötés s az esküvés, vagy pedig urunkat parasztnak vélte lenni.

4). Ezeknek utána mikor Murtaza Passa Girgionál vala, nagyságodtól Mikó Ferencz vala követségen. A mi kegyelmes urunktól Vaszilie fő sztolnik, ő nagyságától Vaszilia vajdától Nikula Katargiul. Ott legelsőben Murtaza passánál kezdette Katargiul eszt vesztetni s gonoszt szólni a mi kegyelmes urunk felől, lehet hogy az ura tanácsából cselekedte, ha az ura nem parancsolta volna nem mert volna szólni, melynek ellene sokat állott Mikó Ferencz a nagyságod követe; mely dolgokat mindeneket megmondott maga a mi kegyelmes urunknak.

5). Tavaszra kelve a mely idő tájban a vajda ő nagysága engem Szulger Zakariával nagyságodhoz küldött vala követségen elsőben akkor ő nagysága a mi kegyelmes urunk haza ment sétálni az Olton túl, ő nagysága Vaszilia vajda alattomban hadakat készített, akarván hogy az urunk székit elkapja, melyet nagyságod is jól tud, mert minektünk is nagyságod mondotta meg, mivel mi itt voltunk. Megértvén e dolgot urunk hirtelenséggel visszatér székeiben ült. Látván ő nagysága Vaszilia vajda, hogy kinyilatkozott dolga, mindjárt Katargiulet küldte urunkhoz követségen, hogy e dolgot lecsendesítse. Ugy vagyon ez lecsendesedett, de ennél gonoszabbak indultak.

6). Kantimirnak irt, hogy jöven tatárokkal verje ki urunkat az országból, mert nagyságoddal egyet ért. A mely leveleket Vaszilia vajda irt Kantimirnak, a mi kegyelmes urunknak kezében jöttek, kiket nagyságod is látott, de Kantimir passa az ő szaván nem indult.

7). A fényes portát arra ingerlette, hogy nagyságodra hadat küldjön a mi országunkon által, ezt mondván, hogy urunk nem igaz portánál, mindjárt elfut, meg nem meri várni a hadakat, de ha megvárja a hadakat, megfogják és az ő fiát tegyék helyébe vajdává. A mi kegyelmes urunk pedig megvárta, még harmad napig voltak a hadak Bukuresten felül,

de nem fogták, mert nem merték, mely dolgot nagyságod is jól tud.

8). Ismét ugyan az ő practicaiból ingereltetett, hogy Mehmed passa urunkat országából kitávoztassa s megfogja. Ugy vagy, kivitte s eltávoztatta országától, a mikor nagyságod Baresai Ákos uramat oda küldte vala s izente vala, hogy jól őrizkedjék ő nagysága. Azért ő nagysága mind a vigyázás mind leginkább Isten segítsége ő nagyságával levén kijött kezek közül.

9). Ezekután ismét Mehmet passát arra ingerlette, hogy egyfelől Mehmet passa jövőn, másfelől Vaszilia vajda s urunkat kikergessék országából, s el is jöttek; De az Istennek kegyelme s a nagyságod segítsége megőrizte, ezek a punctok a Vaszilia vajda feleletén bővebben meg vagynak írva.

10). És mostan utolszor, hogy urunk kiment vala sétálni, ő nagysága Vaszilia vajda minden hadait urunk ellen készítette, a khámhoz is elküldött, hogy tatárokat adjon melléje, a mely dolgot a szultán embere megmondott urunknak, de a kham nem adott tatárokat melléje.

11). A mely peres leveleket Vaszilia vajda ő nagysága urunk ellon Kinán passának és Kantimir passának irt, mind a mi kegyelmes urunk kezénél, vagyunk, melyeket nagyságod is jól tud.

Kelet 1641. V. ő. Engel Nebenländer N. 293.

XLII.

Instructio pro generoso Stephano Serédy de Göresön, supremo comiti comisatus Krasznensis, ac ad fulgidam portam Ottomanicam hoc tempore expedito legato nostro.

Noha az elmúlt esztendőben is Seredy István uram hivünk a fényes portára főkövetséget viselt, ez ország adóját és ajándékinkat hatalmas császáruk, s hasonlóképen a portán levő fővezéreknék is bevívén; mindazonáltal mostan is azon postát utra való fáradságról meg nem kimélhetjük ő kegyelmét, megnyugodván hozzánk való tökéletes hűségében, hazájához való igaz szeretetében, tudván azt is, hogy ennek előtte is, már egy néhány izben, a fényes portára való követ-

ségben diescéretesen viselte magát, az ott benn való dolgokban és állapotokban experientiát vött és szerzett magának; — mind ezekből oly jó reménység támadott szivünkben, hogy e mostani főkövetségben is ő kegyelme hasznosan és diescéretesen fog forgolódni, mind magunk fejedelmi méltóságunknak s mind a szegény baza országunk békességes megmaradásának hatalmas császár és a fényes porta előtt, minden aemulusink ellen való oltalmazásában. — Választottuk azért ő kegyelmét, és rendeltük e jelen való 1641- esztendőbeli ország adójának és ajándékinknak a fényes portára való bevitelért főkövetünknek. — Kérvén az ur Istentől, ő kegyelmének e mostani útjának is és főkövetségének boldogul való véghezvitelére erőt, segítséget.

1-ör. Legelőszőr azért komornyikinktól az ország adóját császárnak, vezéreknak, és ha kik lesznek mások is, azoknak jegyzés szerént való ajándékinkat regestrum szerént, a portára szóló leveleinkkel és instructionkkal kezébe vevén, és azokról komornyikinkat quietalván, igen szorgalmatos gondviselés alatt, az ur Istent segítségül híván, induljon meg, és útját úgy igyekezzen continuálni, hogy ad diem . . . mensis*) . . . okvetetlen Konstanezinápolyba beérkezzék. — Az ország adójának és ajándékinknak a szokott nap előtt való beérkezésének is, mind magunk személyét, s mind maga követését kedvesebbé tenni igyekezzék.

2-or. Havasalföldébe érkezvén, a vajdát a hol találja útjában, vele szemben levén, nevünkkel salutálja, és levelünket megadván, mostan is intimálhatja nekie, ha mi utat módot feltalálhatnánk ő kegyelme állapotjáról is, (noha Istennek hálá mostan a felől is oly ártalmast nem értünk) parancsolatja vagyon tőlünk, hogy arra is szorgalmatosan vigyázzon a fényes portán, és ha kívántatik, hűségesen szolgáljon, csak ő kegyelme is parancsoljon kapikihájának és meghitt szolgáltnak, egy értelmet viseljenek főkövetünkkel. — Nem is árt a vajdával értekezni ő kegyelmének császár és a porta állapotja felől, mostan is ha mit kallott vagy értett volna, hogy naponként annál jobban készíthesse magát a portai állapotokhoz.

*) T. i. Demeter nap előtt.

3-or. Ha előbb nem is pedig Bukurestről tudósítsa ott benn való kapitányunkat Sebessi Boldizsár hívünket utban létele felől, megírván neki, hogy ő is a vezért ő nagyságát mindjárt tudósítsa felőle s Isten segítségével mindjárt continualván utját mindenütt tudakozzék, értekezzék az oda be való állapotok és hírek felől, s mondja találkozában benne, minket is mindenekről tempestive tudósítani el ne mulassa ő kegyelme.

4-er. Konstantinápolyhoz egy napi járó földhöz, avvagy a mint jobbnak itéli lenni, hívassa ki Sebessi Boldizsár oratorunkat maga eleibe, az okon is, hogy tőle minden oda be való állapotokat voltaképen, hogy ő kegyelmének becsülettel való bemenetelére gondot viselhessen. Mivel pedig egyikben abban áll fejedelmi méltóságunk, mint excipialják bemencetelésében ő kegyelmét, az ott benn levő keresztyén oratorok is a szerént tehetnek ítéletet a portán levő tekintetünk felől, arra azért ő kegyelme kiváltképen való gondot viseljen, hogy excipialtatása, és bemenetele solemiter és becsületesen legyen.

5-ör. Konstantinápolyba Isten segítségével beérkezvén, a fővezért Sebessi uram által méltóságosan köszöntesse, sok jókat kívánván Istentől neki, és a vele való szembe létele audienceiát kérvén, a szemben lételkor nevünkkel maga is igen illendőképen köszöntse, és levelünket megadván ő nagyságának eddig való hozzánk viselt atyai jó indulatját méltóképen megköszönje és kérje azon, ennekutána is fővezéri méltósága szerént, ő nagysága mind hatalmas győzhetetlen császárunk méltóságos személye előtt, és az egész fényes portán mutassa hozzánk minden atyai gondviselését. Minket is az ur Isten éltetvén, hatalmas császárunknak jó szerencséjére, igaz jó akaró s szeretettel való háláadó voltunkat akarjuk megmutatni ő nagyságához.

6-or. Országunk adójának és ajándékinknak beadásában és császárral való szemben lételeben, micsoda módálítást kellessék követni és megtartani, abban immár vagy on experientiája ő kegyelmének, de ha abban a mostani állapothoz és posta elméjéhez képest, valamit változtatni, elhagyni, avvagy azt mivel többíteni kellene, abból mind maga s mind Sebessi uram Zölffikár által is információt vehet a vezértől ha kívántatik, s ahhoz alkalmaztassa magát.

7-er. A vezéreknek a mint a régi szokás szerint ajándékunkat kell osztogatni, arról signaturát adtunk, ahhoz tartsa magát mindenekben ő kegyelme.

8-or. Mivel pedig az adónak egy részének aranyul, talléron ott benn kellett mostan is Sebessi uram által szerőt tétetnünk, beérkezvén ő kegyelme, Sebessi Boldizsár hivünkkel abban is egyet értsen, és kezéhez vévén olvasva, meglátogassa, s a mely aranyat magával mostan beviszen, azzal az egész adó, ugymint a tízezer arany épen kitelik és a szerint az aur. no. 10000 egy summába szerczvén és a mellé császári ajándékát is annak módja szerint, méltóságosan praesentálja. — A vezérek ajándékát is külön-külön signaturánk szerint elintéztvén, a szerint adja meg mindeniknek.

9-er. Ha mód lehet benne, titkon, de ha nem lehet titkon, csak Sebessi Boldizsár hivünk által, gallus, anglus, hollandus orátorokkal szemben lévén és leveleinket megadván salutálja őket nevünkkel, jó akaratunkat ajánlván nekik és kérvén őket, ha miben kívántatik, ők is legyenek segítségel ő kegyelme mellett dolgainkban.

10-er. Ezen közben igyekezzék végére menni ő kegyelme ha a gallus, anglus és hollandus orátorok incitálják-e a portát császár ellen? s a portának is micsoda kedve s inclinatioja lehet ahhoz; kíváltképen a hollandustól, kinek ha jó kedvét, akaratját látja hozzánk, értekezhetik magunk állapotja felől is mit vehet eszébe a portán.

11-er. Az adót beadván erről ő kegyelme elegendendő jó quietantiát vegyen és nekünk meg hozza; a portán beérkezésekor mint leszen excipialása, vezérrel szemben létele, s mint viselje a vezér magát, s magának kelletik-e ott várakozásának lenni, s egyéb minden állapotoknak is mentől hamarább s bizonyosban ő kegyelme végére mehet, minket is tudositson mindenekről.

12-er. Ő kegyelmére bizott dolgaink mi karban állapotjanak meg, Rácz István urammal mindeneket communicáljon, hogy az ő kegyelme onnan való bejövetele után is tudhasson azokra jobb alkalmatossággal vigyázni, és gondot viselni. — Az élés kiszolgáltatásból, ha fogyatkozás volna, azt valóban kell sollicitálni a vezérnél, rendeltesse el ő nagy-

sága a régi jó szokás szerént, és parancsolja megadni, ne kellessék utána sugorgani; lám az ország adóját ajándékkal megküldjük, valamivel tartozunk a portának igazán megadjuk. Ő nagysága is ebbéli szabadságát s igazságát az országnak tartsa meg, és ne mutasson hozzánk és az országhoz, kapikihánkhoz, a régi szokás szerint való élésnek elfogásával kedvetlenséget.

13-or. Minthogy pedig ott benn az ország háza körül a mi építés kívántatott, tudja maga is ő kegyelme, azt nem kevés költséggel vitettük végbe, s úgy is akarunk gondot viselni reá, hogy ez után az oda bejáró követünk, kapikihaink ott létek alatt, a ház körül semmi nemü pusztítás, kártétel ne legyen, és holmi ganéj a ház táján meggyülekező, az olyannak onnan való kitisztítása és hordatásából újabb költségünk ne szereztessék. Azért ő kegyelmétől is azt kívánjuk sőt parancsoljuk is kegyelmesen, ő kegyelme is alkalmaztassa ahhoz magát; holmi televény, ganéj lovaitól a ház táján ne hagyattassék, mert nehéz neven ne vegye ő kegyelme, ha ez lenne; a mi költség ebből az ország háza körül következne, az ő kegyelméből kellenék azt refundáltatnunk, és egyáltalában megvetetnünk.

14-cr. Ha a végekből a csavargók ellen panasz menne a portára, avvagy már ment volna is, az állapotokhoz képest, és azt kezdenék állatni, hogy a mi birodalmunkból esatáznak alá, akár mint vessük a más párton való csavargókra: a vezérnek bizonynyal megmondhatja ő kegyelme, hogy noha ennekelőtte is nagy vigyázás volt részünkről a csavargókra s a mi végbeli kapitányink kergették, fogdosták és büntették őket; de kíváltképen, mióta fiunkat a váradi kapitányságba beállattuk, a mi parancsolatunkat szeme előtt viselvén, felette nagy vigyázása vagyon a csavargókra, akár honnan menjenek, s csak híreket hallhassa is mindjárt váradi fizetett hadainkkal kergetteti, fogdostatja, s érdemek szerént bünteti őket. Hatalmas császár végbeli vitézinek is hirt ad, és egy értelem-ből úgy vigyáz, és úgy oltalmazza a csavargók ellen a szegénységet, együtt hatalmas császár vitézivel. — Meghallhatja ő nagysága a vezér ez után is, fiunknak jó magaviselését, és hatalmas császárnak szolgálatjára naponként való öregbülé-

sét. Ugyan is mind magunk és mind fiaink azon igyekeztünk, hogy hasznos és hűséges szolgálatunkkal hatalmas császárunknak újabb, újabb kegyelmességét várhassuk fejünkre. Erre is igen igen reá vigyázzon ő kegyelme, mint viseli magát a vezér, és mit mond.

15-ör. Az új kapikihánkat ő kegyelme praesentálja a fővezérnek, és commendálja be, mivel már onnan Sebessi Bolzsárt kihozzatjuk : ő nagysága mutassa jó akaratját és gondviselését hozzá, ismerje kapikihánknak, a régi jó szokása szerint a fényes portának élését adassa meg.

16-or. Római császárral ő felségével akarják-e békességeket confirmálni, avagy csak jó szóval tartják őket, és alattomban hadra készülnek ? — A lengyelekkel való békességek is ha állandó lehet-e ?

17-cr. A tatár hammal mint contentusok, jó szót adnak e annak is, és ha lehet kézre kerítik, és micsoda hírek lehet felőle ; mindeneknek igyekezzék igazán végére menni ; minket is, Isten ő kegyelmét békével meghozván informálhasson. — E jövődő nyári hadakozásra, vagy békességre való igyekezetek felől alkalmasint értekezhetik ő kegyelme mostani ott benn létiben.

18-or. Aszák állapotja elválík, míg beérkezik ; Lupul is miben törheti most fejét a portán, abban is talán érthet valamit. Kinek gonosz igyekezetét jó móddal impediálni kell : Máté vajda dolgait pedig jó móddal promoveálni.

19-er. És így Isten kegyelméből, ő kegyelmére bizott dolgainkat minden jó végbe igyekezvén vinni, legyen azon mennél hamarabb jó válaszzal térhessen meg hozzánk.

Hozza Isten kedves egészségben hozzánk ő kegyelmét. — Cui in reliquo gratiose propensi manemus. — Secus non factur. Datum in civitate nostra Alba-Julia die quarta octobris anno Dni 1641.

G. Rákóczy m. p.

(P. H.)

Néhai Dr. Ötvös Ágoston másolata után az Erd. Múzeum kézirat-tárában. — Eredetije, egészen Szalárdi János kezeirása, a k. fehérvári Batthiányi könyvtárban N. 5. IV. 4. 265. szám.

XLIII.

Instructio pro generoso Stephano Rác de Gálos-Petri, ad fulgidam portam potentissimi imperatoris turearum expedito continuo oratore nostro.

Minthogy országunknak régi szokása szerint, hasznokra és megmaradásokra nézve, az előttünk való fejedelmeknek, immár sok időktől fogva continuus oratort kellett a fényes portán benn tartaniok, a ki a közönséges jóra szorgalmatosan vigyázván, a hazára onnét következő minden károkat és ártalmas dolgokat eltávoztatva, mostani ott benn levő oratorunk helyébe ő kegyelmét választottuk; kinnek noha nem kételkedünk hozzánk való hűségében, mindazonáltal, hogy ez alatt megirt módokat observálja e hivatalban, tőle kegyelmesen kívánjuk.

1-ör. Illik azért mindenek felett azt jól meggondolni, és igen előtte viselni, minemű hivatal és állapot legyen, egy hatalmas török császárnak udvarában, ilyen fejedelemnek és országnak orátorának lenni, és minemű igaz hűséget, gondviselést, vigyázást és szorgalmatosságot kívánjon tisztí; melyhez képest szükség magát úgy viselni, hogy se vigyázatlansága miatt kárt, se pedig gondviseletlensége miatt nekünk és hazájának valamiben fogyatkozást ne tegyen.

2-or. Mostan innét tőlünk elbocsáttatván, és Isten bevívén, első gondja is a legyen, Sebessi Boldizsár hívünkkel szemben levén, a portán levő mostani minden állapotoknak, szokásoknak, rendtartásoknak jól végire menjen; s a tisztek változásával ez után is ha mi innovatio lenne, azokat is jól eszébe vegye, hogy azokhoz képest is, minden dolgokban hivatalja szerint tudhasson hasznosan procedálni.

3-or. Noha a vezérnek levelünkben is megirtuk, hogy azon állapotra ő kegyelmét rendeltük és bocsátottuk be; mindazáltal vele való szemben lételekor, szükség magának is (ha kívántatik főkövetünk után) megjelenteni, hogy Sebessi Boldizsár hívünk helyébe, ő kegyelmét választottuk és bocsátottuk be, ott benn levő continuus oratorunknak. — Azért ő nagysága ez után ő kegyelmét ismervén kapikihánnak len-

nie, magunk és országunk dolgaiban, hogy szavának hitelt adjon, és a régi szokás szerint személyének állapotjából hozzája jó akaratját mutassa, magunk és országunk becsületeért mi nevünkkel, szeretettel kérje.

4-er. Az után a több vezérekkel és egybekkel is a kikkel szükségesnek itéli, ismerkedni igyekezzék, és arra legyen legnagyobb gondja, hogy mindeneknek jó akaratjokat, és legfőképpen azoknak, a kik első állapotban és tisztekben vannak, magához conciliálhassa, és személyét azok előtt kedvessé tehesse.

5-ör. A minemű dolgaink occurrálnak, és a portán forogni fognak, azoknak promotiójokban minden hasznos utakat felkeressen és főképpen azon igyekezzék, hogy nekünk mindeneket jó akaróinkká csinálhasson, senkit pedig mi tőlünk illetlen magaviselésével el ne idegenítsen.

6-or. Ha mi dolgok felől parancsolatunkat veszi, abban igen szorgalmatosan fáradjon és azoknak végbe menetelében minden hasznos módokat felkeressen és kövessen. Azon is legyen, hogy mentől hamarébb azokat véghez vivén, késedelmet és fogyatkozást parancsolatunkban ne tegyen.

7-er. Minden elméjét és ipariáját arra fordítsa, hogy ha mi ártalmas dolgok, avvagy valakiknek igyekezetek ellenünk és országunk ellen találkoznának lenni, azoknak idején végére mehessen és minket azokról in tempore tudósítván, minden szorgalmatosságával rólunk elfordítani igyekezzék; országunknak pedig szabadságát és törvényt ha mikor kívánatlik, oltalmazni, minden tehetségével el ne mulassa.

8-or. Ott benn való állapotok, földön és tengeren való hírek és minden egyéb dolgok felől, melyeket szükségesnek itél lenni, bennünket gyakorta és igen hűségesen tudósítson; ezt mindazonáltal jól eszébe vévén, hogy a mely hírek, bizonytalanok, avvagy csak közönségesen folyó hírek, azokat csak azoknak; a melyek pedig bizonyosok, azokat ugyan bizonyosoknak írja, hogy így mi is, azokban választást tudhassunk tenni, és a mint a dolgok magokban vannak, azokat úgy érthessük.

9-er. Minden dolgokban a mi méltóságunkat és aestimatióinkat, országunknak is becsületét igen előtte viselje; úgy hogy avval is maga hivataljának és kötelességének való-

ságosan megfelelhessen, és abból se kedvet se magának valami hasznot, se egyéb semmi tekintetet ne nézzen, hanem egyedül csak a nekünk tartozó hűségére és hazájához való kötelességére nézzen és vigyázzon.

10-er. Ha mi oly titkos dolgok occurrálnak, melyeket vele communicálnunk, és általa ott benn tractálnunk kelletik, azokat jól meglássa, hogy igen titokban tartsa, senkinek idő nap előtt ki ne jelentse, és olyakkal communicálja, hogy a mint ez előtt némely orator idejében is megtörtént volt, a szerint a dolog ez után ne történjék; ha mi oly titkos dolgokat pedig neki írásban beküldünk, a melyeket tractálni kell, írásban semmit be ne adjon, hanem avvagy a vezér előtt szóval számlálja elő, avvagy pedig törökül fordíttassa és úgy adja oda.

11-er. A vezérek és egyéb nagy rendek közül, a kiket nekünk igaz jó akarónknak ismerhet lenni, azokkal gyakorta conversálódjék, őket látogassa, magunknak és országunknak jó akaratját nekik offerálja, és hasonlóképen azoknak is jó akaratjokkal minden szükségés dolgainkban élni igyekezzék.

12-er. Mind a császár divánját, mind pedig a fővezért, avvagy annak hon nem létében, a kajmakámot, ha szinte valami oly dolga nem láttatnék is lenni, de igen frequentálja, és hanem ha valami betegsége, de egyéb semmi dolga miatt, mindenkor felmenni el ne mulassa, hogy így annál nagyobb ismeretséget vevén, minden dolgokra vigyázni is inkább tudhasson.

13-er. Ezt is igen eszébe tartsa, az ott való állapothoz képest, hogy ha a vezérek, avvagy valami nagy renden való tisztviselők körül valamelyiknek változása történne lenni; ha azt nekünk és országunknak jóakarójának ismerte az előtt lenni, melőle mindjárt könnyen el ne álljon jövődre nézve; hogy annak az után ha helybe állapodnék, annál kötelesebb jó akaratját várhassa. Csak hogy e dologban ezt is eszébe vegye, és oly módjával cselekedjék, hogy annak succedált vezérnek, avvagy egyéb tisztviselőnek injuriájára a ne legyen, melyben mint kellessék cselekedni, okossága, és jó industriája megmutatja.

14-er. Hogy ha valami oly dolog occurrálna, mely effélét hozna magával, az, igen eszében tartsa, hogy semmit mi hi-

rünk nélkül, senkinek ország képében igérni ne merészeljen, hanem abból teljességgel csak a mi parancsolatunktól és informationunktól várjon.

15-ör. A kik az erdélyi házhoz szokott szolgák, csauszok, és egyéb rendbeli emberek eddig találkoztak lenni, senkit azok közül el ne idegenítsen, inkább igyekezzék azon, hogy a gonosz akarókból is, ha kik találkoznának, jóakarókat szerezzen, és minden rendeket magunkhoz és országunkhoz kedveskedő maga viselésével édesítsen, és magát minden rendbeliekkel szerettesse; gyűlölködésre, ész-vesztésre senkinek okot ne adjon. — Az erdélyi köteles szolgákhoz pedig és csauszokhoz szeretetet és kedvességet mutasson, aprólék gazdálkodást tőlök ne is kiméljen.

16-or. Hiszszük, hogy a régi szokás szerint asztalára való gazdálkodása illendőképen megleszen, — melyet valamiképen illetlen fűsvénysége miatt, maga hasznára ne fordítson, hanem hozzája járókra és menőkre jó móddal költse, hogy a féle eladogatás miatt a mint az előtt történt némely oratorok idejében, országunkhoz jövődöben is kárt ne hozzon.

17-cr. Egyéb maga viselésével is megmutassa, hogy hivataljának és tisztének megfelelően, magunk méltóságát és országunk tekintetét igen nagy becsületben tartsa és szeme előtt viselje; olyan nevezetes főhelyen akár mi kiesinyben is illetlen maga viseléstől magát megoltalmazza, és hozzá nem illendő dolgokba ne elegyítse.

18-or. Minémü gyalázatos és veszedelmes, káros dolog is legyen gyakorta afféle állapotban levő embereknek, magok tulajdon hasznok keresése, sok példákból nyilván vagyon. — Azt azért minden úton elkerülje, hogy illetlen maga haszna keresésével, nekünk és az országnak kárt, búsulást és gondot ne szerezzen, sem pedig magára gyalázatot ne hozzon.

19-er. Az ország ott benn való házán, ha mi tovább való épület kívántatik, abból tőlünk a minemü parancsolatot és instructiót veszen, az után abban igyekezzék szorgalmasan eljárni, és arra gondot viselni, úgy hogy a mint az előtt való némely orátorok idejében országunknak e sok költségével épített háza ne pusztuljon, hanem inkább épüljön, és abból is, ott mind nekünk, s mind pedig magának jövődöre, jó

emlékezetét hagyhassa. Ganéjt onnét és egyéb rutságot kihordasson, és a mennyire lehet tisztán tartsa és tartassa.

20-or. Az ott benn levő keresztny orátorokkal és követekkel való dolgokban, mint kellessék magát viselni, az idő és állapot megmutatja; melyre az ott való állapotokból bőséges információt vehet; de legfőképen a franczia és angolai s hollandiai orátorokkal jó correspondentiát viselvén, a többihez is idegenséget ne mutasson, hanem az időhöz szabván magát, a mit a dolgok és állapotok magokkal hoznak, a mi hasznunkkal és böcsületünkkel, azt kövesse.

21-cr. Szükségesnek ítélők kapikihánknak azt is instructiójába iratni, és ötet nekünk tartozó kötelessége alatt praemoneálni, megemlékezőn arról, kitől expedíaltatott a fényes portára, ha oly titkos avvagy ellenkező dolgokat, magunk személyünk, avvagy az ország ellen lát és hallbat, azt ne másnak, akár ki legyen, hanem egyenesen tulajdon csak magunknak írja, avvagy izenje meg, tudjuk mi kikkel kelletik afféle dolgainkat communicálni. — Eddig némelyek kapikihaink közül, nem csak magunknak irtak portai híreket, hanem a latere másoknak is s talán előbb is hogysem magunknak. -- Ezt az abusust mind mostani, s ezután következő kapikihaink is eltávoztatták, nekünk tartozó hűségek alatt.

22-er. Noha erről oda feljebb is a 2-ik articulusban nagyon emlékezet, mindazáltal mivel mostan a portán új ember leszen tisztében, Sebessi uramtól, a míg ott benn leszen, az ott benn való állapotokról és hivataljáról vegyen elegendő információt; vezér kapuján, divánban mint viselje magát, a vezérrel szembe lételekor kikkel conversalkodjék és mint szükség igen az ott benn való szokásokat érteni, míg maga is aztán ex usu megtanulhatja.

23-or. Minden dolgokra jövő járó emberekre igen vigyázzon; de kiváltképen Székely Moyses minthogy ott benn tartatik, ő reá és szolgálira is vigyázzon, mi állapottal vagy, biztatja-e magát szabadulásával, szolgálai futják-e, a vezért? — Innét belől is levéllel, izenettel tartják-e és honnan lehet levél és emberi járása? — Erre legyen kiváltképen való vigyázása.

24-er. Kapikihánk a Máté vajda ott benn levő követivel,

emberivel igen egyet értsen, barátságosan éljen velek, ha minden mód lehet és kívántatnék, a Máté vajda dolgaiban is szolgáljon. Lám ő hatalmasságának igen igaz hive, adóját búségesen megadja; országát szép békességben tartja, s a portára semmi búsulást nem bocsát. — Correspondentiája az oláhokkal abból is legyen, hogy mikor urokhoz postát bocsátanak, hire nélkül ki ne bocsássák, irhasson ő is azokról nekünk a miről szükséges.

25-ör. Zölfikárral barátkozzék, és értsen tőle is az ott beun való állapotokról; de magunk dolgait igen okosan, caute tractálja vele; olyat előtte ne beszéljen, kit a vezér nem akarná hogy értené, hanem csak olyat, kit bátor értsen a vezér is. — A mely dolgot magának kell proponálni a vezérnek, azt idő előtt Zölfikárnak minden részében kinebeszélje, hanem csak in parte; derekasban proponálja maga, mert ha mind kibeszéli Zölfikár előtt először, nem proponálásra, hanem csak válasz vételre leszen szemben a vezérrel, holott amaz el is végezi addig azt, míg a vezérrel szemben léssen.

Ezek levén azért mostan tőlünk elejébe irattatott instructióknak punctjai; kívánjuk Istentől segítse mind ezeknek hasznosan való megfelelésére és elkövetésére; kiből mind országunknak békességes megmaradása s magának is előmenetele következhessek, Amen. — Cui in reliquo gratiosi manemus. — Secus non factur. — Datum in civitate nostra Alba-Julia die 4-a Octobris anno Dni. 1641.

G. Rákóczy m. p.

(P. H.)

Néhai Dr. Ötvös Ágoston másolata után az *Erdő múzeum kézirat-tárában*. — Eredetije, mely egészen Szalárdi János kézírása, a *k. fejedelmi Batthidnyai-könyvtárban* N. 5. IV. 4. 266. szám alatt.

XLIV.

Török császár szultán Ibraim khán levele.

Az szent Jézus stb. császári méltóságos levelünk megadtván legyen értésedre, hogy az Erdélyországának főrendei közül nemzetes Serédi István által küldött leveletek megadott, sat. Ti is hasonlóképen az igazságnak útját nyomván meg-

bizonyítottatok mostanság 1050 esztendőnek számlálása szerint az tizezer aranyat az szokás szerint való ajándékokkal megküldöttétek sat. Mindezekért rajtatok sok féle kegyelmességünk mutatódik tapasztalhatóképen, császári fényes köntösink közül kettőt küldöttünk portai mutferrikáink nemzetes mutferrika Izmaillal császári méltóságos levelünkkel sat. Iratott Konstanczinápolyban az áldott ramazán havának közepiben 1051. esztendőben. (1641. Dec. 13—23).

(Hivat. ford. az Erd. Muz. Egyl. Irratt.)

XLV.

Vezér Szepherkazi aganak.

Tekintetes és méltóságos nekünk jó akaró ur apánk, Isten sokasítsa nagyságodnak napjait és szerencsését nevelje.

Krimből megérkezvén emberünk, nagyságod levelét kezünkhöz hozta, melyet noha kedvesen vettünk, de abból nagy szomorúsággal értettük a nagy emlékeztető felséges hánnak halálát, kinek Isten adja boldog feltámadását, nagyságodat pedig Isten élethen megmarasztván mostani állapotban is fiúi jóakaratunkhoz illendő dolognak ismertük lenni, hogy ez irásunkkal is nagyságodat szép egészségét meglátogassuk, adja Isten emberünk levelünkkel együtt találja szerencsés órában. Minthogy pedig a mi jóakaratunk nemcsak az idvezült felséges hánnak életéhez, hanem az egész krimi birodalomhoz köteleztetett, azon mi jóakaratunk és szívbeli indulatunk felől nagyságodat és általa minden méltóságos rendből álló és vitélő lakosit bizonyossá teszszük, hogy egy hatalmas császáruk levén, valamig mihozzánk és birodalmunkhoz is arról a részről a jóakarát fentartatik, mi is mindenekben kedveskedni és szolgálni akarunk a felséges khamoknak és azoknak birodalmiban lakozó minden méltóságos rendeknek, kívántatik pedig az, hogy a nagyságtok részéről is tudósíttassunk minden szükséges dolgokról és állapotokról, a szomszéd nemzetek felől is hasonlóképen, hogy megértvén mi is, kik legyenek nagyságtoknak jóakarói, kik pedig ellenségei, mi is alkalmaztathassuk magunkat az igaz jóakaratnak és barátságnak

kivánságához, melynek útjáról sem egy sem más felé kilépni nem akarunk. Tudósíttatván pedig arról is, kit kívántak legyen hatalmas császárunktól a khánságnak méltóságos tisztire, mi is portára emberünket bocsátottuk és megparancsoltuk, hogy ha Istennek és hatalmas császárunknak úgy tetszik, azon állapotra menendő méltóságos személy nevünkben küszöntvén és illendő kedveskedéssel is levén nagyságod felől sok jó emlékezetet tegyenek; szükségesképen kívántatván azért minden dolgokról tudósíttatnunk, hogy emberinket ne késleltesse kérjük nagyságodat. És ezek után Istennek áldása maradjon nagyságodon.

(*Kelet 1642 eleje.*)

Jegyzet a meghalt khan Behadirgirai, ki 1641. oet. halt meg.

XLVI.

Galga szultánnak.

Tekintetes és méltóságos szultán, Isten sokasítsa felségednek napjait és szereneséltesse minden dolgait.

Az elmúlt napokban Krimbe küldetett emberünk megérkezvén, szomoruan értettük idvezült felséges khánnak halálát, kinek Isten adjon boldog feltámadást, és kinek halálán szánakozunk ugyan, de mivel ember volt, meg is kellett halni; mindazáltal a mi szövetségünk és jóakaratunk nem az ő felsége életéhez levén köteleztetve, hanem felségtekhez és a krími birodalomnak méltóságos tisztviselőihez és minden lakosához, és azon mi kész jóakaratunk felől tudósítani és felséged méltóságos személyét s jó egészségét ez irásunk és emberünk által meglátogatni illendőnek ítéltük. Adja Isten, levelünk és emberünk felségedet találják szerenesés órában. Hogy annak okáért mi is az igaz jóakaratnak útján igyenesebben járhasunk, kérjük felségedet a szomszédos nemzeteknek állapotjokról és minden egyéb szükséges dolgokról emberünket nem késleltetvén tudósítani ne nehezítelje, hogy megértvén, kik legyenek felségteknek jóakarói, kik pedig ellenségei, magunkat ahoz képest jobb móddal alkalmaztathassuk. Ezek után Istennek áldása maradjon felségeden.

(*Kelet 1642 eleje.*)

XLVII.

Rákóczi György részéről külön való assecuratio az mi itéletünk szerint ezekre az ratiokra nézve nem kívántatik.

1). Mert ő mostan is nem sui juris annyiból, hogy mind fejedelmi mind pedig atyai méltóságunk szerint minden dependentiája tőlünk vagyon.

2). Mert magunkkal és az országgal együtt ő is hatalmas császárukknak hűségében mind ez ideig tökéletesen megmaradott s akar is megmaradni.

3). Mert az országnak directioja és gubernatioja mostan nem ő rajta forog, hanem abban holtunk után fog succedálni.

Erd. Muz. (*Josephi Comitís Kemény Apparatus Epistolaris ad Historiam Transilvaniae Tom. VIII. pag. 327.*)

XLVIII.

Illustrissime ac Celsissime princeps etc.

Hogy az Ur Isten nagyságodat kegyelmes uram az én kegyelmes aszszonyommal ő nagyságával és nagyságodhoz tartozó minden kedvesivel egyetemben jó egészséges életben megtartotta, szívem szerint hallom kegyelmes uram, kérvén ő felségét ezután is azon jó egészségét sok esztendeig nagyságtoknak üdvösségére ő felsége virágoztatni méltóztassa. Nagyságod kegyelmes parancsolatját 24. praesentis ikindi után 5 óra tájban alázatosan vöttem nagyságodtól, hogy az jó Isten nagyságod országának, és az statusoknak generalis confluentiajoknak jó szerencsés boldog végét adta, az ur Istennek neve dicsértessék érette, ő felsége szolgáltasson ezután nagyságodnak kegyelmes uram erőt, és segítséget, hogy nagyságod híveinek sok esztendeig élvén ilyen generalis congregatiókat promulgálván nagyságod méltóságának kiterjedésére, országának békességes megmaradására minden jókat nagy haszonnal decernálhassanak. — Az előtt való én nekem alázatos szolgálójának nagyságot méltóságos küldött levelében is parancsolt volt nagyságod, hogy nagyságod házainak füs-

töltni valók, ugymint pro Tall: 20. küldenék, mely nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint 18. tallér árát megvévén okáját 6. talléron; kit annak előtte úgy értem kegyelmes uram, Jozseftől 10. talléron vötték okáját; három okát küldöttem kegyelmes uram kiből 12 száz dramnak kellett lenni, melyet még 19. praesentis kiküldöttem. Az mely két selyem öv felől parancsol nagyságod, azt is mindjárt keres tettem kegyelmes uram, találtattam is (igy) fejr selyemből csináltat 8. singest, de itt 10. singest nem találni; az olyan övek Morából (Cataloniában, Spanyolhonban egy kis város) hozatnak ide is, hanem siető oda immár Józsefnek meghagytam kegyelmes uram, hogy írjon zsidó barátoknak, az kik küldjenek onnét olyan övet, ha pedig kegyelmes uram késedelmet nem venne, tizenhat singet, az az: két övet összecsináltathatunk, kegyelmes uram is az szerint megcsináltatván hamuszinnak megfestethetnők; melyből nagyságod kegyelmes parancsolatját várom, mi cselekedő legyenek. Beket aga, és Musja aga állapotjok még azonban kegyelmes uram, az után még semmit nem mozdítottak, talán ugyan delitescal, mindazáltal nekem vigyázásom leszen rájuk. — Nagyságodnak kegyelmes uram azelőtt 19. praesentis alázatos levelemben is megírtam vala nagyságodnak, hogy az aga által az vezér ő nagysága parancsolt volna, hogy nagyságodnak írnék, hogy császár ajándéka mellé, 15 ezer tallért küldene nagyságod; — nem tudom juthatott-e nagyságod kezéhez levelem, avagy nem, erről szükséges nagyságodat most is tudósítanom, mivel ezelőtt előbb kellett volna nagyságodnak megírnom, de nem volt kilátásunk ki által tempestive nagyságodnak értésére adhattam volna; Zöldfikár aga is igen beteg kegyelmes uram, immár két héttől fogva igen fekszik; előbb az mint vala ugyan reménytelen voltam gyógyulása felől, de azt ítélem: még lábára áll ebből az nyavalyából. — Igen gyanakodom én kegyelmes uram, hogy az 15 ezer tallért, melyet császár ajándéka mellé kíván az vezér, ő intimatioja fog lenni, az én gyanúságomnak ratioja ez kegyelmes uram, hogy kérdezkedt tőlem egynéhányszor császár ajándéka felől, — kire én csak ilyen választöttem: hogy nagyságod büles ítélete; fedjedelni császárhoz illendő ajándokot küld nagyságod ő hatal-

masságainak. — Kérdezte : micsoda az ajándék ? — melyet én nem tudván, egyebet nem felelhettem. Ez feljebb való ratiomat kegyelmes uram és mint egy fogdosodván mondotta : hogy Baresai Akos uram ő neki azt mondotta volna, hogy oly ajándékot szerzett volna immár hatalmas császárunknak, az mely megérne 32 ezer tallért. Ennek eredeti szerént való beszélgetésekhez képest gyanakodom kegyelmes uram ; s itt akkor én nekem azt mondá : hogy a nélkül az vezér ő nagysága sem cselekszik, mert sok ellenségei lévén, félti fejét. — Ezen órában viszont az aga látni mentem vala kegyelmes uram, akarván viszont elméjét megkísérteni, talán mostani állapotjában máskülönben beszélgetne, mely dolgot viszont előhozván neki, csak azt mondja, ő nagysága azt a 15 ezer tallért küldje meg, bizony — úgy mond — az maradékai is nemzetségtől nemzetségre birhatják ő nagyságának az fejedelemiségét, sőt ez közben Magyarországot is ő nagysága fejedelemiségéhez hódoltathatja ez alkalmatossággal, csak ebben ő nagysága meg ne esökkenjék ; az minapi mondását, kiket nagyságodnak megírtam vala, most manifestálá ; mivel nagyságod kegyelmes uram derekas expensájának depositiójától nem menekedhetik, csak az ur Isten boldog kimenetelét adja ; — Istennek hála kegyelmes uram, az nagyságod votuma szerint lött itt is a válasz, hogy az mi szegény hazánk szabadsága szerént választassék ő nagysága, az immár meglevén, ha az confirmatioját adakozni kell is nagyságodnak, az haza szabadsága azzal nem invalidáltatik, mert ez nemzetségnél senki adakozás nélkül keresztény fejedelmek semmit nem obtinealhatnak kegyelmes uram. — Ázak alá az hajókat igen készítik, abban való lövészerszámokat, és ahoz való minden accidentiákat. — Most semmi hírünk nincsen, kiről nagyságodat tudosithatnám, azután következendőről nagyságodat alázatosan tudositani igyekeztem. — Alázatosan könyörgök nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, czelött irt nagyságodnak alázatos könyörgésemre méltotassék nagyságod kegyelmességét hozzám mutatni, és helycembem valót denominálni, hogy az mig esztendőm eljönne, ezen buzgó, és jószívvel való szolgálatomat mint kegyelmes uramhoz alázatosan én is continuál-

hassam. — In reliquo etc. — Datum Civit. Constantinopolitana 26-a die mensis Martii Anno 1642.

humilis etc. etc.

Stephanus Rác m. p.

P. S. Azt mondja kegyelmes uram az aga, még éjjel is, és nap pal mind ezen nagyságod dolgával képzelik, (igy !) sőt úgy mond — csak sietve ne jöjjenek az követek, hogy akkora gyógyulhatnék fel-hogy vihetném végbe.

(Az eredetiből Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

XLIX.

Formula juramenti communis etc.

Én T. és T. esküszöm az élő Istenre, hogy az én kegyelmes uramnak Isten kegyelmességéből Erdélyországának választott fejedelmének Magyarország részeinek urának és székekelyek ispánjának ő nagyságának, teljes életemben igaz és hű leszek, barátjának barátja, ellenségének ellensége, senkivel sem titkon sem nyilván az ő nagysága méltóságos fejedelmi személye, élete és birodalma ellen nem practicalok, sőt ha mit ő nagysága ellen mások által is értek lenni, hogy valaki indítani, cselekedni practicalni akarna, azt vagy magának ő nagyságának, vagy belső hű igaz emberének vagy előttem járóm-nak megjelentem és teljes igyekezetemmel ellen is igyekezem állani. In summa teljes minden tehetséggel azon akarok lenni mint ő nagyságának igaz hű és tökéletes szolgája lehessenek. Isten engem úgy segéljen és úgy adja lelkemnek tüd-vösségét.

Ad benignum Suae Illustr. Principalis Celsitudinis
mandatum extradata per manus

Ioannis Szalárdy Suae Celsitudinis

Vice-Secretarii m. p.

Kelet 1642. apr. 7.

(Batthyáni könyvtár n. 5. N. 4. 309. sz. a.)

L.

Generose Domine, mihi plurimum observande, servitiorum meorum addictissimam semper commendationem.

Minden lelki testi üdvösséges áldásit kedvesivel egyetemben terjessze az Uristen kegyelmedre.

Én uram tegnap lábaim miatt való fájdalmimban érkezém meg Budáról. Legyen az Uristennek hála, oda még csak inclinatiót is ártalmunkra valót eszemben nem vévén, az mi az tracta dolgát illeti, az elbomla, az békesség in effectum menvén most köztük, melyről még diploma az két császártúl nem kelhetett, hanem utrinque az commissariusok adtanak assecuratoriát róla, arról úgy végezvén, hogy az német részről az portára, török részről pedig Bécsbe fő követek menjenek s úgy peesételtessék s subscribáltassék az diploma, voltak az német részről commissariusok Questembergh, az cancellarius, Nikolithi Tamás Horvát; Szuniogh Gáspár, és Eszterházi Dániel, volt az ideig az disceptatio azon, hogy egész magyar hódoltságból Eszékig exturbaltassanak az mi religionkon való praedikátorok, s jesuiták s barátok másszanak bé helyekben, melyben mind frustráltattanak s mind meg csufoltattanak, megtudván azt az kapucsi basi, hogy pap és egyik fő commissarius ur olyan választ tett neki, hogy ötet hatalmas császár nem hit igazgatni küldte, hanem békesség csinálni, ha kedvek vagyon hozzá s nincs-é, gondot viseli az ő császára, ha pap miért nem megyen mecszetben, és ott szolgálná istent, nem is jövéen ő paphoz tractálni, mely igen bő szóval volt; török részről voltak, az kapucsi bassi, Oszmán aga; budai timár tefterdar Memhett Effendi, az esztergami és kanisai alai békek; Micsoda okok alatt ment pedig in effectum az békesség, megtapasztalhatóképen s realiter kegyelmedet nem merém tudositani, mivel rövid időm volna megtudásához, s keves emberek között is forgott az dolog, mind azon által sokaknak relatiojából így értettem, hogy ennek előtte vuló Sitvai Torokban az minemű pactum volt, elsőben az confirmáltott, mely ennekutána immár husz esztendőre extendáltatik, ezt hozzá tévén, hogy ez egynéhány esztendő alatt valameny-

nyi helyeket az török meghódoltatott, azon hódolásban és sanceban, az kiben most vannak, megmaradjanak, az csavargókat assumálták, hogy elfogják, hanem ha kinek mi dolga az hódoltságon vagyon, és oda akar küldeni, az végbeli békének, és ha töröké az dolog, az kapitánnak hirrre adja, s levele légyen, ugy járhat akár török s akár magyar lészén, alioquin, ha találtatik, meg ne fogattassék, hanem levágják. Az rabokat pedig, kiket az kapuesi bassi Budára való érkezésének utána fogtak, ki die 14. Augusti praeteriti volt, utrinque saez nélkül elbocsáttassanak. Ha az ur Isten kihoz uram, s addig urunk ő nagysága ki nem küldi kegyelmednek, azon lészek, hogy ezen conditiókat, mely kilenez dologból áll, ha impetrálhatom ő nagyságától, megküldém kegyelmednek, mivel bűcsúzásomkor, noha bizon nehezen mindazonáltal, magától az vezértől impetráltam töröktől és Körösről ő nagyságának postán elküldtem. Kegyelmed egéssége felől mi karban légyen, most örömetst értek vala, de Kovács Mihály is semmit nem tudá mondani bizonyost. Én uram, ha Isten engedi, ez jövő szombaton reggel urunkhoz beindulok, kijövésemben ha szinte Isten valami obstaculumot nem bocsátana reám, bele telik három hét, chez képest considerálhatja kegyelmed, mostanában lehetek-e kegyelmeddel szemben s hol, avagy nem. Adja az Uristen kegyelmedet boldog állapotjában láthassam minden alkalmatossággal. Datum ex Várad die 8. Aprilis Anno 1642.

Generosae Vestrae Dominationis Servitor addictissimus
Stephanus Körössi de Várad.

U. J. Muharem szintén az fogytán vagyon, az tractára sem mehet, noha paranesoltak volt.

Kivülről Az tekintetes és nemzetes Bornemissza Pál uramnak adassék ez levelem hamarsággal.

Eredeti. Erdélyi Múzeum (Gr. Kemény József Erdély tört. cred. lev. VIII. köt.)

LI.

Consignationes quaedam !

Kegyelmes uram; az portára beérkezvén, az vezér ő nagysága harmadnapra szemben levén velem, az nagyságod

izenetét, és iffiu urunk ő nagysága méltóságos inauguratioját megmondván igen jóvallotta, és azt mondá : „Az dolog jól vagy, immár szállásodra mehetsz.“ — Utolszor nem lehetvén audentián, az császár el hivatallja miatt, az kapikihaja ő kegyelme kezemhez adván az levelet, utra ugy indultam.

Az ottben való mulatásom alatt az agához mentem vagy háromszor beszélgetésnek okáért, — mind én tölem, s mind az kapikiha által tudakozott az császár ajándékja felől. Én nekem magamnak is, de az kapikihanak ő kegyelmének sokszor mondotta az aga; csak ő nagysága mostan egy kevés költséget ne szánna kiadni, még nagyobb dolgot is yégbe vihetne ő nagysága vele. Mikoron kérdettük volna, mi volna az a nagy dolog; arra azt mondta az aga: Mivel az ur Isten megengedte ő nagyságának azt érne, hogy az fija ő nagyságának fejedelemmé választatott, ki kell ő nagyságának birodalommal is terjeszkedni; az hadakozást is meg engednék ő nagyságának, az hét vármegye visszafoglalását; kit kegyelmes uram nem tudom Zöldfikár aga hízkelkedésből-e avagy miért mondotta? Ezeket én is hallottam, de az kapikiha ő kegyelme, ugy veszem más nagyobb az portán levő fő emberektől is hallott.

Azt is érttettem kegyelmes uram, hogy az iffiu urunk ő nagysága Báthori András asszonyom ő nagysága leánya iffiu asszonyunkhoz kötelezvé magát, nagyságok kegyelmes dispositiojából igen örültek; mivel az ő gondolkodások az volt, talán nagyságod iffiu urunkat ő nagyságát más méltóságosban helyzetetett fejedelem, vagy valami herezeg ember gyermekéhez kötelezi; — kiből így ratiotinálkodtak: immár ha Isten élteti ő nagyságokat, mivel iffiu asszonyunknak ő nagyságának az eleje is Erdélyhez tartozandó méltóságos prosapia volt, ő nagysága is az portától nem szakad el iffiu urunk.

Mikoron bementem az portára kegyelmes uram, akkor tályban az Székely Moyses szolgálvaival veszekedtek volt, az kapikiha ő kegyelme szolgálai; az többi között azt tudtak, hogy uj követeknek szolgálai, avagy valami mostan oda ment erdélyi emberek; egy szolgálja kiáltott Székely Moysesnek utánok, mondván: Uram az pogányok is szónak adják

magokat, én korondi fi vagyok, atyámfiái felől akarnék tudakozni : Farkas Ferencz uram, és Ugron Pál uramék élnek-e [még? azt tudnám. — De senki kegyelmes uram szavára nem felelt, hanem csak eljöttek. — Hogy én most ott benn voltam februáriustól való pénztét kinem adtak volt; az csauszsza sollicitálta minden nap fen az divánban a pénzt.

Szükséges talán azt is kegyelmes uram, hogy nagyságodnak meg jelentsem, mikor szegény Tholdalagi uram, Ugron Pál uramékkal benn volt, akkor az mely leveleket nagyságod oda beküldözött, azokat in paribus adták Zöldfikár kezébe; mely pár kegyelmes uram az kapikiha ő kegyelme kezénél vagyon, mivel Zöldfikár történet szerént találta ő kegyelme kezébe adni meg, azért nem kérette volt Zöldfikár vissza; Im-már legyen az nagyságod kegyelmes gondolkodása, kikerít-e onnét, vagy nem?

Kegyelmes uram, Rácز István uramtól hallottam, hogy panaszolkodott az Máté vajda kapikihája, hogy ha mi oly híreket előbb megérthetünk, soha nem communicáljuk; Én azért kegyelmes uram mostan Tergovistyán Szávát az szállásomra hívattván, meg mondtam neki; az vajda ő nagysága avvagy ezt az mostani Kápikihat ott benn ne tartsa, avagy megintse, hogy Rácз István urammal egyet értvéu, magát olyan elate ne viselje. Talán kegyelmes uram, nagyságodnak ellene ninesen, hogy Szávának megmondtam.

Az babyloniai állapotfelől illyet érttettem kegyelmes uram, hogy az vezér azon igyekeznék, hogy az oda voló fővezért kitudhassa, ha nem exequáltathatja is, mivel mind az maga állapotjára nézve bátorságosabb lenne, holott az tekintetes ember a portán is. Hallottam azt is kegyelmes uram, hogy féltének ne esnék vissza kezekből Babillonia.

Ez mostani erdélyi háznál levő jancsár Szaczi nevű, Rácз István uramtól hallottam, hogy az Székely Moyses szolgáltaival conversálkodott, sőt gyakran mennek hozzá fűt mosatni, mivel borbély az jancsár.

Kivülről Rákoczy Gy. saját kezével azt jegyzi meg: „1642. die 16-a Maji Déva adta be Daniel Ferencz uram.“

(Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

LII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Dne Clementissime.

Humilium fideliumque servitiorum meorum in gratiam Vestr: Celsis. debit. object: praemissa. — Az ur Isten nagyságotat minden üdvösséges jókkal, kívánatos egészséges, és szerencsés uralkodással áldja meg.

Hogy bejövetelünk, és egyéb állapotok felől kötelességem szerint nagyságotat eddig nem tudosithattam, oka ez: az levél elküldésben előbb alkalmatosságom nem lehetett. Nagyságotnak mind kegyelmes uramnak alázatosan irhatom, Istennek szent neve dicsértessék, 3-a praesentis érkezünk ide Konstantinapolyba jó egészségben és szerencsés állapotban; követ uraimékat illendő böcsülettel acceptálák. 28. Causz, Zölfikár uram is fijával együtt, jött le ő kegyelmek eleiben. Beérkezésünk után való nap az vezér ő nagysága Zöldfikár agát Seredy uramhoz küldötte, hogy az ajándékot, kit császárnak, és vezérnek követ uraimék hoztak, megérkeze-e? többi között azt is kérdezte az vezér Zölfikár aga által: hatalmas császárnak, az mely 15 ezer tallér felől kapikihaja urammal iratott nagyságotnak, az császár anyjának is ajándékot ha hoztak-e ő kegyelmek, vagy nem? tudakozá; melyre Serédi és kapikihaja urammal feleltének: mivel még addig szokás nem vala, most is nagyságot pénzt nem küldött, hanem császári ajándékot, — megmutogatván az ajándékot Zölfikár agának, az öreg medeneczében, tintás ládában, csészékben és az többiben mennyi ezüst lehetne? kérdetne, — noha mi kit tiz, kit öt öt girával többnek mondottunk, arra ő mindjárást computust csinált, és az egész ajándékot 6 ezer tallérre computálta... Az vezér ő nagysága parancsolatjából categorica resolutiót kívánt tőlünk, mivel az nem vásárlás volna, az hol ember elsőbben keveset, azután sokat szokott ígérni, és adni; hogy pedig eddig szokás nem volt, hogy az erdélyi fejdelmek pénzt adtanak, az mostani dolgok is kit nagyságotnak hatalmas császár cselekedett, az sem volt szokás; mi lássuk mit cselekeszünk, ha pénz nincsen; az dolog bizony véghez nem megyen, ha vagyon is, mostan ha az vezértől

eltitkoljuk elsőbben, úgy sem használunk vele; az vezér ő nagysága természetét és hirtelen való indulását tudván, főkövet és Rácز István uramék Zöldfikárral sokat beszélgetvén, ha segítséggel leszen abban az dologban, pénzt a vezér nem fogna kívánni hatalmas császárunk számára, az athname kieszerezésében is forgolódjék; ha ilyent adnak mineműt nagyságod kíván, 500 tallért küld nagyságod neki; nagy átkozódással és ajánlással mondotta: úgy vagyon nagyságtoké az fejedelemség, nagyságtok sem kívánhatja jobban mint ő, mivel mind magának és gyermekének használhatna, ez után is nagyságtoknak kegyelmességével gyermekei is élhetnek, gonosz akaróinak szájokat bedughatná. Ha megcsufolódik az dolog, ő oka ne legyen; azután tiz annyt ígérnénk is haszontalan volna; ilyen expresse való izenetrre az fővezérnek, nem volt mit tennünk az 8 ezer tallért meg kellett mondanunk; avval felmenvén a vezérhez, az ajándéknak mivoltát explicálta ő nagysága előtt; az vezérnek felindult állapotját hogy látta, az pénz felől kérdezett, nem merte megmondani, hogy nyolcezer tallér vagyon, azt mondja: hogy ő nagyságtok azt mondották „nagyságod az követek után egy ládát küldött, magok az követek is nem tudják, mi vagyon benne; mivel még fel nem bontották; talán császár számára vagy pénz, vagy több ajándék leszen. Avval ismét hozzánk jöven Zöldfikár aga, az vezér ő nagysága szavaival, hogy az ládát, ki felől az vezérnek beszéllett, megnézzük; Zöldfikár lássa mi vagyon benne, és vigyen hirt vizontag az vezérnek. Az aga igen busult és félt is, és mondotta: báresak 12 ezer tallért küldött volna nagyságod; im 4 ezer tallérral menyi kárt teszen nagyságod magának; annyi pénzért felvenné-e nagyságod, ha megcsufolódnék. Végtere hogy láttuk nagyságodnak jövődöbéli kárát, és méltóságának hátramaradását, sok beszélgetésnek, és mostani időben való változandó állapotnak; gondolkozásunk után az 2 ezer tallért is, kit rubintokra, és gyöngyökre fordítani kegyelmesen parancsolt volt nagyságod, oda kellett ígérnünk, ilyen okkal: noha minálunk az 8 ezer tallérnál több ninesen, valahonnan szerét tehetünk azon leszünk. Arra aztán, úgy mint tegnap délután hivatta az vezér ő nagysága ő kegyelmeket audie -

tiára; minémű kérdéseket tettek renddel követ uraimaknak, s kiki mint felelt: követ és kapikihája uraimék leveléből kegyelmesen értendő (így!) nagyságod. Az maga ajándékát, és ígétét pedig nem akarja felvitetni, míg császárral szemben nem lesznek az követek; az szemben léte pedig az jövő vasárnap, vagy kedden fog lenni. Sok hamis hírekre nézve, és az ígétnek beküldését hogy az követek bejövételénél előbb be nem hozták követ uram ajánlása szerint, mint Kassai István uramnak is az elmúlt gyűlésben megmondottam volt csak úgy nem lött. Immáron Istennek hála nagy reménységünk vagyon, hogy az kapuczi passa velünk együtt fog kimenni. Az athnaméval is úgy biztat az aga, cancellariusnak az 100 arany ha leszen, szultán Szulimán adott athnámé szerint az mostanít is kiadják; mondottam neki: abban az cancellárius ő nagysága meg nem fogyatkozik nagyságod kegyelmes parancsolatjából, ha úgy de verbo ad verbum császár subscriptiója alatt extrahálja az athnámét, ő neki is az agának 4 vagy 5 száz tallért küld nagyságod; mindenkiben igen tökéletesen, és igazán viseli nagyságodhoz mostan Zöldfikár aga, nem kételkedhetni felőle. — Isten megengedné érnünk, derekas resolutiojok levén követ uraiméknak, ha követ uraimék nagyságodtól instructiot vesznek, könnyű törekedéssel Cyprusba vagy Rodusba vihetnék az hét toronybeli őrzőt (Székely Mózes porkolábját). — Mennyi örösségem lehetett az szekér, és egyéb dolgoktól, rubintokat és gyöngyöket kerestem; az előbbeni ár szerént most is találni, immár nagyságod kegyelmessége ha pénzt küld nagyságod; hitelben pénzt nem találhatok. Zöldfikár aga számára való santa lovat, hogy elhoztam, avval nem ártottam; Tergovistán harmadát sem adták volna érette, Bassa Tamás uramnak igen jó moldovai paripáit cseréltem el, ménesbe vette ő kegyelme; oda be is az paripát 42 tallérért vették volt, az agának is avval az páripával kedvét találtam. Az szekeres lovat pedig azért hoztam, nem volt senkinek adnom, reménylén azt is, ha rugás, mint előmbbe adták volt, meggyógyul; immáran is, hogy nyugodt nem annyira sántál; az mely orvos-kovács hozzá látott, biztat vele; az szemben lételeg ha meg nem gyógyul, más ilyen szörű vagyon helyette, ezt

pedig ezután is eladhatom itt benn. Itt való dolgokról, és Lupul vajda állapotjáról, nagyságod kapikihája uram leveléből kegyelmesen megértheti. — Asszonyunk ő nagysága számára immáran sok szép gyöngyöt vettem, ő nagysága kegyelmes parancsolatja szerint; az atlász fosztánakat (ujatlan köntös) Csemeletet (habos színű posztó) és beczeket Császárral való szembelételünk után kegyelmes parancsolatjára nagyságodnak, kiküldöm az társzekeren. — De caeter. etc. Datum Constantinopoli 8-a Maji 1642.

Illr. Cels. V-ae

humilis fidelisque servitor

Michael Maurer m. p.

(Az eredetiből Dr.. Ötvös Ágoston másolatáról.)

LIII.

Illustrissime, ac Cels. Princeps etc.

Az ur Isten nagyságodat kegyelmes uram, az én kegyelmes asszonyommal ő nagyságával és nagyságodhoz tartozó minden kedvesivel egyetemben minden kívánsági szerént való üdvességes áldásával látogassa. — 27-a die mensis aprilis Udvarhely várában írott méltóságos nagyságod levelét, 12-a die praesentis mensis may vöttem aláztatosan nagyságodtól mint kegyelmes uramtól, mit continuealjon pedig az nagyságod kegyelmes parancsolatja, értem kegyelmes uram. Én kegyelmes uram ez ideig szüntelen való vezér ő nagysága kapujára való járásomban azért töltöttem üdömet, hogy mindvigyázásom is titkon és költségem által való tudakozással minden nagyságod, és az én édes hazám ellen való gonosz igyekezeteknek végére mehettem volna, de olyat Istennek hála, kegyelmes uram nem látok, s nem is hallok, noha palatinus uram ő nagysága irta legyen nagyságodnak, mint kegyelmesen arról is tudosit nagyságod, hogy egy anglus, ki széljel való országokat is bejárta, azt promulgálta volna, hogy csak szóval tartván nagyságodat az porta, ajándékát pedig elakarván nagyságodnak venni, de nem Ázákra, hanem Havasföldre és Erdélyre mennének; Végére mentem kegyelmes uram anuak az anglusnak, itt is az mint értem csak

a féle szószátyár, többen pedig ész nélkül, súlyos is lévén, tartották itt; ez aránt beszéde megezáfoltatik neki, mert nem Havasföldre sem Erdélyre, hanem Ázák alá mentek, kiknek innét is szárazon való elmenetelek felől, az lovas hadaknak is az előtt nagyságodnak irt alázatos levelemből kegyelmesen megérthete nagyságod; ez anglus Méhmut aga kapuczi passája Musza passával ment volt ki innét. Az mi azon kívül való nagyságod kegyelmes parancsolatit illeti: az követ urakat visszont 11-a praesentis az fővezér ő nagysága felhivatván exaemenjek igen solide lévén ő kegyelmeknek; nagyságod gonosz akarói temesváriak itt ben lévén, igen hamisan informálták volt ő nagyságát; hogy immár is nagyságod element, és romai császár ő felsége hűségére kötelezván magát, az felföldi magyaroknak lenne nagyságod fejedelme; mely hamis hirt ő kegyelmek az vezér előtt úgy csendesítettek el, hogy mindnyájan készek vagyunk keresztyén hitünk szerint referálni, hogy semmi nincsen abban, sőt életünket kötvén-hogy mindazolta is, mióta nagyságod méltóságos fejedelem, ségében vagyon, Erdélynek határából ki sem ment nagyságod, és soha nagyságod azt nem cslekszi. Azért is ragaszkodott nagyságod hatalmas császárunk köntöséhez és ifju urunkat, és nagyságod fiaiért nevelte, hogy míg az ur Isten nagyságtokat élteni hatalmas császárunk fényes árnyéka alatt akar megmaradni, melyen ő nagysága is csendesedik. Elkezdvén ő nagysága az vezér visszont beszédét, Serédi uramat emlékezteté mind az nagyságod írására, és izenetére, hogy ha jutnak-e ő kegyelmének eszébe? mert én nekem úgy mond mind eszembe vannak; azután, úgy mond, azt kívánta mitőlünk, hogy engedtessék meg, hogy változzék egy fija nagyságodnak, de bot, zászló, kard, áthnámé felől emlékezet se volt; előhozattam én pedig Bocskai fejedelem, Báthori Gábor, Bethlen Gábor és felesége áthnáméját; ugymond: megolvastattuk: mindazáltal szultán Szulimán császártól adatott áthnáménak continentiájá, és kanonja azt comprehendálja, hogy ha az erdélyi fejedelem meghalna, szabad legyen az országnak fejedelmet választani közülök, és béküldeni főkövetjeket levelekkel, bot, zászló, kard, áthnámé megadatik; mely canon tőlünk meg is tartatik, de még Istennek

hála az fejedelem él, fíja megválasztatott, melyhez hasonló példa nincsen, kanonunk is nem contineálja, hanem szerezzünk oly levelet hatalmas császáruktól császári pcesét, és kéz-írás alatt, hogy ha az fejedelemnek holta történnék, szultán Szulimán császár áthnáméja szerént holta után nagyságodnak, kit az ur Isten kegyelmesen eltávoztatván, nagyságodat sokáig éltetvén, meg adatnék mind bot, zászló, kard és athnámé. Melyre mind az által kegyelmes uram, Serédi uram ő kegyelme illendőképén választ tött : hogy Báthori Istvánt, mikor Lengyel királyságra vitték volna, Báthori Kristófnak választása meg lött, és confirmálta az porta, Báthori Zsigmondnak az szerént, és legközelebb Catharina fejedelem asszonyinak. Mely dolgoknak conclusiója végtére az lön : hogy hatalmas császáruknak mind az nagyságod, és nemes ország irt leveleiket beviszi, az követséget is immár érti. Mindazáltal úgy mond, az mint megmondottuk : valamig nagyságod hatalmas császáruknak igaz hive leszen, az ország adóját, és szokott ajándékát idején beküldi, soha arról ne gondolkodjék nagyságod, hogy bántodása leszen. Isten átka szállana mind hatalmas császárukra és reám is, ha az hűségben megmaradván bántodása lenne, meg is akarjuk oltalmazni mert hatalmas császáruknak kardja nincsen bepecsételve. Ugyan akkori audentiakor jelenté ő nagysága, hogy a jövő vasárnapra lenne hatalmas császáruktól audentiánk ; de mind ez ideig kegyelmes uram, az maga ajándékát sem vötte el. Többi között az vezér ő nagysága az áthnáménak continentiáját is exaggerálá, hogy annak requisitumi ezek, úgy mond : barátjának barátja, ellenségének ellensége, sőt ha hatalmas császáruk kívánja ellensége ellen való felüléseket, tartozik hadát elbocsátani, és bizonyos embereit eleiben rendelni, személyében is ha kívántatik jelen lenni. Ha pedig hatalmas császáruk ellensége az országba (t. i. Erdélybe) szaladna kézbe adni, helyt neki nem adni, mert az hűségnek ez az jele. Ugy hallom az agától kegyelmes uram, hogy az cancellarius mondotta volna neki, az maga ajándékát is keveselné. Mindazáltal kegyelmes uram, az áthnámé állapotja felől olyan válasza lön az vezérnek ő nagyságának Serédi uramtól, hogy az mint szultán Szulimán csá-

szár áthnáméja tartja, annak continentíája szerint alkalmaztatja nagyságod is magát. Parancsolja nagyságod kegyelmes uram, hogy nagyságodat haszontalan költségtől is oltalmaznók; de ez, kegyelmes uram annélkül semmiképen végbe nem mehet, az vezér ő nagyságával igen ova kell bánnunk, mint az ért kélés olyan; félvén, hogy hirtelenségével és haragjával ez dolgot el ne bontsa, kikhez ő kegyelmeknek magokat kell alkalmaztatnia. Hogy nagyságod kegyelmes uram alázatos könyörgésemet meghallgatta, és kegyelmes választ nyújtott nagyságod alázatos suplicationmra innét kiszabadulásom felől, Istent imádom nagyságtokért, és ha ő felsége életemet meg tartja, mint kegyelmes uramnak alázatosan megis igyekezem nagyságodnak szolgálnom. — Az követ uraknak is ugyhiszem, kegyelmes uram hatalmas császárukkal volt szemben leték után nem léssen késedelmek; és ezután következendő dolgokról is nagyságodnak írni el nem mulatom. — In reliquo etc. — Datum in Civit. Constantinopolitana 15-a mensis Maji anno Dni 1642.

Illr. Celt. V-ae.

Humilis fidelisque perpetuus servitor
Stephanus Rácz m. p.

P. S. Serédi urumnak is az nemes ország követének az vezér, kegyelmes uram, megparancsolá: hogy 5000 aranyat — ugymond — hatalmas császáruknak megkívánja; mert az Bethlen Gábornak csak ideig engedte volt, ugymond; melyre ő kegyelme Serédi uram csak ilyen választ tött kegyelmes uram; ő kegyelmeknek arról semmi követségek nincsen; noha Serédi uram ő kegyelme magától az vezérnek ő nagyságának megfelelő: hogy az honnét annak ki kellett volna teljesedni az adónak, az az tartomány hatalmas császáruknak kezénél, többire az országnak harmad része Lippával elcsuszott, melynek megfizetésére, és megadására semmi képen nem vagyunk elégségesek; nem is adja az ország.

(Az eredetiből Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

LIV.

Legelső szemben lételekor az fővezérrel Serédi uramnak nagyságodnak ordinari ajándékát beadta ő kegyelme. Az szokás szerint hatod magával meg kaftánoztatta a vezér ő kegyelmét, jó kedvvel elbocsátotta.

Második szemben lételekor Serédi uram nagyságodnak az vezérhez való jóakarátját, és ajándékoknak mivoltát, in scriptis adta be ő kegyelme, mivel az vezér úgy is kívánta; ajándékoknak jegyzését kezébe adván az vezérnek arra farkas módon mosolygott; kérdé: az az ajándék mire való volna? talán az uratok, az erdélyi király csak ajándékra akar engem szoktatni; arra Serédi uram ő kegyelme azt felelte: nem egyébert küldötte nagyságod az ajándékot, eleitől fogva esméretében, és jóakarátjában hogy nagyságod a mi kegyelmes urunkat vette, s tartja, annak háládó voltát akata ő nagyságának mutatni, az után is ő nagysága arról hogy el ne feléjtkezzék, arra való ajándék ez. Arra az fővezér kérdi Serédi uramtól az fíja dolgát miben hagyta ő nagysága, Serédi uram ő nagyságának azt felelte: hogy az ő nagysága jóakarátját, és tanácsát most is nagyságod ő nagyságától várja. Arra az vezér törökül Zöldfikárnak nagy szóval mondotta: hogy méltó dolgot kíván nagyságod, levelet is adhatni róla, Zöldfikár aga sugott az vezérnek, kérdé ő nagysága, közülünk értene valaki törökül, vagy nem? Zöldfikár arra sugott az vezérnek, azután mind sugva beszéltek egymással; utoljára lassan mondotta az vezér Zöldfikárnak, hogy mondaná az követnek, esztendőnként az 15 ezer aranyat ha az király (azaz Rákoczy) meg adja, meg leszen a kívánság.— Serédi uram mintha megirtozott volna attól, tolmácsoltatta ő nagyságának: az ország bizony soha arra nem megyen, ha nagyságod akarná is, úgy is Lippának megadásával. Mondattuk az vezérnek, hogy az ország adója, és jövedelme azzal annyira megkissebbedett; ha akarná is, az ország arra nem mehetne. Interim Zöldfikár agával sokat beszélgetvén, az 2000 tallért meg ígértem hogy mindjárs megadom, csak abból mutassa jó akarátját, azon legyen

mert bizony haszontalan dolog, nagyságodnak kegyelmességét vegye másképen. Kire azt mondotta Zöldfikár, hiszen megirtam ő nagyságának, Sebessi uramnak*) is mondtam, hogy küldjön pénzt be, mert ha pénz volna, itt ben bizony meg lenne az dolog, ő nagysága fősvénységének köszönje, hogy pénzt nem küldött, ha mi hátramaradás leszen a dologban. Én kegyelmes uram arra azt feleltem, az 5000 tallért megszerzem az fővezérnek is csak legyen meg a dolog, és az levél mint uagyságod kívánja; magának is az 2000 tallért meg adom. Ha az vezér ő nagysága kételkednék, addig maradok Konstantinapolyban míg az más 5000 tallért is meg küldi nagyságod. Arra ozsonya végével az extra-ordinari ajándékot felvittük ő nagyságának az felső házába, egy zubbony volt rajta, igen kedvessen vette, kiváltképen az puskákat kezébe vevén, nézegette, arany hegyrakással előtte állott, abból elsőbben 20-at Zöldfikár kezébe adta, hogy Rácz István uramnak adja, azután 18. én nekem, azután az kocsisoknak 8. és magának Zöldfikárnak utoljára kiadott talán vala 40. is; Ugy jöttünk el, ő nagysága is mindjárást Danud passára, az császárhoz ment. Ennek utánna ismét Serédi uramat felhivatta ő nagysága audentiára, kérte ő kegyelmétől az dolgot és az király fijának való sollicitálását ujabban mondja meg, mert akkor nem szintén vette jól eszébe, nagyságod mit kérne, akar-e nagyságod nagyobb fejedelemséget szerezni, vagy királyságot. Ezt az országot úgy adva fija kezébe, vagy mi fekszik ez alatt? Holott egy ország egy fejedelemmel, és egy urral meg elégedhetik. Az hatalmas császár több országi közül, ezt az országot is én reám bizta, arra is úgy akarok gondot viselni, hogy az világon az emberek jót mondjanak utánam, más világon is jól legyen dolga lelkünknek. Serédi uram, kivel az előtt otthon tanácskoztunk erről az kérdésről mit feleljen ő kegyelme azt mondotta: Éltében nagyságod fijának az fejedelemséget nem adja, az ország sollicitálja nagyságodat; kitől Isten oltalmazzon, nagyságodnak hirtelen halála ha történnék, hogy az pápistáktól hasonlós ne legyen, vagy hatalmas császár köntösétől Erdély or-

*) A megelőző évben volt kapitihá.

szága el ne szakadjon, legyen akkor mindjárt, kit uralniok. Zöldfikár agával bizonyított itt benn létekor Catharina idejében, ha császár Catharinának fejedelemséget meg nem adta volna, háromfelé hasonlott volna meg az ország, mostan is az Csákiak oda fenn vannak, mihelyt nagyságodnak halála történnék, fejedelem nem lévén az országban, hadal jönnének alá, és német császár számára foglalnák, attól fél az ország. Arra az vezér azt mondotta: immár voltaképen érti az dolgot, magától semmi képen nem cselekedhet, hatalmas császárral beszél felőle, az divánnak is eleibe adja; mit végeznek, meg mondja akkor ha elbocsátja Serédi uramat.

Serédi uramat azután felhivatta, hogy elbocsássa, ugy kezdette: lám megmondám: ettől is (én reám mutatott) az tavaszon megizentem, hogy ha az császárhoz, és az fényes portához hív, és igaz lesz, minden jót várhat hatalmas császártól, s az fényes portától, azonban eljőve császárnak embere mindjárt fel költ, ugy ment el. Zöldfikár aga öröm-kalácsat sollicitált, ígérétében meg vagyon az örömkalács, az secretáriussa is 75 tallért, és egy pár pisztolyt kívánt, hogy nagyságod fíjának megadták az fejedelemséget, 16 tallért kellene kiküldennem, másnap ugy hozta el a levelet in specie Serédi uramnak is, én tölem megizente, hogy in specie küldje postán nagyságod az levelet, mert ha párt küld is nagyságod természetét tudván, az párnak nehezen hiszen nagyságod; 13 ezer tallérban végeztük el az vezérnek summáját, csak-hogy akkor ajándék is legyen mellette, ha több nem is, egy igen tisztességes mosdó korsostól. Császárnak való ajándékát is igen tudakozták minémű lenne, nagyságod industriára halasztottuk; immár nagyságod kegyelmessége. Az levélnek continentíája; nagyságod az országgal végezzen, követeket küldvén nagyságod be császár ajándékkal, három nemzetből, meg adatik a fejedelemség, ne kételkedjék nagyságod, botot, zászlót, szablyát is akkor küldenek, az mely levelet pedig nagyságod kíván, annál jobbat is adnak akkor, csak-hogy a cancellárúisnak 100 aranyt kellene akkor nagyságodnak küldeni. Serédi uramat meg a kapuczi passát is küldi, és belső emberét Zöldfikárnak sollicitálására;

Serédi uram az vezértől Ibrahim csauszot kérte [vala, ki Zöldfíkárnak 50 tallért is ígért, csak neki szerezze meg az utat, de maga emberét akarta küldeni, az pedig magyarul jól tud, Kizmánt is melléje rendelék, nagyságod kegyelmes providentiája erről; ítélem az országnak állapotjára, és embereknek minden nemű való vizsgálására vagyon

Jegyzés Ezen jelentést mint a kézirat bizonyítja, írta Maurer Mihály Rákóczynak konstantinápolyi ügyvivője, azon időből való, midőn idős Rákóczy György fia számára a portától a fejedelemséget megszerezni igyekezett. 1642 május vége,

(Az eredetiből Dr Ötvös Ágoston másolatáról.)

LV.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, jó szerencsés hosszú élettel áldja meg Isten ő felsége nagyságodat.

Kegyelmes uram; 18-a praesentis lőn audientiónk hatalmas császáruknál, igen böcsülettel láttanak bennünket, és az nagyságod ajándékit; az vezér ő nagysága mind az négyünket bevitetett; parancsolá kegyelmes uram, hogy az vezérek, és kadeskerek előtt is mondjuk meg az nagyságod, és ország kívánságát, hadd értse az egész Diván; az mint Isten kegyelmes uram tudnom adá, megmondám mívégre kellett még nagyságodnak életében, az országnak választani jövendő fejedelmünknek ifjú kegyelmes urunkat, sok veszedelmes háboruknak eltávoztatására, az mi régi törvényeink szerint, s a szultán Szulimán áthnáméjának continentiája szerint hatalmas császáruktól az új választott fejedelmünknek áthnámét, zászlót, kardot, botot és ahhoz való eszközöket kívánunk, az mint eleitől fogvást szokások volt hatalmas császáruknak. Ezek kegyelmes uram sok szókkal mentek végben. Értvén kegyelmes uram mind az vezérek, és kadeskerek kívánságinkat, mondták: jól cselekedett az ország, igaz dologban jártok, mi is hatalmas császáruk előtt törekedtünk, az vezér kegyelmes uram parancsolá, hatalmas császár előtt is megmondjam az szerint de rövid szóval; csá-

szár előtt is kegyelmes uram könyörgöttem nagyságod és az ország nevével, hogy ő hatalmassága is, boldog emlékezetű méltóságos császári őseitől maradt rendtartások, jó szokások szerént confirmálja választott fejedelmünket kegyelmes áthnáméjával, fényes zászlójával, kardjával, botjával. Hatalmas császáruk is kegyelmes uram módja szerint vidám kedveszerint láta, és hallá beszédemet; mindezekből kegyelmes uram, és egyéb circumstantiákból úgy veszem eszemben kedves válaszzsal bocátanak bennünket, ez héten kegyelmes uram utolsó resolutionk leszén. Az vezérnek szavaiból veszem kegyelmes uram eszembe, teljességgel elhitették volt vele, hogy nagyságod ifiu kegyelmes urunknak adja az országot, nagyságod maga elakar menni német császár birtokában; kegyelmes uram mind csak pápista practica, erre való nézve mondja kegyelmes uram az vezér vizont, valamig nagyságod megmarad az hatalmas császár hűségében, senkitől ne féljen nagyságod; de ha az lenne, hogy nagyságod másuvá menne, ők is nem tartoznak nagyságodnak semmi jóakarattal. Egyébb dolgokat, melyeket nagyságod parancsolt végben viennem, azokat hátrább hagytam, mivel az derekasabb dolgon akartam elsőbben által menni. Ez órában hozták az hírt, megparancsolta az vezér, hogy sípos dobos készüljön az kapuczi passával, az mely velünk leszén. Az mire az ur Isten segít kegyelmes uram igyekezem nagyságodnak igaz hűséggel szolgálnom; mihent az vezér kegyelmes uram bizonyos választ ad, nagyságodat mentől bamarább tudositom minden állapotok felől. Isten ő felsége nagyságodat sok esztendőig jó egészségben éltesse. Datum Constantinop. 19-a May 1642.

Az eredetiből. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.

LVI.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes aramnak, Isten ő felsége nagyságodat jó szerencsés hosszú élettel áldja meg.

Kegyelmes uram 22-a praesentis ismét audentiára fel-

hivatott az fővezér beszédét így kezdé el; az fejedelem, s ország leveleit, miket hatalmas császárukknak irtanak, megfordítottak, és ő hatalmasságának bevittük, szóval való küvetségünket is ő hatalmassága megértette, hogy az fejedelem ő nagysága örebbik fiját fejedelmeteknek választá az ország az atyja halála után, azt hatalmas császár javálja, helyben hagyja kívánságok szerint, főkapuezi passáját elkészítetteti, mely által az mostani fejedelemnek is két fejedelmi kaftánt, küld ő hatalmassága; az fijának is az új választott fejedelemnek is két fejedelmi kaftánt, zászlót, botot, leveleket és mind az fejedelemnek, fijának és az országnak is; melyekre kegyelmes uram mondtam, Isten éltesse ő hatalmasságát, nagyságot is (a vezért) de az dolognak főképen az áthnéme volna az erőssége, az országnak is régtől fogván való törvénye, szokása az volt, az szultán Szulimán császár áthnémeja is azt contineálja, az ország szabadakarata szerint az kit szeret, és akar elválasztja fejedelmének, azután bizony főrendeket, mindaz három nemzetből választanak, hatalmas császárukhoz és az fényes portához beküldvén, ő hatalmasságok áthnémejával, zászlójával, botjával kardjával, és lovának küldésével szokták meg confirmálni az ujonnan választott fejedelmeket; de most az áthnémet, kardot, lovat, nagyságod (a vezér) nem említi, és így nagyságos uram micsoda confirmáció lehetne azok nélkül nagyságod bölesen megitélheti. Kikre kegyelmes uram az vezér azt feleli: az kanonban így tanáltatik: Báthori Kristofnak is így adták volt, mert ha az fejedelem nem élne, hanem csak az fejedelem fijának kelletnék confirmáció, tudjuk egészen megkellene adatni mind azoknak, az mit elől számlálál, de hogy még az fejedelem él, azok elégségesek az melyeket küldünk. Ezeket hallván kegyelmes uram, lassan mondán Zöldfikárnak: mond meg uram ő nagyságának. Ő nagysága emlékezhetik arra, ő nagysága adott arra okot, hogy az én kegyelmes uram ebben az dologban meginduljon; lám eddig ő nagysága minden jóakarátját ígerte, mutassa mostan is, ne változtassa meg ő nagysága az én kegyelmes uramhoz előbbi jó maga ajánlását, az ő nagysága jó akarátjától nem lészen feledékény az én kegyelmes uram. Az ő modja szerint, kit töle soha nem

hallottam, kétszer esküvék meg; látom hogy kételkedtek, hogy az alatt valami gonosz akarat volna; ismét esküvék, hogy soha azt az ő nagysága fíjához mutatott jóakarátját hatalmas császár, és ő maga is meg nem másolja; mondá: mert ha most az áthnámét meg adná hatalmas császár, mikor székebe ülne az új fejedelem, mivel menne akkor, az császár embere hozzája. Én ismét mondám kegyelmes uram, itthon csak az minapi példa Bethlen Gábor idejében Catharinának épen meg adá hatalmas császár áthnámét, zászlót botot, kardot, lovat, kaftányokat; ezek után kegyelmes uram könyörgöttem az vezérnek ő nagyságának, ugyan törekedjék hatalmas császárnknak előtt ő nagysága, az ő nagysága boldog idejében ne sértetődnek meg nagyságod méltósága, és az országnak törvényes szabadsága. Az leveleket kegyelmes uram, az melyeket nagyságodnak, ifjú urunknak ő nagyságának, és az országnak akarnak küldeni Zöldfükártól, ide küldötte vala az vezér, melyeknek tenorokról Rácz Istvan uram nagyságodat informálja; Magam kegyelmes uram az vezéreket járom, és az kapuczi passához megyek, megmondom neki is, forgodjék abban, épen jöhetne ki nagyságodhoz (t. i. a császári megerősítés) ha azt akarja, hogy nagyságod előtt tekintete és haszna is legyen. Holnap után ismét audentiánk leszen kegyelmes uram, teljes szívvel, lélekkel igyekezem nagyságodnak hasznosan szolgálnom; erőt nem vehetek rajtok. Zöldfükár mondá kegyelmes uram az vezér szavával, nagyságodnak értésére adatá kapikihája uram által, ha az császárnak az 15 ezer tallért nagyságod megküldi, az dolog épen megyen végben; való dolog kegyelmes uram vagy csak fogások, hogy jövődöben többet vonhassanak nagyságodon nem tudhatom; — nagyságodnak kegyelmes uram bizonynyal irhatom úgy elhítte magát ez az vice gazda (t. i. a fővezér) úgy elfösvényedett, minden rendek úgy megunták, még az szolgálai is, az melyről azt veszem eszemben nem viszi messze. Az szemben letélünkör kegyelmes uram micsoda resolutióunk leszen, és mikor indulhatunk, és az kapuczi passa állapotjáról is kegyelmes uram nagyságodat igen sietséggel tudositani, el nem mullatom. Isten ő fel-

sége nagyságodat sok esztendeig jó egészségekben éltesse. Datum in Constantinopolitani 25 maij 1642. nagyságodnak alázatos szolgálja

Serédi István m. p.

P. S. Az vezérek kegyelmes uram igen jó szívvvel vannak nagyságodhoz kiváltképen Kinaán és Görezi Mehmet passák, ez ugyan ígérte is magát, hogy magának szól az vezérnek ne bocsásson kedvetlen válaszsza el bennünket. — Ugy értem kegyelmes uram az Görezi Mehmet passát fogják Musa passa helyében Budára küldeni, — bár ugy is lenne kegyelmes uram, mert igen emberséges katona ember, azért is törekedik mind mellettünk; még ott ben leszek kegyelmes uram, jobban végére megyek; ha igaz leszen az hír, nyilván azt kegyelmes uram kapikihája uram is nagyságodat tudósítja írása által, ahhoz képest én is nem mindeneket irhattam meg nagyságodnak, az mit én elfelejtettem, ő kegyelmének eszébe jut.

(Az eredetiről Dr. Ötös Ágoston másolatáról.)

LVII.

Azon felséges átlánáma másolata, melynél fogva az erdélyi fejedelemség Rákoczi György király (halála utánra) fiára ruháztatik.

Miután jelen fényes parancsolatom által rendelem, hogy a. mostani erdélyi fejedelem Rákoczi György halála után — kinek vége jó legyen, — a fejedelemség fiára szálljon: im ezen felséges névjegyen alatt kelt fermánom hozzád érkezéssel értésedre adom, hogy mind fennevezett atyádnak Rákoczi Györgynek követe, kit levéllel s ajándékkal küldött fényes portámra, mind pedig az Erdély országban lakó három nemzet rendének küldöttei ide érkezvén esedeztek, hogy atyád után a fejedelemséget te reád szállítsam s néked adjam. — Ugyanazért hagyom és rendelem, hogy atyád halála után, — a ki mig él Erdély fejedelme lesz és marad, — ezen fejedelemség te reád szálljon; te pedig az igazságban, bűségben és engedelmességben állhatatos maradj, barátinknak barátja, ellen-

séginknek ellensége légy, — Erdély adóját fényes portánkhoz való liúséged s ragaszkodásod szerint annak idejében szorgalmasan beszolgáltasd, ha a havasalföldi és moldvai vajdák, bojárok és főrendiek közül valaki pártoskodást támasztana és Erdély országba menekülne, az ilyet megfogasd s fényes portámra beküldjed, valamint más — birodalmam alá tartozó országbeli szökevényeket is. — Azon esetre tehát, ha eme feltételeket tiszteletben tartod s míg atyád él, a fejedelemség dolgába nem avatkozol: a fejedelemséget ő utána különös királyi kegyelmességem növekvő császári jó indulatomnál fogva te reád ruházom. Minek jeléül fényes portám egyik legjelesebb kapudsi basija N. N. által számodra zászlót, botot s két öltözet drága ruhát küldök, hogy te mihelyest ezek kezédhez jutnak, ama díszruhákba öltözvén, a zászlót és botot kezédbe vévén magadat jelen örvendetes tartalmu parancsolatomhoz alkalmazd.

Kelet 1642 maj 20—30.

(Törökből Feridun bég gyűjteményéből.)

LVIII.

Azon császári levél másolata, mely az erdélyi fejedelemnek Rákoczi királynak akkor küldetett, midőn ez azt kérte, hogy szabad legyen neki a fejedelemséget fiára szállítani.

A Jézust való nagy fejedelmek dicsőkedő öröme, a Messiást követő nagy rendek között választatott stb. stb. mostani erdélyi fejedelem Rákoczi György — kinek Isten jó véget adjon!

Császári felséges névjegyem alatt kelt leveletem vévén legyen tudtadra, hogy mintán mind a te követed leveleddel s ajándékokkal, mind a három nemzet küldöttei azok levelével együtt fényes portámra megérkeztek s írásaitok tartalma és foglalata zsámolyom elé lett terjesztve: azokat felséges elmémnel minden részben megértettem. Kéritek ugyanis, hogy valamint dicső őseim idejében szokás volt Erdély országban — mely három nemzetből áll; — úgy az én szerencsés

uralkodásom alatt is adassék arra nézve császári engedelem a mit te és e három nemzet rendei egy akarattal illendőnek és igazságosnak ítéltek, hogy t. i. te utánad fiad a Messiást követő fejedelmek példányképeül tekinthető Rákóczi György — kinek vége jó legyen! — tétessék Erdély fejedelmivé. — Ennélfogva arra nézve, hogy utánad fiadra Rákóczi Györgyre szálljon az erdélyi fejedelemség, — császári engedélyem a következő feltételek atatt ezennel megadatik: hogy míg élsz, addig Erdély fejedelme te léssz, szolgálatainkban hűséges, az adó befizetésében pontos, barátunknak barátja, ellenségünknek ellensége léssz; ha a moldvai és havasalföldi vajdák vagy egyéb főemberek s birodalmam alatt álló országokbeli ráják egy vagy más ok miatt elfutnak s Erdélybe menekülnek, azokat megfogatod s győzedelmes portámra küldöd. Ezen feltételek alatt megengedhetők itélvén azt, hogy az erdélyi fejedelemség — a három nemzet egyező akaratahoz képest — te utánad fiadra szálljon: az erre nézve kiadott felséges császári engedélyemmel együtt, különös királyi kegyelmességgem bizonyosságául, az ezt vivő jeles N. N. kapuczi basi által — számodra két diszruhát s fiad Rákóczi György részére szintén két diszruhát, zászlót és botot küldök, mely ajándékimat illendő alázatossággal és tisztelettel fogadván a diszruhát mind magad felöltöd mind fiaddal felöltösd; a győzedelmes portám alapját képező jobbagyi engedelmes hűségről meg nem felejtkezvén, császári jó indulatom megnyerésére mindent elkövess, hogy császári nagyrabecsülésemre magadat időről időre méltóbbá tedd. Ez alkalommal ide küldött követed, miután császári színem elé járulhatott s felkaftányoztatott, hozzád ezennel visszabocsáttatik. Az ország és lakosai dolga felől, valamint a határszélek állapotáról császári trónusomhoz jelentést tenni, ezentúl is tartsd kötelességednek.

(*Törökből Feridun bég ggűjteményéből*)

LIX.

Azon császári levél másolata, mely Rákóczi György fejedelem fiának apja halála után következő fejedelemsége dolgaiban az erdélyi rendekhez iratott.

Messiást követő nemzetek s Jézus vallását tartó népek választott főrendei, -- jól őrzött Erdély országom három nemzetének bégjei s előkelő nagyjai! -- legyen jó végetek!

Jelen császári fényes névjegyem hozzátok érkezvén tudotokra adom, hogy miután mind a Jézus vallását követő fejedelmek legjelesebbike a mostani erdélyi fejedelem Rákóczi György — kinek vége jó legyen, — levelével követet küldte fényes portámra, mind pedig ti a három nemzet főrendei magyar részről Sulk István, — székely részről Jás Tótás — és szász részről Todor István*) nevű főfő embereiteket szintén ide bocsátottátok; — úgy az ezek, mint amaz által hozott levelek magyarázatát és kivonatát magas trónunk zsámolya elé terjesztetvén, felséges elménk azokba foglalt kéréseitek- s ohajtásaitokból megértette, hogy: ti mindnyájatok közmegegyezése szerint méltónak és illendőnek ítélvén, hogy a fenemlített mostani erdélyi fejedelemnek Rákóczi Györgynek fia ugyancsak Rákóczi György legyen atyja után fejedelemmé; ennek megtörténhetése végett fényes portámtól engedélyt kértek. — Ennélfogva oly feltétel alatt, hogy míg atyja, a most említett Rákóczi él, rajta kívül az erdélyi fejedelemség ügyébe senki más nem avatkozik, — fejedelemkedése alatt mind végig igazságosan és hűségesen uralkodik: halála után ám szálljon az erdélyi fejedelemség törvénycs fiára a nevezett Rákóczi Györgyre. Annak utána a hűség, igazság és ragaszkodás útján kövesse ő is apja nyomdokait s azon állhatatosan megmaradjon, — barátunknak barátja, ellenségünknek ellensége legyen. Most pedig annak jeleül, hogy a három nemzet főrendeinek nap fényeként ragyogó felséges portámra benyújtott kérelmek hozzátok való igaz császári hűségem szerint kegyelmesen meg lett hallgattva, — valamint azért is, hogy a többször említett Rákóczi Györggyel való egyetülésteket fel ne bontsátok: számára ezen felséges levelünkkel együtt két rendbeli diszruha, zászló és bot küldetik. Végre megparancsolom, hogy midőn ezen e célból kiadott fényes fermánom hozzátok érkezik, ezt jól megértsetek s mindent ehhez képest tegyetek. Midőn majd az említett Rákóczi György

*) Sulyok István, Basa Tamás és Fodor István.

a fenirt föltételek alatt az erdélyi fejedelemséget által veendi, adótokat fényes portámra annak idejében beszolgáltassátok s más ide tartozó szolgálataitokban is meg ne fogyatkozzatok, hogy az irántam való hűségben napról napra növekedvén császári kegyelmességemben gazdagon részesüljetek.

Kelet 1642. máj. 20—30.

(*Törökből Feridun bég gyűjteményéből.*)

LX.

Illustrissime ac Celsissime Princeps etc. etc.

Az ur Isten nagyságotat kegyelmes uram, az én kegyelmes asszonyommal ő nagyságával, és nagyságodhoz tartozó minden kedvesivel egyetemben minden üdvösséges áldásával áldja meg. — Gyogy feredőből 22. és 23-a praentis mensis maij nagyságod irt kegyelmes parancsolatját, 12 óra tájban 6. mensis Junii vöttem alázatosan mint kegyelmes uramtól, azokban minemű dolgokról parancsoljon nagyságod, annak nagy része immár elmúlt, mivel az követurak expeditusok, és utjokat continálják is. — Az pelsőczi gyermek elfogása felől is értekezvén levele nagyságodnak, hogy vissza bocsátották, arról is ő nagyságát immár megtalálni az vezért nem szükséges; Patens mandatumot vitt Maurer uram az egri passákra szállot, de urgálni haszontalan. — Kegyelmes uram, a protectionnak, kinek okairól az előtt nagyságodnak bőven irtam, az követ uram is bőven referálhatja nagyságodnak. — Lupul vajda, hogy ilyen igen fellakik kegyelmes uram, és hadakat fenntart, arról nagyságod ne gondolkodjék, hogy nagyságod ellen, hanem Máthé vajda ő nagysága ellen moliálna, ha Isten reábocsátaná. Azért volna azon, hogy fizetése által az azákiakat kibeszélhetné, hogy azzal az cselekedetével az portától az havasalföldi vajdaságot is obtinellhatná; nagy is kegyelmes uram az hir, hogy mind földig leégették volna az benne valók; mely hirt Lupul irta meg, de az vezér is nem ad teljességgel hitelt neki; mind Kefir passához és tatár hámoshoz is küldött ő nagysága, de viszont most egy Réczep aga nevű főember szolgáját Mehmet passához azáki szerdárhoz, ki most

Akermanban vagyon immár; onnét minden bizonnyal az az Re-
 czepe aga maga látni megyen, ha ki mentenek-e belőle vagy
 nem? hogy az vezérnek bizonyosbat hozhasson felőle, de itt sem
 hiszi senki, hogy olyan lágy beszéddel kibeszéllették volna
 őket; 10 vagy 15 nap alatt bizonyosabban megértvén, nagy-
 ságodat tudhatom informálni. Lupul is úgy hallom most
 processio járni Suezvarra ment, 2 vagy 3 nap alatt mülá-
 tott ott, hadait is hallom kegyelmes uram, quartirozta, me-
 lyet tudom nagyságod bizonyosabban érthet, az közel való
 szomszédságból. — Az mi az nagyságod felől való hamis hír
 hintegetéseket illeti kegyelmes uram, az kiktől hallottam, de
 kiváltképpen az tömösváriaktól tölem eléggé válaszok lött,
 elhiheti nagyságod kegyelmes uram amaz hazája áruló la-
 tor Székely Moyses annak scaturigója, mivel elsőben is mikor
 kiszökött, Tömösvárat revé nyakába, de bizony az ur Is-
 ten az ő fejére háritja azt, az mit nagyságodnak, és az én
 édes hazámnak kívánna, nem is szűnik ő a féle hamis hiresi-
 nálástól kegyelmes uram, valamig az ur Isten poharát bé nem
 tölti neki; az is immár az hír esenededik, mivel halják ha-
 mis voltát. Máthé vajda ő nagysága állapotjáról is paran-
 esol nagyságod, az mennyire lehet tölem kegyelmes uram
 ő nagyságára is vigyázok, tudván nagyságod jó szomszédjá-
 nak lenni; vöttem most is olyat eszemben, hogy Leon vajda
 igen futja Zöldfűkár agát, hogy lenne jóakarattal hozzá; ez-
 után mit effectuálni akarna, módom leszen benne ő nagyságá-
 nak dolgainak promotiójában szolgálni igyckezem, ugy is tu-
 dom erről az dologról Serédi uram is tud emlékezni nagysá-
 godnak; az ő nagysága kapikihájának is értésére adtam,
 hogy vigyázások legyen ezen dologra is. Az 5000 arany álla-
 potja felől most szó nem volt kegyelmes uram, de az mint ez-
 előtt is nagyságodnak megírtam vala, azt az vezér ő nagysága
 az második szemben lételkor, az mint reá emlékezem, mindaz
 főkövet uramnak, mind pedig az ország három nemzetbeli kö-
 veteinek parancsolt felőle, hogy hatalmas császárunk csak
 megkivánja, itt ő kegyelmektől semmi ígérlet nem volt,
 hanem ilyen választ töttek ő kegyelmek arról: semmi kö-
 vetségök nagyságodtól és az nemes országtól nincsen, Isten
 baza vivén nagyságodhoz ő kegyelmeket, s mind az nemes

országnak referálják; úgy hiszem kegyelmes uram, az mostani új adó béhozásakor meglehet egyszer mentségtünk, könyörgésével az nemes országnak, s mind arról való testi-moniálisnak productiójával. — Az ifjú urunk váradi tiszteben való continuus lakása most talán úgy is szükséges kegyelmes uram, az hamis híreknek csendesítésére nézve is, hogy lihes-sék teljeséggel el, hogy nagyságod praesidiált méltóságos fe-jedelemségében, mert gyakorta kérdezik, ifjú urunkat hol legyen? — Egy Kászán aga nevű fő ember vagyon itt kegyel-mes uram az portán, mely az vezérnek ő nagyságának fogadott apja, ki az nagyságod üdvözült atyjának is rabja volt, egy néhányszor panaszolkodott, hogy nagyságod nem ír ő nagyságának, talán nem ártana, ha nagyságod kegyelmessége accedálna, írna nagyságod neki igen jó em-lékezettel nagyságod atyja felől; Lupulnak is ez az fau-tora, ha ez nem dirigálta volna eddig is dolgait, rosszul járt volna. — 28-a praeteriti mensis Maij Fejérvárról írt nagy-ságod leveleit Száva Mihály uram, nagyságod postájától 8. mensis Junii ikindi után vöttem alázatason, mint kegyel-mes uramtól, melyben nagyságod igazít az követ urak-nak írt levelekből, hogy megérthettek mindeneket. Ő kegyel-meket Száva uram utban találta, és én sem érthettem az nagy-ságod abbeli kegyelmes parancsolatját; mindazáltal de isto negotio jam actum est; azután következendő hátramaradtott dolgokról mint fogja nagyságod megindítani, és sollicitálni, úgyhiszem nagyságod az adóval bébocsátandó követét cum plena, et sufficienti autoritate fogja expediálni. — Narancs felől parancsolt kegyelmes uram nagyságod, ha szintén nagy-ságod kegyelmes parancsolatját nem vöttem volna is, bizony küldöttem volna nagyságtoknak, de az üdötől fogva nem hoztak olyan édes narancsot, az hol pedig affélt árulná-nak, mindenütt megkerestettem, de nem találtak, olyan aprót mint egy parízs alma, kinek belé is nincsen savanyu is, egy néhányat találtak volt, de nem ítélvén jónak, hogy kiküldjem nagyságtoknak, én nem küldöm, ha találhatnak hozni, vigyá-zásom leszen reá, jó szívvvel kiküldek nagyságtoknak. Pla-tais is (ez egy hal nemnek — Félzeguszó-Pleuronettes — faja, melynek mindkét szeme a fej jobb oldalán van; meg nő

egy lányira, a legjobb ízű balak közé tartozik) nincsen kegyelmes uram, én Galatában mindenütt megkerestettem, talán az is ez után inkább találtatik. — 4. szőnyeg vagyon itt kegyelmes uram most, Czelebrie nevű töröknél, az mely fedelmi marhák, melyeket igen nehezen szerezhettem meg, hogy ad summum 25 napig elne adja, mivel nem magáé, hanem más ember birta reá, 800 tallér az ára, nyereséget 50 tallért kívánnák reá; ha nagyságod megvétetni akarja, ezzel nagyságod ne késsék, mert tovább az 25 napnál nem várnak, még erre is nehezen bírhattam, hitelben pedig nem adják. — Maurer uram az Zöldfikár pénzét is nálam bagyá, akkor megmondám ő kegyelmének kén leszen miatta, csak immár is untat, csak 100 aranyat is kért, hogy adjak, de én nem adtam, nem is adok, valamig nem parancsol nagyságod felőle, arról kegyelmes uram nagyságodtól informatiót kérek mint kegyelmes uramtól. — Hogy nagyságod kegyelmes uram mégis bizonyossá teszen az innét való kiszabadulásom felől, mint kegyelmes uramnak igyekezem megszolgálnom alázatosan, az ur Isten egészséget szolgáltat, mennyi e tehetségemben leszen, az nagyságod szolgálatában meg nem csökkenem. — Quibus in reliquo etc. Datum in Civit. Constantinapolitana 11-a Junii Anno 1642. Humilis etc. servitor

Stephauns Rác m. p.

P. S. Kinán passa levelét is nagyságodnak kiküldöttem.

(Az eredetiből: Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

LXI.

Az ur Isten ő felsége minden üdvösséges jókkal áldja meg kegyelmedet.

Noha kegyelmednek csak 13. die praesentis is irtunk, mindazáltal most is akarók kegyelmedet tudósítani. Istennek hálá békével vagyunk az sok esők után, im az üdöt is az ur Isten felderíté, az mint kegyelmednek tegnap is meg irtuk *druzfeke poqpcihe* fillért *niphtherg* kegyelmednek, meg éri kegyelmed azzal, ha kérne is, nem ment ott is épen végben az dolog, az mint ígérték volt, arra bizon nem iszik, minden dolga csak álnokság volt, az persiai szőnyekért az 4. kegyel-

med ad summum nyolezad fél száz tallért is meg adjon, de feljebb meg ne, az gyöngyöket is meg igyekezze kegyelmed venni, az mit azon vehet az mi meg marad az szőnyeg vételtől; az oda be való állapotokról kegyelmed bennünket gyakorta tudósítson; adja Isten hallhassunk minden jót kegyelmed felől. Datum Albae Julie 14 Junii anno 1642 déllest 12 órakor.

G. Rákoezi m. p.

Igen szép tigris bőröket s párducz bőröket tudakozzék kegyelmed s arról is az legjaváról öregnek mint vehetnék meg egyikét.

Kivülről: Generoso Stephano Rácz de Galospetri, in fulgida porta Ottomannica oratori nostro continuo Com et Viceiti Comitatus Bihoriensis etc. Fideli nobis dilecto.

Cito Cito Cito.

Cito Cito Cito.

Eredeti. R. Gy. saját kezeirása (a ezimen kívül). *Erd. Mus.*
(*Dr. Ötvös hagyományából*)

LXII.

Georgius Rákóczy Dei Gratia etc.

Generose, Fidelis nobis dilecte, Salutem et Gratiam nostram.

Mivel Isten kegyelmességéből követink, s országul az kegyelmetek követi, az fényes portán követségeket elvégezvén, jövő utjokban vannak, és az mint indositnak bennünket, szerelmes fíjunk Rákóczy György fejedelmességére való electióját török császár s fényes porta acceptálta, helyben hagyta, és igen javallotta, s annak bizonyására az fényes portának, s az országnak régi szokása szerint fő kapucsi passáját császári zászlójával, botjával athname levelével, s több illendő császári ajándékival hozzánk, és az uj fejedelemhez solenniter küldte; kit mi is, mint olyan hatalmas császár fő kapucsi passáját, és hogy ilyen nagy országos dologban jár is, illendő becsülettel, és solennitással akarván excipiálni; kegyelmednek kegyelmesen, és serio paranesoljuk, maga dolgait disponálja úgy, hogy ad secundum diem proximi mensis Julii, okvetetlen Fejérvári városunkban compareáljon, lehessen az kapucsi passa excipiálása jó solennitással, ne is kellessék

az kapucezi passa bejövetelét késlelnünk, kegyelmetek után való várakozás miatt. — Secus non factur. . Cui in reliquo gratiose propensi manemus. Datum Albae Juliae die 16-a mensis Junii ano Dni 1642. G. Rákoczy m. p.

Külszim: Generoso Petro Gávai de Sófalva, Tabulae nostrae .
Judiciariae assessori, Fideli nobis delecto.

Az éredetiből. Károly-fejérvári könyvtár N 5. W. 4. 316 sz. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.

LXIII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps etc.

Minden kívánsági szerint való üdvösséges áldásával az ur Isten nagyságodat kegyelmes uram áldja meg, az én kegyelmes asszonyommal ő nagyságával és nagyságodhoz tartozó minden kedvesivel egyetemben. — Nagyságod kegyelmes parancsolatját 13-a Junii Fejérvárról irtat ma 23-a Junii 6 órakor reggel vöttem alázatosan nagyságodtól mint kegyelmes uramtól. — Minemű dolgokról írjon nagyságod, értem hogy nagyságod a követ uraknak parancsolt volt, hogy nagyságodtól várjanak minden bizonyos resolútiót úgy mennének ki, hogy azt nem eselekedték ő kegyelmek értvén parancsolatját nagyságodnak, nem kevés fogyatkozás. — Parancsolja nagyságod kegyelmes uram hogy bona conscientia minden dolgokról mint peragaltatott nagyságod követi által dolgai nagyságodnak, voltaképen tudositánám nagyságodat, elhittem mindazáltal kegyelmes uram Maurer uram nagyságodat minden állapotokról informálta, melylyel nagyságodat nem itélném szükségesnek, hogy azzal is nagyságodat terhelném. Az mint az előtt irt alázatos levelemben is nagyságodnak meg irtam volt, az követségét ő kegyelmeknek kiváltképen Serédi uram meg mondotta, az első audientiában szomorú ábrázatát mutatván Snlyek uram, mivel majd olyanak is ismertem ő kegyelmét, ithon ugyan magam meg intettem, hogy többé ő kegyelme olyan kedvetlen ábrázattal ne viselje magát, mivel valami gonoszt itél az vezér az ő szomorúságából; kiré ő kegyelme mondá: Lám uram eléggé megmondám, az mit kellett mondanom, az mit mondtam is pedig conscientiam ellen kellett mondanom némelyeket,

Én ez szókat Serédi uramnak és Maurer uramnak is meg mon-
dám, igaz hogy írni akartunk Maurer urammal az dolog-
ról nagyságodnak, de úgy végezőnk, elsőbben admoncaljunk,
azt ő kegyelme többé ne cselekedje, melyet én kegyelmes
uram magam meg mondtam ő kegyelnének; ahhoz képest
mind bassa uramat, és király bíró (szász-városi Todor Istvant)
uramat és Serédi uram is admoneálta, hogy mind vidámabb
arczával, is mikor az főkövet uram beszédét elvégezte, ő
kegyelmek is három nemzetbeli követek az vezér előtt az
nagyságod dolgait állassák, ahhoz képest kegyelmes uram
hogy annyi sok hamis hireket költöttek vala, hogy re infecta
semmi nélkül ne menjenek ki ő kegyelmek, igen óva bántak
az dologgal. — Az mi az Székely Moyses állapotját illeti
kegyelmes uram; mikor Serédi uram bejött, kértem én ha
arról való insructiója vagyon nagyságodtól, melyre ő ke-
gyelme én nekem azt mondá, hogy vagyon; ada is az vezér
arra alkalmatosságot az 2-ik audentiában, mert azt mondá:
mivégre kellett nagyságodnak éltében ifiu urunkat választani,
talán az itt benn való Székely Mozesztől tart nagyságod, akkor
az alkalmatossággal talán még lehetett volna szólui, de az
ifiu urunk dolgán kívül ő kegyelme itt az vezér előtt kegyel-
mes uram semmit nem proponált. — Én reám is neheztelt
nagyságod kegyelmes uram, hogy Zöldfikár szavaival ne biz-
tattam volna nagyságodat, könnyű lőtt volna halasztani ifiu
urunk választását más üdöre; tavaly minémü szókkal
expedialá az vezér Serédi uramat, kapucsi passája által is
mint tudositotta nagyságodat, az is hogy biztatott, az szerint
tudtam nagyságodnak megírni, --- sziveket nem láthattam
kegyelmes uram, mert ha elébb csalárdságokat akár melyik-
nek is, de kiváltképen az agának hamarébb eszemhen vehet-
tem volna, bizony éjjel nappal nagyságodnak értésére adtam
volna, és nagyságodra következendő kárt eltávoztattam volna;
mivel kegyelmes uram nagy árron viselem ez bajos tisztet,
soha lelkem ismeretét nagyságodnak kártételével tudva meg
nem sérteném, ha pedig tudatlanságomból vétettem kegyelmes
uram, — ember vagyok, — de bizony szántszándékkal nagy-
ságodnak kárára nem igyekeztem, míg az ur Isten éltet, el is
kerülöm, hogy nagyságod engemet egyébben nem talál az

egy igaz hűségnei; az idevaló követségekben is kegyelmes uram, hogy nagyságodnak valósággal megírom, noha barbarus nemzetségnek itélik az törököt, de expertusok ezek az világi állapotokban; serény elme kíváztatik ide is kegyelmes uram, és bátorság hogy fogyatkozás nem lött volna az dolognak disputatióiban, és avval való vetélkedésben az tagadhatatlan kegyelmes uram, melyet Maurer uram megmondhatott nagyságodnak, de az vezérnek kívánságától volt az ő kegyelmek szelid beszélgetések is. — Irja nagyságod hogy az 5000 aranyról való testimoniális levélnek pariját be küldötte volna Száva Mihálytól, de az én kezemhez nem jött, talán Serédi uramnál maradt. — Az mi az perzsiai szőnyeg állapotját illeti: azt kegyelmes uram 800 tallérban mondja lenni az, kié az szőnyeg; 50 tallér nyereséget vár, egy szóval 850 tallérnál különben nem adják, arra is bizonyos napig várnak, az mint nagyságodnak Száva Mihálytól is meg írtam, hogy 25 napnál tovább nem várnak. Gyöngyöt is 300 tallér árát paranesol minéműt küldött egy szemet nagyságod, hogy a félét vétetnék, de én a féle vásárláshoz kegyelmes uram nem értek, e félére expertusabb hivére bizná nagyságod, mert bizon kegyelmes uram az szolgálatot nem restellem, de én soha olyast nem vásárlottam; míg ez alázatos levelemre nagyságodtól válaszom jön, az gyöngyöt is felkerestettem. — Minemű hireink legyenek, közönségesek, de igen bizonytalanok. — Azák felől arról is akarom nagyságodat tudósítanom 19-a praesent: Muszka internuntius is érkezék, ki azt hozta volna, fő követje muszka császárnak kiindult volna az országból; az az hire kegyelmes uram, hogy Ázába muszka császárnak is emberi mentek volna, kívánván ilyen conditiókat hatalmas császártól, hogy praestáljon 1) Hogy Muszka császár mely 4000 tallérral annuatim az tatároknak tartónék, azzal ne tartozzék, hanem in perpetuum aboleáltassék. 2) Hogy az tatárok ezután muszkaországra semmi nemű invásiókat, rablásokat ne tegyenek, hanem jó szomszédságban tartsák magokat. 3) Török és tatárok között levő orosz és muszka rabokat, minden taxa és fizetés nélkül elbocsássanak; és ha végezhetnek 4-er) az békesség, és frigy duráljon 20 esztendeiglen köztük. — Noha ugy hallom kegyel-

mes uram, Lupul vajda kész volna arra, hogy ha az porta assecurálná, és az havasalföldi vajdaságot neki adná, az 40 ezer tallért az tatároknak annautim meg adná; de stric-tissima conditiók kétséggel hiheti kegyelmes uram, hogy meglegyen. — Az vezér ő nagysága fő, és kedves szolgája Reczep aga nevű most az várlátni (ment) az minden bizonyos hirt hoz, ezután 10 vagy 15 nap alatt világosabban tudósíthatom nagyságodat. Nagy hire vagyon ugyanannak is, hogy ha triumphálhatnak az kozákokon, hogy Máthé vajda ő nagyságára reá mennének; nem árt ő nagyságának magára vigyázni; Egy kapitány emberc érkezék ő nagyságának tegnap Havasalföldéből; ugy hallom; 3 zászlóalja gyalogot, kit Ázák alá küldött volt ő nagysága, Lupul vajdához hódoltak; ha az ur Isten ezt az felfuvalkodott moldvai vajdát meg nem gátolja szándékában, nem hiszem hogy ő nagysága esendesen nyugodhassék miatta. — Az perzsiái király is kegyelmes uram 42 esztendőskorában meghalt; fiját Avázá nevű 11 esztendőst választották helyébe. — Nagyságod kegyelmes resolútióját, hogy lovaímnak quartirt rendelni ígért és azon előbbeni kegyelmes resolútiója szerint assecurál nagyságod, életemben igyekezem nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak alázatosan megszolgálnom. — Ennél hosszabb esztendőm én nekem talán soha sem volt kegyelmes uram mint ez. — Ennekutána való és következő dolgokról is nagyságodat tudósítani el nem múlatom. — Adja an ur Isten nagyságodat alázatos levelem szerencsés órába találhassa. In reliquo etc. Datum in Civit. Constantinopolitana 24-a Junii 1642. — Illr. Celi. Vae humilis fidelisq. perpetuus servitor

Staphanus Rácz m. p.

P. S. Annak felette kegyelmes uram az utolszori audientia előtt való szemben létekor is az vezér mikor nagyságodnak, ifjú uruknak, és az nemes országnak szóló leveleket megmutogatta, akkor is kérdé ő kegyelmeket vezér ő nagysága; ha volna e még valami szólások; de Serédi uram mondá ő nagyságának, hogy más alkalmatossággal akarja ő nagyságát viszont megtalálui; melyet javalla az vezér. Azután csak hamar meglevén az expeditio, melynek Serédi uram olyan ratioját adta, hogy akkor az vezér ő nagysága

kérdésére, nagyságod privátumáról nem emlékezett és instructioja volt nagyságodtól, hogy az statusok előtt ne proponálja. — Az gyöngy állapota felől kegyelmes uram így gondolkodtam, hogy én nem értvén a féle vásárláshoz felkerestetem az gyöngyöt, és ha végezhetek annak emberével, hogy addig meghívén, hogy meglátni kiküldhetném, árát is megtudakozván, bizonyost írhatnék nagyságodnak felőle, azon igyekezem teljes tehetségem szerint, így nagyságodnak is káros nem lenne. — Ez mult napokban, az német ágens is szemben lévén az vezérrel ő nagyságával, talán negyed napja hogy tolmácsát küldte vele hozzám jelenvén, hogy az ő ura az vezér házában azt hallotta volna, hogy nagyságod mostani itt benn való követit császár ő felsége ellenvaló hadakozásra annuentiát sollicitáltak volna. — Kérdém év is valjon mi válasszok lött ő kegyelmeknek, — arra csak üte vete szavával; mondam én is, minden bizonytalan hireket az én kegyelmes felől az urad irogat, mind oda fel is, itt is gyakortább végtelent hinteget, az melynek nem kellene lenni, az én kegyelmes nramnak elég helyes és igaz ratiói lehetnének, panaszinak mind császár ő felsége diplomájának sok rendbeli punctumainak, palatinus ő nagysága, és több ő felsége hivei által való felbontásának, de mindezeket az én kegyelmes uram patienter tolerálta, bővebben írásom által is megadtam érteni. — Kegyelmes uram az palatinus uram ő nagysága hire is, kit nagyságodnak irt volt, az is ő írások bizonyosan, végére mentem most. Mely avisákat nagyságod küldött, elvettem kegyelmes uram, de informatiot kérek nagyságodtól, micsoda módot kövessck az ilyen hirek adásában az vezérnek; mert ez ideig végére mentem az hollandus és franczia oratoroktól, kit ők fülében ejtették előbb az vezérnek, olyant nem is közlöttem; sőt azok közül is csak némelyeket szóval mondtam Zöldfikárnak, írásban és párban nem adtam mivel arról nagyságodtól tanuságom is vagon.

(Az eredetiből Dr. Ötvös Ágoston másolatából.)

LXIV.

Illustrissime ac Celsissime Princeps etc.

Az szent Isten nagyságodat kegyelmes uram az én kegyelmes asszonyommal ő nagyságával; nagyságodhoz tartozó

minden kedvesivel egyetemben, minden üdvösséges áldásával áldja meg. — Fejérvárról 12-a Julij irt kegyelmes parancsolatját nagyságodnak 23-a circa horam 12 promeridianam praesentis mensis Julii alázatosan vevén nagyságodtól mint kegyelmes uramtól, parancsolatját is értem nagyságodnak mit contineáljon. — Az mi ázaki állapotot illeti kegyelmes uram, arról immár nagyságodat tudósítottam, nem is lehet kétség abban, hogy hatalmas császáruk birodalma alatt nem volna. — Máthé vajda ő nagysága állapotja itt az portán miben legyen? arról is nagyságodat az előtt alázatos irt levelemben maturáltam vala; az bizonyos kegyelmes uram, hogy Lupul az ő nagysága tisztit sollicitálta, de még eddig nem obtineálhatta, sőt az Lupul vajda követe is, mely az muszka internuntiussal ide jött volt és 21-a praesentis az muszkát expediálván, Lupul követét bé sem bocsátották. Ugy hallom kegyelmes uram semmi dolgát eddig ő nagyságánál ez vezérnél nem obtineálhatta. — Az muszkát expediálván azon nap Azák felé gályán küldé el, mivel az az két gálya 30 ágyut, port, gojobist vittének Ázákbán, mert az kozákok mindeneket kiüresítettek volt belőle. — Az nagyságod kegyelmes parancsolatjából mentem vala Gálátába az francziai orátorhoz 24-a praesentis, mivel haza jött volt az fekete-tenger mellől látogatván ő nagyságát, s mind pedig az svéddek mostani progressusokat közölvén ő nagyságával, igen kedvesen vevén, több szó, és kerülő beszéd között hozák elő az két oláh vajdák állapotját is, mondá ő nagysága is; én úgy mond úgy hallottam volt, hogy mind az kettőt mazullá vigyék; de mivel Lupul az kozákok Ázákból való kimenésekben szolgál gátat, ötet meg hagynak tisztában; — Máthét kivetnék; semmi bizonyost nagyságos uram még most nagyságodnak írni nem tudok ő nagysága felől ennél, de felette közönséges hír itt többire mindennél, de ezt el nem hibettem kegyelmes uram még eddig, hogy ő nagysága tisztit Lupulnak adnák, mert affelől is semmi jót nem beszélnek, experiáltak csak immár is minden dolgát, hogy csalárdság. — Mind az által Máthé vajda ő nagyságának igen méltó, hogy magára vigyázása legyen, az hadak mig visszatérnek, és fészkekre vissza nem szállnak. — Annakutána kegyelmes uram,

az ifjú urunk confirmációját hozá elő az orátor; hiszem, ugymond épen mindenek meg vannak küldve, az egy lovon kívül; kire én is mondek, ugy vagyon nagyságos uram, de ezt sem tudhatom mire vélni, az szokás szerént az lovat is miért nem adták meg. Arra mondá, hogy ennek az confirmationak extraordinarie kellett lenni, talán azért nem adták meg, melyre én felelék: hogy többeknek is eszerént választott erdélyi fejedelemnek megadták, de ez csak ebben marada kegyelmes uram. — Viszont az mostani hirekre az svédek mint triumpháltak, immár most honn vannak, nagyságod pedig esendes állapotban lévén az magyarokat nem kellene a szomszédságban hagyni, kérdé tőlem az okát, kire én mondek: az én kegyelmes uram, nagyságos uram kész volna arra, csak az passa adna arra annuentiát, most volna pedig egyszer annak az ideje, mert az mint az császár ő felsége is hadait gyűjteti, az svédeken fog triumphálni, sok idő halad míg még olyan progressusok leszen. Kire ő nagysága felelé. Én kettőre gondolom, hogy ő nagyságának arra való szabadság nem adatott eddig is: egyik hogy tudják értékes és hatalmas fejedelemnek ő nagyságát lenni, és ha nagyobb erőt, és értéket fog ő nagysága magának comparalni, az ő nekik nem lenne hasznokra; másik az hogy az mit ő nagysága végben akarna vinni, magok akarják talán magok hasznára végben vinni. Mondá ő nagysága, hogy francziai királytól is megvagyon hagyva, hogy az miben tud nagyságodnak szolgáljon; magamtól én nagyságod szavával nem szoltam, kértem is, ha az vezérrel szemben tanálna lenni, és immár ez hireket értvén ő nagysága az vezér ansae praebeálna, magától legyen jó akarattal, igen szeretettel is ajánlá magát kegyelmes uram. Az vezér ő nagyságánál is benn szemben voltam, és az svédek progressusát jelentém ő nagyságának, melyet parancsolá ő nagysága, hogy törökül irattatnám le, ő nagyságának adván be. Parancsolá ő nagysága, hogy nagyságodnak megírjam; lám immár az minemű atyafiság mi közöttünk, ezen szókkal mondva, eféle hireket ő nagyságának magunknak megírja; azért ő nagysága oda felvaló állapotokról ugy mond bizonyoson végére menvén levele által ő nagysága hová hamarább tudositson bennünket

s semmit azon kívül nem szólott kegyelmes uram; az agával beszéltem ma is eleget ugyan mondám, hiszen könnyű volna most az 7. vármegyét vissza foglalni; ha hatalmas császáruk parancsolna az én kegyelmes uramnak, nagyságod megbocsásson kegyelmesen, erre azt felelé: ha ő nagysága is jobban kedveskedik vala, talán azt is ő nagysága meg nyerhette volna, Bethlen Gábor is ő felsége sok adományával nyeré meg az portátul, az után több hasznát vevé. Én kegyelmes uram semmitől nem félek, hanem jövőendőben ezek Magyarországra ha mennek, mert mindenfelől való országokkal békességesen vagyon, az perzsáktól semmit sem félnek, mert az perzsiái királynak Kándáhár ellen most nagy hada, ez bizonyos, az német agens pedig semmi uton nem oltalmazhatta, hogy innét internuntius mennjen, noha úgy értem kegyelmes uram az komáromi vicekapitánt Spaczai uramat onnét el is rendelték; ha az 170 ezer forintot le nem teszik, ez egyik akadály, ez 17 esztendőre tartozó ajándék pénz, készek ezek az hadra. Ugy is értem kegyelmes uram, hogy tatár hához postát küldvén az vezér ő nagysága, hogy tatár hán megparancsolja hadainak, hogy jövőendő esztendőre készen legyenek, mind az által ezt bizonyos hír gyanánt nem írom nagyságodnak, ha nagyságod az vezérnek oda fel való állapotokról írni fog, az minthogy úgy is kívánja ő nagysága nagyságodtul, talán azután ha adna valami okot az 7 vármegy állapotjárul. Az kapucsi-passa felől tőlem semmit sem tudakozódott Zöldfűkár, kérdé, mikor indul ki Erdélyből? arról illendő képen töttem választ, ő sem vizsgálta, de az mely ígért pénzt és szablyát nagyságodnak billánynyal együtt kiküldött, azt és annak árát igen várná. 26-a praesentis az vezérnek tartozó ajándékokat praesentálák követjeik által. 29-én hatalmas császáruk ajándékát is adójával együtt az divánban praesentálni fvgják. — Én nekem kegyelmes uram az vezér most magamnak nem parancsolt, hanem az aga mondá, hogy írjam meg nagyságodnak, hogy az adót ha nagyságod szent Mihály napjára (September 29-én) beküldi nagyságod, azzal magát kedvesíti; hitelét is emeli, és azt is mondá: hogy vagy 2 sveciai tücséres puskát is az vezérnek küldene nagyságod, kedvesen venné ő nagysága. — 19. praesent. kegyelmes uram éjszaka az fekete tenger mely torkolaton be

jön Czengelkö nevű faluban, oly záporosó jött, hogy 60 házat fundamentumából kimosván az tengerbe vitte, sok emberket, marhákat, és bivalyokat ölt az tengerben, nagy öreg állófakat töviből ki tekervén az tengerbe vitt, kit csudára senki régi időtől fogva nem hallott, bülesöbéli gyermekeket is fogtanak ki elevenen az tengerből is, ezt nagyságodnak bizonyos hír gyanánt irhatom. Ha nagyságod kegyelmessége accedálna, míg az hadak leszállának gyakortabb jártatni méltóztatna nagyságod postáját, mert az miről nagyságodnak kell irni, későre kerül nagyságod kezéhez. Az négy perzsiai szőnyegetek is az mint nagyságodnak megírtam vala kegyelmes uram 754 talléron vöttem meg, és ugyan mostan Száva Mihálytól ki is küldöttem; kéntelenség alatt az aranyakra kellett 2 aranyat adnom, mert 179 aranyat hányt ki, de még azon kívül is volt hiányos; ugyan ezen töröknél nagyon kegyelmes uram 3 skárlát szőnyeg, kettéje 24 sing, az széle $3\frac{1}{2}$, harmadik fertály hiány 12 sing, az kettejét 600 talléron, az 3-kat 160 talléron tarja. Ezután következő állapotokról is nagyságodnak irni el nem mulatom kegyelmes uram. — In reliquo. atc. Datum in Civit. Constantinopolitana 27-a Julii anno 1642. Ill. Cels. V-rae humilis fidelisque perpetuus servitor

Stephanus Rác m. p.

E levél mellett egy kis papir szeletre ezen utóíratot írja meg Rác István. „Én az agának kegyelmes uram csak ilyen kerülő beszéddel hoztam most is elő az 7 vármegyét: míg Erdélyhez volt applicálva, semmi veszekedés sem hatalmas császáruk vitézi, és magyarok részéről nem volt, és miután olyan könnyen Bethlen István uram oda engedé, az után nagyon ennyi veszekedés, melyet most egyszer könnyű volna visszafoglalni. — Minemű választ tőn az aga, ez nagyságodnak irt aláztos levelemben inferáltam. — Lupul vajda panasza felől is írtam vala nagyságodnak, kiért talán nem is kellene kegyelmes uram kérni, — nagyságod mind ez oda fel való, és Lupul vajda panassza ellen ő nagyságának az vezérnek írna nagyságod, mivel innár két rendben is parancsolt felőle, csak ma is.“

(Az eredetiből Károly-fehérvári könyvtár N. 5. W. 4. — 321. sz. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

LXV.

Kegyelmes uram, fejedelem; Klobusitski uram meghozta vala az nagyságod kegyelmes parancsolatját az includalt levelekkel; melyeket megolvastam. Az vezérnek mint oly hatalmas fejedelem nagy emberének. nagyságod is fejedelmi személy levén, mit irhasson? én nem tudom, holott semmi bizonyos dolgot és nem láthatok az oda fel való állapotok felől. Jobb semmit nem írni nagysádodnak, hogy sem bizonytalant írni, s annak utána különben legyen az dolog. Mig bizonyost érthet nagyságod, még is írjon nagyságod Rác István uramnak, jelentse meg az vezérnek, írna nagyságod örömet az vezérnek, de az német hadak messze vannak, semmi bizonyost felőlök nem érthet, hanem közel vannak egymáshoz, de ők igen erős, harczos hadak, nagy erősségekben szállnak, ott oltalmazzák magokat, derekas harczolásra nehezen mennek, jár csatázás közöttök, de abból derekas dolog nem következik; bizonyos dolog, a mint az svecusok véletlenül elő rugaszkodtak volt, császár hadai egybegyülekezvén mindenfelől ellenek hátrább állottak, de az mai napig, s mint mi halljuk derekas ütközet közöttök nem volt, mindenik erős helyeken, sánczokban tartván magát. Sokáig így egymást szemben nem nézhetik, leszen valami szerencse próbálások, mint várnak nagyságod is attól vár, és ottan hamar ő nagyságát az vezért voltaképen tudósítani fogja.

Lupul vajdának két rendbeli panaszolkodása lehet: Egyik az várak építése felől már meg volt, arról is nagyságod elegendő informatiót adott Rác István uramnak, én mostan is annál többet írni nem tudok, ha az nem használ. Az másik az besztercei havasok rectificatioja; arról is több informatio nem lehet az relatorionál, melyet már Rác István uram is ért plenarie, nagyságod az continuus oratort a végre tartja ott, hogy e féle panaszokra az nagyságod informatioja szerint választ tegyen, ha ő osztán választ nem tehetne, és nagyságodra rejiciáltatnék az derekas választétel, meg úgy is nem írhatni mindent levélbe, mert sok írásra

menne, hanem folyó követ által szokták eligazítani. Lám megparancsolta nagyságod Rácz István uramnak, az panaszkodásokra mint resolválja magát, és mindeneknek felette mit praemáljon, tudniillik: török commissáriusnak expedálását; ha pedig Rácz István uram nem contentálhatná az vezért, oly végre írni kelletik ugyan nagyságodnak az vezér kívánságára, de ha lehetne amugy kellene eligazítani.

Mind ezekben legyen az nagyságod böles ítélete kegyelmes uram; András deákot is mostan itt közel nem találhatam; talán az alatt nagyságodnak is bizonyosb hire érkezik onnan feljül, és ottan mindjárt irasson. — Az leveleket kegyelmes uram vissza küldtem nagyságodnak. — Talán azon közben az szerdár is megtér helyére, és bizonyos hire leszen Máthé vajdának is. — Ez három nap alatt már szép tiszta idők járfak, de reggel nagy hóharmatok, az hol mi kevés szőlő maradott, csak meg ne főznék. — Az én kegyelmes asszonyom ő nagysága rólam alázatos hívéről oda kijártában is nem feledkezett meg, az elmúlt estve igen jó asszu-szőlő borával gazdálkodott ő nagysága igen alkalmas idöben, mert szintén elnyomorodám gyomromnak szüntelen való fajdalmával. Az ur Isten életemet egészségemmel meg tartván szivem szerint igyekezem nagyságodnak megköszölni. — Tartsa és éltesse. stb: Irtam Kolozsvárt die 19-a September. 1642.

Kegyelmes uram nagyságodnak alázatos szolgálja

Kassai István m. p.

Az eredetiből: Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly-nehérvári könyvtár N. 5. W. 4. — 361. sz. alatt).

LXVI.

Kegyelmes uram, fejedelmem; alázatosan vöttem az nagyságod kegyelmes parancsolatját az velencei herceg invitoriaja, és az portai expeditioja felől: Az invitoria formája meg vagy, ha nagyságodnak is tetszik, a vagy annál méltóságosbban akarja nagyságod iratni; Abban nekem egyéb kérdés nem nincsen, hanem csak szintén, a sere-

nissimusnak iratja-e nagyságod az herceget, avagy illustrissimusnak; abból azt kell felkeresni, annak előtte mikor nagyságod az velencei hercegnek iratott, micsoda tilulust adott neki, és mint subscribalta; talán mostan is azon titulust nem kell változtatni. — Lehet az conservatoriumban ezelőtt írott levélnek formája, titulusa, subscriptiója; E felől ugyan Liber Regiusnak kellene tartatni, s úgy lehetnének egy tenoron az expeditiók; nagyságodnak akarom kegyelmes uram ezt megírnom alázatosan, mentől hamarább az velencei herceg levelét is megküldeni.

Az portai expeditiót is elkészitem kegyelmes uram, és alá küldöm amit itt expediálhatok; nem lévén mostan a portán nagyságodnak semmi újabb szükséges dolgai, melyekre nézve az, instructiókat is ujittatni kelletnék. Ha egészségem szenvedí kegyelmes uram, magam is alá igyekezem, és magammal elvinném, ha pedig egészségem nem szenvedí idején korán megküldöm nagyságodnak. — Az Szalanczi uram, és Réthi uram instructiói megvannak az conservatoriumban, azokban kevés mutatio kívántatik, kihagyván azt belőle, az mely dolgok az akkori állapothoz kívántattak; mivel mostan nagyságodnak újabb oly szükséges dolgainemlesznek.

Az ötezer aranyat az vezér már emlegette, én arról is nagyságod kegyelmes parancsolatja és discursusa szerint, úgy tetszik, elég instructiót irtam az császár levele parájá mellett; többet én annál ezután sem írhatnék.

Az moldvai két rendbeli határ felől is iratott nagyságod elegendő informatiót oda be az portára, annál is többet nem tudom mit irathat nagyságod; mind ezek az protuculumha beirattak, ezekről ugyancsak az lehet mostan is az instructio; hanem ha valami oly újabb dolgot occuralna, az mely ismét újabb instructiót is kívánna; szóval való instructiójainak ha kelletik lenni Szalanczi uramnak, azt nagyságod bölcs ítélete szerint, azt hiszem, maga fogja ő kegyelmének megparanesolni.

Ezeknek utánna sat. In Kolozsvár die 28-a Septembris 1642. —

Kegyelmes uram nagyságodnak alázatos szolgája
Kassai István m. p.

P. S. Kegyelmes uram későbbben való írásomnak, nagyságod kegyelmesen megbocsásson ; harmadnapalatt nem voltam Koloszvárt, abban esett későbbben ez írásom.

Az eredetiből Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly-fehérvári könyvtár N. 5. W. 4 334. sz. alatt.)

LXVII.

Illustrissime ac. Celsiss : Princeps. etc.

Hogy az Ur Isten ő felsége nagyságotat kegyelmes uram, minden üdvösséges áldásával, az én kegyelmes asszonyommal ő nagyságával, és nagyságodhoz tartozó kedvesivel megáldja, szivemből kívánom, nagyságod kegyelmes parancsolatját 12-a Septemb. Örményesről irtat 30-a Septemb. 5 órakor estve vöttem alázatosan mint kegyelmes uramtól, értvén nagyságtok jó egészségben való létét szivem szerént örültem, kérvén az jó Istent nagyságtoknak ez után is azon jó egészséget sok esztendőkre terjeszsze. Az mi az nagyságod kegyelmes parancsolatját illeti : hogy az 5000 arany felől ne disputáljak, eddig is kegyelmes uram azt én könnyű válasszal bocsátám el, az kitől az tudakoztatt volna ; az követ urat hogy adóval nagyságod meg indítsa, annak is ideje kegyelmes uram eljött. — Mivel innét is Havasalföldébe az mai napon mene ki Musztafa aga kapucsi passa az adó behozásra ; tegnap előtt érkezett ujabban Musza passa ő nagysága postája, az olyan hirt hozott, hogy az svedek triumpháltak, az előtt pedig az németekkel oprimáltatta az svédek ; ő nagysága ma is tudakoztatta Zöldfikár aga által, hogy ha nincsen valami hírem onnét feljűl való, és ha nagyságod nem irt-e ő nagyságának ? melyre csak ez választ töttem, hogy nagyságod bizonytalant immár olyan hatalmas fővezérnek írni nem akar, hanem ha bizonyost, és valóságost érthet nagyságod, mivel nagyságod is innét és amonnét is meszszeföldről hozzák meg nagyságodnak is az híreket, nem mulattatja megírni ő nagyságának ; de azonban hogy a svédeken triumpháltak volna, azt immár ő nagysága is érti, az hadak elbocsátását is az fővezér ő nagysága ; Mehmet aga nevű fő embe-

rét bocsátotta, kitől Mehmet passának, és tatár hánnak kardot, és kaftant is küldött úgy volt parancsolva, mihelyt az Dunán Izmailhoz jutnak megmustrálván őket, kik absentáltak magokat az bellica expeditiótul onnat elbocsássák; az idén immár kegyelmes uram semmi félelmünk nem lehet, jövődre ő felsége miként adja, az ő felsége hatalmában. Az szegény magyarországi uraméknak bizony félő kegyelmes uram, hogy meg ne ártson, mert ezek annak az summának depositiója nélkül meg nem alkusznak, sőt még úgy is kétséges. — Az perzsiai szőnyegek felől minémü választ tött volt kegyelmes uram az áros török, nagyságodnak megírtam vala, azután is három izben, és csak mostan is viszont beszéltem vele, de csak azt mondja, ha az perzsiai követ bejön, akkor tudja szerét tehetni, de a féle marhát különben nem szerezhetni, hanem ha valami Nasul passa megszorulván olyan haraczkra vitetné ki piacra, melyre úgy is vigyázása leszen, ezután is szüntelen sollicitálván felőle nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént, gondom leszen reá. — Az gályák is az Fekete tengeren torkolatban tegnap beérkeztek, két gálya az tempestas miá elveszett, de úgy hallom, hajók kik az vár szálláshoz való eszközöket vitték volt, egy nehány az tengerben veszett; nagyságod kegyelmesen parancsol, hogy skofiom aranyat, és ezüstöt küldenék, küldöttem is kegyelmes uram 15 sárgát, fejért 10. Az fejér valamenyire színetlennek látszik, de jobbat és szebbet bizony nem találhattam. — Az mely egynehány aranyja nagyságodnak kegyelmes uram nálam vagyon, azok mind hiányosok, melyet az skofiomnak megfizetésébe úgy adta az zsidó is, hogy suppleáljon; ha olyan skofiom csináló embert találhatnánk kegyelmes uram, talán kibeszelném Erdélybe, taníttatna meg nagyságod az skofiom-csinálásra 2—3 embert, még is annyi pénzében nagyságtoknak is nem telnék. Ez után következő állapotokról is nagyságodat mint kegyelmes uramat tudositani nem mulatom el. — In reliquo etc. Datum in Civit. Constantinopolitana 3-a Octobr. anno Domini 1642.

Illr. Cel. V-ae.

Humilis fidelisque perpetuus servitor
Stephanus Rácz m. p.

P. S. 27. September irtam vala nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, nem tudom ha ez alázatos levelem de-
veneáltatott nagyságod kezéhez.

*Az eredetiből. Károly-fejérvári könyvtár N. 5. W. 4. 336. szám. (Dr. Ötös
Ágoston másolatáról.)*

LXVIII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps etc. etc.

Az ur Isten ő szent felsége minden üdvösséges áldá-
sával áldja meg nagyságodat kegyelmes uram az én kegyel-
mes asszonyommal ő nagyságával, nagyságodhoz tartozó
kedveseivel. Nagyságod kegyelmes parancsolatját Maros-
Vásárhelyről 21. és Fejérvárról 26-ik Septembris alázato-
son vöttem nagyságodról mint kegyelmes uramtól 9. prae-
sentis Octobris circa 9. vespertinam; értem az nagyságod
méltóságos leveleiből, hogy az skofiom aranyokat nagy-
ságodnak megvitték volna, és az temesvári passa hirei is
mint helytelenek volnának; melyről én is az fővezért ő
nagyságát informáltam, ezután is irt volt ő nagyságának,
hogy vagyon nagyságodnak 8000 ezer ember kész hada az
Bárczaságon, de arról én tölem az vezér ő nagyság semmit
nem kérdezkedett, hanem 8. praesentis tudakoztatá ő nagy-
sága, hogy ő nagyságát úgy informálták onnat az végek-
ből, hogy az nagyságod részéről való hajdu hadnagyok, és
kapitányok császár ő felsége segítségére fel akartak volna
menni; kiket nagyságod megragadoztatván, levágattatta volna
őket; melyre én ő nagyságának ilyen választ töttem,
hogy a félét semmit nem értettem, de ha szintén nagyságod
azt cselekedte volna is, törvényszerént büntette volna, megbi-
zonyítván azzal is nagyságod hatalmas császárunk igaz hívé-
nek lenni. — Ő nagysága valóban meg kívánná azt, hogy az
oda felevaló állapotokról ő nagyságát tudósitaná nagyságod,
melyet immár egynéhányszor csak innen is megmondottam ő
nagyságának, hogy nagyságod ottan hamar ő nagyságát fogja
tudósítani, mihelyt valóságost és bizonyost érthet nagyságod.
Máthé vajda ő nagysága Nagul nevű bojárja, mely ugyan

sógora is 9. praesentis érkezék be, császárnak 15 erszény tallérokat hozván, minden zsákban 500 léven; az két vajdának egymás között való ellenkezések, nekik valóban nagy nyerességek, mely ő visszavonások, és ellenkezések sok haszontalan költségre ingerli mind az kettőt; el is hihető kegyelmes uram, hogy egyiket, mind másikat nem referálják visszavonásoktól, hogy annál inkább magoknak az nagy emberek, de kiváltképen ő nagysága az fővezér maga nagy hasznát, és tőlök naponként veendő jövedelmét szaporithassa, kit csak immár is fő törököktől is hallottam ilyen discursust. Az persiai követ eljövését, az mint nagyságodnak megírtam volt, bizonyos hogy utban vannak, kinek eleibe is bizonyos emberét küldötte fővezér ő nagysága, hogy utjában gazdálkodják nekie, most szintén mely tájban legyen, értekeztem az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint, de semmit bizonyos helye felől nem érthettem, mint uti ember naponként continuálván utját, el fog érkezni; egyébünnét kegyelmes uram perzsiai szőnyegnek szerét nem tehetni, hanem azoktól ha hoznak, mert elhídjé nagyságod kegyelmes uram, azután én azt az áros törököt eléggé sollicitáltam, ő is igyekezett eléggé rajta, de nem találhatott; 2 elebodános viselt szőnyeget talált volt, de igen viseltek, 700 tallérnál pedig különben nem adják, de nem nagyságodnak valók; ezután is az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint keresni, tudakozni, és azt az törököt is sollicitálni meg nem szünöm. Érttem azt is nagyságod méltóságos leveléből, hogy nagyságod és nagyságodhoz tartozó kedvesi mindnyájan békével és jó egészségben volnának; az ur Istennek szent neve legyen áldott érette, én is ő felségét kérem alázatosan azon kegyelmességét, és nagyságotokra való kegyelmes providentiáját gyakorolván, jó egészséges hosszú étellel nagyságodat kedvesivel áldja meg. Az zsidókkal is kegyelmes uram nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint beszéltem, de 7 ospora nyereségnél többet egy-egy aranyra nem ígérnek, tavaly pedig 8 osporát adtak minden aranyra; az 7 ospora nyereséget azt megadván, azt mondják kegyelmes uram úgy elváltják, de tavaly is Maurer uramnak nem kevés busulása lön miattok, igen sokára tévék szerét az aranyrak; az vezér ő nagysága pedig auden

tiát is rendelt vala, mikorra kellett volna az adót felvinnünk; ők azt állítják, hogy az ragusaiaknak 6. ospora nyereséget adtak, de nagyságod számára 7. ospora nyereséggel elváltják. Lovak megszerzése felől is parancsol nagyságod, immár is tudakoztam kegyelmes uram, csak hogy nagyságod expertus szolgáját bocsássa bé, ki az lóhoz ismerjen, fogunk találni. — Musza passa is ő nagysága 3. october megirta vala ide be ő nagyságának az fővezérnek, hogy császár ő felsége internuntiusa Uldrich nevű német ur Wald-Maister, és magyar ur Bozsnyák Tamás fíja, egy pap, vele érkeztek volna Komáromba. — Itt való agense által tractáltatta ő felsége, hogy internunciusát fogadják becsülettel, és hatalmas császáruk részéről is visszont bocsássanak ő felségéhez, az végezés szerént, melyet innét ez részről el is rendeltek vala Memhet aga nevű fő embert, ki egri tefterdár is volt. Die 8-a praesentis sietséggel az német agenst hivatván ő nagysága, megparancsolá neki, hogy írja meg ő felségének, hogy ide internuntiusát ne küldje, mert a féle aprólékos követségek immár voltak, hanem ha küldeni akar, főkövetét küldje császár ajándékkal és azzal az summa pénzzel cum sufficienti et plena auctoritate bocsássa pedig követjét, mert ha azt nem cselekeszi, Isten előtt ők ne legyenek okai, mert nem ők, hanem császár ő felsége láttatik osztán az békességet felbontani. Nagyságodnak bizonyoson írom, mely expeditionnak végeig én is mind fenn voltam az divánban. Ezeknek most visszont kegyelmes uram tengeri készületre való nagy jelek is láttatnak, kegyelmes uram mert sok gályákat készítenek, sőt gályák csinálására való mesteremberekért, és fákért is küldöttek ki; az gályák is pedig 3. praesentis béérkezének. — Az hadak Dunán által költözésekről, az vajda ő nagysága legbizonyosabban tudosíthatja nagyságodat, kiknek meg vagyon engedve, hogy helyekre haza szállhassanak, általjövén, és költözvén az Dunán. — Moldovában is az adó behozásra maga emberét 10. praesentis küldé ki az vezér ő nagysága Deli Dillanu nevű fő-puskássát; ebben is majd láttatik Luppulnak gyaláztatja, mert Havasföldébe fő kapuczit bocsátota ő nagysága; ő hozzá ugyan egy Koczi aga nevű kapuczit rendelt volt; de igen hirtelen megváltoztatá ő nagysága, meg vagyon az is ígérve ke-

gyelmes uram, ha császár ő felsége főkövetet elbocsát, innét is az szerént bocsátanak követet; promulgálják, és beszélnek azt is kegyelmes uram, hogy Luppul most tatár hán és Mehmet passa, és itt való emeng által is, kit Ali agának hívják, Máthé vajda ő nagysága ellen vajdaságot sollicitálna, mindazonáltal bizonyos valóságos hír gyanánt azt nem írhatom nagyságodnak, de cselekedete Luppulnak mind azt mutatja, minden uton és módon miképen evellálhassa Máthé vajdát ő nagyságát. — Az francziai királynak minemű triumphusa nem régen lőtt, kértem vele ő nagyságát, hogy engem is részesítetne, melyet ő nagysága leiratván, ezen nagyságod includált aláztos levelemben nagyságodnak megküldöttem, ezután következő állapotokról is pedig nagyságodat mint kegyelmes uramat tudositani el nem mulatom. — In reliquo autem sat. Datum in Civit. Constantinopolitana die 14. Octobris Anno Domini 1642.

Illr. Cel. V-ae

humilis fidelisque perpetuus servitor

Stephanus Rác m. p.

*Az eredetiből. Károly-fehérvári könyvtár N. 5. W. 4. — 338. sz. alatt.
(Dr. Ötös Agoston másolatáról.)*

LXIX.

Instructio pro Geueroso Stephano Réthi de Altorja, ad fulgidam potentissimi Turcarum imperatoris Portam expedito continuo oratore nostro.

Mínthogy országunknak régi szokása szerint, hasznokra és megmaradásokra nézve, az előttünk levő fejedelmeknek immár sok időktől fogván, continuus oratort kellett az fényes portán benn tartaniok, az ki az közönséges jóra szorgalmatosan vigyázván, az hazára onnan következő minden károkat, és ártalmas dolgokat eltávoztatna : erre nézve mi is akarván országunkra való gondviselésünkben eleinknek jó példájokat követni, ez hivatalra mostan levő oratorunk (Rác István) helyébe, ő kegyelmét választottuk ; kinek noha nem kételkedünk eddig megpróbált hozzánk való hűségében, és hazájához való szeretetében, mindazonáltal, hogy az alatt

megírt módokat observálja az hivatalban, töle kegyelmesen kívánjuk.

1-ször. Illik azért mindenek felett azt jól meg gondolni, és igen előtte viselni, minemű hivatal, és állapot legyen, egy hatalmas török császár udvarában, ilyen fejedelemnek, és országnak oratorának lenni, és minemű igaz hűséget, gondviselést, vigyázást, és szorgalmatosságot kívánjon tiszte; melyhez képest szükség magát úgy viselni; hogy se vigyázatlansága miatt (se pedig gondviseletlensége miatt: ezen kitétel itt hiányzik) nekünk, és hazájának valamiben fogyatkozást ne tegyen.

2-or. Noha az ott benn való állapotokat, ez előtt egy néhány uttal való kapihiáságában eléggé experiálta, és eszében vette; mindazonáltal mivel gyakorta az tisztek változásánál, innovatiók szoktak akárhol is bekövetkezni, szükség hogy beérkezvén Szalánczi urammal együtt az portára, Rácz István uramtól szorgalmasan meg tudakozza az portán való állapotokat és minden dolgoknak végére menjen, hogy azokhoz képest tudhassa magát jobb móddal azon hivatalnak hasznosan való viselésében alkalmaztatni. Azon állapotban való bepraesentálását, instructióban adtuk mi Szalánczi uramnak, és magának is megíratuk az vezérnek ő nagyságának, hogy Rácz István hivünk helyében ő kegyelmét küldöttük be; és ő nagysága ezután ő kegyelmét ismerje el kapikihánknak; mutassa minden kegyes jó akaratját hozzá dolgainkban.

3-or. Az vezérek közül az kiket nem ismerne, igyekezék meg ismerkedni; és egyebekkel is az kikkel szükségesnek itéli; és arra legyen legnagyobb gondja, hogy mindeneknek jóakarátjokat, és legfőképen azoknak, az kik első állapotban, és tisztekben vannak magához conciliálhassa, és személyét azok előtt kedvessé tehesse.

4 er. Az minemű dolgaink occurálnak, és az postán forogni fognak, azoknak promotiókban, minden hasznos utakat felkeressen; és főképen azon igyekezzen, hogy nekünk mindenecket jó akarónká csinálhasson, senkit pedig mi tőlünk illetlen magaviselésével el ne idegenítsen.

5-ör. Ha mi dolog felől parancsolatunkat veszi, abban

igen szorgalmasan fáradjon, és azoknak végbevitelében, minden hasznos módokat keressen, s azon is igyekezzék, mentül hamarabb azokat végben vihesse, késedelmet és fogyatkozást parancsolatunkban ne tegyen.

6-or. Minden elméjét, és ipartudományát arra fordítsa, hogy ha mi ártalmas dolgok, avagy valakiknek igyekezetek ellenünk, és országunk ellen találkoznának lenni, azoknak idején végére mehessen és minket azokról in tempore tudositván, minden szorgalmatosságával rólunk elfordítani igyekezzék, országunknak pedig szabadságát, és törvényeit, ha mikor kívántatik oltalmazni, minden tehetségével el ne mulassa.

7-er. Ott benn való állapotok, földön és tengeren való hírek, és minden egyéb dolgok felől, melyeket szükségnek ítélni bennünket gyakorta, és igen hűségesen tudositson, azt mindazonáltal jól eszében vévén, hogy az mely hírek bizonytalanok, avagy csak közönségesen folyó hírek, azokat csak olyanoknak, az melyek pedig bizonyosok, azokat ugyan bizonyosnak írja meg, hogy mi is azokban választást tudhassunk tenni, és az mint az dolgok magokban vagyának azokat meg érthessük.

8-or. Ha mi oly titkos dolgok occurálnak, melyeket vele communicálnunk, és általa ott ben tractálnunk lettetik; azokat jól meglássa, hogy igen titokban tartsa, senkinek idő napelőtt ki ne jelentse, és olyakkal communicálja; hogy az mint ezelőtt némely orator idejében is megtörtént volt, az szerént az dolog ezután ne történjék; ha mi oly titkos dolgokat pedig neki írásban beküldenénk, az melyeket tractálni kell, írásban semmit be ne adjon, hanem avagy szóval számálja elő az vezér előtt, avagy pedig törökül forditassa, és úgy adja oda.

9-er Minden dolgokban az mi méltoságnkat, és existationkat, országunknak is becsületét igen előtte viselje, úgy hogy avval is maga hivataljának és kötelességének valóságosan meg felelhessen, és abból magának se kedvet, sem valami hasznót, se egyéb semmi tekintetet ne nézzen, hanem egyedül csak az nekünk tartozó hűségre collimáljon és vigyázzon.

10-er. Az vezérek és egyéb nagy rendek közül, az kiket

nekünk igaz jó akarónknak ismerhet lenni, azokkal gyakorta conversáldjék, őket látogassa, magunknak és országunknak jóakarattját nekik offerálja, és hasonlóképen azoknak is jóakarattjokkal minden szükséges dolgainkban élni igyekezzék.

11-er. Mind az császár divanját, mind penig az fővezérét, vagy annak honn nemlétében az kajmakamét, ha szintén valami oly dolga nem láttatnék is lenni, de igen frequentálja és hanem ha valami betegsége, de egyéb semmi dolga miatt mindenkor felmenni el ne mulassza, hogy így annyiaval nagyobb ismeretséget vévén, vigyázni is minden dolgokra inkább tudhasson.

12-er. Ezt is igen eszébe tartsa, az ott való állapotokhoz képest; hogy ha azt vezérnek, avagy valami nagy renden való tisztviselők közül valamelyiknek változtatása történnék lenni, ha azt nekünk, és országunknak jó akarójának ismerte lenni, mellőle mindjárt el ne álljon könnyen jövődre nézve; hogy annak azután ha helyben állapodnék, annál kötelesb jóakarattját várhassa; csak hogy ez dologban ezt is eszében vegye, és oly módjával cselekedjék, hogy annak succedált vezérnek, vagy akármi tisztviselőnek injuriájára az ne legyen; melyben mit kellessék cselekedni okossága, és jó industriája megmutatja.

13-or. Hogy ha valami oly dolog occuralna, mely efélét hozhatna magával, azt igen eszében tartsa, hogy semmit mi hírünk nélkül senkinek ország képében igérni ne merészeljen, hanem abból teljeséggel csak az mi parancsolatunktól és informationktól várjon.

14-er. Az kik Erdélyhez való szokott szolgák, csauszok és egyéb rendbeli emberek, az kik eddig találkoztak lenni; senkit azok közül el ne idegenítsen, inkább azon igyekezzék, hogy az gonosz akarónkból is, ha kik találkoznának, jóakarókat szererezzen; és minden rendeket magunkhoz, és országunkhoz édesítsen kedveskedő magaviseelésével, és magát minden rendbeli emberekkel szerettesse, gyűlölködésre és ész veszésre okot ne adjon; az erdélyi köteles szolgákhoz pedig és csauszokhoz szeretetet és kedvességet mutasson.

15-ör. Az szokás szerint való élésnek kiszolgáltatása,

noha az mint Rácz István hivünk tudosit periclitatióban kezdett forogni, úgy ki nem szolgáltatván mindenkor, az mint lenni kellene az szokás szerint; azért mostan irattunk az fővezérnek fölöle, és Szalánczi uramnak is (a 12. pont alatt l. Szalánczi utasítását 1642-ről october 16-ról) instructiójában adtuk, ő nagysága parancsolja meg azt is, az régi jó szokás szerint kijáratni; és az ő nagysága fővezéri méltóságos tisztjének idejében ne kezdjen abból is ország kárt vallani; azért maga is minden szorgalmatosságával azon legyen, ezt obtineálják az vezértől, mely meg lévén adatva szükség, hogy valamiképen illetlen fővénysége miatt, maga hasznára ne fordítsa, hanem hozzá járókra, és menőkre jó móddal költse; hogy annak maga haszna keresésére való fordítása és eladogatása miatt, az mint az előtt lőtt némely orátorok idejében kiből immár az kár kezdett következni, országunkra jövőndőben is kárt ne hozzon.

16-or. Egyébb magaviselésénél is megmutassa, hogy hivataljának, és tisztének megfelelően; magunk méltóságát, és országunk tekintetét, igen nagy becsülettel tartsa, és szemé előtt viselje; olyan nevezetes fő helyen akármi kiesinyben is, illetlen magaviselésével magát contemptusba ne hozza, és hozzá nem illendő dolgokba magát ne elegyítse.

17-cr. Minő káros, gyalázatos, és veszedelmes dolog is legyen gyakorta a féle állapotban levő embereknek magok tulajdon hasznok keresére, és arra való vigyázások, sok példából nyilván vagyon; azt azért, az mint feljebb is attingálók, minden uton módon elkerülje, hogy illetlen maga haszna keresésével, nekünk és az országnak kárt, és gondot magának penig gyalázatot ne szerezzen és ne hozzon.

18-or. Az ország ott való házán, ha mi tovább való épület kívántatik, abból tőlünk az minémű parancsolatot, és instructiót veszen, az után ha kívántatni fog, abban igyekezzék eljárni, és arra gondot viselni úgy, hogy az mint az előtt való némely orátorok idejében, országunknak sok költségével épített ház ne pusztuljon, hanem inkább épüljön. És abból is ott mindnekünk, s mind pedig magának is jövőndőre jó emlékezetét hagyhassa. — Ganéjt, és egyébb rutságot onétt kihordasson, és az mennyire lehet tisztán tartsa.

19-er. Az ott benn levő keresztyén oratorokkal, és követekkel való dolgokban, mint kellessék magát viselni, az idő, és állapot megmutatja, melyre az ottbenn való állapotokból, circumstantiákból bővséges informatiot vehet; de legfőképen az francziai és angliai, hollandiai oratorokkal jó correspondentiát viselvén, az többihez is idegenséget ne mutasson, hanem az üdőhoz szabván magát, az mint az dolgok, és állapotok magokkal hoznák, az mi hasznunkkal és becsületünkkel azt kövesse.

20-er. Szükségesnek ítélők kapikiháknak azt is instructiójába iratni, és nekünk tartozó kötelesség alatt praemoneálni: megemlékezzvén arról, kitől expedíaltatott az fényes portán, ha oly titkos, avagy ellenkező dolgokat, magunk személyünk, avagy ország ellen lát, és hallhat; azt ne másnak, akár ki legyen, hanem egyenesen tulajdon csak magunknak írja, avagy izenje meg. Az szerént akármi híreket is; tudjuk mi kikkel kelletik afféle dolgokat communicálni; mert ezelőtt némely kapikihájink közül, nemcsak magunknak irtak portai híreket, hanem a latere másoknak is, s talán előbb is, hogy sem magunknak; melyet nekünk tartozó kötelessége által eltávoztasson.

21-er. Ez télen legyen-e az portának kikeletre való derekas készülete, s vizen-e, avagy szárazon? és hová merre igen igen nagy szorgalmatossággal igyekezzen eszéet venni, és valósággal végére menni, alattomban felnyomozni, és minket ha lehet tudositson felőle valósággal. Az perzsa követ is mivel jön, mint jön, és mint tractáljon, és mit concludáljanak vele? azt is igyekezzék eszébe venni, és minket is róla tudositani. — Az szerént arról is: romai császáral való békességet akarják-e confirmálni?

22-er. Tudván maga is Lupul vajdának nyughatatlan rossz maga viseletét az szomszédságban, igen igen szükség kapikihájára vigyázni, és álnok practicáit eszében venni; ha miket azokban érthetne, és vehetne eszében, minket is róla tudositson éjjel, nappal. Azon közben tehetsége szerént azoknak ellene igyekezzék; Máthé vajdát minden industriájával, vigyázásával oltatmazni igyekezzék, és minden

ellene való practicaít Lupulnak eszében venni, és el is fordítani igyekezzék, minket is tudositson azokról is.

23-or. Az besztercei havasok, és moldvai utakon való vigyázó helyek állapota is miben legyenek, Szalánczi uramat bőven informáltuk felöle; kik felől való dolog miben maradjon, Szalánczi uram kijövételekor vegyen informatiót ő kegyelmétől; alkalmaztassa ahoz magát. — Cui in reliquo gratiose propensi menemus. Secus non facturi. Datum in Civitate nostra Alba Julia, die 16. Octobris Anno Domini 1642.

Jegyzet. Ezen utasítás hátlapjára Szalárdi János a történész, mint Rákóczy fejedelemnek ez időben altitkárja ezt jegyzi fel „Anno Domini 1642. die 16. Octobris Instructionis Gener. Domini Stephani Réthi oratoris in fulgida Porta ottomanica, P a r.” — Tehát akkori hiteles másolatból.

(*Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. Károly-fejérvári könyvtár N. 5. W.*

4—341. szám alatt.)

LXX.

Instructio pro Generoso Stephano Szalánczi de Szent-Tamás Consiliario nostro, Tabulae Iudiciar. Assessore jurato, ac ad fulgidam Portam ottomanicam hoc tempore expedito Legato nostro.

A szokás szerint országunk adóját, és ajándékinkat hatalmas császáruk, s hasonlóképen a portán levő vezéreknek, e jelen való esztendőben is bé kelletvén küldetünk, azon portai utra ő kegyelmét rendeltük, megnyugodván mind hozzánk való tökéletes hűségében, hazájához való szeretetében, és tudván azt is, hogy az előtt is kegyelme a portára való követségekben is nemcsak egyszer forogván, az ott ben való dolgokban és állapotokban élégséges experientiát vött magának, melyekből jó reménységünk vagyon, hogy az ország szokott adója, és ajándékink bevitele mellett, a mi nemű dolgokat ő kegyelmére kellett biznunk, azokban becsületesen fog forgolódni; mind magunk fejedelmi méltóságunknak, mind a szegény haza békességes megmaradásának, hatalmas császár s a fényes porta előtt minden aemulusink ellen való oltalmazásban. — Kérvén az ur Istentől ő kegyelmének és

mostani utjának, és főkövetségének boldogul való véghez vitelére erőt és segítséget; mely követségben, hogy ő kegyelme az előbb megírt punctumokhoz alkalmaztassa magát, kegyelmesen kívánjuk, és parancsoljuk:

Az 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. pontok a szokottak.

10-er. Az adót beadván, arról ő kegyelme elegendő quietantiát vegyen, és nekünk meg hozza, és igen igen reá vigyázzon, az öt ezer aranyról valami káros dolgot ne inferáljanak a quietantiába, hanem minden cavillum nélkül adják meg pure a bevött adóról. — A portára beérkezésekor mint leszen excipiálása, vezérrel szemben létele, s mint viselje a vezér magát, s magának kelletik-e ott várakozásának lenni, s egyéb minden állapotoknak mentől hamarább, és bizonyosban ő kegyelme végére mehet, minket mindenekről tudositson.

11-er. Ő kegyelmére bizott dolgaink mi karban állapotlanak meg, Réthi urammal mindeneket communicáljon, hogy az ő kegyelme onnét való kijövele után is, tudhasson azokra jobb alkalmatossággal vigyázni, és gondot viselni.

12-er. Rácz István uram minket úgy tudosit, hogy az erdélyi házhoz kapikihák tartására rendeltetett élés kiszolgáltatásában sok fogyatkozás volna, a mint erről jobban érthet ő kegyelme Rácz István hívunktól. Im azért magunk is irattunk a vezérnek ő nagyságának felőle, a mint ő kegyelme levelünk páriájából meglátja, azért azt a szerint valóban kell sollicitálni a vezérnél, ő nagysága parancsolja kiadatni a régi jó szokás szerint, ne kellessék a kapikihának utána sugorgani, és az ő nagysága méltóságos fővezéri tiszteinek ideje alatt, ne találassék az ország abban is kárt vallani. Lám: mi az ország adóját, ajándékinkkal együtt megküldjük, valamivel tartozunk a portának igazán megadjuk; ő nagysága a vezér ebbeli szabadságát az országnak tartassa meg, és ne mutasson hozzáuk, és az országhoz, s a kapikihánkhoz s régi szokás szerint való élésnek elfogátásával kedvet lenséget.

A 13. és 14. pontok a szokottak.

15-ik. A mostani alkalmatossággal penig egyéb új dolgokat nem gondolhatunk, hogy occurálhatnak a portán, hanem az 5000 aranyat emlegetné a vezér, maga is Serédi

uramnak ottbenn létében, azután pedig hogy kijött Serédi uram, Zöldfikár is emlegette Rácz István uram előtt. Hihető azért Zöldfikár elsőbben is meg fogja kérdeni: ha megvitték-e most az adóval együtt? kit akár ő, s akár pedig az vezér kérdje is, megmondhatja ő kegyelme, hogy nem küldtük s nem is vitte, mert azt az 5000 aranyat az ország immár örökösképpen meg engedtetnek tudja lenni; holott az szegény Bethlen fejedelem azt nem maga éltéig kívánta, és nem is a maga nevével könyörgött érette, hanem az országnak nevével, hatalmas császár is, nem csak az szegény fejedelem éltéig, hanem az országnak örökösön engedte meg, mert ugyanis az ország adója az, s az országnak is kellett megengedve lenni, s úgy is lött, holott a hatalmas császár levele is az országra szól, de a szegény fejedelem csak könyörgött mint gondviselő fejedelem az ország képében, tudván azt, hogy nem magának, hanem az országnak nyerheti hatalmas császárnak arról való áthnáméját; melyet az országnak főurait és főnépét egybehivatván, ugyan maga adta volt kezekbe mint egy drága kincset, hogy ők tartsák, és oltalmazzák az ország tefterében, és így a maga levelei között sem tartotta, hanem e mai napig mind az ország tefterébe. A mostani hatalmas császárnak is boldog emlékezteti bátyjának adományáról megemlékezvén, azt írja és parancsolja császári levelében, hogy nem többet, hanem a tizezer aranyat adjuk fényes tárházában az erdélyi adóban. Ezek hatalmas császárunknak császári szavai, kihez az ország is mint erős kösziklához úgy ragaszkodott, s ragaszkodik is, — abban változás nem lehet. Azért az egész ország alázatosan könyörög ő hatalmasságának a vezér ő nagysága által, hogy egyszer kiadott áthnáméjában tartsa meg őket; lám császárunk szavai szent szók, megváltozhatatlan szók, császári levelei is állandók; hogy hatalmas császárunk egyszer leveleiben csak kissébb változás is valaha lött volna, arra nem emlékezik senki is. Mind a két levél paráját törökül fordítva, mi kezébe adtuk ő kegyelmének, ha lehet mind csak ezen inhereáljon, ha pedig egyéb nem lehetne benne, megmondhatja azt is ő kegyelme, hogy az szegény Bethlen fejedelem a fényes porták eleibe adta volt akkor is Huszna vidékének, s több sok

hódolt helyeknek elpusztulásával, mely igen megkevesedett az ország adója. — A mely falukon városokon az előtt 50, 60, s 100 ember lakott, most 10—12 embeé lakik; sok helyekről penig hatalmas császárunk birodalmában helyebb költöznek, s ott adják adójokat, s viszik végbe szolgáltatjokat. Lippát s több kastélyokat is említett Serédi uram ott benn, hogy azokért lött volna az engedelem, de bátor azokat ő kegyelme ne említse is, az bizony dolog, hogy a holdoló jóbbágy-ság igen betakarodott oda a törököföldre. — Azt is forgatta a vezér, hogy mi mind a 15 ezer aranyat felszednők az országon, és azért kívánnák meg; de mi nem szedjük, s az ország sem adta meg attól az esztendőttől fogva, mikor a szegény fejedelem a hatalmas császár levelét kezébe adta.

16-or. A moldvai vajda panaszolkodott volt a vezérnek ő nagyságának a moldvai utakon épített vigyázat helyek felől, kívánnván azoknak elrontására, s pusztítására szabadságot a portától, olyan okon, hogy azok a moldvai határban építettek volna a szegény fejedelemtől, de nem igazán informálta volt a vezért, mert azok belől az erdélyi határban vannak, s nem is valami erős kastélyok, vagy várak hanem csak vigyázó helyek. A szegény fejedelem azokat nem hatalmas császár kárára építette volt, Moldvának is kárára semmiképen nem lehetnek, mert az sok szegény uton járókat, kereskedőket (kik közül sokakat azokon az utakon a tolvajok megöltek, marhá-jokat elprédálták) megszánnván azonkívül is. Erdélyben a tolvajok sok tolvajlást, gyilkosságot, nyuzást, fosztást, lopást cselekedvén, azokon az utakon szoktak volt kijárni Moldvába, és onnan meg ide; szoknak penig megszüntetésére, és hogy a szegény úton járók, kereskedők békességben jár-hassanak, a végre rendeltettük volt, azon vigyáz helyeket, s most is arra járhatnak; de azok nem valami várak, kastélyok, hanem csak vigyázó helyek. A vezér emlegeté volt azt is, hogy fő embert bocsátana annak eligazítására, de azt egy átalýában el kell távoztatni, török commissárius ne jöjjön. Kívánta azt is ugyan a vezér tőlünk, hogy azokról magát informáljuk, de hogy eddig nem iránk felőle oka a volt, hogy főkövetünkre akartuk az informatiót bizni, a ki maga is azoknak a helyeknek állapotjokat jól tudja.

17-er. A beszterczeiek határ dolgában is, ha emlékezet lenne, tudja ő kegyelme az ország előtt mint agítáltatott az a dolog, utolban az ország levelével követeket küldö Lupul vajdához, hogy egy bizonyos napra küldené bojérit, s az ország is követeket küldvén, azok igazítsák el; Lupul vajda is ennek engedvén, ő jó bojérokat küldött ki, s mi is innen az ország részéről commissáriusokat; azok azért szintén oda a határba menvén, régi öreg emberek vallásokbeli, és levelekbeli bizonyságokat vévén be, a beszterczeieknek találtatott az igazság és commissáriusok is őket hagyták törvényszerént uraságába annak a havasnak, kiről való adjudicationnak párját Rácz István uramnak beküldtük volt, abból ő kegyelme az egész processust, és delibaratumat megláthatta, s ha mentio leszen felőle damnálhatja ebben való hamis vádlásit is.

18-or. Oda bé való minden állapotokra ő kegyelmének nagy vigyázása legyen, a mig ott benn leszen, és ha mit érthet minket is tudositson. — A persa követ mivel jött, és mit tractál? romai császár ő felségével is akarják-e a békességet? leszen e télen derekas hadra való készülések, s mely felé? igyekezzék ő kegyelme valóságosan végére menni.

19-er. Ha az vezér panaszolkodnék azon, hogy az oda felvaló hadak állapotjáról neki semmit nem irtunk, noha egynehányszor intimáltuk Rácz István hivtünk által, megmondhatja ő kegyelme, bizonyost nem hallottunk: csaknem minden harmadnap változtak a hírek, olyan bizonytalan hírekkel nem akartuk ő nagyságát terhelni, s magunkat is jegyeztetni; ha lesznek valóságos hireink, el nem mulatjuk ő nagyságának értésére adni, abban is kedveskedvén ő nagyságának.

20-ik. Minthogy Cornelius Haga a portára való jövetelének híré hallatik, mi neki is iratunk egy köszöntő levelet, olyat mint a több keresztény oratoroknak, ha eddig ki érkezett, vagy kegyelme ott léte alatt beérkeznék; vele is a megírt módszerint igyekezzék ő kegyelme szemben lenni, és levelünket megadván, s köszöntvén, hozzánk jó akaratra indítani, és provocalni; ha pedig eddig ott nem volna, és ott benn sem érné ő kegyelme, levelünket hadja Réthi István hivtünknel, a végre; hogy ha beérkezik ugyan adja meg nekie, és annyi-
val jobb alkalmatossággal szerezzen jó akaratot nála magá-

nak, eszébe vévén, hogy nem voltunk feledékenyek róla, értvén a fényes portára való jövő útját.

És így Isten kegyelmességéből ő kegyelmére bizott dolgainkat, minden jó végbe igyekeztvén vinni, legyen azon mentől hamarább jó válaszszaal térhessen meg hozzánk. Hozza Isten jó egészségben ő kegyelmét. — Cui in reliquo gratiose propensi manemus. — Secus non facturi. Datum in Civitate nostra Alba Julia die 16. Octobr. Anno Domini 1642.

(Dr. Ötvös Agoston másolatáról.)

LXXI.

Illustrissime, ac Celsissime Princeps etc. etc.

Az ur Isten ő szent felsége minden üdvösséges áldásával látogassa nagyságodat kegyelmes uram, az én kegyelmes aszszonyommal nagyságodhoz tartozó kedvesivel egyetemben. Jelen való alkalmatosságomat nem akarván elmúlatnom, aláztatos levelem által akarom nagyságodat mint kegyelmes uramat látogatnom, itt benn való állapotokról is tudósitanom. Immár is kegyelmes uram ezeknek jövőndő hadra való készülések közönségesképen beszéltetik, ha az romai császár ő felsége nagy követe császári ajándékkal, és előbbi nagyságodnak megírt summa pénzzel bé nem találhatnak jönni, minden kétség nélkül ő felsége hadat indítanak; noha tengeri készületei is igen nagy vagyon, gályákat csinálnak sokakat, lévén oly hír, hogy Máltára is akarna menni, de ez még bizonytalan. Az perzsiai követ is immár nem sok idő mulván beérkezik kegyelmes uram, mert 19. praesentis (az az : Octobris, — a levél november 1-től van dátálva) jött vala Málátából posta, az ott hagyta volt az követet, ki ha ugyan lassan jön is, három hét alatt beérkeznék. 16. october érkezett vala lengyelországi hauptmannak (hettmann helyett) egy levele, melyet 26. september irt volt az vezérnek ő nagyságának, melyet ugyan az én szolgám fordította meg magyarra Zöldfikárnak, ő viszont törökre, — melyben menti magát, hogy mely Mehmed aga nevű törököt muszkához az vezér ő nagysága küldött volt, ntjában az muszka kozákok megölték, és nem az lengyel ko-

zákok ; ugyanennek a töröknek volt egy öcsese Musztafa Celebe ki az kergetésben akadott az lengyel kozákok kezében, azok vitték osztán az hauptmann kezébe, melyet megruházván, és ajándékozván ő nagysága is Muszkaországba békisértetett ; panaszkodik visszön azon, hogy az király ő felsége főkövetét küldvén tatár hánhoz, igen böcsтеленül látta volna. — Kéri azon levelében az vezért ő nagyságát, hogy intse meg az tatár hánt, hogy az király követét böcsülettel lássa ezután. Az adó beérkezése felől is az vezér ő nagysága tudakozott immár és kegyelmcs uram, ahöz képest az mint nagyságod két vagy három levelében is irta, hogy napjára beérkeznek vele, ő nagyságát az szerint tudtam informálni ; bizony pedig igen elkésék az nagyságod postája, ki által valóságost érhettem volna az adóról, az követ uram, s ki lévén kapikihája is denomináltatva, ő nagyságát mature nagyságod certifiálta volna, melyet ez előtt idejébbre meg is irt nagyságod, hogy nem mint most. — Az tatárok nagy veszekedésben voltak az Azaki föld felett, az nagy és kis Négai tatárok az hán előtt mig ott táborban voltak, kivánták, hogy igazítsa el köztük ; melyet az kis Négai tatároknak ítéltek ; azután annyira ment az dolog, hogy ugyan meg is harezoltak egymás között, de az triumphus ugyan ugy is az kis négaiaké lett. — Ezen kívül most egyéb hireink nincsenek kiről nagyságodat kegyelmes uram tudosithatnám, melyet ezután is ha mit érthetek nagyságodnak mint kegyelmes uramnak megírni el nem mülatom. — In reliquo autem etc. — Datum in Civit. Constantinopolitana 1. Novembris Anno Domini 1642.

Illr. Cels. V-ae

humilis etc. etc.

Stephanus Rác. m. p.

P. S. Mely törököt az kozákok levágtak volt, kit az muszkákhoz az vezér ő nagysága küldött volt még tavaly ősszel küldötte volt ő nagysága el.

P. S. Az tatárok között való megharczolás bizonyos dolog kegyelmes uram, mert az vezérhez is mind tatár hántól jöttek, azok féle is panaszlák, kiknek complanatiójára, és össze való békéltetésére, emberét rendelte az vezér ő nagysága, hogy közijébe küldje. -- Minapában irt alázatos nagy-

ságodnak szóló levelemben irtam vala azt is, hogy Máthé vajda ő nagysága bojárjátul császárnak 15 erszény tallért küldött volna; az bizonyos kegyelmes uram, hogy béhozták vala, de az vezérnek mikor az kapikihák értésére adták volna, mondott ő nagysága: mi gondolattal — úgy mond — adott az uratok annyi kincs ajándékot ő hatalmasságának, azért ez legyen nálatok, meglássa, hogy császárnak császári ajándéka legyen, én is, — úgy mond — az uratoknak hatalmas császáruunktól levelet szerzek, hogy vita durante birhassa az vajdaságot, csak hogy ő is, mikor hatalmas császáruunk parancsolja felüljön mellette, ellenségének ellensége, jó akarójának, jó akarója legyen. — Tegnap jött vala hozzám kisebbik kapikihája, ez beszéllette ezeket, — mondá azt is, hogy csak az császárnak való ajándék is 40 ezer tallerra feltelik az vajdának. Én ebben sem látok egyebet csalárd-ságnál, azt veheti ember eszében, hogy ilyen conditiókat akar praescribálni ő nagyságának is, hogy az hová való refugiuma lehetne, onnat is elszakassza, és visszont valamely kicsiny punctumát kívánságának violálja, mindjárt kivethessék, az mint itt az hírek ő nagysága felől folynak vala, melyet az ő nagysága kapikihája erősíti, ha így nem contribuált volna, mazullá is tötték volna. — Rédei uram ő nagysága számára egy néhány türkest vettem kegyelmes uram, melyet ő nagyságának a felől irt levelemben includálván, nagyságodnak szóló levelem mellé includáltam, alázatosan megiszolgálom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak méltóztassa nagyságod megküldeni. — Az császárnak mostani beküldendő ajándék pénzt, az adóval együtt kívánja, hogy ő nagysága az vajda beküldje; az vajda pedig ő nagysága előbb fogta volna küldeni; de az vezér ő nagysága az adóval parancsolja béhozni, csak ezt az summát is jövendőre az adó közzé ne ragasztanák, és azzal is ne többitenék; én egyébbnek kegyelmes uram nem ismerem ez mostani ő nagysága expensáját is az vajdának ő nagyságának haszontalan expensánál most, valameddig Lup-pul vajdaságából nem evelláltatik, ez pedig soha nem szűnik meg ő nagysága ellen való gonosz conspiratióktól, gazdag és dus is; annál inkább csak huznak, vonnak mind az kettőn; az ő nagysága visszavonások pedig ő nekik megmondhatatlan

sok hasznok. — Ugy hallok kegyelmes uram Luppul is beteg lőtt volna, mert doctorért is küldött volt idebé; azt mondják felőle francziában ment volna, mert ábrázatja, torka elfakadozott, és dagadott volna, melyet nagyságod az közelvaló szomszédságban bizonyosabban érthet. — 26. october Brusában ilyen dolog is történt, hogy egy kádi, ki innét ment kádiságra görögöktől szentegyházakat elakarván venni, ki- ben az törökök imádkozni be is mentek erőszak alatt, annak az szentegyháznak főpapja, és az görögök kérték szabadságo- kat ne rontsa meg, lám szultán Mehmed áthnáméja nagyon arról is, hogy szabadságunkban megtartatunk, — arra sem nézünk, hanem fizetünk is; de az kádi azzal nem gondolván ugyan vádolta az szentegyházat, az görögök aztán kövekkel igen meghajgáltak az kádit; az görögökben pedig sokat le- vágtak; melynek inquisitiójára ezelőtt harmadnappal Eup passát küldötte vala el az vezér. — Ezek kegyelmes uram valóban felfuvalkodottak, ha Isten eleikbe valamit nem gördít.

(Az eredetiből Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. N. 5. W. 4. — 243. szám alatt Károly-fejérvári könyvtár.)

LXXII.

Generose Domine, et tanquam Frater mihi plurimum observandissime, servitorum etc.

Az ur Isten kegyelmedet éltesse sokáig sat.

Akarám uram jelenteni kegyemednek, hogy urunkat ő nagyságát Alsó-Vizten találván, az leveleket beküldöttem ő nagyságának, de az tallérokat Fogarasban parancsolá ő nagysága hogy küldjem Konez András uramnak (1-ső Rákoczy Gy. fogarasi számtartója) oda küldöttem; az elköltött 13 tallérokat is meg kíváná ő nagysága, megküldöttem; propriis stipendiis militamus. — (Erre Rákóczy fejedelem saját kezével, a levél szélére ezen jegyzést teszi: „mikor valaki az másét elkölti, méltán megkívánhatja; ezen 13 tal- lért havasalföldi vajdától elvötte az főkövet, (Szalánczi) de azonnal onnét visszajöven adós maradt ő kegyelme“.) — Ki legyen főkövet még akkor nem tudhatám; hanem kellett

szolgámat az János deáknál hagyott hatvanhat tallérért küldönöm, úgy hogy kivegye tőle, és kegyelmed kezéhez adja az tallérokat, kegyelmedet kérem mint uramat igen bizodalmason vegye kezéhez kegyelmed az 66 tallért; és Mohay Mihály szolgámnak küldött leveletem, vigye kegyelmed magába az leveletem megadván szolgámnak; az tallérokat magánál tartsa kegyelmed, és kegyelmed adja az vásárlásokért, az melyeket jegyeztem, hogy vásároljanak rajta; s az mint szemben létemben kértem vala kegyelmedet, hogy ne nehezteljen fel is jegyezgetni, hogy mit mint veszen, igen bizodalmasan kértem kegyelmedet most is, ne szánuja azt az fáradságot érettem, hanem vásárolja kegyelmed, meg és adja szolgám kezébe oly állapottal, hogy valahogy kárt ne tehesen; eddig bizony efélében nem értem ugyan, de hogv ennek utána is ne érjem, azért kérem erre kegyelmedet, kegyelmedet mint uramat meg is kérem ebben meg ue fogyatkoztasson; ha élek, s az én méltatlan szolgálatom valamiben kívántatni fog, bizony megszolgálom kegyelmednek. — János deáktól uram azért vehetem el az tallérokat, hogy nem akarom hogy az én nevem alatt menjen bé; Isten oltalmazzon; az én tetszésemből uram kegyelmed se vigye, ne menjen az mi nevünk alatt hanem ha ez főkövet mellé szerezheti magát, ő lássa; én jónál egyebet hozzá bizony nem ismertem, s nem is kételkedhetném hozzá, de mivel ő nagysága az tolmácsát nem bocsátá el velem, arról veszek példát és kegyelmed is jelen levén uram akkor, érté az ő nagysága parancsolatját; és ne menjen uram a mi nevünk alatt ketten bé, kérem kegyelmedet; szerencsétlenek vagyunk uram mi ketten, az mint én látom; az mivel más él, megárt nekünk ketten látom én. — Ezek után Istennek kegyelmes gondviselése örzése, oltalmazása alá ajánlom kegyelmedet, éltesse jó egészségben kegyelmedet, adjon erőt, és vezérelje szent lelkének általa előtte levő dolgainak jó végbe vitelére, az mi kegyelmes urunknak is kedve szerint, Amen.

Datum ex Mihályfalva die 14-a Novembr : anno 1642.
Gener. Dnis V-ae servitor addictissimus

Stephanus Szalánczi m. p.

Külczim : Generoso Domino Stephano Réthi, de Alsó-Torja, Illust. ac Celsis : Dni principis Dni nostri Clementissimi ad fulgidam Portam ottoman. delegato oratori continuo etc. Domino mihi plurimum observandissimo.

(Az eredetiből Dr Ötvös Ágoston másolatáról) K-fehérvári könyvtár N. 5 W. 4.—344. sz. alatt.)

LXIII.

Tekintetes, nagyságos, méltóságos fővezér.

Hatalmas győzhetetlen császárukhöz való alázatos hűségünk mit kívánjon, jól tudván, nagyságának is atyai kegyes szép intését, izenetét előttem viselvén minden időben. Az ország adóját, és szokott ajándékimat jó idején el készítettem, és annak bevitelére hatalmas császáruk fényes tárházába, főkövetemet, ugymint: nemzetes Szalánczi Istvánt, tanácsomat meg is indítottam vala úgy, hogy az szokott időre be is érkezhett volna az fényes portára, ki minden készületével megirdulván Havasalföldében szintén Tergovistyaig el is ment, mikor onnan szinte indulni akart volna, igen nehéz, veszedelmes betegség találta hirtelen, ott egynehány nap alatt felüdülván, és várván valamennyire való könnyebbséget; látván, hogy semmiképen nem gyógyulhat, és olyan hosszú útra nem indulhat, vissza kellett Havasföldből jönni, kin mennyi busulásom volt, nagyságodnak meg nem írhatom. Mindazáltal Tergovistyán Havasalföldében az adóval, más rendbeli szolgám meg nem tartozott parancsolatomból, hanem az ország adójával, és ajándékimmal megindult, s megyen szép lassan az fényes portára. — Ha immár ugyan semmiképen Szalánczi István hívem, el nem mehet, más főkövetet rendeltem helyette, és ezen két három nap alatt azt készitem, és beküldöm hatalmas császáruk fényes portájára. Nagyságod bölcs, igaz ítélete szerint így értvén, hogy én tiszta, igaz, alázatos hűséget viseltem ő hatalmasságához, s az szokott időre vigyáztam, akkora elkészítettem ajándékimat, és az ország adóját, s meg is indítottam, de ha Isten betegséget bocsátván, jó egészségben megindult főkövetemre, Isten akaratja ellen nem tehettem. — Nagyságodat azért mint méltóságos fővezért, minden becsülettel

való igaz jó akaró uramat kérem; ha követem az adónak, és ajándékimnak hatalmas császárunknak fényes színe eliben való bemutatásra, egy néhány nappal későbben érkezhetik be, ne legyen nehézségére nagyságodnak az kevés várakozás. Hatalmas császár előtt is ez szerént jelentse meg, az egynehány napi késedelemnek okát. Minthogy szemeim mindenkorona fényes portán vigyáznak, és ott alázatos hűségem jelen vagyon, szinte ugy tarthatja nagyságod az adót is, és ajándékimat, mintha már hatalmas császárunk fényes tárházában volna. Követem is nem késik, éjjel nappal az adó után siet. Nagyságod ebben a dologban is, mely ilyen véletlen akaratom ellen történt, mutassa oly atyai kegyes jó akaratját, és gondviselését hozzám, hogy mostani követségem is az ország adójának, és ajándékimnak bemutatása legyen hatalmas császárunk méltósága szerént, nagyságodnak is dicséretes jó hire, neve. Ez mostani egy néhány napi késedelmet alázatos hűséges szolgálattal helyére igyekezem állítani. Tartsa, és éltesse az ur Isten nagyságodat méltóságos nagy állapotjában jó szerencsés sok időig. — Iratott fogarasi várunkban 17 szent András havának. 1642.

(Az eredeti fogalmazó levélből, mely találataték Károly-fejérvári könyvtár N. 5. W. 4. — 342. sz.)

(Dr. Ütvös Ágoston másolatáról)

LXXIV.

Illustrissime, ac Celsissime Princeps Domine etc.

Minden kívánsági szerint való üdvességes áldásival áldja meg az ur Isten nagyságodat kegyelmes uram, az én kegyelmes asszonyommal ő nagyságával, nagyságodhoz tartozó minden kedvesivel egyetemben. — Nem kevés búsulással, és szomorú állapottal értettem kegyelmes uram, nagyságod főkövetének, és fényes portára delegáltatott legátusának véletlen való visszatérését, és az adónak szokott idején kívül ennyire való haladékját administratiójának; noha kegyelmes uram, Szaláncki uram szolgálja, ki ő kegyelme jövetele felől az vezérnek bizonyos hírt hozván, mind jó kedvel és böcsü-

lettel, és illendő kaftannal is honorálván, az adónak szokott idejénél később beérkezése is az követ nram rationabilis excusatiókkal ő nagyságát mind meggyőzván, az mint az ő nagysága maga viselete szavajárása volt, reconciliáltatott vala; de immár hogy eddig is nagyságod sem postáját, és ki legyen más rendeltett követje nagyságodnak, azzal késedelmezni alkalmatosnak nem itélem kegyelmes uram; elég tribulatióban is voltam, hogy nagyságod mature engemet is semmi nemű állapotról a 26. september ez ideig nem tudosita. Az mint azért ezelőtt is nagyságodnak kegyelmes uram megírtam, az nagyságod követe ugy legyen instructus az 5000 arany felől, hogy bizonyoson kívánni fogják, kit immár is az vezér kapuján mindenek publice beszélnek; Zöldfikár aga pedig azzal biztat, hogy nem hiszi, hogy csak megis merje az követ mondani, hogy meg ne hozták volna, mert — ugymond — ha azt mondja, az követre megharagudván az vezér ő nagysága, nem tudom ki complacalja; — igaz dolog kegyelmes uram, én nekem az vezér ő nagysága az üdőtől fogva arról semmi emlékezetet nem tött, hanem immár, egynehányszor Zöldfikár, kire kényszerítettém, feljül megírt beszédére ilyen választ tévén: az vezér ő nagysága, hogy az én kegyelmes uramnak, és az nemes országnak követe által izente, hogy hatalmas császárunk az adót többíteni kívánja 5000 arannyal kívánja, arról még ez követségrül, ugy tudom, sem az én kegyelmes uram, és az ország választ nem tött, ezt pedig aga uram, ugy mondtam, nem az én kegyelmes uramtól értvén, mondom; hanem magamtól, mert ez nyáron mikor ő nagysága előhozta volna ezt az dolgot az követ uraknak, az lön az választétel, hogy arról az dologról nincsen követségek, nem is erre az üdőre való, hanem az adónak administratiójakorra való, mivel pedig ez mostani alkalmatosság kívánja annak válasz adását, elhittem hogy ő nagysága, és az nemes ország hatalmas császárunknak, és ő nagyságának az vezérnek illendőképen való választ adnak. Ez volt replicatiom kegyelmes uram; én nem akartam arról replicálnom, hogy engedtek-e meg az országnak és arról való testimoniális vagyon-e? olyat semmit nem szóltam, hogy ne láttassák üdő napelött csak az én relatiomból is ellenünk valami obstaculumot csi-

nálni; — az követ urak kegyelmes uram, hogy az nyárban itt benn voltanak Kádas Mihály is (Rákoczi udvari embere, kit 1636-ban havasalföldi követnek is felhasznált) ő kegyelmekkel, hallottam ottan hamar, hogy ő kegyelmek kimenének, de bizonyosabban most mentem végére, hogy Leon vajdához menvén (Leo Stefán oláhországi vajda volt 1630—33. 1633-ban június 2-ikán a porta által a vajdaságból letétetett, és Konstantinápolyba vitetett sat. sat. Lásd: Joh: Ch: Engel Geschichte des ung. Reich etc. 4. Band 1-e Abtheilung 285—287 lap) más is ifjú legény volt vele, de annak végére nem meheték, melyet ő (Kádas Mihály) meg tud mondani, practicált volna vele: hogy ha Luppul az vajdára ő nagyságára menne, nagyságod meg ne segitené; — nagyságodnak is esztendőnkint sok ajándékot adna, kinek alatta ő is az havasalföldi vajdaságot apprehendálhatná, neki és Kádas Mihálynak sok jó akarattját ajánlotta volna, mely immár kegyelmes uram az vajdának is ő nagyságának fülében, az kapikihák is nem kevés busulással voltak miatta, melyet a mai napon én előttem is legnyilvánabban manifestáltak az ő nagysága kapikihái; tudván azért ő nagyságát nagyságod jó szomszédságnak, akartam nagyságodnak értésére adni, kívánván tőlem jelen való kötelelenségem is. — Mivel pedig kegyelmes uram, az követ uram késedelmes bejövetele, én nekem is alázatos szolgájának nem kevés akadályomra essék, mert lovaimmal szolgálaim idején beérkezvén, 16 lovak és 13 személyekkel lévén, naponkint kegyelmes uram, sok költséggel vagyok, — alázatosan mint kegyelmes uramnak könyörgök, méltóztassék nagyságod tudositani, ha az követ uram bejön is, helyemben való nagyságod continuus orátára az adót adminisztrálván, és vezérekhez eljárulván, lehessen nagyságod kegyelmes annuentiájából Maurér urammal együtt liber meatusom; méltóztatván nagyságod én nekem is jámbor szolgálatomra előbbeni nagyságod continuus oratorinak szokott uti költséget, úgy mint: az 50 tallért, Maurer urammal megadatni; holott tavaly is Sebessi uramnak nagyságod annyit adott, ne láttassam én is kegyelmes uram ebbéli kegyelmességében is minuáltatni. — Az perzsiái követ kegyelmes uram 21-a praesent, novemb. érkezék Iskiderbe dél tájban, me-

lyet Makszur szultánnak hínak; oly rendbeli ember pedig, hogy mikor az perzsiai királyok inauguráltatnak, ő köti kardot oldalára. Ugyan ezen követ kegyelmes uram 22-ik november ikindi előtt fél órával jöve be Iskiderből Konstantinápolyba, lévén 200 magával, császárnak 14 lovakat, tevék visszont kik ajándékot hoztanak 14 ajándék tevékkel, egyben 86. az követ láttatik kegyelmes uram lenni, mint egy 45 esztendősnak, de szakállát beretváltatja. — Csauszok kik elébe jöttek az csausz passával egyben 86. — Az követ pedig kegyelmes uram még az másik megholt perzsiai királytól expedíáltatott volt; meghalálózván az király . . . és magát visszahivatván; az új királytól denuo ismét úgy expedíáltatott, kinek utjának continuálása immár 7. holnapja. — Az mint nagyságodnak kegyelmes uram 1-ső november alázatos irt levelemben megírtam vala, hogy három hétre legalább béérkezik, szintén a mai napon 3 hete. — Maurer uram is ő kegyelme minden kár nélkül Istennek áldásából érkezett bé 17. november estve, — hírré adván ő nagyságának az vezérnek, az adóval, és solymokkal való elérkezését, ő kegyelmének mindjárt Bujurdét adatott ő nagysága és elébe mene 2 csásuszal az agával, és 2 fiával Zöldfíkar, ő kegyelmét Maurer uramat az ország adójával szép comitussal béhozták. — Az arany váltó zsidókkal is az mint nagyságod kegyelmes parancsolatjából végeztem volt 7 osporában, kiktől kezet is vöttem volt, meg is akarták másolni, de visszont elébbeni fogadásokra emlékezvén, immár az arany váltáshoz hozzá is fogtunk abból úgy hiszem kegyelmes uram nem lenne fogyatozás, csak lenne követe nagyságodnak, ki administrálná az adót, és szokott ajándékokat. — Lovak felől is parancsolt nagyságod kegyelmes uram, melyben én immár munkálódtam is; lovakat találunk, csak nagyságodnak legyen arra való embere, ki ismerjen hozzá; szintén az az török is kínált 3 vagy 4 lóval is, mely Sziliktár passátul Tömösvárrul harmad éve Fejérvárra nagyságodhoz követségbe jött vala; azon kívül másoknál is. — Ezen Kádas Mihály dolgában, hogy Maurer urammal egyet értett volna Kádas, az oláh kapikihák vádolták előttem, de az mikor Maurer uram az dolgot megértette volna, ugyanazon kapikihák sálválták, és attól a suspi-

tiotúl immunisnak én előttem pronuntiálták, melyet elhittem Kádas Mihály ha examenre kel, kilőtt legyen complice, ki kell mondani; hogy pedig ez dolgot előbb nagyságodnak értésére nem adhattam, bizonyoson akartam végére menni, és most valóságos dolog gyanánt írhatom; ez után következendő állapotokról is nagyságodat mint kegyelmes uramat tudósítani el nem mulattam. — In reliquo autem etc. — Datum in Civitate Constantinopolitana 22. Novemb. Anno Domini 1642.

Illustr. Cels. Vestrae

Humillimus fidelisque perpetuus servitor

Stephanus Rácz m. p.

P. S. Ugyan akkor kegyelmes uram, mikor az nyárban az követ urak kimentek volt, Leon vajdának is ki ment volt egy szolgája, melyet az vajda arestáltatott volt, de visszont elbocsátatván 100 tallért adván neki.

(Az eredetiből Dr. Ötös Ágoston másolatáról. Károly-fejérvári könyvtár N. 5. W. 4. — 343. sz.)

LXV.

Illustrissime Celsissime Princeps, ac Domine Due mihi Clementissime, obsequior. servit. meor. in gram. Cels: Vrae humilimam oblationem.

Minden kívánsági szerint való üdvösséges áldásával áldja meg az ur Isten nagyságodat kegyelmes uram, az én kegyelmes asszonyommal, és nagyságodhoz tartozó kedvesivel egyetemben. Porumbákról 10-a 9-bris irt kegyelmes parancsolatját 24-a 9-bris Ikindi után egy órával alázatosan vöttem nagyságodtól mint kegyelmes uramtól, parancsolván nagyságod Szalánczi uram véletlen való visszatérésének okát hogy az vezérnek ő nagyságának adnám értésére, és nagyságodat ő nagysága előtt menteném ki; az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint ő nagyságának értésére adtam, hogy nagyságod meg is indította volt főkövetét; de ő nagyságátul legelső megjelentésemben is semmi idegen szó, ő nagyságátul nem értettem, írta nagyságod azt is: viszont az arena meg keményen fogta volna nagyságodat, és itt benn levő doctorokkal beszélgetvén arról való orvosságokról tudat-

kozzam. Azért az nagyságod kegyelmes paranssolatja szerint az vezér ő nagysága fő doctorával, kit doctor Simoninak hinak eleget beszélgettem, arról irt receptáját vevén nagyságodnak kiküldöttem; udvezült kegyelmes Urunk Bethlen Gábor egy Salsa nevű sidó doctort vitetett vala ki Fejérvárra mely az vezérnek ő nagyságának is doctora, ezzel is közölvén kegyelmes uram receptáját adta; harmadik is egy barátom hollandus mely ugyan magán experiált nyavalya, és mások is mely esküvéssel bizanyítja, hogy ez fü használt neki, mint keljen vele élni, leírta; mely receptákat, és arról való füvet Száva Mihálytól nagyságodnak megküldöttem, ő felsége ezután is ingyen kegyelmessége által, mindattól az veszedelmes, és azokon kívül való nyavalyáktól oltalmazza nagyságodat. Az curlandiai fejedelem ő nagysága *salvus conductus*át kegyelmes uram impetráltam, de az cancellariusnak az 200 tallérral tartozunk, Maurer urammal lettünk kezesek, úgy hogy két hét alatt nagyságod megküldi, mit ha meg nem küldene nagyságod mi rajtunk vehessen meg ő nagysága; elsőben a vezérnek ő nagyságának hogy értésére adtam volt, halasztott arra, hogy menjek végére micsoda ország szomszédságában vagyon, s ha ennek előtte volt-e ide való kereskedések? mert ha az itt benn való fejedelmek, és *confoederatus* országok felé leszen, annak úgy mond hatalmas császároktól áthnáméjok vagyon, nem kellene úgy uti levél; melynek én is kegyelmes uram alattomban végére menvén ő nagysága megadta, az mellett maga is ő nagysága irt nagyságodnak, mindez két levelet nagyságodnak *in specie* ezen postájától kiküldöttem; én kegyelmes uram mely pár formát küldött volt nagyságod azt magyarra megfordítottam, ezt visszont törökre, úgy kívántam, hogy ő nagysága hatalmas császárunk neve alatt adassa ki; az mint az aga, én előttem megolvasta, ő azt mondja, annál is az párnál jobban vagyon írva. — Paranesol nagyságod arról is kegyelmes uram, hogy az porta hadi *prae-paratiójáról* is tudositánám nagyságodat ki ellen készülne: az mint az előtt is nagyságodnak megírtam vala, bizonyos hír az, ha német császár ő felsége azt az summát meg nem küldi, reá mennek, sőt az elmúlt napokban ugyan fő kapuezi passája egy török barátomtól az magyarországi végvárakat

tudakozta is melyek volnának még ő felsége kezénél, arra ilyen szót szóllott: ha az magyar király azt az summát meg nem küldi, két, három végvárát elveszi jövődö esztendőre, hatalmas császárnak úgy is meg kell adni azt az summát, Egyebet kegyelmes uram, most erről írni nagyságodnak nem tudok; kétséggel hiszem, hogy az mostani minden felől való securitásokban birodalmoknak terjesztéseknek alkalmazhatóságát s . . . állják. Fogarashól 17-ik november irt méltóságos levelét nagyságodnak Száva Mihály 5 órakor jó reggel adá meg, azon kegyelmes parancsolatja is nagyságodnak mit contineáljon, kegyelmes uram valósággal értém, azért az fővezérnek ő nagyságának szóló nagyságod levelét ezen napon ebéd előtt magam beadván ő nagyságának, nagyságod méltóságos nevével köszöntöttem, melyet ő nagysága is nagyságodtól böcsülettel vött; azonban tülem kérdé ő nagysága, mit irt volna én nekem nagyságod? jelenté, hogy semmit egyebet nem, hanem hogy ő nagyságának megmondanám, hogy ő nagysága semmire egyébre ne vélje az követnek késedelmét, betegségénél; immár pedig mást rendelvén nagyságod éjjel nappal siet bejönni hatalmas császáruk portájára, melyre ő nagysága többet semmit sem szóla annál, hogy jó, jó! Az nagyságod levelét megfordítván az aga, és ő nagyságának 3-ik decris felvivén, és olvasván előtte, kérdettem ő kegyelmét is, az levél elolvasása után mit szólt volna ő nagysága? ekkor is ő nagysága csak azt felelte, csak ne késsenek, hogy az bairán alatt adhassák be adójokat. Nagyságod az követet sem irta, ki lészen, sem az ő nagysága levelében, sem az én nekem szóló kegyelmes parancsolatjában, noha Száva Mihály megmondá ugyan, de ha ő nagysága a követet kérdette volna, nem mondhattam volna meg bátorsággal, mivel nagyságod énnekem semmit nem irt felőle; eddig még kegyelmes uram mind volt mentségünk, de ha késni fog az nagyságod követe, bizony ezután lehet félelmes, sőt ha parancsolni fog az adónak, és az ahhoz tartozó ajándékoknak felvitele felől, nem biztathatom nagyságodat kegyelmes uram, hogy különben merjünk cselekedni. — Az fővezérnek ha egyszer most kell vala nagyságodnak valami ajándékkal az ordinárium kívül is lenni. Ez kegyelmes uram most az csá-

szár, valamint ez akarja, úgy succedálnak itt minden állapotok. Az Samir passa is, Achmet passa 2-a dec-ris állattak be az diván ülő vezérségbe, annak is ajándék kellene, az pedig császár nénjét tartja, fővezérséget is ha ő obtineálhat; ajándék nélkül az olyant kegyelmes uram nem kellene hagyni. Az peszsiai követtel is az fővezér ő nagysága 29-ik Novemb lön szemben; az csauz passa, csausokkal nagy pompával hozá fel 20. magával megkaftányoztatván, egy csorbacziáját is vele együtt. 3-ik deczember item felvitette vala ő nagysága ezen követet; micsoda követséggel jött legyen, bizony hir gyanánt nem irhatom szintén nagyságodnak, de az mint végére mehettem, hihetős is lehet az indistaniokkal vagyon veszekedése az perzsáknak; Ezek úgy értém kegyelmes uram, derekas confoederatiót akarnának csinálni hatalmas császárunkal mivel az indistániak fenyegették is, hogy reá mennek, hogy innét derekas securitasok levén, inkább ők is resistálhatnának, de az mint értettem, talán reá is mennének ezek az békességnak confirmatiójára, csak Szinárt(hihetőleg: Sirás-t, egy szép város Perzsiában a Bendinir vize mellett) remittálnák, melyet úgy is hallom, vissza is kívánnak; mely persiai követnek követsége valósággal mi legyen, szembe lévén hatalmas császárunkal, és minemű ajándékokat fognak praesentálni, annak idejében bizonyoson tudósíthatom nagyságodat, úgy hiszem kegyelmes uram, a jövő vasárnapon, avagy legalább kedden szemben fog lenni hatalmas császárunkkal. 29-a die november Máthé Vajda ő nagysága kapikihái 2000 tallért administrálának császárnak ajándékban, melylyel contentusok nem lévén, még annyit kívánnak ajándékban, melyért ki is küldöttek az vajdához, hogy mindjárt a 2000 tallért beszoalgáltassa; én mindaddig is nem hiszem kegyelmes uram az assecurációra megadassék ő nagyságának, mig nem látom, most is kérték az vezértől ő negyságától, de immediate csak azt parancsolta, mindjárt meg hozzák, az adó administratiójára ne halasszák, és azt ne várják, azután ő nagysága azon leszen, megszerezze császártól az assecuratiót; elég bizonytalan állapotra adja ő nagysága is ki annyi sok pénzét. Lova kat kegyelmes uram találunk, immár egynehány rendbeli emberséges főemberek magok is unszollottak vele, csak az

pénz érkezik vala bé Macskási után. Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak akarom azt is alázatosan értésére adnom, immár az jövő vasárnap 3 hete leszen, hogy szolgálaim lovaimmal beérkeztek, ki mia bizony sok költségben is estem, csak utamra való költséget is mástól kell szereznem, mivel az mely 40 tallért nagyságod átadatott, eddig szolgálimra, lovaimra elkölt, még pedig mikorra jöjjön be az nagyságod követe, és Réthi uram, annyival több költségbe esem. Nagyságodnak ne legyen nehézségére kegyelmes uram, ha az adót adminisztrálhatjuk, és Réthi uram is tiszteben béállittatik, mivel azután én nekem itt benn semmi dolgom nem levén, mehessek együtt az nagyságod társzekerével ki. — Ez után következő állapotokról is nagyságodat mint kegyelmes uramat tudósítani el nem mulatom. — In reliquo Cels. V. cum universis Vestrae Celsit. charissimis ad vota benne valere desidero. — Datum in Civitate Constantinopolitana, 6-a die mensis Decemb. Anno Domini 1642.

Illustr. Cels. Vestrae

Humilis, fidelisque perpetuus servitor

Stephanus Rácz m. p.

P. S. Még kegyelmes uram olyan persiai szőnyegekre nem akadtunk; hoztanak vala ugyan kettőt, de közel is nincsenek olyanok; ha az persiai követ szemben leszen császárral, az mely eladni való marhákat hoztanak volna ezután levén szabados eladni; attól az 4 szőnyegtől, azon kívül skofium árából maradt volt még nálam kegyelmes uram 50 arany; Isten haza vivén, az mit a többivel vétetett nagyságod, arróvaló signaturával testálhatok; erről kegyelmes uram nagyságod mit parancsol az 50 arany felől; ha Maurer uram kelzébe adjam-e avagy: magammal nagyságodnak ki vigyem; méltóztassék nagyságod kegyelmesen tudósítani.

(Az eredetiből. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról N. 5. W. 4. 326. sz.)

LXXVI.

Illustrissime ac Celsissime princeps etc.

Az ur Isten nagyságodat kegyelmes uram áldja meg minden üdvösséges áldásával, az én kegyelmes asszonyommal

ő nagyságával, és nagyságodhoz tartozó kedvesivel egyetemben. — Jelen való alkalmatosságomat nem akarván elmúlatnom, nagyságodat mint kegyelmes uramat itt benn való állapotokról akarom alázatosan tudósítanom. — Az két oláh országokból az adót kegyelmes uram behozván, az moldvaiak 8-a Decemb. és az havasalföldiek 9-a praesentis adminisztrálták. Ő nagysága az vezér parancsolta volt azt is, hogy 9-a mi is adminisztráljuk, de mivel az idő rövid volt hozzá, ő nagysága halasztotta az jövő szombatra, id est ad 13-a praesentis; ma viszont ő nagyságát requiráltam vala, hogy ő nagysága kegyelmessége accedálna administratióját az adónak és differálna az követ bejövetelére; melyre ő nagysága megparancsolá: hogy különben ne cselekednénk, hanem az jövő szombatra az adót adminisztráljuk, mivel ezelőtt is mindenkor az oláhok adójánál előbb szokott adminisztrálni az erdélyi adó. — Az kupák és solymok bészolgáltatását ő nagysága halasztotta kegyelmes uram az főkövet bejövetelére, hogy az főkövet adminisztrálhassa hatalmas császárunknak; eddig még idegenséget az vezértől ő nagyságától sem értettem kegyelmes uram, noha ma ugyan tréfáldott is, hogy talán azért nem igyekezik az főkövet bejönni, hogy tudja: most bőjt vagy, és nem léssen vendégség az divánban; Az jó Istent ezután és alázatos imádságunk által kérjük, hogy minden akadályos dolgokat elhárítván előlünk, nagyságodnak méltóságának terjedésére, és édes hazánknak megmaradására, és szabadságunknak incrementumára szolgálhassunk.

Alázatosan mint kegyelmes uramat tudósíthatom nagyságodat ilyen dolgokról is, többi között pedig erről is; Kolosvárról igen kezdenek szaporodni viszont az Székely Mózes hada, mert ismét az Eppel János öcsese kinek anyjával egy Majtfel István bejött Konstantinapolyba, 10-a decembr. ide jött volna az sárájba, itt kereste az bátyját Eppel Jánost, megbeszélé, hogy félesztendeje Kolosvárról elment Lengyelországba; ugyan kolozsvári Pákai István vitte Lengyelországba is, Lengyelországból Moldvára, és onnan áros örmény emberekkel jött be; az melyből kegyelmes uram kitetszik; hogy ha nagyságod országában levő ártalmas em-

berek levelet akarnak küldeni Lengyelországra, kereskedő emberek onnat is beiktathatják csalárd leveleket. — Musza passának ő nagyságának, egy Mehmet aga nevű kapuczi passája 9-a decemb. érkezett vala Budáról, mely azt hozta, hogy [római császár ő felsége intermintiusa Komáromban lévén, ha innen internuntius nem megyen, cum imperialibus császárhoz, ők sem indulnak ki onnat, ezt az hírt Musza passa Mehmet aga nevű kapuczi passája is irta volt ő nagysága Musza passának, hogy küldje magától császárhoz, megmondván ő felségének, hogy elég kis követ járt, és 9 esztendeje immár hogy három ízben kellett volna főkövetnek innét is oda, és onnét is ide jönni az zsittvai toroki végzés szerint, azért főkövetet küldvén onnat innét is a szerint küldenék; de értésére levén ő felségének micsoda állapottal Musza passától akarna az Mehmet aga menni, nem recipiálták, és nem engedték elmenni; 10 praesentis hivatván az vezér az német agenst igen kemény szókkal szóllott neki ő nagysága, csak procrastinalnának, és üdőt hallgatnának, azt mondván ő nagysága: — egy szava vagyon; az mint az előtt megmondotta: ha főkövet jön, acceptálják és innét is küldenék, de az internuntiumt nem acceptálja egyáltalában. — 11-a praesentis iratá ő nagysága viszont Musza passának igen serio, hogy minden sánczagságokban megparancsolja innét az ők részéről az békességet igen megtartának; ha császár ő felsége részéről okot adnak, és ugyan végezéseket nem praestálják Isten előtt ők adjanak arról is számot. Még az perzsiai követtel szemben nem volt császár, hogy követségeknek bizonyosabban, és ajándékoknak végére mehettem volna kegyelmes uram, ha az üdő alatt még itt benn kell lenni, szemben lesznek, arról is és azután következő állapotokról nagyságodat mint kegyelmes uramat tudositani el nem mulatom. — In reliqu. autem Ill. Cels. V-rae cum universis V-ae Celsi charissimis ad vota bene valere desidero. — Datum in Civitate Constantinopolitanae 12-a Decembr. Anno Domini 1642. Humilis fidelisque perpetuus Servitor Illr. Cels. V-rae Stephanus Rácz m. p.

(Az eredetiből: Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. Károly-kehérvári könyvtár N. 5. 4—330. sz. alatt.)

LXXVII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps etc.

Minden üdvösséges áldásával áldja meg az ur Isten nagyságotat kegyelmes uram, az én kegyelmes asszonyommal ő nagyságával, és nagyságodhoz tartozó kedvesivel egyetemben. — Hogy nagyságotat nekem kegyelmes uramat itt benn való állapotok felől későn tudosithatom, arról nagyságod kegyelmesen meg bocsásson, nem az magam restsége, és gondviseletlensége, hanem az vajda ő nagysága kállérésának (lovass postának) szokott járása volt obstaculumom. Az adót kegyelmes uram az fő-vezér bekívánván, ő nagyságát kegyelmes parancsolatja szerint nagyságodnak requiráltam, hogy nagyságod főkövetje bejövetelére várokoztatná, de ő nagysága ilyen választ adván, hogy az két oláh országból az adó administráltatván ennek az erdélyi adónak előbb kellett volna beadatni; mivel hatalmas császáruknak zsebbe való pénze, azért administráljuk, hátra hagyván az ajándékokat császár ő hatalmassága és solymokat az főkövet bejövetelére; azért az adót kegyelmes uram 13-a decembr. felvivén elsőbben is maga ő nagysága, és diván ülő vezérek előtt békével nevetéssel Maurer uramtól kérdé: hová tette az fő követet? talán maga ötte meg az utban, az Ráznándzihoz ki perceptora az contributióknak administráltuk az adót azon napon sine omni defectu; az előbbeni szokás szerint, hogy akadályoskodtak sokat, most is igen hányták volna az aranyokat, de kiesinyadománnyal meggyőzván, 14-a decem. az adóról való quietantiát is magam kivén, Maurer uramnak kezébe adtam; semmi emlékezet nem lévén sem vezértül, és perceptortul az 5000 aranyról; azt itélem kegyelmes uram ezután főkövet ő kegyelme által, az ki talán nem is leszen disputatio nélkül, akkor emlékeztetnek az ötezer aranyról; hogy pedig az idő alatt Körösi uram ő kegyelme utban volt is, ő nagysága két ízben is tudakozott hová lött nagyságod követje; de semmi idegenséget nem vöttem Isten áldásából eszembe, melyre ő nagyságának illendő válassza lött. — Az jó Isten kegyelmét békével, és jó szerencsésen utjában

vezérelvén hivatott ki Kucsuk-mezőre 21-a és azon napon értésére adván fővezérnek ő nagyságnak ő kegyelme oda való érkezését, mindjárt csauszoknak parancsolt, és 22-a praesentis szép solennitással ő kegyelmét behoztuk, mert 19 csauszok kijövéen és az aga is két fiával, comitáltuk becsülettel; ő kegyelme pedig nagyságod becsületére, és méltóságához tartozó kötelessége szerint annak böcsülettel megfelelően, immár helyben vagy on ő kegyelme, ház öltözete is mature ő kegyelmének kiszolgáltattott; egy szóval kegyelmes uram az jó Isten kegyelmességéből, még addig semmi nemű akadályunk méltósága ellen nagyságodnak, és országának szabadsága kívül nincsen, kit ő felsége az ur Isten hatalma által ezután is távoztasson el. — Kucsukmezőn 21-a decemb. vöttem aláza-tonon nagyságod kegyelmes parancsolatját, 24-a Kumanáról*) irtam ante horam ikindis ő kegyelmének, az mint eddig való állapotok forgottak, kiket ő kegyelmének kellett volna érteni, megmondottam, azonban hogyan tapasztalhat, nagyságod kegyelmessége. Azon kegyelmes parancsolatjában vévén hogy jámbor eddig való szolgálatom után való kimenetelése-mre szabadságot adván nagyságod, mint kegyelmes uramnak aláza-tonon, és hiven teljes életcembem igyekezem meg-szolgá-lnom. Én is kegyelmes uram Réthi uramnak egész Kon-stanczinapolyt, és az erdélyi házat ő kegyelmének conferál-tam, megmutatván azoknak minden... ő kegyelmének meg-mondottam, hogy az ur Isten mennyei segítséget suppeditál-vánIstennek dicsőségére, nagyságodnak kegyelmes uramnak méltóságára, és a hazának szabadságának incrementumára szolgálhasson nagy haszonnal ő kegyelme. — In reliquo etc. Datum in Civit. Constantinopolitana 23-a Decemb. Anno Domini 1642.

Illustr. Cels. Vestrae.

Humilis fidelisque perpetuus servus

Stephanus Rácz m. p.

(Az eredetiből Dr. Ötvös Ágoston másolatáról N 5. W. 4. 300. sz. alatt.)

*) így! — vagy ez, vagy a levél kelése napja hibás. —

LXXVIII.

Georgius Rákóczi Dei gratia etc. etc.

Generose fidelis nobis dilecte salutem et gratiam nostram.

Az török deákkal csak tegnap fordíthattuk meg, mind az kurlandiai hercegeknek, s nekünk irt török leveleket. Az herceg levelében három difficultást látunk: egyiket hogy nincs Velenceze bele írva, sem az afrikai portusok, kik hatalmas császáruk birodalmi alatt vannak, hogy azokra az helyekre is szabadosan jár hassanak, megadván az igaz szokott harminczadot; másikat, hogy csak maga országa beli marhákkal legyen szabad kereskedni, holott az ő országa, melyet a lengyel király kegyelmessége által bír, onnét igen drága marhákkal nem kereskedhetik, hanem más országi marhákkal; s kívántatott volna, hogy generaliter lött volna akár honnat valókkal is; hogy igen gyengén vagyon az tisztekre a parancsolat. Mi azt remélljük, az levélre az herceg oda nem küldi hajóit, az is obstalván előtte, hogy ő ott emberét tartsa kívül láttatnék a lengyel koronától elszakadni. Ezeket azért ha lehetne kegyelmednek megkellene emendáltatni, és ennél jobban extrahálni. — Im mássát beküldöttük a török leveleknek; s az herceg mint kívánta, az ott benn vagyon, s ha úgy megadnák de verbo ad verbum, az is jobb lenne ennél; mi azért az hercegeknek elküldtük. Zöldfikárral kegyelmed communicálhatja az dolgot, kinek mi levelet is irattunk, adja meg kegyelmed neki. Itt erős üdők járnak, száraz üdő vagyon és félő az vetéseknek meg ne ártson. Az gallus Szilesiát is megvőtte; Az angliai király hadát az parlamentum megverte, mind két részről ezeket mondják, hogy elvesztek, az mint az inclusából kegyelmed megláthatja. Az magyar országi gyűlés elmúlt. — In reliquo eidem gratiose propensi manemus. Datum im Civitate nostra Alba Julia die 23-a mensis Decemb. 1642.

G. Rákoczy m. p.

Ez alá Rákóczy saját kezével ezeket írja „12 die praesentensis irt kegyelmed levelet is mi tegnap estve 6 óraker vőtük vala el; az adót ha bé kellett kegyelmeteknek adni az vezér ő nagysága kívánságára, és hatalmas császáruk parancso-

latjára által mehet kegyelmed... tartani kellett volna s Körösi uram is annál hamarébb befordulhatott eddig, ő kegyelmének be kellett régen érkezni, mert holnap leszen talán 12 napja, hogy Száva Mihály az Novák havason túl eljött volt mellőle. Kolozsvárról hogy ott benn igen kezdenek bemenni értjük, s ha lehet minden módokat felkeresünk, hogy meg- orvosolhassuk. Az felső állapotokra nézve inkább véljük azt, hogy római császár ő felsége engedni fog hatalmas császáruk kívánságának. 25-a decembr. estve 6 orakor.“

Külczim: Genereso Stephano Rác, de Gálos-Petri, in fulgida Porta ottomanica oratori nostro continuo, Vice-Comiti Comitatus Bihariensis etc. Fideli nobis dilecto. — „1643 10-a Januar. Reddit. per Cursorem Száva vesperi,“ — (ezen praesentátát nem Rác István, hanem Réthi István saját kezűleg jegyzi fel).

(Az eredetiből. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. Károly-kehérvári könyvtár N. 5. W. 4. — 332 sz.)

LXXIX.

Georgius Rákoczy, Dei Gratia Princeps Tranie, Partium Regni Hung. Duus, et siculorum Comes etc.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Elhittük, eddig kegyelmetek is beérkezvén, az adónak administrálását experiálhatta, melyet ő nagysága a fővezér ad 13-a diem praesentis kívánt volt beadminisztrálni; kegyelmetek is az kupákkal, solymokkal hatalmas császár elébe mehetett, s tisztába beállhatott, kiben kegyelmed mint viselje magát, mi kegyelmedet azokról bővebben nem instruáljuk, tudván hogy már abban az állapotban nem csak egy izben forgott, s az ott való állapotokat jól tudja, s nem is kételkedünk benne, hogy kegyelmed ezután is, mint eddig, mind házájához való szeretetét s mind pedig nekünk tartozó kötelességét szeme előtt viselvén, igaz hűséggel és szorgalmatos vigyázással fog megfellelni hivataljának, kit mi is úgy vehetünk kegyelmesen; mivel peniglen bizonyos szükséges vásárlásokért Száva Mihályt ismét bekeletvén küldenünk, kilencz száz tallért is küldünk tőle Maurer Mihály kezéhez, kivel ha ott

benn nem érné Száva Mihály, megparancsoltuk Maurer Mihálynak, hogy kegyelmed kezéhez küldje a pénzt, kin mi nekünk kegyelmed három hiuz láb mennél szebb, s bojtosabb bellést vegyen; s nyusztláb béllés is mennél szebbet, s bojtosbat lehet hármat. -- Lévéen egy igen igen szép fejedelem embernek való hiuz mál béllésre is szükségünk, s két gallérnak való igen igen szép hiuz málra is, kik ugyan szépek legyenek mind az béllésekkel együtt, s ha talál kegyelmed, s meghinnének az árára, s ugy, hogy itt kinn mi is meglátnánk, s ha tetszenék csak az árát küldenők meg, s ha nem, a bellést küldenők kár nélkül. — Minden dolgokról, állapotokról kegyelmed bennünket gyakran tudósítani el ne mulasszon. Secus non factur. — Eidem in reliquo gratiose propensi manemus. — Datum in Civitate nostra Alba Julia die 25-a Dec. Anno Domini 1642.

G. Rákóczy m. p.

Külczim : Generoso Stephano Réthi etc. „1643. 10-a die Januar. reddit. per cursorem Száva vesperi.“ — (Réthi praesentátája.)

(Az eredetiből : Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. Károly-fejérvári könyvtár N. 5. W. 4. 333. sz.)

LXXX.

Kegyelmes uram, fejedelmem. alázatosan vöttem az nagyságod parancsolatját az includált levelekkel, párvákkal; az mint lehetett olvastam őket, de nem úgy, mint magam is akartam volna, mert szintén mostan felette igen nagy kínban vagyok egyik lábommal, bezzeg még soha így nem bánt velem. — Az szegény Toldi György tüzes hév nyársával fogott hozám (t. i. köszvény), meddig tartson: nem tudom; ha Isten ő szent felsége rajtam nem könyörül, s az másik lábomra is reá jó, soha nem tudom, mint állhasson ekkor.

Azt hiszem, eddig beadták az adót az portán, valami lehet az oka, ha nem kérdették: menyi az adó? avagy az főkövet examenjére halasztották, ha beadásakor, és quietantia kéréskor nem szólltak felőle, talám elfeledték, s ha elfelejtenék csak Zöldfikár dolga volna. Eddig elvált. — Az Rác István uram levelét vissza küldöm kegyelmes uram. — Az mely

írásokról pedig nagyságod kegyelmes uram parancsol, több írásim között vannak más házbán, én bizony most, oda nem mehetek, fel sem kelhetvén ágyamból: hanem legelső alkalmatossággal, ha fel kelhetek, megküldöm nagyságodnak, avagy magam megviszem, ha felettébb nem siető.

Palatinns uram levelére, s kívánságára illendő választ íratott nagyságod; eleget érthet az jó ur abból, s tacite megis mutogatta nagyságod mire nézzzen titkos tanácskozások, s inclinatiojok. Isten alá vivén, talán addig több dolgokat is érthet nagyságod, s abból is információt vehet, jövőendő állapotok felől.

Veres Máthé pap zelussal írta, a mit írt! Nekünk szabad, de császáruk ő felségének nem szabad, mert solemnii, et publico juramento praestito megigérte az religiónak szabados exercitiumát. Elég alázatosan acquiescálnak az statusok az gyűlés conclusiójának, ex necessitate virtutem fecerunt. Ezek immár mind meglöttek, mi következik? Isten tudja, ő szent felsége is fogja igazgatni őket, akár mely mélységes tanácsot forraljanak is ez ellen.

Mostan kegyelmes uram; az nagyságtok búsulása bizony nagy búsulás! és elég próba alatt vagyon nagyságtok; kinek jó kimenetele csak Isten kezében vagyon. Azonközben nagyságodnak is, mint keresztény édes atyának és anyának illik szorgalmatoskodni. Kegyelmesen kívánja nagyságod vékony censurámat érteni: ha még is ex superabundanti reá kérdesse nagyságtok mind az asszonyt, és mind az kisasszonyt (t. i. özvegy Báthori Andrásné született Zakreska Annát, és ennek leányát Báthori Zsófát mint az ifju Rákóczy György mátkáját) előbbeni ígérekhez tartják-e magokat, nem eskedték-e meg az kisasszonyt akár mint, s akár ki által az pápista hitre, és ha el akarja-e az pápista hitet hagyni? Másodszor, ennek az kérdésnek Somlyón-e mostan, avagy Fejérvárra kell lenni?

Nagyságodnak maga lelkiismeretének salvalására mindenedet meg kell próbálni ex super abundantis; Mindazáltal ezekről az punctumokról, s még többekről is nagyságtok az mult nyáron Vinczen, Fejérvárott, Gyógy-ferdőben szemtől szemben az asszonyok is jelen levén eleget tractált, valami

lehetett, mindeneket megpróbált; az asszony is a mit mondott az kisasszonynak, s arra kezét is bévevé nagyságod; nem hihetem : mások által is ennél többet cselekedhessék velek. Mindazáltal ex super abundanti hivassa nagyságod Mezei Gáspár uramat, lelki ismeretére kérdeze meg, mit vehetett eszébe az asszonyok állapotjában; izenhet tőle, mintha nagyságod valami helyt hallott volna felőlők ellenkezőt; azért lássák, és igazán egyáltaljában mondják meg nagyságtok előtt tött fogadásokhoz akarják-e magokat tartani, és ha kívántatik, egy meghűtt emberét is elküldheti vele.

Fejérvárott pedig az esküdtetés előtt de necesse meg kelletik lenni akár küldjön Somlyóra, s akár ne; ilyen okon papok uramék is tudják már azt, hogy nagyságodnak az volt az asszonyokhoz is izenete, hogy annak az kérdésnek meg kelletik lenni. Ezek az praeliminarek kegyelmes uram immár is meglennének, az nagyságtok édes atyai és anyai szerelmes gyermekéhez, az Isten tiszteletéhez való buzgóságos szeretéből, de még ezek csak plántálások : öntözése akkor leszen, mikor ő nagyságokat Isten az szent házasság által megegyesíti; ifju urunk ő nagysága magát az nagyságtok szép Istenes tanításához fogná fiui engedelmességgel alkalmaztatni, nagyságtoknak is édes atyai, és anyai vigyázása leszen rájuk szüntelen; ez már kegyelmes uram öntözés leszen; mindezek után kegyelmes uram, az incrementum, és nevededés, s az egy élő Istennek szent áldása leszen.

Az több dolgok kegyelmes uram csak olyak mind, mint egy tractatus, alkuvás, de mindeniknek effectuálása forog, és áll ifju urunk ő nagysága fiui engedelmességén, illendő és az nagyságtok oktatása szerént való magaviselésén, kire segítje az ur Isten ő nagyságát irgalmasságából.

Még nagyságtok ennél jobbat fel nem találhat ez dologban, maradjon ebben, mivel immár in fine finali vagy az dolog, ebben nehéz az regressus.

Az ur Isten kegyelmes uram nagyságtokat éltesse, busulását s félelmes gondolkozását örvendetes állapotra fordítsa, sok szent ünnep napokat, új esztendőket, engedjen ő felsége nagyságtoknak lelki testi csendességben, közönséges békes-

ségben érhetni, el is tölthetni. — In Kolozsvár die 28-a Decembris 1642.

Kegyelmes uram nagyságodnak alázatos szolgálja

Kassai István m. p.

P. S. Az több levelek sem vesztek el kegyelmes uram, de bizony az nagy fájdalom mostan nem enged bővebb írásra, ehhez is egy néhány uttal kezdettem.

Az eredetiből. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly-fejérvári könyvtár N. 5. IV. 4. — 346. szám alatt.)

LXXXI.

Illustrissime ac Celsissime princeps etc.

Kivánsági szerint való minden üdvösséges áldásával áldja meg az ur Isten nagyságodat kegyelmes uram az én kegyelmes asszonyommal ő nagyságával, nagyságodhoz tartozó minden kedvesivel egyetemben. Alázatosan mint kegyelmes uramnak kelletik meg írnom, itt benn való főkövet uram ő kegyelme az vezérrel ő nagyságával, és azután hatalmas császárunkkal való szemben létünk mint succedáltanak. 27-a Decembr. parancsolván fővezér ő nagysága, hogy főkövet urammal szemben lenni, ő kegyelmét szép comitussal felkisérvén és nagyságod ordinárium szerint való ajándékát praesentálván elsőbbben is nagyságod egészsége felől becsülettel értekezvén, mint vagyon nagyságod, és ifju urunk és ha tisztiben váradi főkapitányságban ül-e ő nagysága? hatalmas császárunktól ő nagyságának küldött zászlóját, botját, athnamét magánál tartja ő nagysága? ő kegyelme azért főkövet uram illendő választ tévén ő nagyságának: nagyságod hatalmas császárunk szolgálatjára jó egészségben vagyon, ifju urunk pedig Váradon tisztében, azokat pedig az megnevezett eszközöket ő nagysága magánál tartja, mivel pedig kegyelmes uram ő nagysága hatalmas császárunk az confirmatiohoz tartozó eszközök felől inopinate tudakozott ő kegyelmétől abban valami kicsiny fogatkozás esett, mert az előtt itt benn levő nagyságod követétől is tudakozván ő nagysága, azokat hol tartának? ő kegyelmek akkor azt felelték, hogy nagyságod

tárházába teszik be, és nagyságod éltéig annak ott kell állani. — Annakutána kegyelmes uram igen szorgalmasan tudakozván ő nagysága főkövet uramtól az oda fel való állapotokról azt mondván, ennekelőtte is parancsoltuk volt kapitányjának hogy írjon nagyságodnak, minket tudositana ő nagysága minden oda fel való állapotokról; kire ő kegyelme főkövet uram választ tévén, hogy ha mi oly bizonyos conflictusok eddig lőtt volna ez két hadnak, el sem mullatta volna nagyságod, mely szolgáját pedig nagyságod azoknak tudakozására, és bizonyos hír hozására küldött, megbetegedvén oda vágyon és ha mi leszen nagyságának hírével leszen; végtére ő nagysága fővezér mondá: mi állapottal volna császár és svédek hada, és menyi földre egymástól, Béctől is hány mélyföldre? azokra ő kegyelme articulativ választ tévén, hogy mint egy négy mélyföldnyire voltak egymástól táborban és sánczban; Béctől pedig 2 napi járó földnyire, mivel Olmocz nem meszszebb 2 napi járó földnél. Azután tön ilyen kérdést ő nagysága, immár az téli üdő rajtok, hó, eső, hideg vágyon táborban és sánczban lakniok nem lehet kire ő kegyelme Körösi uram mondá: ugy vágyon nagyságos uram, az tél rajtok, de ők sánczokban hajlékokat csinálnak, még is mind addig míg dolgok el nem válik, sánczokban hevernek, kire elég példa üdvezült fejedelem ő nagysága németek ellen való féle hadakozása. Végtére az császár hadát kérdé ő nagysága és svédek, melyik több, erősebb? kire ő kegyelme felelé hogy több az császár hada, mert két részben van, egyik az nagyobb része Galliában van, az pedig ki az svédek ellen Slesiában, előttük lévén római császár öcsese Leopoldus, kinek száma mint egy 35 ezer; az svédeké pedig lehet 24 ezer, de válogatott jó erős, és mind szín nép, kiknek immár ha eddig is, de nem sokára kell harczoknak lenni. Tudakozá ő nagysága karddal harczolnak-e, vágyon-e ágyujok? melyet ő kegyelme eléggé exagerála, hogy kardjok nincsen ugyan, hanem koczpergjek, de ők ezzel nem harczolnak, hanem szörnyü rettenetes lövésekkel, ágyukkal és puskákkal; sőt ennyi esztendőktől fogva kibeszélhetetlen mesterséges tüzes szerszámokat kitalálván, vesztik egymást tüzes stratagemakkal, kapitányjok, hadnagyjok,

s mind az felső rendek elül forgolodván az hadak közt. Ezek mind meglévén, utoljára mondá ő nagysága, minket az francziák és svédek sollicitálnak, hogy nekik segítséget adnánk császár ellen (akarnátok-e?) ha ő nagyságának az fejedelemnek megengednők, segítséget is mellé adván, hogy császár ellen hadakoznék. Mely szóra felállván ő kegyelme követ uram, ő nagyságának köntöséhez békéltet, megköszönvén nagyságodhoz atyjai jó indulatját, és hatalmas császárunk kegyelmességét, ezt mondván: arról ő kegyelmének nincsen követsége; melyre mindjárt ő nagysága mondá: mi is úgy mond szóbeszéd közben mondjuk, ha az új esztendőre való ajándék pénzt meg nem küldené német császár hatalmas császárunknak, és ha megküldené, császár mellé segítségül elküldené ő nagyságát nem bánja-e, melyre az előbbeni válasszal egyebet nem referált ő kegyelme is; mondá ugyan ő nagysága, hogy most francziától, és az svédektől követeket is várna az Fehértengerről. Ezeknekutána kegyelmes uram ő nagyságának bemutatottuk Réthi uramat, nem állhatá szónélkül ő nagysága Réthi uramat, ezt mondván: megvagyon az kocza kapikihája. — Istennek neve legyen áldott kegyelmes uram, nagyságod méltóságára intradatája böcsületes, és az ellenkezőknek diluálására tekintetes lön ő nagyságánál való excipiálásunk; nem említvén és elő sem hozván ő nagysága az 5000 aranyat. Főkövet uramnak tisztességes kaftánt, nekünk is ahoz illendőt; mely kaftányoknak adása is, hogy jókat adtanak mutat jó kimenetelére itt benn való nagyságod dolgaira. Annakutána kegyelmes uram 28-ik december visszont hatalmas császárunk portájára ordinárium szerint való nagyságod ajándékival, és solymokkal megindulván, mi az nagyságod szolgálatjára elég felesen is vagyunk szép comitátussal, csásuszokkal, kik voltanak 19 mind felmenet, és jövet az kazul követ háza előtt vittének el, és felérkezvén az második kapura, mely az diván udvarnak kapuja, ott egy keveset belől várakoztatának, miglen ő nagysága fővezér, és több divánban való vezérek az audientiához magokst praeparálták; annakutána bevívén az divánba bennünket, megízené ő nagysága az fővezér, hogy ő kegyelme követ uram s mi csak az ő nagysága köntösét csókolnók, az több vezéreket pedig

nem; az mely úgy is lön kegyelmes uram, és az szokás szerint leültetvén követ uramat ő nagysága eleibe, ugyan alkalmas időig gondolkodék magában ő nagysága; végtére monda Körösi uramnak jelentené meg ő kegyelme az vezéreknek előtte is, mi az oka ő kegyelme késedelmének és miért nem lehetett ő kegyelme jelen az adó administratióján? melyet ő kegyelme voltaképen exaggerálá, és nagyságod előbbeni követje Szalánczi uram betegségét megmondá; azonban visszont kérdé azt is ő nagysága, nagyságod mennyi idős ember lehet? ő kegyelme az mint eszembe jut, mint egy 49 esztendősnék monda nagyságodat; az országban bőség vagy-e? és hó lehet-e? ő kegyelme arra is azt felelte, hogy hatalmas császáruk jó szerencséjére Istennek hála buza, és mindenféle gabona bőven, az hónak havason pedig, hogy ő kegyelme által jött volna ott volt immár is hó. Annakutána pedig az hajduk felől tudakozék ő nagysága, ha az erdélyi párton valók volnának-e többen, hogy nem mint az császár ő felsége pártján? és mennyi hajduváros volna az erdélyi párton? kire ő kegyelme monda: lehet 24 vagy 25 város de igen rakottak; az császár pártján 6 vagy 7. Azt is visszont kérdé ő nagysága egyik az másikat megsegíti-e? és ha a fejedelem ő nagysága kívánná az császár pártján valók segítségét, mellette lennének? ő kegyelme arra azt monda: kegyelmes uram ez ideig még Erdély ellen nem voltak. — Az palkonyai palánk felől is tudakozék; melyet ő kegyelme megmondá jó távul (lenni) az nagyságod birodalmától, sőt az Tiszán is túl, ő felsége birodalmához való. Azonban kegyelmes uram, az ebédhez fogván főkövet uram, fővezérrel ő nagyságával, és Kinán Kurzi Mehmet passával ött. Minket is egyik vezér asztalához ültetvén Réthi urammal és Maurer urammal, és öcsémmel Rácz Jánossal; de engemet fővezér ő nagysága maga megszólítván, defterdár vezér Mehmet passa is nisztándzsi vezér Musztafa passa asztalához ültete, és igen laute lön kegyelmes uram vendégségünk; mely bücsülettel való tractáltásunk nagyságod előtt való méltóságos fejedelmek is, praedecessorinak idejekben is, hogy ily bücsülettel lött volna, nem emlékeznek; kiért is ur Istennek szent neve áldassék érette. Eddig kegyelmes uram, mind bücsülettel, és jól voltanak kezdete, és közcepe

nagyságod dolgainak, vége noha bizonytalan kegyelmes uram, mindazáltal kezdete, és közepe arra collimálnak, hogy jó exitusa is succedáljon. Mindezek meglévén kegyelmes uram, ez után illendő, és jó kaftányokkal megkaftányozván az aga; az főkövet uram, magam, Réthi és Maurer uramékkal együtt bevitetvén ő hatalmassága eleibe declaráltattunk, és helyembe való continuus oratorságra Réthi uramat ő hatalmasságának introducálván bemutatattuk. Mellyre az ur Isten ő kegyelmét segítse, hogy nagyságodnak nekem kegyelmes uramnak méltóságára, és az mi édes hazánknak békességes megmaradására nagyságod ő kegyelmére bizandó dolgainak serényen való expeditiójára nagyobb haszonnal szolgálhasson. 7. decemb. Örményesről irt kegyelmes parancsolatját nagyságodnak 25. praesentis 8. hora matutina alázatosan vöttem nagyságodtól, mint kegyelmes uramtól, az nagyságod méltóságos levele collimál kegyelmes uram mindenestül többnyire az nagyságod főkövetének késcdelme mi legyen oka; az immár Isten kegyelmességéből végben ment; kegyelmes uram, hogy Zöldfikár aga az 5000 aranyat serio emlegette, az is főkövet uram előtt, az agától bőven volt emlékezetben, kiről ő kegyelme gyenge, és tudatlan elménkhez képest mennyei ő felsége talentumát nyújtotta; konkludáltunk vala is főkövet urammal micsoda ratiokkal és argumentumokkal éljen ő kegyelme, és mentül könnyebben, gyengébben, alázatosabban viselvén arról ő kegyelme beszélgetését, melylyel digressiot csinálhat azt követné, ő kegyelme; de még eddig, mint feljebb is írárnagyságodnak semmi emlékezet nem volt, és ha lenne is, tempore finalis expeditionis lenne, de immár arra ő kegyelmének való praeparatiója; parancsol nagyságod kegyelmes uram arról is, hogy mi semmi ígéretet ne tennénk; oltalmazzon Isten attól, hogy nagyságod kegyelmes parancsolatján kívül semmit is cselekednénk, annyival inkább hazánk szabadsága rontására való praejuditiumot, kárt követnénk; ugy veszem eszembe talán könnyen is akarnak az kívánság mellől, és 5000 arany mellől távozni. Nagyságod kegyelmes felőlem való provisioját, és haza menetelemre való szabad meátusomnak megengedését alázatosan mint kegyelmes uramnak megigyekezem nagyságodnak szolgálnom; immár 6 hete kegyelmes uram, hogy lo-

vaim, szolgálaim itt benn vagynak, ő felsége bizonyágom mennyi sok költségbe estem, mástól kérvén csak utamra való költséget is kiről nagyságodat mint kegyelmes uramat aláza-toson requiráltam vala is, de semmi válaszom nem lőn. — Az persiai követ felől is ír nagyságod, hogy annál is jó lovakat keresnék, még kegyelmes uram szemben nem voltak, az hire az, hogy holnapután*) lenne szemben ő hatalmasságával, de azoknál nagyságodnak való lovakat nem találhatni. Mar-hákat hoztanak ugyan kegyelmes uram, de senkit hozzájuk nem bocsátanak, jáncsárok őrzik kapuikat; az is az hire, hogy addig nem szabad marhájokat is árulni, míg ő hatalmasságá-val nem lesznek szemben, az után ha mi marhájok leszen Réthi uramnak nagyságod parancsolván effectuálhatja; én is mindazonáltal az nagyságod kegyelmes parancsolatját refe-rálom, elhittem, ő kegyelme effectuálja. Az oda fel való conflictusokról is ír nagyságod, ki felől nagyságod kegyelmesen parancsol, hogy csak magamnál lévén, azt kegyelmes uram az mostani állapothoz képest nem jó volna promulgálni, mert igen nagy ansa jőne; de ugyan ők is nem sokára megértik azt az conflictust az budai vezértől. Az jó Isten segítségéből kegyelmes uram szeredán eljárván az diván ülő vezéreket, és ő nagyságoknak tartozó ajándékokat adminisztrálván, Maurer uram ő kegyelme is nagyságod dolgait és vásárlását végben vivén, ha elébb nem is kegyelmes uram talán az jövő szomba-ton, mely 3-ik januári leszen együtt ki indulván, utunkat con-tinuáljuk. — Melyet ő felsége engedje, hogy nagyságodat mint kegyelmes uramat, az én kegyelmes asszonyommal ő nagyságával, és nagyságodhoz tartozó kedvesivel találhas-suk jó egészségben nagyságtokat, és szerencsés órában. — In reliquo autem etc. Datum in Civit. Constantinopolitana 30-a Decembris Anno 1642.

Illustr. Cels. V-rae.

Humilis fidelisque perpetuus servitor

Stephanus Rácz m. p.

Az eredetiből. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly-fejérvári könyv-tár N. 5. W. 4. — 335. szám alatt.)

*) Az eredetiben ott áll: „30. decemb.” de hibásan; mert ha a levél dátuma igaz, akkor 1-ső január kellene.

LXXXII.

Georgius Rákóczy, Dei gratia Princeps Traniae, Partium Regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Mi az ur Istennek áldomásából mostan is békével, és türethetőképén vagyunk; im az ur Isten ő felsége az új esztendő első napjára is egészségben juttata bennünket; az mely új esztendőt Istentől kegyelmednek is kívánjuk szerencséltetni, és boldogíttatni.

Az végbeli török szomszédok igen elkezdenek az linea mellől menni, nem tudjuk mire nézve; az szegénységet felette mód nélkül kezdték vesztegetni, sarczoltatni úgy annyira: hogy az mint az előtti szokás szerint némely faluknak volt adójok, most két annival is többet kívánván rajtok; hogy az szegénység meg nem felelhet kívánságoknak, vesztegetik sanyargatják őket; ki miatt némely helyek mind pusztán maradtak. Egy szegény nemes emberrel is (ki ugyan Váradhoz tartozó Széplak nevű falunkban lakik) mint bánt az napokban az gyulai bég, és az szegény széplaki azon falubeli szegénységnek is micsoda állapotjok legyen miattok, im includáltuk az Ibranyi uram levélének, és váradi udvar biránk levelének mását; kegyelmed azokból megértheti. Mind az szegény jámbor nemes ember, s mindazon falubeli szegénység penig mindazokat merő méltatlanul szenvedik, holott azokat a marhákat, hogy az nemes ember megvette volt (vagy csak valahányat vett volt meg benne) attul az régi bujdosó latortul (az ki az marhákat onnan alól felhozta volt és marha mellé ifiacskákat levágta) azokat igaz marha gyanánt vette, s nem is ismervén azt az latort, úgy vette mint jámbortul, nem tudván semmit annak lator cselekedetiben, melyre nézve micsoda vétke is lehessen benne, akármely istenes embernek könnyű meg ítélni. Az szegénység pedig egyet sem vett volt meg benne, még is mint háborgassák őket kegyelmed meg értheti.

Váradról találták az béget meg felőle, de annak sem-

mi effectusa, még választ sem tött Rákóczy Györgynek (az 1-ső Rákóczy Gy. fijának 2-dik Rákóczy Györgynek ki várdi kapitány volt.) E féle dolgok felől immár egy nehányszor requiráltuk az budai vezért ő nagyságát, de semmi efectusát nem tapasztaltuk requisitionknak, és ugy is vesszük eszünkbe nagyobb hitele vagy on ő nagyságánál amazok informatiojoknak, hogy sem az mi informationknak, és panaszinknak. Minket ugy is informálnak csak ez esztendőben, felette sok mézet, vaját szedtek az vezér számára az szegénységen az izpahiak, mindazáltal kegyelmed az budai vezér ellen panaszt ne tegyen, az mennyiben lehet offendálni nem akarjuk, kegyelmednek is kegyelmesen parancsoljuk, alkalmas időben az vezérnek ő nagyságának adja érteni és istáljon, ő nagysága találjon módot benne, ne legyen az szegénységnek ily nyomorgatása, sarczoltatása, holott valamely faluk hódolók, szinte ugy megadják adójokat az mint az előtti szokás volt; elégednének meg az török vitézek az kanon szerint való adójokkal, ne sarczoltatná az szegénységet elviselhetetlenképen szokás kívül: holott ha az olyan faluk pusztán hagyatnak, hatalmas császárunknak is káraval leszen, és az vitézeknek magoknak is. Ebben mindazonáltal ugy viselje kegyelmed magát, az budai vezérnek offensiójára ne legyen az mint irók. Magát is megfogjuk találni az budai vezért ezen dolog felől. Hasonló igában vagy on Ónodhoz tartozó mezővárosunk is Szentpéter nevű, az kiknek is szegényeknek minemű supplicatiójokat küldé be az napokban ott künn levő praefectusunk, mi annak is igaz mássát küldöttünk, kegyelmed megértheti inségeket; azért azt is adja tudtára kegyelmed az vezérnek ő nagyságának, és törekedjék azon, parancsoljon ő nagysága az emingnek ne saczoltassa feljebb való adóra őket, az mivel az előtti szokás szerént tartoztak; ne kellessék ezeknek is elpusztulniok. Ugyan extrahalna levelet is protectionálist kegyelmed mentül jobb formában nekik szegényeknek, ki szólana mind passára, emingre, s küldené kezünkbe. Cui in reliquo gratiosi manemus. Secus non factur. Datum in Civitate nostra Alba Jnlia die 2. Mens. Januar. Anno Domini 1643.

G. Rákóczy m. p.

Kivülről. Generoso Stephano Réthy de Altorja, in Fulgida Porta ottomanica oratori nostro continuo etc. Fideli nobis dilecto.

„Széplaki nemes embernek megfogatásáról való commissio.“
1643. Reddita per oratorem Transalpiens. 17. Januarii, mane. (Réthy István jegyzette.)

Az eredetiből: Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly-fejérvári könyvtár N. 5. W. 4. — 347. sz. alatt.)

LXXXIII.

Georgius Rákoczy, Dei gratia Princeps Tranniae Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Mi Istennek hála mostan is bekességben tűrhető állapottal vagyunk; időnk igen változó vagy, mert hol hó hol eső, hol peniglen nagy hidegek járnak. Az fővezérnek ő nagyságának akarván az Rákóczy György (ifjabb) lakodalma napját értésére adni, im a mint tudósítottuk levelünk által, kegyelmednek is in paribus megküldöttük érthesse kegyelmed is miképen irattunk. Kegyelmed azért keressen igen jó alkalmas időt az vezérrel való szembeállításra, s szókkal igen böcsülettel köszöntvén adja meg levelünket, reá vigyázzván, mint fogja excipiálni; kiről minket is kegyelmed tudósítson. Az gazdasszony skófiaranyból megfoghatkozván, kegyelmesen parancsoljuk kegyelmednek, legyen érte vehessen kegyelmed negyven papiros aranyat, és husz papiros ezüstöt, s mennél hamarabb küldje ki kegyelmed; ha pénzünk kegyelmednél nem maradott volna, hitelbe is megvegye kegyelmed, mi mennél hamarabb megküldjük az árát. — Secus non factur. Eidem in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in Civitate nostra Alba Juliae die 8-a Januarii Anno Domini 1643.

G. Rákóczy m. p.

Alól. Rákóczy a fejedelem saját kezével ezt írja: „Az scophium arany, ezüst igen igen szép, és vékony legyen“.

Külsőim: Generoso Stephano Réthy etc. Szokás szerint. „1643 3-a februar. Redit per postam Transalp; mane“. — ifjú urunk ő nagy -

sága mennyegzője napjáról való tudosítás fővezért.“ — (Réthi ügynök jegyzése)

Az eredetiből: Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. Károly-fehérvári könyvtár N. 5. W. 4. 348. sz. alatt)

LXXXIV.

Tekintetes nagyságos méltóságos fővezér sat.

Mivel hatalmas győzhetetlen császáruk után eleitől fogván nagyságodat választottam s tartottam legfőbb reám vigyázó gondviselőmnek s minden szükséges dolgaiban atyai kegyes jó akarattal való segédemnek, az volt az oka, hogy minden állapotomban nagyságod bölcs tanácsával s oktatásával s segítségével éltem s abban meg sem fogatkoztam, minden állapotimat nagyságodnak értésére adtam. Volt nagyságodnak értésére hogy kedves fiunkat tekintetes nagyságos Rákóczy Györgyöt Erdélynek választott fejedelmét itt Erdélyben hatalmas császáruk szolgálatjára s az fényes portának hűségére örökösképen akarván megtelepíteni, jövőndő házaságára jegyzette el magának az régi Báthori András leányát. Mivel immár az országnak szabad választásából s hatalmas császáruk kegyelmességéből ez országnak választott fejedelme, az mi törvényünk és szokásunk szerint, menyegzői lakodalmának kelletik lenni, ez jövőndő böjtelő hónap 3-ik napján Gyulafehérváratt, székeshelyünkben, az ország főnépének és szomszéd jóakaróinknak is követinek jelen létebben. Ez örömineknek idejét azért akarom nagyságodnak értésire adni levelem által, és ezzel nagyságodhoz való tökéletes igaz hűséges jó akaratomat megmutatni. Az uristen nagyságodat éltesse sok esztendőig és minden napjait boldoggá szérencséssé tegye ez földön. Iratott Gyulafehérváratt 8-ik napján boldogasszony havának 1643. esztendőben.

Nagyságodnak mindenekben igaz jóakarója.

(Eredeti minútáról, az erd. Muz. egylet irattárából.)

LXXXV.

Török császár szultán Ibrahim khán levele.

Az szent Jézus hitin levő nagy uraknak méltóságosa.

Császári méltóságos levelünk megadatván, értésekre legyen, hogy követetek az Messiás vallásán való főrendek közül vitézlő Körösi István által alázatos leveletek megadatván, fővezéreink és tekintetes tanácsink által megfordítván informáltatott. Méltóságos személyünk előtt mindenek nyilván levén, kiváltképen hogy az ország csendes állapotban és az szegénység békességes nyugalomban vagyon; és hogy az ezer ötven egy esztendőre való tizezer arany adó is az szokott ajándékkal megküldetett: ennekutána is az erdélyi adó esztendőnként jó ideje korán megküldetik, alázatosan megirván tudósítottatok. Az megnevezett adót fényes tárházamban beadván, méltóságunk részéről kedveltetett; végben vitt szolgálatotok megbizonyosodott. Az megnevezett hivataltokban kiváltképen Erdély ország adajának esztendőnként való beküldésében szorgalmatoskodjatok; az hűségben mindenkoron állandók legyetek. Hűséges szolgálatotokra kegyelmes tekintetünk vagyon, császári fényes köntösink közül két öltözött küldöttünk. Főrendeink közül nemzeti Haszon ágával méltóságos levelünk oda érkezvén, kegyelmességünkől küldött köntösinket, állandó böcsülettel eleibe menvén elvegyétek, viseljétek; — fényes portámhoz való alázatos hűségtekre tekintet vagyon, mindenkoron császári akaratom szerint járjatok, leirt sokféle kegyelmességemet veszitek és reménységtek kívül való jókat tapasztaltok. Követetek az régi szokás szerint lábainkhoz burulván megkaftánoztatott és kegyelmességemből visszabocsáttatott. Az odavaló állapotokat az szegénységnek dolgaival megirván tudósítsatok. Így tudjátok, ez nagy jellemnek hitelt adjatok. Iratott az mi kedves lakó helünkben Konstantinápolyban, az mi szent prófétánknak Mahumet Musztafának születése után ezer ötvenkét esztendőben Savál havának utóján (= 1643. Január 10—20.)

Egykorú fordításról az Erd. Muz. egylet irattárából.

LXXXVI.

Portai fővezér Musztaffa passa levele.

Az Messiás nemzetségének dicséretes fejedelme etc.

Mostanság meghitt emberetek Körösi István főkövetek által hatalmas császárunknak alázatos leveletek és nekünk is jó akarótoknak szóló levele megadatott. Az ezer ötven egy esztendőre való tiz ezer arany erdéli adó az szokott ajándékkal együtt ő hatalmassága fényes tárházába beszolgáltatott. Alázatos leveleteket megfordítottuk és ő hatalmasságának informáltuk; követeteket az nagy divánba bevitettük és ő hatalmassága lábaihoz békéltettük; tekintet lévén reá, ő hatalmassága részéről visszabocsáttatott. Császári fényes köntösök között az szokás szerint való császári levéllel Haszon agát követetek mellé rendelvén oda küldöttük, részünkről is jóakarattal való levelet irattunk: szükség azért, hogy az császári levelet és köntösöket becsülettel vögyétek is viseljétek, ő hatalmassága hosszú életeért magatok és az országnak lakosi könnyörögjétek; Erdélynek uraival, főrendeivel és az szegény községgel szépen éljétek; szomszédságtokban az török végegben levő nagy rendekkel és az vitézekkel szeretettel éljétek, hogy hallhassunk jókat mind az két részről; ő hatalmassága akaratját cselekedjétek. Ennekutána is Erdély országának adaját, mindenkoron jó ideje korán beküldjétek, ő hatalmassága részére való hasznos dolgokban szorgalmatoskodjatok, az igazságnak útját nyomjátok és annak ösvényén járjatok; — áldásunk legyen veletek. Iratott Konstantinápolyban. (1643. Január 10—20.)

(Egykorú fordításról az Erd. Muz. egylet irattárából)

LXXXVII.

Georgius Rákóczi Dei gratia etc.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Kegyelmednek 30. die decemb. anni 1642. nekünk írott

levelét 11-a die praesentis mensis Január vöttük vala el dél esti 2 órakor itt Fejérvárott. Áldjuk az ur Istennek nagy nevét érette, ki kegyelmekeknek útját szerencséssé tevén, s ott benn is kedvességet szerezvén ő felsége, olyan becsületes excipiálása lött; az után is az ur Isten nevének dicsőségre, cselekedjék minden irgalmasságát mindnyájunkkal, és minden gonosz akaróinknak kisebbbségre szerezzen minden kedvességet, böcsületet, tekintetet az nemzetség (az az török) előtt, ki alá igaz ítéletéből az ur Isten az szegény hazával együtt vetett bennünket. Amen.

Istennek hála mi is itt kinn mind türhető egészségben, s csendességben vagyunk, készülünk a Rákóczy György fíjunk lakodalmára, ki 3, 4, 5 februarii fog celebráltatni. Már mind lengyel király ő felsége, s a brandeburgumi elector követeket ígértek küldeni, s több nagy emberek is a mint halogatjuk. Isten ő felsége végbe engedvén vinnünk kiszolgaltatását Fogarasba akarunk menni minnyájan, és a gyűlés végeig ott is lenni.

Az oda fel való állapotok most római császáruk ő felségének nem igen succedálnak. Lipsiánál a harez a mint volt 2-a Novemb. 1642. noha minap is Rácز István uramnak megírtuk vala, de im kegyelmednek ugyan írást küldünk be deákul maga kedveért, hogy érthesse, nyomtatva németül is beküldtük. Ezt mivel a harez után igen hamar irtuk volt, mi bizonyosabban értettük jóval is azután, hogy 121 gyalog zászlót, 46 lövő szerszámot, és 68 lovas zászlót, és minden hadi eszközöket elnyerték. Soha még ilyen kemény harez s nagyobb vérontással, és nagyobb tisztviselőknak elvesztésével nem volt köztök. Most reperallja ő felsége hadait, az mint lehet. Azután Lipsiát is megvették, a holott nagy gazdaságot is nyertek. Olomucot ismég erősen oltalmazták, 2500 jó válagatott vitézlő ember lévén benne. Bécshez is nincs meszszebb 15 magyar mélyföldnél, talán még annyi sincs. Ledniczéhez az mi várunkhoz 10 mélyföld. Az fővezérnek mind ezeket kegyelmed mind adja érteni, álljon kegyelmed discretiója, azt igen el kellene távoztatni, az mi szegény hazánknek nemzetünknek ne lenne kárára, és romlására. Az német nyomtatást is kivel, és mi módon akarja communicálni, lássa

kegyelmed; ha mit újabbakat is értünk tudositani kegyelmedet róla, el nem mulatjuk. — Az ott benn való állapotokra mint kell kegyelmednek vigyázni, és gondot viselni, gyakorlatossággal, és tempestive is tudositjuk, s instruáljuk kegyelmedet, tudván már abban kegyelmedet expertusnak lenni, Ugy is kell kegyelmednek magát viselni, s alkalmaztatni, az mostani kedvességéből ki ne essünk az portának, se idegenségre ne adjon kegyelmed okot. Mi minden illendő utakon, módokon azon vagyunk, a mi részünkről ennek bántódására ok méltán ne adassék. Secus non factur. Cui in retiquo etc. Datum in Civ: nostra Alba Julia die 12-a Mensis Januarii Anno Domini 1643.

G. Rákoczy m. p.

Külczim: Generoso Stephano Réthy de Altorja s. at. szokás szerint. „1643. 3-a Februar. Reddit. per postam Transalpin :“ (Réthy jegyzése)

(Az eredetiből: Dr. Ötvös Ágoston másolatáról Károly-fehérvári könyvtár N. 5. W. 4. 349. sz. alatt.)

LXXXVIII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Dne mihi Clementissime. Fidelium, perpetuorum servitiorum humillimam oblationem. etc.

Kedves sok jókkal, boldog, szerencsés, üdvösséges, egészséges hosszú élettel áldja meg az ur Isten, kegyelmes uram sat.

Fejérvárról 25-a die Decembris anni proxime praeteriti nagyságod kegyelmes porancesalatját hozta Száva Mihály 10-a praesentis szinte éjben; mit parancsolt nagyságod kegyelmesen az Hiuzláb, Nyusztláb, és Hiuz máll bélléseknek megvásárlássa felől, látom. Im az nagyságod kegyelmes parancesolatjából vásárlottam, Körösi uram is interversatus volt megvételében, sok számtalan szóbeli disceptationk után vöttem háram nyusztláb bélléseket talleris 345. — Hiuzláb béllést kettőt talleris 415. Valahon tudhattam, érthettem kegyelmes uram felkerestettem, és ide az házhoz hozattam de ezeknél nem hogy jobbat, de csak hasonlót egyet is nem

találtunk; Hiuzmáll hüllésekre kettőre találtunk, egyiket 1800 talléron tartják, az másikat kegyelmes uram ezer kétszáz talléron, ezen igen igen nehezen ezer talléron meg is alkudtunk volt, másfélszáz tallért meg is adék vala az árrában, ha meglátásra oda ki ide adja vala, de nem cselekedte. Az béliés valóban szép, öreg, az gallér is kitelnék belőle referálhatja kegyelmes uram körösi uram is nagyságodnak mert látta. Az mely 900 tallért Száva Mihály az béliésekre ide behozott kegyelmes uram, abból maradt itt benn nálam 140 tallér. Rác Izván uramnak parancsolt volt nagyságod hogy az kurlandiai herczeg levelét három punctumban corrigaltassa, de mivel immár el is ment volt ő kegyelme én az agának megmondám, igen disputál vala állatván azt, hogy abban semmi defectus nincsen, mindazáltal ígéré magát arra hogy az vezért ő nagyságát tanáljuk felőle; mire menjen? értjük. Semmi oly hirt most nagyságodnak írni nem tudok kegyelmes uram, az persa itt vagyon, mint az hire vagyon, nem is bocsátják el mindaddig meddig az innen oda beküldött követe hatalmas császárnak meg nem jön; mint értem kegyelmes uram Körösi uram mellé adott kapuczi passa kevesed magával akar ma meg indulni, bár kevesebb magával menne. His Illr. V-am Cels. quam diutissime feliciter valere capio. Actum Constantinopoli 14. die Januarii délután 1643.

Ejusdem Illrae Cels V-ae servitor perhumilis
Stephanus Réthi m. p.

P. S. Kegyelmes uram az kapezákban ötöt megszabtak, de ekkedig az papucsok sem készek, mihelyt elkészítik ha valami clarasokat (kalaras oláh posták) tanálhatok (kiküldöm.) Egy kis papir szeletre mely a levélhez vala mellékelve, ez áll: „P. S. Immár irásomat elvégeztem vala kegyelmes uram, hogy az papucsokban három párt hozának meg, kit kiküldtem.“

Külczim: Illrmo Principi, ac domino Georgio Rákoczy, Dei gratia etc, szokás szerint.

Az eredetiből, Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. Károly-fejérvári könyvtár N. 5. W. 4. 350. sz. alatt.)

LXXXIX.

Georgius Rákóczy Dei gratia etc.

Generose fidelis nobis dilecte Salutem et gratiam nostram.

Kegyelmednek... praesentis nekünk írott levelét 17-a ejusdem vöttük vala el, értjük kegyelmed írását. Áldjuk az ur Istennek szent nevét érette, hogy ingyen való kegyelmességéből gonosz akaróink boszujára kegyelmeteket olyan becsülettel tractálták, s excipiálták, és vendéglették, s az portánál olyan kedvességet szerzett személyünknek. Elhittük ő felsége azon kegyelmességét az után is fenn tartja és marasztja hozzánk. Szükség hogy kegyelmed is mindenben a szegény haza közönséges javára és békességes megmaradására és az mi fejedelmi méltóságunkra is szorgalmatosan vigyázván semmiben is őket méltán ne offendálja, hanem minden lehető és méltó dolgokban igyekezzék kedvek szerint járni; mi is az mi részünkről azont igyekezünk követni, az mint eddig is, minden tehetségünk szerint azon voltunk. Legyen az ur Istennek hála, magunk mostan is minden hozzánk tartozókkal együtt egészségben, és csendességben vagyunk. És mivel az Rákóczy György lakodalma napja, mi mind is két hét az jövő keddehez, arra való készüléshen vagyunk foglalatosok; s az jövő kedden akarjuk böcsületes hiveinket Somlyóra az leányunkért kibocsátani, böcsületes behozására; mely dologban az vezérnek ő nagyságának irtunk, és kegyelmedet is levelünk által instruáltuk; elhisszük kegyelmed ahhoz alkalmaztatja magát, és mint fogja az vezér ő nagysága magát mutatni abban is, és mint teszen választ, nem késik azt is értésünkre adni.

Az ott fenn való hadak állapotjáról, most semmi olyan nem értettünk; el kell hinni: minthogy a tél idő benn vagyon, ők is mostan quartirokba vagynak oszolva, ha aprólék csatázások esnek is köztök, de derekast mostan nem próbálnak, annyival inkább: hogy császár ő felsége részéről való hadak annyira dissipáltattak volt; mindazonáltal, ha mi bizonyost hallhatunk, kegyelmedet tudósítjuk felőle. Kegyelmed legyen

szorgalmatos gondviselésben, és vigyázásban ott benn minden occurallható dolgokra, és mindenekről gyakorlatossággal tudósitson. Cui in reliquo gratiose propensi manemus. Secus non factur. — Datum in Civitate nostra Alba-Julia die 18-a Januar. Anno Domini 1643.

G. Rákóczy m. p.

Külczim: Generoso Stephano Réthi sat. szokás szerént. „1643. 6-a Februarii allatae per postam Karakas Basilii aga.“ (Réthi István jegyzése.)

Az eredetiből. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly-fehérvári könyvtár N. 5. W. 4. 351. szám alatt.)

XC.

Georgius Rákoczy Dei gratia etc. etc.

Generose Fidelis nobis dilecte; salutem et gratiam nostram.

Kegyelmednek 3-a die praesentis mensis nekünk írott levelét, mind az több levelekkel együtt mi 18-a die praesentis Petelénben (Petele Torda megyében a Maros bal oldalán, Szász Régentől délnyugotra) a Bornemiszsza Pál uram (ez Rákóczi Gy-nek vezére, és főkapitánya volt; megholt 1644. octob. 25-én) leánya lakodalmán létünkben vöttük vala el, és értjük. 2-a die Januarii irt levelünket mikor vötte volt el kegyelmed? Az mely széplaki nemes embert Gyulában bevitetett volt a bég, azt Széplaki Nagy Gergelynek hívják. Az vezér ő nagysága bizony valóban böcsületesen, méltóságosan, bölcsen, és igazán szólott az egrieknek; el is hidje kegyelmed, soha bizony, se a német császár birodalma alatt való szegénység, se az mi alattunk valók sokára el nem állhatják, a mint kezdetek velek banni; kiről kegyelmednek rövidnap mind helyes, és igaz documentumokat küldünk be. Most már a mely birodalmunkbeli apró hajdu városok holdoltak, azokat sarezoltatják, summájokon feljül annyit imponálnak reájok mézet, vaját s egyebet, hogy a summájok sem tennék azt, oly falukat is fogtak, s kénszerítnek a hódolásra, a kik soha sem holdoltak. Az török levelet megláttatván, úgy a mint kegyelmed írja, minden felé megküldjük; s a miről a vezér in-

formatiot kíván, arról is igen rövid nap kegyelmedet tudósítjuk, és ugyanakkor Zülfikárnak is (magyar főtalmács) irunk; most kegyelmed kövesse, hogy neki nem írhattunk és jó neven is vegye ebbeli forgolódását, bővebben kegyelmednek is akkor irunk, mikor a szentpéteriektől megjő informatiojok, kiről már régen irtunk nekik.

Az kurlandiai herezeg salvus conductusában ezeket tartja nehéznek a herezeg.

1.) Hogy határozva vagyon: hajói melyik portusba szálljanak ki; s nincs megírva: hogy az hatalmas császár minden birodalmiban szabadosan mehessenek, megadván az igaz harminczadot vámot.

2.) Hogy ő ott emberét tarthassa, abban módja ninesen, mert a lengyel korona alatt lakván, mindenét elvesztené ha ő azt cselekedné.

3.) Az parancsolat is gyöngén vagyon, annál inkább hatalmas császár assecuratiója is igen gyenge. Ezeket kegyelmed Zülfikárnak megjelentheti, s ha lehet, az elsőnél extrahalljon jobbat kegyelmetek. Az mely dologért vezér ő nagysága kívánja, hogy beküldjünk Lengyelországba, arról is kegyelmedet igen rövid nap tudósítjuk. Istennek hála, mi békével vagyunk, jó meleg üdők kezdenek már járni; hétbe kelve szántáshoz fognak az emberek, ha ebben marad meg. Az mely övet bevitt volt Száva, kegyelmed elkészítettvén, küldje ki kegyelmed; s igen, igen vigyázzon, mindenfelé szemre, füle legyen, s minket is mindenekről tudositson. Secus non facturus. Eidem in reliquo gratiose propensi manemus. — Datum in Curia nostra Devensi die 23-a Mens. Febr. Anno Dni 1643.

G. Rákóczy m. p.

Alól ezeket írja Rákóczy: „az kegyelmednek adott clavisnak (a titkos írási kulcs) mássát nem találhatjuk, jó alkalmatossággal küldje mássát kegyelmed. Az gazdasszonynak igen, igen szép, vékony és szép színű 40 papiros scophium aranyra, és 30 papiros ezüstre volna szítkése, legyen kegyelmednek gondja reá, készíttessen enyit, s tartassa készen is, rövid nap Száva Mihályt beküldjék, ő kihozhatja.”

Külczim: Generoso Stephano Réthi sat. „1643 Redditae per oratorem Transalpi. 26-a Martii“ Réthi jegyzése. Dr. Ötvös Ágoston hagyományaiból.)

XCI.

Ma Toma jöven hozzám, mondá hogy a vajda holnap ismét felvitet, mindazonáltal, a minemü punctumokat én nagyságod kegyelmes parancsolatjából eleibe adtam volt Fejérvárott, a vajdának eleibe adta, azokra ez a felelet:

1.) A Székely Mózes megöletéséért költ 40—50 ezer tallért, de a nagyságod ott benn levő emberi is forgolodjanak az ő emberi mellett.

2-dik Punctum ez volt, mint assecurálja nagyságodat ha a két országát magáévá teszi, hogy ellensége nem, hanem jó akarója lévén nagyságodnak? erre ez a felelet; hogy hitével, mivel drágább marhája a lelkénél ninesen.

3-dik Punctum ez volt: ha császár, nagyságod semmit nem értvén adóját beszolgáltatván, hadat inditana nagyságod ellen, akkor mi jóakaróját mutatna nagyságodhoz? erre azt felelte: hogy minden igyekezzetével pénzével lecsen desíteni igyekezne; de ha ugyan parancsolná, és vezérét küldené, akkor aztán kéntelen volna, el kellene magának is menni, ha le nem csendesíthetné.

4-dik. Ez volt, hogy ha gonosz akarói volnának nagyságodnak a portán, azon mint viselné magát? arra azt felelte: hogy mind maga mellett, ugy nagyságod mellett is jóakarókat igyekezik gonosz akaróiból is szerezni; nem szánván sem költségét, sem fáradságát.

5-dik ez volt; ha kívántatnék adna-e segítséget nagyságodnak? erre ez a felelet: ha császár parancsolja ad.

Ezek a választételei Toma által, immár holnap mint leszen, nem tudom; nagyságod hátameg is vigyázásban legyen. Ezek után a szent Isten minden nagyságodra fenekező országa romlására igyekező nyughatatlan embereket megszegyenítvén, kegyelmes irgalmasságának palastjával legyen fedezője, és gondviselője nagyságodnak.

Költ 21. Januarii Anno 1643. 11 órákor délben.

Barcsai Ákos.

(Jegyzés Fancsal Dániel kezeirása.)

(Az erdélyi muzeum egylet birtokában levő másolatról)

XCII.

Georgius Rákóczy Dei Gratia Princeps Tranniae, Partium Regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes etc.

Generose Fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Kegyelmednak 12-a die praesentis nektünk irott levelét, tegnap estve 6 1/2 órakor vöttük vala el, és értjük, 8. s 12. diebus Januarii irt levelinket mikor vötte volt el kegyelmed. Az vezérnek mint adta volt meg kegyelmed levelünket, azt is értjük, és az ő nagysága jó kívánságát is kedvesen vöttük.

Az felső állapotok felől bizony mi most semmi újat nem értünk, de mihentest bozonyost érthetünk, mindjárt kívánsága szerint az vezérnek ő nagyságának értésére adjuk; Elhittük mi azt, megvisznek mindent oda is, és értik jól az felső állapotokat.

Az scophium aranyat, ezüstöt még el nem vöttük, de ír az vajda felölle, megérkezvén emberi, megküldi. Im csak tegnapelőtt is irtunk vala kegyelmednek scophium arany és ezüst felől, de már se ne keressen, se vegyen kegyelmed, az mi ennek áraban restál, megküldjük.

Szegény Máthé vajdának elég költségében telik vajdasága. Az tömösvári török és egyéb végbeli törökök panaszsa bizony mind hamis; mind ők cselekszik azt az mit alattunk valókra fognak, kiről Fehérvárról elegendő informatiót küldünk kegyelmednek. Ha ugyan panaszolnák csak azon legyen kegyelmed: az vezér ő nagysága ne adjon hitelt nekik, hanem annak meglátására, és megértésére küldje ki maga hitt emberét; olyat, kit ajándékkal, ígérettel ne corrupálhassanak; meglátja ő nagysága mint bánnak az szegénységgel. Az kegyelmed praebendája felől is meg fogjuk találatni az vezért ő nagyságát, s talán az ország is irni fog. In reliquo eidem gratiose propensi manemus. Datum in Curia nostra Devensi die 25-a Februar 1643.

Georgius Rákóczi m. p.

Külczim: Generoso Stephano Réthi sat. (a szokott móddal) „1643. Redditae per oratorem Transalp: 26 Martii. Réthi jegyzése.)

(Az eredetiből Dr Ötvös Ágoston másolatáról Károly-fehérvári könyvtár N. 5. W. 4. - 353. sz. alatt.)

XCIII.

Kegyelmes uram fejedelmem.

25-a Praeentis *Déván* iratott nagyságod levelét az elmult estve hozá meg a posta. Az *Rhéti* uram levelét megolvastam kegyelmes uram, és ezen postától meg is küldtem. Derekas dolgokról ír kegyelmes uram, s ha ugyan úgy találnak lenni, nem árt ideintén az vigyázás. Ugy jut eszembe, vala ez előtt is hire császár Drinapolyba való jövetelének, akkor elhaladott volt; ha az jáncsárság, spaiohanság hadba utra készül és arra kelne, lehet valami. Azt immár nagyságod naponkint itt benn megérthette.

Az *tatár rablása* Lengyelországra meglehet, ha a portától is szabadság adatik nekik. Jól tudja már az török, hogy az *lengyel egynehány raboknak elvételéért nem bontja fel vele való frigyét*. Azt hiszem, az lengyel is vigyáz magára az ő módja szerint. Az keresztyénség talán azt kívánná, hogy innét is értene valamit. Az *hetmann* az gyűlésbe nem ment, most az gyűlés alatt jobb volna ezeket értenünk: Sokan mennek; valamint arra kellene vigyázni kegyelmes uramnak, ha császár ő felsége postája bemegyén azzal a válaszzsal melyet palatinus uram nagyságodnak is megírt vala, mint kezdi az porta magát annakutána viselni? Ugyan fönn marad-e az mostani intentumok, úgy mint: Lengyelországra való küldés? Drinapolyban való jövése császárnak, a persával való tractájok, avagy változtatják?

Míg az lengyelországi gyűlés nem végződik, ninesen mód benne, hogy bizonyoson tudhassa ember, *adnak-e* császárnak segítsége az lengyelek? Mint az farkas úgy vigyáz az török az keresztyénségre, nem bánná ha az császár mindenfelől elhagyadtatnék; de azért azt sem bánná: ha az lengyel is megszakadozna egy, vagy más felé.

Az budai vezérnek írtam minutat kegyelmes uram. Szükséges vallatásokat is megküldeni csak vinné oly értelmes ember meg, ki tudna azokban az állapotokban, és ha kívántatnék szóval is értetné meg az vezérrel az dolgokat. Ha az vallatásokban leszen oly, ki nem török eleiben való, azt ki kell

hagyni; annakutána Sebessi uram, és Hajdu György uramék peccételhetik subscriblálhatják. Réthi uramnak is nem árt érteni az dolgot, tudhasson felelni ha panaszolkodások mennek be. Az tömösvári passa is talán választ irt eddig az minapi nagyságod levelére a szokás kívül kün járó törökök felől; arról is jó volna az vezérnek több dolgok között emlékezni. Micsoda válasza leszen nagyságodnak az budai vezértől mindenekre megláthatja nagyságod; effectusa azt hiszem: nem sok leszen; de ugyan tanulhat nadyságod belőle, ebben kellessék-e az szegénység állapotját hagyni, s mint lehet az gonosz szomszédoknak keressék kedvét a mig állhatják; [avagy valamit gongolhat nagyságod jobbat felőlök, az szomszédok is akarván.

Immár egy néhány nap alatt kegyelmes uram, lépem s májam fájdalmi miatt sokat kinlódttam; a mint érzem mindenkor elég beteg a vén ember! legyen Istennek szent akarátja ha az jót elvettük ő szent felségétől, ezt is háladással tartozunk elszenvadni. Tartsa és éltesse Isten nagyságtokat kegyelmes uram sokáig kedves jó egészségben. In Kolozsvár die ultima Februar 1643.

Kegyelmes uram nagyságodnak alázatos szolgája
Kassai István m. p.

(Az eredetiből Dr. Ötvös Ágoston másolatáról Károly-fehérvári könyvtár.)

XCIV.

Az kegyelmes Istentől nagy vigasággal irunk becsületes és tekintetes, az ki az felsőtől megkoronáztatott, és angyali karral ékesítettett, és Istennek félelmével környülvéte-tett, és az mennyeitől ajándékoztatott, az ki az tisztességes és tekintetes császárunknak hive, és jobb szárnya, és nekünk mint atyánk Vaszil vajda, Istennek kegyelmességéből Moldova országnak fejedelme, s ura; kívánunk Istentől az ki mind mennynek, és földnek királya, jó békességet és egészséget engedjen nagyságodnak az nagyságod becsületes székében, minden nagyságod tanácsival egyetemben. Ha nagyságod az mi egészségünk felől is akarna érteni, Istennek kegyel-

méből és az tekintetes császárunknak szerencséjével, és nagyságodéval is egészségben vagyunk. Az nagyságod böcsületes irását, melyet az postelnik által küldött én nekem, elvettem; és hálát adtam az Istennek, az nagyságod jó egészsége felől; én irtam, és ismét irok, hogy az naptul fogva nagyságodat tudom atyámnak, és ha Isten kegyelmességét mutatja reám, hogy azt az ajándékot adja nekem, nem enyém leszen az uraság, hanem nagyságod-é és az mint nagyságod parancsol, az szerint cselekszem; és az nagyságod baráti nekem is barátim lesznek, és az nagyságod ellenségénck ellensége leszek; azt is irom nagyságodnak, az mely levelet irt volt nagyságod Kászim agának és Maymár agának mindjárt oda mentem, és nagyságodat köszöntették, és mondák: hogy az nagyságod tekintetéért vagy az mi akaratunk szerint leszen vagy az fejeket leteszik; és mondák: hogy az fővezér basát régen rávették, hogy az vajdaságot megadná, de azon volna akaratja, hogy elevenen fognák meg, hogy ne szaladna Magyarországba. Éu uram egy szót mondtam nekik, nem tudom ha nagyságod javallja, mondtam: ha Bukarestnél volna, könnyen volna, mert az hánnak kellene hirt tenni, és jönne ki mintha Lengyelországra akarna titni, és ugy osztán egynap, és egy éjjel Bukarestre érne; de most nincs az az idő mert Tergovistjára ment, és az hátát Magyarországra vetette, és Tergovistjáról csak egy éjjel által mehet Magyarországra; de az király, az ki itt vagyon jediculában, azt fogadta ha neki adják az királyságot hát ő Mátét minden bojárijával valamennyin kifutnak oda, minden kincsestül elevenen az császár kezéhez küldi; de azt nem gondolhatni szultánra az mig az országban leszen, hogy megfoghassák, mert széljel az országunkban elment az hire, hogy az töröknek nincsen ereje, hogy Mátét kiűzhesse, hanem karddal vagyon vesztég az ő országában, nem hogy királyra, fejedelemre támadhatna az török. Én azt is mondtam: hogy az keresztyén királyságok azt mondják, hogy nem tudják, mint foghatják meg; és az aga azt mondá: hogy ezeket az szókat az fővezér basának mind megmondja. De én nem tudom: ha valjon nagyságod ezeket az szókat javallja-e vagy nem? de én ezt az szót is akarom írni nagyságodnak, és megbocsásson nagyságod, hogy nagyságod irjon az

agának egy levelet, hogy mennék végére, hogy nagyságodnak az mely kémjei voltak Magyarorszában eljöttek, és azt mondják : hogy az király azt mondotta : Máthénak öt hat ezer emberrel nem árthatni, nemhogy nekünk árthatnának, és az mennyi kevés adót adunk, azt is csudáljuk, miért adjuk ; és azt is írja meg nagyságod, hogy ha ezen az nyáron ki nem üzik, az király is nem fogja beküldeni az adót. Azt is adom értésére nagyságodnak, hogy az vezér Muhurdara mondá nekem, hogy az vezér meghagyta az agának az ki bement Mátéhoz, vagy kávéval vagy serbettel itassa meg, és az kincsét foglalja el. Azért az Istenért nagyságod is vigyázzon magára, mert nincsen bitelek. Azt is értse nagyságod, hogy ezután az leveleket ne küldje az Dumitralis Huszkuhoz, hanem az miről kívántatik Dumitralis Viszterhez küldje nagyságod, mert tud szolgálni. Azt is értse nagyságod, hogy a császár ki akar menni Drinápolyhoz, és mint parancsol nagyságod : ha elmenjek-e én is, vagy nem ? Az mint nagyságod akaratja, nagyságod írja meg én nekem. Azt is akarom, hogy értem mindenkor az nagyságod egészsége felől. Engedje az Isten, ez kicsiny írásom találja nagyságodat egészségben, és vigau, minden nagyságod tanácsosival egyetemben sok esztendeig. Amen 1643. 4-dik martius.

Nagyságnak kisebbik fija.

Jo Negul vajda.

Jegyzet. Ezen levelet Negul nevű fiatal boér, Lupulnak a moldvai vajdának kedvence irta Konstantinápolyból; ki az oláhországi vajdaságot igyekezett Lupul segedelmével elnyerni Máté vajdától.

Egy egykorú másolatból, mely találatik a károly-fehértvári könyvtárban N. 5. W. 4. 354. sz. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.

XCVI

Georgius Rákóczy, Dei Gratia etc.

Generose Fidelis etc.

Kegyelmed die 16-a praesentis mensis nekünk írott levelét ezen órában reggel 10 óra előtt fertálylál vöttük el, s kegyelmesen agnosaljuk, hogy kegyelmed az ott benn való állapotokról tudósított, kit azután is igen szorgalmatosan

continuáljon. Kegyelmed egészségtelenségét kedvetlenül értjük, kívánjuk Istentől adja meg előbbeni jó egészségét kegyelmednek; mi nekünk is vala olyan nyavajánk ez előtt 7 vagy 8 esztendővel, hogy soha fel nem egyenesedhattunk különben, hanem hasmat kellett feküdnünk, fejünket lábunknál feljebb kellett tartanunk s az derekunkat ála kellett nyomnunk s az szegény Gatti az lábunk fején vágata cret, s azután nem bántott.

Az Kanizsai dolgában semmit sem értettünk. Szegény Nyári István 13-a februar holt volt meg, 15-a aprilis temették el Kis-Várdában. Az felső állapotokról a mint érthettünk, im az fordításokat beküldtük; nagy hire futamodott, hogy római császár ő felsége maga szállana ki az ellenség ellen, kit az idő meg fog mutatni, hogy így leszen. Mi Istennek hála tűrhető egészséggel birunk most mindnyájan, és békével vagyunk. Az Curlandiai herczeg nem szereti az *salvus conductust*, a mint kegyelmednek megírtuk; két *salvus conductust* is kíván, mert az hajói is kettő, és együtt nem akarja hogy járjanak; kegyelmed azért legyen azon extrahallhasson kettőt úgy, a mint már mi kegyelmedet arról informáltuk és ha inpetrállhatja küldje ki mennél hamarább. *Secus non factur.* *Eidem in reliq. gratiose propensi manemus.* *Datum in arce nostra Fogaras, die 27-a Martii 1643.*

G. Rákóczy m. p.

Ez alá Rákóczy saját kezüleg még ezeket írja: az curlandiai herczeg ezeket *difficultálja*, hogy ő ott emberét nem tarthatja; mert kötelessége ellen lenne, kivél a *respublicához*, s királyhoz vagyon. 2-or hogy határozva vagyon, micsoda portusokra szállhasson ki hajója; ebben generálitást kívánna hogy mindenütt hatalmas császár birodalmában bátorsággal járhatna, jöhetne, vehetne, vásárolhatna meg adván az igaz harminczadot, vámot, és hol mivel igasság szerint tartoznék, minden bántás nélkül, holmi illetlen, s igasság kívül való vámokkal, fizetésekkel ne terheltetnének emberi, s oltalmazák. 3-A *salvus conductus* kettő lenne, mivel az hajója is kettő és együtt nem fognának járni. 4-er írása is lenne. és *salvus conductusa* is, hogy ezt látván hatalmas császár tisztviselői, inkább ne mernék bántani illetlenséggel. Igen igyekezzék azért

kegyelmed extrahálni, ez írásunkat az előttivel kegyelmed conferálván, ha mi ott nem volna megírva az difficultásokba a másikból vehessen eszébe kegyelmed.“

Külczim :Generoso Stephano Réthi sat. „1643 Reddit per curso-rem Transalp. 13-a Martii.“ (bizonynyal 13-a April helyett)

Dr. Ötvös Ágoston másolatáról károly-fehérvári könyvtár N. 5. W. (356 sz. alatt)

XCVI.

Generose Domine Amice nobis observande! Salutem et Officia parata.

Az fejedelemnek ő kegyelmének minemű levelei érkeztek hozzám az napokban, ez includált párokból megláthatja. Viszontag az mi nemű híreket innét írnak az pórhadak állapotjáról, im azokat is küldtem. Minthogy pedig az minemű hirt egy jó nemes ember hallomás szerint nekem írt, és azont épen úgy néhány felől az szerint hozzák, noha én eddig nem tudtam hinni. Az én elmém nem elégséges ez dolognak megegyeztetésére. Ugy mondom, hogy ha igaz ez az esküvés felől való hír, mert én nem tudom, mi felől megeskütték ide ki az embereket, más felől ki ellen menjünk haddal. Mint hogy pedig azt hiszem, ha igaz leszen ez esküttetés felől való hír, azt kegyelmednek érteni kellett, kegyelmedet azért kérem nagy bizodalmason ha mit ez dologban ért, ne nehezteljenengemet is tudósítani in rei veritate azokrúl, mert úgy tudom, hogy megmaradásunk és mind veszedelmünk egyforma. Kún László uram énnekem egy átaljában azt írja, hogy egy szolgáját Bécsben küldötte volt, az megérkezése után beszéli, hogy egész Luczinától fogva mind felkölt az parasztság, és egyáltalában mindenütt azt hirdették, hogy soha jobbágyok nem akarnak lenni vagh, s ki gyalog székely, s azon szabadságban akarnak élni, mint mikor Scythiából az eleink kijöttek volt. Én czekezt az híreket így értettem, s az fejedelem ő kegyelme akarattját is írásából láttam, és censurámat az dolognak mivoltához képest írtam meg ő kegyelmének. De ha az parasztságnak talám más fundamentuma és feje vagy, úgy innen az én discursusom is különbözne attúl a mit megírtam, mert rebus sic se habentibus egyedül oprimal-

hatja ez motusokat, az mi szegény községinknek hada miatt való minden romlása nélkül. Im más felől is valami oda fel való hireim érkeznek, kit én sem pro sem contra nem disputálok, csak küldöm ez végre kegyelmednek, hogy mégis értse. Mindazonáltal ez, a kinek Isten valami kis eszet adott, hiszem megtudja gondolni, hogy ha római császár és egész catholika liga annyira enerváltatott, hogy fegyverrel nem elégségesek az svecusnak resistálni, hiszem minden actakat, módokat felkeresnek az magok megmaradásokra az békesség által is. Az más fél is penig a mit fegyver s vérontás nélkül véghez vihet hiszem nem lehet oly vakmerő, ostoba pogány kegyetlen természetű, hogy csak az keresztyén vérben való buborékolásban gyönyörködnék, holott ők is Istennek szent lelkétől megvilágosított keresztyén emberek, és ha császár inter duo mala minus elegerit, s az mi motusunk annyival inkább kényszeríteni fogja az békességre, in eo casu mit fogunk mi remélhetni? kegyelmedet azért ugyan obtestalom úgy mint az fejedelemnek ő kegyelmének legbelsőbb tanácsát, kinek szavának és jó intimatióinak oly authoritása vagyon ő kegyelme előtt, hogy másnak senkinck olyan ninesen, egyedül az kegyelmed kegyes jó persvasioi hozhatnák az dolgot minden jó karban ő kegyelménél. Legyen azon kegyelmed, hogy ez kevés magyar nemzetnek s köztök felemelt Isten anyaszentegyházának és abban zengedező igaz tiszteletinek megmaradását ne vesse kegyelmetek az vak szerencsének kockájára s az hadakozásnak bizonytalan kimenetelére. Az szegény csak nem élhel hal, az községet szánja meg kegyelmetek, sőt legyen azon kegyelmed, hogy császárnak mostani megszorult állapotjában ügyekezze az fejedelem ő kegyelme békességét megerősíteni és császárt complacalni, hadd legyen nyilván az egész magyar nemzetnél, hogy ő kegyelme kész volt az békességet megtartani, legyen ő kegyelmé az justa causa.

Jól tudja kegyelmed, hogy egész országul a mi hittünk császárnál vagyon, hogy lehessünk mi egyszerre liti szegettekké? hiszem Constantia decet to magis Regnum. Számtalan sok példa vagyon arra, hogy az Isten nem hogy az keresztyénekből de még az pogányokban is soha el nem

szenvedte az hitetlenséget, hanem rettenetes veszedelemmel büntette. Nekem az tetszenék, hivatatlan is menne alá Fehérvárra ez dologról való consultatoria, melylyel akkor conscientiáját salvalja, és se Isten, se az világi emberek előtt ne lehessen oka az következhetendő romlásnak. Mind ezekben pedig az mit kegyelmed értene, kérem tudósítson. Az én nemese simmel való dologom végett kelletvén Torma Péternek kegyelmedhez bemenni, nem tűrhetem kegyelmednek ne irjak. Tartsa meg Isten kegyelmedet sokaig jó egészségben. In Arce Nostra Huszt, die 1. Aprilis Anno 1643. (Ötvös Ágoston szerint).

Generosae Dominationis Vestrae

Amicus ad officia paratus Comes

S. Bethlen.

Kivülről. Generoso Magistro Stephano Kassai Illustrissimi Domini Principis Transilvaniae Consiliario et per Transilvaniam Magistro Protonotario, Domino Amico Observandissimo.

Ad calcem harum Litterarum scripsit propria manu Stephanus Kassai „die 12. Aprilis redditae per Egregium Petrum Thorma.“ Jos. C. Kemény.

Originale admodum lacerum exstat in Codice M. S. Authenticorum Bibliothecae Albo Carolinensis Tom I. Numero 98. Jos. C. Kemény. Erd. Muz. (*Josephi Comitis Kemény Adparatus Epistolaris ad Historiam Transilvaniae Tom. VIII. pag. 337—339.*)

XCVII.

Kegyelmes uram, fejedelmem; Fogarasból irt nagyságod levelét is alázatosan elvettem vala az avisákkal együtt de mivel nagyságod azt parancsolta vala, hogy az avisákat magamnál tartván, csak Fehérvárra vigyem alá, az okon nem küldtem meg nagyságodnak.

Az mindenható Ur Isten jó voltából, hogy nagyságodnak örvendetes husvétnapját engedte volt érhetni, és azt láthatta, s érhette nagyságtok az mit buzgó kívánsággal kívánt látni, annak én is szívem szerint örvendezvén Istennek hálákat adtam érette, könyörögvén ő szent felségének azon, hogy ezt az nagyságtok husvétii örömét, örökös örömmé tegye; s az mi kegyelmes ifiu

asszonyunkat is napról napra az megismert keresztény igaz hitben, vallásban megerősítvén, abban életének minden napjaiban, még halála oráján is megtartsa, Isten szent lelkének munkálkodása után, az nagyságtok édes atyai, és anyai oktatása is hozzá járulván. Melyet eddig büségesen meg cselekedett jó reménységben levén eleitől fogva; quis in Domino speravit, et confusus est?

Ez nagyságtok örömét nem tartottam csak magamnak, hanem értvén oltan Tiszasetsi urammal is communicáltam a végre, hogy ő kegyelme is örvendezvén rajta, köszönje meg Istennek több sok rendbeli áldási között a nagyságodhoz mutatott nagy kegyelmességét is, és egyszersmind könyöröggjön ő kegyelme ifiu asszonyunknak ő nagyságának, az megismert igazságban való gyarapodásáért, és abban végiglen való áthatatos megmaradásáért. (Az itt és a fenn említett lelki öröm alatt értetik, Báthori Zsófiának az ifia Rákoczy György nőjének, mint volt római catholicának legelső husvéti Urvasarájával való élése.)

Kegyelmes uram; Segesvárról iratott levelét is alázatosan vöttem nagyságodnak, egészségem jó ninesen kiváltképen utra való; mindazáltal az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint az jövőendő esüittörtökön idején Fehérvárra alá megyek, Isten segítségéből.

Az ur Isten bűneinkért ide az tavaszi időt téli idővé változtatá; Én aprilisban egymásután annyi napok alatt ilyen kemény téli időket nem értem. Az ur Isten irgalmaságából könyörtüljön rajtunk, és az időknek természet szerint való állapotjokat az ő rendjek szerint szolgáltassa. — Tartssa és éltesse az Ur Isten nagyságtokat kedves jó egészségben. In Kolozsvár 17-a aprilis 1643.

Kegyelmes uram nagyságodnak alázatos szolgája

Kassai István m. p.

P. S. Egy néhány szegény kereskedő jött Bécsből az mult héten, semmi bizonyost nem tudnak mondani az oda való állapotokról egyebet, hanem hogy ő felsége császár személye szerint készül táborba.

Az eredetiből. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról károly-fehérvári könyvtár N. 5. W. 4. 359 sz.)

XCVIII.

Georgius Rákóczy Dei Gratia etc.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Száva Mihály az kegyelmed levelét 22-a die praesentis (az az aprilis) adta vala meg, az keresztesi hágonál Tordán innét. Értjük, 22-ik és 25-ik február Déváról irt levelünket, mikor vette volt el kegyelmed, kiket elég késedelmesen küldött volt meg az vajda kegyelmednek. Az hajdu városok közül, kiket háborgatnak az végbeliek, im neveket írva küldtük kegyelmednek. Az budai vezértől az elmúlt héten jutta meg Pribék István uram, mi választ tett, im levelének mássát küldtük kegyelmednek. Az széplaki embert elboesátották, de azon szegényen nagy sarczot vett az bég, és ugy eresztette ki. Az emberek is haza szállottak Széplakra, de azok is fizettek, az mint mi értjük; csak illyen módon is elpusztítják azt az darab földet, az végbeli bégek, és ispahiák. Az szentpéterieknek megszerzeni jól az Proteccionálist, kegyelmed ne késsék.

Az curlandiai herczeg levelének mássát magyarul im most küldtük; ugy is az mint az herczeg kívánja, s olyaut penig három levelet kívánna, mivel hajója is talán három leszen, kik nem is együt fognak járni s egynek-egynek kellene lenni mindenik mellett. Az törökül valót az herczeg magánál tartotta, de ha meg akarják adni, az uram igen kicsiny obstaculum, hogy az ott benn nem lehet, s hihető meg is tartották pariaját: Igyekezze azért így kegyelmed impetralni. Az kegyelmed nyavalyáját szánjuk, Isten gyógyítsa. Az brussai fürdőbe kegyelmed elmehet, de oda ne késsék.

Az övet, papucsot meghozták volt Fogarasba. Az kozákokat soha az lengyel respublica nem refenállhatja. Az persák, és egyéb tengeren túl való dolgok felől, ha mit érthet kegyelmed, idején tudtunkra adja azt is: cászár internuntiusával mint fognak végezni.

Az vezér ő nagysága, hogy kiküldte kegyelmed által az panaszlók suplicatióját, azt igen böcsülettel vettük ő nagyságától. Az gyalog kapitánynak kezébe adatván, nem tagadja ugyan, hogy az dolog ugy nem lett volna, abban az Raduly

vajda idejébeli adóság dolgában, de úgy emlékezik reá, meglett volt ugyanazon esztendőben, Bethlen István uram akkori gubernator által az contentatio plene. Mindazáltal szolgálai levén itt Bethlen István uramnak az gyűlésen, ir az urnak fölé; mi választ teszen, kegyelmedet tudósítjuk. Az másik dologba pedig az szebeniek vallattatván im in paribus megküldtük kegyelmednek; conferálván kegyelmed az supplicatiót az vallásokkal, eszében veheti, legyen igaz-e nem-e? annak az görögnek expositiója; holott maga is ott volt az a suplicans görög, az mikor egyikét annak az két latornak Brassóban exequálták; nem hogy penig az mely szebeni emberre panaszol, az küldött volna öccse után, de inkább az kikre suspitió lehetett is inkább, az fogadta volt meg mindjárt az görögöknek megölésének hírére nézve. Ez dologról penig minket úgy informálnak, vagyon circiter huszonhárom esztendeje. — Elbihesse-e ember, hogy eddig csak abban hagyta volna, s nem busította volna érte az fényes portát, ha annyira lett volna az dolog az mint az supplicatiojában iratta, kiváltképen ha történt, nem szolgáltatták volna neki, könnyen megítélni. Azért kegyelmed az vezért erről ő nagyságát így tudósítsa. Eidem in reliquo gratiose propensi manemus, secus non facturi. — Datum in Civitate nostra Alba Julia 30-ae Aprilli (*Ezt a „30-ik aprillist“ Rákóczy Gy. a fejedelem kérésztől húzza és aláíja az irja keze írássával: „15. maji“*) Anno Domini 1643.

Kirülről. Generoso Stephano Réthi etc. szokás szerént. „1643. Reddit 26. Maji per Michaellem Száva“. (Réthi keze jegyzete).

Az eredetiből. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly-fehérváai könyvtár N. 5. W. 4. 360. sz. alatt.)

XCIX.

Georgius Rákóczy, Dei gratia Princeps Transilvaniae, Partium Hungariae, Dux, et siculorum Comes etc.

Generose fidelis, nobis, dilecte, salutem et gratiam nostram.

Kegyelmednek a die 25-a aprilis, levelét nem láttuk, kin nem keveset busulunk, tartván attól, valamint kegyelmed-

nek nagyobb nyavalyája ne történt legyen. Elhittük Száva is ez három nap alatt beérkezik, ha Isten útját szerencsésé tette. Az országgyűlése Istennek hála boldogul végződék 21-a praesentis. Most Istennek hála csendességbe vagyunk, és türehető egészséggel birunk mindnyájan. Esőnk noha sok jár, de buzánk az hol későn vetették, szegény és gazos vagyon. Az szegény szentpéterieknek már egyrésze elfutott, maradt csak helybe a mi részünk. Ha ő nagysága az vezér még is késik az protectionalis adásával, alig ha azok is el nem futnak. Egy falunk itt Gyula táján is magunknak is futott el, nem állatván az törököknek egyetlenségét; az adójokatis feljebb feljebb verik, most irattunk az gyulai bégnek fölé. Római császár követét mint fogják visszabocsátani, kegyelmed bennünket tudositani el ne müllasson. Cui in reliquo gratiose propensi manemus. Secus non factur. Datum Albae Juliae 24-a Majj 1643.

G. Rákoczy m. p.

Ez atá Rákoczy ezeket írja „Rákoczy Sigmond fiunkat rendeltük Uydarhelynek, s három széknek főkapitányának, és az egész Székelységnek generálisának, kinek becsülettel való beküldetésére egynehány párducz bőr s tigris bőrök, s egyéb is kívántatnak, s ez végre ezen héten pénzzel emberünket is küldjük be megvételére. Kegyelmed tudakozzék ilyeneket idején, szépeket és öregeket. Az szentpéteriek állapotokat kegyelmed az ott való bíró leveléből megértheti, és ha az vezér ő nagysága jót nem teszen velök, ezek pusztán hadják városokat, mi sem tartózkodhatjuk őket soká. Semmi új híreket nem hallunk.“

Külczim: Generoso Stephano Réthi etc. (more solita) „1643 allat. 18. Junii. per Cursorom Valachum. Hora 4-a pomeridiana“ (Réthi jegyzése.)

Az eredetiből. (Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. Károly-fekérvári könyvtár N. 5. W. 4. 361. szám alatt.)

C.

Georgius Rákóczy Dei gratia Pinceps etc. etc.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Kegyelmed die 16. praesentis írott levelét, in die 28-a ejusdem vöttük el. Igen kegyelmesen vöttük kegyelmedtől,

hogy bennünket tudósított az oda bé való állapotokról, s ezután is ezt kövesse míg már ott benn leszen. Kegyelmed nyavalyáját bánjuk, kiből Isten gyógyítsa, s adjon állandó, és jó egészséget is neki. Elbittük Száva eddig bement, s kegyelmed vele küldött leveleinket el is vehette. Most sincs semmi új dolog, kiről kegyelmedet kellene tudósítanunk. Magunk is Istennek hála türehető egészséggel és csendességgel vagyunk. Az svécusokat halljuk közhirrel, hogy Csehországban volna egy része, más része pedig Szileziában, melyik legyen igaz, rövid nap meghalljuk. Az mely ember az vezérnél panaszkodt, kegyelmed jól töti választ, s csak érthessük, melyek harminczados idejében történt az rajta, ottan kegyelmedet voltaképen informáljuk; itt benn a memoria hominum az volt az bevött törvény, ha ki az harminczadon marháit fel nem iratta, és rajta kapták, abban törvényt láttak, s az mit az törvény talált, abban lött; ha pedig azután nyilatkozik eselekedete, úgy tartozott két harminczaddal. Az hálókötő ember ravaszul akart megcsalni. Császárság ő felsége követének az után mi választ adtak, szükség kegyelmednek bennünket tudósítani, ha mi érthet felőlük. Az övnek megcsináltatásáról se feledkezésk kegyelmed. Itt sok eső jár, felette elázott az föld; tegnap előtt hajnalban kezdvén el az esést, egész szombatn délig mind esék, kiből nagy árvizek lesznek. Kegyelmednek kegyelmesen parancsoljuk, vigyázásban legyen, és mindenekről bennünket idején tudósítson. Eidem in reliquo gratiose propensimanemus. Secus non factur. Datum in Civitate nostra Alba Julia die 30. Maij Anno 1643.

G. Rákóczy m. p.

Ez alá Rákóczy sajátkezűleg még ezeket jegyzi meg: „13-a die Aprilis irt kegyelmed levelét is mi 5-a May vöttük vala el, értettük volt, hogy Fogarásból 27-a die Martii irt levelünket mikor vötte volt el kegyelmed; az curlandiai herezeg dolgáról innét is irtunk kegyelmednek, ugyan mintátvala küldvén kegyelmednek micsodás salvus conductust kívánna. Az szentpéteriek felől is irtunk kegyelmednek, ezeknek má, egy része elfutott, és ha az vezér protectionáliss nem érkezik, úgy az mint megigérte vala ő nagysága kegyelmed által, ezek is elfutnak; eddig talán másomnan is vehetett ő nagysága informatiót ezeknek nyomorult állapotjok felől; az telkibányai állapotjáról sem ira azután kegyelmed. 4-a die Aprilis Fogarásból irt levelünket is 25-a die ejusdem irt kegyelmed leveléből értettük vala meg. 5-a Maij vévén el, hogy

20-a die Aprilis vette volt el kegyelmed, kire Száva Mihálytól eddig válaszunkat is elvette kegyelmed. Itt nagy hire van az gallus hada nagy triumphust vett volna in mense Aprili az hispanus hada ellen, az holott 145 gyalog zászlót, s 88 lovast nyertek volna el a gallusok, micsoda tartományban, s napon esett, s egyébbb circumstantiát még nem tudjuk, de ha így lesz, csak két hét alatt is megértjük, és tudósítjuk róla kegyelmedet.⁴

Klevélről. Generoso, Stephano Rethi sat. 1643. Allat. per Cursorem Transalp. 18 a Junii hora 4-a pomeridiana. (Réthi jegyzése.)

(Dr. Ötvös Ágoston hagyományaiból.)

CI.

Georgius Rákóczy Dei gratia etc.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

24. et 27-a diebus Maij irt kegyelmed levelét egyszers-mind ma délest hét orakor vöttük: az mely dologról kegyel-med tudositott, azt igen kegyelmesen vöttük kegyelmedtől és hivataljának is megfelelt vele, ez után is ha csak ágyban lehet is; az mi kevés ideig ott benn lesz kegyelmed, vigyáz-zon úgy és viseljen úgy is mindenkre szorgalmatos gondot, jöhessen édes hazájába örvendetes hírrel, és állapottal. Mi minden levelére kegyelmednek választ irtunk, valamelyek kezünkbe jöttek; elhittük Száva Mihálynak is ha az ur Isten szerencsés utat adott, hamar ott benn lött az levelei írása után, mert innét 15-a Maij ment vala el estve felé; mi azt is tudtuk 12 napra beérkezik. Az mikről kegyelmed ír arra nekünk gondunk lesz, s tudósítjuk kegyelmedet róla. Az lándor-fehérvári dolgot mi is hallottuk közhirrel, de régen s annak könnyű végére menni. Basa uramtól is végére me-gyünk ezeknek is. Kegyelmed nyavalyáját szomoruan ért-jük. Istentől kívánjuk előbbi jó egészségét adja meg kegyel-mednek, és jöhessen idejében, boldog szerencsés órában, és egészségben személyünk eleibe. Cui in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in Thermis Gyogyensibus 9-a Junii 1643. G. Rákóczy m. p.

Eután még ezt írja Rákóczy saját kezűleg: „akartuk volna ha kegyelmed arról is tudositott volna, mennyi ezer ember lehet, és micsoda

discursusok vannak visszatérése felől, féltek-e tőle, avagy stratagemával akart élni.“

(*Az eredetiből.* Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. Károly-fejérvári könyvtár N. 5. W. 4. 368. sz. alatt.)

Külszin. Generoso Stephano Réthi etc. etc. (szokott mód szerint) 1643 allatae per cursorum Transalp 24-a Junii mane. (Réthi jegyzése.)

CII.

Georgius Rákóczy, Pripceps Tranniae etc. etc.

Generose Fidelis nobis dilecte, Salutem, et gratiam nostram.

4-a die praesentis irt levelét is kegyelmednek ma reggel vöttük vala el; igen kegyelmesen vöttük kegyelmedtől, hogy oly gyakran igyekezik az oda be való állapotok felől tudósítani. Nekünk úgy írja a havasalji vajda Nasup passát az tenger mellett megfoglák volna, és be is indították a portára; kiról kegyelmed eddig bizonyosabbat hallhatott. Csuda az Isten az ő ítéletében, im mint bünteti meg hamis hitéért, melyel nekünk megesküdt vala in anno 1631. Az ur Isten mind egyéb gonosz akaróinkkal cselekedjék úgy. Szép dolog az igaz ügy, mert senki nem árthat neki.

Az szegény szentpéteriek felől kegyelmed ne feledkezzék, és vagy leszen vagy nem? mennjen végére; ne kellessék szegényeket nekünk is mind biztatnunk, s tovább tartóztatnunk. Az curlandiai herczeg az levelet vissza nem küldte még in paria. Ujabban micsoda hirei legyenek Naszup passa állapotjáról, el ne mulasson kegyelmed bennünket tudósítani hová hamarább lehet. Cui in reliquo gratiosi manemus. Secus non factur. Datum in curia nostra divensi die 15-a Junii anno Domini 1643.

G. Rákóczy m. p.

Jegyzés: E levelet Szalárdi a történész, Rákóczy altitkára írta. Az aláírás pedig 1-ső Rákóczy György fejedelem kezeirása.

Külszin: Generoso Stephano Réthi sat. szokás szerint. „1643 allatae 6-a Julii ex Transalpin.“ (Réthi jegyzése) ezen kívül van egy praesentata oláhul is írva.)

Az eredetiből: Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly-fehérvári Batthyány könyvtár N. 5. W. 4. 369. sz. alatt.)

CIII.

Georgius Rákóczy Dei gratia Princeps etc.

Generose Fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Mai napon érkezvén az erlandiai herczegnek levele hozzánk, mit írjon Járm Ferencznek hajóinak megindulásáról, és minémü parancsolatokat kívánnjon Tunis és Algiers nevü portusokra, im in ea parte levelének verissima pariáját küldvén kegyelmednek, abból megértheti. Mivel penig az mint írja, hajóját talán eddig is meg indította az tengeren, az kezeibe küldött salus conductus pariái mellett, hogy annyi-val bátorságosabb lehessen hajóinak állapotja, és valami kár vagy szerencsétlenség az találja annyi-val inkább, hogy a mint leveléből kitetszik a salus conductust in speciemagánál tartván, annak csak vagy törökül vagy deákul való másait adta az három hajóra, csak egy is levén in specie az levél, az mint tudja kegyelmed, és azt magánál tartván az herczeg. Ez okon kegyelmednek akarók mindjáraást értésére adni, parancsolván igen kegyelmesen, legyen kegyelmed azon mindjáraást, az vezérnél ő nagyságánál consequálhassa kegyelmed, az herczegnek kívánsága szerint parancsoljon mindjáraást ő nagysága azokra az portusokra, megküldvén az includált exemplumát is peesétinek, hogy mihelyen az hajók azokra az portusokra közelgetnek, és azon hajók elején azokat az cimereket látják az szerint, maga neve alatt való salus conductusin, és az törökül való párokon is azon peeséteket ismervén, az portusokon valók ne kezdjenek valamit, háborgotások lenni az hajóknak, és kára következni az herczegnek; sőt azokról a portusokról valahová indulni akarnak, lehessen elegendő securitások mindenfelé; holott az ő nagysága jóakarátja járulván ebben is az salus conductusnak kiadatása dolgában, ahoz való bizodalomból indította meg az herczeg hajóit, s az egy salus sonductust az három hajóra nem oszthatta, nem is járhatván mindenütt együtt az hajók. Elhidje kegyelmed magunknak nagy búsulásunkra lenne, ha valamint kára kezdene következni az herczegnek; kihez

képest ebben kegyelmed igen szorgalmasan eljárjon, és nekünk bizonyost írjon felöle, irhassunk mi is bizonyost az herczegnek felöle. Az parancsolatokat pedig ugyan csak onnan kellene hová hamarébb mindenik portusra megküldeni. Jobb volna, ha ilyen levelet adna az vezér, kegyelmed kettőt szerezne; egyiket maga fogadna kegyelmed oda menő embert, ki vinné meg hiba nélkül, másikat küldené ki, küldenök meg az herczegnek. Cui in reliquo gratiose popensi manemus: Secus non factur. Datum in arce nostra Devaiensi, die 18-a Junii anno 1643.

G. Rákóczy m. p.

Ez alá még ezeket írja Rákóczy: „a felső vadászai udvarházunkat is megfenyegetni kezdette az egri török vezér s azt kívánja az tisztartóktól, meg hódoljon tőle, az ki a memoria hominum soha hódolt nem volt; az előtt is kezdette vala háborgatni, de az vezér ő nagysága adott vala parancsolatot, akkor meg szünt vala; kegyelmed találja meg ő nagyságát, most is szerezne egy kemény parancsolatot, ujabban ne erőltessék s fenyegecssék. Az szegény szentpéteriek haza szállottak oly reménységgel, hogy az vezér ő nagyságától extrahaltatják az levelet az ő nagysága ígérete szerint, kegyelmed ezt is igyekezzen extrahálva béküldeni; hidjen kegyelmed ha nem leszen, mind elfutnak... (egy pár szó olvashatlan.)

7-a die praesentis egy Megyaszó nevű falut... az egri törökök meghódoltattak volt, az ki bizony soha nem hódolt. (2 sor olvashatlan)

Külsőim: Hiányzik. „1643 allatt 6-a Julii ex Transalpina (Réthi kezeirása.)

(Az eredetiből Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. Károly-fehérvári könyv. N. 5. W. 4. 370. sz. alatt)

CIV.

Georgius Rákóczy, Dei gratia Princeps etc. etc.

Generose Fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

10. die praesentis irt kegyelmed levelét im most vöttük

el: kegyelmesen agnoscaljuk kegyelmedtől hogy az oda be való állapotokról gyakran tudosit kegyelmed, melyet azután is gyakran cselekedjék, és continuáljon. Nem bántuk volna ha kegyelmed tudósított volna: csak az előbbeni válasszal, vagy mással expediálták vissza császár ő felsége követét, a miről kegyelmeddel Szelepcsényi uram beszélgetett, és az kiket commendált, nehéz azt nekünk elhinni, azok mihozzánk igaz szívvvel legyenek. Az francziai király dolgában semmi sincs, sőt in mense martio Cathaloniában az hispanus hadát igen megverte in mense aprili ismét, Franciscus de Millottis Brabancziában igen megverték az belgákkal együtt, kinck 25 ezer emberének kellett lenni az harezban; Az vajmári hada fele is, az bavarus hadát totaliter; s Torhensonius is hogy ezen holnapban Csehországban megverte volna ismét császár ő felsége hadát, kezdették hirdetni; ezek mind így legyenek-e? rövid nap megmutatja az üdő. Ezt kegyelmed bizonynyal elhidje, soha az francziai király hűtszegés nélkül, az svecus, belgák, cathaloniaiak, portugalliaiak nélkül sem meg nem békélhetik, sem az hadakozást el nem hagyhatja.

Kegyelmed oda benn igen igen vigyázzon mindenfelé, szeme, füle legyen, és minket is éjjel, nappal mindenekről idején tudositson. Az curlandiai herczeg s az szegény szentpéteriek dolgát végbe vinni kegyelmed ne mulassa el, s ki is küldeni mennél hamarébb. Az makoiak hogy bementek mi nem bánjuk; mert nyavalyásokat szinte elpusztítja az sok csavargó. Bornemissza Pál uram igazán nem panaszkodhatnak; jól is cselekedte kegyelmed, hogy megintette őket róla.

Értjük hogy az hálót igen vastagon kötik, azért kegyelmed ez egynél többet ne készítettne el, hanem azt elkészítvén, éjjel nappal küldje bé, hadd láthassuk tudhassuk kegyelmedet róla informálni, mert egyáltalában nem kellene ennek temérdekebbnek lenni, mint az kit ide includáltunk; ha pedig ennél vastagabbak lesznek, elbontassa kegyelmed, s így köttesse. Zöldfikár mindenkor állhatatlan, tökéletlen ember volt, s az is leszen. Cui in reliquo gratiose propensi mauc-

mus. Secus non factur. Datum in castro nostro alvinciensi die 27-a Junii anno Dni 1643.

G. Rákóczy m. p.

Ezután Rákóczy ezen utóirást teszi: „amaz ember (Zoltán) hogy ennyi idő alatt választ nem ada levelünkre, okát örömet érténénk.“

Jegyzés: a levél Szalárdi J. kezeirása, az aláírás pedig 1-ső Rákóczy György fejedeleme

Külsőim: Generoso Stephano Réthi sat. „1643. Reddit. 21-a Julii percursores Transalpini. (Réthi saját kezével jegyzé.)

Az eredetiből: Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly fehérvári könyvtár N. 5. W. 4. 363. sz.)

CV.

Georgius Rákóczy Dei gratia etc.

Generose Fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

25-a Die Junii írott kegyelmed levelét, 8-a die praesentis reggel 12 orakor vöttük vala el. 4 rendbeli leveleinknek elvételét értjük; kegyelmed levelét és a jó kívánságot is igen kegyelmesen vöttük kegyelmedtől, legyen Isten ő felsége meghallgatója, és beteljesítője. Tigris és párducz bőröket kegyelmed szépeket kerestessen; csak legyenek szépek, s ujjak, megalkuszunk árok felől, s nem sokára Maurer Mihályt be is küldjük ezért, s több dolgokért. Az kéneseinek itt kinn is nagy árra vagyon, úgy annyira, itt helyben is 125.132 forinton folyvást elkél; mind az által ha oly obligatoriát küld a ki akarja venni, ha béküldjük, rajtunk nem hagyja, hanem készpénzen, két két réal talléron okáját elveszik, az adóval együtt fognák beküldeni a mi lehetne, de így tiardéra (azaz bizonytalanra) nem küldünk. Az szentpéteri, eurlandiai herezeg levelét elvöttük, kik csak legyenek jól írva, nem drágáljuk az mit kegyelmed fizetett kiváltásoktól. Római császár internuntiusa igen rövid válasszal ment el. Az mely levelet ideküldött volt kegyelmed, írtunk régen arról kegyelmednek: nem kell arra szoktatni őket, mi legyünk levél hordozói, küldözöi. Itt most jó széna takaró üdö jár. Az öveket

kegyelmed meggesináltassa mennél hamarébb, az szerént a mint informáltuk kegyelmedet, hamuszintü legyen, úgy kell festeni. Az széplaki, felkibányai dolgot többé nem kell sollicitálni. Naszup passa rosszul járt. Az francziai király halála itt is spargalt akkor, mikor kegyelmednek irtunk vala, de jó ideje már, hogy megesendesedett. Az anglus felől ilyet nem hallottunk. Az hálók miesodás temérdek selyemből legyenek, Vinczről kegyelmednek 27-a Junii bőven irtunk, sőt ugyan formáját is küldtünk, s im most is a szerént, mely vastagabb selyemből ne legyen kötve, nem leszen semmire jó. Az Székely Mozes embercüre leszen vigyázás, magunk is írunk az havaseli vajdának. Az Torjáról vitt inast kegyelmed ki beszélje, minden igyekezetével azon legyen, magát is penig úgy viselje, az fűsvénység miatt ennél is inkább, az gazdálkodást el ne veszesse kegyelmed. Torstenson a svéciai generál, most minden hadával Morvában vagyon Olomiecznál és noha Csehországon jött által, de sehol az ő felsége hada meg nem várta, sem meg nem vit vele. Königsmark ismét a Duna mellett Ausztria felé nyomokodik 10 ezereð magával, kimenetelek mi leszen, az idő megfogja mutatni; mi Istennek hála békével, és türhető egészséggel vagyunk, adja Isten kegyelmed felől is hallhasunk minden jót. Eidem in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in Civit. nostra Alba Julia die 8-a Julii Anno Domini 1643.

G. Rákóczy m. p.

Ez után ezeket írja maga Rákóczy: „Mi úgy értjük, Torstenson könnyen ki nem akarna menni Morvából, 12-a die Junii Olmueznál volt, azt muniálta mindennel, onnét mikor fog fordulni, meghalljuk rövid nap. Mikor Csehországba bejött 14 sereg lovas hadát verte volt meg ő felségének, s hogy Csehországon is által jött, még akkor is provocált az viadalra, sőt úgy oly közel is szállott utól az ő felsége tábora mellett, hogy lövő-szerszámokat is látta, és táborát Gállásnak, (romai császár vezére) de nem adott harezot Gállás. Ha most Torstenson Morvában megállhatja, nagyot viszen végbe; de ha az ő felsége hada onnét kitolhatja ismét nagyot fog veszteni Torstenson; ő felségének is feles hadai vannak. Szávának holmi vásárlást parancsoltunk, kegyelmed segítse, vihesse végbe.“

Külczim : Generoso Stephano Réthi sat. „1643. Redditi 21-a Julii per Michaelera Száva, vesperi.” Réthi praesentátája.

Az eredetiből. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly-fehérvári könyvtár N. 5. W. 4. 374. sz. alatt.)

CVI.

Serenissime Princeps.

Adiit nos cum gratissimis Seren. Vae. litteris Clariss. Suus ad Portam Ottomanicam Orator, cumque existimarem velle cum negotium illud quod tamdiu dilatum est accelerare, ob eamque causam dictum Clariss. Oratorem in mandatis habiturum ut licentiam ad bellum inferendum a Porta Ottomana peteret, nobis illi omne nostrum in hac re ministerium si opus esset pollicentibus, nihil aliud se in mandatis habere dixit, quam ut quaereret ex parte Seren. is V-rae quid super hoc negotio Sua Matas Christma nobis demandasset, cum igitur praedicto Clarissimo Oratori omnia sincere ingenueque aperverimus; nihil hic addemus praeter vota nostra precesque quibus Deum Opt. Max. obtestamur, ut Seren. V-ram in multos annos saluam et incolumem servet.

Datum Perae Const. 10 Julii 1643.

Serenitatis V-rae Affectissimus servitor

De la Haye m. p.

(Eredetiről mely Mike S. ur tulajdona)

CVII.

Serenissime Princeps.

Jam respondi litteris Serentis V-rae per meas scriptas 10-mo die hujus mensis, quas statim tradidi Clar. suo Oratori in hac Porta Ottomanica, nunc dicam Serenti V-rae praedictum Clarum suum oratorem me convenisse hesternae luce mihiq. litteras commonstrasse quibus jubetur me certorem facere de profligatis a nostro exercitu in Flandria hispanis, et fugatis in Bohemia Caesarianis a Generali Sve-

corum Torstenonio; Gratias igitur ago amplissimas Serenti V-rae quod hoc tam foelici nuntio, et ad publicum commodum spectante me afficere voluerit.

Cognovi ex iisdem litteris quas prae manibus habebat praedictus clarms. Orator jam tempus esse imo praemere ut ab *Vezirio* (seu *Turca*) *licentia obtineatur* quo liceat Serenti V-rae *Hungariam invadere* sicque sentire Serentem V-ram et ego quidem, si meam sententiam promere licet, ita sentio. Sed qua ratione *licentia illa obtineri queat* Serentem Veram imprimis scire arbitror, quae longo rerum et negotiorum in Porta tractandorum usu edocta, quibus modis quibus artibus Turcarum ingenia tractanda sint melius quam quisquam nostrum no... scribam tamen quid hac de re mihi in mentem venerit, quan... quidem ita desiderare videtur serentas Vera. Existimo igitur cum toties super hoc negotio apud *Vezirium verba fecerim* semperque promiserit se libenter auditorum... quid ex parte Serentis Verae illi proponeretur existimo... inquam debere jam aliquem Doum aut Residentem suum aut Legatum nomine Serentis Verae rem totam *Vezirio proponere licentiamque illam* de qua agitur petere idque cum solitis muneribus et promissis, praecipue promittendo annuam pensionem seu honorarium aliquod magni momenti *pro ea Hungariae parte* quam Serentas Vera occupatura sit. Cacterum haud ignotum est Serenti Vrae *interim dum licentia obtineatur* posse illam arma parare et exercitus promptos habere immo etiam *Hungariam invadere* maxime eam partem in qua *arces* et dominia habet ad ditionem suam pertinentia, est enim ita jure gentium comparatum ut omnis princeps qui vicinos armatos videt ut sunt hodie Caesariani atque etiam Sveci, arma quoque et copias sibi paratas habeat, liceatque praevenire malum a vicinis exercitibus sibi suisque subditis imminens, quod si non praevenerit frustra post eventum et occupatas ditiones suas remedia adhibere conabitur quae quidem omnia pace Serentis Verae dicta velim, cui totum hoc negotium ut gerendum sit melius quam mihi perspectum esse certo scio. Quod ad me attinet haud unquam in hoc publico negotio, aliove ad Serentem Veram spectante, animo aut opera defuero. Interim Deum opt. max. precor ut Serenti.

Verae multos annos prosperumque rerum omnium successum tribuat.

Datum Perae 25. Julii 1643.

Screntis Verae Affection. servitor

De la Haye m. p.

A dült betűkkel szedetttek rejtelmes irással vannak írva.

(Eredetiről, mely Mike S. ur tulajdona.)

CVIII.

Georgius Rákóczy Dei Gratia etc. etc.

Generose fidelis etc.

Kegyelmednek 12-a die Julii nekünk írott levelét vévén, irását értjük, s a minémü adósság felől kegyelmed bennünket az fővezér ő nagysága parancsolatjából tudósít, arról gyalog kapitány hívünknek íratván; mi választ tött levelünkre im in specie küldtük kegyelmednek. Irattunk ezen mai nap Bethlen István uramnak is, hogy informáljon bennünket, és igazítsa csak el; válaszungk jövéen onnét is, beküldjük kegyelmednek. Interim kegyelmed az vezért ő nagyságát esendesitse, ne nehez- teljen ő nagysága egy kevésbé várakozni; azon vagyunk, min- den módon, hogy eligazíthassuk a dolgot. Naszup passa elég rosszul járt. Az szentpéteriek protectionálisa alkalmasint va- gyon, csak tartsák meg. Az kurlandi herezeg hajói ha késnek, egyébként nem vélhetjük, hanem a salus conductus után vára- kozott, de ha szintén elveszi is mivel a mostani sincs úgy, az mint beküldtük vala, mert ki hagyták azt: hogy ne arrestál- hassák senki adósságáért s dolgaért. Másik: talán azt vötte az herezeg eszében, sok ajándékot kellene imitt is amott is adni, s computálhatta, mi lenne nyeresége, s azért kezdette halogatni indítását. Az vezér levelét, és peesétjét megküldje a herezegnek kegyelmed mennél hamarébb. Írja meg kegyelmed nekünk mit kívánjanak, hogy elvigyék, s informáljuk mi a herezeget róla; s mit fog írni, kegyelmednek is értésére adjuk. Az felső vadá- sziak dolgából azt követjük: az proteccionálisokat kegyelmed azokra is sollicitálja. Alsó, Felső Mogyaszót az faluknak néz- zék: kiknek lovakat elhajtották az egriek, s bizony soha nem hódlott. Ha az két császár között levő foedusnak egyik arti-

culusa az, hogy új hódolást ne cselekedjék egyik fél is; így hát végbe ment-e köztök a békesség? nekünk pedig kegyelmed két levelében is azt írta vala: semmit nem végeztek! hanem a porta 180 ezer (vines ki írta mit?) kívánna, és fő követet császári ajándékkal, és azt bévívén, noha csak 2 esztendő volna hátra a frigyben, de kész azután a porta továbbra valót is végezni. Palatinus uram is azt írja mindentüvé, 20 esztendeig confirmálta az porta a békességet; ki ha úgy vagy: kegyelmed után mi nagyot hazudtunk, a kiknek azt írtuk; azért mennél hamarébb tudósítson: végbement-e, nem-e, vagy csak in suspenso vagy? az övet várjuk. Az hálóknak micsodás vastagságu sodrott selyemből kellessék lenni, mind 27-a die Junii Vinczről írt levelünkben, mind Száva által kegyelmedet bővségesen informáltuk.

Az havaseli vajda gonosz akarói ellen igen vigyázon kegyelmed, és oltalmazni is igyekezék totis viribus. Palatinus uramat a minden napi hideg lelte, az is azért már könnyebbített rajta. Az galliai király minden bizonnyal 14-a Maii holt meg, 15-a Maij a fiát delphinst koronázták meg. 19-a Maij verték meg Brabantiában az hispanus nagy rész hadát, ki előtt Franciscus De-mils volt; kiről a danezkai agense a királynak, hogy ki volt? Davaugaour ur mit írjon, im in paribus megküldtük kegyelmednek; nem bánjuk, ha magának is a gallus agensének érteni adja kegyelmed, és magától értse meg kegyelmed, meghalván a király, most is azon autoritással bír-e? és a kiről minap írt vala kegyelmed, abban is assonál-e? Ezekről mentől előbb tudósítson kegyelmed. Ide ki való bizonyos hírek ezek: Torstenson még is Morvában vagy; Olmütz körül az ő felsége hada is előtte Bécs felől vagynak. Egy fél mélyföldre vannak táborban egymástól; az ő felsége hada felesőbb amazénál, de új fogadott népét in summa 20 ezernek mondják; az svécusokét 15 ezer válogattnak, és expertusnak; s meg is vivna Torstenson örömet, de még az más fél magát reá nem vehette. Az felsővármegyéket personaliter tiltette fel ő felsége, s Szakolczához szállították, hogy onnét esatázással fáraszták az svécusokat; mi leszen haszna, exitusa? az idő megmutatja; ha ki barátjok volna a portán, most kellene a svécusoknak jóakarókat

szerzeni. Eidem in reliquo grat. propens. manemus. Datum in salis Curia nostra Deésiensi, die 3-a Augusti 1643.

G. Rákóczy m. p.

Kivülről: Generoso Stephano Réthi sat. (praesent) „1643. 20. augusti allat: per cursorem Transalpiens vesperi.“

At eredetiből. Dr. Ötös Ágoston másolatáról. (Károly-kehérvári könyvtár N. 5. W. 4. 377. sz. alatt.)

CIX.

Illustrissime Princeps, Domine amice observandissime. Gratissimam nobis rem Illust. Dom. V-ra praestitit, quod interventu Generosi Francisci Jármí, alias nobis pro commercio onerariarum nostrarum navium Passus literas a Porta ottomanica impetrare, easdemque concitato nuncio transmittere dignata est; in iis quidem nihil est quod desideremus, verum cura non levi angimur, quod una, vel altera navium nostrarum una solventium per procellarum divortia abrepta, vel etiam quovis belli tempore istuc appulsa, et hisce passus literis non munita, ad alium quemdam portum delata periculum incurrere posset, itaque insigniorum nostrorum, vel potius sigilli majoris expressas copias, quae nostris simul Passus literis et tunc apprimuntur, ea intentione transmittimus, quo mature eadem portibus Algiers, et Thunis anticipande insinuentur, et hoc modo periculum, aut damnum quodvis pro varietate praesentim bellica suum extimescendum, avertatur. Quod Illust. Dom. V-ram pro ea qua erga eandem ferimur confidentia, quam maxime rogatam cupimus, sumptus impendendos grato animo refundemus. Quemadmodum etiam antequam nostrae hinc naves solvent futuro in Porta Residenti nostro Illust. Dom. V-ae Aulam adire injungemus, quo majori instructione fultus circumspiciatur praefatam ottomanicam Portam adire queat. Dolemus nonnullorum ex transmissis venaticis jacturam, quam aliis in praesenti restitueremus, nisi talibus quorum vis odora Illust. Dnis V-rae voluptati esse possit destitueremur, et plurimi tales nuper ad aulam Regiam missi essent; conatum tamen nostrum alia occasione abunde sup;

plebimus. Quibus Ill. Dom. V-ram condonata pacis felicitata, valetudineque commoda integritate, quam diutissime fruisce optamus, nostraque insuper studia de meliori semper quam commendatissima esse desideramus. Datum Mytoriae die 15-a Augusti Anno 1643.

Illustr. D. V-rae

paratissimus amicus

Jacobus Dei Gratia in Livoniae, Curlandiae
et Sengalliae Dux.

Jacobus m. p. (a herczeg kezeirása.)

Külsim. Illustrissimo Principi Domino Georgio Ragoccu (igy) Principi Transsylvaniae, Partium Hungariae Domino, et Siculorum Comiti; Domino Amico observandissimo.

Az eredetiből: Dr. Ötvös Ágoston másolatáról (N. 5. W. 4. 278. sz. alatt.)

CX.

Georgius Rákoczy Dei gratia Princeps Traniae etc.

Generose Fidelis etc.

Száva Mihály postánk kegyelmed die 17 august (vagy a nap vagy a hónap van elhibázva) nekünk írott levelével 17-a die augusti praesentis mensis érkezett vala meg, kinek tőlünk való elmenetelének ha negyven napja nem is, de volt harminczkilencz, kihez képest gondolkodtunk, hogy vagy megölték az utban, vagy penig egyéb szerencsétlensége történt, a minthogy (a mint ő mondja) valami moldvai aratók jöven a tenger mellől reá támadtak, és egyik szolgáját meg is ölvén, egyéb károkat is vallott; s mivel ilyen későn kezdé járni, talán nem is fogjuk ezután beküldeni; az hálót is meghozta, de a semmire nem jó, azt mind el kell bontani, és újonnan kötni, mert így semmi hasznát ember nem vehetné, im azért most is postánkat kelletvén beküldtünk, a mely párgát az előtt is beküldtünk volt, mostan is beküldtük s kegyelmed mennél hamarább annyi temérdeken megcsináltván, küldje meg, ne késleltetvén postánkat.

Az oda fel való hadak állapotja felől egyebet nem írhatunk, hanem mind a két had Morvában vagyon, azt pusztítják; hallottuk volt hogy Joandererget (Joannes de Werdt, a

német császár vezére) megverték volna; s ennek utánna jobban is megértvén, s az üdő mindeneket megmutatván, kegyelmedet is tudositni fogjuk. Cui in reliquo etc. Datum in oppido Deés die 22-a augusti 1643.

G. Rákoczy m. p.

Ez alá ezeket írja Rákoczy saját kezűleg: „27-a die Junii Vinczről irt levelünket is értjük mikor vötte el kegyelmed, igen későn küldte volt meg az vajda kegyelmednek. Az kihozott hálónak semmi hasznát nem vehetjük, az mint feljebb is iránk, el kell bontatnunk, s itt benn kell meg köttetnünk, hanem kegyelmed a beküldött sodrot fejér selyem... a szerint csináltassa, fehérét csak egyet, s..., színűt kettőt s legyen azon is mennél hamarébb küldhesse ki kegyelmed, igen jó módjával; helyesen írta volt kegyelmed, hogy az farkast is megfoghatnánk benne. Az kéncsöt olyan kardéra be nem küldhetjük, hanem ha czédulát adnak, hogy elvesznek 48 okát száz talléron, beküldjük, de különben nem küldjük, mert félünk czigányságoktól. Partuez és tigris bőröket akkor izentünk; már mikor az főkövet be megyen, mi oda be mindinkább... tallért akarunk küldeni, s... leszen kevés benne, ha azt minden két tallerra egy jó megüttö mértékű aranyat, és 4 oszparát adnak oda adjuk nekik
... és vegyen levelet tőlök
az felső vadászaiak levele nem jól vagyon írva (kit im magyarul és törökül is ki küldtünk kegyelmednek) mert az falu hódolt volt, s most is hódol (ha gyakorta az nagysarczoltatás, és iga előtt az török uraim miatt el nem kellene futniok) de az udvarházunk soha ab antiquo nem hódolt, s az előtt... az török; arra kellene protectionalis hogy az benne lakó
ki udvarbiró, számtartó, kulesár, béres és egyéb az mint szokott háznál; kívántatnék az vezér ha kegyelmed által tudakozna... megmondhatná kegyelmed hogy Egerből mentek oda hódolni, s az török vezér is ott lakik, spahija, és usak, csak szerezzen kegyelmed jó hasznos levelet nekünk, leszünk emberséggel kegyelmedhez. Az portán igen változtanak az tiszték; az székesfehérvári török mondott valamit mert az magyarországi vármegyéket, urakat még eddig fel nem ültethették, noha igen vala érte palatinus uram. Bizony

dolog, császár ő felségének számmal több hada vagyon, mint sem az svédeknek, de ezek igen vészre szokott expertus emberek, harezra valók; hada most itt Terstensonnál vagyon ad minimum 15 ezer, nem is fél semmit az ő felsége hadától most jő melléje Sveciából 6000, uj, ép. Königsmark is Csehországban vagyon 8000. magával, annak sinesen ellensége... valahol akar ott jár, s oly módjával való ordinantiája vagyon, ha kívántatik ez is conjungálhatja Torstensonnal magát, melyre mind e szerint külső erőre ha nézünk, kételkedés nélkül az triumphust az svecusoknak ítélhetjük, Isten ő felsége lévén egyedül az hadak verésének böles rendelője, azt immár nem vizsgálhatjuk , igaz hogy készülünk, mert az ország statutuma tartja, Isten éltetvén meg is akarjuk . . . ugyan jobb lett volna, ha kegyelmed vele nem disputált volna, de az sem ártott, hogy kegyelmed szájába adta ez . . . és körül való falukból ez miatt penig csak egy ember sem futott el. Az Rádul vajda fíja levelét még magyarra nem fordíthattuk, végbe menvén, ha választ kell reá adni, azt sem mulattjuk el. Zöldfikár passa rosszat keres magának, úgy jár mint Naszup, ő is már feljárt, talán valami hazudozásiért nyerte azt.

Az szablyákkal contentusok vagyunk bár az egyik helyett hegyes tör avagy pallos lött volna. Kegyelmed tudakozék ilyenek felől is . . . kellene 4 vagy 6 olyanok az minémítetket Ssáva most kihozott,

Kivülről. Gener. Stophano Réthi etc. „1643. 4 a septemb. allat per Egreg. Joannem Sziládi Cursor. Suae Celsit.“

A: eredetiből: Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. N. 5, W. 4. 380. szám.

CXI.

Ujvárról ide jöven, ottan az portai expeditiót igyekezttük végbe vinni s isten áldomásából 22. die el is bocsátottuk postánkat. Mi legyen onnét a válasz s mennyiben mehessen elő a gallus orator s Réthi uram is mit vihet végben és miket expiscálhat Zöldfikártól: az üdö meg fogja mutatni. Mi eleget törődünk s ha vagy a Salamon elméjével s ítéletével bírnánk,

avagy találhatnánk oly isten emberét, minémük az ő törvényben voltak, azokat is megkérdenénk s még csak gondolkozásunkat sem igyekeznénk olyra fordítani, annál inkább cselekedetünket, ki az istennek akaratja és rendelése ellen találatnák lenni. Mivel azért ilyenek nincsenek nekünk, nem hogy ilyen nagy dologban, de még kisebbben is, a kegyelmekek censurájával is kell segitenünk magunk tetszését is amaz mondasért is : *consilio recto nihil tutius*.

Mivel azért immár mind urak s főrendek elérkeznek s az más fél is catheticum responsumot kíván, és olyant, hogy ő eszében vévén azt, mi csak szóval biztatjuk s adtunk reménységet nekik, de valósággal megtréfáltuk, — úgy letegyék ezután a mi velünk való conjunctiójoknak szándékát, csak ne is említsék s magunk emlékezete is in perpetuum az egész keresztyén világon gyalázatos legyen. Ez mostani előttünk álló dolog mivel azért isten tisztességének s az egész magyar nemzetnek s avval együtt Erdélynek is megmaradásában, szabadságában forog : intjük igen igen kegyelmesen kegyelmedet lelke üdvösségére, kiből nem is kételkedünk, a mint egyebekben is experiáltuk, annál inkább ebben, oly tanácsot igyekezzék kegyelmed minékünk az ő teltsége szerint adni, a miatt se az isten dicsősége, tisztessége, ez két hazában letelepedett anyaszentegyháza külső tiszte, szabadsága is kárt, veszedelmet s oppressiót, ennél is nagyobbbat ne szenvedjen s lassan mi is az gazdasszonynyal s gyermekinkkel együtt magyarországi szép herczegségü jószáginkban kárt ne valljunk, se pedig az ur Isten a mi lelkünkön ne keresse azt meg, hogy szolgálhattunk volna anyaszentegyházának s módot is eleget adott, de elmúltuk. Az mi hazánk, nemzetünk is, holtunk után is ne átkozza meg koporsónkat is, és előttök maradékink is ne legyenek gyalázatos kedvetlen emlékezetben és az kegyelmed édes unokáit is az mi gyermekinknek ne kellessék idegen szemmel nézni magyarországi szép uraságokban valható kár miatt. Tudja jól azt kegyelmed valamit mi azoknak irtunk, kegyelmeddel egy tetszésből irtuk. Magyar országból is sok ízben micsoda intimatiokat tettek s tesznek most is naponként, az előtt is értette kegyelmed. Azt is tudja jól kegyelmed, mind magunkra, javainkra s

gyermekinkre régen megtették a törvényt az austriai ház tanácsában. Mi utánunk római császár nem jár s mi is, hogy utána járjunk kicsin böcsületünknek s jó hírünknek, nevünknek s leginkább az Isten tisztességének, dicsőségének szereteti s hazánk szabadságának nagy tekinteti nem engedi. Az religiónak szabados exercitiumát tractatus által végben nem vihetni, melyre példa Magyarországnak már két országos gyűléseknek haszontalanul való elmúlása. Akadályok, hogy előttünk ne volnának, azt nem mondhatjuk, de talán az Isten azzal bennünket próbál, akarunk-e ő felségére is hadni az dologban s támaszkodni, avagy csak az külső eszközökre vetni szemcinket; vagyon-e tökéletes benne vetett s helyezettett hitünk, készek vagyunk-e az ő dicsőségeért még azokat a nagy akadékokat is hátra tenni, melyre a mi csekély itéletünk szerint impossibilitások láttatnának lenni. Istenre ő felségére kell azért ebben többet hagynunk, mint sem az emberek erején, tehetségén s tanácsán fundalnunk. Ha az mennyeknek országát az erősek fogják el, a mely külső jókhoz is az ember munkával, akadékok által szokott jutni, sokkal állandóbbak szoktak azok lenni. Jut eszünkben in anno 1636 itt levén mellettünk kegyelme! is Ferencz úr tött vala egy péntek napi praedicationot, akkori állapothoz illendőt az eszközökre nézve. Szigeti uram is ez elmúlt pénteken illendőt, kiben azt mutatta vala meg ő kegyelmed, járjon el ember minden istenes uton az előtte álló dolgaibsn s ha mi akadékok eleiben gördülnének is, abban meg ne ütközzék, mert Deus providebit. Az Rákóczy György dolgában mikor kegyelmetekkel discurálánk s az porta állapotját felforgatánk, a lön a deliberatiója kegyelmeteknek: vagy annuál a porta, vagy confirmálja vagy nem, de csak meglegyen az electio; ez penig csak külső testi szabadságának őrzésében járt ez hazának s ezért is készek valánk offendálni is a portát s hire s annuatiója ellen cselekednünk, holott az előtt az is mind forgott s tudva volt előtte: hát az lelki szabadságerért mit nem kellene akármely keresztyén embernek cselekedni? Az gyűlés utolján is mikor kegyelmedet elbocsátánk, ilyen quaestiója vala tölünk: melyiket vetjük nagyobb fundamentummal fel az előttünk álló dolognak, az porta assecuratióját-e, ha szintén de verbo ad verbum a kívánság sze-

rént megadná is, avagy az keresztyén fejedelmekkel való confederationunkat? s úgy adtuk vala akkor válaszungkat kegyelmednek, hogy az keresztyén fejedelmekkel valót, mert ha egy házni (háznai) hitlevelet adna is a porta, de azt ő megszegné a maga hasznáért s példa is elég van reá, hogy eleitől fogva hitével csalta meg az keresztyénséget in anno 1636, vajjon nem úgy akarnak vala-e megcsalni 1638? Babiloniát egy vötte meg, s kegyelmed is ez szónkra úgy téve ilyen választ: Bölcsen mondja nagyságod, mert az törökön való fundálás csak egy olyan embernek való volna, minémű az szegény fejedelem vala. Mindezeket uram látja az teremő ur Isten nem azért számláljuk elő, hogy mi vagy hadakozásban, keresztyén vérontásban, országoknak pusztulásában gyönyörködő bezabált s kíváncz emberek volnánk, sem nem az magunkon lött sok injuriákért, bántódásokért, vindictaért, mert hiszen jó lelkesmérettel tehet arról kegyelmek bizonyoságot, mi bennünk azt kegyelmek nem tapasztalta. Megyalázának hiszem bennünket az szegény gazdasszonynyal együtt kinyomtatott írásban, de lám csak szenvedénk: hanem az Isten dicsősége, anyaszentegyházának oppressiója s hazám szabadságának drága volta izgat s kényszerít az nekik való szolgálatra mostani szükségekben és ez jelen való alkalmazatos idejében s mind magamra, gyermekimre s az egy szegény vén beteges feleségemre való gondviselés is. Mert ha Magyarország az austriai ház ennél is inkább megnyomhatja s az confederatusokat elbirhatja, vagy békességét kedve szerint concludálhatja, nekünk gyermekinkkel együtt mindenünk oda leszen, itt is nyugodalmot nem hadnak, titkon, nyilván ellenünk s gyermekink ellen practikálnak, magoknak pártokat csinálnak, a pápista rendet fellázasztják s bennünket elbirnak; török közzé nem futhatok; az lengyelt olalomra nem hívhatom; az austriai háznak hithez nem bízhatom. Ha pedig békességgel végezödnék is ez mostani hadakozás állapotja el, úgy is a békességből kimaradván s rekesztvén, ugyanezek történnének rajtunk. Sőt az is megtörténnék, hogy az törökkel is végezhetnének ellenünk s csak exturbálnának bennünket. Ide addálhatnánk még a palatinus uram ellenünk való számtalan rajtunk

cselekedendő boszúság s gyalázat-tételét, ki nem régen is hitünket vallásunkat pökte s azt mondotta publice: inkább lenne török mintsem az mi vallásunkra állana. De ha nekünk az confederatus fejedelmekkel confederationk lehetne, mind egy s más állapotunkban inkább bizhatnánk hozzájuk, mint keresztyénekhez s ha szinte közzéjük szorulnánk is úgy maradékink is szorulnának, mint keresztyén emberek s ő érettek szenvedvén, úgy bännának velünk mint keresztyének. Tovább azért uram irásunkat nem nyújtjuk hanem még is arra kényszerítjük kegyelmedet ez dologban, úgy adja tanácsát kegyelmed, se mi töltünk. se édes feleségemtől s gyermekinktől, se kegyelmed, se édes esemetéi átkot ne halljanak s az mit kegyelmeddel s gyermekével cselekedett s cselekedendő jótéteményünk is háládatlansággal ne térjenek vissza reánk. Ezeken kívül is, mi az török állapotjáról s annak állhatatlanságáról hitetlenségéről s az austriai háznak mind az Isten tisztességéhez, hazánk szabadágához való idegenségéről eleget írhatnánk; de kegyelmed mindazokban nálunknál többet experiálván s könyvekből is olvasván, azoknak eszében jutását s elmélkedését s megfontolását támasztjuk kegyelmedre, Juthat az is eszében kegyelmednek mikor római császár két izben is commissarirusokat rendelve s minket is requirálván felőle ő felsége igazítsuuk el minden controversiákat, s mi kegyelmeddel sokat consultalkodván, kegyelmeddel egy értelemből azt találánk; ha mi ő felségével mindeneket eligazítunk, azután nem leszen módunk, hogy Magyarországbán az Isten tisztességének szolgáljunk s azonnal annál is inkább öregbedni kezd rajtok persecutio s az evangelicus statusnak is szegényeknek minden reménységck, birodalmok elmetesződik. Hanem várakozzunk, talán az Úr Isten módot mutat, hogy szolgálhatunk nekik s úgy találánk módot benne kegyelmeddel együtt, hogy elhalasztjuk. Akármí respectus tartóztasson azért már most minket meg, mind az Isten tisztessége s mind az evangelicus Status abban esik az mit rólok el akartunk volna háritani s talám jobb lőtt volna akkor másképen elmélkednünk nekünk is. Datum Deés 25 Augusti 1643.

(Eredeti fogalmazvány. a budai kir. kamarai levéltárból)

CXII.

Serenissime Princeps,

Absurdam rem facere videbar si tertia hac epistola Serentem vram quasi opprimerem, cum binas non ita pridem illi scripserim sine ullo suo quod sciam adhuc responso, sed cum nihil mihi potius sit quam illi morem gerere, scierimque ex clarissimo suo in hac Porta ottomanica Residente desiderare Serenitatem vram ex me scire utrum extinctum sit illud mandatum quod a defuncto Rege christianissimo felicis memoriae accepi quo jubebar omne meum officium in hac Porta interponere simul cum praedicto clarissimo suo Residente *ad obtinendam licentiam, quo liceat Serenitati vestrae regi Hungariae bellum inferre* ultro libensque calamo manum admovi ut hoc dubio Serenem. vram eximerem, certioreque illam facerem nec extinctum nec revocatum esse mandatum, immo durare adhuc, meque ut prius ad hujus officii functionem paratissimum semper fore. Quod ad erogandam pecuniam attinet, nihil dum hac de re in mandatis habui; haec sunt de quibus Clar. suus Residens dixit certiore velle fieri Seren. vestram cui in multos annos salutem et incolumitatem cum foelici rerum omnium successu toto animi voto comprecor. Datum Perae Bizantii 25. Augusti 1643.

Serentis vrae affectionatus servitor

De la Haye m. p.

Jegyzet. Irva Rákóczynak. Rejtelmes, a dült betükkal szedett.

(153. = Hungariae.)

(Eredetiről mely Mike S. ur tulajdona.)

CXIII.

Illustrissime ac magnifice Domine, amice nobis observande.

Mittentes Legatos nostros, Generosos Stephanum Scrédi de Görczön, Supremum comitem comitatus Krasnensis, ac alterum Stephanum Körösi de Várad, nobis sincere dilectos, ad Potentissimum Turcarum imperatorem consveta annuali pensione, et

honorariis, etsi coram, Eisdem in mandatis dederimus, ut bono Deo Constantinopolim appellentes, commorandamque nacti occasionem Illustrit. quoque et magnif. Dnam vram, nomine nostro salutent, et omnem eidem felicitatem compulerentur, nihilominus tamem etiam hisce literis nostris eandem salutandam duximus, et visitandam pariter ac requirendam quo dictis legatis nostris, si qua in re opus erit, et compellebitur ab illis, quo meliori poterit favore, et modo adesse velit. Quod quidem illust. ac magn. Dnis vestrae promptum erga nos studium, Legatis nostris jam dictis praestandum, uti et id, siquid de rebus illarum orbis partium ad nos perscripserit gratum omnino est futurum, pari animi nostri popensitate proseguendum. Quam in reliquo feliciter diutissime vivere cupimus. Datum in Civitate nostra Alba-Julia die 30-a mens. Octobris Anno Domini 1643.

Illustrissime ac magn. Domnis V-rac
amicus benevolus.

Jegyzet. Egy akkori a fejedelem irodájában készült fogalmazásból. (Károly-fehérvári könyvtár N. 5. W. 4. 324. sz.) Ily levelek irattak a portai külföldi oratorokhoz, u. m. francia, angol, holland sat.

(Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

CXIV.

Tekintetes és nagyságos, méltóságos fővezér sat.

Ménemű szükségös és derekes nagy dolgomról találtam volt meg ott benn levő kapikihám által csak az elmúlt napokban nagyságodat, elhittem emlékezetében vagyon nagyságodnak, és ahoz képest nem itélem szükségösnek lenni, az végre bő írással nagyságod méltóságos fejét fájlalnom: melyről főkövetim által nagyságodnak bővebben izentem, nagyságodat igen nagy bizodalommal kéröm ugy mint édes atyját fia szokta kérni, főkövetimet ez szöksegös nagy dolgomban is hallgassa meg, és szavaknak hitelt adván, annak az kiváltképpen való nagy és földolognak hatalmas győzhetetlen császáruk előtt, s az fényes portán, jó és kívánatos végben vitelben mutassa oly atyai kegyös jóakarátját, és gondviselését,

mint egyéb dolgaiban is nagyságod cselekedött dicséretö-
sön, és főkövetimet mentől hamaréb (mivel az mostani jó al-
kalmatosság is úgy kívánja) örvendetős jó válaszzsal bocsásssa
vissza hozám hatalmas győzhetetlen császáruktól, az hasz-
nos jó dolgot, az én kivánságom szerint megnyervén, és sze-
rezvén nagyságod, az nagyságod dicséretös hire neve örök
emlékezetben marad, és leszön énnálam, s az egész magyar
nemzettől. Én is pedig oly háládó szolgálatomat ügyöközőm
nagyságodhoz megmutatnom teljes életömben, melyből eszé-
ben veheti nagyságod, és megtapasztalhatja nyilván, hogy
nagyságod nem hiában fáradozott, és töreködött hatalmas
császáruk előtt szűksegös dolgaiban. Éltesse az nagy Isten
nagyságodat méltóságos állapotjában sokáig, az én jó szeren-
cesémre is. Iratott Gyula-Fejérvárott 30. napján mindszent ha-
vának 1643. esztendőben.

Nagyságodnak minden jó akarattal szolgál.

(Eredeti minútáról Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

CXV.

Tekintetes és nagyságos, méltóságos fővezér, sat.

Az nagy Istennek nagy áldásának tartom lenni rajtam,
hogy nagyságod én időmben, hatalmas győzhetetlen császá-
ruk kegyelmességéből az fővezérségnek méltóságos állapot-
jára emeltetett, és így alkalmatossága volt nagyságodnak szűk-
segös nagy dolgaiban hatalmas császáruk fényes portáján,
hozzám való igaz jóakaratjának, és atyai gondviselésének
megmutatására. Az mint azért eddig az nagyságod reám való
atyai gondviselésében fogyatkozás nem találtatott, bizonynyal
reménylem ezután is mindenkor, de kiváltképen az mostani
előttem álló nagy dolgaiban nagyságod hozzám atyai jó aka-
rattal, gondviseléssel leszen; mivel azért mostan hatalmas
császárukhöz, és fényes portájához való alázatos hűséges
engedelmességünknék megbizonyítására az régi jó szokás
szerént főkövetinket nemzetes Serédi Istvánt, és Körösi Ist-
vánt az ország adójával, és szokott ajándékinkkal az fényes
portára beküldöttem, Nagyságodat mint nekünk eleitőlfogva

igaz jóakaró méltóságos urunkat kérvén bizodalmason, főkövetünket, hatalmas császáruk császári méltóságos színe elébe alázatos leborulásra, és köntösének csókolására bevitetvén, törekedjék azon nagyságod, hogy ő hatalmassága lássa követünket kegyelmes szemmel, s az ország adóját is, és szokott ajándékinkat vegye kegyelmesen. Előbbeni kapikiha Réthy István, mivel vén ember, el is betegesedett az mint hallottam ott benn az fényes portán, őtet immár onnét kihozatom, és helyében más új kapikihát, meghitt főemberemet Haydu Györgyöt rendeltem, küldöttem mostani főkövetimmal bé az fényes portára; nagyságodat kérem nagy böcsülettel, ennekutána ezt az Haydu Györgyöt esmerje fényes portán levő kapikihámnak, minden szükséges dolgainkban mutassa hozzá kegyes jóakaróját, gondviselését; élését is az régi szokás szerint parancsolja megadatni fogyasztás nélkül. Ő is az ő szolgálatjában járhasson el vidámabb orczával; megvagyon neki parancsolva, az nagyságod kapuját éjjel, nappal járja, és az nagyságod méltóságos személye előtt gyakran forogjon. Ezeknek utána az ur Isten nagyságodnak egy napját sok ezerekké tegye, minden országos dolgaiban, és az én dolgaimnak végben vitelében szerencséssé tegye. Iratott Gyula-Fejérvárott 30-ik napján mindszent havának 1643. esztendőben.

Nagyságodnak mindenkor jó akarattal szolgál.

(Eredeti minutaról Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. Károly-fehérvár könyvtár N. 5. W. 4. 388. sz. alatt.)

CXVI.

Instructio pro generosis Stephano Serédi, de Görczön supremo comite comitat. Krasnensis ac nostro nec non altero Stephano Körösi de Várad Illustris. Princip Georgii Rákóczy etc. Filii nostri charissimi, primar. ordinis aulae familiaribus, hoc tempore ad fulgidam portam ottomanicam legatis nostris etc.

Az szokás szerint országunk adóját és ajándékinkat hatalmas császáruk, és hasonlóképen a portán levő vezéreknél ez jelen való esztendőben is bé kelletvén küldetünk, azon portai utra ő kegyelmeket rendeltünk,

megnyugodván mind hozzánk való tökéletes hűségekben, hazájokhoz való szeretetekben és tudván azt is hogy az előtt is ő kegyelmek az portán való követségekben is forogván, az ott benn való dolgokban, és állapotokban elégséges experienciát vött magának; melyekből jó reménységünk vagy on hogy az ország szokott adója, és ajándékink bevitele mellett az minemű dolgokat ő kegyelmekre kellett bízunk, az-ekben becsületesen fognak forgolódni mind magunk fejedelmi méltóságunknak, s mind az szegény haza békességes megmaradásának, hatalmas császár s az fényes porta előtt minden aemulusink ellen való oltalmazásban. És mint hogy mostan ő kegyelmek ketten lesznek, noha tudjuk magok becsületét ő kegyelmek szemük előtt tudják viselni, mindazáltal igen szükség igen igen egy értelmet viseljenek ő kegyelmek mind ottan helyben s mindenben egyenlő értelemből cselekedjenek; az portán is szavok beszédek ő kegyelmeknek egyező legyen mindenben mind együtt, s mind másutt a hol kívántatik. Kívánunk az Úr Istentől ő kegyelmeknek az mostani utjoknak és főkövetségeknek boldogul való véghez vitelére adjon erőt és segítséget, melyben ő kegyelmek, hogy az alább megírt punctumokhoz is alkalmaztassák magokat kegyelmesen kívánjuk, parancsoljuk.

1-ször. Azért komornikunktól az ország adóját, császárnak, vezéreknek, és ha kik lesznek mások iz azoknak jegyzés szerint való ajándékinkat registum szerint, az portára szóló leveleinkkel, és instructionkkal kezekbe vévén és azokról komornyikinkat quietálván igen szorgalmatos gondviselés alatt az Úr Istent segítségül híván, induljanak meg és utjokat ugy igyekezzenek continálni, hogy hová hamarébb Konstantinapolyba beérkezzenek az ország adójával, mivel Szent Demeter napja ő szerint is messze nincsen, elérkezzenek, és akkor ott benn nem lehetvén, ne haladjon sokára azután beérkezések, hogy annyival is inkább mind magunk személyét, és mind magunk követségét kedvesebbé tehessék ő kegyelmek.

2-szor. Havasalföldébe érkezvén, az vajdát az hol találják utjában vele szemben levén nevükkal salutálják, és levelünket megadván mostan is intimálhatják neki, parancsolatjok vagy on tőlünk hogy ott benn létek alatt dolgaira is

vigyázzanak ő kegyelmek. Abban ő kegyelmek minden szorgalmatosságokkal hűségesen szolgáljanak, csak ő kegyelmeknek is emberi lévén oda bé egy értelmet viseljenek követinkkel, nem is árt az vajdával értekezni ő kegyelmeknek császár és a porta felől, mostan is ha mit hallott, vagy értett volna, hogy naponként annál jobban készithessék magokat a portai állapothoz.

3-szor. Ha előbb nem is, Bukarestből penig tudosítsák ott benn való kapikihánkat Réthi István hívünket utban lételek felől, megirván neki, hogy ő is az vezért ő nagyságát mindjárást tudosítsa felőle, az Isten segítségével mindjárt continuálván utjokat, mindenütt tudakozzanak és értekezzenek az oda be való állapotok és hírek felől, s modjok találkozávan benne, minket is mindenekről tempestive tudositani el ne mulassák hegyelmetek.

4-szer. Konstantinápolyhoz egy napi járó földön, az vagy a mint jobbnak itélik lenni hivassák ki Réthi Istvánt magok elejökben, az okon is, hogy ő tőle minden oda való állapotokat voltaképen megérthessenek; az vezért általa salutáltassak, és immár oda érkezéseket is megizenhessék; de kiváltképen, hogy ő kegyelmeknek böcsülettel bemenetelekre gondot viselhessen. Mivel penig egyikben abban áll fejedelmi méltóságunk, mint excipiálják bemenetelekben ő ő kegyelmeket az ott levő keresztyén oratorok is, az szerint tehetnek itéletet az portán levő tekintetünk felől; arra azért ő kegyelmek kiváltképen való gondot viseljenek, hogy excipiáltatások és bemenetelek solemniter legyen.

5-ször. Konstantinápolyba Isteu segítségével béérkezvén az fővezért Réthi István hívünk által méltóságoson köszöntessék sok jókat kívánván Istentől neki és az vele való szembenlételre audentiát kérvén, az szembenlételkor nevünkkel magok is igen illendőképen köszöntsék és levelünket megadván ő nagyságának, eddig való hozzánk viselt atyai jó indulatjat méltóképen megköszönjék, és kérjek azon ennek utána is fővezéri méltósága szerint ő nagysága mint hatalmas győzhetetlen császárunk méltóságos személye előtt és az egész fényes portán mutassa hozzánk minden gondviselését; minket is az ur Isten éltetvén hatalmas császárunknak jó sze-

reneséjére, igaz jóakaró szeretettel való hálá adó voltunkat akarjuk megmutatni ő nagyságához.

6-szor. Országunk adójának és ajándékinknak beadásában, és császárral való szemben lételekben micsoda modalitást kellessék követnie és tartaniok, abban immár vagy on experientiájok ő kegyelmeknek. De ha abban az mostani állapothoz és porta elméjéhez képest valamit változtatni, elhagyni, avagy azt mivel többíteni kellene, abból mindmagok, s mind Réthi István hívünk Zöldfikár által is informatiót vehet az vezértől ha kívántatik, s ahhoz alkalmaztassák magokat.

7-szer. Az vezéreknek az mint az régi szokás szerint ajándékinkat kelletik osztogatni, arról signaturát adtunk, ahhoz tartssák magokat mindenekben ő kegyelmek.

8-szor. Ha mód lehet benne titkon, de ha nem lehet titkon, csak Réthi István hívünk által, gallus, anglus, hollandus oratorokkal szemben lévén, és levelünket megadván nekik, kérjük őket ha miben kívántatik, ők is legyenek segítéssel ő kegyelmek mellett dolgainkban.

9-szer. Ezen közben igyekezzenek végére menni ő kegyelmek ha az gallus, anglus, és hollandus oratorok incitálják-e az portát az császár ellen? az portának is micsoda kedve, és inclinatioja legyen ahhoz? kíváltképen az hollandussal ha jó kedvét, és akaratját látják hozzánk, értekezhetnek magunk állapotja felől is, mit vehetett eszekben az portán.

10 szer. Az adót beadván, arról ő kegyelmek elegendő jó quietantiát vegyenek, és nekünk meghozzák, és igen igen reá vigyázzanak, az öt ezer aranyról valami káros dolgot ne inferáljanak az quietantiába, hanem minden cavillum nélkül adják meg pure az bévött adóról. Az portára beérkezésekor mint leszen excipiálások, vezérrel szemben lételek, s mint viselje az vezér magát és magoknak kelletik ott várakozásoknak lenni, és egyéb minden állapotoknak is mentől hamarabb és bizonyosaa ő kegyelmek végére mehe'nek, minket mindenekről tudosítsanak.

11-szer. Ő kegyelmekre bizott dolgaink mi karban állapotának meg, Hajdu György hívünkkel mindeneket communi-

cáljanak, hogy az ő kegyelmek onnan való kijövetelek után is, tudhasson azokra jobb alkalmatossággal vigyázni és gondot viselni,

12-szer. Minthogy pedig az mint magok is ő kegyelmek tudhatják, ott benn az ország háza körül az mi építés kívántatott, azt nem kevés költséggel vitettük végbe, s úgy is akarunk gondot viselni rája, hogy azután az oda bejáró követünk, kapikiháink ott lételek, és lakások alatt az ház körül semmi nemü pusztítás kártétel ne legyen, és holmi ganéj az ház táján meggyülekező, az olyannak onnan való kitisztítása, és hordásával újabb újabb költségünk ne szereztessék. Azért ő kegyelmektől is azt kívánjuk, sőt parancsoljuk ő kegyelmeknek alkalmaztassák ahoz magokat, holmi televény ganéj lovaktól az ház táján ne hagyattassék, mert nehéz neven ne vegyék ő kegyelmek, ha az lenne, az mi költség ebből az ház körül következne az ő kegyelmekéből kellenék azt refundáltatnunk és megvétetnünk.

13-szor. Ha a végekből az csavargók ellen panasz menne az portára, vagy már ment volna és állatnák, hogy az mi birodalmunkból csatáznak vala, akár mint vessük az más pártan levő csavargókra; az vezérnek bizonynyal megmondhatják kegyelmetek, hogy noha ennek előtte is nagy vigyázás volt részünkről az csavargókra, s az mi részünkről való végbeli kapitányok kergették, fogdosták és büntették őket, de most annál inkább az ifjú fejedelem Rákóczy György fíjunk Váradban levén veszteg, arra kiváltképen való nagy vigyázása vagyon, és azoktól is minden uton módon, igyekezi oltalmazni hatalmas császáruk birodalmát, kergetvén fogdostatván és érdekem szerint büntetvén csavargókat, az kiket benne megkaphatna sőt ebben batal. császár végbeli vitézeinek is hirt ad, és ebben jó értelmet visel velük.

14-szer Az ötezer arany dolga ha emlékezetbe jönne, akár kitől, megmondhatják ő kegyelmek, hogy nem küldjük s nem is vitték, mert azt az 5000 aranyat az ország immár örökös képen megengedettnek tudja lenni; holott az szegény Bethlen fejedelem az nem maga élteig kívánta, s nem is a maga nevével könyörgött érte, hanem az ország nevével, hatalmas császár is nem csak az szegény fejedelem élteig

hanem az országnak örökösen engedte meg, mert ugyanis, az ország adója az, és az országnak is kellett megengedve lenni, s úgy is lőtt, holott az hatalmas császár levele és az országra szól, de az szegény fejedelem csak könyörgött mint gendviselő fejedelem az ország képében, tudván ezt hogy nem magának hanem az országnak nyerheti hatalmas császárunknak arról való athnaméját, melyet az országnak főurait főnépét egyben hivatván, ugyan maga adta volt kezekbe, mint egy drága kincset, hogy ők tartsák és oltalmazzák az ország tefterében és így az maga levelei között sem tartotta hanem az mai napig mind az ország tefterében. Az mostani hatalmas császárunk is boldog emlékezetű bátyjának adományáról megemlékezvén azt írja, és parancsolja császári levelében, hogy nem többet hanem az 10000 aranyat adjunk tárházába az erdéli adóba. Ezek hatalmas császárunknak császári szavai, kihez az ország is mint erőskösziklához ragaszkodott, ragaszkodik is, abban változás nem lehet. Azért az egész ország alázatosan könyörög ő hatalmasságának az vezér nagysága által, hogy egyszer kiadott athnaméjában tartsa meg őket. Lám hatalmas császárunk szavai szent szók, megváltozhatlan szók, császári levelei is állandók. Hogy hatalmas császárunk egyszer levelében, csak kisebb változás is valaha lehetett volna, arra nem emlékezik senki is. Mind az két levél pariaját törökül fordítván mi kezekben adtuk ő kegyelmeknek, s ha lehet csak mind ezen inherealjon, ha pedig egyéb nem lehetne benne megmondhatják azt is ő kegyelmek, hogy az szegény Bethlen fejedelem eleibe adta volt akkor is Kraszna vidékének s több hódolt helyeknek elpusztulásával, mely igen megkevesedett az ország adója. Az mely falukon, városokon az előtt 50. 60. 100 ember lakott, most 10, 12 ember lakik; sok helyekről pedig hatalmas császárunk birodalmába kijebb költöznek, és ott adják adójokat, és viszik végben szolgálatjokat. Lippát és több kastélyokat is említett volt Serédi uram ő kegyelme ott benn, hogy azokért lőtt volna az engedelem, de bátor azokat ne említsék is kegyelmetek, az bizony dolog, hogy ez hódoló jóbbágyság igen betakarodott oda az török földre. Azt is forgatta az vezér, hogy mi mind az 15 ezer aranyat felszednök az országon, és azért kívánnák meg, de

mi nem szedjük, az ország sem adta meg attól az esztendőből fogva mikor az szegény fejedelem az hatalmas császár levelét kezében adta.

15-ször. Oda be való minden állapotokra ő kegyelmeknek nagy vigyázása legyen, az míg ott ben lesznek és ha mit érhetnek minket is tudósítsanak. A római császár ő felségével akarják-e az békességet continuálni? leszen e télen derekas hadra való készülések, és mely felé lehessenek inclinatiojok? Ő kegyelmek igyekezzenek szorgalmasan végére menni.

16-szor. Noha az ott fenn való hírek állapotjáról az vezért Réthi uram által tudósítottuk, de ha mi contrarium más-képen lőtt volna informatus ő nagysága, és szó lenne felőle, megmondhatják ő kegyelmek, mi nekünk az mint bizonyos helyekről meghozták, az szerint adhattuk ő nagyságának értésére.

És így Isten kegyelmességéből ő kegyelmekre bizott dolgainkat minden jó végbe igyekeztvén vinni, legyenek azon mentől hamarébb jó válaszzal térhessenek meg hozzánk. Hozza Isten jó egészségben kegyelmeket. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Secus non factur. Datum in Civit. Nostra Albae Julia die 2. mensis Novembris Anno Dni 1643.

G. Rákóczy m. p.

(Az eredetiről: Dr. Ötvös Agoston másolatáról N. 5. W. 4. 387. sz.

CXVII.

Consignatio literarum Generosis Dominis Legatis ad Fulgidam Portam ottomanicam expeditis. Albae-Juliae 2-a Novembris Anno Domini 1643. Scilicet D. Stephano Serédi de Göresün, et D. Stephano Körösi de Várad, datarum.

1-ször. Ad potentissimum Imperatorem.

2-szor. Binae ad Supremum Vezirium Portensem. Una de negotio administrationis pensionis Regni consuetae. Altera de negotio singular. Credential. 4. ad muffed.

5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13.

Ad vezirios Portenses Consiliar :

Quaternae unius ejusdemque tenoris sub titulo : tekintetes és nagyságos ur, nekünk kedves böcsületes jóakarónk sat. Cancellario, Kizlár agha, Kapi agha, et Bosztanczi passa, si opus fuerit, sine titulis.

Quaternae ad oratores Christianos :

Harum duae intitulatae : ad ordin. Confoederati Belgii, et regis Galliarum oratores.

Binae autem absque titulis ; quarum altera per omnia simili stylo intitulatis ; altera vero mutato dumtaxat titulo : Illust. ac magnif. Domino nobis observando.

Una ad Zülfikár.

Ad Illustris. Domin. Principem Transalpin :

Earum omnium pariae.

Instructionem Generosorum Dominorum.

Litterae ad Egr. Stephanum Réthy.

Par litterarum Potentissimi Imperatoris, super administrandis pro pensione annuali 10,000 millib. Aureis. Cum Translatione.

Par alter litterarum turcicarum super relaxatione 5000 aureis emanatarum, cum translatione.

(Az eredetiből, melyet Szalárdi János irt le. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

CXVIII.

Georgius Rákóczy Dei gratia etc.

Generose Fidelis, nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Utját Isten áldásából hűségednek continualni kell, s ne is mulasson, sőt előbb igyekezzék bemenni az portára Serédi uraméknál, s azon legyen, ott is az tallérokka mennél jobb lucrumot szerezhessen. Máthé vajdával is legyen szemben hűséged, és köszöntse szónkkal, s mondja meg : magára igen igen vigyázzon, mert Lupul vajda nem nyughatik, mind pénzzel, igérettel azon vagy, az portát ellene támassza, sőt azt is hirdeti tavaszra kelve, meglátja Máthé, mi találja ; szükséges azért

az vajdának mindenfelé szemének, fülének, és igaz emberének is lenni, s végére menni : az portának vagyon-e készülése hadra, s hová, mely felé? s minket is róla tudósítani. Az tatár hánra is vigyázni kellene, s mindenütt magának jóakarókat kellene idején szerezni; ha pedig eddig is az porta készületiről, szándékáról valamit érthetett, tudhatott volna, szükség lött volna nekünk is értésünkre adni.

Minthogy gyakorta kelletik postánkat beküldeni, még talán magadnak is úgy történhetik, ki kelletik jönnöd postán, talán jó volna két helyen az Dunántúl magad lovait tartóztatnod oly helyen, hol legalkalmasbnak itélnéd, együtt is kettőt, s másutt is kettőt; de oly emberekre kellene biznod gondviselésedet, és tartásokat, az kik ugyan emberül látnának hozzájok, és magok ususára ne fordítanak, kárt ne is tennének; pénzünkön vehetnél 4 lovat, s azokat hagyhatnád így el. Az vajda mi választ fog tenni, írja meg hűséged. Secus non facitur. Eidem in reliquo etc. Datum in Civit. nostra Alba-Julia die 3-a Novembris 1643.

G. Rákóczy m. p.

Külszim. Generoso Michaeli Maurer, primarii ordinis aulae familiarium, ac ad praesens ad fulgidam Portam ottomanicam expedito Internuntio nostro etc. Fidelis nobis dilecto. „Allatae in oppido Köhalom 6-a die novembris 1643. per ejusd. Celsiss. Cursorem Ioannem Fekete.“ (Maurer praesentátája).

Az eredetiből. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly-felhérvári könyvtár N. 5. W. 4. 390. sz. alatt)

CXIX.

Georgius Rákóczy Dei Gratia Princeps Transilv : Partium Regni Hungariae Dominus, et sicularum Comes etc.

Generosi Fideles, nobis sincere dilecti, salutem et gratiam nostram.

Az öreg vedret is elküldtük Maurer Mihály után, a ki igen szép. Azért Isten beívén kegyelmeteket, álljon kegyelmetek discretióján, az öreg szép lábos csészét császárnak, avagy az vezérnek adja-e? Ha úgy tetszik kegyelmeteknek, hogy császárnak az vedret, vagy a vezérnek adja, azt is lássa;

ha penig úgy tetszik, hogy az csészét adja az vezérnek, úgy az vedret megtarthatja; de az mi legjobb, azt cselekedje kegyelmek. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Secus non facturi. Datum in Civitate nostra Alba-Julia die 3-a mensis Novembris Anno Domini 1643.

G. Rákóczy m. p.

Külczim. Generosis, Stephano Serédi de Göicsön, supremo Comit; Commitatus Krasznensis; nec non alteri Stephano Körösi de Várad, praecipuis Aulæ Familiaribus, et hoc tempore ad fulgidam portam otomanicam Legatis nostris etc. fidelibus syncere dilectis,

(Az eredetiből Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. Károly-fehértvári Batthyány könyvtár N. 5. W. 4. 389. sz.)

CXX.

Az ur Isten ő felsége szerencsés úttal áldjon mag beneteket.

16-a die praesentis Tergovistáról irt leveledet ma ebéd előtt vöttük vala el; régen immár kell benn lenni Serédi uramnak, magadnak is ha csak ő kegyelmek siettenek sebesen be menni, s mentül bamarább bennünket mindenekről tudósítani; s reád bizott dolgokat is jó végben vinni. Az mely lengyel követ ott benn vagyon, az igen alacsony ember, nem is derék elmével bíró az mint halljuk; nem árt reája vigyáznotok. Adja Isten hallhassunk minden jót felöletek. Datum Albae-Juliae 21-a die Novemb. Anno 1643.

G. Rákóczy m. p.

Külczim. Egregio Michaeli Maurer etc. „Allatae 7-a Decembris 1643. Constantinopoli hora 4 postmeridiana, Illustr. Transalp. vajvodae Kalarasi.“ (Maurer praesentatája.)

Az eredetiből. Az egész Rákóczynak saját keze írása, Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly-fehértvári könyvtár N. 5. W. 4. 396. sz.)

CXXI.

Georgius Rákóczy Princeps etc.

Generose Fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Mi Istennek hála most is békével, és türhető állapottal vagyunk; tegnapelőtt indulánk meg Fejérvárról, s ma Vinczről, holnap Dévára akarunk menni, és egy néhány napokig ott is lenni. Már egy néhány leveleink levén kegyelmelekhez, kikre választ nem vöttünk: igen igen kegyelmesen kívánjuk kegyelmelektől levelünkre való választéteket el ne múlassa, tudositson mind menetele felől, s mind egyéb állapotokról, hogy tudhassuk mi is mihez alkalmaztatni magunkat. Ide sok esők járának, kivel az hó is elment s az vizek áradni kezdenek, és mostan is lágy üdö vagyon, úgy annyira hogy az utak is néhol szikkadni kezdettek, mint egy tavasszal, vagy meleg ősszel úgy viseli magát az idő; ezután Isten micsoda üdöket szolgáltat az ő hatalmában vagyon. Quibus in reliquo etc. Datum in Possessione Bábolna die 28. Novembris Anno 1643.

G. Rákóczy m. p.

Ez alá ezt írja Rákoczy: „Maurer Mihály megtudja fordítani az más levelet.“ (Ezen levél melléklete rejtelmesen volt írva, melynek kulcsa Maurernél levén, csak is ő tudhatta elolvasni; ez még lappang.)

Az eredetiből Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly-fehérvári könyvtár N. 5. W. 4. 597. szám alatt)

CXXII.

Az Magyarország részéről való intempestiva assecuratiónak, hogy jobb legyen haladni, ezek a ratiok:

1) Az idő előtt való ígéretnek hite kiesördülvén, holott ez dolognak megakadályoztatni igyekező ellenségi a miben semmi nincs is híreket folytatnak, azok teljességgel elkezdenének idegenedni, kik mostan hozzánk és mi általunk hatalmas császáruink köntöséhez akarnának is ragaszkodni.

2.) Ezen dolognak hírével az több keresztyén országokat és fejedelmeket inkább indíthatnák és vonhatnák magok értelmekre és segítségre is ezen dolognak ellenkezői.

3.) Szokatlan és majd hallatlan dolog is amaz magyar mondás szerint: „háló előtt halat fogni“, avagy: „megfogatlant melyeszteni“ azt az vezér ő nagysága maga is által láthatja.

4.) De ha semmi egyéb okok nem volnának is, az mi

ígéretünk és assecurationuk csak előttünk is tartana, de ha Magyarország kezünknel lévén közönséges értelemről és gyűlésről az magyarországi statusok is követeket küldvén be az fényes portára a mi követinkkel együtt, akkor hatalmas császár részére nézve is méltóságosabban hasznosabban, és állandóbban mehetnének végben minden jó végezések.

5.) Ez ilyen állapotban annak előtte is ezen mód observáltatott Bethlen Gábor fejedelem idejében, is így küldöttek be a magyarországi statusok követeket hatalmas császáruk fényes portájára az fejedelem követi mellett magyarországi főurakat és főnépeket szép ajándékokkal, több szomszéd német fejedelmek követeivel. Mostan is jobb úgy lenni, ő hatalmaságának is méltóságosabb és hasznosb leszen nyilván és sok fejedelmek követeinek láttokra ha fejedelmi ajándékokkal mennek be a fényes portájára, mint sem így mostan csak mint egy titokban.

Erdélyi Muzeum (*Josephi Comitis Kemény Apparatus Epistolaris ad Historiam Transilvaniae Tom. VIII. pag. 345. et 346.*)

CXXLII.

Portai fővezér Musztafa passa levele.

Az szent Jézus stb. Rákóczy György stb. Jó akarat szerint jelentjük kapitihatok kezével leveletek megadatván, magatok állapotját és azoknak az részeknek dolgait voltaképen tudositván megértettük. Kapitihatoknak némely nagy dolog felől parancsoltatok, kívánságtokat kapitihatóktól megtudakozván, részletekről kapitihatóknak küldött leveleteket kivévn, értelmében ennekelőtte Bethlen Gábor idejében az felső magyar részről az hét vármegye Erdélyhez lévén foglalva birták is, Bethlen Gábor meghalván azon hét vármegyét ismét az német részről visszafoglalták és birták. Így lévén az dolog mostan jó alkalmatosság volna ismét azon vármegyéket Erdélyhez foglalni, hogy hatalmas császáruk birodalma többülne, öregbülne, tudositván, hogy abban igyekeznének, segítségekre hadat is kívántatok. Kedves jó akarónk efféle dolgokat hatalmas császáruk részletekről értésére kellett volna

adnatok, leveletek nem lévén nem informálhattuk az hadak állapotja felől; szent Demeter napja elérkezett, az téli idő is elközelített, későre maradt, mostan az hadakat elküldeni ninesen idő, szoros és rövid is az idő. Isten engedelmeiből követetek az erdélyi adóval bejövén fényes portámra, az németnek is az svecussal mi karban leszen dolga éresük, az német követ is elküldendő volt, lássuk azt is mint leszen, mostan az ti indulástok is, az téli idő jelen lévén, alkalmatlan, az két részről mint leszen az dolog láttuk, azután valamikor leszen el nem mulik az alkalmatosság, az fényes portának hasznára nézendő dolog mint leszen Isten engedelmeiből meglátatit, az téli időig lássuk mint leszen dolgok hadakozások megértjük. Egyéb szükséges dolgokat ismét az fényes portára tudósítsatok. Egyéb dolgok felől kapitihatok leveléből értetek arra hallgasatok, megértitek. Köszönetünk legyen veletek. Iratott Konstanczinápolyban. (Kelet 1643. nov.)

(Hivat. fordítás az Erd. Muz. egylet irattárából.)

CXXIV.

Török császár szultán Ibrahim khán levele.

Az Messiás nemzetségének méltóságos fejedelme etc.

Méltóságos levelünk megadatván értésekre legyen, hogy fényes portámra embert és levelet küldvén Bethlen Gábor erdélyi fejedelem lévén, meghalván, az ő idejében jelen levő hét vármegye Magyarországon az erdélyi határban Erdelhez levén foglalva és fényes portámhoz pedig hódolva: Bethlen Gábor meghalván, az megnevezett vármegyéknek lakosi ismét az felső Magyarországhoz foglaltatott. Mostan ismét az régi mód szerint Erdélyhez akarna foglalni és az fényes porta hűségére hódoltatni, és hogy téged azokra a részekre hírnak is, úgy tudósítjátok. Bethlen Gábor idejében Moldvából és Havaselföldéből ezer ezer lovas lévén rendelve, Egerből pedig az rendelés szerint — az mostani kívánságtok is az lévén, azért a moldvai, havaseli vajdának hogy mindenik segítségtekre ezer lovast küldjön: megparancsoltatott. Az egri birodalomban levő hadakból is az rendelés

szerint lovas rendeltetvén és részeteiről micsoda helyre menjenek, hogy sietséggel jelen találtassanak az hagyott helyen mindeneknek arról való parancsolat küldetett. Budai birodalomban levő tekintetes vezérem Mússa passának is (kinek Isten életét hosszabbítsa) ezen dolog tudósíttatott. Az megnevezett vezérrel közölvén, az mint hasznosnak látjátok és alkalmasnak, úgy cselekedjétek, hogy mindenekben méltóságos vallásomnak hasznára igyekezzetek: az felől fényes parancsolatom származott. Megadatván, parancsolom, hogy méltóságos parancsolatom szerint az moldvai és havaseli vajdának hogy mindenik ezer lovast adjon segítségtekre; az egri birodalomból is az előtt való rendelés szerint. Az megnevezett vármegyéknek lakosait, kik Erdélyországához voltak foglalva, igen okosan és elmésen ismét Erdélyhez foglaljátok és fényes portám hűségére hódoltassátok. Ezen dologra nézendő szükséges dolgokat egy általjában fényes portámra tudósítani el ne mulassátok. Így tudjátok, méltóságos jelemnek hitelt adjátok. Íratott Konstantinápolyban, Ramazán havának utolján, ezerötvenhárom esztendőben Mahumed születése után (= 1643. deczemb. 2—12. közt.)

Egykorú fordításról az Erd. Muz. egylet irattárából.

CXXV.

Portai fővezér Musztaffa passa levele.

Az szent Jézus vallásán való nagy uraknak méltóságosa etc.

Mostanság az fényes portára embert és levelet küldvén, ennekelőtte erdéli fejedelem lévén meghalván Bethlen Gábor idejében erdéli határban jelen levő hét vármegyének lakosai Erdély országához lévén foglalva, és fényes portához hódolva: meghalván Bethlen Gábor azon vármegyéknek lakosai ismét az felső Magyarországhoz foglaltattanak; mostan ismét azon vármegyéket Erdélyországához foglalni és fényes portához hódoltatni akarván és hogy titeket azokra a részekre hívnának, tudósítjátok. Ennekelőtte Bethlen Gábor idejében Moldvából és Havaselföldéből ezer ezer lovas

lévén rendelve és az egri birokalomban levő hadakból az rendelés szerint, kivanságtok szerint elrendeltetett. Ezen dolgot magunk hatalmas császárunknak megbeszéllettük és informáltuk: mindjárt az moldvai és havaseli vajdáknek parancsoltatott és az egri birodalomban levő beglerbégnek, hogy az előbbi rendelés szerint az segítségre menjenek és az hagyott helyen találtsassauak; mindenik félhez császári parancsolat származott és küldetett. Az budai birodalomban levő tekintetes becsületes Múza passa atyánkfiának is értésére levén, az megnevezett vezérrel közöljétek, az mint jobbnak ítéletek és javaljátok. Ennekelőtte Erdélyországához tartozó vármegyéknek lakosít okosan és elmésen Erdélyországához foglaljátok és az fényes porta hűségére hódoltassátok, az származott parancsolat szerint cselekedjétek. Hatalmas császárunk részéről nektek is parancsolat küldetett; az mi részünkről is szeretettel való levelet irattunk és elküldtük: megadatván, szükség, hogy az származott parancsolat szerint cselekedjétek, az megnevezett vezérrel közölvén, az mint jobbnak és alkalmasbna ítéletek, az előtt Erdélyországához tartozó vármegyéket annak lakosival okosan és elmésen ismét Erdélyhez foglaljátok és fényes portához hódoltassátok. Az származott parancsolatok szerint az moldvai, havaseli vajdákhoz és az egri belerbéghez részetekekről embereket küldjétek az rendelt személyeket az szükségnek idején hogy elől állithassák. Igen okosan és bölcsen viseljétek magatokat, hatalmas császárunk hasznára nézendő dolgokat végbe vinni igyekezzetek; abban teljes tehetségtek szerént szorgalmatoskodjatok, tudosításra való dolgokat el ne hallgassatok az fényes portára megírni. Iratott Konstantinopolban Ramazán havának utolján, ezerötvenhárom esztendőben (=1643 decemb. 2—12 közt.)

Egykorú fordításról az Erd. Muz. egylet irattarából.

CXXVI.

Portai fővezér Musztaffa passa levele az budai vezérhez Músza passához.

Tekintetes, böcsületes vezér atyánkfia etc.

Az mostani erdélyi fejedelem Rákóczy György az fényes portára sok rendben embert és levelet küldvén, ennekelőtte Erdélnek fejedelme lévén és meghalván ugyan Bethlen Gábor idejében az erdéli határban jelen levő, felső Magyarországhoz tartozó hét vármegyének szegénysége Erdélhez levén foglalva és fényes portához hódolva: mivel az régi mód szerint ismét Erdélhez akarná foglalni és hogy az megnevezett fejedelem hivattatnék is arra az részre tudósítása szerint. Az megnevezett Rákóczy György Bethlen Gábor idejében mint volt, most is a szerint Moldvából és Havaselföldéből ezer ezer személni lovast kíván. Az moldvai és havaseli vajdának ezen dolgokról való parancsolat elküldetett. Ti is ezen dolgot, hogy értsétek tudjátok, az megnevezett fejedelemhez részetekről bizonyos embert küldjete, titkon egyetértvén. Az méltóságos vallásnak mindenekben hasznára igyekeztvén szorgalmatoskodjatok; ezen dolgot nyilván ne cselekedjétek, hanem okosan és elmésen gondolkodjatok, hogy mindenkoron hasznos dolgot vigyetek végben. Ezen állapotokhoz illendő dolgokat az fényes portára fogatkozás nélkül tudósítsatok; böcsületes méltóságos állapototok állandó legyen! (1643 decemb. 2.—12.)

(Egykorú fordításról az Erd. Muz egylet irattárából,)

CXXVII.

A portai fővezérnek.

Tekintetes, nagyságos és méltóságos fővezér sat.

Hogy böcsülettel és illendő engedelmisséggel vettem a nagyságod méltóságos levelét s értém abból nagyságodnak sok szép dolgokra való atyai intését, a mellett hatalmas császárunknak hozzám és az országhoz való császári kegyelmes-

ségét, nagyságodnak is kegyes jóakarátát, gondviselését és oltalmát, melyekért ő hatalmasságának alázatos engedelmes hűségemet teljes életemben, nagyságodnak pedig minden időbeli hálaadó szolgálatomat ígérem, könyörögvén ő hatalmaságának mint kegyelmes császárunknak nagyságod által, hogy mind ő hatalmasága bevött császári kegyelmességébe s mind nagyságod atyai jóakaratában s gondviselésében végiglen tartson meg. Az ország adójának és szokott ajándékoknak megszerzésére éjjel és napal szorgalmatoskodunk s Isten életben s egészségben megtartván mind az ország adaját s mind a szokott ajándékokat a régi szokás szerint való időben idejekorán hatalmas császárnak fényes portájára beszolgáltatjuk, és az én részemről és az ország részéről semmi abban hátra nem marad, valamivel mi ő hatalmaságának és a fényes portának a régi szokás szerint tartozunk; nekünk is Istenünk s lelkünk vagyon s a mi módunk szerint az Istennek parancsolatja előttünk vagyon s arra tanítottunk, hogy a ki urunk s oltalmának árnyékában nyugszunk, ahhoz tökéletes hűségünket megmutassuk s adónkat megadjuk.

Istennek hála hatalmas császárunk jó szerencséjére a nagyságod jó gondviselése alatt az ország békeségben nyugszik, mindenek az ő régi törvények és szokások szerint való szabadságban élnek, életüket szabadosan keresik. Istennek hála, éhező s nyomorgó szegénység nincsen, azt a mi vallásunk szerint mi is úgy hisszük. Királyok, fejedelmek úgy uralkodhatnak sokáig szerencsésen, ha ők is a szegény népet békeségben, és törvényes szabados állapotjokban megtartják. Kapitihánk is szép és jó dolgokról irt a nagyságod parancsolatjából, ahoz is akarjuk magunkat alkalmaztatni.

Mivel pediglen immár Isten után és hatalmas császárunk után a nagyságod atyai jóakarátjában nyugodtam meg és mind magam s mind az ország nagyságodtól várhat gondviselést s oltalmat, nagyságodon kívül nincs hová folyamodnom. Mikor azért szükséges dolgainkról tökéletes igaz szívvel nagyságodnak irok avagy izenek, nagyságod vegye kegyes szemei eleiben csendesen, nagyságodat felette bizodalmasan kérem. Tudja nagyságod jól, az engedelmes fiú ha mi szüksége vagyon az édos atyához szokott futni. Valamig tes-

temben életem leszen, én azt akarom követni s a fényes portához folyamodom akármely szükségemben is. Az ur Isten éltesse sokáig és minden gondviselését hatalmas császáruk fényes birodalmára való vigyázását tegye szerencsésé.

Kelet nélkül.

Jegyzet. Kara Musztafa 1638—44 közt volt nagy, vezér e levél ezen idő közt kelt.

(Minuta az erdélyi Muzeumegylet birtokában.)

CXXVIII.

Portai fővezér Musztafa passa levele.

A Messias vallásán levő nemzetségnek méltóságos fejedelme etc. Jóakarat szerint jelentjük, mostanság török nyelven írott leveleteket kapitihátok kezével megadá, és ennek-előtte való írásunknak értelmét is irtátok; mindenkoron belső részeinkből való válaszuk ez, hogy valameddig ti az Erdélyországnak adaját idejekorán bekülditek és ő hatalmasága fényes tárházába beszolgáltatjátok, kegyes tetszése szerint jártok, birodalmatokban levő szegénységre ki nem nyújtjátok, oltalmaztatok, ő hatalmasága boldog idejében csendes nyugalomban tartjátok, ő hatalmasága részéről is sokféle császárijókat vesztek; egyéb nem is származik, egyedül csak az kívántatik, hogy az alázatosságnak útját és a tökéletességnek ösvényét állhatatosan nyomjátok, az Erdélyországnak adaját idejekorán beküldjétek, ő hatalmasága tárházába beszolgáltatassátok; a szegénységen könyörülvén ezen nyugalomban tartásotok s abban szorgalmatoskodjatok, rendelt állapototok szerint alázatos engedelmességgel lévén, ő hatalmasága fényes portájához, ő hatalmasága részéről sok jókat tapasztaltok, semmi gonoszt nem láttok, szükséges dolgaitokban jóakarat szerint igyekeztünk. Mostanság minemű dolog jöven elő, abban leveletekben válasz íratott. Több állapotokat kapitihátok leveléből megértitek. Köszönetünk s áldásunk legyen veletek. Íratott Konstantinápolyban.

Kelet nélkül. (1638—1644. közt.)

(Minuta az erdélyi Muzeumegylet birtokában.)

CXXIX.

Humillima expositio ad Ill. Cels. vestram.

Az nagy-bányaiak² állapotját mibe kell hagyni?

Az Lapos ha hóviz menés leszén, egy rut nevű lator patak, Szaszárnak hiják, az Tur vize, az Szamos, az Tisza mind előttünk leszén; ha az idő ellenkező talál lenni, az mikor mit fog ő nagysága parancsolni, szükséges az akadályokat consideralva, alkalmaztatni az ordinantiát.

Micsoda edictumokkal kelljen az hadakat jó disciplinában tartani.

Az vizbeli akadályos költözésre nézve, talán az gyalogban ha jut is az Szamos tulján az Kővár vidéki jószágoknak módjával talán nem árt.

Credentionalis kívántatik ha kikkel tractálni kell valami jóra nézendő dolgot, vagy assecurálni, vagy in extremitate igérni is.

Az öreg urral, ha hozza az alkalmatosság vagy tractálni, vagy valami jó correspondentiát tartani kelletik-e?

Hadak ha gyülekezhetnének azoknak zászló kívántatik s fizetés; vagy ha Kun László és István uraimék is szerezhethnének, állapotjuk mibe legyen?

Zoltánnak nem ártana ha írna Kornis uram, mivel igen addictus hozzája, s innét is penig fél majd inkább, mint sem talám a hűség viseli.

Ha úgy fogja kívánni az szükség, és nagyságod oda ki való hiveinek is úgy fog tetszeni, az Tiszán által menni Munkács felé, avvagy tovább is meg legyen-e? mert ordinantiát várni sokszor veszedelmes és periculum in mora. Hazul vitt észszel — azt szokták mondani — nehéz hadat verni, mert statusbeli gyakorta mást dietal.

Az szászságot nagyságod kegyelmességéből mintegy megbiztatta, az hadak arra nem jönnek, szükséges arra gondviselésnek lenni.

Az munitio alá rendelt 14 szekér közel sem elég. Kegyelmes uram mint ez előtt is megírtam, hogy oláh szekerekre kellett rakatnom, kiről nagyságod írta kegyelmesen; én di-

svadeáltam, hogy nagyságod szekereket ne csináltasson és adja készen a papoknak. Ugy vagy, kegyelmes uram, és most is inkább javallom, mert ha mind olyak lennének, az minemüket láttam, mi nem adtunk volna olyan szekereket és lovakat; vagy azért a defectus csak az számában az szekereknek, és az készen lételnek terminusában:

Gyulafi András uramnak vagy két protectionalt.

Nagyságod alázatos szolgálója

Kemény János.

Kelet 1644 eleje

Dr. Ötvös másolata után az erd. Múzeumban. Eredetije Károly-fehérvári
Bath. könyvtárban N. 5. IV. 5. 16. sz.

CXXX.

Humillima expositio ad Illustris. Cels. vestram 19-a
januarii 1644.

Sebesi Boldizsár uram beérkezett, ma az ő kegyelme személyére nézendő dolgot elvégezzük, holnap hazafelé indítom.

Az szászokat holnapra várom, ő kegyelmekkel mi lesz a conclusio nagyságodat mindjárt tudósítom.

Az lövő szerszám, és gyalog németységnek útját így intéztem ha nagyságodnak is kegyelmesen tetszik, kit alázatosan várok is. Az lövő szerszámokat ha Vásárhely vagy Dézs felé inditanám, ezek az akadályok, 1-ször mert azon feles hadak takarodnak az Székelységről, és a szegénység nem bírja. 2-or. Mert az lövő szerszámokkal arra menvén, az utnak mi-voltát is idő előtt elintézik az emberek.

Ha pedig köz uton küldöm Maros-Ujvár felé, az Szász-ságon kell által menni, Megyesszékné szinte Dézsig, vagy Ujvárig kellene vinni, az időnek változásától pedig igen félő, és az Marus is nagy akadályt tehet.

Anak okáért ha nagyságod kegyelmessége legyen; innét Sinkszékre, onnét Ujgyházszékre, onnét az selyki Medgyes székbéli processus szállithatja Fehérvárra, onnét az vármegyével én elvitetem, Déczeig, onnét Thorda vármegye

Thordáig, onnat Kolozsvármegye Szamosujvárig, nagyságod csak egy salus conductust küldjön ; így a szegénységnek könnyebb, az vizbeli akadályt is elkerüljük, s csak kevés embert is rendelék melléje. Az németiséget pedig Szeben mellett bocsatom alá, essenek innét a lövő szerszámokon.

A zászlón kívül való néhány németek felől ha nagyságodnak tetszik kegyelmes uram így gondolkodtam : Rosz kapitány meggyógyula, mivel jámbor öreg ember és expertus, megalkuszik vele, s tanulhat is tőle, a Gaudi uram compániájával járjon.

Az ki sereg bírása vala, az is igen jámbor, s jó conscientája ember, járjon a vinczi sereggel ; Ennek ilyen állapotra látom alkalmatosságát, hogy minden mustra és fizetéskor komornikok mellett lehet, tudván állapotjokat, igen reájok vi-
gyázhat, sőt hűsége felől, mikor nem érkezhetnének a többi, bátorságosan merném reá is bízni, szépen is csinálja a regestrumokat.

Inkább mivel hozzá is szokott a magyar állapothoz, forgódjék vagy nagyságod, vagy Rákóczy Zsigmond uram ő nagysága körül, vagy tolmácsolani kelletik, mivel lengyelül is jól tud, vagy pattantyusoknak parancsolni vagy az mikor kívántatik.

Az ki strázsamester volt, ki a pattantyuságot megtanulta, költött reá 100 frt. ez is nagyságodnal levő lövő szerszámok mellett is szolgálhat lova hátán is Jakabbal együtt.

Buza és liszt leszen itt másfél ezer köbölre való, nagyságod tudósítson kegyelmesen felőle, lisztül mennyit ez utra készítsünk.

Porumbákon az mely cséplett buza volt, nagyobb részét eladták ; nem sok vagyon, addig azt megvárakoztatom, miglen nagyságod fog felőle rendelkezni.

Görgénybe nagyságod parancsoljon, az németeket bocssassák ki, noha én irtam, de együtt nem merik cselekedni.

Egy brassai ifiu legény vagyon fogva Görgényben, nem reménylem derekas vétségő legyen ; az német seregbe akarna állani ; nagyságod méltóztassék felőle parancsolni kegyelmesen.

Tudom nagyságod bölcsen gondolkodik felőle, mind az

által nekem jutván eszembe, akarom jelenteni alázatosan nagyságodnak. Mikor mód volna benne, az ország népe, hogy meg ne bódulna, és jutna a szegénység is, hogy az moldovai had csak Beszterczére szakadna ki, mert a székelység is elhiszem nehézli arra jövet; az havasali hadak pedig Lugos, Káransebes táján, mi meg is lehetne különben csak a török ne neheztellené az hódoltságon való általmenést; noha az is köz az magyarral, sohul akadály nem volna, csak Lippánál oda parancsolna az budai vezér, vagy csak az tömösvári passa is.

A vármegyékre az mely parancsolatokat fog iratni, és az székelységre is, talán meg kell írni, azon nap az tisztek megmustralják, jó helyes regestrumokat csináljanak, kit be is adhassanak, mikor kívántatik.

Az gyalogról való zsoldpénzt akkor mindjárt adminisztrálják az tárházba.

Az vas pléhéket, kalánokhoz való rezet ne felejtse nagyságod.

nagyságodnak alázatos méltatlan szolgálja

Kemény János m. p.

(Dr. Ötvös Ágoston másolata után erd. Muzumban. Eredetiye Károly-fehérvári Batth. könyvtár N. 5. IV. 5. 4. szám alatt.)

CXXXI.

Alázatos hűséggel való szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Istentől stb.

Beérkezvén kegyelmes uram ez jelenvaló hónap 19-dik napján, 20-án a vajda felvitetvén. kegyelmes instructiója szerint nagyságodnak köszöntöttem, és méltóságos levelét megadván, elsőbben is várákozásomnak okát jelenvén, úgy kezdettem az dologhoz; mikor még fél részt sem procedáltam volna az dologban, hanem emlékeztetvén mind előttem, és mind követi által Székely Mózes megöletése felől való ígéretére; nem hagyta tovább az dologban mennem hanem kivévén az szót számból, azt mondá: hogy mihelyt az követje megérkezett volt a nagyságodtól, mindjárt az Székely Moyses megölettetésének a vezér előtt való forgolódáshoz kezd-

tett, de a vezér azt a választ tette, hogy most nagyságodnak más ügye vagyon Magyarországon s nem lévén módja a Máté Vajdán való segítségre, hanem legyen vesztegségben; könnyű dolog az; azért ő most is kész forgolódni megölettetésében Székely Moyzesnek, ha kívántatik magától 50-ezer tallért is ad, csak ölesse meg a vezér, de nem reményli, hogy végbe vihesse, hanem a nagyságod kapikihái vigyék végbe és ő leteszi a miért megölik; melyeket előttem kimondván eleget érthettem róla, s nagyságodat is hogy fárasszam több vele való beszélgetésemről illetlennek ítélem; hanem csak ez kegyelmes uram a dolog, hogy ő most csak abban keres módot, hogy végbe ne mehessen kötelezése nagyságoddal, mivel immár most azt kívánja, hogy valamire ő magát ígérte, de végbe viszi Székely Mózes megöletésén kívül, csak nagyságod arra kötelezze magát, hogy Máté vajdát országán által nem bocsátja sőt ha országán akarna nagyságodnak általmenni, nem engedi hanem a kitől vajdaságát vette, ahoz vissza menjen, zálogot maga emberi közül ígér hogy ad. Én kegyelmes uram megmondám neki: hogy nagyságodnak Magyarországra való menetelének szándékát nem tudom; tudom azt hogy látván a magyarországiak, hogy császár ő felsége megnyomattatván a svékusoktól, nagyságodat találták meg mint nemzetekbelit, hogy készebbek nagyságodhoz és hatalmas császárhoz hajolni, hogy sem idegen nemzetet uralni; de ha szintén el kellene is nagyságodnak menni nem hiába helyeztette nagyságod kisebbik fiát a székelységnek szívében, hanem e fegyver a székelységnek lévén, s az országot a székelység tartván fegyverrel, ilyen állapotok lévén, itt hagyja fiját a székelységgel az országra való vigyázásra, mivel azoküvül is elegendő hada lenne, s lehet nagyságodnak ha hadakozni akar; de ha nagyságoddal nem conveniál s kedvét nem keresi, nem tenácslom mód nélkül Máté vajdára való menetelét. Kérdé: ha ugyan nem végezett-e nagyságod tanácsival a kimenetel felől mivel ő ugy hallotta, hogy Medgyeshez akar nagyságod az országgal gyülekezni; és én mondtam hogy azt nem tudom ha Medgyesre akar-e nagyságod menni, vagy nem? de Fogaras felé eljönni vadászni el nem mulatja nagyságod. Azt is kérdé: ha török császárnál volt-e nagy-

ságodnak embere, vagy nem, mikor nagyságodtól eljöttem? én mondtam: hogy nem tudom; azt mondá: hogy most megyen egy kaftánnyal, s levelekkel a sziliktár basa tihaja volt, a nevét is meg mondá, de elfelejtkeztem; arról is tudakozám, hogy ha császár parancsolatjából ugyan ki kellene menni, nagyságodnak adna-e segítséget? arra azt mondá: ha császár parancsolja, megeselekszi. De én semmi emlékezetet a felől nem tettem, hogy volna e féle parancsolat nálam, hanem nagyságodtól várok, mivel látom, hogy a békesség végbe nem mehet, mivel tudom nagyságod arra nom megyen, hogy Máté vajdát országán által ne bocsássa, annál inkább hogy megfogja; azért parancsoljon ha be kelletik-e adnom nagy nem? mivel ha beadom a megbékélés nélkül, csak egyet sem ad, hanem csak napról napra, időről időre differálja. Ha nagyságod kegyelmes leszen, úgy procedálok, bejövén a nagyságod postája, hogy bocsássa emberét nagyságodhoz, s úgy reménylem minden jót végezhet nagyságoddal, valamint ha jó lovasokat szerezhetnék, és egy emberséges emberét kicsalhatnám; de ebből nagyságodtól várok, mint kellessék procedálnom, még holnap, Isten engedvén, ismét szemben leszek véle ha valamit vehetnék ki belőle. Lengyelországra 30 ezer tatár akar bemenni, a lengyelek is alá szállottanak; szép hadaik, mondják, hogy vagyon, immár mint succedál a dolog Isten tudja. Én kegyelmes uram semmi jót nem reménylhetek a lengyelek felől, mivel ide is Bucsákba 15 ezer tatár érkezett, és a lengyel hadak oda alá menvén, hátok megé fognak menni. Emlékezhetik kegyemesen Szederjcsről nagyságodnak irt alázatos levelemről, melyben irtam, hogy nem kell vontatni evel a vajdával való békességet; mert ha megtudja hogy hadakozni akar nagyságod menni, meg nem békélik. Kassai uramnak is megmondtam, hogy így lévén, és úgy is látom lenni; császár ugyan ki jó Drinápolyba, meg is vagyon parancsolva, hogy hadra készüljenek, silistriaí basának, s a többinek. Toma jöve hozzám s kérdé: ha Máté vajda irta-e nagyságodnak, hogy császár megparancsolta, hogy hadait mind eloszlassa, mert császár az ő hadai nélkül nem szükölködik. A magyar diákot, a kit itt hagytam volt a vajdának azt mondá: hogy beérkezésem

előtt csak harmadnappal is postája jött a vajdának a tatároktól, s gyakran jártat oda, Lengyelországban is van most követe. Toma mondá : hogy bizonyos, hogy a svecusoknak volt követe a portán. Itt az a hire, hogy császár a svecusokat megverte volna. Immár nagyságod kegyelmessége, mit kellenék cselekednem itt, mivel itt úgy viseltem, s viselem magamat, hogy nagyságod indulásában semmit nem tudok : nagyságod postájának bejöveteléig a császár, s vezér levelét be nem adom, hanem posta jövéen nagyságodtól úgy adom be, mint ha most nagyságodhoz ment török vitte volna a leveleket. A leveleken igen megindult vala, hogy szemére vetém a párt; esküvék hogy nem irta, sem iratta; a másikat is tagadni kezdette volt, de meglátván maga pecsétjét, nem tagadhatta. Én még azt sem mondtam meg, hogy diplomát hoztam be; mivel attól félek, hogy csak elvehetné tőlem, beküldi a portára; hanem azt mondám Tomának, hogy én erős hitlevelet adok csak menjen végbe a békesség, s a vajda ígérete szerint effectuáljon mindent, s jöjjön ki boérja s nagyságod látván az én hitlevelemet mindjárt megadja a maga részéről való diplomát; mivel látom, hogy a diploma nem úgy vagon, a mint a vajda akarná, nem szükség fitogatnom. Mindazonáltal kegyelmes uram, ha a Máté vajda felől való dolgot ki hagyhatnám, a diplomának párját megmutatnám. Igen volt Toma rajta, hogy végére mehetne ha vadnak hadra készülő levelek nálam, de én arról semmit nem szólottam; immár kegyelmes uram egy embert is küldjön be nagyságod, a ki osztán sollicitálja az ezer lovaknak mennél hamaréb való kivitelét. Nem hazugság volt kegyelmes uram a Radzivel herczeg dolgáról való busulása a vajdának, mivel oly szókkal való levelet iratott volt utánam a magyar deákkal, hogy én tudván, meg nem mondtam neki, hogy nagyságod azt cselekedte rajta a portán, igen nehezen is nyomá le a porta abbeli dolgát, azt mondá a magyar deákja, hogy két szekér pénzt küldött be a miatt a portára; igen igen nagy busulásban volt a vajda, sőt attól félt a deák, hogy a vajda utánam küld, és visszavitet, a mint rebesgették; hanem a hopmestere megérkezvén az juhásztatta meg, és úgy csendesedett osztán meg: itt kegyelmes uram, igen nagy pompáson excipiáltak, háza-

kat öltöztettek becsületesen, maga polárszékét, ezüst tálaít, kalányait küldötte ki, s úgy vártanak. Ezek után adja Isten nagyságotat látnom jó egészségben. Költ Jászvásáron 20. Januarii Anno 1644.

P. S. A magyar deák mondá: hogy a Pruthon által ment volt a vajda, s meghagyta, hogy a százakat kitöltessék, s hadnagyokat is tött, hogy a hadat szaporítsák.

Nagyságodnak alázatos szegény hive

Barcsai Akos m. p.

(Fancsali D. irataiból, az egész a Fancsali kézírása Dr. Ötvös másolata.)

CXXXII.

Alázatos hűséggel való szolgálatomat ajánlom nagyságodnak etc. Nem akarván elmulatni kegyelmes uram, hogy nagyságotat a vajdával való szemben lételemben való beszélgetésről ne tudositánám, egyéb vele való beszélgetésemet hátra hagyván, erről akarom, hogy érthetné nagyságod, hogy a mint előbbeni levelemben is megírtam, az a kívánsága, hogy Máté vajda az országon által ne menjen s mire ígérte magát megcselekszi. Én maga ígétét mint szemére hánytam hogy nagyságodnak nem is gondolkodott a Székely Mózes megületése felől, ha ő nem offerálta volna magát, sőt, hogy nagyságotat igaz nehezen vehetem reá, hogy csak azt is megengedje, hogy Toma által való kívánságiba egyelitem. Erre s több a féle beszélgetésemre azt mondá: hogy most is kész forgolódni benne a nagyságod emberei mellette lévén, ha 50 ezer tallérig kell is, ad csak vihetné végbe, de nem maga hatalmában vagyon, erre én is azt mondám, hogy ha szintén nagyságod rá menne is arra, hogy Máté vajdát országán el ne bocsássa, de nem lehetne, mert Karánsebes felé szabadon elmehetne; nagyságod azelőtt sem kívánta Srékely Mózes megületését, mint az előtt is megmondtam, most sem kívánja nagyságod, hanem én voltam oka, hogy Toma eleibe adatott a kívánság nagyságod neve alatt. Sok volna e felett vele való altercationi, de azt elhagyom hanem azt mondom, hogy most is kész ő Máté vajdával megbékélleni; csak hihetne neki

s azon kér, hogy irnék nagyságodnak hogy nagyságod menjen végére Máté vajdától: volna-e kedve a vele való békélésre? s ha kedve volna, mivel hitelhetné el, hogy megtartója volna az vele való meg békélésnek? s ha akarna Máté vajda osztán interponálna magát a portán, s hitelt szerezne neki. Én eleget expiscálám: mivel hitethetné el? de ő azt mondá hogy nem tudja. Én eleget mutattam neki okokat, hogy inkább reá vihetném a nagyságoddal való meg alkovásra, de nem szólt arról semmit. Most fejezé ki reám való neheztelését, a Radzivil dolgáért, hogy tudtam: hogy nagyságod megírta, s miért nem mondtam meg neki s más módon procedált volna az dologban mind maga, s mind mások, mondják micsoda nagy búsulása volt miatta. A Radzivil dolga meg nem lévén úgy reményilem azt is tudja, hogy nagyságod mellé hadat kell adni, mivel kin közönségesen beszélük, s maga is expiscált; de mivel elsőben úgy viseltem magam, hogy én semmit a nagyságod indulásában nem tudok, immár módjával kell, beadván a leveleket; ha nagyságodnak postája érkezik vala, mindjart beadom vala, praetendalván ezt benne, hogy az hozta.

A tatárok bementek Lengyelországba; az egyik előtők járó Murtaza aga, a másik nevét elfelejtettem. A lengyelek nem tudtak semmit benne, hanem a vajda izente meg, de császár hírével mentek-e, vagy nem, nem tudja. A lengyel és császár ő felsége követe felől beszéle. Ennek a vajdának dolga halogatás. A leveleket beadom ha postája érkezik nagyságodnak; ha lehet emberét is viszem ki magammal. A mint hallom, s veszem eszembe, a leányát Székely Mózesnek ígérte, noha nem specificálta, de azt mondá hogy a vezér arra ígérte magát, hogy jó vőt talál ő az leányának csak küldje be a portára, a ki leszen olyan mint Radzivil.

Azt tartom hogy van valami dolga, mert jó s megyen tatár chánhoz az emhere azt mondá: hogy úgy reményli, míg nagyságod vissza nem fordul, nem változtatják meg Máté vajdát, mivel megakarták változtatni, de a vezér megértvén az nagyságod indulását nem fogja bántani. És azért, hogy igen beszél a nagyságod indulása felől, mind úgy viseltem magam, mint ha semmit nem tudnék benne. Egy belső jó akaróm jelentette, hogy ha az előtt érkeztem volna be még

nem tudta a nagyságod hadra való menetelét, valamint akarta volna nagyságod, szintén úgy kötött volna, de mihelye meghozták neki, hogy a vezér mit mondott, nagyságod indulása felől, mindjárt visszahivatta Tátrosról a boért a kívül vártattott, s azt mondotta: akár jöjön már az magyar követ, akár nem; szintén levelemnek végezetén valék, hogy az nagyságod postája érkezék begyelmes pasancsolatjával. Én kegyelmes uram, ugyan kilenczed napra érkeztem ide, noha nehezen, az utnak nehéz, s az estének sötét volta miatt. Értem kegyelmes leveléből megindulását, azért én itt kegyelmes uram, itt nem várok, mivel kevés haszna lévén, megértvén a vajda a nagyságod megindulását, várakozásomnak, hanem azon könyörgök nagyságodnak hogy tudósítson, s parancsoljon: mit kellessék cselekednem? a lovasokat itt várjam-e, vagy kimenjek s készüljek hitvány házamnál a lovasok kijöveteléig? mivel kegyelmes uram, én nekem semmi készülem nem lehetett az imide amoda járás miatt s nem is tudván nagyságod indulását, hanem csak ide való jövetelemtől. Én nagyságod kegyelmes parancsolatját várom, s ahhoz tartom magamat. Ezek után Isten nagyságodat tartsa meg kedves jó egészségben. Költ Jászvásáron 22 Januarii 6-7 óra között estve annó 1644.

Nagyságodnak alázatos szegény hive

Barcsai Akos m. p.

(Fancsalí hagyományaiából Gyula Fehérvárt.)

CXXXIII.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császárunknak az tengeren innend lévő végházainak igazgató szerdárja, Buda várának vezére Musa passa. (*Tugra helye.*)

Köszönetünk után hagyom, és parancsolom az szolnoki szanczakszázhoz tartozó hajduknak és kapitányoknak, úgy mint Szakmár vármegyében lakozó vitézlő rendbelioknak (*így*), mivel hogy az győzhetetlen török császárnak parancsolatjából az Erdélyországnak fejedelme úgy mint Rákóczy György barátunk táborban indulván, mivel hogy ennek előtte

táborban indulván, mivel hogy ennek előtte az hét vármegye Bethlehen (*igy*) Gáborhoz hódultanak, mostan is e megnevezett Rákóczy György barátunkhoz meghóduljanak, mivel hogy az hatalmas győzhetetlen török császárunk erős parancsolatot adott Rákóczy György barátunknak, hogy mostan is azonképen Erdély fejedelméhez hóduljatok, annak utána meghódulástokat ide megirjátok, hogy annak utána se magatoknak se országtoknak az hatalmas császártul semmi bántásotok ne következzen, hogy peniglen az hét vármegye meghódulván környeletek levő *Szécséniszaghat**) is oltalmazzatok, annak utána mink is megparancsoljuk, hogy senkitől semmi bántásotok az mi részünkről nem leszen, melynek nagyobb bizonyására adtam pöcsétemmel megerősített leveletem. Datum Budin (*igy*) Februs (*igy*) 25. die Anno Domini 1644.

Külről. Adassék a zakmárvármegyei kapitányoknak, és hajdú szanczokinak, mind az hét vármegyében lakozó kapitányoknak, az főbb vitézlő rendbelieknek tulajdon kezeikhez.

Náhai Dr. Ötvös Ágoston másolata után az *erd. Muzeumban*. Eredetije (Károly-fejérvári Batthyány könyvtárban N. 5. IV. 5. 10. sz. alatt.)

CXXXIV.

Georgius Rákóczy junior Dei gratia Princeps Transilvaniae, partium Regni Hungariae dominus et Siculorum Comes etc. fidelibus nostris universis et singulis eujuscumque Status, conditionis, honoris, dignitatis, officii gradus et prae-eminentiae hominibus ubivis in ditione nostra constitutis et commorantibus praesentes nostras visuris salutem et gratiam nostram.

Nemzetes Rác Ádám hívünk gondviselése és directioja alatt bocsátottuk az mi kegyelmes urunk ő nagysága után az moldvai vajda ő kegyelme hadát; Minden rendbéli hiveseknek azért hadjuk és parancsoljuk is kegyelmesen, valamig megírt Rác Ádám az táborra érkezik az kurtánokkal, valahová zászlónként ez útjában rendelni fogja szállásokra az hadakat, mindenekben véle egyezvén szállásokat békessége-

*) Talán *szancsákságot*? Dr. Ötvös jegyzete.

sen engedje, illendő gazdálkodással légyen nékiek, ellenek ne támadjon, és őket sohul járásokban meg háborítani ne merészelje hűségtek. Secus non facturi, praesentibus perlectis exhibenti restituti. Datum in Curia nostra Örményesiensi, die sexta Mensis Martii. Anno Domini millesimo sexingentesimo quadragesimo quanto.

Georgius Rákóczy m. p.

(P. H.)

Michael Uzoni Secretarius m. p.

Eredeti. Erd. Muzeumb. (B. Orbán Balázs adományából.)

CXXXV.

Instructio pro Gener. Balthazare Sebessi, et Michaele Maurer.

Mivel az portai mostani állapot úgy kívánja, hogy mind ketten bemenjen kegyelmetek elsiétvén, mentől jobban lehet, mivel mind az portáról tudósittatunk periculum est in mora ; kegyelmeteknek kegyelmesen parancsoljuk mind utjában, s mind Konstantinápolyban, mind ilyen nagy hatalmas országos dolgokban igen egyet értsenek, vagy tanácsból egyenlő akaratból cselekedjék mindenik.

Havasalföldben az vajdával szemben levén, köszöntse illendőképen, leveleinket ő kegyelmének adván, s kérje azon az menyiben kívántatik utját promoteálja, ha miben kívánja jóakarátjokat offerálja neki, nem árt Havasalföldéből is imár menetelét megírni kegyelmeteknek.

Haydu Györgyöt az hová kegyelmetek illendőnek ítéli hivassa kegyelmetek, az mért kegyelmetek megalkuszik az mi kegyelmes urunk becsületére nézve, rendelje úgy, most is az mi becsületünket igen szemc eleiben viselje, kiváltképen mostan az ellenkező oratorokra nézve.

Kegyelmetek keressen abban módot elsőbben Haydu György urammal szemben legyen, hogysem Zöldfikkárral, Haydu Györgytől menjen bizonyoson végére, azon állapotban vagyon e dolgunk ott benn, az mint főkövetünk látta, az mint ez előtt való levélben megírta vala ő nagyságának, hogy csá-

szár nem csak ő neki ígért 20 ezer tallért, hanem az vezérnek ígértetett 20 ezeret maga tárházába kívánja, ha csak Zöldfikár külön értette, vagy maga az vezér szájából. Zöldfikárral az mikoron szemben leszen kegyelmetek, az ő neki ígért ajándékokat megadja, aval igen egy hűséges kötelességeinkre kötelezze, követségének summáját ez szerént adja eleibe. Kegyelmeteket az mi kegyelmes urunk ilyen három dologgal küldette be az fényes portára.

1-ör. Hogy az fővezért mostani méltóságos tisztiben köszöntse, Istentől sok jókat kívánván, jóakarátját hozzánk édesitse.

2-or. Az mi kegyelmes urunk, hatalmas császárnak jó szerencséjére magyar országában eddig mily szerencsésen forgódott, és mennyi fővárat, városokat, vármegyét hódoltott, azt ő nagyságának és a fényes portának értésére adja.

3-or. Az mi kegyelmes urunk hatalmas császárral az megholt fővezér által, az minemü végezést tett ő hatalmasága, az mire kegyelmesen magát ajánlotta az megholt fővezérnek általa, hogy azokat ő hatalmaságától mostan ugyan áthnámba vegyünk, és ugyan az mi kegyelmes urunknak vigyünk. Az mi kegyelmes urunk is az mint főkövete által ígérte vala ő hatalmasságának ilyen adandó kegyelmességeért, az mely 20 ezer tallért ígért vala, azt meghozza ő hatalmassága tárházába; az fővezérnek ő nagyságának is, mivel imáran az főgondviselésre ő nagyságát az végben oly reménységben, hogy ő nagysága is azon jóakarattal legyen, az mi kegyelmes urunknak mostani magyarországi dolgában, ő nagyságától s mind a fényes portáról ezen áthnámet megnyerje, és ugyan kegyelmetek által kiküldje ő nagysága, az mint az megholt vezér az mi kegyelmes urunk főkövetével végezte vala.

Ezt pedig kegyelmetek elsőbben Zöldfikárral végeze el, minek előtte az fővezérrel szemben leszen, mivel ő általa ígérte az megholt vezér.

Ha pedig az fővezér ugyan szemtől szemben egy átaljában azt kívánná, hogy mind az 40 ezer tallért császár tárházába vigyék, mert császár egyebet nem akar, az mint az megholt vezérnek is ígérték, könyörögni kell kegyelmeteknek ő

nagysága törekedjék császár előtt, elégedjék az megígért summával, mert ő nagysága csak a végzés szerént expedialta kegyelmeteket. Ha ugyan nem lehet egyéb benne, azt mondja kegyelmetek, azt az 20 ezer tallért ő nagyságának hozta, hogy ő nagysága császár tárházába adja be, ő nagysága lássa, ő nagyságának kegyelmeteknek nincsen egyéb mit adni.

In tali casu az urunk ő nagysága instructiojától várja kegyelmetek, vagy pénzt küld kegyelmetek után, vagy izenetet a fővezér ő nagysága számára.

Ha pediglen, az ki impossibile, mindazonáltal ujjabb instructio és parancsolatja nem menne kegyelmetekhez az alatt mind az postáig, az kocsit és az órát adja be kegyelmetek az vezérnek, s tegyen ilyen ígéretet in genere, mivel így ehhez az végezés ellen az dolog, az vezérnek rendeltetett ajándék másfelé birta, ő nagysága mostan az kis ajándékot vegye kedvesen; az mi kegyelmes urunk kívánsága szerént az athnámét s parancsolatot megszerezvén, úgy mint kegyelmetek az formáját beadja, megigérhetik kegyelmetek azt, hogy mind hatalmas császártól és ő nagyságától kegyes válaszzsal megjövén, hatalmas császár és ő nagysága jóakarátját tapasztaljuk, illendő fejedelmi ajándékkal megláttatja ő nagysága az mi kegyelmes urunk.

Ha lehet minden okosságával és szerénységével azon legyen kegyelmetek, hogy az áthnámé előbb formáltassék meg, mint a summának beadása, mert ha azután leszen, csak az mineműt szeretnek, olyat adnak, olyat is kell kegyelmeteknek hozni, mert nem extorqueálhatnak kegyelmetek erővel mást. Az áthnáménak pediglen párját igyekezzék venni, ha oly káros leszen, az ott benn való állapothoz képest lehet, mondja meg kegyelmetek, hol el sem meri venni, mivel a vezér különnt ígért vala szerezni. Ha pedig ebben nem leszen mód semmiképen, azt ugyan megmondja kegyelmetek, hogy elveszi ugyan az áthnámét kegyelmetek, de az mi kegyelmes urunk ezután is hatalmas császárnak azon dologról nagyobb kegyelmeségét fogja kívánnia.

Az siliktárnak, mufftinak, az kinek kívántatik az mendeczékkal az oda be való állapothoz képest, kinek hogy ilendőbb úgy rendelje az ajándékot.

Császár residence mit sollicitat ott benn, s mivel vádolja az mi kegyelmes urunkat, arra igen reá kell vigyázni, s igyekezzék azon, diluálja úgy minden vádolását és sollicitását, az mint kegyelmek jól tudja immáran az egész dolgot. Az mi kegyelmes urunk sem svédek, sem egyéb királyok és nemzetek hatalmas császár kárával nem akarja magát conjungálni. Az ellenség ellen való hadakozásban, hogy az ellenségnek jobban árthasson, az hatalmas császárnak nem lészen semmi kárára.

Magyarországot kezéhez vevén ő nagysága az mi kegyelmes urunk, az magyar nemzetnek gyűlése lévén, akkor ismét ujabban fogja hatalmas császárt követői által látogatni.

Arra vigyázon kegyelmek az üdön leszen-e valamely felé indulása, ha magának az császárnak személye szerint nem is, szerdárjával-e? és mely felé. Császár Drinápoly felé ugyan készül-e, az némettel neutralitást akar-e tartani, azt is jó szóval tartja-e, vesztég akar-e ülni az üdön, avagy elcsap valamely felé, arra is reá vigyázon kegyelmek, ha csak az hét vármegyét emlegeti, azt elő se hozza maga kegyelmek, hanem csak az áthnáménak formája szerint kívánja kegyelmek. Datum Albae Juliae die 28. Martii Anno 1644.

Georgius Rákóczy m. p.

(P. H.)

Néhai Dr. Ötvös Ágoston másolata után az *erd. Muzeumban*. Eredetije Károly-fejérvári könyvtár N. 5. IV. 5. 1. szám alatt.

CXXXVI.

Portai fővezér Mehemed pasa levele.

Jézus vallásán való nemzetségnek méltóságosa etc. Nekünk jóakarójának küldött levele megadatván, értelmében valamit irtatok értésünkre vagyon, hatalmas császárunknak isjött levelek megfordított s ő hatalmaságának informaltatott azért ő hatalmassága részéről az budai vigyázásra elegendő had küldetett, mindenfelől vigyázásban vannak, mivel Erdélyországa hatalmas császárunk birodalmi közül lévén, határában és annak lakosiban kárt tenni senkinek nem engedtetik; ezen dolog végett az temesvári pasának, egri

pasának, moldvai és havaseli vajdának erős parancsolatokat küldöttünk; effelől az mostani budai birodalomban levő tekintetes vezér Oszmán pasának is levél iratott, Erdélynek oltalmazása rea bízott; mind az négy részre szemetek nyitva levén, szorgalmatosan vigyázzatok. Isten engedelmeből Erdélyben az ő részekről lábokat ők be nem teszik, az mi részünkről penig semmi bántódás nem leszen; kívánt dolgaitokat az megnevezett vezér atyánkfíára bízuk, csak hogy ti is az engedelmes hűségben állandók legyetek, hatalmas császárunk országában az magatok kötéstek szerint szorgalmatoskodjatok, köszönetünk legyen veletek. Iratott Konstantinápolyban rebbielewel havának elein 1054 esztendőben (1644 maj. 8. 18.)

(Hivatalos fordítás az erd. Múzeum egylett irattárából.)

CXXXVII.

Az Úr Isten ő felsége minden jókkal áldjon meg beneteket.

Mi Istennek áldásából ide érkezttünk, s holnap Iványihoz szállunk, vigyázzván ellenségünk merre fog menni, és ha, kijő az sikabb földre, valamire az Úr Isten segít rajta akarunk lenni; *immár a váczaiak is* hozzánk küldtenek akarván érteni *akarjuk őket segiteni*, azért ezt is az vezérnek adjátok érteni, *most kellene mind elől hátul rajta lenni; oda hátba és az ő hozzá tartozókon lenni*, tudja az Isten annál több hada nincs kit erre fordíthatna. Immár ha meg vettük ez hét vármegyét, tartsanak meg is minket. Mindenekről tudósíts. Adja Isten minden jót hallhassunk felöletek. Datum Putnok 11-a dic Mai Anno 1644.

G. Rákóczy m. p.

Jegyzés Az egész levél Rákóczy saját kezeirása. A dült betűkkel szedett szók a rejtélyes betűkkel irt szavakat jelentik. Ezen követség állott Szentpáli Istvánból, Almádi Andrásból, és Rác Istvánból.

(Károly-fehérvári káptalan s Dr. ÖtvösAgoston másolatáról.)

CXXXVIII.

a)

.. Agnate. Ex literis vestris 16. Februarii qua vene... ex Constantinopoli missae mihi uno eodemque die... ditae sunt, generosum propositum cognovi Regi Roma... um belli inferendi et una nobiscum operi manus admovendi... um ut injurias acceptas ultisceris tum ut concurreris... bilitandam hanc formidabilem Domus Austriacae... tentiam, efficiendumque ut intra legitimos auctoritatis... minos se contineat desinetque jura et privilegia Status... perii violare, sinat principes frui immunitatibus suis... eddat unicuique quod suum est. Sunt hae proposito justae et legitimae inferendi illatiquae belli causae, jure equidem con... disti Coronae Sveciae, quae conatus vestros pro virili adjuvabit et omnibus, de quibus inter vos conventum est satis faciat. Cum nota mihi sit etiam sinceritas vestra... sitiones vestras promovebo, ut autem studia mea tibi... riam statui expedire et ablegare Duum de... i in mea curia parlamenti Senatorem qui omni... securem faciet expressiusque significabit quam impense conatus vestros adjuvare cupio. Pollic... omnia vestro et communis causae commodo feliciter... sura fore, confidoque excelso vestro animo ut in eadem... tabe constanter perseveres, sic eris particeps gloriae... a tot annis comparare nitimur firmam et stabilem p... stabiliendi, cum Dno de Croissy demandaverim ut hae... ribus verbis aperiatur, rogo ut omnimodam fidem ad... in omnibus quae meo nomine dicet et pollicebitur, cui... ra dicenda relinquens fidensque Deum praeter ut... natum meum ad multos annos conservet. Dat. Lut... Parisiorum 29. Maji 1644.

Ludovicus

Delomini

Meo agnato Principi Transylvaniae

b)

Mi Agnate. Literae vestrae 16. Febr. datae signific... propensiorum voluntatem in promovendis rati gis filii Dominique mei, te vero cupere etiam... benevolentiae

testimonia habere praeter quod starae consiliaque conveniunt et ad unum scop . . . dunt et adhuc ulterius aperiet Dnus de Croissy . . . men separatim scribere, vestraeque respondeo pollic . . . persona vestra apud me summo est in pretio quod p . . . vestram admodum probo, laudo et quantum erit . . . promovebo. Fusius alia exponet Dnus de Croissy cui fidem in omnibus adhibeas. Deum praecor ut te f . . . meum ad multos annos conservet. Dat. Parisiis . . .

Anna

Delomini.

(Egykorú hivatalos másolat a m. k. kamara levéltárából.)

CXXXIX.

Tekintetes és méltóságos nagyságos vezér stb.

Az nagyságod méltóságos levelét Kádas Mihály szolgánk megadá, kit mind böcsülettel s szeretettel vöttünk; Istennek hála Erdélyországa hatalmas császáruk kegyelmességéből tőlünk jó vigyazásban s gondviseléssel hagyatott, üresen sincsen vitézlő nép nélkül a mint nagyságod másoktól is megértheti; hanem mivel mi hatalmas császáruk hírével s akaratával nyúltunk az hét vármegyékhez, kiket kézben is vettünk, ezt kívántuk s kívánjuk most is ő hatalmasságától, hogy ha ő hatalmasságának is az legyen akarata, hogy megtartsuk, késedelem nélkül legyenek mellettünk elégséges hadai ő hatalmasságának; ha pedig ő hatalmasságának az akarata visszabocsássuk, s az némettel megbékéljünk: igazsággal írjuk nagyságodnak mi azt, kit három nap alatt az némettel végben vihetjük s megbékélhetünk, az kit mi nagyságodnak Szentpáli István szolgánk által elégségesképen érteni adtunk, és levelekkel megbizonyítottunk; most is mi nagyságodtól csak azt kívánjuk érteni, megkellék-e eresztünk az 7 vármegyét s kellessék-e vele megbékélünk, s ottan mi hatalmas császáruk kegyelmes tetszéséhez s akaratahoz alkalmaztatjuk magunkat. Mi annak feleltünk volt meg a mivel az hü igaz szolga tartozik urának, látván az német részről minden felől hatalmas császáruk vitézinek üléseket, ő hatalmasága földének rablását, s az török végházakból számtalan rabnak sóhajtasát, kiket az sok csavargók elhor-

dattanak, nagyságodtól azért mi ilyen szeretettel akarjuk érteni tudositson valósággal kell-e minékünk az hét vármegyét megtartanunk avagy nem? ha meg kell szükség hogy az segítséget mennél hamarább küldje el nagyságod elegendőképen; ha nem kell s az segítség késik, mert ebben az késelelem káros, az némettel meg kell békélnünk s okai ne legyenek ha azután ismét az sok csavargoktól ő hatalmasága birodalma bántodást fog szenvedni. Az ellenség Kassa felől ment, mi is utána indultunk, az kassaiak készek volnának hatalmas császárunk köntösét megtartani, csak látnák a segítséget, de ha Kassa városa hatalmas császárunk hűségétől el fogna idegenedni, meghigye nagyságod úgy megrakják azt németekkel, hogy onnét sok baja következik hatalmas császárunk végbeli vitézeinek. Nagyságodtól azért mi egyáltalában való választ várunk, ez levelünkre mennél hamarabb; ezen dologról az méltóságos fővezérnek ő nagyságának is iratván, nagyságodat szeretettel kérjük, ne neheztelje nagyságod hová hamarabb megküldeni. Bizonynyal higye nagyságod ha az némettel nekünk ugyancsak megkelletik bákélnünk, soha bizony se követet se pénzt annál inkább be nem küldi s oda fel is megbékélvén ellenségével bizony mindjárt hatalmas császárunkra fogna támadni. Tartsa meg az Isten stb. Iratott Pataki mellett levő táborunkból 3-ad napján Szent Iván havának (junius) 1644. esztendőben.

Nagyságodnak mindenben jóakarója.

(Minutárul az erd. Muzeum egylet birtokában. Rákóczy sajátkezű javításaival.)

Jegyzet. V. ő. e levelet Ötvös Rejtelmes levelek 50. l. Irva van a budai vezérbasának.

CXL.

Tekintetes nagyságos méltóságos fővezér stb.

Rebbinlevél havának elein (május 8—18.) nekem iratott nagyságod méltóságos levelét igen nagy böcsülettel vöttem, megforditattván szeretettel olvastam, s hogy hatalmas császárunknak kegyelmes szemei vigyáznak Eédélyre s reám is az

ország népével azt ő hatalmasságától nagy alázatosággal vöttem. Istennek hála hatalmas császárunk kegyelmessége s az nagyságod vigyázása után csendességben is nyugszik, elhívén azt is, hogy ezután is mindmagamra s az országra kegyelmes jó akaratja úgy fog terjedni, annak példájával mások is izedjenek ő hatalmassága fényes köntösének megfogására, kik közül én is az ő hatalmassága hírével és kegyelmes akaratjával im a hét vármegyét is Erdélyhez kapcsoltam volna, benne levő hires neves Kassa városával s több erősségekkel, úgy is mentem vala elől az hét vármegyéből, hogy hatalmas császárunk segítségéhez közelebb levén, aval együtt az németnek ellene is álljak, s bizonynyal is irhatom nagyságodnak, ha az ő hatalmassága hadai jelen lesznek vala azt az németiséget mi ennyire alá nem bocsátottuk vala, de Musza pasának ő nagyságának is az levén tetszése, halaszszák a vele való harczot, várván az ő hatalmassága derék segítségét, ahoz alkalmaztattam magamat, s eddig az német ellenséget, csatázással fárasztottam, ki már Kassa alá indult, s én is hadaimmal segítségére indultam volna, csak várnám az ő hatalmassága derék segítségét. Ez alatt pedig engem békességgel kínálnak, az lengyel király is követet küldvén hozzám kész az német királylyal végben vinni. Maga is palatinus ezzel kínál kitől minden leveleket magok keze irások és pecsétek alatt az tekintetes és nagyságos budai vezér, kedves böcsületes ur jóakarónk méltóságos Oszmán pasa ő nagyságának kezében küldöttem, s el is hittem uagyságodat is fogta tudositni ő nagysága mindenekről; de mi még eddig az némettel meg nem békéltünk s ezután sem, ha az hatalmas császárunk kegyelmes parancsolatja és az nagyságod jó tetszése is az leszen, hogy az 7 vármegyét megtartsam Erdélyhez Kassa városával. És csak az elegendő segítségben én se fogytokozzam meg ideje korán. Ha hol penig hatalmas császárunknak az leszen akaratja s kegyelmes parancsolatja, hogy az németnek vissza bocsássam az hét vármegyét s megbékéljem vele: nagyságodat szeretettel kérem tudositson mennél hamarébb erről is; úgy vagyon ha az így történik, nekem meg kelletik cselekednem, de mennyi kára következik hatalmas császárunk vitézinek s végvarainak s jövőendőben mely alkalmatosságára

szolgáljon az németnek jobb módjával hatalmas császáruk ellen való hadakozására, végére mehet nagyságod az végbeli pásáktól bégektől s nagy uraktól s többé ez az hét vármegye nem hogy ragaszkodni kezdene hatalmas császáruk fényes köntösehez, az mint mostan cselekedett vala, de bizonyára ennél kevesebb idegenséget veune erről magának; s meg is nyugodjék nagyságod abban mihentest mivelünk. Én velem az német meg kezdene békélni, kezéhez vévén az hét vármegyét annál inkább nem kezdené beküldeni követét, sem azt a summát, kit hatalmas császáruk tőle kíván; mindezekről azért elhisszük nagyságod bölcsen elmélkedvén, még is igen nagy szeretettel kérjük nagyságod hatalmas császárukknak kegyelmes akarattját az hét vármegye felől ne neheztelje értéstünk-re adni, megtartsuk-e, őrizzük-e, ne-é? békéljünk-é ne-é? ha meg nem kell békélnünk, az ő hatalmassága segítségét ugyan derekasan küldje ugy mellénk haladék nélkül, mivel ebben az késedelem nem hasznos, hogy én is hatalmas császáruk szolgálatjába mehessek hasznossan elő. Melyekre nagyságodtól hamar való választ is várok nagy szeretettel. Az mi hűségünkben hatalmas császáruk is megnyugodjék, mert mi minden bizonynyal életünket is az ő hatalmassága igaz szolgálatában akarjuk elfogyatni, elhívén mi is azt ő hatalmassága is minden ellenségek ellen meg fog oltalmazni. Tartsa meg az nagy Isten nagyságodat sokáig kedves jó egészségben és egy napját is sok ezerekké tegye. Iratott pataki váram mellett való táboromból 3. napján Szent Iván havának 1644. esztendőben.

Nagyságodnak mindenekben jó akarattal szolgál.

Kivül: 3 die Junii az portai fővezérnek.

(Eredeti fogalmazvány Rákóczy kezével javítgatva; az erdelyi Muzeum egylet birtokában.)

CXLI.

Budai Vezér Oszman passa levele.

Méltóságos jóakarónk! szeretettel való leveletek megadatván, értelmében hogy palatinus Kassa alatt volna és hogy hadaitok hatalmas császáruk hadaival minden napon csatáz-

nak, és hogy az német is békességet kívánná és hogy az hét vármegyét is töletek visszakivánná: jelentettétek. És, hogy ezen dolog végett ti is főköveteteket elküldendők volnátok, egyéb dolgok felől is valamit irtatok, mindenek értéstimkre vannak. Palatinus minémő levelet küldött az kassai birónak, azt ide kapitihátok Szentpali Istvánnak küldvén, azokat is megértettük; az békesség állapotja felől is írjátok, hogy az német részéről akarnák. Azért akarjátok-e, hogy nem érkezett az segítség, avagy az ellenségnek meg nem felelhetvén; nincsen-e elegendő hadatok; mitől vagyon, hogy ennyire fejteket az ellenség előtt meghajtottátok? Kedves jó akarónk! valameddig hatalmas császárunknak az békesség felől való akaratját nem veszitek: azon gondolatot elmétekből kivessétek. Az tekéntetes fővezérnek szóló levelet igen sietséggel elküldöttük, az segítség-adás felől is ugyanakkor irtunk, az itt levő vitézekkel is eléggé tanácskoztunk. Tudván azért bizonyosan, hogy hatalmas császárunk igaz hivei lévén és országából is kijöven, az oszmán részéről az hét vármegyének megszerzésében segítséggel voltak, melyet most is egyenlőképen jóvállottunk, és hogy az erdélyi fejedelmeknek mindenkoron segítséget szoktanak adni. Ezen értelemben lévén minnyájan az fényesportára mindjára tudósítottuk, segítségtekre minden idevaló hadakat kívántunk, az ide rendelt hadaknak minden felé irtunk, hogy minden helyekből sietséggel ide jöjenek. Az portáról írásunkra micsoda válasz leszen és mit parancsolnak, arra várakozunk. Isten engedelmeiből tiz nap alatt megérkezik az válasz, addig az hadak is összegyűlhetnek; az parancsolat is elérkezvén azomban, az szerint cselekesztünk. Mi jó akarótok mind ez ideig az segítségtekre való küldésben foglalatoskodtunk, az portáról kedvetek szerint való válasz jön, mindenek kedvetek szerint lesznek. Iratott Budán Rebielachernek tizenkilenczedik napján ezer ötven négy esztendőben (= 1644 június 25-én.)

Egykorú fordításról az erd. Muzeum egylet iratárából.

CXLII.

Portai fővezér Mehmed passa levele.

Az szent Jézus vallásán való nemzetségnek méltósága cte.

Ennek előtte budai birodalomban levő vezér tekintetes atyámfia Músza passa az fényes portára érkezvén, mostani szükséges állapotokat ő hatalmasságának megbeszélvén, az régi szokás szerint fényes portára részletekről az erdéli tizenöt ezer arany adó külön, az mostani behódolt hét vármegyének is tíz ezer arany adaja külön beadatni parancsoltatott. Az ruméli tisztben levő tekintetes Mehmed passának az hadakkal együtt megparancsoltatott, hogy budai végházhoz menjenek, oda rendeltetjenek. Annak okáért ezen dolgot nektek jóakarónknak postán tudósítani akartuk ; oda érkezvén hatalmas császáruk parancsolatja is értésekre lévén az előbbeni és mostani írás szerint az erdéli adó tizenöt ezer arany külön és az mostani meghódoltatott hét vármegyének tíz ezer arany adó külön lévén, az szövetség szerint kedveltetik. Hatalmas császáruk akaratja szerint járjatok, jóakarójának jóakarója, ellenséginek pedig ellenségi leszte; hatalmas császáruk is minden ellenségtektől megoltalmaz. Isten segítségéből sem magatoknak sem Erdély országának kárt nem enged tetetni. Könyörgések szerint az lengyek királynak is császári levél küldetett és hogy Erdélyországa kedves birodalmi közöl lévén tudósított: eleitől fogva az erdélyi földön egynehány vármegye helyheztetve lévén, ki miatt az német királlal veszekedés és boszú tűzés volt volna; az lengyel királynak megirtuk, hogy semmi afféle illetlen dolgot ne cselekedtessen, mely miatt az szent békességnek fölbontója és megsértője maga leszen; és ha mi oly szándoka, igyekezete volna is, letegye, hogy az jóakaratot és szent békességet meg ne bontsa; ezekről bőségesen irtunk az lengyel királynak. Magatokat bátran tartsátok, effelől való válaszotok tetszéstek miben legyen, hamarsággal tudósítsátok, hogy ő hatalmasságának értérc adhassuk és az szükséges dolgokat is megláthassuk: köszönetünk és áldásunk le-

gyen veletek. Iratott Constantinápolban, Rebbiulaher havának utólján ezerötvennégy esztendőben (= 1644. Junius 26. — Julius 5.)

(Egykorú fordításról az erd. Muz. egyeslet irattárából.)

Jegyzet: Kassára érkezett aug. 3. V. ö. Erd. történelmi emlékek. Haller Naplója 94 l.

CXLIII.

Vezér Mehmed passa levele.

Az Messiás vallásán való nagy uraknak méltóságosa etc.

Hatalmas császáruk lábaihoz küldött leveletek megadatván, nekünk is jóakarótoknak küldött levele megadatott. Értelmében, hogy az méltóságos vallásnak elő menetelében forgottok, örömmel halljuk; hozzátok való jóakaratunk inkább öregbült, szükséges dolgaitokban az hol kívántatott, fogyatkozást nem tettünk. Ennek utána is az alázatos hűségben állandók legyetek; az idejaro embereteknek, követiteknek jó akkattal leszünk, csak hatalmas császár akarattján járván, parancsolatit cselekedjétek, ő hatalmasságának tökéletes hűségeteket tudósítani ne szünjétek. Köszönetünk legyen veletek. (1644. Junius 26—Julius 5.)

(Egykorú fordításról az erd. Muzeum egyeslet irattárából.)

CXLIV.

Budai vezér Oszmán passa levele.

Tekéntetes jóakaró! Részetekekről jó híreknek várá-sában lévén, egy boldog órában Almádi szeretettel való leveleteket megadá. Valamit nekünk jóakarótoknak irtatok, mindeneket megértettünk. Ellenségeteken mindenkoron győzdelmesek legyetek, hogy az kezeteknél levő hét vármegye örökösen kezeteknél maradna. Hatalmas császáruk az ruméli hadakat rendelte volt az végre; azonban fényes portán lévő kapitihátoknak parancsolatok volt azon dolog felől. Ugy gondoljuk, ezen dolog végett fényes portáról ember ment hozzátok; az fényes portáról mit parancsolnak, a szerént cselekedjétek. Isten kegyelmességéből kívánságtoknál több segítség lésezen;

hatalmas császárunknak hűséges szolgálatotokra kegyelmes tekintete lévén, az hadakat segítségtekre menni parancsolta. Azért az tökéletes aláztatosságban állandók legyetek, elfoglalt hét vármegyét kezetekből ki ne bocsássátok, ezt császár kedve szerint cselekedszitek; hogy azon hét vármegye ugyan Erdélyhez birattassék, hatalmas császárunk akarátja, magatok is szorgalmatoskodjatok. Az mit munka és fáradság nélkül kezetekhez vettetek, megtartsátok, talám azon kívül is még más vármegyéket is hozzájok foglalhatni, mert azon hét vármegye eleitől fogva hatalmas császárunk kedves birodalmához tartozó volt. Hogy ilyen gondolatban volnátok, hogy ha az német követ kijőne, tehát segítségnem adatik: effelől semmit ne gondolkodjatok. Az német követnek bejövetele az hét vármegyére nem néz, hogy annak megtartására segítséget nem adnánk. Fényes portára hűséges szolgálatotokat gyakorta tudósítsátok, dolgaitokat nem gátolja meg. Hogy mellőletek az temesvári vitézek közzől elszöktenek volna, írjátok. Megparancsoltuk, hogy mellétek menjenek; ha el nem mentenek is, elküldjük. Az sveciai követ felől irtatok kedves jóakarónk! az sveciai követet mennél hamarébb megindítsátok, megindítván ide felé küldjétek. Hatalmas császárunknak ez jelenlevő dolgaitokat voltaképen tudósítottuk, hogy aláztatós, hűséges szolgálatotok annyival nyilvánbban legyen. Ezen dolog felől való igyekezetekben serényen szorgalmatoskodjatok, az jó alkalmatosságot kezetekből ki ne bocsássátok, szükséges dolgaitokat szeretettel való leveletekkel tudósítsátok. Szerencsés órában jó híreket várunk, áldásunk legyen veletek. Iratott Budán eszmazil evvel havának nyolczadik napján, ezer ötvennégy esztendőben (= 1644. Julius 14-én.)

Egykorú fordításról az erd. Muzeum. egylet íráttárából.

CXLV.

Vezerio budensi Ozmán passae.

Tekintetes nagyságos vezér sat.

Ali aga jóakarónk és Horvát István jámbor szolgálk elmeneteli után az minémü dolgok következtének irtuk volt, hogy nagyságotat mindenekről tudósítjuk; írhatjuk azért

nagyságodnak ma harmad napja hogy palatinusnak egy erős várát sok erős lövetések után megvettük, az is immár mi számunkra vagy, hadaink onnan is Szendrőnek megszállására mennek, hisszük Istent azt is kezünkben adja, hatalmas császáruk jó szerencséjére. Akarok nagyságodnak azt is értésére adni, az németek vezérére bizonyos számú hadainkat küldöttük volt oda fel Nagy-Szombat felé kik mind Galgoecz nevű várig üzték és fogyatták őket. Oly tanusággal bocsátottuk volt fel hadainkat, hogy más uton az nagyságod írása szerint egy nehány ezer török megyen fel utánok, kiket hadaink igen szorgalmaztak, de látván, hogy nagyságod semmi török hadakat utánok nem küld, parancsolatunkra visszajöttek. Azért is kellett inkább visszatérniök, hogy az palatinusnak egy levelét fogtuk el, kit maga kezével irt, melyben azt írja, hogy nagyságod neki hitére szakállára esküszik, hogy nagyságod mi mellénk segítséget nem ád az német ellen, sőt az mely török vitézek most mellettünk vannak azokat is vissza hivatja, táborát eloszlatja és az némettel hatalmas császár megbékélik, noha mi az palatinus írását teljességgel el nem hihetjük; mert ők sokképen bircket szoktak költeni, mindazáltal nagyságodat bizodalmasan hatalmas császáruk szerencséjére kérjük, nagyságod neki ezeket irta vagy izente, és az fényes portának is ez az akaratja jelentse meg nekünk egyáltaljában, hatalmas császáruk szolgálatjában alkalmaztathassuk mi is magunkat. Egyébiránt hatalmas császárukknak mi hasznosan nem szolgálhatunk. Mi hatalmas császáruk kegyelmes biztatásából cselekedtünk mindeneket. Az palatinus írását azzal teheti nagyságod semmisé, ha nagyságod derekas segítséget küld mellénk, oda a hova az szükség, és mi is fogunk kívánni, kiváltképen ha az németnek valami újabb készületi s gyülekezeti lészen ellenünk. Nagyságod minket ilyen bizonytalan állapotban ne tartson, hanem minden akaratja felől egyáltaljában tudósítson. Tudhatunk magunk állapotjára is gondot viselni s ő hatalmasságának is hasznosan és hűségesen szolgálni. Tartsa meg isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Íratott Tokaj várunkban 22. napján kisasszony havának 1644. esztendőben. Nagyságodnak mindenben jó akarója.

(Eredeti minútáról az erd. Muz. egylet írástárából.)

CXLVI.

Budai vezér Oszmán passa levele.

Almádi kezével leveletek megadatván, értelmében Kassára egészséges bémenetelteket írjátok és az tizenhárom vármegyének követit Kassában találván azokkal való tanácskozástokat gyakoroljátok, ellenségnek egy várát is hogy hadaitok megvették jelentitek; az ellenség is menten menvés, utánok pedig Kemény János és Bakos Gábor lévén hadaitokkal nyughatatlanoktatják. Szendrő, fülek felé való meneleket is tudósítottátok. Szentpáli Istvánnak az mit irtatok megértettük, azon kívül is mindenek értésünkre vannak. Ellenségeken győződelmesek lévén hatalmas császárunknak hasznosan szolgálhassatok. Szeretettel való jóakaróink! legelsőben az ellenségre való jöveteltekor hatalmas császárunknak hódoló faluinak szegény adó fizető lakosi hadaitok megbántódása miatt jobb részint elbujdostanak, lakó helyeket elhagyták, azóta lakóhelyek, falujok pusztában maradt; az kik közülök megmaradtak is, nagy félelemben rettegésben vannak. Bakos nevű kapitánok Szendrő, Fülek, Léva és Ujvár felé érkezvén, hadaitok az szegénységnek nagy kárt, és injuriát, erőszakot cselekesznek. Eger várához való szegénység eloszlott, elpusztult; oly nagy kárban és háborításban vannak, hogy meg nem írhatom. Nincsen oly nap hogy arról az részről az szegénységnek panasza fülekinkben ne jőne; az körülöttünk való békektől is az panasz minden nap jön szüntelen hozzánk, Szentpáli István leveléből megérthetitek. Nyilván vagyom, hogy hatalmas császárunk hivei vagytok, ő hatalmassága birodalmánk pusztulását is nem akarjátok: ezen dolgot jóakarát szerint jelentjük, mi-nek előtte hatalmas császárunk füleiben menne. Igen szükséges, hogy hatalmas császárunk számára hódolt szegénységet ne pusztítsák hadaitoknak megparancsoljátok, maradjassanak meg régi lakó hajlékokban. Egy néhány ideje, hogy jó hireitekre várokoztunk, de részletekről csak egy levél sem jött; az kaftánokkal oda menő Al (i) agával is vártunk, attól sem küldöttetek: azért szükséges dolgaitokat gyakorta meg-

irván tudósitsatok. Köszönetünk legyen veletek. Íratott Budán Csemázil aher havának 12. napján, ezerötvennégy esztendőben (=1644 augusztus 16-án.)

(Egykorú fordításról az Erd. Muz. egylet irattárából.)

CXLVII.

Nehir aga levele.

Tekintetes méltóságos fejedelem etc! Az szentpéteri bírák felől írott nagyságod levelét megadák, értelmében valamit nagyságod (itt egy szó kimaradt) megértettem. Hat avagy hét hónapja vagyon, mióta az emingségnek tisztiben béállottunk, egyszer voltak velem szemben nem többször, akkor is adójokat be nem hozván elhalasztották. Azután azon falunak lakosi kétszázötven forintot küldöttek, azóta sem az városnak színét sem az bíráknak személyét nem láttam. Csakhéjában búsitják nagyságodat, én reám is haragitják. Az nagyságos egri passa Egerben érkezvén, az nagyságod levelét megmutatjuk és ha azt parancsolja, hogy adót rajtok ne vegyünk hatalmas császárunk számára, nem kényszerítjük őket. Almádi András ezen dolgokat voltaképen megbeszélheti és melyik résznek legyen vétke, megértheti nagyságod. Jó egészséges hosszú életben tartsa Isten nagyságodat! (1644 aug. 16.)

(Egykorú fordításról az Erd. Muz. egylet irattárából.)

CXLVIII.

Tekintetes nagyságos vezér etc.

Horvát István jámbor szolgánk hozzánk érkezvén az nagyságod szeretetből íratott becsületes levelét minekünk megadá, melyből értjük nagyságodnak hozzánk való igaz jó akaratját és hogy nagyságod azért tartaná fenn táborban hatalmas császárunk hadait, hogy reánk vigyázhasson és ha kívántatik meg is segéljen bennünket. Mi az nagyságod jó akaratjában nem kételkedvén, nagyságodtul várunk segítséget, mivel az fényes portától is ugyancsak az parancsoltatott nekünk, hogy nagyságodtul várjunk. Mi az nagyságod biztatá-

sára nézve próbálunk mindeneket; ha azért az nagyságod segítségével megfogyatkoznánk, kitől Isten oltalmazzon, az nagyságodban való bizodalunk lehetne oka minden kárvallásunknak. Ezelőtt való levelünkben az ide való állapotokról bőségesen tudósítottuk nagyságodat; mostan hadaink Szendrő vitatásában foglalatosok. Irhatjuk nagyságodnak panaszképen ezt is, hogy az mely török vitézek táborunkban voltak, igen alkalmatlan időben micsoda gondolattal viseltetvén ezelőtt negyed vagy ötöd nappal mind felkelvén táborunkból ki ki helyére mentek, táborunkban levő főkapitanink kérték s marasztották őket várakozzanak táborunkban addig, míg nagyságodat megtaláljuk felőle; de őket semmiképen meg nem maraszthatták, mind egyig elmentek. Az jó vitézek elég botrányozást tettek hiveinknek szivekben, az ellenségnek pedig új szívet adtak elmenetelekkel. Az jó vitézeknek mellettünk s táborunkban való lételek nem volt károkra, mert számlálják meg bátor az végekben, csak rabokat is sok száz keresztyén rabokat vittének el. Nagyságodat még is nagy bizodalommal kérjük míg az derekas segítséget mellénk bocsátja, akár csak az mely vitézek elmentenek táborunkból, azok helyében küldjön másokat s ujabbakat; ha azok el nem jöhetnének, láthassák magyarországi hiveink is hatalmas császárukknak hozzánk való kegyelmességét, mi mindenekben nagyságodtul várunk az fényes portának parancsolatja szerint. Tartsa meg Isten nagyságodat jó egészségben s szerencsáját nevelje hatalmas császáruk szolgálatjára. Iratott Tokai várunkban etc, (1644 sept. 5-én.)

(Minutáról az Erd. Muz. egylet irattárából.)

CXLIX.

Az ajándék készül, csak várja kimenetel.

Jőnek az svécusok is; leszen hamar segítség.

Az portára ő nagysága elbocs. követ. illendő kész.

Az elment törökök vádlása nem helyes.

1. Az ellenség földén rabolhattak.

2. Tíz-husz összeadta magát, be sem jött az táb.

csak rablott vagy más kezében adta; az szegénységet hordták, ki miá éhletlenné maradott az föld; az gyümli aga is szabadságot adott; az vármegyék iszonyú panaszt; s számoltatta meg ő nagysága. Most sem bánja bár rabolják az ellen. Éhelhalásuk sem volt, mert egy aránt sákmánl. Bűsületek meg volt; nem fizet de ajándékoz. Hatalmas császártól meg volt adva fiz., Bezz. se szegény Bethlen f. idejében sem fizettek; inkább az ország adóját is ennéhány esz. Az athuáme; s az erdélyi segítség; az tárházában császárnak mely szép summát; az aga dolgát; csak saczat, mind rabbal mindennel csak legyen illendő kíváns.

Ezer lovas törököt; csak az hireért.

Lement ennehány cnihány ezer német horvát Szendröt akarja segitteni, azon akar lenni vigyázásban találtak; Az hét vármegyéhez való Szendrő, melyet hatalmas császár akarat; Lám meg is irta ő nagysága oltalmat, segítséget. Ha Szendröt megsegillik segítséget küld-e nem-e? Protestálj, ha nem akar úgy hallgat, az fényes portát is meg kell tanálni.

Avisal;

Dummodo.

(Minuta az erdélyi Muzeum egylet birtokába.)

CL.

a.)

Török császár hatalmas szultán Ibrahim levele.

Kedves birodalmunk közül lévén Erdélyországa, ennek előtte Bocskai, Bethlen Gábor s annak öcsese Bethlen István idejekben az hét vármegye Kassa városával Erdélyhez lévén foglalva, de annak utána az német kezéhez jutván, most ujonnan az mostani erdélyi fejedelemnek Rákóczy Györgynek kezében esvén birja, hogy azért az német részről ártalma ne következék és ne is következék császári akaratom az. Mivel te azokra az részekre szemeidet füleidet nyitva tartván vigyázasz, ha az hét vármegyére és Kassa városára az német részről ártalmas szándék igyekezet volna, és ha hadak jönnének

ellene, azt illendő képest oltalmazza, kárt ártalmat tenni ne engedj, mely dolog végett császári parancsolatom származott, parancsolatom megadatván a szerént cselekedjél és az mostani erdélyi fejedelem birtokában hét vármegyét Kassa városával együtt az német hadak ellen megoltalmazván ártalmas kárt tenni ne engedj, mert ha az hét vármegyének Kassa városával együtt ártalma kára leszen, te adsz számot róla és te leszel oka. Ehez képest szorgalmatos vigyázásban légy. Így tudván méltóságos jelemnek hitelt adj. Iratott Konstantinápolyban recsep havának utolján 1054. esztendőben (1644. szeptember 22.—october 2.)

Az egri pasának szóló levél is egyformán van.

b.)

Portai fővezér levele.

Az szent Jézus stb. Az portán levő kapitihának levelekben írtatok, hogy kezetekben levő Kassa városáért és az hét vármegyéért hatalmas császárunknak esztendőben 20 ezer tallért az erdélyi adónak bejövetelekor annyi ezüstöt is külön adni ígértetek, azon leveleteket láttuk olvastuk, de ennek az dolognak nagyobb bizonyására hiteles levél kívántatik, hogy nagyobb hitele lehessen, azért az budai birodalomban levő tekintetes becsületes vezér Oszmán basának és az egri beglerbégeknek parancsolatok küldettek, hogy Erdélyországát, az hét vármegyét és Kassa városát az ellenségtől megoltalmazzák megparancsoltatott, azon parancsolatok hozzátok mentenek, hogy részeteikről nekik megküldjétek, hogy az oltalmazásra alkalmasok lehessenek, ha pedig Lándorfehérvárnál való rumeli hadaknak szabadság adatott, ennek előtte Budához négy szandzsák ment, hogy ott helyben maradjanak megparancsoltatott, és ha szükség leszen Budán legyenek tartóztatva, azért ezen szeretettel való levelünk megadatván, az megnevezett ígért szerént az hitlevelet nekünk sietséggel megküldjétek; az parancsolatokban kívánságtok szerént leszen az szorgalmatoskodás és gondviselés, ha az mi jó akaratunk szerént való intéseket veszitek az ígért huszezer tallért az mostani küldendő erdélyi adóval együtt küldjétek be, hogy

hatalmas császáruk előtt böcsületetek öregbüljen. Köszönetünk legyen veletek. Iratott Konstantinápolyban 23. napján reczep havának 1054. esztendőben.

(Hivatalos fordítás az erdélyi Múzeum egylet birtokában.)

CLI.

Budai vezér Oszmán passa levele.

Méltóságos jóakarónk. Ennek előtte az temesvári beszliák közül segítségtekre küldvén, nagyságod pedig az Tisza-felé menvén Onodhoz érkeztenek, az onodi kapitány engedelmeből ismét Egerhez visszashállottanak, ugyan azokat mostan ujjonnan segítségtekre küldöttük, meg is parancsoltuk, hogy az szolgálatban jelen legyenek, hatalmas császáruk boldog idejében az segítségre szükségtek nincsen, hanem ha csak az mellettetek jelen levő török hadak ott legyenek, ezután is szétszétes állapototokban az segítség megleszen, csak hogy hatalmas császáruk szerencséjére hasznos nyilások lehetnének; mindenkoron igaz kívánó jóakarótok vagyunk, és adjon Isten minden jókat; az német hadakkal miben legyen dolgok jó-akarattal való leveletekkel tudósítsatok, hogy mi is jó szerencséiteknek örülhessünk, tekintes jóakarónk állapototok felől az fényes portára nem irtok, hanem csak az mostani dolgaitokat tudósítjátok, azokat is arról a részről külditek be, ha pedig hozzánk küldenétek mi is levelet íránk és levelünkkel együtt beküldenők; hogy az német részről Erdélyországának avagy annak lakosinak háborítások legyen hatalmas császáruknek engedelme és akaratja arra nincsen, ne is féljetez arról, hogy az erdélyi hadaknak avagy lakosinak bántodások legyen, az országnak birásában bátorságosok legyetek, szerencsés dolgaitokat szép egészséges hireitekkel megírván szüntelen tudósítsatok. Áldásunk legyen veletek. Iratott Budán (Kelet 1644. september vége felé.)

(Hivat. ford. az erd. Múzeum egylet irattárából.)

Jegyzet. E levél válasz Rákóczy sept. 5-iki levelére.

CLII.

Budai vezér Oszmán passa levele.

Jó akarat szerint jelenthetjük, egymásután két rendbeli leveletek érkezett; írjátok, hogy az német hadakkal palatinus egyenesen Kassa féle ment, és hogy magatok is utána indulván utatokat gyakoroljátok, az hét vármegye felől is, melyet az ellenségtől fegyverrel vettetek meg, írjátok hogy ha kibocsássátok avagy ha megtartjátok, elégséges segítséget adjanak, és ha elegendő segítséget nem adnak, megbékélletek az némettel, és az hét vármegyét visszakeresztik adnatok. Tekintetes jóakarónk te hatalmas császárunknak tökéletes hűve lévén, Erdélyországa is kedves birodalmi közül lévén, hatalmas császárunk akaratján járjatok, az ellenségtől megvett hét vármegyét, hogy kezetekből kibocsássátok hatalmas császárunknak arra akaratja nincsen, hatalmas császárunknak boldog idejében becsületek és méltóságok tündöklék, elegendő hadaitok vannak, kedves jóakarónk az erdélyi fejedelmeknek mindenkoron segítséggel voltak, és az ellenség boszút is állottanak; mostan küldött leveleteket igen sietséggel az nagyságos fővezérnek elküldöttük, ennek előtte az rumeli hadak felől irtunk volt az fényes portára, de immár elegendő hadak rendeltettek, és jönnek is, de hirtelen nem érkezhettek, mindazonáltal nem késnek; az két rendbeli segítségen kívül most is küldöttünk segítséget, és ezután is küldtünk, hatalmas császár részéről erősen megparancsoltatott, hogy Erdélyországnak egy részről is ártalma ne legyen; most az ideje, hogy hatalmas császárunknak szolgáljatok, előttetek levő fejedelmek is sokat szolgáltanak, részeteikről is sok szolgálatot remélenek, elmétekből afféle gondolatot kivessetek, az ellenség boszút állhattok; mostani állapototok mi karban legyen leveletekben gyakorlatossággal megírván, tudósítsatok, ezen levelünket az mely napon irtuk azon napon Bakos nevű kapitányotok mellé segítséget küldöttünk. Torma sem késik, elmenendő félben vagyon. Köszönetünk legyen veletek. Iratott Budán (kelet 1644. szeptember vége.)

(Az erdélyi Muzeumegylet kézirati gyűjteményéből.)

CLIII.

Budai vezér levele.

Ez jelenvaló saban havának 3-ik napján (oct. 6-án) vecsernye tájban az fényes portáról posta érkezvén, mi is jóakarótok ennek előtte az hét vármegye hogy kezeteknél maradhasson, az segítség adás felől az fényes portát egynehányszor informáltuk azon informatióra válasz jöven értelmében hogy azon hét vármegye kezeteknél maradjon segítség adásra hír érkezett, ezen dolog végett az fényes portáról hozzátok levél ment, talán az mi levelünknel előbb adatott meg, ezen állapotokat jóakarat szerint akartuk idején megjelenteni, az hét vármegye megtartásában mi formán való készüllettel legyetek, mert mi erről a részről készen vagyunk, szeretettel való levelünket főemberünk Ahmed agától oda küldöttük, ott emberünketnem tartóztatván igen sietséggel akaratosokat leveletekkel tudósítatok, hogy miglen az tél eljövén dologhoz lássunk, végezzünk hogy az dolog helyes legyen. Iratott Budán Saban havának 3-ik napján 1054 esztendőben. (1644. oct. 6.)

(Egykorú fordítás az erdélyi Múzeum egylet irattárában.)

CLIV.

Egri pasa levele.

Tekintetes méltóságos fejedelem etc. Mióta ebben a tisztben jöttem, nagyságod dolgában szorgalmatoskodtam, vigyáztam. Isten fejedelmi fiatokat kapitányitokat hadaitokat szerencséltesse. Az ónodi vitézekkel barátságosan élek, segítséggel vagyunk nekik, ennek utána is ez jó akaratban megmaradunk, az nagyságod részére is ha mit szolgálni parancsolják abban foglalkozást nem teszek; nagyságodat kérjük elméjéből minket ki ne rekeszsen, mostani szükséges dolgaitokat tudósítsa. Az egri agák és minden vitézi rendek nagyságodnak alázatos szolgálatokat ajánlják. Isten nagyságodat jó egészséges hosszú élettel áldja meg. Iratott Egerben Saban havának 5-ik napján 1054 esztendőben (=1644 oct. 8.)

(Hivatalos fordítás az erdélyi Múzeum egylet irattárában.)

CLV.

Budai vezér Oszmáu pasa levele.

Tekintetes jóakarónk, mostanság három rendbeli levele-
tek kegyelmes császárunk parancsolatjával jöve hozzánk, értel-
mében hogy hatalmas császárunk fényes portájáról száрма-
zott parancsolatot hozó esauszt addig el ne bocsátanók mig-
len segítségtekre menő török hadakat szemmel nem látja,
azokat tudhassa fényes portán is tudósítani ; kedves jóaka-
rónk az fényes portáról érkezett császári parancsolat szerint,
elegendő hadak lévén, rendeltetvén segítségtekre azon paran-
csolat szerint az egri passának parancsoltunk hogy segítség-
tekre készen legyenek, hatalmas császárunk szolgálatában ezen
dolog végett szorgalmatoskodnak, az némethez hogy az hét vár-
megye kezeteknél maradjon elegendő levél iratott, hogy eleitől
fogva az hét vármegye Erdélyhez való lévén és valaki erdélyi
fejedelem az birhassa, mivel császári akaratja ő hatalmasságá-
nak az hogy mostani erdélyi fejedelem Rákóczy György bir-
tokában legyen, sok rendbeli levelek irattanak az német részre
ezen dolgot ők is javalván csak hogy az köztetek való hadako-
zás lecsendesedhessék és jó dolog láttassék, ha pedig jó dolog
nem leszen köztetek fegyverrel hozza hatalmas császárunk
crejével; ezen dolgot tudositván, Horvát Istvánt nem tartóztat-
tuk, az segítségre menő hadak is elérkeznek, azért az oda
való szükséges dolgokat igen sietséggel voltaképen tudosit-
satok. Köszönetünk legyen veletek. Iratott Budán Saban havá-
nak 15-ik napján 1054 (1644 oct. 18.)

(Az erdélyi Múzeum egylet irattárából hivatalos fordításról.)

CLVI.

Mi Mehemet passa Eger vég hazának gondja viselője,
Tisza és Duna között való helyeknek ura és passája.

Minden mi hozzánk illendő szomszédságos dologban
való szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint szomszéd úr
barátomnak, Isten adjon nagyságodnak szerencsés napokat.

Csak ez felől kellették nagyságotat levelem által megtalálnam. Az nagyságod küldött böcsületes levelét megadák az nagyságod vitéz szolgálai és postái, melyben megérttettem az nagyságod akaratját, hogy az hatalmas győzhetetlen császár csauzza által erős parancsolatját küldötte nagyságodnak az német ellenség felől, hogy hadainkat bocsássuk nagyságod mellé: igaz az, hogy mind én nékem s mind pedig az hatalmas budai vezérnek is az szerint erős parancsolatja jött az hatalmas győzhetetlen török császárnak. Mihelyt pedig az nagyságod vitéz postái és követi jöttenek hozzám az császár parancsolatjával s nagyságod levelével, mingyarást magam hites emberemet, az nagyságod vitéz emberit magam levelével, az török császár erős parancsolatjával, hatalmas budai vezérnek küldöttem, ő nagysága is mindjárt ország szerént, nagyságodnak küldött császár erős parancsolatját elküldötte, hogy az hadak érkezzenek oda nagyságod mellé; valami egynéhány száz jó lovas találkozott mellette lenni, tehát mellém küldötte, úgy az egri vitézekkel egyetemben elküldöm nagyságodnak vagy pénteken, vagy hogy szombaton. Sőt magam is elakartam nagyságod mellé menni, az ló farkamat is kiakartam tétetni szerdán, de, hogy szerencsétlenül kedden olyan hír jött hozzám, hogy az hatalmas császár engem Konstantinápolyba akar hivatni, más nagyságos passának akarja adni, most pedig nagyságodtól egy levelet kívánok, hogy nagyságod küldje az hatalmas császárnak, és az vezérnek is ő nagyságának egy egy levelet nagyságod emberivel, hadd nekem érkezzék egy jó bizonyos levél az császártól és az nagyságos vezértől, mingyarást elmegyek magam nagyságod mellé, de ha az dolog így lészen, hogy új passa jö ide, nagyságod dolga csak elműlik; hanem ime nagyságodnak valami kis ajándékot küldök, vegye jó neven nagyságod tőlem, ha élek többet várjon nagyságod tőlem. Az kis urnak is, úgy mint Rákóczy Zsigmondnak is az szerint valami kis ajándékot küldöttem, vegye jó neven, ha pedig valami dolog felől akar nagyságod kérdezkedni, az nagyságod vitéz követi meg tudják beszélni és mondani. Én is mostanság magam emberit küldöttem el Konstantinápolyban, minden dolgok felől jó hirt hozzanak. Ezeknek utána választ várván nagyságodtól, Isten éltesse

nagyságodat sok jó esztendeig, mind az nagyságod táborával együtt. Iratott Anno 1644 die 19 octobris.

P. S. Az nagyságod vitéz követi jövőnek hozzám, én nem bocsátottam el míg valami jó hír nem jó Budáról, nagyságod ne haragudjék reá, sőt magam emberét is küldöttem, nagyságodat az is tudja minden jó dolgok felől tudósítani.

Kivülről: Adassék levelem kedves jóakaró szomszéd barátomnak Rákóczy Györgynek igen hamarsággal tulajdon kezében nagy híven.

Egykorú másolat. Erdélyi Muzeum (Dr. Ötvös Ágoston hagyatékából.)

CLVII.

Mivel azért az főkövetünk Isten áldásából induló félben vagyon, azáltal az erdélyi adóról derék választ teszszük, ti általatok pedig az mi válaszungk ez. (Az parancsolatokat kezünkben hozván, azok nem az 13 vármegyére, mely az kassai generalissághoz való, hanem csak az hét vármegyére szólnak, ahhoz képest nem mertünk nyilván kihirdetni, tartván attól is, hogy kezében menvén palatinusnak az hire, hogy csak az hét vármegyében akarnak oltalmazni, meg ne háborítsa az emberek elméjét mivel azok egymástól nem akarnak elszakadni.) Ha az fényes porta assecural az szerint az mint bé adtátok az írást, derekasan oltalmazzanak, segítsenek üdöjén s alkalmas üdőben elégségesen az 13 vármegyében, megoltalmazzanak az többiben is az ti beadott írástok szerint mind megunkat s mind maradékinkat, kik erdélyi fejedelmek lesznek. Mi is noha most elég költésünk vagyon, hatalmas esá szárnak keresünk, szolgálunk, mindazáltal meglévén az assecuratoria az fényes porta részéről az beadott írástok szerint: Mi is assecuráljuk az fényes portát, valamig mi élünk maradékunk is, kik erdélyi fejedelmek lesznek, az 13 vármegyének birásában meg oltalmaznak annuatim minden esztendőben ad primum februarij az husz ezer tallért, több császár ajándékival, az solymokon kívül, vezérek ajándékával együtt beküldjük. Most penig ugyan ad primum Februarii császárnak tiz ezer tallért, az ezüstbéli ajándékot épen, az vezéreknek pedig, valamint Erdélytől úgy küldjük bé. Arra mennél ha-

marébb kellene az fényes portának válasz tétele, az mellett azt is parancsolnának az budai vezéreknek, ugyan derekasan adna segítséget haladék nélkül ne várna az portától abban, és az segítség ne lenne csak szent Demeter napig, hanem mint szegény Bocskai és Bethlen fejedelmek üdöjekhen. Ugy mi is el vévén az porta assecuratoriát az felment követeknek is parancsolhatnánk bátrabban. Az moldvai vajdának is, az mint már egy néhányszor kértük az vezért ő nagyságát, adatná meg az ezer jó lovast, az mellett bár csak ezer tatárt rendelne ő nagysága mellénk.

Kivül: 5 Novembris felvitt irás az fővezérnek ő nagyságának 1644.

Egykorú más (csonka?) erdélyi Muzeum (Dr. Ötvös hagyatékából.)

CLVIII.

Tekéntetes és böcsületes fejedelem. Istentül minden jókat, jó szerencsét kívánok megadatni nagyságodnak; továbbá által által (igy) való szókkal és hirtelenség miatt, és előttem faló (igy) irások, s éjjel nappal való fáradozásunk miatt most nagyságodnak az mit irhattam, ha valami vétek benne találkozik, arról nagyságodtól bocsánatot várok: az szókat nem is tudom ezífrálni, hanem csak az mint az által ut (igy) illeti ugy felelhetek. Nagyságos uram: az vezér ő nagysága valamit nekünk az kegyelmösséged jámbor hive Maurer uramnak, s minthogy kihájának mondott, és meghagyott, tudom hogy hiba nélkül mind megírták nagyságodnak, de semmiképen eddig nagyságodtól választ az vezér ő nagysága kívánsága szerint nem vütt. (igy) Egy nap sínes pedeg, (igy) hogy ő nagysága béhivatván nem kérdezné; hogy az választot (igy) nem ír mégis meg az fejedelem, mit tehetünk, csak azt mondhatjuk, hogy még nem jütt, mihelyt érkezne el nem mullatnánk éjjel is béhoznánk nagyságának, igy felelünk kegyelmes uram. Ez az kívánság pedeg nem egyéb, hanem az hatalmas császárunk Sebessi Boldizsár és Maurer Mihály ő kegyelmekkel mikoron az Musza pasa beérkezik; eleibe hivatván ő felsége, ha nem tovább más fél óráig maga beszéle velünk:

somma (így) két dolog; egyiket azt mondá ő hatalmassága, hogy maga Rákóczy György az én vitéz bátyám eshyrakija az fíja magam eshyrakija az erdélyi adót a régi szokás szerint tizenöt ezer aranyat mért, hogy meg nem küldé, két három ízben meghagyattam vala az megholt vezérrel is. Im az minap elsőbben vélem való szemben lételekben is meghagyám, most is meghagyom, hogy abban mást ne tegyen, többet nem kérünk, az tizenöt ezer aranyot Erdélytől megküldje, és most az mely országot Magyarországtól elfoglalt, arról is esztendőről esztendőre ha tíz tíz ezer aranyot megküld, én is ötöt minden ellensége ellen megsegitem, mint Erdélyt úgy megoltalmazom; melynek bizonyására im előttem most mingyárt kapucsi basát kapicsiakkal magam keze írással elküldök mingyárt az uruméli beglerbék vezér Mehemed passa, mást Budán való nagy szanczakságok, kívül valamennyi szanczakságok vannak mindjárt menten menjenek, ti is mindjárt postán levelet irjatok Rákóczynak, hogy ha ezt megfogadja, mindjárt ide bé nekem írja meg igen hamar, aztán az hadak is melléje menjenek; ő hatalmassága szintén úgy is cselekedett, előttünk maga lábán állatjába, maga hatalmassága kezével megírá az parancsolatot és mindjárt elküldé az uruméli vezérnek, hogy menten menjenek. Innen is megírák nagyságodnak, Sebessi is, Maurer atyánkfiai, aztán magokat is ő hatalmassága elbocsátá; magok is tudom, hogy mugmondották minden parancsolatját nagyságodnak az császártól. Egy néhányszor megmondá ő hatalmassága, hogy tizenöt ezer aranyat az erdélyi adót, onnan is tízezer aranyat minden esztendőben ha megküldi nagyságod bizony jó urad lészen s megsegít is, hogy az ellenségnek választ adhat nagyságod, de ha csak meg nem adatnak nagyságodra szablyát vonni Itt minden dolog jól lenne, de nagyságod elmulatá, semmi választot nem küldé ezekre, csak elhallgata nagyságod, mert ha mindjárt serény postával ezt az két dolgot, az mely bizony nem nehéz, méltó is, nagyságodnak hasznos is volna; bizonyára azok az hadak mindjárt épen nagyságod melléje menetelekre ő hatalmassága parancsolattal más kapuczi basit bocsát vala; mert úgy mendá, hogy meddig nagyságodtól válasz jó, addig az hadak Landor Fejervárra menje-

nek, s mihelyt nagyságodtól válasz az itt fűn való megírott kívánságra jő, az hadak is a segítségre menten menjenek : azoknak az hadaknak ki tudná meg számát, menyi sok költségekre lött az oda való menetelekre, és ennyi ideig ott várakozni, mert nagyságos uram a császárnak hada házáatúl kiindulván, ismét házakhoz vissza, némelyek mind pénzeken élnek ; mindezekről is nagyságod ismét Maurer Mihály ő kegyelmét béküldé nem hogy annak előtte postával, de magával is, az hatalmas császár szavára és parancsolatjára nagyságod Maurerrel ő kegyelmével nem ira ; hanem annak utána mikoron ismét az német hadai ujlag nagyságod ellen támada, akkoron ira Maurer urannak az császár kívánsága felől nagyságod ; de sem a császárnak ő hatalmasságának, sem az fővezér ő nagyságának nagyságod arról nem irt ; holott az fővezér ő nagysága igen búsul, hogy nagyságod csak maga szolgájának ír, sem császárnak sem magának nem ír, pedig erről jól tudja nagyságod, hogy mind az megholt szegény fővezér, s mind az mostani fővezér ő nagysága mennyiszer meghatták, siettették nagyságodat, hogy mikor valami országi földolgok esnek, hatalmasságának az császárnak és fővezérnek megkül írnia, mert nem illik így az mint nagyságod cselekedik ; Maurer Mihály ő kegyelmét is ő nagysága mind csak azért vártatja, bizonyára nem más oka, nagyságodhoz elküldötte volna az fővezér ő nagysága. Lássá nagyságod mi magunk is nem keveset búsulunk az ilyen dolog felől. Itt hálá Istennek bizonyára az dolog jó karba vagy, az német követtel még ez mai napig is semmi tracta nem lött, az porta csak vontatja az napokat véle, mind onnan nagyságodtól vár, de az mint ez nyártól fogva mind írja nagyságod, hogy az franczay (így) és sveciai főkövetek bizonyára jönnek, s ide az fényes portára nagy pompával bejönnek, és itt az hatalmas császárunkkal örökös békességet akarnak csinálni, de még semmi nem lőn abban is ; miótától fogva írja azt nagyságod eddig Indiából is beérkezhetek volna, némelyek azt mondják erről ; de im semmi hír nem találkozik róla, hogy hová lőnek, vagy hol vaunak, adná Isten volnának jelen itt, mind azt is várta és várja az porta, és mind ez okokért vontatta a némettel való tractát az fővezér ő nagysága, de bár csak az nagy-

ságod levelei érkeztek volna is az hatalmas császárnak, s mind az fővezér ő nagyságának az adó felől Erdélyből, és az onnan feljül az mely földeket nagyságod elfoglalt ő hatalmassága az mint parancsolá itt fön való irásunk szerént, ez napig is ő hatalmasságának sem az fővezér ő nagyságának meg nem írta, egy nap nincsen, hogy az fővezér arról nem kérdene meg; most pedig az mely levelet posta által küldte nagyságod, abban az erdélyi adó felől az mint írja nyilván nem írta nagyságod, de magunknak az mi kevés eszünk vagy on úgy találjuk fel magunkban, hogy az főkövet bójóván az által meg is solicitálna nagyságod, hogy maradna az öt ezer arany; arról csak azt irhatom nagyságodnak, hogy azt az Istenért meg ne próbálja nagyságod, mert bizonyára az meg nem leszen, s mely kedvetlenséget szerezhethet is avval nagyságod én azt meg nem irhatom nagyságodnak, avval nem illetik ő hatalmasságát megbúsítani, sem meg is említeni. Az vezérre ő nagyságára nem vethetünk, mert Isten látja, hogy nagyságodnak jóakarója, és mindenkoron az miben láttatik nagyságodat ő hatalmasságának jóval commendálja, csak hogy várná nagyságodtól az német bejövételétől fogva, hogy az német ellen a sveciai, és francziai követek érkezhettek volna. De im semmi hírek sincsenek; második hogy az német pártról mind az erdélyi határhoz is, mind az hatalmas császárnak földén is menyti csintalanságot tettenek az békeség ellen, hogy az mint ők vádolnak az nagyságod részére, lehetne avval az orozájokra mit vetni, hogy nem kevés oka lőtt, és nagy kétlenség miatt is történt az nagyságod indulatja; ők nagyon vallják a békességet, hogy semmiképen ellene nem vétettek, de sehonnan ellene szóló állapot nem érkezik. Mi tudjuk hogy nagyságodnak igazsága vagy on az oda való indulatba, bizonyára mind ő hatalmasságának, mind az fővezér ő nagyságának, és mindenütt is megmondottuk, és megmondjuk is, de egyedül lévén segítség is köllene, az mint az vezér ő nagysága várta, Musza passa is bizonyára nagyságodnak jóakarója, Isten éltesse ő nagyságát. Az anatóli kazi aszttyer Hodsa effendi, és az mufti, s mind az több vezérek is bizonyára nagyságodnak jót akarnak, csak hogy szükségsek az késlelése nagyságod számáraól ilyen állapotba az er-

délyi főkövet az eddigi adóval előjáróban nem mást, itt benn köllött volna találkozni az hatalmas császárnak akaratja és parancsolatja szerint, a mellett az mint most irtam nagyságodnak az vármegyektől is két vagy három hold mulván ő hatalmassága parancsolatja szerint az ígérét, megirt ajándékkal együtt be méltoztaiik (igy), igy köllött volna lenni. Az athnáme levél felől is, az mint nagyságod irt, arról is itt benn azt mondják, hogy soha az ideig nem történt olyan dolog, hogy innen először adnának valamely országnak athnamét, és annakutána jőne be az ígérét, ebben bizonyára mi sokat fáradtunk, de végtére mind az egész országokban való császárok, királyok s fejedelmeknek valamenyi athnamét adtanak, mind úgy találunk föl, hogy először valamelyik mit akart és mit ígért, főkövetei által beküldötték, és magoktól is fejedelmű ő kat az ígéretekkel együtt beküldvén, innen annakutána adták meg az athnamét, Rudolfus császárral is az bekesség hogy meglőn az zsitvay torokban való ígérét szerint husz esztendeig való békesség felől az két száz ezer forintot (igy) elsőbben való bejövendő főkövetivel athnaméjával együtt Ádám Hermestán és Rimai Jánossal beküldötte, mely követekkel magam is ide bejövén az követeknek Lander Fejérv ár tól az postáig gazdájok, és szálló fogadójak én voltam, bejövén az ígérét sommát az athnaméval az hatalmas szultán Ahmed hannah bé adták; innen is ahoz képest azután adának athnamét; akkori budai vezér Ali passa kihaját Ahmed kihájával küldék ki Mátyás császárnak mivel, hogy az főkövet még itt bent vala, hogy Rudolfus halála hírét postán behozák; persiai császárral és az muszka császárral, s mind lengyel és francziai s mind az többivel való athnamékat először magoktól az után innen kiadásoknak itt benn az athnaméknak párjokat mind feltalálák: fáradozásunkat az mint itt fön megirtam nagyságodnak ebbe találkozik, az régi kanun állapotját nem változtatják meg; mind ennyi sok írásunk veleje csak az kegyelmes uram, hogy az hatalmas császárnak szavát nagyságod meg ne vesse, hanem az erdélyi adót az mint parancsolá épen tizenöt ezer aranyat, és az onnan feljül való földért is, az nagyságod beírása szerint esztendőről esztendőre az selymokon kívül az erdélyi adóval ajándékkal mennyi onnan is

anyit, és hét vezérnek az erdélyi ajándék és költségét beszo-
gáltatja nagyságod. Erről postával egy levelet a fővezérnek
mentől hamarébb küldjön nagyságod. Itt benn mind jól va-
gyon az dolog, csak is az véték benne, az mint megírtam
nagyságodnak.

Az budai vezér Deli Huszeyn passa 6. die novembris ki-
mene, nem késik seholt is, mennél hamarább lehet elmegyen
sietve; éjjel nappal nekem bizonyára nyugodalmom nincs,
vagy jó vagy gonosz idő leszen nap estig lovastúl szolgál-
mal eltűrjem (igy) az vezér és mind az császár kapuja is bi-
zony nem közél vagyon, magam dolgába bizony nem találko-
zhatom, két esztendeje, hogy a majoromba nem mehettem noha
nem messze, két mélyföld talán nincsen; egy kertünk az fe-
kete tenger előtt vagyon, az annál is közelebb, ott négy esz-
tendeje, hogy nem voltam; bizonyára mi meg nem írhatjuk
mennyi fáradtságba vagyunk nagyságod dolgaiban, bizonyára
szívünk szerént szolgálunk, adja Isten hogy minden dolgai
legyen meg jó állapottal nagyságodnak, és mi is vehetnénk
nagyságodtól üdvünk szerént való jutalmat. Tartsa meg Isten
sokáig minden jovaival nagyságodat. Datum Constantinopoli
7. die Novembris 1644.

Nagyságodnak szolgál

Sulfikar effendi.

Dr. Ötvös Ágoston másolata az erd. Muzeumban. Eredetije károly-fe-
hérvári Batthyányi könyvtár N. 5. IV. 5. 75. sz.)

CLIX.

Portai fővezér Mehmed passa levele.

Az Messiás nemzetségének méltóságos fejedelme. Jó
akarattól jelentjük, hogy ennekelőtte emberetek hatalmas
császáruk méltósága előtt népetekről tölt kötése, szövetsége,
kezetek írása szerent, ezelőtt erdélyi birodalomhoz tartozó
hét vármegye Kassa városával együtt, hogy megoltalmaztas-
sék, hadak rendeltettek, és arról való erős parancsolatok irat-
tatván, kezetekhez küldettenek: azért hatalmas győzhetetlen
császáruk hűségében fogadástokban és szavaitokban állan-

dók lesztek, ő hatalmassága parancsolatja szerint, azokban az vármegyékben az ellenségnek lába be nem lépik, az németeknek bemenetele nem engedtetik; ti is az német birodalomban való bemenetelre egy lépést se tegyetek, mert ő hatalmasságának erre akarata s engedelme nincs, valameddig azok reátok nem indulnak, reájok ne menjete; holott pedig az ő részekről reátok hadak mennének, az budai vezérnek az parancsolatot megküldjétek, hogy az rendelt kész hadakkal eleikben állván, egy akaratból azokat az vármegyéket megoltalmazzatok, ő hatalmassága részéről az segítség adásban és oltalomban fogyatkozás nem leszen, csak ti is szavaitokban állandók legyetek, és kötéstek fogadáستok szerint azon vármegyéknek adóját külön az erdélyi adóval együtt leküldeni szorgalmatoskodjatok, ő hatalmassága előtt böcsületek öregbül, czen dolog végett embereteket sietséggel hozzátok küldöttük ennekelőtte és mostan irt levelünkre hova hamarább választ küldjétek, egyéb dolgokat emberetek beszédére biztunk. Ádlásunk legyen veletek.

Iratott Konstantinápolyban ramazán havának 10-ik napján 1054 esztendőben. (1644 nov. 10.)

(Hivatalos fordítás az erdélyi Múzeum egylett birtokában.)

CLX.

Portai fővezér Mehmed passa levele.

Az szent Jézus vallásán való nagy uraknak méltóságosa! Szeretetből jelentjük, hogy Kassával elfoglalt vármegyéktől esztendőnként húsz ezer tallért, erdélyi adóval jövő ajándékkal az solymokon kívül az hét vezérekig megadni ígértetek. Az erdélyi adó bejövén az szokott ajándékkal, az mint ennek előtte feüyes portára küldött Maurer Mihály nevű meghitt embereteknek magatok kezével írott pecsétes levelet küldöttetek és nekünk jóakaratoknak tudósítottátok: azon dolgot mostanság az erdélyi adóval küldött főkövetetek által Serédi Istvánnak (instructiojában lévén) megbizonyítottátok. Tudósítástokat hatalmas győzhetetlen császárunknak informáltuk. Egyes kedvének tetszett: ő hatalmassága részéről az paran-

csolat az szerént származott, hogy az megnevezett Kassa várasával elfoglalt vármegyéktől valameddig az húsz ezer tallért esztendőnként, annak idejében fogadástok, kötéstek szerint fényes portára megadjátok, megkülditek, az erdélyi adóval járó ajándék szerint való ajándékot az solymokon kívül az hét vezérekig: azon vármegyék birodalmotokban lesznek, az német részről meg nem háboríttatnak. Ha pedig megháborítások történnek, az budai és egri beglerbékektől segítség és oltalom adatik. Ezen dolog végett ő hatalmassága részéről ahdnamét kértetek: annak okáért ha az megnevezett húsz ezer tallérral az megígért ajándék megküldetik Februarius havának elein beérkezvén, az húsz ezer tallér az ajándékkal beszolgáltatván, kívánságtok szerint erős ahdnamé adatik és bizonyosan megküldetik; effelől bátorságosok és bizonyosok legyetek. Főkövetekkel, kapitihátokkal bőségesen beszélgettünk azoknak levelekből megértitek. Azokban az vármegyékben levő uraknak, főrendeknek részünkről bátorítást adjátok, egészségeket tudakozzátok; minden állapotjokban ő hatalmassága kegyelmességét, gondviselését, őtalmát jelentsetek: köszönetünk legyen veletek. Iratott Konstantinápolyban, Savál havának elein, ezerötvennégy esztendőben. (=1644. december 1—10 közt.)

Egykorú fordításról az erdélyi Muzeum egylet irattárából.)

CLXI.

. német gyalog kiket bebocsátottunk volt házak népe látására, okvetlen ad primum Februárii-ra itt kinn kiki zászlója alatt legyen. Az Cereni sententiáját elhozták, de az segesvári polgármester levelét el nem küldötték, s nem értvén az dolgot, nem is tudunk mit írni róla, tartásuk azért aristomban az papot s inquiráljanak is rá, az testimoniálisát sem láttuk. Nem kellene ellene vétkeket tenned, kinek mi oka lehet, magad tudhatod. Im az nagyszombati actáknak hátra levő részit is beküldtük, közöld Kemény János urammal is, s ha el akarja vinni is magával, add oda, mint csak neki kell A, B, C, D, E betűk alatt vannak, másokat nem

hagybattuk, sem az 14 vármegyének irt levelünk, el ne vesz-
 senek azok az levelek is. Több dolgokról tegnap bőven irt-
 tunk Onodból Sebesi Péter által, kit ott ne tartóztasd, mehes-
 sen éjjel, nappal be, de igen meghadd neki: Maurer Mihályra
 az uton réa vigyázon, vele szemben legyen, az leveleket ő is
 meglássa s az clavist fordithassa meg, minden felé jó vigyá-
 zásban legyen, minket is mindenekről tudósíts. Adja Isten
 minden jót hallhassunk felöletek. Datum Tarczal 17 die Ja-
 nuárii estve 5 órákor 1645.

G. Rákóczy m. p.

az te jódra vigyázó
 édes atyád.

(Eredeti, Rákóczy saját keze, a m. k. kamara levél tárában.)

CLXII.

P. S. Isten ő felsége áldomásából mi im mindjárt indu-
 lunk, s ma Terebest hálunk holnap Varannón, vasárnap prac-
 dicatio hallgatás után úgy indulunk el, oly helyen akarunk
 hálni, hétlőn Zborora mehessünk; most sincs semmi új és bi-
 zonyos hireink. Ugy értettük 13. die Februarii lenne az len-
 gyelek gyűlése kire reá akarunk küldeni.

Az mi nemű híreket Klubucueski irt s egyéb dolgokat
 is magunk és badaink próbálása felől, istennek hála még ed-
 dig abban sem egyfelől sem másfelől nem lőn, vigyázásban
 vagyunk, majd úgy elmélkednénk, ha megújulnának az Alban
 hírek, az szekelységet is nem kellene úgy szakadozva talám
 kiindítani, ki felől bár vár tőlünk, vegyed azért Kemény Já-
 nos uram tetszésit is, mi úgy elmélkedünk, ha az megleszen
 az lengyelek gyűlése ott kell arra vigyázni, s addig nem is
 cselekedünk semmit is.

Palatinusnak is hozák egy levelének mását kit im be-
 küldtünk, értse Kemény János uram is két nap alatt. Nagy-
 szombatban is felküldjük az uraknak s az német commissari-
 usoknak is praesentáltatjuk és representatiot teszünk róla.

Serédi uram ritkán kezde írni, kit nem tudunk mire
 vélni. Maurer Mihály jövétele is messzire kezde baladni, lenni

kell valami akadályaknak. Az mely ezüst nemtit be kellene vinni, készíttessd el jó társzekérre felrakodván, 6 kis lovat vettem, vagy magadnak is vagynak olyak, eleiben fogatván, hiteles szolgálodat s jó gondviselőt melléje rendelve hová hamarébb indíts meg s küldőbe, Serédi uram kezében uti költségekre adass hatvan tallért, megérik azzal. Máté vajdát is requirald, adasson kíséret melléje, ebből mi tőlünk ne várj már, ha az porta felől valami azt meg nem kezdené akadályozni, ne is késsel vele.

Bethlen János uramat az mér kihivattuk vala, az már végben menvén, visszaboesátottuk.

Itt igen, igen erős időnk jár, szán ut jó vagyon; mind ennyi pazarlásban is az rozsnak egy forinton, az tiszta buzának fr. 1 d. 30. 1. d. 50. legfellebb fl. 2 s 10 megvehetni, az borivás igen s napoként nevededik is. Gábor diák tegnap jutta ide, vigyázásban mindenfelé jóban legyetek.

Csontos Pálnak parancsold meg jó lovas puskásokat fogadjon, kiknek ott benn puskát is adjon, s mikor ki jönnek, úgy jöjjenek ki, Gyaluban is lemenjen, meglássa az lakatosok mit mivelnek, megszolgálják e fizetéseket, nem veszik e hi-jában fel.

Az galliai király követje felől még nem hallottunk bizonyost, jutott-e, nem-e Krakkoban. Az kassai bíró irá tegnap, Duklas is ki az sveciai armada balszárnyának directora, bizonynyal Slesiában volna, meghalljuk, ha igaz leszen. Sebesi Pétert mikor boesátottad el, ird meg. 20. Januarii reggel 6 óra után 1645.

(Eredeti. Rákóczy saját keze. Irva ifjabb Rákóczy Györgynek eleje lappang. A m. k. kamara lev. tárából.)

CLXIII.

Az Uristen sat.

Mi Isten áldásából ide is 24. die praesentis tölthető egész-séggel érkezttünk. Most is azon állapottal vagyunk, s ha tovább nem is, egy holdnapik itt akarunk mulatni, ha az jó Uristen-nk is ez leszen akarátja. Mi sokat törődünk, mi lehet az oka

hogy Serédi uramék ily ritkán irnak s tudósitanak. Nincsen-e módjok benne, betegek-é, az utban késlekednek-é az levelek? Te tőled is majd 8 levelünkre, kiket 14, 16, 18, 20, 21, 22, 23 és 24. diebus praesentis mensis irtunk, nem jöve válaszunk. Az francziai király követe holnap már itt leszen; ma Eperjesen hál, Bisterfeldius urammal akarna beszélni, s im parancsoltunk is ő kegyelmének, jöjjön ki minél hamarább, utilevelet is küldtünk; kísért is adass melléje. Az lengyel királyhoz is az mely követje ment az galliai királynak, tegnap hozák levelét, Krakkóban küldte volt, s ott késett az levél, im mássát megküldtük. Ha így vannak onnét is nem kell tartani közöld Kemény János urammal is, utána küldvén mását. Az cancellarius is leánya lakadalmára mint hívasson megláthatod, kire ha csak postán is de elküldünk, az országgyűlésire is elküldünk. Az portára való ezüst neműt ne késleld, küld be minél hamarább jó gondviselés alatt, mivel annak csak meg kell lenni, vagy leszen haszna avagy nem, jobb hogy hamarabb vigyék be; kiről az mint már sokszor megértük, mihentest meginditod be érteni adjad Serédi urannak. Kemény János uram mikor indult Moldvában? Baresai Ákos uram elment? Sebesi Pétert mikor becsátottad be az portára ird meg Légy mindenfelé jó vigyázatban, s minket is mindenekről tudósíts. Adja Isten minden jót hallhassunk felöletek. Datum Zboro die 26. Januarii Anno 1645.

R. György m. p.

az te jódra vigyázó édes atyád.

Toldalagi ha meggyógyult indítsad ki. Nemesányi szeptemberben ment vala be, úgy értjük régen meggyógyult, csak otthon mulakodik. Ki ha úgy leszen, vitesd be Fogarasba, hadd tartson poenitentiat ott egy ideig. Az mely gyalogokat, udvari s mezei katonákat bebocsátottunk volt, jöjenek mind ki, hadd meg, ha ki elhalogatja megbüntesd. Kerekes Tamás is mind legényivel együtt kijöjjön.

Gyakran kezdik hozni, hogy Pukhamnak is eddig el kellett menni Gecs mellé, mivel Gallásnak igen roszul volna dolga, azt is meghalljuk rövid nap; az székelységet bár ki ne indítsad se sokat, se keveset.

(Eredeti Rákóczy s. keze. A kamara levéltárában.)

CLXIV.

Az Úristen sat.

Mi tegnap jó reggel elindulván Borsiból, utunkban reggel 10-orakor hozák kezünkben az inculdalt leveleket, kiket im kezedben küldtünk. Hivasd magadhoz Bisterfeldius uramat s fordítsd meg ő kegyelmével, az kik czifrakkal s németül vannak írva és francuz is, megvannak ő kegyelmeknek mind ezeknek clavisai s mennél hamarább ha illendőnek ítéltek küldenétek be, akár in specie is Serédi uramnak, hadd mutatná meg annak az erős francziai király orátorának, talám inkább felserkenne s az pénzt is megadná. Az budai vezértül tegnap juta szolgálk, ki micsoda *csalárdul írjon megláthatod*, küldd mását ennek is Serédi uramnak mennél hamarább, *alig ha az német ezt is ajándékával meg nem vakítja, mivel igen kap az adományon és ajándékon!* Ezt is megird Serédi uramnak czifrakkal. Mi im mindjárt indulunk, ma Varánón hálunk. Az francziai király követe eleibe mind lovast gyalogot főembereket becsülettel rendeltünk; mihentest birodalmunkban benn leszen, mindjárt tudósítunk róla. Az portára vivendő ezüst neműt ne késleld, úgy az mint Borsiból Bethlen János uramtól küldött levelünkben megparancsoltuk. Adja Isten minden jót hallhassunk felöletek Amen. Datum in arce Terebes die 21 Januarii Anno 1645 reggel 4 orakor.

R. György.

az te jódra vigyázó édes atyád.

Külczim: Illustrissimo Principi Georgio Rákóczi.

Kivül: „Rákóczy György saját kezével. 28 die Jan. 1645 in Fogarás. Palatics estve 6 orakor.“

(Eredeti. A m. k. kamara levéltárában.)

Jegyzet. A dült betűkkel szedetttek rejtelmesek. Ez valamint a következő levelek rejtelmes szavai is ez alábbi kulcs szerint vannak írva.

a=m	g=i
b=n	i=g
c=q	k=s
d=e	l=o
e=d	m=a
f=z	n=b

o=l	u=j
p=r	z=f
q=c	w=t
r=p	x=h
s=k	y=u
t=v	

CLXV.

Az budai vezér Huszein passának szóló parancsolat a török császártól.

Budán vigyázó vezérem Huszein basa, ez az parancsolatom mikor hozzátok érkezik megértsétek, hogy az országim közül Erdélyországához tartozandó az előtt Boescai Istenben elnyugott (elnyugott) és üdvözült Bethlen Gábor idejében Erdélyországával együtt birta Kassa várát és a hozzá tartozandó vármegyéket valamiképen az németek hozzája juttanak, most az szent Jézus hitén levő nagy uraknak méltóságosa Rákóczy Györgynek birodalma alatt vagyon; a német felől ha valamit akarnának az megnevezett helyek felől ha valami kárt akarnának tenni, meg ne engedjétek hogy kárt tegyenek, teljes tehetségtek szerint gondviseletlenségtek miatt kár ne legyen, és vigyázatlanságtok miatt kár ne legyen ezelőtt hattomot küldöttem volt és megparancsoltam volt, ez felől az dolog felől parancsolatom elküldetett vala; most ugy értsed hogy az szerént a parancsolat szerint cselekedjél, ez után az német felé füled és szemed legyen, voltaképen Kassára és Kassához tartozandó vármegyékre ha az németek felől valami kárt akarnának tenni, az megtartására parancsolatom adatott, és meg is parancsoltam hogy teljes tehetséged szerint alkalommal légy, és az parancsolatom hozzád érkezvén ez az parancsolatom, hogy az mostani parancsolatom szerént cselekedjétek. Az országim közül Erdély országához tartozandó volt Istenben elnyugodt Bethlen Gábor etc. országával birta. Az mostani Erdélynek parancsolója az szent Jézus hitén levő nagy uraknak méltóságosa Rákóczy Györgynek birodalmában levő Kassa vára és hozzája tartozandó vármegyékre, az nimet felől ha kárt akarnának tenni és az vég-

re az nimetnek hada indulna, teljes igen vigyázásban és oltalommal légy, hogy kár ne legyen erős vigyázásba légy, Isten ő szent felsége oltalmazzon, hogy az nimet felől kár lenne semmiképen okadásod meg nem hallgattatnék, az szerint igazsággal légy és minden időben oda felé szemed és füled legyen, ha az nimet illetlen mozdulást teszen, az miképen jobbnak és illendőbbnek ítéltetik az szerént viseld magadat, és kártól teljes tehetséged szerént oltalommal légy. Így értsed ennek a parancsolatomnak hitelt adj. Iratott Zilkade havának elein 1054 esztendőben. (=1645 január 29—február 7.)

(Hivatalos fordítás az erdélyi Múzeum egyelet birtokában)

CLXVI.

Vezér Ejup basa ő nagysága levele.

Az szent Jézus hitén levő nagy uraknak méltóságosa. Szeretetből nagyságodnak ezt akarám értésére adni, hogy az nemzetes Karaszna vármegye főkapitánya Serédi István másik Körösy Istvánék kezek által ennek az jóakaratotoknak szeretetből írott levelét megadták, valami benne volt de mindeneket megértettünk és eszünkbe vettünk, szeretetből jó akarrattal vettük. Az hatalmas és győzhetetlen császárnak régi szokás szerint való adót és ajándékokot az nagyságod levelét megfordíttatván, az hatalmas császárnak beadatott, mindenek kedvesek voltak, az adó hogy idején koránt hogy megérkezvén az fővezér Musstafa passa ő nagysága és az több vezérek ő nagyságok és az ítélő mesterek ő nagyságok és az urak és mindenek jó neven vették, minden időben ilyen szeretetből való dolgokat cselekedjetez ninket (igy) elé nevezni, ennek az jóakaratotoknak küldött ajándékját mindenképen jó neven vettük, az megnevezett követetek jó móddal végben vitele után az hatalmas és győzhetetlen császárunknak köntösihez békéltek az hatalmas győzhetetlen császárunk akaratjából nagyságod felé indultak. Ezek után Isten ő szent felsége nagyságodat tartsa meg.

Jegyzet. Ugyan ez iven hasonló tartalmu levelek :

a) vezér Juszsuszuf basától,

- b) Ahmed basától,
- c) Kénán basától
- d) az mufti efenditől,

e) egy meg nem nevezettől : kik minyájan köszönettel veszik az ajándékokat s mindenféle jó szolgálataikat felajánlják. A fordító öreg Rákóczy György ki 1054-ben zilcade hó elején (1645 januar 29 februar 7) kelt levelet is fordította ; valószínűleg ez is akkori.

(Hivatalos fordítás a Muzeum egylet birtokában.)

CLXVII.

Az mostani portai fővezér levele.

Az szent Jézus hitén levő uraknak méltóságosa. Szeretből és jóakarattól azt akarom nagyságodnak értésére adni, hogy most az fényes portán az Erdélynek adójával nagyságod főkövete Serédi István keze által törökül írott leveletek megadatott, az mi benne volt megértettük. Az megnevezett Serédi István az hatalmas győzhetetlen császárukknak köntösihez arczáját illetve, akkor azoknak az vármegyéknek állapotját nyelvével megkérdező és nagyságodnak az segítséget megparancsolá.**) Most az mely Kassa várát és hozzá tartozandó vármegyéket az mint ez előtt is Istenben elnyugodott Bocskay és Bethlen Gábor idejében Erdélyhez birták, Zsitván torkában levő békesség végeztésekor az ő nagyságok birodalmokban találtatott, az mely áthnámé akkor adatott megneveztetett,**) ahoz képest Kassa vára és ahoz tartozandó vármegyék az mint ez előtt az nagyságod kezében marad, ez előtt való fogadástok szerint, nagyságodnak segítség parancsoltatott az mostani Budán vigyázó az nagyságos vezér Huszein passa atyámfianak parancsoltatott, és az egri beklerbéknek Mehemet passának, az mikor kívántatik nagyságodat megsegítsék parancsolatok irattanak az emberetektől Maurer Mihálytól elküldetett nagyságodhoz, az mikor kívántatik nagyságod küld-

*) Varians egy másik fordításban : az segítségre küldendő hadak állapota felől.

**) Varians az Zsitvatorokban lött tracta és végeztés szerint a diplomokban be is iratott.

je meg, segítséget kérjen nagyságod. Csakhogy nagyságod annál többet az német birodalmát ne bántsátok és az békesség ellen ne cselekedjétek, csakhogy a mely Kassa vára és hozzája tartozandó vármegyéket igen jól megtartsátok, az németnek meg ne engedjétek,***) az fényes portára fogadástok szerint azért az vármegyékért 20,000 tallér és egyéb ajándékokkal, az melyeket irtatok vala azokkal együtt az fényes portára küldjétek, egy nappal evvel küldjétek. Az athnaméteket vegyétek el, jó akaróm az leveletekben, ha meg nem segítették az dolognak másképen kell lenni ezt mondottátok, jó akaróm hozánk az mely levelek jönnek inkább mind az hatalmas győzhetetlen császárnak látására leszen, efféle szót nemhogy írjátok, de még eszetekbe se hozzatok; nagyságod az hatalmas győzhetetlen császárunknak igaz szolgája és Erdélyországa az hatalmas császárnak országa, afféle szót mért hoztok eszetekbe, az szónk egy az mit megígértünk meg nem máslődik, az hatalmas és győzhetetlen császárunk előtt beszélgettünk az mely dolog elvégeződik megmáshatatlant az, csak hogy az adótokat és az ajándékokkal együtt küldjétek, az athnaméteket azon legyetek, hogy kezekhez vegyétek, az leveletekben Isuecziei és Farancziei (a svédek és francziák) felől az fényes portára követetek jönnek bizonyosan így adtátok értesünkre az hatalmas és győzhetetlen császárunknak fényes portájára, az kik jóakarattal jönnek régi szokás szerint, az mint az régi császárok cselekedtenek most is úgy leszen, abból az dologból meg nem gyalázódtok az mikor jönnek az előtt tudósítsatok azután küldjétek el. Ezek után Isten ő szent felsége nagyságodat éltesse. Íratott Zilkade havának elein 1054 esztendőben, (1635. január 29 — február 7.) Kült Konstanczinápolyban.

(Hivat. ford. az erd. Muzeumi egylet irattarából.)

CLXVIII.

Az ur Isten ő felsége minden idvességes jókkal szerencsés, egészséges, békességes hosszú élettel áldjon meg benneteket.

Két leveledet, melyek mind 26 die januarii Fogarasban

***) Varians : az német részre ki ne lépjétek.

irva voltak, kinek egyike éjjel 9 s 10 óra között kelt, az elmúlt este egyszersmind vöttük vala őket. Hogy békével s türhető egészséggel vagytok akarjuk. Isten ő felsége ezután is nyujtsa atyai áldását reátok. Az mely rabokat kiküldtél volt értjük, most azokat küldd ki az kik még ott benn voltak s neveket bé küldtük. Rédei János uram ha épen leteszi az summát bocsás-sák kezében az jószágot, alioquin ne; most kell nekünk is az pénz, az tallérokat Podanitól kiküldjétek, Serédi uramnak szükségképen választ kellett az útból irt levelére tennünk kit im kezedben küldtünk s ha szinte az tegnap elküldött portára szölo leveleket elküldted volna is, de utána küldd azt is, érék el vele az béménő postán, kiket Kemény János uramnak szölo leveleinket is éjjel nappal küldd ő kegyelme után, érlessék ott benn vele. Az ökrökben választva nem adhatunk, hanem az mint foltban vannak, ha ugy elveszen benne: eladunk 300, ha többet vesz is meg benne, de mivel az kik vetek csak tudnánk azt megítélui, hozzá vetvén azt is az mennyi széna már reájok kelt s meg is halt benne, hivasd hozzád Sándorékat s az marosvásárhelyieket s végire menvén tölük melyik folt barom-nak bokra mit érne s mint kellene kár nélkül bokrát eladni. Irddj azt meg idejGörgeinek csak hogy igen igen megparancsolt Sándoréknak kártúl oltalmazzanak bennünket az eladásában. Adja Isten minden jót hallhassunk felöletek. Datum Zboro 5 Februárii Anno 1645 déleesti 3 órakor.

R. György m. p.

Az te jódra vigyázó édes atyád.

Ugy értjük Palatias igen resten ment hozzád levelünkkel, ki így fog lenni, tréfa esik rajta; minden udvar mezei lovas, gyalog magyar jöjjenek ki, mind székelységre, vármegyékre parancsolj felölek, ha ki késik fogasd meg s veresd vasban.

Külszim: Illustrissimo Principi Georgio Rákóczy Dei gratia Principi partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. filio nostro charissimo.

Alul: 10 Februarii in Civitate Albac, 2 órakor Kovács István.

(Eredeti. Rákóczi s. keze. a m. k. kamarai levéltárban.)

CXLIX.

Az Úristen 8 felsége minden üdvességes jókkal és szerencsés, egészséges, békességes hosszú élettel áldjon meg benneteket mindnyájan Amen.

10 die Fogarashól s 14 die praesentis Hamersdorfról irt leveledet, mind az inclusakkal együtt, ez elmúlt este 6 óra után vöttük vala el szolgálótól. Serédi és Verte István uramék irását értjük, kiről mi már magadnak is bőven írván s censurainkat is értved adván *az öt ezer ar anyrúl* most is többet rá annál nem írhatunk; az mi az másik ajándékunkat nézi azt is lám bevívó utjában érthetik s abból sem leszen fogyatkozás csak *ők ne tökéletlenkednének**) s egy felől az fővezér azt írja, hogy kész hatalmas császár úgy atnemet adni valamint elsőben Maurer Mihály s azután Serédi uram beadta irásban, abban pedig expresse megvagyon írva, reá segítenek eleendőképen, hogy az mely része magyar országnak az német keze alatt maradna is, de mi annak is szolgálhassunk mind lelki s testi szabadságának helyére állásában, *most pedig hatírt mutatnak*, kiről im Serédi uramnak is irtunk rövideden, küldd meg ő kegyelmének, ne várj semmit, Máté vajda után jó gyorspostán, postákat kell fogadni, kik tudják az oda való utakat s tudjanak az ő segítségével nélkül is elmehetnek; az tanácsurakkal az mit fogtál oda be írni, azok is elvihetik; Bisterfeldus uramat igen várná az követ, Kemény János uramtól miket communicál, az lengyel királynál volt francia király követe írása igaz kezd lenni, kiről az Hok István uram nekünk irt leveléből is értvén foghattuk meg leszen az király és házassága ugyan francziából veszen feleséget magának. Az hpmesternek az jövő szerdán benn kell lenni Varsován. Im az 14 vármegye is Fejérpataki uramat küldd követségen mind az királyhoz, és respublicához. Csütörtökön meg fog indulni, Palatinus uram eddig sokban megesalatkozott, s ezután is az Úristen bizony megesalatkoztatja. Az portára viendő ezüst mint hogy megindítot-

*) A dült betűkkel szedettek rejtelmesek.

tad ma lévén 15 napja, eddig jól közel lehetnek Konstantinapolyhoz. Sebesi Péternek is meg kell már jöni, Száva is régen bemehetett, Toldalagit kiindítsad, Nemes akár jöjjön s akár ne nem sokat gondolunk vele; mind mezei és udvari katonákban még oda felesen vagynak, Horváth István, Borsai Péter is odavannak, Kerekes Tamás kijött, de az kik gyalogban odabe sebesen vannak, azokat is hova hamarébb kiindítsad, parancsolván mind székelységre s vármegyékre az tiszteknek felkeressék s kiindítsák.

Pukhám elmenetelét, Torstesonnak Csehországban létét, inter danos et svecos hogy pro certo conclusa eset pax itt bizonynyal hirdetik s egy néhány felől írják; ezek így legyenek-e csak 4, 5 nap alatt is meghalljuk. Az general jövetelében nem kételkedünk az többi is úgy lenni reméljünk az bizonyos jelekből: Vesselényi uram Murányban hordatja életét, Az mi hadaink Árvában Túroczban vagynak s ha ugyan element Pukham azok is fellebb nyomokodnak, Klubusieski az mivel alá jött azt az vármegyék sem városok nem acceptálják, alá fogják hivatni az commissarius urakat; ma reggel 6 óra után audientiát kérvén, az 5 szabad városok követi az egész communitás nevével cathgorice declarálák magokat, készek velünk élni, halni s mindent szenvedni, mint sem elhadni s állani mellőlünk, készek is többet cselekedni annál is mivel privilegiauk szerint tartoznának, az religionak még külső szabadságokat is csak anyira sem akarják helyére állítani, az mint kijövetelünk előtt voltak. Csukást bebocsátottuk, maguk rosz viselése, vigyázatlanságok miatt szenvedtek; az universitas s városok gyalogit ne késeled, siessenek kijönni; 12 martiira parancsoltuk az lövő szerszámok és egyéb municiók alá mindenünnen előállassák az marhákat, szekereket az mint megirtuk. Végére menván az Baresai András katonainak neveknek megírjuk Váradról. Máté vajda meg fogja még bánni mostani idegen magaviselésit, végére mennj reversalisa szerint akarja-e megküldeni az mivel tartozik. Az török magaviselésinek ugyan az oka kit irsz, *de csak lásson illendő keménységet alább hagy benne.* Bizony Padara (?) felől még semmit sem hallottunk; az praefectusnak az százszok pénziből adass ezer forintot, Sebesi Miklós kezében kurtánok

fogadására két ezer forintot, ide abból bár semmit se küldj; az deákoknak cselekedeteket nem kell elszenvedni büntetetlen, azoknál kik az nemességet már az latorságnak palástjává akarják tenni. Velencezébe az levelet s mind peng az portára éjjel, éjjel, éjjel, nappal, küldjed bizonyos és hiteles embertől az mint megparancsoltuk. Az mely pénzt az universitas gyaloginak adattunk, azért rovást (?) nem adtak, egyáltalában, mit némelyeket csak karácson előtt némelyeket azután adattunk be is küldte Kovács András quietantiajokat, megtetszik abból is, hogy meg nem adták; melyet megvévén azt is adasd Sebesi Miklós kezébe kurtánok fogadására kit minél hamarébb végben is kellene vinni. Beniczki Ferencz ide ki vagyon de reá vigyáztass, ha levelünk nélkül menne megfogasd, az hidra gondot kell viselni, igen jól cselekedett titkos leveleink páriálásával, úgy lesz, csak hogy inasodat is igen, igen megpróbáld. Deákot itt künn sem kaphatni, nekünk is elég bajunk vagyon az miatt, ez előtt mikor az ... által állott el nem mult hogy változás ne tanálta volna az postát, az ... inquiráltass.

Az czimeres postát jól meg kellett volna veretned lassan való járásáért, kit ezután el se mulass, végére menvén az ... kik közül Rédei János uramért választ teszünk Palatics ... volt.

14. die praesentis irt leveledet is ugyan az elmult estve vöttük vala. 29 die januarii irt levelünket elég későn vetted. Az váratat élettél bővön megrakasd mind buzával, kossal. Az papot hogy ... megfogták igen jó, el ne bocsássák, szökesék. Podani kiérkezvén az portáruul úgy tudósittatunk. Az por házakra mindenütt szorgalmatos gondot viseltess; Kemény János uramnak irt levelünket sietséggel küld meg, Lupul ha megmarad az elkezdett jó akaratában nem bánja meg. Serédi és Réthi uraim leveleket is láttuk. Az budai vezér felől való hirt mi sem hihettük. Huszár uram megérkezvén bizonyost fog ő kegyelme hozni, mi elhittük *Az török inkább megyen másudá, mint sem mi reánk* mindazáltal vigyázni nem árt, az végházaknak erősítése csak legyen igen élettél erősítve, könnyen embert belé küldenénk, te rólad sem leszünk mi feledékenyek, *ott benn az kiknek nem hihetünk ki kell küldeni* — Fejér-

várta meneteleket az Úristen áldja meg. Az százszok adóssága nincs különben az mint fellebb iránk. Az könyveket nem láttuk, még nem is hallottunk felölök semmit is, az marhák felöl vagyon más tanuságok (sic) tarts ahoz magadat, hogy békével vagytok hála Istennek, mi is Isten áldásából mind egész-séggel s egyéb állapottal türhetővel vagyunk. Ide nagy ha-vunk vagyon, Günczön alól tavasz üdöt irnak lenni, itt Isten áldásából vége lévén az consultationak s az követturaknak vá-laszt tevéen mi sem késünk vagy Munkácsra, vagy Patakra magunk is induláshoz készülünk, mert nyilván már Csehország-ban van az general, s naponkint erre mi felénk közelget s nekünk is most kellene az ellenségnek distractiót csinálnunk, és az generalra gyűjtött crejét esászárnak megszagatnunk s szemmel nem kellene néznünk, kiről Kemény János uram-nak is bőven irtunk, reméljük veled is közleni fogja, minden felé légy jó vigyásásban, mindenekről idején igyekezzél tudo-sítani. Adja Isten minden jókat halljunk felöletek Amen. Da-tum in civtate Bártphé 20. die Februarii Anno 1645 estve 6 óra után.

R. György m. p.

az te jódra vigyázó édes atyád.

Külczim: Illustrissimo Principi Georgio Rákóczy Dei gratia Prin-cipi Transilvaniae partium etc. filio nostro charissimo.

A dült betűkkel szedetttek rejtelmesek.

Eredeti. (I. Rákóczy György saját kezeirása a m. k. kamarai levél-tárban.)

CLXX.

Illustrissime Princeps, Domine Dne mihi elementissime,
— Paterque summis obsequiis colendissime. Servitiorum meo-rum humilium semper commendatione commendo etc.

Jó egészséget hosszú élettel, dolgaiban szerencsés elő-menetellel áldja meg Isten nagyságodat. — 18-a die hujus mensis Bártfárul irt nagyságod levelét aláza'otson ma reggel vöm el; egészségét örömmel értem, melyben Isten sokáig tartsa meg is nagyságodat. Kegyelmes uram 10 a Fogarashól, 14-a utamból étekfogómtól Kemény János uram leveleivel

nnet is 20-a, 22-a 24-a diebus tudositottam alázatosan. Kemény János uram nagyságodat moldvai állapotokról tudosította, eddig kezéhez is jutottak nagyságodnak leveleim, ő kegyelme leveleivel. *Serédi* uram levelét is tegnap küldtem meg nagyságodnak, Sebessi Pétert ő kegyelme várakoztatta. Az portára szoló francziai király kötése levelét 10-a február küldtem el Velenczébe is 8-a, de hogy 5 hétre megjárhassák lehetetlen, mert Spalatrumban is contumatiában kell lenniük, én mindazonáltal megparancsoltam. Az general már talám el fog jönni, az hadakat készen tartom, az székelység, az vármegyék meg sem gondolják hadban kellessék menniük, én parancsolni fogok. Jobb öcsémuramnak (t. i. Rákóczy Zsigmondnak) bejönni, és megindítani jó állapottal az hadakat ő kegyelmének. Puchám ha csak oly kevesed magával van, gyalog is levén nagyságod hadai mellett, meg nem próbálja őket. Az Bethlen Ferencz uram hivei jók kegyelmes uram, nem reménylem az hadakozásban az respublica ingerálja magát, az házassága az királynak ha végben megyen, nagy dolgok lesznek. — Az gránátokat megindíthatnók, de az mozsarakat még el nem hozták egy felől is, vagyon 700 vagy 800 készen; valóban indításokon mind magam, praefectus rajta vagyunk. Csontos Pál 20-a künnleszen nagyságod mellett, elég puskása lészen. — Az székely tiszteknek meghagyom, lovat székely gyalog ne vigyen, noha difficultálni fogják, de nagyságod parancsolatjának kell meglenni. Az universitásra, városokra irtam már háromszor, hogy mindjárt indítsák gyalogjokat, Kemény János urammal az nagyságod levelét communicálom. Az puskák, muskatér felől is írok ő kegyelmeknek. Az gyalogok úgy tudom itt nincsenek, elindultak; az katonáknak is egy néhány versen parancsoltam; látja Isten gondom van reájok, de hol lakjanak, nem tudom, bajos felczirkalni őket. Toldalagi felültudositottam nagyságodat, Nemesnek is parancsoltam, de Fogarasból el kellették jünnem, nem jüve el, már ugyan utána küldtem. Ez leveletem tegnap akarám vala elküldeni kegyelmes uram vacsora előtt, azonban vacsora után 8 órakor érkezék étkefogóm Bártfárul 20-a irt nágod levelével. Az ötezer aranyrúl nágod parancsolatját vettem, ahoz tartom magamat, az ezüstbeli ajándék már bent van, ki fog tetszeni állapotjok

zmyigmbwlsdodwodbsdebg (ha ugyan tökéletlenkedni) akar-nake még is. Még eddig kegyelmes uram tökéletlenség volt dol-gok. Az mit az tanács urak fognak végezni, kinck már 1. Martii kell meg lenni, az Serédi uramnak szóló nagyságod levelét is avval küldöm meg. Máté Vajda után nem járok, mert valóban kedvetlenül viseli magát; portai postákat fogadok, most 4 van, de Szilogi beteges, kettő az portán van, egyike tegnap előtt jüve meg, Székely Istvánt mivel portai posta nem volt úgy kellett megtalálnom az levélnek megküldése felől, az után avval sem bántom. Az követ küldése felől mit ir arrul való nágod levelét alázatosan megküldtem, ebből is meg tetszik állapotja, Lupul vajda követét nem szánta nágodhoz küldeni. Bisterfeldius uram innét 17-a indult el, tudná Isten az király házassága menjen-e végben; mit inkább azt hiszem végben fog menni; eddig is bánták az ausztriai házból való házassá-gát, talán eszekbe forog az lengycleknek Zamoyeki nevű cancellariusok ítélete királyok felől ha ausztriai házból háza-sodnak, ki talám be is fogott volna teljesedni, jelei is mutat-ván, ha az királyné élt volna. Toldalagi állapotjáról tudósi-tottam nágodat, levele is volt. Sebesit, Szávát óránként várom ha érkezik Sebesi, itt nem fog késni. Udvari, mezei katonák indulásokról sokszor parancsoltam, már az vármegyékre is irattam az tiszteknek indítsák meg. Persai vezér úgy tudom kiindult, több egy heténél Haydu György mondotta meg Viz-aknán létemben. Puchám ha elment, Nágod hadai feljebb me-hetnének. Ha az danusokkal békességek végben ment az svécusoknak, az brandenburgus is declarálta magát császár-nak ellenségének, az lengyelben is megcsalatkoznak; Isten nagy dolgot akar nágod, és confoederátusok által ez esztendő forgásában végben vinni, az ő tisztelete mellett. Veselényi uram is hordatja Filekből egyet mását, talán nem bizik az file-kiekhez. Az városok emberül viselik magokat, kit örömmel értek. Isten abban tartsa meg őket, Istenhez való buzgósá-gokért, hazájokhoz szereteteért Isten áldja őket. Az szászok pénze nálam van; im az praefectusnak Sebesi Miklósnak adatok kurtánok fogadására 2 ezer forintot, az praefectusnak által adtam 1000 só-szállításra Sebesi Miklós számtartója kezében. Az szászok csak hozzák meg az adósságot, azt is

Sebessi Miklós kezében adatom. Az brassaiak az 900 forintot megküldték. Beniczki Ferenczre gondom leszen. Az tenger által állása annyira volt az Peremek nem járhattak, rontaniok kellett az jeget; adja Isten kövesse őket veszedelmekre való változás. Ugy értem az tatárság egyben esküdt császár ellen, meg nem engedik hámjokat oly gyakran változtassák, az mint egynehány időtül kezdették volt, hanem régi szabadságokat oltalmazni akarják. Lupul ha tökéletes akar lenni ágodhoz megvállik, az kurtánok fogadását ha meg nem változtatja. Az végházak éléssel rakatására gondom van. Magam állapotját az mi illeti, legyen az nagyságod kegyelmesége: *kiknek hihetünk, kiknek nem* Isten tudja! most én nem gondolok olyat lenni, *ha kik vannak annak kimutatására időtül várnak*. Distractiót csinálni az ellenségnek jó volna kegyelmes uram, és talám meg is lehetne, csak nagyságod kinn levő hadai közelgetnének Pozsony felé, ki meg is lehetne, ha Puchám elment; az idő alatt talám az porta állapotja is elvállik, mit akar? kire igen kell vigyázni nagyságodnak. Maurer uram állapotjáról Kemény János uramat Isten ide hozván beszélgetni fogok, az mit jónak ítélünk, értvén nagyságod tetzését is, ahoz tartjuk magunkat. Kemény János urammal nagyságod, s Serédi uram leveleit communicálom. Jó egészséggel, hosszú élettel, győzedelemmel áldja meg Isten nagyságodat. Albae die 26-a Februar 1645.

Illus. Cels. Vestrae.

Servus et filius subjectissimus

Georgius Rákóczy m. p.

A dült betűkkel szedettek rejtelmesek.

Az eredetiből. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról. (Károly-fehérvári könyvtár N. 5. W. 4. 284. sz. alatt.)

CLXXI.

1645. 28. febr. Zboró. Portai fővezérnek.

Tekéntetes méltóságos és nagyságos fővezér!

Zilkade havának elein nekem irott nagyságod búcsúletes levelét ma harmadnapja, hogy kezembe vettem. Hogy ha-

talmas császárunk az nagyságod méltóságos hozzám való jó jóakaratra és segítsége által Serédi István hivemet császári kegyelmességgel látta s alázatos könyörgésemet is ő hatalmasága meghallgatta, az segítség felől is méltóságos parancsolatit kezemben küldte ő hatalmasága s az Kassához tartozó vármegyékben várakban megakar ő hatalmasága oltalmazni, azért teljes életemben mint nekem kegyelmes uramnak s hatalmas császáromnak alázatos hűséges szolgálatomnak végben vitelével akarom megmutatni. Ugyanez ilyen császári kegyelmességével szokott terjedni ő hatalmaságának méltóságos jó hireneve; így igaz szolgálai is többülnek s birodalmi is terjedni fognak ő hatalmaságának. Bizonyynyal is ígérheti nagyságod ő hatalmaságának, csak az rendeltetett hadak ne készenek mellém jöni, az német király mostani kevés számú hadát kit mostan igyekeznek többíteni s ezután reám hozni, úgy megbírhathjnk, győzhetjük, hogy nem kelletik annak erejétől mostanában tartani s derekas hadának ő hatalmaságának fenn lennie s én is annál hűségesebben szolgálhatok ő hatalmaságának: de ha a német hadak többülését, erősödését csak szemmel kezdenénk nézni s készüléseket megengedni, nagyságod méltóságos böles ítéletére támasztom, hatalmas császárunknak is nem lenne-e káros s nekem is akadályos? Az hadakozó nagy emberek regulája ellen is lenne, ellenséginknek ártathván, azt mégis hivalkodó szemmel várni, nézván hogy ő készüljön s erősödjék és ismég az Kassához tartozó vármegyék pusztítására erős hadával jőjön. Mert bizonyynyal hídjé nagyságod, minden én ellenem való hada ki volna, nagyobb részét elvitték a svecusok ellen, kik nem régen is micsoda győzdelemmel jártak Serédi István főkövetemtől nagyságod megfogja érteni s már az svecusok is Csehországban vannak, s naponként előbb előbb jönnek. Igazsággal irhatom azt is nagyságodnak, most a Kassához tartozó vármegyék is ő hatalmaságához nagy hűséggel viselik magokat, ebben is, hogy ők is nevekedhessenek és édesedjenek ő hatalmaságához, nem hasznos a német erősödését s készületit csak szemmel néznünk, elhídjé nagyságod, mert az német is elbizván magát, az vármegyéket is mind írása, izeneti által fenyegetni kezdvén, ő hatalmaságától el kezdenek idegenülni, azt fogván

ezek is gondolni, hogy az ő ellenségeket erősödni akkor is hagyjuk, mikor az ő hatalmasága hadainak mellém jövetelével könnyen árthatnánk az németnek. Kérem azért nagyságodat, mint nekem méltóságos uramat, az segítségnek mellém való jövésében ne legyen késedelem s én is az ő hatalmaságának való hűséges szolgálatomban ne legyek ő hatalmaságától s nagyságodtól is meghatároztatva. Lám az német most is az Kassához tartozó várakban lakik, onnét gyakran kiüt s kárt teszen s nekem ne lenne szabad az ő kezénél levőben azt cselekednem? Lám sem Boeskey István sem pedig Bethlen Gábor nem voltak meghatározva meddig menjenek, sőt akkorban hatalmas császáruk tanácsos vezéri azt találták jobbnak, és az német kezénél maradott részből oltalmazták is ezeket s onnét traktálták ezeknek kezeknél való maradását. Én nevemmel valamit elsőben Maurer Mihály szolgám s im most nem régen Serédi István hivem által hatalmas császáruk-nak s nagtoknak ígertem, azt mi formán s móddal, bizonyossá teszem most is nagyságodat, én azt mennél hamarébb betéjesitem s úgy remélem. Az ezüst mivel és több hozzá tartozókkal együtt Erdélyből be is indultak, kinek ennyire való haladása a nagy halál és az ötvös mester embereknek elkészítésében való késedelem miatt esett. Maurer Mihály szolgám még hozzám nem érkezett, attól is megértvén nagyságod méltóságos izenetét, nem késlelem, beküldöm.

Mégis nagyságodat nagy bizodalommal kérem, szerezzen oly parancsolatot hatalmas császáruk-tól az nagyságos méltóságos budai vezérre, egri pasára, hogy az segítség mindjárt jöven kereshessem meg az németet ott a hol vagyon és fogyathassam el s jöhessen mennél hamarébb az ő hatalmasága kegyelmes parancsolatja kezemben. Én ez mostani parancsolstját is hatalmas császáruk-nak megküldöm, kinek mi haszna fog lenni arról is tudósítani igyekezem nagyságodat. Mind ezekről és ehez való több dolgokról is böcsületes hivem Serédi István által nagyságodnak szóval is bőven izentem.

Az francziai királynak is ezelőtt hat nappal jöve egy tanács úr ember követe hozzám, várja naponként az svéciaiak követét is ide s úgy látom szándékát, az mi fejünkön látván hatalmas császáruk-nak kegyelmességét; látni és tapasztalni

az fényes portára is be fog menni. Az lengyel király is ő fel-sége az galliai király birodalmából akar most egy nagy feje-delem ember leányát elvenni s egymás között örökös barátsá-got akarnak kötni. Az lengyel respublikának is gyűlése ez hónak 17. napján kezdetik el, kire én is emberemet fogom bo-csátania, akarván érteni, hallani ott való állapotokról. Mind-ezeket, hogy nagyságod érthette magamtól, akartam nagysá-godnak értésére adni.

F. S. Hatalmas császáruk vitézi közül is ez felső esz-tendőkben felesen esvén rabságra az ideki való pártos urak kezébe s azoknak várokat ezelőtt megvévén, valahol kiket ilyen rabokat találtathattam, ezelőtt az nagyságos Musza pa-sának s Oszmán pasának is felesen küldöttünk volt be s most is az nagyságos méltóságos Huszaim pasa budai vezérnek húszig valót küldtünk be. Örömet az nagyságod méltóságos tekinteti eleiben igyekeztem volna ugyan küldeni, de mivel mind itt az végházak körül valók voltak, olyan messze nem merem őket ilyen halálos időben bátorkodtatni. Én minden-kor úgy akarom magamat viselni mint hatalmas császáruk-nak igaz hive s alázatos szolgája.*)

Rákóczy kéziratával : Ennek is mását küld Serédy uramnak. Ezt tartsd meg magadnál.

(Eredeti fogalmazvány a budai kir. kamarai levéltárból.)

CLXXII.

Memoriale.

1.) Császár nevével kellene olyan levelet iratni nekünk az mint most az fővezér nekünk irt, csak hogy ezeknek benne kellene lenni, hogy mind német, lengyel és egyéb háborgatónk ellen elegendő segítséggel idején korán, mód és szükségünk erejéig meg fog segíteni az porta minden időben.

2.) Az levélben ugyan be lennének írva az vármegyék, és bár csak ezekben oltalmazzanak meg, megelégszünk vele. Szatmár, Szabolcs; Ugocsa, Bereg, Zemlin, Ujvár, Borsod azt

*) Ugyan ennek egy más minutája meg van az erd. Múzeum egylet birtokában.

hiják 7 vármegyének, nem mást, ezeket is csak azt kívánnánk, úgy mint Sároست, Ungot, Tornát úgy is meg adnánk azt, kit nevünkben az mint már kegyelmed megígért, ezekben az 10 vármegyékben csak Szendrő az várak közül, kit nem birunk, úgy vagyon Szepes, Liptó Gömör vármegyét is nem birjuk, de azokon nem kapdosnánk.

3.) Az mi ígéletünknek beküldése minden esztendőben Februarius hó lenne.

4.) Ha az kegyelmed írása szerint lovat, botot, zászlót, zablát kezdene elküldeni, azon kellene kegyelmednek lenni, mindeneknek küldése essék itthon is becsületünkre.

5.) Lenne úgy az athname adás az mint elsőben Maurer Mihál beadta.

6.) Az parancsolatoknak úgy kellene lenni, az mint már az előtt megírtuk, ne várnánk onnét belől és az Dunántúl is lenne distractiójok elegendő.

Kelet 1645 februar 28.

Eredeti. Rákóczy Gy. saját keze írása (Erdélyi Múzeum GKJ. erdélyi történet ered. lev. V-dik kötet.)

CLXXIII.

Georgius Rákóczy Dei Gratia Princeps Tranniae, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Fidelibus nostris universis, et singulis, Spectabilibus, Magnificis, Generosis, Egregiis, et nobilibus, Supremis et Vice Comitibus, Judicibus nobilium, et assessoribus quorumcunque Comitatum, Capitaneis, Praefectis, Provisoribus, Castellanis Arcium; Prudentibus, et Circumspectis Judicibus primariis et juratis Civibus quorumcunque liberarum Civitatum, Oppidorum, villarum et Possessionum, Tricesimatoribus, Telloniatoribus Pontium, Passuum, Vadorum; Viarumque Custodibus nec non Capitaneis, Ductoribus, Centurionibus, Decurionibus, Vexilliferis, ac tam Equestris, quam pedestris ordinis militibus, sub auspiciis nostris militantibus. Cunctis etiam aliis cujuscunque status, conditionis, gradus, ordinis, honoris, officii dignitatis etc. hominibus, quorum videlicet interest, vel

intererit, praesentes nostras visuris, lecturis, vel legi auditur. Salutem et gratiam nostram.

Nem kevés panaszolkodások jöven füleinkbe, az felső magyarországbeli 14 vármegyékben lakos becsületes hiveinktől, az vitézlő népnek minden rendek között, de kiváltképen a falusi szegénység között, eddig naponként való sok rendbeli insolentiajok felől, és azokat megemlített hiveinkhez való fejedelmi kegyelmességünkől tollálni, és azután való időkre minden uton módon megorvosolni akarván, az alább megirt punctumokat, minden rendbeli hadainknak magok viselésében való regulájával, erős edictummal azon becsületes hiveinknek azért való instantiajokra kiadatni, és meg is tartatni mindekkel méltónak, és illendőnek ítéltük.

Elsőbben: Hogy az hadnak fogadásában, gyűjtésében kapitányok, hadnagyok, és egyéb hadviselő officialisok ilyen módot tartsanak: az mely vármegyében gyűjti az hadat, azon vármegyétől vegyen bizonyos arra rendeltetett helyet, az holott kiáltassa az hadat annál az rendelt helynél pedig az had gyűjtésében tovább ne mennjen, hanem az vármegye élést rendeljen a féle hadi officialisoknak, az vitézlő-népnek, katonáknak, bizonyos száma szerint, ne kíváncsion is és ne vegyen 10. 20. vitézlő embernek annyi élést, a mennyit egynehány száznak kellene adni. A féle élést pedig magok, avagy nyersség kedvéért pénzen el ne adják, az szegény embereket falunként ne hódoltassák, meggyűjtven az hadat, azon a helyen, az hol hadat gyűjtött ne lakják, ne mülasson, kárt ne tétessen; hanem késedelem nélkül az hová szükséges leszen, kár nélkül elvigye az hadat. Elindulván pedig az hadak, ha az Istennek áldását magokra, és fejeikre várják, az ő igaz hópénzekkel megelégedjenek. Az kit fogyatkozás nélkül felvevén pénzeken éljenek, kiváltképen borból, husból, és kenyérből, hogy az had után bátorságosan hordhassanak mindenféle élést.

Az mikor pedig városokban, falukban paraszt emberek házaikhoz szállnak, hogy ha az szegény embernek vagyon az kiből ételt adhat az katonának, szénát, abrakot az lovának mérték szerint adjon; de azon kívül jóakarattja ellen se bor hózásra, se egyéb commeatus adásra ne kényszeritse. Erővel,

hatalmassal s lopva semminemű javait, marháit, szekerét házi eszközeit, lovát el ne vigye, barmát el ne hajtsa semmiképen. Magát pedig az szegény embert, feleségét, és cselédjét ne sa-
czortassa, ne firtassa, ne rutitsa, ne verje, ne tagolja, hanem jámborul, és csendesen viselje magát az szálláson, úgy is az szerént békével elmenjen onnat, megelégedvén azzal keresz-
tényül, az kit az szegény ember jóakaratjából adhat.

Midőn pedig az elkerülhetetlen szükség kívánná, hogy az szegény ember marháját szekérben bé kellene fogni, az főkapitánynak kiváltképen való specialis levélbeli commissiója nélkül azt cselekedhetni ne merészelje; tovább pedig egy napi járásnál el ne vigye, hanem az nap minden sa-
czortatás és fizetés nélkül békével haza bocsássa.

Kapitány, hadnagy és egyéb officialisink, hasonlóképen az vitézlő nép is, katonák sive turmatim, sive singulatim vá-
rosokat, falukat, szegény embereket ne sa-
czoltassanak, és az mi specialis admonitionk nélkül semmiképen ne hódol-
tassák.

Nemes udvarokra, kastélyokra, házakra, templomokra, parochiákra, scholákra, majorokra, malmokra ne menjenek avagy azokban ne szálljanak semmi módon. Templomokat, pa-
rochiákat, scholákat, kastélyokat, curiákat, udvarokat mezei és parasztházakat, városokat, falukat, vendégfogadókat, ma-
jorokat és akármi épületeket ne gyujtogassanak, ne égessenek, és fel ne verjék; pinczéket, rejtékeket fel ne törjenek; ver-
meket fel ne ássanak, és azokból se nemes embereknek se paraszt, és egyéb akármi rendbeli embereknek, úgy mint hiveinknek, akár mi névvel nevezendő, életök táplálására, sustentálására való élését, commeatusát, javait, ingó és bingó marháit, házi eszközeit elvinni, ragadozni és praedálni, szar-
vas, lábos marháit, és barmait leverni, elhajtani; temető he-
helyeket, sirokat felásni, holt testeket háborítani, lakos, és igaz járatbeli jámbor kereskedő, s egyéb rendbeli embereket városokban, falukban, házakban, lakó - helyekben, utjokban, szántó vető, szőlő kapáló, és akármi egyéb rendbeli mun-
kásokat, munkálodó, és munkálkodtató embereket háborgatni, nyomorgatni, éléseket és marhájokat elvinni, taglalni, kinzani, ölni, dulni, praedálni, koborolni, és egyéb kimond-

hatatlan, és elszenvedhetetlen rapinákat, károkat, hatalmaskodásokat, erőszakot, inséget, compressiot, és maleficiumokat cselekedni, patráltni ne merészeljék semmiképen.

Hogyha pedig a vitézlő nép, katonák avagy azok közül akár melyik turmatim, vagy singilatim, az felül előszámláltatott insolentiákat, maleficiumokat patrálnának, cselekednének, és az mi mostani kemény edictumunk ellen, sive in toto, sive in parte vétnének, és azt violálnák, telát a féle insolens és... violans vitézlő népre, katonára, az megkárosított és ledáztatott ember elsőbben hadnagyának panaszolkodván, az hadnagy az olyan malefactor vitézlő embert, katonát, comperta rei veritate felakasztassa; hogy ha pedig az hadnagy edictumunk szerint fel nem akasztatja, úgy a kapitány, a kinek kapitánysága alatt vagy, ezt a hadnagyot akasztassa fel; ha pedig a kapitány a hadnagyot fel nem akasztatná tehát az olyan kapitány minden bizonynyal érdeme szerént való büntetést veszen tőlünk, minden kedvezés és személy válogatás nélkül.

Kijövetelünkör az kik hadainkban fizetésre állottak volt, hó pénzt vettek fel, és interim bővebb, és szerencsésebb időben városokban, falukban, magokat és lovaikat tartották hizlalták, az élést és com meatust fogyatták, azután pedig és most is, már szűkebb és hadasabb időben hadainkból kiállottak, némelyek házoknál lakván, némelyek magokhoz hasonló társaival kóborolván, az országot pusztitják, rontják, fosztogatnak, praedálnak, az praedalt jókat, marhákat házokhoz avagy másuvá orgazdájokhoz hordják; méltó hogy az félek, akár mi rendbeliek legyenek, a die publicationis Edicti nostri computando 15 nap alatt anni praesentis hadainkban ismét zászlójok alá, szolgálatunkra vissza jöjjenek, alioquin mindenütt captiváltassanak, személyekben felakasztassanak, és minden jószágoktól priváltassanak.

Az mely szabad, s királyi városokban, item: oppidumokban, falukban lakó nemes, avagy paraszt emberek közt ismeretlen bujdosó, csavargó, kóborló, s egyéb rendbeli katonák járnak, praedalt lovakat, öreg és apró barmot, buzát, gabonát, s egyéb veteményt, élést, com meatust, ruhát és más akármilyen névvel nevezendő marhát, jókat oda hordják, a féle

csavargókat, katonákat senki házában be ne fogadjon, ne patrocínáljon nekik, sőt mindjárt legközelebb és hamarébb találándó kapitánynak, avagy egyéb officiálisinknak értésére adja. Az praedált marhát senki tőlük meg ne vegye, alioquin az nemes ember *propria inquisitione, citatione convictus*, az paraszt ember pedig *statim, et de facto per vicecomites, Judices nobilium, et Juratos comitatum, in liberis vero ac Regiis Civitatibus per earumdem Judices, et magistratus capiáltassék et sušpendetur ut fur.*

Az vitézlőnépek, katonák közül, az kik az követségnek színe alatt alá és fel járnak, csavarognak az országban, az hol megszállanak gazdálkodásra, kísérok, lovak, marhák adására erőltetik, és saezoltatják az szegény embereket: méltó hogy a féle csalárdok, csavargók az kiknek helyes és hiteles utilevelek nincsen, mindenütt megfogattassanak, és büntessenek *praescripta poena Edicti*. Az kiknek pedig utilevelek vagyon, azok is az szegény embereket gazdálkodásra, és elkísérére ne erőltessék, ne firtassák, hanem utiköltségekkel éljenek *sub poena in Edicto declarata*.

Valaki az vitézlőnépek, katonák közül, az mi kiadott *protectionalis* levelünket meg nem becsüli, azok ellen vét in *praemissis punctis*, azon *Edictumunkban* declaralt poenával büntettessék meg.

Minek okáért minden rendbeli fenn megnevezett tisztviselő hiveinknek, mind vármegyékben és mezővárosokban, várakban, falukban lakóknak, azonképen hadainkban levő tisztviselőknek, és közrendeknek keményen és igen serio parancsoljuk, így értven kemény kiadott *Edictumunkat*, tartozzék kiki mindenekben magát ahoz alkalmaztatván azokat minden részeiben, *articulusiban, és cikkelyeiben inviolabiliter* megtartani és alattok valókkal is megtartatni, mind addig mig arról más dispositionk nem fog lenni, és senki hadaink előtt való tisztviselő hiveink, és akármely rendbeli hadi személyek közül, akár fizetett, akár fizetetlen legyen az, azoknak akármely részei ellen impingalni és excedalni ne merészeljen, valamint a megirt *peenákat* el akarja távoztatni. *Secus sub poena ear. supra notata, gravisque animadversionis nostrae nullatenus facturi. Praesentib. perlectis exhib. restit. Da-*

tum in libera Regiaque Civitate nostra Bartphensi die 1-a Mensis Martii Anno Domini 1645.

G. Rákóczy m. p.

(P. h.)

Kivülről: Pro libera Civitate Eperjes.

(Eredetiről, mely van Mike Sándor úr birtokában.)

CLXXIV.

Ad excell. Generalem Svecum, 1645. 25. Apr. Munkács.

Illustrissime ac excellentissime Domine, Amice nobis observande.

Non mediocri tenemur admiratione, quod ab integris tribus elapsis mensibus Dominatio Vestra nec literis nec vero etiam suum nuncium ad nos expediverit ac etiam quod triumphum illum non multis ante diebus de exercitu Imperatoris gloriosissime reportatum non ab Illustriss. Domin. V. verum ex locis alienis intellexerimus quum id ex requisito bonae confoederationis ac correspondentiae ac etiam promissionis suae in literis 29. die Decembris anni proxime evoluti ad nos datis factae summe necessarium fuisset, ne et nos interea opportunas temporis commoditates frustra consumpsissemus. Nos quemadmodum in literis ex curia nostra Zboroviensi 5. die Martii ad illust. Dom. V-ram datis eidem perscripseramus commissarios nostros ex tractatu Tirnaviensi non modo revocavimus verum etiam legatos . . . ex voluntate Caesar. Majestatis per Palatinum Hungariae eisdem commissariis nostris adjunctos, ad nosque expeditos resolutione minus optata dimisimus.

Exercitum etiam nostrum facili negotio hectenus cum exercitu Illustr. Dom. Vest. conjungere potuisse, ejus negotii commodius in effectum deducendi causa generosum quoque ac magnificum Ioannem Kemény aulicae equestris militiae nostrae supremum capitaneum et exercituum campestrium generalem intra decursum aliquot dierum expedituri sumus, ipsemet quoque circa 15. die proxime sequentis Mensis Maji cum universo exercitu Deo volente movere intendimus. Illustr. Dom.

Vestr. dicto fideli nostro tanquam nobis ipsis communicare tute omnia poterit, attributa etiam eidem sufficienti plenipotentia ad omnium negotiorum per Ill. Dom. Vestr. nobis praestandorum acceptationem, cui etiam oretenus Ill. Dom. Vestr. plurima referenda commisimus. Dissimulare sane non possumus quin tractatus noster cum illmo Dno de Croissy satis molestus fuerit, qui initam cum Ill. Dom. Vestr. confoederationem potiori ex parte confirmare omnino recusabat, praetendens Ill. Dom. Vestr. sine scitu favore et attentu Regis Christianissimi id fecisse, ac neque ipsam coronam Sveciae plenipotentia superinde a Rege Christianissimo habuisse et fatemur haud exiguum bonae nostrae erga bonum publicum intentioni eo facto scrupulum poterat injicere, cum nos scriptis Ill. Dom. Vestr. potissimum vero plenipotentia libus a Reginali Majestate ac Dnis Regentibus Ill. Dom. Vestr. concepis tanquam muro forti adhaerebamus, videturque maxime operi pretium fuisse si unacum Ill. Dom. Croissy vel post modum, intellecto bonae recodationis Gener. cond. D. Robenstok morte, fidum ad nos hominem suum misisset ea potissimum de causa, quod videlicet ex Dno etiam Croissy intellexerimus Ill. Dom. Vestr. significasse non posse christianissimum regem initam nobiscum penes plenipotenciales Coronae Sveciae confoederationem acceptare, de quo nec in literis suis ad nos datis, in quantum mutua confoederatio impedire poterat, infirmatos crediderat.

Cum Dno etiam Croissy intra tanti temporis decursum Regis christianissimi ob respectum ita convenire studuimus ut publico bono prodesse et inservire possimus, cui neque deesse volumus, dummodo ex parte etiam Dom. Vrarum realiter omnia et cum fructu magis quam hactenus effectuentur. De his omnibus ex praenominato fideli nostro, generoso ac magnifico Joanne Kemény Ill. Dom. Vestrae plura nunciabimus. Optantes a Deo optimo maximo ut cum eidem fideli nostro, tum vero nobis ipsis suo tempore foelici hora ac momento intueri liceat.

(Egykoru másolat a kir. Kamara levéltárában.)

CLXXV.

Az uristen ő felsége minden idvességes jókkal, szerencsés, egészséges, békességes hosszú élettel áldja meg kegyelmeidet.

7. die praesentis mensis irt leveledet 12. die praesentis déleesti 2½ órakor vettük vala el. 22, 23. Februarii és 1. die praesentis irt levelünket értjük, mikor vötted volt el. Gerendi uram, ha az árváknak jót kíván, abban nem ellenkezhetik. Váradi Miklós cselekedete nyilván vagyon, mint bizonynyal mondják, az felesége hordaná ki, hogy egy s hogy más uton módon; efféléből mindenkor nem kellene parancsolatunkat várnod, hanem praevenialnod kellene. Nagy Bányán ugyan eskettetni is kell erről; az gyalogok jókor érkezzenek ki, az felvárosokról is mindenünnen megindittasd az gyalogot, mert ezennel megengedi az üdő várat obsidiáltathatnunk, az vármegyéket már addig nem kell admonealni még az gyűlés meg nem leszen, melyet Fejérvárra promulgalunk, hogy képünkben praesideálhass, de azt csak magadnak tartsad.

Az Maros hidját, hogy nem kell féltetni akarjuk, az 5000 aranyról való deliberatiojokra az tanácsuraknak már neked választ irtunk.

Mezei hadaink is alkalmasint kijöttek, de az gyalogban sok vagyon oda be, kiket felkészitess s ki indítsd, Bánfi György uram tegnap előtt érkezék hozzánk. Serédi uramnak im irtunk egy levelet, légy azon juthasson kezébe ő kegyelmének.

Az német gyalog ha csak 20-ra telik is ugyan jobb semminél.

Baresai uramnak honnét adass pénzt már informáltunk, szoktak közikben elegyíteni Batori Gábor és Boescai dulkáit is, az ilyeneket ki ha marad, jó gondviselés alatt küld ki, úgy hogy Munkácsen érjenek az pénzzel; az lovat, paripát próbáltasd meg, s ha nekünk való leszen s tisztességet vallhatunk vele küldd ki, ha nem lássad mi hasznát veheted, de akár küldd, s akár ne ki az lovakat, mindazáltal minden szerszáma, csáprágja az kinél leszen, tified mrat

azon légy kihívasd az ban is, az kurtanokról nem praesagealhatunk jót Máté vajdának. Az aprók betegséggel szoktak felnőni; az uristen nevének dicséretire s az ti örömtökre is nevelje fel, nekünk is holtunk után is benne jó hírünk, nevünk maradjon meg. Ha az békesség meg nem lesz, kit mi is reméltünk, mi mind francziai királyt, királynét, és az sveciai ifju királynét, kit 17. Januarii koronáztak, meghívadni akarjuk, de erre az keresztelést ugyan nem akarjuk, hogy várakoztassátok, komákat ott benn kell keresnetek.

Püspök és Kemény János uramról az mit rendeltetek, az haladást, jól leszen; s bár vasárnap is leszen emlékeztetire csináltass Kolozsvárt Brassóruól levő ezüstből egy mosdó medenczét korsostúl, legyen 2 girás merőn aranyos legyen, iras . . . ahoz illendő verset reájok, s tartassék meg az templomban ez után is ezen szent ususra, erről beszélvén mind püspök és Csulai uramékkal is, ha püspök uramnak illendőnek fog tetszeni hivatni az két vajdát is, mi nem bánjuk, de Rédei uramat feleségestül, sőt Bethlen István uramat is hívasd, ezekkel szinte beéred.

Az general minden bizonynyal Csehországban Lattmericsnél volt, 7 mélyföldön Prágától. Az császár hada Prágában és ottan körül s alig ha eddig meg nem vették, mert az bizonyos, hogy ugy circa 14. die Februarii tájában kivált ő felsége az harcra való decretumat kezdették is hirdetni, s hogy az svédeké lött volna az victoria, mi elhittük, lejő, de akadályit el kell elsőben háritani, Istennek hála Lengyelországtól nem kell tartanunk, anyival inkább az ő felsége hadátul ki Pukham urammal vagyon, ha haidaink jó vigyazatban fognak lenni. Váradra az mit kívánnak ha csak felét is az kötéseknak meg kell küldeni. Lugasban szegény fejedelem idejében volt e pattantyus s menynyi por s hová lött menj végére, az több várakban illendő módon Váradról kell rendelni, mivel mi oda saletromot ez elmúlt nyáron ugyan szépen küldtünk, ez esztendőben is ugy reményljük 4 avagy 500 mázsát szállítani, de az portörő ma-lom kevés kövekre vagyon, szaporátlaaul törik, ott benn az salétromot mindenütt főzni kellene. Temesvárt való készü-tinek az töröknek vigyázni nem árt. Az franczuznak adjon isten szerenesés utat. Az paripákat kegyelmesen vöttük tőled.

Máté vajda 5000 forint ó dutkával tartozik s egy török lóval minden szerszámmal s egy paripával szőrín; kiről való obligatoriája az nálad levő leveles láda fiában sub litera K. vagon; lásd meg s abból tanuságot vehess, az ó dutka pénzt jól megválogasd mert sok mostani új rosz lengyelországi dutka is. Az megverése nem volt igaz, Pukhan még ez felül Tapolczán, Torján volt, az a hire banushoz akarna szállani; most nem régen jött haza az Colloborad hada, ad summum 400, mind ezek is mind lovas, gyalog; német hada nines, harezra való 2000 fellebb, magyar horvát lengyel 7 avagy 8 száz. Egy nehányszor próbálták már ha réá mehettek volna csatának, de rettenetes nagy hó vagon. Az országgyűlésre, hivogató leveleket beküldjed. Ez héten vöttük már Kemény János uram tetszését is abból *az török csalárdságától* szükség *tartani, ha az gallusban meg foggyatkoznánk is* megküldjük mi azt, kiről mit irtunk, Serédi uramnál megláthatod. Hersel János az mit jelentett nem árt ugyan végére menned, de az mellett igen megvizsgáljad kiről mit kell hinned; az kolozsváriaktól minél hamarább felszedesd az adóságot, az 32 paripa csak legyen helyben, tartsák jól őket. Az budai levelet láttuk, ne siess választ réá tenni, rövid nap írunk mit eselekedjél. Istennek hála mi most is türehető egészséggel birunk, kit kívánunk is felöletek hallanunk. Datum Ungvar 13. die mensis Martii Anno 1645.

R. György m. p.

az te jódra vigyázó édes atyád.

A dült betűkkel szedettek rejtelmesek.

(Eredeti: I. Rákóczy György saját keze a m. k. kamarai lev. tárbán)

CLXXVI.

Ad Regem.

Majestatis Vestrae ad me Legatus Duus de Croissy 28 die Januarii Anni praesentis appulit sequentique statim die audientia eidem a me data literas Majestatis Vestrae mihi scriptas, eo quo par erat honore ac reverentia ab eodem accepi, ex quibus intellexi literas meas 16 et 17 diebus Febr. Anni proxime evo-

luti emanatas in manus Majestatis Vestrae recte devenisse: quo modo autem promissis Majestatis Vestrae in iis a me oblatis responderim ac satiseecerim pluribus explicare nolo cum ipsemet rei eventus testetur, omniaque Mattas Vestra ex literis D. de Croissy satis intelligere possit. Ulteriori etiam boni publici promovendi studio et affectu quali ducar, a praedicto dno legato uberius Mattem Vram informatum iri spero; fateri tamen et significare Matti Vestrae debeo praeter omnem spem et expectationem meam accidisse, quod D. de Croissy ictum cum corona Sveciae foedus, cui ego indubie adhaerebam, ob Mattis Vestrae mandatum in quibusdam punctis mutare debuerit, quam ob rem fortassis et ego aliter meditandi occasionem habuissem. Attamen ob respectum Mattis Vrae, ac in majorem synerae mea erga Mat. Vrae observantiae contestationem ut foederi cum corona Sveciae concluso sicut ex articulis patebit, non praejudicet, conveni singularemque animi mei promptitudinem in communis boni promotioni declarare studui, quod Matti Vrae haud ingratum fore existimo, omniumque conditionum jam inter nos conclusarum, ac etiam ob pedites anno primo non praestitos (quod sine favore Mattis Vrae D. de Croissy concludere haud potuit) executionem et plenariam satisfactionem ita a parte Mattis Vrae procuratum iri confido, ut in stabilimentum et firmitatem confoederationis deserviet, ego quoque non solum tuto acquiescere verum etiam de eo gloriari merito possim. Caeterum cum non desinat quidem ex hoc regno Hungariae in Regnum Poloniae transfuga, qui adversa quaeque nobis, Nobisque adhaerentibus primores et magnates Poloniae imo etiam ipsum serenissimum Regem inclitissimamque Rempublicam contra me irritando et stimulando machinentur, ut sic conatus nostros impedire possint: hoc ipso etiam christianissimam Regiam Mattem Vram obnixè rogatam velim, dignetur Reg. Mattem Poloniae et rempublicam requirere et praemonere, ne ejusmodi aemulis meis hostilitates et excursionses contra Ditionem meam exercendi facultas concedatur, neque sese huic operi incepto inmiscant, cum ex hac parte ne minima quidem offensionis ansa ipsis praebita fuerit. Illustrissimus Dominus Croissy quoniam nunc re sua nonmodo fideliter, prudenter et egregie, verum etiam cum

summa Christmae Reg. Mattis Vrae observantia perfunctus est, merito Mattis Vrae Christ. gratiae et favori commendare possum; qui licet magnum ad Mattem Vram quantotius redeundi habeat desiderium, attamen cum ipsius praesentia ratione temporis meique status valde sit necessaria, ut aliquantum adhuc mecum maneret eidem persvasi, in cujus locum si Christ. Reg. Mattas Vra quondam suum legatam residentem ad me mittere decreverit, optarem a Matte Vra virum mihi jam notum expediri, quae tamen omnia benigno Regiae Vrae Mattis arbitrio plane committo. His Matti Vrae longam vitam foelicissimosque rerum successus a Deo opt. max. precatus, addictissima etiam mea obsequia commando. Datnm in arce mea Sáros-Patakiensi die 7. Mensis Maji 1645.

Seren. ac Christianissimae Reg. Mattis Vrae,
(Minuta. M. K. Kamarai levéltár.)

CLXXVII.

a.)

Ad Reginam.

Serenissima ac christianissima Regina.

Litterae christianissimae Reginae Mattis Vrae 29 die Mensis Maji Anni 1644 ad me datae 29 January Anni praesentis per manus Illustr. Dom. de Croissy mihi redditae fuerunt: promissis meis in literis 16. Feb. mensis proxime praeteriti ad Majestatem Vestram scriptis quomodo nam satis fecerim ipsa testabar experientia, Majestasque Vestra forsanhactenus intellexit, ac D. de Croissy de eo testimonium perhibere poterit. Ego quoque firma spe fretus considerata constanti affectus mei promptitudine, condignaque ejus habita ratione me nullum a parte Mattem Vestram defectum experturum, quin potius Regii Earundem in me favoris incrementum palpabiliter cogniturum; tamque ardenti studia Mates Vestras de boni publici promotione provisurus esse, quo finem optatum sortiatur famaue earum ternitati conservetur. Ut sic promissionibus Mattis Vestrae firmiter inixus, eo fructuosius promississimoque studio inservire valeam. Quod vero tam honorificum

legatum, (qui laudabiliter et secundum Matum Vestrum dignitatem numero suo est perfunctus) ad me expediverint, illud etiam summa ac condigna excepi reverentia, dedique operam, ut eundem Reg. Matum Verarum dignitati consentaneo modo excipere possim, dequo ipsummet D. legatum coram Majestatibus Vestris testimonium perhibiturum confido. In reliquo Majestati Vestrae longevam vitam et prosperimos rerum successus apprecatus, obsequia mea promptissima eidem deferro. Datum S.-Patak 7. Majj 1645.

b.)

Ad Cardinalem Mazarinum.

Eminentissime Domine Cardinalis.

Occasione qua Christianissimum Regem ac Eminentiam Vestram, Illustr. Dom. de Croissy de rebus harum partium informare voluit, minime et nos praetermittendum putavimus quin Em. Veram hisce Nostris inviseremus, cupientes a D E O op. maximo quo imposterum crebrioribus Emin. Vestram in foelicissimo semper Rerum statu constitutam salutare liceat. De rebus arduis et fundamentalioribus Em. Vestrae scribere hac vice intermittimus, non dubitantes quin de iis omnibus Illustr. Dom. de Croissy plenius Eandem informaverit. Speramus etiam omnium negotiorum jam conclusorum Regiam Mattem Christ. diligentem habituram rationem; ea vero rem de quae tractanda et concludenda Illustr. D. Legatus D. de Croissy (ubi refert) non erat instructus, ita complanatus esse, ne in derogamen communis justitiae quin potius majorem confoederationis firmitatem, pblicique boni promotionem deserviat. Significare Eminen. Vestrae debemus, cum Domum Austriacam in eo allaborare animadvertissemus, ut propensum portae ottomanicae favorem promissis muneribus, accusationibus, omnibusque alijs exquisitis rationibus, non a Nobis modo verum etiam a Dominis Confoederatis avertere et alienum reddere posset, omnia et Nos adhibuisse Christiana media quibus exitiale hujusmodi ipsius propositum reprimeretur. Id quod Divina opitulante clementia neque inutilem ac infructuosum sortitum est effectum, haberemus equidem amplam Emin. Ves-

trae scribendi, ac de tarda minusque utili Domini de la Haye numeris functione conquerendi occasionem, quippe qui nullum habuerit respectum Nos a suscepto bello Nostro toto quindecim mensium decursu nullum Regis Christianissimi ac Coronae Sveciae militem, nullam pecuniam accepisse, contra autem licet amplissimis promissis ac oblationibus a Domo Austriaca tentati fuerimus: Nos tamen eo syncerum Nostrum erga bonum publicum zelum duxisse, tamque constantes, erga Regem Christianissimum ac coronam Sveciae effecisse ut illorum progressui, post habitis omnibus Nobis ingruentibus adversitatibus rerumque vicissitudinibus si non plurimum, neque tamen minimum inserviverimus; consumentes intra tanti temporis decursum aliquot centena millia florenorum ac etiam portae ottomanicae benevolentiam magnis sumptibus retinentes nihilominus Dominus legatus aliquot milia Imperialium Nobis concedere ausus non est, quamvis singularis Noster testatissimusque animi affectus pluris ab Eodem aestimandus esset.

Rogatam itaque Emin. Vestram habemus, ut dictus Dominus moneatur; illique serio demandetur, ne Nos in boni publici cionem frustratos reddat, imo si quibus in rebus ac negoti publicum bonum concernentibus ipsum requisiverimus, in neque promovendis promptior sit magisque industrius. Cum enim ex patrocinio ac protectione Portae Ottomanicae tranquillitas Nostra pendeat, oportet omnino ut ejus favorem Nobis conciliemus ac devinciamus; quo enim cicius dona accipit, eo paucioribus contenta redditur, eoque constantius in bona affectione perseverat. Illustr. Dni de Croissy in negotio sibi commissio fidem prudentiam ac dexteritatem merito commendamus: Quamvis autem ipse desideret quantocius ad Sacram Regiam Mattem reverti omniaque fusius referre, Nos tamen ab ipso petijmus ut Nobiscum manere velit, donec S. R. M. ratihabitionem transmiserit, obnixè rogantes ne S. R. M. Vestraeque Emin. id displiceat, in cujus locum si paucos mensos Christianissima sua R. Matas quendam suum legatum residentem ad Nos mittere decreverit (pro quo singulari favore S. R. Mati maximas agemus gratias) optaremque si S. R. Matas Dnum Dubois hoc honorifico officio dignaretur. Quod minime eo fine scribimus, ut S. R. Majestati

vel minimum praescribamus, sed ut Emi. Vrae candidum Nostrum affectum clarius exponeremus : jam enim Nos Dominum du Bois, et ipse Nos, Nostrasque provincias novit, poteritque pro sua praeclara experientia bellica Nos sapientibus suis consiliis in belli promotione haud parum juvare. In reliquo Em. Vrae omnia foelicia ac prospera comprecati, promptissima etiam studia Nostra Eidem deferimus. Datum in Arce Nostra Saaros Patakiensi die 7 Mensis Maji Anno Domini 1645.

c.)

..... os Plenipotentiaris.

... ambigimus quia Illustrissimus Dnus de Croissy cujus in tractando absolvendoque foederis negotio, fidem, industriam, et singularem humanitatem merito commendare possumus, Excel. Vras de omnibus sufficienter informaverit, eorumque omnium tam diligentem, Ex. Vestras habituras esse rationem, ut ea quae jam conclusa sunt, stabiliora reddantur, facmaque et existimatio Earum in dies magis magisque inclarescat, sua praesenti functione publico bono prosint, nobisque in omnibus quae ad Ex. Vras spectant satisfactio praestabitur, nos DEO auspice ad conjunctionem cum Excellentissimo D. Generali Exercitus Svecici facien . . . in procinctu sumus, ita nosmet in omnibus accommodantes, ne nostra ex parte quo ad unquam fieri potest publico bono, expectationique Ex. Vestrarum deesse comperiamur, haud imparem et nos Ex. Vestrarum animi promptitudinem merito desiderantes. Quod negotium adhuc complanandum extat, speramus Illust. D. de Croissy illud etiam Ex. Vras perscripsisse, quod cum sit aequitati consentaneum, condignam illius etiam satisfactionem postulamus, In monasteriensi quoque tractatu non diffidimus Ex. Vras partes Nostras juxta confoederationis requisita sincere accuras ac procuraturas, nos quoque operam dabimus ut ad Ex. Vras certum hominem Nostrum brevi expedire valeamus, quibus in reliquo foelicem rerum suarum successum precamur, Nostraque Eidem promptissima studia Nostra deferimus. Datum S.-Patak 7. Maji 1645.

d.)

Ad Dominum Davaugner.

Illustrissime ac Excellentissime Domine Amice nobis observandissime.

Pristinae Nostrae conjunctionis desiderio ducti, privatis etiam hisce Nostris Ex. Vestram salutandam voluimus, cupientes a DEO Op. Max. foelicem caepti negotij progressum, rogantesque Eandem officiosissime, nulla praetermissa commoda occasione, nos de valetudinis suae integritate, verum illic gerendarum statu, ac praesentis tractatus progressu informatos reddat, cujus promotione cum bona correspondentia sit valde necessaria, ac etiam existimationi propriae plurimum conducatur, speramus Ex. Vestram eam inituram esse rationem, ut quemadm publicam concordiam laudabiliter fovit, Regiae dignitati bono inservire ardentem studuit, suique nominis famam amplificavit, inposterum etiam in hoc praeclaro proposito Quae nostra Scripta licet argumentis ex sacris externisque desumptis illustrare possemus, eorum tamen consideratio sapienti exp que Ex. Vestrae iudicio commitemus. Cui in reliqu firmam valetudinem et foelicissimos rerum successus apreca-mur. Datum in Arce Nra S.-Patak die 7. Maji 1645.

(Egykoru másolat m. k. kamarai levéltár.)

CLXXVIII.

Ad Generalem Svecicum. Illustris. ac Excellentissime Domine Amice nobis Observandissime.

1645. 19. Maji S.-Patak.

Literas Exiae Vestrae 27 die Aprilis ad nos datas 17 die praes. novo stilo acceperamus; rebus ejusdem foelici sydere precedentibus non aplaudimus modo, verum etiam summas Divino numini agimus gratias oramusque quo et in posterum omnibus Ex. Vestrae conatibus praepotenti sua benedictione adsit exituque quam optatissimo ex omnium confoederatorum et Excellentiae Vestrae desiderio coronet. Laetamur porro quod Sacra. Reg. Mattas gubernacula sui regiminis foeliciter suscepit;

vovemusque quo illa salutariter ac laudabiliter in sempiternam nominis sui memoriam tenere, moderari propositumque suum continuare possit, ut sit singularis DEI omnipotentis benedictio in sua Matte cumulatissime affulgeat. Intelligimus etiam literas Nostras 25 die Aprillis ex Arce Nostra Munkácsiensi ad Exc. V. datas recte in manus ipsius devenisse, dedimus alias quoque ex hac arce Nostra ad E. V. 10 die praesent. in quibus de omnibus quae scitu necessaria judicaverimus, Eandem informatam reddideramus, neque diversa hac etiam occasione scribere possumus, certe enim certius proxime affutura lunae vel Martis 23 nimirum die praesentis hinc moveri ac in Arcem nostam Tokaiensem profecturi sumus, illique traductis per Tibiscum exercitibus Nris (uti Exc. Vestrae perscripseram) 25 vel 26 praesentis DEO auxiliante iter capere ac ad E. Vestram quanto fieri poterit citius appropinquare studebimus, ita ab eadem quoque informari desideramus, ut sic progressum meum eo comodijs ordinemus, nec Exc. Vestrae nec nobis ipsis aliquo pacto defuturi simus, super his Exc. Vestrae ab Illustr. D. Legato D. de Croissy Excell. uberiorem informationem ac intimationem Tormenta cum omnibus ad ea necessariis munitionibus et in itis habebimus sufficientia : In caeteris quoque rebus necessariis randis, modo Nos E. V. de ys certiores reddat, omnem diligentiam adhibebimus. Summe necessarium putamus ex hoc, ut E. V. etiam usque quo eandem propinquius accedere poterimus certos ad nos perscribat rumores, quoniam Palatinus Hungariae spargere, suisque compliciibus communicare caepit (uti ex interceptis a militibus Nostris ejus literis patet) armadam gallicam ex 22,000 hominum constante Renum transcendendo, a Bavaro profligatum esse et Rosam, omnibus prorsus impedimentis amissis, in captivitatem incidisse, quae munita se habeant, E. V. magis constare possunt. Arbitramur illud etiam in aures E. V. delatum esse, quod Palatinus Hungariae 10 hujus Mensis habuerit animum copias Nostras in illis partibus existentes aggredi ; de quibus etiam ita E. V. provisuram confidimus quemodmodum jura confoederationis requirunt. Quod E. V. legationem ad portam instituendam dilatat, verendum ne damnosum sit quoniam legatus Caesaris

cum adjuncto ipsi Turca praecipuo Budam jam appulit quocum rex Legatus Turcicus Vienam ne proficiscatur, presertim si experiantur E. Vram nolle legatum suum ad portam expedire : Peramanter igitur nunc quoque E. V. requisitum habemus, ne hac quoque inpartibus bono publico deesse compariatur.

Ez alább egy czédulára van írva bele téve.

Quoniam vero exercitus Noster V. Excell. propinquior sit quam nobis, neque sciamus hostem, quid haecenus molitus fuerit, securam illis stipendium mittendi occasionem non videmus, quapropter Exc. Vestram benevole requisitam habemus, velit in manus Gener. Francisci Jarri certorum militum Nostorum Capitanei decem Millia Imperialium in computu summae ex manibus (?) E. V. habitae assequare ne ob id difficultas aliqua ratione militum oriatur.

(Másulzt m. k. kamarai levéltár.)

CLXXIX.

Illustrissime Princeps, Domine Domine etc.

Jó egészséges, hosszú élettel győzelemmel áldja meg Isten nagyságodat. 18-a die Martii irt nagyságod levelét 22-a este 8 orakor vöm el az, *porta állapotja miben legyen* Serédi uram leveleiből nagyságod azt érti, *addig minden dolgok csak csigányság, halogatás lőn, az franczuzban is eléggé megcsalatozék* nagyságod. Jobb kegyelmes uram, az minek meg kell lenni, legyen hamar, ne vethessenek nagyságodra ; mi Serédi uramnak semmit nem irtunk. Sulyok uramért elküldtem, beszélvén ő kegyelmével, elküldöm Kamutinéhoz ha ád, csak hogysem abban is megfogytokozzék nagyságod talán jobb volna benn lenni, ha ád kivihetnék ; Gerendi uram is ha ád nagyságodat tudositom éjjel nappal ; ő kegyelmeket oránként várom, 11 sóhajók vannak itt fenn, kik itt fenn teleltek ; többet adnának 1000. tallérnál, de úgy kívánnák mint tavaly, 16 tallérnál különben nem akarják oda adni. Só Lippán sincs avval nagyságodtól várok.

Kolosváriak közül kik adtak pénzt, annak is jegyzését kiküldöm nagyságodnak az instructio pariajával együtt.

Áliánéhoz (=Alia Samuné) elküldtem volt Csulai uramat, de más felől ide jött, Csulai urammal beszélgetvén tessék magam beszéljek, beszéltem vele, csak resolválá magát ötet valahová teszik, de már Apaffi Istvánnak egy más között hiteket, kezeket adták; én megmondám: nagyságodnak kegyelmessége nélkül, és az mi atyafiságunk nélkül elleszen, de mindeneket Apaffi Istvánért elvetette. Csulai uramat hozzá küldvén, ő kegyelme is beszélt vele, megmondotta: kis hugunkat és jószágát elfoglaltatom. Leánya elvételén megindult, sirt, az mint Csulai uram mondja; ha lehetne, megforditanám, de már késő, kézfogások nem fog sokára haladni; azért még kézfogások meg nem levén jószágát elfoglaltassam e? és ha az kis hugom el nem akarna jönni, mi formán kellessék elhozatnom? várom nagyságodnak parancsolatját.

Azon megesküdt Csulai nramnak, nem hogy oda adná Apaffi Boldizsárnak, de csak gondolatjában sem volt; ezután sem igéri nagyságtóknak hire nélkül senkinek. Ha itt lett volna az hugom, csak itt hagytam volna, de nem volt vele. praetendálja minden jószágához jussát Aliáné; azt mondja: az kis hugom anyai jószágán kívül az többit neki megadta nagyságod; de csak nagyságod parancsolatja érkezzék, ahoz tartom magamat.

Mit irjon az jenei kapitány nagyságodnak levelét megküldtem, kiket ugyan tegnap hozának; ha Szarvast akarja építeni, mit kellessék cselekednem várok nagyságodtul.

Kemény János uram megfelejtkezvén irni censuráját az gyalogok felől, mit irjon ő kegyelme utjából, nagyságod leveléből ő kegyelmének megláthatja, immár nagyságod parancsolatjától várok. Jó egészséges hosszú élettel, szerencsés előmenetellel áldja meg Isten nagyságodat. Albae die 24-a Maij reggel 8 orakor. Anno 1645.

Illr. Cels.

servus et filius subjectissimus

Georgius Rákóczy m. p.

Jegyzet.: Apaffi Istvánnak felesége volt Lorandfi Kata, az fejedelmné huga.

A dült betűkkel szedetek rejtelmesek,

(Az eredetiből Dr. Ötvös Ágoston másolatáról N. 5. W. 4. 288. sz.)

CLXXX.

Illustrissime domine Comes!

Amice et Vicine nobis observande!

8 die praesentis írott kegyelmed levelét ifju legény szolgálja 13 ejusdem adta vala meg, értjük hogy Munkácsból 24 die aprilis írt leveleink kegyelmednek kezéhez jutottak, és noha mi örömeztobb szolgálnánk, az menyinyiben illendő volna, mint sem kegyelmeddel levél által altercalódnánk. Ugyan kérjük is, ha írasunkban kegyelmednek kedve ellen találtatik valami lenni se felfuvalkodságunknak s mostani állapotokra nézve valóknak ne tulajdonítsa, sem boszszuságból s mások contemptustára nézve lötteknek, mert egyik sínes bennünk, hanem, hogy ne láttassunk némáknak s igazságos igyünknek oltalmazásában megfogyztaknak lenni kényszerítettünk kegyelmeteknek néhány szóval választ tenni s írni.

Az nagyszombati tractatus halladékjá kegyelmetek részéről lött-é, nem-é örömezt kegyelmeddel erről is feleselést nem indítanánk, de ítélje meg az isten ha sokszor az mi részünkről nem admoneáltatott kegyelmed annak vontatásáról el anynyira, hogy követink egy néhány hetet csak haszontalan írással kiadott disputatiokkal és replikákkal magunkkal együtt szenvedték az gyalázatot, melyeket az kegyelmetek kiadott írási, szavai, kiket felnotaltak ő kegyelmek világosnak. Nyilván egy szóval vallást is tesznek róla ő kegyelmek senki közölök annál böcstelenb követségben és tractában nem forgottak, mit ott, kemény tractalások is oly volt, hogy sokszor ugyan requiraltak ő kegyelmek, hivassuk alá őket mert ott rabságban vannak, mint sem követséget nagy commistarius-ságot viselnének.

Ugy tudjuk ő kegyelmek sem írásokkal, sem szavakkal előbb ansat kegyelmeteknek az ő felsége böcsületinek serelmére sem nem adtak, nem is cselekedtek, ha azokra kiket kegyelmetek nagy rankorral becstelenül írásban kiadván, s ő kegyelmek megfelelővén réá annak kívánsága szerint, annak is nem ő kegyelmek voltak okai.

Ugy tetszik ha az ott való tractatusnak haladékjának

kegyelmed nem volt volna az oka, s kedve lőtt volna az igaz, syncera, tökéletes, állandó békeességhez, és az hareznak kimene-
telét nem várta volna, öt holnap alatt könnyű lőtt volna annak
végben menni. Ez irásunknak igazságát bizonyítja az vontatás,
mert meglévén az harez s nem az kegyelmed kívánsága
szerént succedálván, az szent uristennek igaz itéletiből (jól
tudván s által látván az nagy hatalmu isten minden szívek
gondolatit s igyekezetit) három hét alatt többre lépett, mint
sem 4 egész holnap alatt, ki annál csudásabb, és ez egész
világon minden népek előtt botránkoztató, hogy az regnicolák,
noha semmit olyat nem kívántak ő felségétől, melyekre ő fel-
sége köteles nem volt volna, de még az hareznak kimenetele
után is nem ment még arra is ő felsége s kegyelmetek szíve
sem lágulhatott, a mit a nélkül is, s annak előtte is meg
kellett volna cselekedni ő felségének s kegyelmednek, de hi-
hető ebben is nem kevés akadály volt kegyelmed.

Az mi szegény nemzetünknek mostani állapotjában is
kegyelmednek nem utolsó része vagy, csak jussanak eszébe
kegyelmednek 1635 esztendőől fogva az mi kegyelmedhez
tett sok obtestationk, kérésünk, admonitionk, de mivel kegyel-
mednél contemptusban voltunk, bolondoknak és nem tudjuk
minek tartattunk, kérjük kegyelmedet ne vegye nehéz neven,
ha igazsággal, kegyelmedre vetjük hazánk mostani tüze-
nek enyire való gerjedését is.

Az svecusok szerencséje borította nem-é el az ő felsége
szerencsáját, egyik felől sem teszünk itéletet, hagyván minde-
neket az igaz ítélő, igazságot szerető, felséges, hatalmas bírő-
ra, kinek igazságos itéleti, miuthogy nem emberi okosságot
kiván, mi vizsgálni sem akarjuk, az mint eddig is rendkívül
szokta ezt végben vinni, s kiszolgáltatni, úgy ezután is azt
viszi végben, az mit maga dicsőségére, igaz hiveihez mutatandó
kegyelmessége, atyai gondviselése is kíván ő szent felségétől.

Az budai vezér mit irt, mit izent kegyelmednek ő nagy-
sága tudja, az mi informationk nélkül is úgy hisszük ezt, tud
annyit minden felső állapotokban az menyit kívánna és az mit
mi irtunk ő nagyságának levelünk vagyou róla, s semmit
olyat értésére nem adtunk ő nagyságának, melyet írással is
meg nem bizonyíthatnánk, de akármit irtunk s izentünk vol-

na is, az sem volt annál nagyobb, az mivel kegyelmed sokszor ellenünk mind ez fényes portát s az budai vezért is akarta irritálni s ártalmunkra fordítani olylyal, ki — él az Isten — soha úgy nem volt, s nem is leszen, mint csak az tavalyi német követnek Oszman passával s kegyelmed emberivel való tractajok megmutatta, s ez esztendőben is az fényes portán az miket ellenünk hirdetett.

Az harezről mi csak azt az jegyzést küldtük be, melyet az general küldött nekünk az harez után, és Lonai uram is hozott Nagy-Szombatról; helyesen lött-e ezért ebben is magunk viselése s informationk, engedje meg kegyelmed, nem hazudtunk benne.

Az sveeusokkal való confederatióban hogy kegyelmed hírével nem éltünk, nem volt szükségünk reá, kegyelmed is szolgáltatván rész szerént nekünk azon alkalmatosságot, és homályosan tanácsival is értetvén ezelőtt jó idővel. Tudhatja azt is kegyelmed, ha minekünk is hirre adta volt-e az aureum vellus felvételének idején, kinek magát az spanyol királyhoz kötelezte, annak alkalmatosságával s kegyelmedtől is lévén sok dolgokban külső, belső szabadságiba megháborítván az evangelicus status velünk együtt, még penig az ki egyebeket is ösztönöz és ingerelvén ellenünk s oltalmazván másokat fő opressorink és persecutorink lévén s az catholicus rendnek is sokban megbántója, mind az okosság s experientia ellen lött volna, ha mi mégis ebből kegyelmedtől kértünk volna tanácsot, holott Istennek hála, magunkat is arra elégségéseknek ítéltük, kire sem az ígéret, adomány, előmenetel, boszuság nem vezérlett, s bizonyásnak Isten benne, hanem látván, sem közönségesen országul s magunk is sem könyörgéssel sem esedezéssel, reménykedéssel s egyéb lágyabb utakon nem impetralhatunk semmit ő felségétől, kegyelmed miatt is, kénytelenek voltunk extremumot is tentalni; mi úgy tudtuk, hogy kegyelmedet az méltóságos tisztre szinte úgy választotta volt az evangelicus status mint az romanus, úgy is kötelezte szabadságiban való megtartására mint az más fél, mindazáltal mint bánt kegyelmed az evangelicus statussal 1638. esztendőben, jusson eszébe kegyelmednek. Azután is az 14 vármegyebeliek menyiszer küldtek kegyelmedhez követeket, instáltak

reménykedtek, de mit nyertek egyebet riogatásnál, pirongatásnál, fenyegetésnél? Magába szálván azért kegyelmed s józan ítélettel elmélkedvén róla, több részt tulajdoníthat kegyelmed magának az mostani állapotban mint sem nekünk, el anyira a mikor ő felsége kegyelmesen akarta is volna magát az evangélikus statusnak resolválni, és kötelessége szerint mind testi lelki szabadságiba az ország statutumival rész szerint éltetni, kegyelmed, minden idegen nemzet csodájára, oly keményen viselte édes nemzetemhez magát, ellenzette ő felségének effectualni, s im oly fellobbant üszöget is vete kegyelmed ez szegény magyar nemzet közibe, hatalmas distractiót szerze ő felségének ez részről is, melynek nem tudjuk érheti-e végét kegyelmed avagy nem.

Békességét hazánknak mindenkor szerettük, kívántuk s kívánjuk most is, azért is izentük kegyelmednek, az mit feljebb is iránk mind közönségesen követink által, mind Lonai uram által privativim, de ha kegyelmednek nem tudjuk micsoda nyereségnek bizodalma, az isteni erőnek s igazságos ítéletinek rendelése szívet megkeményítette, nem mi reánk vesse annak is okát kegyelmed. Megnyughatik kegyelmed benne mind magunk vénségére s gyermekinkre nézve, nekünk csak az jó, állandó és sincera békesség kellene, de istenes és oly, lelki ismeretünkbe se érzenénk bántodást érette.

Im Török uramnak máskor is *salus conductus*t küldtünk, elérkezvén ő kegyelme s megértvén mindeneket, azutánra halasztjuk mostani kegyelmed levelére való válaszadásunkat derekasabban, ha mi most elmaradt volna azokban és hasznát láthatjuk lenni.

Lonai uram levelit ő kegyelmének nem praesentalhattuk, felesége teste temetésére készületiben fáradozván ő kegyelme, ki 30 praesentis leszen. Nem fog ő kegyelme késni, ezután udvarunkba fog jönni, praesentalván ő kegyelmének irt kegyelmed levelét, arra való válaszát is, mint fogja ő kegyelme rendelni, az idő megmutatja. Tartsa meg Isten kegyelmedet jó egészségben.

Datum in arce nostra Sárospatak 17 Majj 1645.

Illustr. Dominationis Vrae Amicus et vicinus benevolus.

(Minuta a m. k. kamarai levéltárban.)

CLXXXI.

A Messiás rendin levő nagy fejedelmek dicsekedő öröme stb. mostani erdélyi fejedelem, barátom Rákóczy György, kit Isten jó véggel áldjon meg!

Barátságunkhoz illő szives üdvözlétem után arról akarlak tudósítani, hogy ennek előtte már elküldetett hozzád azon fényes parancsom, mely által téged Erdélyországon kívül még a Kassához tartozó 7 vármegyének is urává tettelek, feltétlenül hogy te mint megigérted az erdélyi adón (kharads) feljül évenként 20,000 tallért (ghurus) küldesz fényes portámra. Most azonban úgy hallatszik, hogy te ama fényes rendeletemmel ellenkező dolgokat cselekszel s császári parancsom ellenére a némethez s a palatinushoz közelítesz. Barátom! ha ez (az az ellenük indulás) így van, tudd meg, hogy efféle tetteidet s a béke felbontására vezető lépteidet ő felsége a padisáh nem veszi tőled jó néven. Azért jelen baráti levelem vétele után szükség, hogy magadat szorosan ahhoz tartsd, a miről az e tárgyban küldött császári rendelet folytában tudósítottál, s minden olyastól őrizzeljél, mi által a béke megzavartatnék. Ezenkívül a fényes parancs ellenére semmibe se avatkozzál; az azon vidéken történő nevezetes dolgokról pedig engem tudósíts, hogy a padisáh ő felsége trónjához mind azokról jelentést tessek. A fényes portáról érkező fermánok végrehajtásában pontos légy, bejelentés nélkül semmihez se fogj. Egy szóval magadat az ezelőtt kiadott fényes rendeletekhez alkalmazd s a békét veszélyeztető minden oly lépéstől óvakodjál, mi a padisáh ő felsége tetszésével ellenkezik. Különbben Isten békessége a jó uton járókkal.

Kelt Konstantinápolyban 1055. Rebbiülakbir havában
(= 1645. Maj 27. – Jun. 24.)

(Törökből. Az eredeti egykorú másolatáról, mely az erdélyi Muzeum egyesület birtokában van.)

CLXXXII.

Az keresztyénségnek békességes gondviselő méltóságos fejedelme!

Ennek előtte Kassa városától és ahoz tartozó hét vár megyétől az erdélyi adón kívül fogadástock szerént, hogy az fényes portára esztendőnként az húsz ezer tallért megkülditek, ígértétek. Hogy azon vármegyéket Erdélyországával együtt birjátok, erős parancsolatok küldtettenek. Mostanság ő hatalmasága akarátja s parancsolatja ellen az német birodalomban való meneteltek hallatik; azért kedves jó akarónk! ha bizonyos efféle dolgoktól magatokat megójjátok, az békesség ellen ne cselekedjete, mert ő hatalmaságának arra engedelme nincsen. Erre nézve szeretettel való levelünköt megiratván, hozzátok küldöttük: megadatván szükség, hogy ennek előtte küldött császári méltóságos levélnek értelme szerént cselekedjete, ő hatalmasága akarátja ellen és az békesség ellen ne igyekezzete, ő hatalmasága parancsolatján kívül ne menjete. Végezetre azokban az részekben levő szükséges dolgokat tudósítsátok, ő hatalmasága részéről mi formán származik az parancsolat, annak értelme szerént cselekedjete; miglen az portára nem tudósítjátok, addig semmit ne indítsatok. Azelőtt iratott parancsolat szerént cselekedjete; ő hatalmasága akarátján kívül az szent békesség ellen semmit ne indítsatok, magatokat megójjátok. Köszönetünk legyen veletek! Iratott Konstantinápolyban Rebbüilaher havának elein ezer ötvenöt esztendőben (= 1645. Majus 27.—Junius 5. közt.)

Jegyzet. Ennek valamint az előbbi okmánynak egykorú hivatalos fordítása is megvan az erdélyi Muzeumban.

(Egykorú fordításról az erd. Muzeum egylet irattárából.)

CLXXXII.

Georgius Rákóczy Dei Gratia Princeps Transilvaniae, partium Regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes etc.

Fidelibus nostris, universis et singulis Spectabilibus, Magnificis, Generosis Egregiis et nobilibus. Supremis et Vice Comitibus, Judicibus nobilium quorumcunque Comitatum;

Capitaneis, Judicibus Regiis, Supremis, Vice Capitaneis, Ductoribus, Decurionibus, ac universitati militum Siculorum quarum libet Sedium Siculicalium. Item Capitaneis, Ductoribus, vexilliferis, caeterisque tam equestris, quam pedestris ordinis militibus cujuscunque nationis, sub auspiciis nostris militantibus, cunctis etiam aliis cujuscunque status, conditionis, gradus, honoris, officii, dignitatis, et praecminentiarum hominibus, quibus videlicet interest, seu intererit, praesentes nostras visuris, salutem et gratiam nostram.

Mivel minden dologban az isteni kegyesség, hasznos és előmenetelre való jó, minekünk is úgy adatnak meg mindennek az Istentől, ha mi is elsőbben az Istennek igazságát, dicőségét megadjuk, nem utolsó része lévén azért ennek az könyörgés is, háláadás és praedicatio hallgatás, megkívánjuk sőt kegyelmesen is parancsoljuk minden rendeknek, reá hallgatván az ország dobjának, az isteni szolgálatra, könyörgésre praedicationa való jeladására, mind fejenként felgyűljenek avagy az nemes vármegyék, bárman négyen is, hasonlóképen az székelységről, hajduságról való hiveink, magok között *egyházi embereket tartván*, adják meg úgy az Istennek azt, az mivel tartoznak, kiért ő felsége mind lelki, és testi áldását terjessze ő kegyelmekre fejenként.

Az minthogy azért minden dolgokban szép az jó dispositio, úgy az hadakozásban is felette szükséges lévén az jó ordinantia és disciplina: mi is az minemű közönséges jóra nézendő célra, az ur Istent segítségül híván, mind erdélyi, és magyarországbeli lakos hiveinket, fizetett hadainkat kimozdítottuk, hogy arra való igyekezetünknek, az úr Istennek szent áldása által kívánatos jó exitusát tapasztalhassuk: szükségesnek ítéltük ez alatt megíratott punctumok szerént való Generale Edictumunkat, minden rendbeli hadainknak kiadatni. Mely így következik:

1.) Az ország dobjának megveretésének előtte senki, se kapitány, se hadnagy dobot üttetni ne merészljen se készülésre, felülésre, és megindulásra; hanem várjon minden az ország dobjának megverésétől, és annak utána az ordinantiához tartsák minden rendek magokat; sőt senki sem *Jézus kiáltás* előtt és azután is, míg az ország zászlójával meg nem

indulnak, ne merészeljen megindulni; mert az ki ez ellen cselekszik, elsőbben három pálczával verettetik meg, aztán mindenétől megfosztatik, és harmadszor ha cselekszi megölettetik érette.

2.) Egyházi személyeknek, akármely religion levőknek, házokra szállani, semminemű javakban megkárosítani, annál inkább személyekben őket megbántani, háborítani senki ne merészeljen, mert meghal érette.

3.) Akármely religion levő templomokhoz tartozó harangokat levenni, templombeli ékességeket, isteni szolgálatra rendelt eszközöket felkoborlani, elvinni, templomokat pusztítani senki ne merészeljen, mert meghal érette.

4.) Házakat, asztagokat, széna kazalokat felgyújtani senki ne merészeljen, mert meghal érette. Azon szerint büntetődnek azok is, kik hordóknak fenekét kivagdálják és az házakban latorságokból való károkat tesznek.

5.) Erőszak szerint való parázñaságot cselekedni senki ne merészeljen, mert meghal érette. Szabad személyek között való parázñaságban az kik találatnak, törvény szerint büntetődnek.

6.) Az lélekkel való szitkozodásért megverettetik, valaki benne tapasztaltatik, kedvezés nélkül.

7.) Vannak irtozásra való új forma szitkoknak nemei az mineműek soha az keresztény magyar nemzet között annak előtte nem hallattanak. Valaki azért deprehendáltatik a félében, törvényt láttatván reá az tiszték kedvezés, nélkül annak iszonyu volta szerint megbüntessék, becsületek sérelmének poenája alatt.

8.) Jézus kiáltásnak idején, némelyek szégyenelvén, avagy restelvén az keresztényeknek régi jó szokások szerint Jézust kiáltani; némelyek csufságképen alkatlanul kiáltanak, némelyek pedig ágyokból fel sem kelnek; az ki ezért e félében találatatik, megpálcáztatik keményen.

9.) Előljárójára az ki támad, megöletik érette. Szófogadatlanságért megpálcáztatik; ha pedig derekas dologban szót nem fogad, meghal érette.

10.) Főtisztviselőinknek engedelme, és hire nélkül akár ellenkezésben, s akár mely időben, ha ki az ellenséggel, vagy

ahoz tartozókkal beszél, annál inkább ha irogatásban, izengésben találtatik, megölettetik érette.

11.) Salva Gvardiákat, azaz : őrzőket, tisztessége veszése alatt, magunk kiváltképen való parancsolatján kívül akár hová is adni, és rendelni ne merészeljen senki, fő generalisunk Kornis Zsigmond, v. fiunk Rákóczy Zsigmond, udvari főkapitányunk, és gyalog kapitányunkon kívül : kik is abban igen considerate cselekedjenek. Azt is csak szükséges, és bátorságos helyekre.

12.) Uti leveleket is se elő, se hátra menőknek adni főgeneralis Kornis Zsigmond uram, fiunk Rákóczy Zsigmondon kívül, az mi hírtünk és engedelmtünk nélkül senki ne merészeljen ; mert akár hadnagy s akár kapitányok adta levelek mellett megfogattatnak, és érdemök szerint halállal is megbüntettetnek. Az levéladó is gyalázatját vallja. Udvari főkapitányunk, hopmesterünk, és fő gyalog kapitányunk is az szükségnek kívánságához képest adhatnak ; de csak magok tisztek alatt valóknak.

13.) Őrzőkre valaki támadni, vagy az mi protectionalisunk ellen cselekedni comperiáltatik, megölettetik érette.

14.) Az táborra élést, avagy egyéb eladó marhát hozókat, és az ilyen visszamenőket, valaki megháborgat, vagy pénz nélkül elragadozza, ha az táboron cselekszi, keze vágattatik el, ha pedig utjában megfosztaná, megölettetik érette.

15.) Valakik az táborban egymást meglopják egy forint felett, az olyanok megölettetik érette ; alább valóért érdemek szerént büntettetnek. Fosztásért hasonlóképen. Az ki pedig kenyeres társát lopná meg akár sokat, akár keveset megölésék érette.

16.) Jézus kiáltás után, az ki bort árul, kivágatik borának feneke. És az ki szállásán kívül gazolkodik, és kiáltoz, pálczákkal megverettetik.

17.) Hozzánk vagy levelekkel, vagy izenetekkel jövő, avagy hozzánk folyamodni szándékozó embereket utjokban senki meg ne háborgasson, mert meghal érette ; hanem ha a féle találkozik hadaink közibe jönni, jó vigyázás, és gondviselés alatt, magunk, vagy generalisink eleibe vigyék, és késérjék.

18.) Kémségben, avagy egyéb csaláldságos dolgokban járó embereket, kikhez suspitio lehetne, eltitkolni senki ne merészeljen, sőt inkább megfogni tartozzék élete vesztese alatt. Sőt ha ki csak értene is olyant, és meg nem jelentené, azon büntetéssel büntetettik; annakutána is, akár mikor nyilatkoznék ki eféle cselekedeti.

19.) Az megengedett, és hirdetett időn, és helyen kívül zsákmánra ki menni senki ne merészeljen, mert meghal érette.

20.) Valaki strázsára az ő rendi szerént igazán ki nem megyen, vagy igazán meg nem állja az strázát, megöletik érette. Tartozzanak pedig kimenni személy válogatás nélkül mindenek az ő rendek szerént, hanem ha kinek arról való specialis exemptioja volna.

21.) Meghódolt szegénységet, kik magokat fegyverrel nem opponálják, senki meg ne foszson, annál inkább meg ne sebezzen, és öljön, mert meghal érette.

22.) Kinek kinek rendeltetett quartélyán kívül másuvá szállani senki ne merészeljen, mert megverettetik érette.

23.) Az tábor helyétől elindulván, ha ki szántszándékkal az tábor helyet, vagy az falut meggyújtja, meghal érette; ha pedig gondviseletlenségből történik, három pálczával erősen megverettetik érette.

24.) Valamig az seregek meg nem szállanak, zsákmánra menni senki ne merészeljen előtte járója engedelme nélkül, mert megveretik érette; ha pedig megtiltott helyre megyen zsákmányolni, megöletik: hanem kapitányától vegyen tanúságot, kiki melyre zsákmányoljon.

25.) Az szekerekkel is senki az szekérmesterek rendelésén kívül járni ne merészeljen, mert erősen megverettetik érette; hanem az mint az szekérmester rendeli, kiki úgy járassza szekerét.

26.) Jézus kiáltás után valaki a táboron kívül találtatik, megfogattatik és szörnyen megverettetik.

27.) Hamis hireket, tumultusokat szerző, költő, s spargaló, és főtisztek hire, consensusa nélkül conventiculumokat szerző, indító, alkalmatosságot szolgáltató ember, ez ilyen véteknek mivolta szerint büntetődik, és meg is hal érette.

28.) Kopiaikat az szekereken ne hordozzanak, mert elvonják.

29.) Az seregen kívül hadnagya hire nélkül ha ki lézeng, megveretik; sőt félelmes helyekre, az ki előtte járójának engedelve nélkül jár, megölettetik.

30.) Zászlóját valaki az megszálló helyre nem kíséri becsülettel, szörnyen megverettetik érette.

31.) Valaki zsákmánra megyen, az táboron kívül senki ne háljon, hanem bétakaródjék, mert megöletik érette.

32.) Minden hadnagy, kapitány a seregében járjon, hogy inkább alatta valóit minden kiszáguldástól megtartóztathassa, készen helyen találtassék, hogy az szükségnek idején ne keressék az kapitányt, hadnagyot, hanem mindjárt az szolgálatra elő állhasson. Az katonaságát pedig zászlója alól az hadnagyok ki ne bocsássák nyulászni, szélyel való nyargalásra, csudálkozásra, ezeket tisztességekre parancsoljuk, hogy megtartsák az tisztviselők.

33.) Szekerek mellett lovas szolgáját senki ne jártassa, mert lovától megfosztatik. Olyanok értessenek mindazáltal ezen, a kik kopiaival zászló alatt szoktak járni.

34.) Az uton való menetelben vad nyul után senki ne rivalkodjék; ne futtassanak az seregek, hanem ha kinél agarak lesznek tizesse az.

35.) Ha ellenség találkozónék az menetelben valamely seregbe ütni: tisztessége vesztése alatt parancsoljuk, hogy minden seregében maradjon, seregét meg ne bontsa, egybe ne keveredjenek; hanem menjen csak az seregbe, az kit mi arra bocsátunk, avagy generálisunk.

36.) Az seregekből hátra se maradjon senki: dülásért tolvajlásért, fosztásért, nyugovásért, étetés kedvéért, avagy akármilyen dologért kapitány hire nélkül, mert meghal érette.

37.) Minden hadnagy úgy vigyázzon alatta való vitézire, hogy se az uton se a zászló alól a táborból hire nélkül el ne lopja magát; melyre hogy jobban vigyázhasson, mindennap az mikor megszállunk, kiki az ő alatta valóit meglátogassa: ki vagyott ott, s ki nincsen? Az ki ott nem találtatik, várja bé, és mikor bejő, azontul megfogja, és mielőnkbe, avagy főgenerálisunk elébe hozza.

38.) Minden kapitány, hadnagy vigyázzon szorgalmasan az zsákmányosok bejövetelekre, és valaki az megtiltott marhák közül akármit behozzon is, tisztessége vesztése alatt az hadnagy mogfogja, kapitányának vigye, és a kapitány generalisunk eleibe vigye.

39.) Ha ki kardot vonson ok nélkül, megveressék. Az ki pedig vért teszen, keze vágattassék el. Ha embert öl meghal érette.

40.) Minden seregek és rendek, valakik táborunkban vannak, miutánunk tekintetes és nagyságos Kornizs Zsigmond uramtól hallgassanak az nekünk tartozó hűséges szolgálatban, úgy mint főgenerálisunktól, nem excludalván mindazáltal ő kegyelme után szokott tisztviselőknék autoritását is.

41.) Gyümölcs-termő fát vagy annak agait levágni senki ne merészelje, mert valaki ezt cselekeszi, keményen megverettetik érette. Szőlőben senki kárt ne tegyen, lóval ott ne járjon. Őszi, tavaszi vetéseket ne éttetessen, tapodtasson, gázoltasson; mert az, ki ilyenben találtatik, elsőbben 3 pálczával megverettetik, 2-or mindenétől megfosztatik, 3-or megöletik érette.

42.) Főstrázsamesterünknek nemzeti *Sulyok István* uram hívünket rendelvén, parancsoljuk kegyelmesen, és serio minden rendbeli hiveinknek, kiki illendő becsületét ő kegyelmének megadván ezen hivataljában, valamint az nekünk tartozó közönséges szolgálatban praestaltatni kelletik, abban minden magok vonogatás nélkül szavát fogadják, és ahhoz úgy is alkalmaztassák mindenek magokat, szófogodatlanságok, késedelmezések miatt az közönséges szolgálatban fogyatkozás ne essék.

43.) Elrendelvén az strázsáló helyeket megnevezett strázsamesterünk, ha kik az derék, vagy fiú strázsán illetlen magok viselésében, u. m. zajgásban, veszekedésben, avagy egyéb valami vigyázatlanságban taláztatnak, azoknak érdek szerint való megbüntetésekre strázsamesterünknek teljes autoritást adtunk.

44.) Az strázsára ha mikor valami posta érkezik, avagy *nyelvet fognak*, és oly bizonyos hirt érhetnek strázsákon álló hiveink; azt elsőbben is megirt strázsamesterünkhöz vigyék,

és értésére adják, hogy ő kegyelme nekünk, haladék nélkül értésünkre adhassa.

45.) Ha kik az strázsáról hamis hirt hoznának be, mely miatt valami zendülés eshetnék ; az olyanoknak megbüntetését is strázsamesterünkre bíztuk : az kik törvény szerint halállal büntetődjenek meg az ilyen cselekedetekért.

46.) Minthogy pedig némely embereknek lovok, avagy egyéb barmok döggel meghalván, az táborról ki nem vontatják ; de az kik, ki vontatják is az tábor szélére, csak ott szokták hagyni, melyek megbüdösödvén, az egész tábor elfogja bűdösségek, ki miatt sokaknak derekas nyavalyájok, betegségek és abból halál is szokott következni : szükséges lévén azért ezt is eltávoztatni : parancsoljuk serio minden rendbeli hiveinknek : ennekutána valakinek lova, vagy egyéb féle marhája az táborban döggel meghal, mindjárt kivonattassa az táborból jó távolra, és ott azontúl beásván, avagy ásatván az földbe eltemettesse. Annak felette ha kiknek vágó barmok leszen, azokat is ne az táborban, hanem az táboron kívül nyugtatván meg, mind ökröt, tehenet, juhót és egyéb féle marhát in genere minden rendek azoknak is béleket a földben jól beássák, eltemessék, egyéb féle rutságot, ocsmányságot hasonlóképen, és táborunkat minden rendek tisztán tartsák ; mert alioquin, valakik ez ellen cselekedni comperiáltatnak, mint *Edictumunknak* nem observálói, ugy büntettetnek meg kedvezés nélkül, és minden személy válogatás nélkül, kire tisztviselőinknek igen szorgalmatos vigyázások lévén, kiki alatta valóival observaltassa az szerint fogatkozás nélkül.

Ez lévén azért kiadott *Edictumunk*, parancsoljuk az megírt büntetések alatt igen, igen serio, kiki tartozzék mindeekben aboz alkalmaztatni magát. Alioquin az ki azok ellen cselekedni comperiáltatik, arra nem vethetvén, hogy hírével nem lőtt volna, magának tulajdonítsa ha az specificáltott vétkek szerint való büntetések szállanak fejére. Secus itaque nullatenus facturi. Datum in Castris nostris ad oppidum Rima-Szombat positis, die 17-a Junij Anno Domini 1645.

G. Rákóczy m. p.

(P. H.)

(Az eredetiből mely találtatik Mike S. ur gyűjteményében.)

CLXXXIV.

Életemig való finí engedelmes alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint szerelmes asszonyom anyámnak, jó egészséggel áldja meg Isten, nagyságodnak szívből kívánom.

Ide érkezvén az székelly atyafiak mustrájára nem akarám elmulatni, közellétét értvén nagyságodnak, magam szolgálám által is alázatosan ne látogatnám meg nagyságodat, noha magam voltam oly reménységgel kívántam is, mutathattam volna be nagyságodnak alázatos szolgálatocskámat, de kell az nagyságtok rendelésének lenni, kinek engedelmes is igyekezem lenni. Nagyságod jó egészsége felől örvendetes híreket hallani szívből kívánok. Én is nagyságod szolgálatjára egészségben vagyok, noha feleségem beteg állapottal vagyon. Urunknak irtam, kit tudom nagyságod ő nagyságának megküld, Serédi uram levelét is includáltam; császár az velencei oratort megfogadta nagy pompával, Mahamet zászlóját is kivitetvén ment ki az mezőre, remélem babonaság, hadainak szerencsés előmenetelekért cselekedte. Az velenczések császárnak egynehány hajóit verték fel. Nagyságtok dolga függőben vagyon, budai vezértől várnak, kit az német magáévá tett; óránként várok, nagyságtoknak tudósítom. Az törökök igen készülnek, hire az budaira, megvállik, van vigyázásom, csak hogy az székelységen 1000 jó hadra való ember nem maradott. Az asszony holnap indul Fejérvárról nagyságod szolgálatjára, ki látja Isten féltjük az gyermekét, csak Gyógyra ment volt ő kegyelme harmad napra, akkor is rosszul kezdett volt lenni, ő kegyelme unja a természetit, noha feleségem éjjel napal környülette volt, de hozzá nem tud, kiért való busulása nyavalyáját öregbiti, annál inkább ha valami nyavalyája talál lenni az gyermeknek, az mint rajta siránkozik, magunknak is nagyobb rettegésünk, senki nem lévén környülötte, idegenre nem bizhatjuk. Az asszonynak az akarátja mostanában be ne jöjön. Nagyságodnak könyörgök, parancsolja bejövételit, nagyságodnak szolgálásáért, hogy viseljen gondot mig feleségem inkább hozzá tanul, az is neveddik. Jó egészséggel áldja meg Isten nagyságodat. In Tenke? die 20. Junii 1645.

Nagyságodnak engedelmes alázatos szolgája, fia, szolgálmig él. Rákóczy György m. p.

Külszim. Illustrissimae Principissae Dominae Dominae Susannae Lorántffy sat. et matri mihi charissimae.

(Eredeti II. Rákóczi saját kezeirása a m. k. kamarai lev. tárbán.)

CLXXXV.

Éltemig való fiui engedelmes alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint szerelmes asszonyanyámnak, jó egészséggel áldja meg Isten nagyságodat.

Nagyságodnak két rendbeli levelét vettem étekfogomtól Tordán, itt penig ma Balpataki Sándortul egészségét örömmel értem, kiben Isten sokáig tartsa meg is nagyságodat. Magam egészségben vagyok nagyságod szolgálatjára, noha feleségem beteges állapottal. Kovács György nevű posta elfogását értem, attól magam levélnél egyebet nem küldtem, de más nap úgy mint 16 Krani uram kezében Velenczéből hozott leveleket és Serédi uramét is, kiben ő nagyságát tudósítja ő kegyelme az mostani porta változó állapotjáról, ha azt is attól küldte ő kegyelme, még derék levelek voltak. Ezután nehezebb lészen az levelek elvitele, ahhoz képest én nagyságod kezében küldöm, tudositván melyek félelmesb-bek. Én elhittem csak vonni akarnak nagyságtokon és újabb tractát indítani, de csak egyezhetnék ő nagysága hamarébb meg az svecusokkal, követ is mehetne be tőlük; Isten jóra adja. Serédi uram ha ki találna jöni, nem esnék jól, mivel Réthi uramat úgy mondják fogyatkozik elméjében, inkább is fősvény, noha nem is jól discurál. Az lengyelekre vigyázni szükséges kegyelmes asszonyom, holott ha módja leszen nem hiában lakik ott benn Veselényi, ha nagyot nem is, de mégis rémülést távol igrkeeznek tartani.

Az porta állapotjára is hátul kellene vigyáznunk, ha vonni nem akarnak, mostani dolgok csak garáz keresés, itt benn elhidje nagyságod másfél ezer embert jót fel nem tudnék tiltetni. Az székelyek kimennek, de azok fegyvertelenek az gyalogja még itt legyen, hire. Az kolozsvári új tornyot az menkő megütötte tegnap, kit nagyságod csináltatott. Ret-

tenetes eső s villámlás volt; reggel ott három embert is ütött, házat is az hostatban. Az asszony nem irt még, hanem kegyelmed látogatására kiment ő kegyelme. Irja mindazáltal ő kegyelme nagyságodtól még megtérven bejő ő kegyelme, az gyermekre nézve kívántatnék is. Az Valerius fiával kiküldöm Hosszutelkit, vigyázásban leszek és nagyságodat mindenekről tudositom. Jó egészséges hosszú étellel áldja meg Isten nagyságodat. Albae die 28 Junii 1645.

Nagyságodnak engedelmes alázatos szolgálja, szolgál
 míg él. Rákóczy György m. p.

Urunk ő nagysága Herteleni Ferenczet parancsolja kiküldjem Patakra, Váradra küldöm, megparancsolván Ibráni uramnak jó gondviselés alatt küldje ki nagyságodhoz.

Kegyelmes asszonyanyám, lovas gyalog székely kit kiküldtem 550 fizetett katona; kik Sebesi uram fogadott 35 vagy negyven.

(Ez a 3 sor külön kis papir darabkára van írva)

(*Külsőim*: Illustrissimae Principissae Dominae Dominae Lorantffy Dei gratia....

(Eredeti II. Rákóczy György saját keze, a m. k. kamarai levéltárban).

CLXXXVI.

Életemig való....

Nagyságod levelét elvettem, az urunk levelével együtt, örülvén nagyságod jó egészségének, kiből Isten sokáig tartsa meg is nagyságodat. Én is nagyságod szolgálatjára türehető egészségben vagyok, feleségem is akkor kezdett vala rosszul lenni. Az kurtanokban meg kell büntetni. Szegény Maurer Mihály halálát szomornan irtam, jó igaz szolgálta vala, és az portái állapotban tudós. Az Székely Moyzes szolgálja kijött, Serédi uram kiiktatta, hogy távolabb legyen nagyságodtól, küldem ki Patakra, ez megbeszéli kikhez bizik és kik indítottak fel is. Réthi Istvánt hogy oda faveal nagy bittel mondja vallásunkon való az legény, más szolgálja is fog kijöni, kinek most irattam vele, biztatják, hogy kihozzák, de Isten azt nem engedi.

Parancsolja urunk ő nagysága, Váraddá porkolábokat állassak, egyiket Botok Bernádot, kit be is állítok. Másik helyében gond találni. Parancsolja azt is ő nagysága az egész székelységnek bizonyos napra mustrát hirdettek, valakinek fegyvere nem leszen, jobbágygyá teszem, iratok és az mustrát ad 1. Septembris rendeltem, magam megyek be közikben parancsolja ő nagysága, ha csak az tisztek mustrálják, hasznotalan, magok hasznát nézik.

Urunk parancsolt egy Adrian nevű németnek muskatérosokat fogadni, ide be fogadott is 40, száz forintot parancsolt volt ő nagysága, adassak fogarasi udvarbíróval, azt megadták neki, de azok fizetést kívánnak, százra nem tölthetne, csak pénz volna, urunknak noha irtam, de az késő, nagyságod parancsoljon honnét adassak, muskatérokot osztatok közikben, és ha ki kell menniek talán meg is kellene ruházni. Vigyázatban leszek, ha mit értek, értésére adom nagyságodnak. Az tatárok ugyan künn vannak, ma is vém Máté vajda levelét. Jó egészséggel áldja meg Isten nagyságodat. Alba 21 Juli. Anno 1645.

Nagyságodnak alázatos szolgája, fia szolgál mig él.

Rákóczy György m. p.

Külsőim : Illustrissimae Principissae Dominae Dominae Susannae Lorántffy . . . etc.

(Eredeti II. Rákóczy Gy. saját keze a m. k. kamarai levéltárban.)

CLXXXVII.

A nagyságod bücsületes levelét Begzáde Mehemet csausz jóakaróm megadván, mind reménytelenül és szomoruan kellett látnom és olvasnom, csudálkozván is mind az nagyságod az előtt sokszor nekem irt levelére s mind penig főkövetem nemzetes Serédi István által nekem tött ajánlására nézve. Juthat nagyságodnak jól eszébe eleitől fogva én hatalmas császárukéntől kettőt kívántam: elsőt az Kassához tartozó vármegyékben való megoltalmazását, másikat, hogy az kik a német király alatt maradnak is, azoknak is szegényeknek szolgálhassak lelki testi szabadságoknak helyére állatá-

sában s valamit hatalmas császárunknak s nagyságtoknak ígérttem, mindenkor az végre ígérttem, kibem bizonyság lehet az mennyet földet teremtő Isten, s követemnek is beadott írási s kívánsági. Az mely 40.000 tallért mi ő hatalmasságának indulásunk előtt adtunk is, tudja azt a fényes porta azért adtuk, hogy a mi szegény megbántódott és a német igája alatt nyomorgó nemzetünknek szolgálhassak s meg volt az ő hatalmasságától nekem engedve. Ugyis vettem vala nagyságodnak az elmúlt esztendőben Karácson előtt a mi számlálásunk szerént irt levelét, hogy hatalmas császárunk mindenekről az én kívánságom szerént jó választ adott s az szerént lesznek, csak ő hatalmasságának küldjem be az ajándékot; kit én megcselekedvén, az elmúlt holnapban követem is Serédi István az egész divánban proponálván kívánságomat, az egész diván igaznak méltónak találta lenni, s im csak ezelőtt húsz nappal költ levelét vévén követemnek, nagy hatalmas szavára írja, az fényes porta nekem határt nem akar szabni, hogy az én szegény nemzetemnek, kik az német igája alatt vannak s ezután is alatta fognának maradni, szolgálhatnék; kiktől sokszor megtaláltatván s vévén is eszembe, hogy ő hatalmasságának kegyelmességéhez édesíthetem őket, az jó alkalmatossággal élnem kellett. Immár sok vármegyék, urak, főrendek az én intésem után, hatalmas császárunk kegyelmességéhez folyamodván ítélje meg nagyságod bölcsen, elüznöm és az ő hatalmassága köntösétől elidegenítenem illendő és hasznos-e? Én hat holnapig tractálám az békeséget az némettel s csak azt kívánom vala, az Kassához tartozó vármegyéket, végre 8 vármegyét engedjen Erdélyhez örökösen. De nem akara engedni s a kételenség vitt reá, hogy eleiben menjek. Én most is csak azt kívánám, adna levelet róla, mint szintén János király idejében adtak volt, hogy a Kassához tartozó vármegyékhez közit nem tartja soha is, s az kik alatta maradnának is s azokat is, mind lelki testi szabadságokban meg fogja őket tartani, s az miben megbántotta is, helyére állatja. De mivel nem cselekedte, nem volt egyéb útam ennél, nem akarván azt várni, hogy ő mostani ellenségével megbékéljék, s azután nem csak az ... vármegyét, hanem Erdélyben is bejöhessen. Immár sok vármegyék hajolván intésemre, hatalmas császárunk

hűsége alá, micsoda számadásom lenne az fényes porta előtt, ha azokat elidegeniteném ő hatalmasságától s az németnek szántsándékkal torkában az veszedelembé hagynám.

Kérem azért nagyságodat jó szerencsés életeért s az nagy boldogságért, kit holta után kíván, megemlékezvén hatalmas császáruk s az fényes porta az én igaz tükéletes szolgálatomról, hűségemről, holott én most az német királynak sem királyságát s több birodalmát az Kassához tartozó vármegyéknél nem kívánom, ne akadékoztassam meg hatalmas császáruk s az fényes portának való hasznos szolgálataiban; az nagyságod s fényes porta sokszor tölt ígéretiben is ne fogyatkozzam meg, sőt inkább segítessen. Tudja a meny nyet földet teremptő Isten, senkivel ő hatalmassága kárával, ártalmával semmi végezésem nincsen s én soha is ő hatalmaságának s a fényes portájának vétetni nem akarok.

Mégis azért nagyságodat kérem, ne szomorítson meg nagyságod és a fényes porta ez jó szándékomban; higgye nagyságod nem fogja megtartani az német a békességet csak rövid idő alatt is; talám még én jövőendőben is nem haszontalanul szolgálhatok a fényes portának. Meghiggye nagyságod, az németnek e bizony hamarébb . . . a kényszeríteni az egymás között való békességre, ha én velem az fényes porta így kezd bánni. Nagyságod nekem mindenkor azt írta s intálta, soha a némettel különben meg nem békélik, hanem ha az Kassához tartozó vármegyét örökösen Erdélyhez adja Én most is csak azt kívánom; kiről mihentest levelet ad : én mindjárt kész leszek a fegyvert letenni. Adná ugyan az hét vármegyét életemig, mint szegény Bethlen Gábornak, de én arra is az nagyságod tanácsa nélkül nem mertem menni. Ha azért a fényes portának a leszen akaratja, hogy így is megbékéljem az némettel, én megeselekeszem, csakhogy én az 7 vármegyének bírásaért soha nem érkezhetem reá ő hatalmaságának s nagyságtoknak azt az ajándékot megadhatnom. Azért csak éjjel napal írja meg nagyságod, ha így megbékéljem az némettel, én megeselekeszem : de ha ezután az fényes portának a miatt kára lenne, mi okai ne legyünk. Én eddég is az némettel az fényes portához való hűségemért tusakodván, ha nagyságodnak is tetszik, könnyű bizony nekem az

némettel megbékéllenem. Elég szomorú az is, hogy az nagyságod írásához képest én azt is megírtam vala az svecusok generalisának, hogy bizvást elküldhetik követeket s nem is békéltet hatalmas császáruk meg az némettel; ki ellen mást kelletvén értésére adnom, elég keserves. Im megláthatja nagyságod az francziai követnek mit irt csak mostan is az sveciai generalis, követe bektüldése felől, meglátja rövid nap az fényes porta, Bécsből is kiűzik az német királt s országban is beteszi lábát az az fényes portától vet higye *(nincs több, a meglátja rövid nap stb. szüvaktól kezdve ki van törölve.)*

Kelet. Rima-Szombat jun. 18-án 1645.

Jegyzet. V. ö. Kemény János 423 és Kálnoki naplója Erd. Tört. Ad. IV. 144. l.

(Minutáról az Erd. Muz. egylet irattárából.)

CLXXXVIII.

Az mostani budai vezér Husszein passa levele.

Az szent Jézus hitén levő nagy uraknak méltóságosa.

Szerete(t)ből azt akarám nagyságodnak értésére adni, hogy Erdély országa az hatalmas és győzhetetlen császár országa mint egyéb országai. Ezelőtt ez megnevezett országban Boesokay és Bethlen Gábornak birodalmában levő Kas(s)a vára és ahoz tartozó vármegyékhez az német valamiképen elbirták volt; most az német császárral az békesség megvitattott, mindenik felől ahetnámék adattanak; mindenképen Kassa vára és ahoz tartozó vármegyék, az mint azelőtt Erdély országához volt és oda birattatott, az németnek ezután is meg nem engedtetik az hatalmas császártól, az német birodalmának és egy lépésre meg nem engedtetik az hatalmas császártól; ezelőtt egynehányszor levelünkkel értésekre adtuk. Effélét ezelőtt ide követséggel az mely kedves és meghitt emberetek Huszár Mátyásval beszéllettem és izentem vala, és ehhez való dolgokat jóakarómnak izentem vala. Először az mely levelet küldöttetek vala, abban azt írtátok, hogy Sárpatakra mentek és minden dologban egyet értvén és az mint jónak és illendőnek látjátok as szerint cselekesztetek, így írtatok; az alatt hadat gyűjtettek, és az szegénységen

ökröket és egyebeket is szedtenek effélét. Szemender várát az hatalmas császár ellen megszállván az hadak miatt ide az kik adót adtanak és az mely faluk adó adásra engedelme-
sek voltak, nem győzték, helyekből elfuttak és országot el-
hagyták. Eger és Hatvan, Nográd, Szolnok és Szécsán várak-
hoz tartozó négy avagy ötszáz falu elpusztult és elfuttak és
minden erejek elfogyott. Az egri és az budai vitézeknek já-
randó fizetéseknek vagyon száz jük aszparadán*) több héja
és káruk, fogyatkozások; és az zaimoknak és timár biróknak
is gabonabeli sok károk vannak. Az hatalmas császárnak
értésére lévén, ő hatalmassága ellen ne cselekedjete; az bé-
kesség megvayon az Ahet Namede, Kasa várával és ahoz tar-
tozó vármegyékkel megelégedjete, semmiképen az német
birodal-(om)-nak békét hagyjatok és meg ne háborgássátok;
ő hatalmas-(ág)-ától meg vayon hagyva. És az nagyságos
vezértől levélvel az fényes portai csavosok közül Bekzáde
Mehemet csavos rendeltetett. Effelől az jóakarótok felől és
az megnevezett dolog felől levelet irattunk, és az budai cs-
avosok közül Ali csavostól nagyságodnak küldöttük, hogy Szön-
doro várának békét hagyjatok. Az német birodalmában levő
Fülek várának városát megégették; az megnevezett vár
mellett Rima-Szombat nevű helbe mikor érkeztetek, az meg-
nevezett csavos nagyságodhoz érkezett mint jó akaromhoz,
az parancsolatot megadván, hogy az német birodalmának bé-
két hagyjatok, mert az hatalmas császárnak nincsen engedelme
arra. Az hatalmas császárnak nem engedvén, az megnevezett-
nek szavát nem fogadván és nem hívén, mindjárust helyetek-
ből elindulván Budun várához négy avagy öt milföldre levő
Szécsen várához, önnel Léva és Vü várhoz igenest indultatok,
úgy értettük. Ilyen illetlen dolgot előttetek levő parancsolók
nem cselekedtenek, az hatalmas császárhoz és fényes portá-
hoz szeretettel levők nem cselekedtenek. Eddig az ideig nagy-
ságon felől és szeretetnél és jóakaratnál egyéb nem találtatott,
most az hatalmas császár akaratja ellen nem láttatik illendő-
nek és jó akaratból való dolognak nem íteltik az mit cse-

*) Egy jük oszpóra = 1000 oszpóra. A-dán török rag itt a ma-
gyar-„nál“ helyett van.

lekesztek, nem illik az eszetekhez. Erre az dologra igen csudálkozunk. Budun tartománában levő minden fő-fő rendek, bekler és beklerbegler, zaimler*) és timárok az kik az hatalmas császár szolgálatjában voltak és az kik abban vénhedtenek meg és minden szolgáló rendek, agáler, mind egy helyre jöttek az nagyságod cselekedetén és az hatalmas parancsolatjának hogy engedelmes nem vagytok, azt illendőnek nem látják; az fényes portára voltaképen megirattatott. Jóakaróm! Erdelországa az hatalmas császárnak mint az egyéb országa olyan országa, az hatalmas császár jó szerencséje alatt az ország és az szegénység az országnak minden rendbeli lakosi mindenképen oltalmazás alatt legyenek, azt akarjuk. Istenben elnyugodt szultán Szulejmán idejétől fogva eddig az ideig előttetek az kik voltak, az fényes portához szeretetet bizonyítottak meg; mindenik az hatalmas császár jó szerencséiben fejeket, életeket nem szánták, az császár kívánsága szerint minden dologban kívánság szerint viselték magokat. Az hatalmas császárunknak minden dolgok értésére adatnak, az előttetek valók az miképen magokat viselték és jóakarattal voltak, nagyságod és az szerint cselekedjék; az hatalmas császár ellen való dologtól megoltalmazzatok magotokat, az császár ellen való dologtól megtartóztatassa nagyságod magát. Az nagyságod mostani indulatja miatt az szegénységnek elpusztulása és elfutása, ide tartozó faluknak elfutása és pusztulása és ez képen az fizetett népnek fogyatkozását ne akarjátok és ne is engedjétek. Szeretet... iratott levelünk valamely helben találja nagyságodat, az hatalmas parancsolat szerint megindulván Kasa és ahoz tartozó vármegyék felé indulván, és az miképen meg vagyok engedve, az szerént cselekedjétek, az ellen ne cselekedjétek. Ezek felett az emberek-től Szentpálitól mindeneket izentünk. Tartsa Isten nagyságodat. Költ Budán Csumaziel (*evvel* vagy *akhir* kimaradt) havának elein Anno 1055 (=1645 Junius 25-dikétől számítandó 10 nap alatt.)

(Egykorú mint látszik, török kéz által készült fordításról, az erdélyi Muzeum egylet irattárából.)

*) A-ler török többes képzővel bégek, zaimok helyett begler, zaimler iratott.

Ugyanezen levélnek egy más fordítását is érdekesnek tartjuk közölni : minthogy az variánsokat tartalmaz, s a levél nagy fontossága.

Az sz. Jézus hitin levő nagy uraknak méltóságosa !

Szeretetből azt akarom nagyságodnak értésére adni, hogy Erdélyországa az hatalmas és győzhetetlen császár országa mint egyéb országi. Ez előtt a megnevezett országban Boescai és Bethlen Gábornak birodalmában levő Kassa vára (t) és ahoz tartozó vármegyék-(et) német valamiképen elbirta volt : most a német császárral a békesség megújíttatott, mindenik felől adhnámék adattattanak. Mindenképen Kassa vára és ahoz tartozó vármegyék az mint ezelőtt Erdélyországhoz volt és oda biratott, az németnek ezután is meg nem engedtetik az hatalmas császártól. Az német birodalmának is egy lépésnyi meg nem engedtetik az hatalmas császártól : ezelőtt egynéhányszor levelünkkel értéstekre adtuk. És először a mely levelet küldöttetek vala, abban azt írtátok, hogy az mint jónak és illendőnek látjátok az szerént cselekesztek, így írtátok. Ez alatt hadat gyűjtöttetek és Szenderő várát az hatalmas császár ellen megszállván, az ellen cselekedtetek. Az bekesség az némettel megvagyon és az athnáme is megadattott : az német birodalmának azért, hogy békét hagyjatok és meg ne háborgassátok, ő hatalmasságától meg vagyon parancsolva, és az nagyságos vezértől levéllel az fényes portai csauszok közül Bekzáde Mehmet csausz rendeltetett. Effelől az jóakarótok felől is az megnevelt dolog felől levelet írtunk és az budai csauszok közzül Ali csausztól nagyságódnak küldöttük, hogy Szenderő váronak békét hagyjatok. Az német birodalmában levő Fülel várának városát megégettétek s az megnevezett vár mellett Rima-Szombat nevű helyben mikor érkeztetek, az megnevezett csausz nagyságodhoz érkezett, mint jóakarómhoz. Az parancsolatot megadván, hogy az német birodalmának békét hagyjatok, mert hatalmas császárnak nincsen engedelme arra : az hatalmas császárnak nem engedvén, az megnevezettnek szavát nem fogadván és nem hívén, mindjárást helyetektől elindulván Buda várához

négy vagy öt mélyföldön levő Szécsen várához, onnét Léva és Ujvárhoz egyenest indultatok; úgy értettük. Ilyen illetlen dolgot előttetek lovók nem cselekedtek; az hatalmas császárhoz és a fényes portához szeretettel levők nem cselekedtenek. Eddig az ideig nagyságod felől is szeretetnél és jóakarattól egyéb nem találtatok: most az hatalmas császár akaratja ellen nem láttatik illendőnek és jóakarattól való dolognak nem ítéltetik; az mit cselekesztek nem illik az eszesekhez, ezen a dolgon igen csudálkozunk. Budán és az tartományban levő minden főfő rendek bekler, és beglerbegler, zaimler és timárok, az kik az hatalmas császár szolgálatjában voltak és az kik abban vénhedtenek meg és minden szolgáló rendek, agaler, mind egy helyre jöttek, az nagyságod cselekedetén és az hatalmas császár parancsolatjának hogy engedelmesek nem vagytok, azt illendőnek nem látják: az fényes portára voltaképen megirattatott. Jó akarom! Erdély országa az hatalmas császárnak mint egyéb országa olyan országa. Az hatalmas császár jó szerencséje alatt az ország és az szegénység, országnak minden rendbeli lakosi mindenképen oltalmazás alatt legyenek: azt akarjuk. Istenben elnyugodt Szulimán idejétől fogva eddig az ideig előttetek az kik voltak, az fényes portához szeretetet bizonyítottak mindenik, az hatalmas császárunk jó szerencséjében fejeket, életeket nem szánták, az császár kívánsága szerént minden dolgokban kívánság szerént viselték magokat. Az hatalmas császárnak minden dolgok értékére adatnak; az előttetek valók az miképen magokat viselték és jóakarattal voltak, nagyságod is az szerént cselekedjék; az hatalmas császár ellen való dologtól megoltalmazzatok magatokat. Az császár ellen való dologtól megtartóztassa magát nagyságod. Szeretettel írott levelünk valamely helyben találja nagyságodat, az hatalmas parancsolat szerént megindulván Erdély felé visszaforduljatok és az miképen meg vagyon parancsolva, az ellen ne cselekedjete. Emberetektől Sz. Pálitól mindeneket izenttünk. Tartsa Isten nagyságodat etc. Költ Budán Csumaziel havának elein 1055 esztendőben. (1645. jun. 25.—jul. 4.)

Egykorú fordításról az Erd. Muz. egyesület irattárából.

CLXXXIX.

Az szent Jésus hűtin nagy levő uraknak méltóságosa!

Szeretetből nagyságodnak azt akarám értésére adni, hogy jóakaróm most énnékem Bekzáde Mehemet csavostól az mely levelet küldöttetek, valamiket benne irtatok, de mindeneket megértettünk. Elsőben az hatalmas és győzhetetlen császáruunktól két kívánságunk vagyon: egyik Kasához tartozó hét vármegye, egyik pedig hűtünkön levő szegénységnek oltalmazása, így irtátok. Ezelőtt az leveletekben Kasa vára és hét vármegyén kül nem irtatok, ahoz képest innét az mely leveleket küldöttünk, azokban nem irattanak; csak ezelőtt az mely kívánságtok volt, az szerint Kasához tartozó hét vármegyét az mint ezelőtt Erdélhez birták, nagyságod is hogy az szerint birja: az hatalmas császártól megengedtetett; azonkül nimet országot egy lépésre hogy meg ne bántsátok parancsolat küldetett. Ha kelletik, az hét vármegyét haddal megoltalmazzuk, az szerint parancsolat küldetett vala. Az nimetnek az mely követe itt vala, annak es az szerint meg volt mondva; — az ahét-náme és ez szerint küldetett. Így levén, nagyságodnak ez illik, hogy az ahét-náme szerint az mint ezelőtt az végezéstek volt, az hét vármegyének birodalmában legyen nagyságod; az nimet birodalmát egy lépésneg es meg ne bántódjék és az hatalmas poroncsolat ellen ne cselekedjete. Egyet irtatok, hogy ha azokkal az hét vármegyével meg kell elégedni, az mely adót és ajándékokat fogadtatok, fel nem éri. Ezelőtt való végezéstek ellen mntatjátok! Csudálkozunk, ha fel nem éri. Ezelőtt miért fogadtatok, nagyságodat senki sem erőltette, nagyságod maga fogadta. Ez felett először igen meg kellene gondolni, azután más képen találni, mert az császárok előtt az mit felfogadnak másképen találtatni igen nagy véték és igen nagy szégyen. Efféle dolog (felől) ő hatalmassága előtt nem mernék emlékezetet tenni. Ezenkül az esvetek (is véték?) dolgát irtátok. Ennek az okát nem érthettük meg. Nagyságod az hatalmas császár hűve levén és ő hatalmassa-(ga) által Erdelben poroncsoló levén, ő hatalmasságától nem értvén, elmenvén és más

császárnak generálisával szembe lévén és dolgot indítván, nem valamiképen vagy-on-e? Ha az fényes portához jó akaratjokat akarják mutatni, valamig az franczia császár az fényes portát meg nem találja, és az fényes portához szeretetet nem mutat: addig semmiképen vele szembe lététek és az hadatok az hadaival öszvemenése semmiképen meg nem engedtetik. Ha Erdelországának oltalmazására azoktól segítséget kívántok, az es nem illendő dolog. Legyen hála az úr Istennek ő szent felséginek, az hatalmas és győzhetetlen császárunknak az hadra mi szüksége vagy-on, hogy az maga birodalmának oltalmazására másoktól segítséget kívánna és hadat? Erdelországában levő öreg emberek és az kik dolgokat láttanak és törvénytudók nem tudják-e, hogy ezelőtt az hatalmas császároknak egynehányféle hada lévén, mégcs enkerus (?) felé hadakozni hadat küldésben meg nem fogyatoztak. Most pedig kész hadunk lévén, az maga országát oltalmazni neheztelik-e? Ezeket mért nem gondolják meg az törvintudóitok, az ilyen dolgaitokat illendőnek ítélik-e? Jóakarom! ez az én tanácsadásom levelünk hozzátok szeretetből iratott, elküldetett; nyelvel is az követeknek beszélgettünk: szeretettel vegyétek tanácsunkot. Az hatalmas császár akarhatja ellen ne cselekedjete és ezelőtt való ígéretetek és fogadástok ellen való dolgot ne cselekedjete, az mint meg vagy-on parancsolva. Onnét az náméra válasz jöveteléig az hét vármegyének birodalmában legyetek és oltalmazásában legyetek és ott üljete, elébb ne menjete. Ha az úr Isten ő szent felsége megengedi, az tanácsadásomnak mindenképen hasznát látjátok; mindenképen jól meggondoljátok, az hatalmas császár akarhatja ellen ne cselekedjete és az ellen igen oltalmazátok magatokat. Erre az levelemre hamar választ adjatok és ide küldjete. Ezek után Isten tartsa meg nagyságodat. Iratott Csumázielnek (*evvel* vagy *akħir* kimaradt) utolján Anno 1055 (=1645. Julius 14-dikétől számítandó 9–10 nap alatt) költ az portán.

U. i. Jó akarom! ha kellek az nimettel megbékélni, könnyü azt mondottátok. Immár jóakarom mű nagyságodat az hatalmas császáru(n)-k akaratjából helheztetett bizonyos hüve, és mű nagyságodat hatalmas császárunknak Erdelben

igaz hüvinek tudjuk ; valamig az hatalmas császár akaratja nem lészen, senkivel összeveszésit se békélésit meg nem engedjük, úgy értsetek. Ha az úr Isten ő szent felsége megengedi, az tanácsunkkal éltek megüsmeritek mindenképen való hasznát, abban ne kételkedjete. Igaz !

(Egykorú, mint látszik, török kéz által készült fordításról, az erdélyi Muzeum-egylet irattárából.)

Ugyan-e levélnek egy más egykoru, s variánsaiért érdekes fordítása.

Portai vezér Mehmed passa levele.

Tekéntetes jóakarónk! Begzáde Mehmed csauszal küldött leveletekben valamit irtatok, mindeneket megértettünk. Először, hogy az mi hatalmas győzhetetlen császárunktól két kívánság volna : egyik Kassa városához tartozó hét vármegye ; másik magatok nemzetével az szegénységnek ótalmazása. Az előtt jött leveletekben Kassán és az hét vármegyén kívül semmit nem irtatok, chez képest részünkről küldött levelünkben is ezek felől nem emlékeztünk. Első kívánságtok szerint, hogy Kassához tartozó hét vármegyét, melyet annakelőtte is Erdelhez birván, hatalmas császárunk segítsége jelen legyen ; ennél egyéb és több nem volt : hogy pedig a német birodalmába egy lábnyomnira avagy lépésnire ki ne lépjete, arról császári levél küldetett. Értelmében ha szükségesképen kívántatnék, hadakkal is az hét vármegyét megoltalmazni bizonyos az származott parancsolat szerint : az itt levő német követnek is az szerint mondatott meg, hatalmas császárunk részéről küldött levélben is a szerint iratott meg.

Igy lévén az dolog, annak az császári levélnek válasza miglen az fényes portára nem érkezik, kötéstek és fogadástok szerint az hét vármegyében benn legyetek ; az német földére egy láb-nyomnira ki ne menjete, hatalmas császárunk akaratja ellen semmit ne cselekedjete. Azt is irtatok, hogy ha csak az hét vármegye lészen, az kötés szerint való adó ki nem telik : az előbbi fogadástokon kívül hagyván orcázatokat elfordítottátok. Csuda dolog, ha ki nem telik, miért ígértétek az előtt ? senki titeket nem erőltetett, sem nem szorgalmaztatott, magatok jóakarátja szerint ígértétek és fogadtátok ;

efféle dolgot jó eleve meg kellett volna gondolni, mert ha hejábanosan avagy külömben lészen, szégyen hatalmas császárunk méltóságos személye előtt egyszer elvégezett, meglett dolognak, avagy beszédnek megváltozása ha lészen. Véték és szégyen, hogy hatalmas császárunk előtt ujonnan azon állapotot megemlitsünk, nem lehetséges. Az svécusoknak állapotjokat is tudósítottátok, de voltaképen meg nem irván, okának végére nem mehettünk. Kiváltképen ti, hatalmas császárunknak fényes creaturája és Erdelnek tekintetes fejedelme lévén, hatalmas császárunktól is el nem távozván, más császár szerdárjával, generalisával szemben lenni és közöszölni avagy nem csuda dolog-e? Ha az fényes portával jóakaratan akarnak élni és az francia császár részéről az fényes portához engedelmességgel lenni és arról az részről jó akaratot mutatni: ezekre képest, hogy velek szemben legyetek és hogy hadaikkal megegyesedjenek, arra egy átaljában engedelem és akarat nincsen. Ha pedig Erdelországa oltalmazására azoktól kértek segítséget, az sem illendő dolog. Istennek hála! hatalmas császárunknak ennekelőtte sokféle lévén hadakozása, mégis Németországra elegendő hadat küldvén, meg nem fogyatkozván, meg nem bánta. Hatalmas császárunknak mi szüksége vagyon az hadakra, hogy az maga birodalma oltalmára másoktól kérne hadat, Erdelországban megért elméjü vének nem tudják-e? Most pedig kész elégséges hadai jelen lévén maga birodalmát, országát oltalmazni szánja-e? Mindezeket miért nem gondoljátok meg, az magatok birodalmában megörögzött, megvénült, látott-hallott emberitek is efféle dolgaitokat javallják-e? Azért kedves jóakarónk, ezen intő levelünket jóakaratan szerént irattuk és oda küldöttük; követeknek is voltaképen megbeszéllettük; az jóakaratan kívánsága szerint intésünket vegyéték és kedveljétek, hatalmas császárunk akaratja ellen ne cselekedjete; az kötés és fogadás kívül ne hagyjate; miglen az császári levélre válasz nem jön, mindaddig az hét vármegyének birásában lévén, kiljebb avagy elébb ne lépjete. Isten engedelmeiből intésünknek tapasztaló hasznát látjátok, minden dolognak részeit jól és szépen meggondolván hatalmas császárunk akaratján kívül hogy ne hagyjate, magatokat igen megójjate; ezen

levelünkre való választ megirván hamarsággal megküldjétek. Tekintetes jóakarónk, azt is irtátok, hogy az némettel könnyű megbékélnetek! — Mi titeket hatalmas császáruk hívének és Erdély országának fejedelmének esmerünk, és tudunk lenni, hogy valakivel veszekedjétek, békéljétek ő hatalmasága akaratja kívül arra engedelem nincsen. Intésünket megfogadván sokféle hasznos dolgokat tapasztaltok. Köszönetünk legyen veletek! Iratott Konstantinopolban Csemázilaher havának elein, ezerötvenöt esztendőben (= 1645 Julius 25.—Aug. 3. közt)

(Egykorú fordításról az Erd. Muz. egylet irattárából.)

CXC.

Az Ur isten sat.

Mind türhetü egészségünk s állapotunk felőljönál egyebet most is nem irhatunk. Az felső országokból is jó hireink vannak, s az miud itt az svédek közt az hire van Kinicsmarknak (Königsmark) is 3 hét, legfellebb 4 hét alatt el kell érkezni, vagyon is szüksége az generalnak reá, mert Birin alatt kiváltképen gyalogjából nem kevés kárt vallott s naponkint is vall, s alig ha még egy holnap alatt is kézben lehet Birint. Mard (?) várában s városában ugyan csak derekas emberek vannak. Felöletek ritkán kezdünk híreket hallani s leveleket is venni, immár 21 napja mulék, hogy költ levelet nem láttuk, bár serényebb volna az írásban, ugy is érthetnénk felöletek. *Itt mi az békességet ugy anyira erőven viseljük emberi mód szerint szolván végben megjen, s innét is 8 nap alatt vissza fogunk indulni;* kiről csak harmad nap alatt is bizonyosabbat irhatunk; vigyázatban légy jobban minden felé, s mindenekről tudosits gyakorta. *Mi az bányavárosokra megyünk alá, ha az jó ur Istennek az leszen akaratja meg legyen az békeség, az magyar országi vármegyéket az liptóságon bocsátjuk alá, az erdélyi vármegyéket az végházakra, az hajduságot is arra, az székeységet magunkkal fogjuk vinni, az mi ítéltecskénk szerint oly móddal s igazsággal viszem véghez az békességet, megköszönheti az egész magyar nemzet.*

Nyavalyás Forgács Zsigmond uram ma egy hete hogy Duklás urammal az generalhoz ment vala, ugyan megbetegedvén, — ez elmúlt éjel 9 órakor 4 napig való fekvése után meghala. Vannak vélekedések mely miatt halt volna meg, de mi pestisnek tulajdonitjuk, isten irgalmazott szegénynek s ne vegyen számot arról mint töltötte be nekünk tartozó kötelességét? — Im Serédi uramnak is irtunk, melyet küldj meg, minél hamarébb. Birint vagy meg kell venni az generalnak, avagy el kell hagyni 12 nap alatt, az már deliberatum, elfogyott már is az lőesések, éhel hal az lovak, bizon eddig is ott meg nem állhatta volna, ha mi mellette nem löttünk volna, az gallusoknak most igen jól succedal minden állapotjuk. Nem keveset busulunk hogy ritkán vesszük leveledet. 14 die julitól költ leveledet mi cz mai napig nem láttuk, *mi az békességet (m n) ez héten végben viszzük, va'amint kívánatuk. 14 die praesentis meg is indultunk alá felé Isten áldásából. Serédi uramnak ezt éjjel napgal add értésére. megparancsolván az vezérnek, se másoknak semmit ne ígérjen, az atnamet is eltávoztassa, hogy hozzon csak keredcekkir (igy sdpdegddssg) megmondhatja gisvást (talán bizvást) az vezérnek, hogy német császárral megbékéltünk, alig hiszzük keránságuk szerint bocsássák követeket kedves válaszzsal már vissza, magunknak is kárt tőnek, minket is megakadekoznak az előmenetlben s az svedket is elidegenítették magunktól, uti leveleket sem nyerheténk bemenő követünknek, az budai vezértől. Ezeket mind megird ő kegyelmének, mondja meg az fővezérnek, teljes tehetségével, okoskodásával azon legyen ő kegyelme atnamet se egyebet semmit is ne hozzon, nekünk nincs szükségünk rá, nem adák s küldék akkor az hamisak mikor ígérték.* “)

Minket mindenekről hova hamarább tudosits. Adja isten hallhassuuk szerencsés híreket felöltek, s az mikor az jó Istennek tetszik, láthassuuk szerencsés órában benneteket Amen. Datum in castris Moraviae, ad flumen Dina Lampersroff die 6. Augusti anno 1645.

R. György, m. p.

(Eredeti I. Rákoczi s. k. a m. k. kamarai lev. tárban.)

*) A dült betűkkel szedettek rejtelmesek.

CXCI.

Az ur isten s a t.

Mi most is isten áldásából türhető egészséggel birunk. Havunk csak nem minden nap szaporodik, ha esővel fog el-
menni kár uélkül az nagy havak miatt nem fogunk országul
lenni, vagyon azért az uristennek módja elosztathatja ezeket
is kár nélkül.

Maurer Mihály uramtól megértvén az vezér izenetét, im
mi visszabocsátottuk házához, mivel minket úgy tudosit, nem
szükség az ő bemenetele s nem is parancsolta volna az vezér,
mivel azér az vezér derekasabban és öt ezer aranynak bekül-
désiről izent szóval (mivel nekünk az vezér erről levelében
egy szóval sem ír) az tetszik vala Maurer uramtól, hogy ma-
gunk mind hatalmas császárnak, az vezérnek is irnánk felöle,
és könyörögenék, ne bántana azzal, sőt még az tanács urak is
irnának mint egy ország nevével ilyen képen, de nekünk ez
nem tetszenék, első mert nekünk sem irtak felöle, 2., el kellene
azt nekünk távoztatnunk, nem hogy levél által inditanánk er-
ről disputatiót, de még szóval is az menyiben lehet távoztatni
kell, kiről az szegény Kassai uram tetszése gyakran jut eszünk-
ben. 3-dik, ha mi most irnánk, ottan mindent megpróbáltunk
volna, s nem lenne mivel kellene császárt megtanálnunk; 4-dik,
az irás is bajos császárnak, az ki hirtelen ember lévén, csak
egy szón is megháborodhatnék. 5-tödik, mi így értjük, hogy
azt az vezér szorgalmazza inkább Zöldfikárral, kivel császár
előtt magokat kedvesithetnék, azért sem tetszenek nekünk az
írás sem császárnak s vezérnek, hanem mi így gondolkodnánk,
hivatnád magadhoz az tanácsurakat, kik ott hozzád közel
vannak, Rédei uramat is, Sulyok, Cseffei uramékat is s Kemény
János uram is ott lévén consultalkodnátok ti is róla, s ha ő
kegyelmeknek tetszenék, irnának az tanács rendén levő urak,
s azon kívül is mint százságról, székelységről bizonyos sze-
mélyek, s igaz hazafiai s nekünk is hiveink volnának, Serédi
uramnak egy oly levelet, kit mutathatna meg az vezérnek is
ha kívántatnék melyben intenék, s ott ugyan parancsolnák ő
kegyelmének, magát úgy viselje ő kegyelme, az országnak

kárt ne tegyen, emlékeztetnék sőt arra is, nem hogy mi ígérhetnénk azt meg, de az tanács és az országnak első fő rendei is közönséges országgyűlési nélkül meg nem cselekedhetnék, mert az adót az egész ország adja, az egész ország lakosinak engedtetett az meg, könyörögjön mind császárnál, vezérnél; azzal őket ne terheljék, régi szabadságokban tartassanak az szultan Suliman athnaméja szerint, megláthatod mint irtunk mi is Serédi uramnak, s ebből is vehettek informatiot, s Maurer uramtól is szóval bőven izentünk ezen dologról. Az Serédi uramnak irt levelet az tanácsurak s azon kívül is az főrendekből s király bírák . . . meg bizonyos személyét, az levelet meg kellene írni, császárra s az vezérre nézve illendő alázatossággal lenne, de Serédi uramra nézve keménykén lenne, ki mellett Serédi uram is lehetne bátrabb, s nekünk se tulajdoníthatná az császár és vezér, hogy be nem küldjük, mi fog azért tetszeni lássátok; az ur isten vezéreljen minden jóra benneteket.

Az ezüst mű ha elkészült, az mint már arról parancsoltunk, jó módjával küld be, s tudositván jó idején Serédi uramat róla, hogy megindítottad s viszik.

Az mely levelét mi Serédi uramnak irtunk, azt addig be ne küld, valamig már az tanács urakkal nem concludaltal, azzal együtt küld aztán azt is be, de ne késsetek azért vele.

Vigyázásban jobban legyen; palatinus most igen készíti ellentünk az Pukhara hadát, az gyalognak is lovakat szerzett, nagy vigyázásban leszünk, hadaink előtt jövő kapitánoknak is serio parancsoltunk jó vigyázásban legyenek s ha náloknál nagyobb erő jőne reájok, tisztességesen ne confuse erre nyomkodjanak, mi is most akarunk 1000 gyalogot melléjük küldeni.

Az mely gyalogokat az udvari seregből házakhoz bocsátottunk volt, sem az katonák még sem jövőnek ki, életekre, fejekre parancsold mindjárt jöjjenek. Az universitást is szorgalmaztasd, tartsák minden órán készen gyalogokat az mig szükséges leszen legyen, mint ha minden nap indulniok kellene.

Toldalagi s Nemes felől is parancsoltunk vala, arról sem írái semmit is.

Az kőlozsváriaknak, marosvásárhelyieknek, enyedieknek, deésieknek, belényesieknek, Hunyadra, Egeresre, Almásra, Illyefalvára, Szent-Györgyre, Kézdi Vásárhelyre s Udvarhelyre is parancsolj, gyalogokat tartsák minden órában készen.

Palatitstól irt levelünkre sem tön semmi választ.

Az mint Maurer uram mondja, mind császár s az vezér is, mi atlmaméval tartsák az levelet, kinek mását császárnak bevitte Serédi uram, de erre két képen felelhetünk meg, első hatalmas császároknak ha csak szájokból kieresztett szó is szent s állandó, annál inkább írásoknak annak kell lenni; másik ratio athname volt, az sultan Sulimanó, s tiz ezer arany vagyon abban is, és az mostani levél is azt erősíti, s azt állítja helyben attname is, mert hatalmas császárok nevei s pecséte rajta vagyon, állandóknak kell annak lenni. Ha isten Kemény János uramat kihozza, s ő kegyelme kurtanokat, tatárokat hozna, küldene ki, hadd menne el az hire, Sebesi Péter ha kiérkezik, éjjel nappal siessen jönni hozzánk, azon kívül is, ha az portáról levelünk érkezik, ott meg ne késleld, külön küldjed. Adja isten minden jót hallhassunk felőletek. Datum Zboró, die 9 februarii anno 1645.

R. György.

a te jódra vigyázó édes atyád.

Kivül: 17 die februarii Albae 1645 Tegzes Péter ebéd felett.

Külczim: Illustrissimo Principi Georgio Rákóczy sat.

(Eredeti I. Rákoczy György saját kezeirása a m. k. kamara levéltárában.)

CXCII.

Budai vezér Musztafa pasa levele.

Az Messias vallásán való uraknak tekintetes fejedelme, jóakarát szerint jelentjük, hogy mostanság meghitt embercietek közül Veres István hivetek kezével szeretettel való leveletek megadatván, megfordittatván, értelmében valamit irtatok, értesünkre vagyon, szóval is valamit izentetek, azokat is megbeszélvén megértettük, azon dolgokra szóval izentünk, hitelt adván mindazoknak, az mi hozzátok való jóakarátunk erős és

tökéletes, hogy az szegénység htms győzhetetlen császárunk boldog idejében csendes békességes nyugalomban legyen abban buzgalmatoskodunk. Isten bizonyságunk az mi jóra való igyekezetünk jóakaróinknak hasznokra vagyon; megnevezett emberetek hozzátok érkezvén izent dolgaitokat megbeszélvén, hozzátok való jóakarátunkat meg fogjátok tapasztalni. Erdély országa htms császárunk kedves birodalmi közül lévén, az apátok Rákóczy fejedelem is ő hatalmassága szeme füle lévén, az két részről való szegénység is mind htms császárunk adófizetői, hogy birodalmatokban és országotokban valami támadás indított, nem mi hírünkkel s akarátunkkal lőtt, mert az mi időnkben sem tekintetes személyeknek busulást sem az szegénységnek megbántódást nem akarunk szerezni, sőt a kik affélék volnának is meg akarjuk büntetni. Áldásunk legyen veletek. Iratott Budán etc.

(Intézve ifju Rákocny Györgyhöz mint Erdély kormányzójához. Kelet 1645 aug. sept. közt. Hivat. ford. az E. Muz. Egyl. iratt.)

OXCIH.

Mehemet pasa portai fővezér levele.

Az Messiás vallásán való uraknak tekintetes fejedelem.

Mostanság az fanyes portára küldött Serédi István nevű követetekkel 1054. esztendőre (1644. márcz. 10.—1645. jan. 29.) erdélyi adó tizezer arany adót beküldöttétek, mégérkezvén császári fényes tárházba beszolgáltattatott, erre nézve ő htmga részéről nektek, két öltöző császári köntös császári levéllel együtt mutferrika Huszain agával hozzátok beérkezvén eleibe menvén becsülettel elvegyétek és viseljétek, az országnak gondviselésében, az szegénységnek oltalmazásában szorgalmatoskodjatok, tökéletes hűségtek szerint, htms győzhetetlen császárunk parancsolatja, hogy az ötvenöt (*helyesen 5*) ezer arany erdélyi adót ez Kassához való vármegyéktől fogadástok szerint, az huszczer tallért az ajándékkal együtt igen hamarság követetek által az fényes portára beküldjétek; az alázatosságot és az szolgálatot megbizonyítsátok, hogy mi is ő htmga előtt felületek való jó emlékezetben fogyatkozást ne

tegyünk, szükséges dolgaitokban szorgalmatoskodunk; az németnek követi itt lévén ellenetek és az hét vármegye ellen mint szorgalmatoskodott, beszédének helyt nem adtunk, részetekre minémő jóakarattal legyünk főkövetetek és kapitihátok leveléből megértitek, visszament követetek beszédéből meghalljátok. Azért valameddig ti hitlms győzhetetlen császáruk hűségében állandók lesztek, és az fényes portára küldendő adókat bekülditek, erről a részről jónál, jóakarathál egyebet nem tapasztaltok. Az itt levő követeteknek böcsületi helyben volt, kinck császári kglms engedelmemből az hazamenetelre szabadság adatott, az jövendő követet is ne tartoztassátok egy elébb hova hamarabb utra bocsátván ide küldjétek. Áldásunk legyen veletek. Iratott Konstanczinápolyban Szavan havának 17-ik napján 1055. esztendőben Mohamet születése után (1645. oct. 11.)

(Hiv. ford. ez erd. muz. egyt. iratt.)

CXCIV.

Tekintetes és ngos vezér jóakaró atyánkfia stb.

Ngdhoz bocsátott főember követünk megérkezvén, hogy a mi tekintetünkért böcsülettel látta és a szerint vissza is bocsátotta, nagy atyafiságos szeretettel vöttük, örömmel is értettük egészséges boldog állapotját, kívánván hogy hatalmas császáruk szolgálatára napjai Isten sokasítsa és szerencsáját nevelje; szóval való izenetit és levélbeli irását is ngdnak megértettük.

A mi illeti a hódoltságon levő szegénységnek állapotját, az igazságnak kívánsága szerint mindkét részről a szegénységet oltalmazni tartozunk. Hogy sanecokat felyebb ne vennék arról való parancsolat ngdtól ígértetett, kiért Istentől áldás adatik és ígérete szerint kívántatik, hogy ngod ezen emberünk által méltóságos levelet küldje kezünkbe, melyet a szegénység előtt elolvastatván és köztök e nagy jó gondviselést meghirdettetné. Ngod szorgalmatos vigyázása htlm császáruk füleiben is dicséretesen el fog jutni, a megfélemlt és elbujdosott község is haza fog telepedni és a faluk megépülni.

Követünk jelenti, hogy tanúsága nem levén, arról bizonyos végezés nem lehetett, miképen az elbujdosott szegénység lakóhelyekre visszaküldtessék. Tudására adjuk ennekokáért ngodnak, hogy méltó dolognak láttatván lenni ez is, csak a török vitézek részéről is adattassanak vissza az elfutott emberek, birodalmuk alatt levő minden helyekről mi is azont cselekedni készek vagyunk.

Valamely faluk a mielőttünk való fejedelmeknek idejekben is a németnek e birodalomból való kiűzésétől fogva hódoltanak, ezután is behódoljanak, csak sanczok feljebb ne vettessék.

A pusztá falu helyek is azon szerint birattassanak mind török és magyar uraktól, valamint ennekelőtte való időben volt.

A hajdu városok közül melyik felől lehessen a panasz, meg nem neveztetett sem ngod levelében, sem pedig izenetében, csak tudhassuk azoknak nevöket, azt is mindjárt jó igazításba vesszük. És hogy mindenekben ez igazság kiszolgáltatassék, a régi szép egyesség megtartassék és a hol valami fogyatkozás esett volna helyben állattassék, mindenképen azon igyekezzünk.

A hét vármegyéről való dologról portai fővezért ő ngát voltaképen tudósítottuk, mi htlmas győzhetetlen császáruknak igaz hűséges szolgálatjában akarunk mindenkor találtatni és ő htlmasságának császári kegyelmet, a fővezérnek is ő ngának jóakarátját várjuk fejűnkre mindenekben. Ngodnak pedig jóakarója és igaz atyafia maradunk etc.

(Kelet 1646 eleje.)

(Minuta az erdélyi Muzeum egylet birtokában.)

XCV.

Serenissime Princeps.

Nobilis ac generosus Dominus Stefanus Szalancsi de Szent Thamas Consiliarius vester, et ad Portam Ottomanicam Legatus literas Serentis vrae datas Albæ Juliae 1-mo Novbris ad nos perferri curavit, cum certis de valetudine sua nuntiis,

quorum utrumque maxima nos laetitiae voluptate perfudit pro nostro singulari erga illam studio et observantia; quae sunt ejusmodi ut quod a nobis Serenitas vestra requirit, de favore eidem generoso Legato suo in conficiendis si quae occurrent, negotiis praestando, id ultro detulerimus; et cum se dederit occasio, nostram opem omnem atque operam in vestra commoda et obsequia, velut studiose hactenus a nobis posita est, libentissimo semper animo impensuri simus: Serenissimam autem vestram bene porro rem gerere optamus, ac Deum precamur, eam ut plurimos annos incolumen servet. Dat. Perae. Const. 18. Januarii 1646.

Serentis vestrae Affectionat. mus servitor

De la Haye m. p.

(Eredetiről, mely Mike Sándor ur tulajdona.)

CXCVI.

Illustrissime et Excellentissime Domine Domine mihi Observandissime!

Quaquam inscriptio, de qua conqueritur Excellentia vestra usque ad hunc diem ab Excellentissimo Domino Domino Legato semper usitata fuerit, aliam tamen nunc inscripsi huic epistolae cum participatione dicti Domini Legati Domini mei, sed ex ejusdem ordine Excellentiam vestram certiore faciam quemodmodum omnes Principes subscribunt literas, quas scribunt Domino Legato, his verbis affectionat. mus servitor, ad minus, cuius rei Excellentia vestra poterit si illi videtur admonere Serenissimum Principem suum, ut istiusmodi unusquisque tractetur secundum dignitatem suam, ignoscat Excellentia vestra humillimo servo suo istam libertatem et credat me esse

Excellentiae vestrae

humillimum es devotissimum servum

de Maisonblanche.

Pera 21. januarii, 1646.

Kivülről. Ez paraszt titulusu levelet Kegyclmes Uram visszaküldöttem vala, s megirtam vala, hogy emberségesebben intitulálják, mely

írásomra mit irt, azt is nagyságodnak küldöttem mind a levéllel együtt; a deák Uram tanulják meg máskor ő kegyelmek is éljen ilyen titulusal neki.

(Eredetiről, mely Mike S. ur tulajdona.)

CXCVII.

Magunk részéről újabb kötelességet az fényes porta miért kívánjon, nem tudhatjuk az alább megirt ratiokra nézve:

1. Mert az fejedelemségre való választatásunknak idején is az nemes ország bennünket hittel köteleztetett hatalmas császáruknak és fényes portájának hűségére.

2. Mert mind ez ideig is ő hatalmasságához hűségünket igazán és tökéletesen viseltük, szokott adóját az országnak fogvatkozás nélkül beszolgáltattuk.

3. Ennekelőtte való praedecessor fejedelmet is az országnak akkori boldog emlékeztű hatalmas császárok és a fényes porta eféle új és szokatlan kötelességekre nem kényszerítettek, mi hozzánk is az fényes portának méltán semmi kétsége nem lehet.

4. Holott mi mindenekben igaz hűséggel viseltük magunkat a látszik ki ez kívánságból, mint ha gonosz akaróink vádlásoknak adatott volna valami hely, kik az mi személyünket és hűségünket akarták és akarják naponként kétségben hozni, holott az mi hűségünkért az fővezérnek ő nagyságának atyai jóakarathoz igen megcsalhatatlan reménységgel voltunk és vagyunk is.

5. Holott azért a mi részünkről való okadásból nem, hanem kellett következni gonosz akaróink informatiojokból e féle újabb kötelességnek kívánságának; az vezér ő nagysága maga igen bölcsen megítélheti, valjon s nem a fényes portához való hűségünkért találtatnak-e nekünk gonosz akaróink? és hogy ha minket az fényes portához való hűségtől elszakaszthattak volna, és magok értelmekre, részekre vonhattak volna, vádoskodnának-e, avagy inkább commendálnának?

Erd. Muz. (Jos. C. Kemény App. Epis. ad Hist. Trans Tom. IX. pag. 37. 38.)

CXCVIII.

Az fővezérnek ezt kell beadni maga nevével kegyelmednek.

Menynyi ideje már ittben való mulatásomnak, nyilván lehet nagyságodnak, s oka is mért legyen, tudom, ki illendőül vagyon-e hatalmas császáruk boldog paradicsomban nyugovó, és őseinek athnáméjok szerint, kivel mi országtól hatalmas császáruk kegyes árnyéka alá ragaszkodtunk volt, minden fegyver és erőltetés nélkül, azt sem disputalom: Hanem nagyságodnak könyörgök, megtekintvén mind az szent szövetséget, szultán Szulimán jó emlékezetű athnaméját, magam beteges vénségre jutott állapotomat is, ne tartasson itt benn. Én ide az régi jó szokás és szabadság szerint ország adóját hoztam be, melyet be is adtam.

Hogy az ország adóját nevelhessük, sem az uramnak sem énnékem nincsen hatalmamban: minden szabadság az országnak adatott, adónk eleitől fogva 10000 arany volt, hatalmas császárink is mindenkori levelekbe anynyiról töttek emlékezetet, csak azt kívánta, hogy idején béküldje az ország s az uram, melyet mi megeselekedtünk, magok is hatalmas császárink 10000 aranyra tartották lenni az erdélyi adót, kiről micsoda leveleink legyenek mind országtól magunknak s mind az én kegyelmes uramnak, im nagyságodnak azoknak mássokat törökül beadtam, melyből eszében veheti nagyságod bizonyosan, nincsen az én kegyelmes uramnak soha abban módja, magától az ország adóját nevelhesse, hanem mégis nagyságodnak könyörgök bocsásson ki, Isten kivívén, én mindent megmondok, lássa az ország mit akar, megnyugodjék nagyságod benne, ha én itt tartóztatom is, azzal az 5000 arany be nem küldetik, mert egyáltalában nincs az uram hatalmában, s akár menyinyiszer írják is, de hidje nagyságod, az uramtól én egyéb választ nem remélhetek, az miket már értésemre adott, mert hites lenne az országnak, annak megszégésével reá nem bírhatja magát.

Az 7 vármegyétől is hogy az uram valamit küldhesen, abban sem látja módját . . . lett az én uram ha mit ígért

volna is, az törökül beadott irás szerint ígért ; meglőtt ugyan szóval az ígélet, hogy megleszen, adna de valóságot nem vehetett az én kegyelmes uram, hanem inkább ellenkezőt, mert leginkább mikor az segítség *féllett* (*kellett?*) volna.

Erd Muz. (*Jos. C. Kemény App. Epist. ad Hist. Trans. Tom. IX. pag. 49. 50.*)

CXCIX.

Generosi, ac Egregii Domini,

Fratres et Amici nobis benevoli ! Salutem et felicissimos rerum successus.

Az elmúlt napokban országúl nektünk irott levele érkezvén a mi kegyelmes urunkhoz ő nagyságához, noha régi szokásunk szerint országunk gyűlésének Sz. György napján kellett volna lenni, mindazáltal a dolognak mi voltához képest ő nagysága rendkívül convocáltatott bennünket országúl, és a kegyelmek levelét praesentáltatta, melyet minemű megszorodott szívvél olvastuk légyen és mely igen megláborodott elmével legyünk egész országúl, soha mi azt kegyelmeknek megírni nem tudhatnók, megértvén abból kegyelmeknek országunk követinek alkalmatlan tractálását, szidalmaztatását, halállal való fenyegettetését sőt meg is tartóztatását, melyet még mikor hatalmas császáruk fegyvere 1636. esztendőben reánk jött vala is, nem szenvedtenek követink, okát penig kegyelmek leveléből úgy látjuk, hogy hatalmas győzhetetlen császáruk parancsolatja az volna az vezér ő nagysága által is, hogy országunknak régi szokott adója 5000 arannyal feljebb nevekednék ; felkeresvén azért mind régi irásokban s mind penig az hazának vén emberitől megtudakozván, hallatlan dolognak találjuk, hogy az régi időben is valaha hatalmas császárok idejében az mi hazánknak követein ilyen dolog esett volna, annyival inkább, hogy ez mi eleink elszakadván a német birodalomtól, és nem fegyvernek kényszerítéséből, hanem szabad akarat szerint az akkori hatalmas császároknak köntöséhez ragaszkodván, adójok, ajándékok és egyéb dolgok felől bizonyos végezéseket tettek, és azokban akkori hatalmas császároktól megerősítettek, azolta paradicsomban

lévő minden hatalmas császároktól ez ideig szentül meg is oltalmaztattak ; hogy 10000 aranynál több adóval országunk nem tartóznék , arról költ üdvezült szultán Muráth (kinek lelke paradicsomban nyugszik, hire, neve pedig az egész világon tündöklék) országunknak adott levele kezünkben vagyon, mind Bethlen Gábor fejedelmünk s mostani kegyelmes urunk idejében esztendőnként való adóról, s mostani kegyelmes császárunknak is (kinek Isten napjait sokasítsa és birodalmat terjeszsze) írott méltóságos levelek mind egyformán 10000 arany adóról folynak, mely leveleknek igazán való mássai meg kell kegyelmek kezénél lenni, az mint az mi kegyelmes urunktól értjük. Mind ezeket az mi eleink hatalmas császárokhoz való engedelmisségekkel nyerték, és mi is az olta hűséges szolgálatunkkal, szokott adónknak igazán való beszolgáltatásával oltalmaztunk, nem adtunk hatalmas császárunknak és az fényes portának semmi okot arra, hogy igaz szolgálatunkért való sérelmet várhatnánk avagy szenvednünk kellene, mert az igazságot hatalmas császárok kegyelmességgel szokták jutalmaztatni, és hatalmas császárunknak oltalmához oly bizodalommal is vagyunk, hogy ha másoktól háborgattatnánk is, ő hatalmassága oltalmában meg nem fogyatkoznánk, mint az mi eleink is. Nem is hihetjük semmi képen, hogy hatalmas császárunk, sem pedig az fővezér ő nagysága, az több bölcs tanácsú vezérek is, az dolgokat jól értenék ; avagy talám hatalmas császárunkhoz való hűségünkért gonosz akaróink szerzették ez dolgot, kiknek szájok mindjárt bedugódnék, hogy ha nekik kedvek szerént járnánk, mert maga emberét senki nem szokta gyűlölni, mi pedig hatalmas császárunk hűségében akarunk életünk fottáig megmaradni.

Bizonyára igen is csudálkozunk az kegyelmek irásán és tanácsadásán tanácsi és hazánknak főrendiből álló tagjai lévén kegyelmek, jól tudja kegyelmek az adónak megadása nem az fejedelmek hatalmában vagyon, hanem az országban, az régi végczések is az országgal löttének. Az országnak pedig minemű erős büntetés alatt való végezési legyenek Anno 1630. Art. 2. azokról, ha kik az fejedelmeknek az hazának törvénye és szabadsága ellen való tanácsokat adná-

nak, jusson eszébe kegyelmeteknek, hogy nem emlékezik meg hazájoknak szabadságáról, hatalmas császárinknak kezünkön lévő szép leveleiről (melyeket legdrágább kincsünk helyén tartjuk) mely szabadságunk mellől nem hogy az mi eleink elállottak volna, de azt mind magoknak sok vérek hullásokkal oltalmazták, s nem is csak magok peniglen, hanem hatalmas császároknak vitéziből álló segítsége is gyakran egyaránt oltalmaztak bennünket és szabadságunkat háborgatói ellen, melyet mind az régi irások megmutatnak, s mind peniglen kegyelmek öreg emberek lévén sokakra magok is emlékezhetnek.

Mi annak okáért kegyelmeket szeretettel intjük, sőt ugyan kényszerítjük is hazájokhoz való kötelességekre, életekre, üdvösségekre, hogy az fővezérnek ő nagyságának és ő nagysága által hatalmas császárunknak nagy alázatosan lábaihoz borúlván könyörögjön azon, ne terhelje szegény hazánkat ez ilyen szokatlan és törvényünk, szabadságunk ellen való dologgal, megmutogatván arról való szép igazságunkat, ne legyünk példái más nemzetnek is, hatalmas császárunkhoz való ragaszkodásunkért ne legyen ilyen jutalmunk, és ne rémüljenek meg azok is, ha kik hatalmas császárunknak és fényes portájának akartak volna is fejet hajtani. Az előtt való hatalmas császárok az mi eleinknek szükséges állapotjában nem hogy efféle dolgokkal terheltek volna, sőt inkább segítettek, el is hídje kegyelmek bizonyosan, nem hogy adója nevedkedhetnék az szegény országnak, de oly rettenetes és még írásban sem olvasható pestis uralkodék az szegény hazában majd három esztendőktől fogva, bátorságosan írjuk kegyelmeteknek, öszve számlálván az lélek számot apróstól, fele része elholt az embereknek, kiváltképen az ifjuságnak, az öreg emberek pedig természetek szerint sokáig nem élhetvén sok faluk pusztán maradnak nem sok üdökre.

CC.

Az nagyságod levelét böcsülettel vevén, eddig való minden cselekedetem is, bizonyosága nagy hatalmu Isten, nem vakmerőségemből lött, sem akármí féle idegen gondolatokból, hanem biztam hatalmas császáruknak igazságos cselekedetihez s hiveihez való kegyelmességében, kik közül én is maganiat annak tartván, ez után is soha én egyáltalában az ő hatalmassága köntösét el nem akarom bocsátani és más urat nem akarok keresni, csak az ő hatalmassága szemei előtt el ne vettessem s idegeníttessen attól igazság nélkül, nagyságodnak is igaz jóakarója vagyok s akarok is maradni, hatalmas császáruknak haragjától még az tüznél is inkább rettegek félek, mindazáltal elbíttam ő hatalmassága is, mint nekem kegyelmes uram s bölcs császárom, ő hatalmassága is úgy cselekedné azt, ha én az nagy Istennek igazsága szerint is, azt megérdemleném és arra okot igazsággal adnék. Én ugyan ő hatalmasságának s fényes portájának hívségében fogok megmaradni. Tudja az igazságnak Istene, semmivel nem tartoznám, mert a mint sokszor megírtam nagyságodnak, s az török levelekből is nagyságod megértette, én velem hatalmas császáruknak hadai nem voltak, elhagytak, nem segítettek, és az 7 vármegye is s az többi is maga jóakarátja szerint vette oltalmomat, gondviselésemet régi szabadságoknak helyre állatásáért, kiben az német császártól megbántattak volt, ha némely nemes emberek beszorulván egy vagy két várban azokat az hét vármegyebeliekkal meg kellett szelídenem, abban is nem anynyira az én erőm, mint az igaz magyaroké által ment végben, de azt sem tarthattam volna meg, ha magoktól meg nem maradtak volna mellettem. Oszman passát ő nagyságát az akkori palatinusok pénzzel betöltvén, semmi segítséggel nem volt, az nagy Isten csudálatos képen oltalmazta meg az palatinus ellen. Én pedig (az mint nagyságod megláthatja) az ajándéknak beküldését úgy ígértem volt, ha elegendő segítsége leszen hatalmas császáruknak mellettem, az mint azért nagyságodnak im minap is megírtam, mi semmivel nem tartozunk, de akarván hatalmas császáruknak

kedveskedni, immár elkészítettem az 15000 tallért az több ajándékkal együtt, s im indítom is Brassóban, s valamihen-
test az athname az beküldött irások szerint ott benn lévő kö-
vetem kezében adatik hatalmas császárunk keze írása s pe-
cséte alatt, s nekem is annak igaz mássa kiküldetik, meglát-
ván mindjárt Brassóból is mind pénzzel s egyéb ajándékok-
kal beindítom.

Az erdélyi 10000 arany adónak eddig bé nem vétele az
egész országnak nem kevés szomorúságára vagyon, nem lé-
vén az országnak semmi közi ahoz az miért eddig bevételét
nagyságod halasztotta, sőt nem hogy az ott benn való főköve-
tem, de magam is nem merném életemért is azt cselekedni,
hogy azzal adatnám bé az 15000 tallért. Nagyságodat azért
kérem igen igen nagy szeretettel, cselekedjék mind én velm
és szegény országgal az igazság szerint, hidje nagyságod, bi-
zony mind hatalmas császárunknak s mind nagyságodnak
nagyobb hasznára s jó hírének, nevének terjedésére fog lenni.
Hogy nagyságodnak levelére későn kelle választ tennem,
esett a kijött kapikihának az sok árvizek s nehéz utak miatt
hozzám későn érkezéséből. Parancsoltam volt főkövetemnek
is, szerzett volna nagyságodtól egy úti levelet, ki mellett pos-
támmal nagyobb rendbeli emberemet is küldhettem volna bé
mind az útnak bátorságáért mind hamarébb való bemeneteli-
ért. Kiről nagyságodtól bocsánatot várok. Én mig élek, hatal-
mas császárunknak és fényes portájának igaz hive szolgálja
akarak lenni s nagyságodnak is jóakarója.

Erdélyi Muzeum. (*Josephi Comitís Kemény Apparatus Epistolaris ad Histo-
riam Transilvaniae Tom. IX. pag. 25—27.*)

CCI.

Kegyelmes Uram!

Az budai vezérnek szöllő levelet megminutáltattam, de
nem transferaltattam, mert heába való munka lőtt volna ad-
dig, miglen nagyságod nem revideálja és corrigálja. Az fo-
goly török felől nem volt nagyságodtól instructionom, arról is
kell nagyságodnak valamit iratui. Ha pedig valami formát

kell küldeni, mi módon való levelet küldjen az budai vezér, ebből könnyű megminutálni. Ebben látok nagy különbséget, hogy az ő írásoknak stylusában, mind csak eleitől fogva való adózás, sanecz, holddolás emlegettetik, mi pedig az adózásunk határát Bethlen Gábor idejebeli megengedéstől, az sáncczolást, holddoltatást Boeszkai idejétől fogva kívánnók számolni. Ez mostan ide jött törökök oly helyekről való leveleket is produkáltak, melyben Halász, Bogdán, Peer s több Nyírségen való faluk is vadnak, kik Boeszkai ideje előtt holdaltanak Ibrany urannak, én az szerént irtam, mint nagyságod parancsolta, de egytől ő kegyelme arra meg nem cselekeszi, nagyságod levelét nem látván, azt nagyságod maga méltóságos neve alatt irassa ő kegyelmének. Az portára kegyelmes uram, nekem tetszenék, Sebessi Miklósnak kellene elmenni, mint postának csak ugy.

Hátirat. I. Rákóczy György kezével : „Budai vezér levelére választ küldt.“ alább : „Kemény János fejedelem írása.“

Erdélyi Muzcum. (*Josephi Com. Kemény App. Epist. ad Hist. Transilvaniae Tom. IX. pag. 21. 22.*)

CCII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps etc.

Kegyelmes uram fejedelmem, az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint az nagyságod budai vezérnek szóló levelével, és az vármegyék gravaménaival 8 die Mensis praesent. Maji Budára indultam vala, előbb is nem lehetett kegyelmes uram indulnom, mivel az vármegyék gravamenait 7 die praesentis adták kezemhez, mindazáltal mind el indulásom s mind oda érkezésem jókor lött, ha előbb indulhattam volna is talán az vezért honn nem találtam volna, mivel az oda fel való török végvárat látogatta és igyott is várakoznom kellett volna. Die 12-a Maj. praes. dél előtt érkezvén Budára (Szolonokon is mulatnom kellett) és ugy vöttem eszömben, hogy az nagyságod méltóságos tekintetért bücsülettel acceptáltak. Csaszokat boesátának ki az mezőre előmbé etc. Másod napon reggel vitetett be tisztességesen hozzá az nagyságod nevével

illendőképen köszöntvén ő nagyságát, mely nagyságod köszöntését böcsülettel és áldással fogadta, hasonló jókat kívána ő nagysága is nagyságodnak; azután az nagyságod levelét ő nagyságának megadtam és az másod napra törökül fordították. Az után szóval is a nagyságod írása szerint az követséget megmondottam, és ő nagysága előtt az szegénységnek gravamenjeit exageráltam. Az után az tihaja által és tolmácsa által az gravamenákat in specie bekívánta, nagy divánt gyűjtött föléle és sokat tanácskoztanak, végre úgy találta fel tanácsival, hogy egy böcsületes főemberét, kapuezi bassáját Recep agát bocssássa az ide alá való végekben, kiváltképen Szolnokba, Gyulába, Lippára, Temesvárra, Világosvárra etc. az hová a nagyságod erdélyi ditiójában lévő hódoltságot bírják az törökök; azt oly nagy autoritással bocsjátja, hogy általa, és maga levele által is keményen parancsolt, az bégeknek, enningeknek, és szpaiaknak s mindennek az kik jószágát birnak, sőt sokaktól el akarja venni jószágát, hogy ha úgy találta az, mint az gravamenákban iratott; én jólehet igen állattam az gravameneknek igazságát, minemű igaz és hites emberek voltaképen hit szerént végére menvén az dolognak igazsággal írták, de mégis az vezérnek úgy tetszék jövendő maga mentségéért, hogy még is bizonyosan végére menjen az dolognak és igazságosan cselekedjék. Instantiamra meghagyta annak az főembernek kapuezi bassájának, hogy abban semmi kedvezés ne legyen, hanem mindeneknek igazán voltaképen végére menjen és úgy referáljon, hogy tudjon reá a vezér gondot viselni, és elrendelni. Ugy veszem eszembe, hogy igen szánja az szegénységet és igéri, hogy azon vagyon, hogy az szegénységnek nyavalyáját megorvosolja ha lehet. Az mi az Bécsből hozandó téglák, fazakak, és sinegek hozását illeti kegyelmes uram, az Dunán Budáig, és onnét szekereken ide hozására való salvus conductust illeti: hogy minden váni, harminczad, és egyéb fizetés nélkül elhozhassák, abból tolmácsa által kívánja vala, hogy azokkal kik lesznek, hogy nevetek az uti levélbe be írassák. Én mondtam hogy nagyságod azoknak neyét meg nem jelentette, és nem vala szinte még, nem is végezte el magában nagyságod mely hivat és kicsodákat küldjön, de azt ő nagysága megírhatja, hogy senki az

levélmutató nagyságod emberét ne háborgassák, sem az marhát az melyeket hoznak, és ő nagysága azt ne gondolja, hogy valakik más áros emberek akarnák marhájokat az nagyságod mellett így elvinni, mert azt senki meg nem meri próbálni és így megigéré a *salvus conductus*, utószor is tisztességesen hozzá vitetvén, hivatván és csak közel ültetvén eleiben, ugyan alkalmas ideig beszéllett velem tolmácsa által, az többi között az hódoltságát hozván elő, és azt mondá : hogy lehet ilyen dolog némely faluknak sanczok és szolgálat-jok felverésében, hogy elsőben kevesen megülvén az falut, az kevés emberekhez képest keveset kívántak a szpaiak, és császár tisztviselői, azután ha az falu épült, gyarapodott, többült Isten segítségével, az olyan helyen az adónak és szolgálatnak is nevekedni kell illendőképen, de én erre is repli-cálván, mondá aztán, im elbocsátom Recze agát és ugyan veled együtt megyen Szolnokig, onnét az több végvárakba. Ő neki mindenekről parancsolok, és hogy igaz hírrel térjen vissza hozzánk. Ezeknek utána az nagyságodnak írott levelet elő vevé, és megmutatván és ugyan megnyomogatván maga kezével az atlacz levél tokot, mondá hogy az bécsi marhákról való *salvus conductus* is, avagy uti levél is abban vagyon és nagyságodat én általam köszöntvén és Istentől nagyságodnak sok jót kívánván, ugy bocsáta el, az felül még irt Recze aga is egy csoport lovas törökkel, és husz lovas szekérrel melyben 60 gyalog török volt, együtt indula el veiem és Szolnokba együttjöttünk; ugyanazon nap estve felé megizené és kére, hogy igen reggel ne induljak, hanem jó reggel összegyűjti az ott való spahiakat, s legyen jelen és lássam meg én is az vezér parancsolatja szerint miképen vizsgálja meg az szolnoki törököt az jószág felől. Ez ígérem magamat de ők reggel tanácskozván és elég lovakat hozván szekerem eleibe egy agát is rendelvén mellém kísérni egy zászlóval az sok csavargó miatt ízenék, hogy eljűjjenek, nem várakoztatnak mivel az spahiak niucsenek mind honn. Így kegyelmes uram eljövék már, az az fő török megjárja az több végvárakat is, és azután ugy végez az vezér is derekasan.

(A Károly-kehérvári könyvtár ered. s Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

CCIII.

Tegnap előtt kegyelmed minket a passa nevével arra inte, hogy hatalmas császáruk hűségében megmaradván állandók legyünk, és az szolgálatnak idején készen találtsunk; kiből úgy elmélgedünk, mintha az passa mi hozzánk kételkednék mások hamis vádlásokra. Ha azért valamit értett kegyelmed ő nagyságától, lelkére kényszerítjük, mondja meg, mert mi hatalmas császáruknak igaz hű szolgálai vagyunk és azok is akarunk lenni, és életünket is az ő hatalmassága hűsége és fényes köntöse alatt akarjuk elvégezni. Azt nem tagadhatjuk, hogy az sok, külömb-külobb helyről értett hírek bennünk sok gondolkodást nem szerettek volna, mert midőn hatalmas császáruk parancsolatjából az nagyságos kajmekam akaratjából, az lengyel hettmanhoz kellett volna küldelnünk onnét is izenték, hogy hatalmas császár hozzánk nehezteléssel volna, és az hidat Gyrgiónál azért csinálnák, hogy ha szintén ő véllek megbékélnének is, hamarébb érhesse Erdélyt s minket az ő hatalmassága hada. Erősítette ebbeli gondolkodásunkat az is, hogy midőn kapikihánk ott benn megértette volna Gyrgiónál való csinálását az hidnak, mindjárt requirálta Zölfikár agát, hogy ez mind az ország elméjét s az miénket is megfogná ütkeztötni, ha az nagyságos kajmekam minket annak okáról nem tudósittat és hatalmas császár nevével meg nem biztat, de az sem lévén meg, azonban jöttön jött a lengyelek: izeneti vigyázzunk. Az végbeli törökök is hintegették, hogy ő hozzájuk azért nem iratott volna parancsolat az hadra való jövetel felől, hogy Székely Móisest akarná az fényes porta általok beküldeni (ki annál illendőbb lehetett a hitelre, hogy noha ő hatalmassága elküldését megigérte vala, de csak elmulék), mely hírekre nézve most is az külső hadakat künn kellett hagynunk, az székelységet is külön való helyben kell vigyázásban tartanunk, magunknak pedig ide szállanunk, holott im csak nem régen az nagyságos budai vezérhez kellestven emberünket, irtunk volt Muharem passának is meglátogató levelet, melyet szolgánk megadván néki, halasztotta válasz tételét arra, ha visszafordul Budáról szol-

gánk; honnét az nagyságos budai vezér visszabocsátván, küldte vele hozzánk egy csauszát is, kivel midőn szolgánk Muharem passánál szemben lőtt volna s választ kívánt volna levelünkre, Muharem passa megszidván s árulónak, németesnek mondván szemtől szemben, elpirongatta szolgánkat előle, mely dolog soha egy erdélyi fejedelemen sem esett, holott hatalmas császáruk s az nagyságos vezérek illendő becsületünket megadván, oly rossz embertől ha nem nehéz e szenvednünk? ítélje meg ő nagysága.

Az tömösvári passa is oly falukat akar megholdoltatni, az kik soha nem hódoltanak, s az végbeliek is mind beljebb, beljebb akarják országunk határában lábokat tenni, melynek oltalmazására mi erős hittel lévén kötelesek efféle új holdoltatásokat nem engedhetünk, az ország sem venné jó neven tőlünk, ha effélére nem vigyázuánk. Az mely faluk Báthori Gábor s szegény fejedelem idejében holdoltak, azután is azok hogy beholdoljanak méltó dolog, s az végbeliek is tartanak abban a háttárban meg magokat, az mint ő nagysága budai vezérségében az szegény megholt fejedelemmel elvégezte volt (kitől ő nagyságának pecsétés levele most is nálunk vagyon) mi is azt kívánnók, bizonyságunk az ur Isten, mi sokat szenvedtünk nekik, s mint-hogy az latrot senki lábához nem kötheti, ha mikor birodalmunkbeliektől valami csintalanság cselekedtetik is, mindjárt tüzzel, vassal rajta vagyunk, mint találhassunk ki, s megis büntetjük afféléket érdemek szerint, a mint erről magok a végbeliek (ha igazán megakarják mondani) bizonysgot tehetnek, de onnét soha semmiről igazat nem tesznek. Ezekre nézve azt nem mondjuk, hogy kész állapottal nem volnánk, nem azért hogy mi országostól ő hatalmasságának bántódást szereznének, (mert azt minden úton el akarjuk távoztatni) avagy azzal irritálnók ő hatalmasságát, hanem az magunkra való vigyázásra, melyet minden természetbeli törvény megenged, holott az fiu atyja előtt, az atya fiú előtt el szokott futni, az kigyó farka vágásával is szokta fejét oltalmazni. Az bárány, noha nem szokott rini mikor a torkát metélik, de mégis rugaszkodni szokott. Mi igazsággal s hittel merjük mondani, csak hatalmas császár kegyelmességétől el ne vessen, életünket is az ő hatalmassága köntöse alatt akarjuk elvégezni,

sőt ha ő hatalmasságának állandó és örökös kegyelmességét fejünkön megtapasztaljuk, s az mi árulóinknak ő hatalmasága egyszeri kegyelmes igireti szerint Rodusban, avagy annál messzebb való tartományira halljuk küldéseket, gyermekinket is itt akarjuk felnevelni és az ő hatalmassága szolgálatjára oktatni, tanítani. Azt sem fedezzük, hogy mind német császár, mind az lengyel király részéről nem féltettek volna bennünket s nem jelengették volna magokat, jóakarattjokat és hogy segítséggel is nem kínáltak volna, de mi egyikhez sem ragaszkodtunk s azután sem ragaszkodunk. Az ur Isten azért kegyelmedet az nagyságos passa színéhez vivén, bizonynyal megmondhatja, mi bennünk ő hatalmassága és ő nagysága is egyebet az egy igazságnál nem talál, csak ő hatalmassága is tartson meg országhostól bennünket régi szabadságunkban, árulóinknak ne kedvezzu s ne vessen el kegyelmességétől, és már megfogott fényes köntössét ne vegye ki kezünkől, s az végbelieket is fenyítse meg ő hatalmassága, tartsák az jó szomszédsághoz magokat és szünjenek meg bennünket fenyegetni az ő hatalmassága neheztelésével.

Erdélyi Muzeum. (*Josephi Com. Kemény Apparatus Epistolaris ad Historiam Transilvaniae Tom. IX. pag. 41—44.*)

CCIV.

Hogy az kegyelmed irt levelére ily későn kelle választ tennünk, oka az leveleknek törökül való fordítása, s mind annak felkeresése, melyeket im mind is 4 napja, hogy feltalálhattuk Fejérvárott s kihozattuk. Melyeknek igaz másokat mind magyarúl s törökül kegyelmednek im megküldtük, kiket kegyelmed, audentiája lévén az fővezérnél, adja be is. Ezekkel együtt maga neve alatt is az mit irt, törökül fordítottuk, adja be, megtartván magánál az magyart, kik mellett mit szóljon mondjon kegyelmed, bőv szóval nem instrualhatjuk kegyelmedet, mert tám eleget irtunk, miolta kegyelmed ott benn vagyon, mi most is újabbakat kegyelmednek nem irunk, csak kívánjuk, az nagy hatalmú Isten vezérelje s igazgassa ugy kegyelmednek elméjét, szólhassa csak azokat, me-

lyek ez szegény hazának szolgáljanak szabadságában való épületire s javára s nekünk is becsületünkre s jó hírünkre, nevünkre s annak nevelkedésére szükségesek, s kívántatnak, s magának is dicséretes örökké megmaradandó jó hire, nevének jó emlékezetire. Látjuk írásából kegyelmednek, Zöldfíkart nem az mi instructionk szerint próbálta meg, kin igazán írjuk, csudálkozunk is, mert mi volnánk is Zöldfíkar állapotjában, nagy bizodalmat vehetnénk belőle annak tovább való kívánására, s álmélkodunk, hogy nem considerálta kegyelmed azt úgy eleitől fogva, az ő hitetlen tanácsából kezdte az porta sollicitálni az 5000 aranyat, s ő hitette el az portával, csak fogja keményen, megadjuk, mely egyszeri tanácsa ellen most ő hogy adhasson, féltvén életét is, ki lihetné azt el, s a végre is irtuk vala mi azt kegyelmednek per tertias personas kellene kegyelmednek azt expiscalni. Bár eszében jutott volna kegyelmednek 1636. ő lön az lator, ki ellenünk mind az portát s budai vezért incitalta, és azt merte írni, félnek az erdélyiek az török szablyától, nem merünk semmit is cselekedni, s noha mi akkor is eleget tanácskoztunk akkori élt nagy elmejű hiveinkkel, kell-e innen valamit neki ígérnünk, de azt tanálták vala fel, az mit feljebb iránk kegyelmednek, el is hittük, bizony megmondotta ő az vezérnek, mivel kínálja kegyelmed, s az is adott az vezérnek alkalmatosságot, hogy tovább is kívánja kegyelmed által beküldését, de erről való írásunkat is s panaszunkat elhadjuk, egyátaljában nem jól cselekedte kegyelmed s instructionk kívül is.

Törökül s akár magyarul, mi egyátaljában nem hogy császárnak, de még az vezérnek is ez dologról nem irhatunk, mert inkább hatalmas károsnak, mint sem hasznosnak látjuk lenni, s ország hire nélkül is mi azt úgy nem akarjuk cselekedni, s ugyan ne is törje ezen kegyelmed most elméjét s ne is tanácsolja, mert nekünk bizony nem tetszik. Okát igen hasznosokat irhatnánk, de azzal sem terheljük kegyelmedet, lsten kihozván maga is hasznát fogja tapasztalni ennek.

Az 5000 aranyról micsoda leveleket küldtünk be mind magyarul, törökül, megfogja kegyelmed látni, s valósággal is tapasztalni, nem tartozik az ország vele, magok is mindenkor mind császár s vezérek csak 10 ezer aranynak tudván s

vallván lenni az ország adóját, s azt is kivánták, hogy esztendőnként beküldjük, kit mi meg is cselekedtünk, s azután is azt beteljesíteni akarjuk. Ilyen szép igazságban ha az ország megromlana, ítélje józanon meg kegyelmed jó lélekkel mit várhatna továbbra magára? óvjon az ur Isten az Máthé vajda állapotjától minket s ezt az szegény hazát is, mert ha nádszálmódjára ezeknek hajlani kezdenénk, mind szabadsága, értéke actum esset, az mit 1636. esztendőben végben nem vihetek, azt is végben vinnék ez után. Mi bezzeg kegyelmedtől erről külön tanácsot remélettünk adni. Mi egyáltalában ilyen szép igazsága mellől az országnak el nem állhatunk, s be nem küldhetjük az 5000 aranyat.

Az 7 vármegyéről való kívánságok is szintén ilyen igazság kívül való, melyet hogy kegyelmed fundamentumból érthessen, im micsoda hűséggel voltak, az portáról micsoda választ adtak, mivel biztattak, mind törökül, magyarul beküldtük kegyelmednek, az magyart tartsa magánál, s az törökül valót adja be, kit nem hogy praestalt volna az porta, de mihentest elvötte ajándékunkat, tudja jól kegyelmed, Rima-Szécshez mely kemény parancsolattal jött vala az csausz, tovább ne mennénk, Serédi uramat is a nélkül ereszték ki, nem hogy a Kassához tartozó 14 vármegyében oltalmaztak volna, de még a 7 vármegyében sem, sőt az mikor segítsége az fényes portának inkább kell vala, akkor ment el mellőlünk a mi kevés török volt is. Az 7 vármegyét rablotta, vitte, az szegény községet is, most is egyik falubeli jobbágyokból, horvátiakból oda közel 40 személy, ki gyermek, ki asszony ember és leányzó, ki nem tudók soha szegényeket szerzeni. Mikor a 7 vármegyében fekvénk, az mint Aszalónál is, csak szemmel néztek. Mivel azért az micsoda conditióval mi ígértük volt az ajándékot, abban semmit az porta nem effectuált, ítélje meg az Isten s minden keresztyén lélek, kívánhatja é ezt tőlünk? Római császárral való békességünket is nekünk hogy végben kelle vinnünk, az portát megtanáltuk, mindent érteni adtunk de nem adának hitelt neki, s ígéreteket is nem effectuálák, s látván mi is, megfogytuk az porta igiretiben s segítségében, az 7 vármegyét is ideig erős conditiók alatt tarthatuk meg kezünknel, s hittel assecuralván római császárt ezek-

ről, az ellen mi semmit nem adhatunk híre nélkül. Kegyelmed azért mégis az vezért engedelmesen megkövetvén, ne tartóztassa kegyelmedet, ereszsze ki. Im mi is római császárhoz embereinket küldjük, s végére megyünk annak is, az 7 vármegye felől ő hatalmasságával mit végezett; örökösen engedte-é Erdélyhez, adózása alá bocsátotta-é? megértvén római császártól az dolgot, könnyű lészen ezután is nekünk ez két hatalmas császár között végben ment végeztésekhez az 7 vármegye felől is tartanunk magunkat, ezenkívül mi, nyugodjék meg kegyelmed benne, nem mehetünk.

Mi Istennek hálá mind békességben, csendességben vagyunk, itt való házunkhoz 11. jöttünk, itt is leszen mulatásunk egy ideig. Az csaták mind két részről az más párton valóban járnak, 2. die praentis Szendrő alól 4 németet vittek el az egriek. Az lengyel királyné koronázatja Krakóban 25. die praentis lészen nagy készüllettel, valóban fogadják az hadakat Lengyelországban, még circa 19. Maii vontak Varsván ki 40 álgut minden készségével, kiket hová fognak vinni, az üdő megmutatja. Az a híre, az királyné koronázása után az király minden hadakkal Illynoban fogna jönni, ki Munkácshez csak 12 mélyföld. Itt a muszkák felől is az a hír, kárt töttek volna az tatárokbán s táborban is szállottak volna. Az universalis békesség felől minden felől azt írják végben ment volna, ki ha úgy lészen, hídje el kegyelmed, ellenséget fognak az hadaknak mutatni.

Római császárné 13. die Maii igen hirtelen holt meg terhes lévén, kire nézve császár az gyűlést ad 24. Augusti akarja, hogy vontatódjék. Az tokaji igazítás már jó végben ment. Birodalmunkban mindenütt békesség vagyon. Isten áldása után magunk is türhető egészséggel birunk, minden földi termésen nagy Isten áldása vagyon. Istentől kívánjuk rövid időn lássuk szerencsés órában kegyelmedet.

Kelet 1646. julius.

Erdélyi Muzeum (*Josephi Com. Kemény App. Epist. ad Historiam Trausilvaniae Tom. IX. pag. 29—33.*)

CCV.

Georgius Rákóczy Dei gratia Princeps Transilvaniae,
partium Regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam
nostram.

Noha csak némely nap is iránk kegyelmeteknek az itt kin való állapotok felől, mindazáltal akarók mostan is tudósítani kegyelmeteket némely szükséges dolgokról. Esék értésünkre, hogy ez napokban Gyuláról, Lippáról és Temesvárról is küldötte nek b é az fő-fő törökök magok peesétek alatt való panaszló levelet az portára, Gyuláról az alag bégh, Mamhut aga, Memhet aga és az kit jenei alay béghnek hinak, az fő aghával szpahiák is menvén b é, kiknek panaszok az mint mi értjük, ez fog lenni az portán.

1.) Hogy valahol az erdő hátságón, vagy egyebütt is Jenő körül törököt le vágta, mind jeneiek cselekedték volna.

2.) Hogy Jenőbe, és Sarkadra élést kívántak beszolgáltatni tisztviselőink az holdoltságról.

3.) Sarkad építésére palánk-fának hordására kényszerítették az körülvaló falukat.

4.) Hogy mi fejedelemségünknek első idejében azt ígértük volna, akarnók az jenei sánczokságnak csak felét birni, de most mind épen birjuk. Az mi azért az jeneiek ellen való vádlást illeti, merő hazugság, csalárd hitelenség, s az miért a szegény jeneiekben az falukon levágtanak, lám arról ez előtti levelünkben büven irtunk, az inquisitiónak paráját is kezéhez küldvén kegyelmeteknek, melyet az szerént proponálhat kegyelmetek, annál különben sem fog taláztatni. Jenőben hogy élést kívántak tisztviselőink az sem ille . . . mert lám ők akár mire is minden igaz ok nélkül az szegénységet mindjárt saczoltatják, huzzák vonják, s az magyar földes urak sem tartnak abban ellent, ők az Maroson innét valókkal valamit kedveknek tetszik, mindent praestátatnak velek, azok az faluk az mi birodalmunkban is lévén, miért nem parancsolhatnánk nekik, lám mikor az végbeli törököknek valamely felé való készületek találkozott, hol sajka pénzt,

szekér pénzt vetvén fel az holdoltságon lévő szegénységre, egész Deszni felé az mi birodalmunkban csak mind felszedték az szokott adajok felett, de még is mi nem ellenzettük az jó szomszédságnak megtartása kedvéért. Sarkadra hogy palánk fát kívántak, az sem illetlen dolog, holott ők mind Lippára, Gyulára valami épületre való fák kívántatnak, az mi birodalmunkban lévő holdolt falukkal egész Debreczen felől is annyit hordatnak, az mennyit akarnak, az mint ezt kegyelmed Szalánczi uram maga is jól tudja, s mi azt sem ellenzettük. Az 4-ik punctuma panaszoknak, hogy mi igértük volna az jenei sánczokságnak csak felét akarnánk birni, az merő hamisság s tökéletlenség, és csak az magok latorságokat akarnák ezekkel fedezni; tudja az Isten, minden dolgok hamisság és csalárdság, és ha különben semmi lött okon nem lehet, (kít noha mi örömet eltávoztatnánk, próbálván már sokszor ezt meg, de hasznát nem érzettük, mert igiretekkel, adományokkal elnyomták) mi nem bánjuk ha a fővezér bizonyos emberét ki kezdené is küldeni, s esküdtetne az holdoltságon róla, s bizonynyal el is hittük mind kezekben kapnák az hamisságot, kiváltképen csak az szegény ember félelemből hamissan ne esküdnék meg; ha azért bémenni, kegyelmetek is az vezért így informálhatja és érteni adhatja; csak légyen az igazságra vigyázása az fővezérnek, bizonynyal tudjuk, az gyulaiaknak és lippaiaknak kell megbüntettetni. Im csak nem régen két szakmári kereskedő ember ment volt alá Szegedre, s onnét viszszatértekben Tömösvárra is bétértek, senki nem bántotta őket ott, Lippára midőn érkeztek volna, ott szegényeket az bégh megfogatta, s mind az Marosban vágatta őket, s minden marhájokat elvőtte, egy kis gyermek is volt véllek 12 avagy 15 esztendő, azt most ott tartja, ők megadták mindenütt az igaz harminczadot szegények; erről is kegyelmed az vezért találja meg, ő nagysága orvosoltassa meg az béknek illetlen cselekedetét, s az szegény gyermeket is parancsolja meg, bocsássa el az bégh, marhájokat is az megületett szegény emberek feleségének, gyermekinek adassa meg. Cui in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in Arce Nostra Sáros-Patakiensi die 14. Octobris 1646.

G. Rákóczy m. p.

Kivülről :

Generoso Stephano Szalánczi de Szent Tamas, Consiliario et ad fulgidam Portam Ottomannicam expedito legato nostro etc. Fideli nobis dilecto.

Cito Cito
Cito Cito

Hátára írva : 18. Novembris küldé meg az Mathé vajda ő nagysága kapikihája ez 14. Octobris Pa'akról iratott levelét az én kegyelmes uramnak.

Eredeti erd. Muzeum (Dr. Ötvös Ágoston hagyományából.)

CCVI.

Mi az nagyságos Pahbas passa az hatalmas és győzhetetlen császárunk egri végvárának és az Tisza Duna között levő végvárainak és hadainak főgondviselője.

(pecsét és névvonat.)

Adom értésére és tudtára az kiknek illik ez levelem rendében juve hozzám Huszain aga Eger várában lakozó azt jelentvén, hogy az ő maga jószágában levő Szalocz nevű faluja be akarna hódolni és az hatalmas győzhetetlen császárunknak fejet hajtani, mi tőlök hitlevelet kévánt, sőt mi is az dolgot megértvén adunk eszt az czémeres és magunk pecsétes hitlevelünket és fogadunk uri hitünkre és tisztességünkre, hogy az mi részünkről senkitől semmi bántása nem leszen, bézvást jüjenek és hódoljanak, hatalmas császárunknak fejet hajtsanak és jámborúl szolgáljanak ; iratott Eger várában ma szerezdán 1646. esztendőben.

(Eredetiről a pécsi püspöki könyvtárból Cimeliák IV. k. 202. 1 t. Mátyás Florián ur másolata szerint.)

CCVII.

5. die Decembris költ kegyelmed levelét mi die vöttük volt el. Az gyulai, lippai törököknek jól felelt kegyelmed, mert nem hogy Dorogon, avagy másutt birodalmunkban engednénk mi török rabokat tartani, de azt maga jól tudja

kegyelmed, miképen kerestük fel és szabadítottuk meg is, az kiket találhattunk.

Szent-Andrásiak jószágát, hogy mi valakinek adtuk volna, abban semmi nincsen, mert ők is arra okot nem adtak, annál inkább török spahiák jószágát, egyebet az dologban nem is értünk, hanem Magyarországból lakó Paxi neven való főemberek azok kezdetek már jó időtől fogva az szent-andrásiak jószágán kapdosni, kik ellen mi oltalmaztuk eddig is őket, hogy el nem foglalták.

Jenőben kegyelmed sokszor lévén ha reá emlékezett volna, könnyen megfelelhetett volna az mecset dologáról, mert mi olyat ott ez napig sem láttunk, sem hallottunk lenni, hogy kőből csinált mecset lett volna, sem hogy kő épületet csak egy követ másról vettünk volna, inkább építeni akarnánk mint sem rontani, volt ugyan valami vigyázó helyecske az egyik bástyának helyezetjén, ha elrothadt fája, zsendelye, azt is nem tudjuk; de mivel már mind azoknak eligazítások módja felől a budai vezér is irt, hatalmas császár is irt, az ő hatalmassága parancsolatja és fővezér intimatioja szerint im most bocsátjuk becsületes ember hívünket az vezérhez, mind azokról s mind egyéb szükséges dolgokról való tanúsággal.

Az Gaudi András állapotja felől nekünk úgy tetszik, kegyelmednek azt nem volt volna szükséges állatni, hogy mostan is mi szolgálunk, mert az minket minden bizonynyal elhagyott, hanem mint jó szolga megemlékezvén hozzája mutatott kegyelmességünkről, intett néha bennünket az oda fel való állapotokról hírekkel. Ki tudja mire magyarázzák azt ők, hogy mostan is fizetett emberinket, tisztviselőinket tartjuk mi az svecziai hadakban, holott nekünk hatalmas császár parancsolatjához való engedelmességünk szerint kellett onnat visszajönnünk: megérte volna azzal, hatalmas császárnak kívánsága szerint kívántatik, hogy mindenfelé szeme, füle legyen az uramnak, minthogy az vezérek ő nagyságok magok is kívánták gyakorta, hogy tudósítsuk az oda fel való hírek és állapotok felől.

Az hol az vezér azt kérdezte, micsoda közünk legyen az svédekhez, ott bezzeg talám több jó dologra is lett volna alkalmatossága kegyelmednek, kit ezután is ha erre jó

alkalmatossága szolgáltatik, el ne mulassa kegyelmed, az mint erről ez előtt is instruáltuk kegyelmedet.

Die 19. irott kegyelmed levelét is elvöttük értjük az fővezérnek mind fenyegetéseit, s mind maga pedig ajánlását. Az ajánlás elhittük ezután is meglenne, ha kívánságok szerint küldhetnénk be mindeneket, de nagy kérdés az ha ezután csak abban maradna-e meg az dolog, s az kívánságok is nem nyúlnának-e? látjuk kegyelmed írásából, hogy még csak emlékeztet is az athnaménak neheztelik. Beküldöttük volna az 20000 tallért Serédi uram által, míg beveheték, az 5000 arany addig nem forga emlékeztetben, az athnamé is mind ígértetik, de aztán az athnamé helyen ismét az aranyat kezdik sollicitalni; jusson eszébe kegyelmednek in Anno 1636. ígírek ugyan az athnamét, de inkább hagyák el az akkor ígirt nagy summát, mint sem az athnamét adták volna meg. Mind az által hatalmas császárhoz való engedelmességünk mutatásáért és szegény hazánk békességének megtartásáért az tallérok dolgában mire mehettünk, ide alább való írásunkból kegyelmed megértheti.

De az 5000 arannak megadása az országnak szabadságában, nekünk is pedig kötelességünkben járván, mi egyáltalában nem ígírhettük, mert nem is a mi személyunktől való adó, hanem az országé, melyet az nekünk adott athnamé is bizonyít, kinek mássát kegyelmednek be is küldtük mind törökül, magyarul, kiből kettő tetszik ki, egyik hogy az országé az adó is s nem az fejedelemé, kit az ország, minden szabadságában való megtartásáért s oltalmáért szokott adni, másik, hogy az athnamében az is meg vagyon írva, az régi adónál feljebb ne erőltessék az országot; az régi adó pedig ab antiquo 10000 arany volt, mely athnamét kegyelmed akár beadhatja. Elhittük hogy igyekszik némi helytelen ratiokkal Zeülfikár az ellen, de könnyű arra kegyelmednek felelni, melyet elhittünk, el sem fog kegyelmed mulatni.

Pro informatione, nem úgy azért, hogy publicum legyen, im annak mását küldtük kegyelmednek az athnaménak, melyet szegény fejedelem bemenetelekor adott volt az országnak első Ahmet császár, kiben nyilván meg vagyon írva az 10000 arany, in ea parte meg is mutathatja talán kegyelmed Zeülfikár

kárnak, mert ennek másának meg kell lenni az tefterben minden bizonynyal ; ilyen szép igazsága lévén azért az országnak s hatalmas erős fogadása alatt is az fényes portának, ha más nagyobb nem fekszik ez alatt, nyilván meg kell csendesedni az portának ebbeli kívánságától, ilyen szép igazsága nélkül is, hogy az ország elmenne, jövőendő romlására nyitna utat és mezőt, kit mi el nem hihettünk, melyet mi magunktól nem mivelhettünk. Mindazonáltal ha ő kegyelmek megkezdik ígérni és megadni, mi örömet beküldjük, noha abban kétségesek vagyunk, ha semmi egyéb nagy okok nem volnának is, az mely szörnyen elhottak az emberek Erdélyben, hogy nagy kételenségen kívül adójokat neveljük, holott merjük bátorságosan irni kegyelmednek, hogy Erdélyben ha félnyi része nem is, de harmad része elhalt az embereknek, oda vetvén gyermekeket s egyéb rendeket is.

Mivel azért az országnak eddig szokott igaz adója im megyen, annak menetelinek hírét mint adja eleiben az vezérnek, ott lévén kegyelmetek, maga alkalmaztathatja jobban, mind azon által nékünk úgy tetszenék, az adónak beérkezése előtt nem kellene azt nekik érteniek, mint és megnyit visznek, mert hihető abban is fortélyt igyekeznek keresni. Annak pedig bemenetele felől már bizonyos lévén kegyelmetek, az egyéb dolgokról is hogy könyöröghessen, módjok leszen. Kegyelmetek azért igen jól megruminalván elsőben az dolgokat magokban, azután communicálhatja az mint illendőnek lenni itili Zeülfikárral, kinek hogy elméjét, szívet praeparalhasssa kegyelmetek intimatiója szerint, im küldöttünk Aureos Nr. 100, igyekezzék azért kegyelmetek ilyen rendet tartani az dologban.

Noha az mint ez előtt is sokszor megirtuk, az mi nemű conditiokkal mi igireteket töttünk vala az 20000 tallérnak megadása felől, azokban nemhogy promoteált volna az porta, de sőt impediált és retrahált, mindazáltal az conditiok szerint azt igirheti kegyelmed, az mint ide alá meg vagyon irva.

1.) Hogy az athnamét az előbbi kívánságunk szerint megadják úgy mindenekben.

2.) Az 5000 arannyal az szegény országot nem terhelik, arról is levelet adnak, ezek meglévén ha csak lóteherben

kelletik is, mindjárt küldjük hatalmas császárnak az 15000 tallért és annuatim míg élünk, az athnamék szerint való conditiókat valamig megtartják, állják, beteljesítik, megadjuk magunkéból, de nem az országéból, megküldjük, megtartatván mi is az athnamében specificalt conditiokban mint feljebb is íránk. Az fővezérnek 3000 tallért, Zeülfikárnak is küldünk 1000 tallért Nr. 1000 semel pro semper. Ezekben pedig ha magát jól viseli és czután való jó maga viselését tapasztaljuk, több jóakarattal is lenni igyekezzünk.

De az conditiók alatt való ígérésben igen cautusoknak kell lenni kegyelmeteknek, mert tudja azt jól, ezelőtt is mi mindenkor conditiók alatt töttünk igireteket s mégis conditio nélkül kívánnak mindeneket. Lám ez előtt kegyelmetek mindenkor azzal biztatott az vezér nevével, ha az tallérok meglesznek, az mellett az 5000 arany felől könyörögheti hatalmas császárnak.

Mi Isten áldomásából türhető egészséggel vagyurk, Istentől kívánjuk, kegyelmetek felől is hallhassunk minden jót.

Kelet 1647. eleje.

Erdélyi Muzeum (*Josephi Comitiss Kemény Apparatus Epistolaris ad Historiam Transilvaniae Tom. IX. pag. 57—61.*)

CCVIII.

Török császár (I. Ibrahim) levele.

Az szent Jézus vallásán való nemzetségnék méltósága etc!

Császári méltóságos levelünk megadatván, értésedre legyen, hogy ennek előtte Lippa, Gyula, Szolnok szanszágságokban levő nagy rendek, zaimok spáhiák és egyéb gondviselők azon szanszágságokban való faluk felől fényes portáman panaszt tevén, — mely dolognak eligazítását és jó karban való állatását budai birodalmunkban levő kedves, becsületes vezérünkre Murteza passára biztunk és hallasztottunk (kinek Isten életét hosszabbítsa!). Mostanság pedig ezen szanszágságoknak alajbéli és főispáni, zaimi és agái részeteokről küldött követetekkel Körösi Istvánnal megnevezett tekintetes

vezérem előtt tanácskozáván beszéllettenek, el is igazították a dolgot voltaképen. Az megnevezett szanszágságokban az meghódoltatástól fogva az szegénység mint adózott, azon régi kanon szerint adózzon és attól fogva kik hódoltságban voltak, most is hódoljanak és azon szokott adót azon szanszágságokban lakó spáhiáknak megadják; az diploma avagy ahd-náme ellen részeteokról semmi ellenkedés, veszekedés ne legyen; némely faluk helyeire hajduk akarván szállani, telepenni, arra szabadságot ne engedjete. Az gyulai szanszágságban vannak pusztá falubeliek, azoknak földöket, határokat némelyek kapdozáván rajtok felosztották: hogy azon faluknak határi helyei az régi spáhiák kezeknél, birtokokban maradjon, parancsoljuk. Azért méltóságos parancsolatunk származása szerint, hogy mindenekben ezen parancsolatunk szerint cselekedjete és az megnevezett tekintetes vezérem előtt egyszer eligazított és helyben hagyott dolgokat; az behódolástól fogva való faluk szegény adófizető községét császár faluiból kik elbujdostanak, azon falukra és spáhiák jószágában viszsza küldjete, eddig hátralevő adójokat is adassátok meg; némely falukban, városokban beszállott, hódoltságról elfutott szegénységnek visszajövetelét meg ne gátoljátok és az elosztott spáhiák pusztá falu helyeit birni engedjete. Ezen dolog végett az megnevezett szanszágságokban levő alajbékeknek, zaimoknak és egyéb gondviselőknak parancsoltunk, ehez képest részeteokról is minden rendeknek erősen megparancsoljátok, hogy az eligazított és megláttatott dologhoz tartván magokat, azon kívül ne hagyjanak; az adófizető szegénységet lakóhelyekre haza küldjék versengés, veszekedés nélkül, származott parancsolatomnak értelmén kívül ne hagyjátok. Így tudjátok, ezen nagy jelemnek hitelt adjátok. Iratott Budán Szefer havának elein, ezer ötvenhét esztendőben Mahumed születése után. (= 1647. Mart. 8—18. közt.)

CCIX.

Budai vezér Murteza passa levele.

Az Messiás nemzetségének tekéntetes fejedelme etc!

Jóakarát szerént jelentjük, hogy ennekelőtte nekünk tökéletes jó akarójának küldött levele Kőrösi István embere kezével megadatván, értelmében valamit irtatok, mindeneket megértettünk. Gyula, Lippa és Szolnok végvárainak agái az budai divánban jelen lévén, az két részről való dolgokat Kőrösi István jelenlétében előttünk eligazították. Gyula, Lippa és Szolnok szanszátságokban levő spáhiáknak faluiból és császár részére való városokból elfutott szegénség mostanság Erdelhez tartozó falukra mentenek, mely szegénség az spahiáknak az adót meg nem adta, azon szegénséget helyekre visszaküldessétek és az hátralévő adójokat megadattassátok. Az spáhiák az régi ususon kívül több adót az szegénségen ne vegyenek, részeteikről is az ahdname ellen ne cselekedjenek, mindenekben az végezésekhez tartsák magokat. Ezen dolog végett származott hatalmas császárunk parancsolatját is oda küldöttük; az megnevezett agáknak, álj bekeknek, szanszábbekeknek, erősen meg vagyon parancsolva, hogy az szegénségnek injuriát ne cselekedjenek, és hogy az régi adón kívül rajtok több adót ne kérjenek minden rendeknek erős parancsolatokat küldöttünk. Kőrösi István hozzátok érkezvén szükség hogy az zaimoknak, spahiáknak és császári falukról városokról elfutott szegénséget visszaküldjétek, hogy az spáhiáknak és egyéb fizetett rendelnek adajokat megadhasák és eleitől fogva való restantiájokat eligazíthassák. Megparancsoltuk, hogy az régi adón kívül többet rajtok ne kérjenek; ha kik többet kérnének, azokat megfenyítjük, szavainkban állandók vagyunk. Némely faluknak helyeit részeteikről másoknak rendelvén az idevaló spáhiáknak károokra és injuriákra, némely falukra pedig hajdúk szállván megtelepedtenek: mindezeket az spáhiáknak megadássátok. Az mely szegénség közöttök lakik és az adót meg nem adják, azokat oltalmazsátok; azért az két részre adóztokat az ahdname szerént meg ne háborgassátok: mi is minden dolgaitokban jó akarát

tal lenni igyekeznünk. Az szolnoki spáhiák közül Mehmed spáhiát emberetekkel oda küldöttük, azon falukban ő is bir. Az ott való rabságban levő boszna szarai török árosembereknek bűnök, vétkek nem lévén, azon árosembereket elbocsátások, marhájakat magoknak megadassátok és ide hozzánk küldjétek. Körösi István nevű emberetek által szóval izentünk tőle megtudakozván megértitek. Az mely nap ezen leve-
lünket irattuk, azon nap az fényes portáról emberünk érkez-
vén ilyen hirt hozott, hogy ennekelőtte való kötéstek és vé-
gezéstek szerint az hét vármegye-(é)-rt husz ezer tallért az
ajándékkal együtt esztendőnként ígértetek hatalmas császá-
runknak beküldeni : hogy pedig most be nem küldöttétek, az
tekéntetes nagyságos fővezér nagy gyalázatban maradt az
húszezer tallér miatt. Ezen dolog végett levelet irattunk és
oda küldöttük : azért kedves jóakarónk, ti hatalmas császá-
runknak igaz hive lévén, kicsin dologért jóakaróját ura sze-
mélye előtt gyalázatba ejteni és ura előtt igazat szólván szé-
gyenbe hozni, tudjátok, hogy illetlen. Azért az illik hozzátok,
hogy az fővezért abban ne hagyjátok, hanem ígéretetek és fo-
gadástok szerint az husz ezer tallért az ajándékkal együtt
beküldjétek. Eddig hatalmas császárunknak tökéletes hűséggel
lévén, az fővezért gyalázatban hagyván, azért hova hamarébb
az husz ezer tallért az ajándékkal együtt idején korán az fényes
portára beküldjétek ; ha az szükség kívánja, nekünk is tudó-
sítsatok, mi is az jóakaratnak kívánsága szerint hatalmas
győzhetetlen császárunknak informálván tudósítjuk és az ki-
vánt ahdnámet megszerezvük. Áldásunk legyen veletek. Ira-
tott Budán Szefer havának elein, ezer ötvenhét esztendőben
Mahumet születése után számlálván (= 1647. Martius 8—18-
dika közt.)

(Egykorú fordításról az erd. Muzeum egylet irattárából.)

CCX.

Portai fővezér Salih pasa levele.

A szent Jézus vallásán való nemzetségnek méltóságos
fejedelme etc. jóakarát szerint jelentjük, hogy mostanság

hatalmas győzhetetlen császáruk fényes portájára küldött emberetek az erdélyi adóval beérkezvén követségét egyéb dolgokkal együtt megértettük. Ennek előtte az hét vármegyéért ígért 20 ezer tallért és Erdélyországtól járó ajándék szerint ajándékot hogy be nem külditek, talán azt tudjátok hogy gondviseletlenségünk miatt feledékenységen vagyon, azt ne gondoljátok, az idvezült fővezér Mehmet pasa idejében mi az defterdárságnak ttsztiben voltunk az gondviselésben és az szolgálatban együtt szorgalmatoskodtunk, mely dolognak valószínűségért azon kanon szerint való levelek most is kezünkben vannak, azért az régi jó szokás szerint vagy leicid, (így) vagy nagy dolog legyen az törökök rendtartása szerint mindenek az könyvekben be vannak írva, az boldog emlékeztű császárok idejétől fogva, mind ez ideiglen mikor az oda beszolgáltatott hatalmas császáruk fényes tárházában az athname az diploma megszokott adatni; legnagyobb dolog hogy hatalmas császáruk méltóságos személye előtt valóságban vagyon, azon dolgot avagy szót, hogy vonhattunk vissza? sokféle gondolatotok vagyon, az mezei madárhoz hasonló beszédek hegyről hegyre hágtok, néha athnámet kívánván az adót megküldétek, néha 20 ezer tallérról 15 ezerre mentetek, és hogy azt megkülditek tudósítjátok, hatalmas győzhetetlen császáruknek haragja föllobbant, minemő haragos legyen nem tudjátok, melytől Isten oltalmazzon, ennyi időtől fogva várakoztatván elménket függőképen tartjátok. Gyakorta ezen dolog ő hatalmassága előtt emlékezetben vagyon, azért jó akarat szerint jelentjük az ti hatalmas császárukhoz való tökéletes igazságokat és hűséges szolgálatotok tehetségtek szerint végben vigyétek szorgalmatosan immár tovább hatalmas császáruk előtt mit feleljünk, kifogytunk mindenekből; egy általában szégyenben maradunk bizonyos, valameddig azért az hét vármegyéért megígért husz ezer tallér és az Erdélyországtól járó ajándék szerint az ajándék be nem jön az fényes portára az emberitek az rendelt idejéig, addig az erdélyi adót hatalmas császáruknek nem informálható, ezt az Istentől tudjátok és kárát is tapasztaljátok, bizonyosan elhiggyétek azután való megbánás nem használ. Azért ezen leve-lünket intésképen irattuk és postátok által oda küldöttük;

elmenvén szükség hogy másképen ne cselekedjete, és semmi halogatásra válasz adásra ne mutassatok, az emberitek rendelt idejéig napjáig igen sietséggel az megnevezett hét vármegyéért az husz ezer tallért az ajándékkal ígértetek szerint megküldjétek másképen ne cselekedjete, mihelyt beérkezik, az athname is megirattatik és megküldetik. Ti hatalmas győzhetetlen császárunknak creaturája lévén és igaz hive, az kívántatik hogy ő hatalmasága akarátja szerint viselvén magatokat, mindenekben kegyes kedvét betöltsétek, efféle hidegségteket és idegenségteket az ellenségtek is öröli, azért postátok oda érkezvén, az adót idején ígértetek szerint hamarsággal beküldjétek, az felöletek való szókat eltávoztassátok, elmétekből olyan gondolatotokat kivessétek, igazság szerint az szolgálatban lévén, uratoknak kedvét betölteni szorgalmatoskodjatok, ezen levelünkre mindjára sietséggel választ irjatok, hogy dolgaitokat igazság szerint ő hatalmaságának informálhassam. Köszönetünk és áldásunk legyen veletek. Iratott Konstancinában.

Kivül. Száva hozta 1647. die 8. Martii. (Rákóczy keze.)

(Hivatalos fordítás az erdélyi Muzeum egyet irattárából.)

CCXI.

Portai fővezér Salik pasa levele.

Az szent Jézus vallásán levő nemzetségnek méltóságos fejedelme.

Jóakarát szerint jelentjük, mostanság valamit irtatok küldött leveletekben mindeneket megértettünk. Ti az Ali Oszmán ésászárnak ő hatalmasságának tündöklő creaturája lévén, Erdélyországa is ősitől elejtől reá maradván, kedves birodalmi közül való, mostanság pedig Kassa várna az hozzá tartozó hét vármegyével ő hatalmassága parancsolatjából az német részről kegyelmességéből nektek kezetekben adatott, azon kegyelmességért, Kassától az hét vármegyével együtt ő hatalmasága lábaihoz való tudositástok szerint az huszezer tallért, az hét vezerekig (igy) eddig meg nem küldöttétek. Irjátok ugyan, hogy ha az athnámet megküldjük tehát ti is az 15,000 tallért megkülditek; hatalmas győzhetetlen császárunkkal

annak fényes portájával és mivelünk micsoda kereskedéstek vagyon, ez mi dolog és mi állapot lehet, ennek az dolognak végit és kimenetelit nem gondolod-e meg, ő hatalmassága tüzes haragjától nem félsz-e, öt ezer tallér micsoda, hogy ennyit törődöl miatta, ő hatalmasága boldog idejében öt ezer tallért ajándékozni mit teszen, ily megmutatott kegyelmességért ő hatalmassága méltóságos levele által az némettől ilyen helyeket elvévén, neked adván, még is ígéretedet még nem teljesítetted, az adót is teljesen valóságosan meg nem küldöd csak versengés, mind ez ideig az erdélyi adó ő hatalmasága fényes tárházában be nem vétetett, ilyen dolgot halogatni tartóztatni volt e valaha, az mostanság küldött erdélyi adó ez ideig ő hatalmasságának nem praesentaltatott, mivel az husz ezer tallérnak bejövetelére váraкоztak, ő hatalmassága méltóságos személye előtt különb különb dolgokat beszélni illetlen, sok szemtelenségeket szenvedtünk, az mint lehetett eddig tökéletes hűségteket neveltük, ezen dolgokban minémő jóakarattal voltunk hozzátok, soha senkihez nem voltunk, nem is volt nem is leszen, de ennek utána mi felöletek semmi jó szóval nem emlékezhetünk. Azért hatalmas győzhetetlen császárunknak igaz hivei valók vagytok és részünkről is ha az jóakaratot venni tok, azon órában hogy levelünket veszitek ígéretetek szerint az husz ezer tallért az ajándékkal együtt beküldjétek, hogy az erdélyi adóval ő hatalmassága fényes tárházában beszołgáltassák, az athname az portán levő követeteknek kezében adatik, az athname végett semmit ne törődjétek, az mely szó ő hatalmasága szájából származik, az meg nem változik, meg sem fordul, mihelyt az pénz beérkezik az athname is megadatik bizonyosan, ezen dolognak végit bőlesen elmétekben vegyétek és meggondoljátok. Erdélyországa szokása szerint az uj kapitihája Járfás bejövén az régít Réti uramot kibocsáttuk, megérkezvén az tőle izent dolgokat megértitek, ennek után efféle versengő okoktól megójjátok, mert az utolsó megbánás nem hasznos, az szónak igazsága és az igazságnak vége nektek hasznosabb az mi tudósításunk szerint. Áldásunk legyen veletek. Iratott Konstantinápolyban. (Kelet 1647.)

(Hivatalos fordítás az erdélyi Muzeum egylet irattárában.)

CCXII.

Georgius Rákóczy Dei gratia Princeps Transilvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum Comes etc.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. 8. die Martii irt kegyelmed levelét 26. die ejusdem, s 29. die irottat 10. praesentis vöttük vala el, kiket noha szorgalmatosan által s még által olvastunk, de úgy látjuk most sem ir kegyelmed olyról, kiket ez előtt is sok ízben értenünk nem adott volna, melyeket akkor is mind szomorú s mind keserves vala értenünk; most is azért az ur Istenre támasztván igaz ügyünket, várjuk hatalmas császárunkuak igazságos kegyelmességét, mind az szegény országra s magunkra is. Az mint azért kegyelmednek ez előtt is megirtuk vala, hogy országos gyűlést fogunk hirdetni, az szokott idő előtt is, im az immár bé is állott, s úgy reméljük az innepig vége is leszen. Értvén azért országul az kegyelmetek írását, s az ott benn való állapotokat, mint fogják magokat ő kegyelmek resolválni kegyelmeteknek, mihentest concludálnak (kiben szintén most fáradnak) elvégezvén kegyelmeteknek irandó leveleket, éjjel nappal béküldjük s magunk részéről is az mi csak tulajdon magunk hatalmában lehet, derekas választ írunk kegyelmeteknek.

Szavátul az fővezér ő nagysága az mely levelet küldött volt, meg fordéttatván, im igaz mássát küldtük kegyelmednek; eszébe veheti kegyelmed, tölünk az vezér ő nagysága nem kéri az öt ezer aranyat, el kell hinni, maga is vötte ő nagysága eszében, szép és teljes igazságos levelei vannak az országnak arról. Nekünk úgy tetszik, az vezér levelének mását, hogy kegyelmed ily idején fogja tudni, magában kell tartani sok okokra nézve, kit más alkalmatossággal érteni adunk kegyelmednek, várja csendesesen kegyelmed, mert mihentest az nemes ország deliberál, s az kegyelmeteknek irandó levelet ő kegyelmek elkészéttük, éjjel nappal küldjük.

Az mint kegyelmednek sokszor megirtuk, minket eddig is tudja az igaz ur Isten, az vakmerőség, garázda keresés, sem az portához való idegenségünk nem viselt, hordozott, ha-

nem az mely kötelességgel az országnak tartozunk, azt kellett szemünk előtt viselnünk.

Istennek hálá mi most is türelhető egészséggel birunk, az hadakat minden felől, mind Lippáról, Gyuláról, Tömösvárról s egyéb helyekről Zadra alá hajtják, melyek az mint híret hozzák, igen kedvetlenül mennek vissza is, ki imide, ki amoda szöktön szöknek ; mi léssen kimeneteli, az idő meg mutatja.

Az tatárok az muszkákkal vonakodnak, úgy hozzák az híret.

Szentpáli Istvánt kellett vala az svéciai királynéhez küldetünk bizonyos dolgokért, kit igen igen böcsülettel excipiálván, tractálván és expediálván is, 15. Febr. indult ki Sveciából vissza, nagy hozzánk való affectióval, ajánlással ; im 7. die praesentis irta meg, kinek relatiójából hidje kegyelmed, bizonynyal csak meg békélnek, s ha elébb nem is, aratásig végben megyen. Az hadakat, kik az imperiumban vannak, el bocsátják, s az velenczések fogadják meg, ugyan bizonynyal csak elhidje kegyelmed, bizony megbékélnek oda fel igen rövid nap. Az pestis itt benn ismég grassálni kezde némely helyeken. Adja Isten rövid nap láthassuk jó egészséggben kegyelmeteket. Datum in Civitate nostre Alba Julia die 11. Aprilis, Anno Domini 1647.

Kivülről : Generoso Stephano Szalánczi de Szent Thamas, ad fulgidam Portam Ottomannicam Ablegato, et consiliario nostro Fideli nobis dilecto.

Hátára írva : Anno 1647. die 26. April hozá kalaras ez 11. Fejérvárról iratott levelét az mi kegyelmes Urunknak.

Eredeti. (Az erdélyi Muzeum Dr. Ötvös Ágoston hagyatékából.)

CCXIII.

Tekéntetes és böcsölletes fedelelem, Istentül minden jókat hoszszú életet kívánok megadatni nagyságodnak mint jóakaró kegyelmes uramnak.

Továbbá kelleték nagyságodat ez levelemmel megtalálom, mivel hogy Száva Mihály által nagyságod parancsolatja és írása szerint három nyuszt láb bélést, és három héjuz láb

béllést megszegődven, az pénzért nagyságod írására néz . . . kezes löttem, négy hétre az pénzt meghozni Száva Mihály fölfogadá: mivel hogy kezes levék az szücsöt öt hétig kérém hogy ne kívánja még az pénzt, az is öt egész hétig ada időt, de ugy hogy ha öt hétig az pénze meg nem jüne, azután csak egy napot sem vár, én rajtam megveszi épen az pénzt; én is ugy adtam kezemet az szücs kezében, így töttem az fogadást. Im pedig Száva Mihály meg nem érkezék, öt egész hete hogy betelék az fogadásunknak, az szücs is reám esék, mivelhogy ő is más mesterektül hozá az bélléseket, ötöt is azok megfogván, kételen ő is, úgy esék reám, én is fogadásom és hitem szerént más jóakaróink által bizonyára nagy nehezen szerét téven, mind az hat béllésnek az árát, az mint Száva Mihály megszegődött, érettek egy pénzig megfizettem, az pénzt pedig minl tallérral fizettem meg, mert más féle pénzt el nem vettek, ezt az pénzt is megadni, az mely jóakaróink szörzöttek, három holnapot hagyának neki, három holnapig ötven tallért köll az fő pénznél kívül adnom, ez felöl mind az három majoromat is zálagba adtam. Ma immár Száva elmenetelének hét egész hete bételék, ez óráig semmi hírét sem vehetünk, sem az pénz meg nem érkezék. Az írásba Száva Mihály kezébe így vala meg írva, hogy ha meghisznek, nagyságod is mentől hamarébb lehet megküldi az árát. Az nagyságod írását én is meg híven, meg szerzém s megküldém, megkövetem nagyságodat, én bizonynyára ebben való kezességemért igen meg búsulék, mivel hogy magamnak eröm nincs anynyi pénzre, majorimat kölleték zálagba ütmem, ha az pénz meg nem érkezik, az napok multon múlnak, kételen az mi majorinknak egyikét ha eladom, nagyságod arra az napra ne juttatná, jüne meg az pénz, ha nagyságodtól valami tekéntünk nem fog lenni. Az fő pénzen kívül az usoráját is magamtúl kell meg adnom, az pénz ha meg érkezék is, az fogadásunk ugy lött, hogy az fő pénz hasznát épen megadom, többet erről mit irhassak nagyságodnak, ebből megérti bőven nagyságod mit szenvedek. Az mely országi dolog pedég mind ez mái nap is hogy bé nem érkezék, arról bizonyára meg nem tudnám írni nagyságodnak, mi némü búsulásunk vagyon, mely dologért nagyságodnak igaz elég írások mentenek, nem

szükség immár arról nekünk többet irnunk. Legutólszor Réthi István ő kegyelme, s mind annakelőtte Száva Mihály is, és vele küldött az fővezér ő nagysága leveléből is meg értett mindeneket nagyságod. Ali aga ő nagysága is száz huszad magával elmene az haczyákkal . . . Abrahám épített Isten házához, szegény Musza passának is atyjafia Musztafa aga, az ki az torkából szól, Ali aga ő nagyságával együtt mene el mind. Ezek után tartsa meg Isten nagyságodat sokáig minden javai-
val. Datum Konstantinapoly 4. prima Julius 1647.

Nagyságodnak mindenkoron szolgál

Zülfikár Effendi fő tolmács.

Kivülről : Az tekintetes és böcsöletes erdéli fejedelemnek Rákóczy György ő nagyságának, nékem régi jóakaró uramnak adassék hiven kezébe.

Eredeti. (Az erdélyi Muzeum Dr. Ötvös Ágoston hagyatékából.)

CCXIV.

Generose Domine, Frater nobis observaude.

Salute ac Servitiorum commendatione praemissis.

Az ur Isten ő felsége elhozván idejét országunk szokott régi adójának, és ajándékinak hat. császárunknak fényes tárházában való beküldésének; nem akarván csak magától az mi kegyelmes urunk cselekedni, gyűjtött vala ide bennünket pro consultatione az adónak beküldése felől, kinek megszerzésében az mi kegyelmes urunkkal ő nagyságával együtt annyira szorgalmatoskodtunk, hogy hazánkna az pestis miatt (ki még most sem szűnt meg, mert Brassóban az egész Bárczaságon, és Háromszéken is derekason most grassal) lőtt nagy pusztulási, mind az buza termésnek, mind az számtalan és hallatlan férgek, s mind egyéb alkalmatlanságok miatt való szüksége s több sok akadékok között is Istennek hála helyben szerzetük, és volna hátra csak az megindítása. De kiirrhatalan szomorúsággal való félelem környékeztén meg bennünket annyira rémtült állapottal vannak az országnak minden rendei, hogyha semmi akadály egyéb előttünk nem volna is, senki az bemenetelt elvállalni nem merészli; kegyelmednek annyi időtől fog-

vást való gyalázatos félelmes és rabságos ott benn tartását, a tavaly beküldött országunk adójanak ajándékinak be nem vétetése, ezelőtti fővezérnek sok fenyegetődzési miatt, csak valami postától küldentünk pedig, sem hat. császárunkuak, (kire ez világnak szemei néznek) méltóságosnak, sem országunknak böcsületesnek lenni nem látjuk.

Az mi eleink, miolta szabad akaratjok szerint, hat. császároknak köntöséhez ragaszkodtak azolta mi is, és az mi hazánkna fia i örömmel mentenek hat. császárunknak fényes portájára, ott böcsülettel fogadtattak és tartattak, és vidám orczával s hat. császárunknak fejünkre terjedt kegyelmével jöttek vissza hozzánk. Mostan micsoda, s talán idegen információk fordították legyen visszánosan az dolgot, nem tudhatjuk, holott mi mind fejenkint egész országúl, és az mi kegyelmes urunkal együtt, okat ezekre soha nem szolgáltatattunk. Mind Istennél, s mind ez egész világnál nyilván vagy on hat. császárunknak fényes köntösétől el nem szakadtunk, máshoz senkihez nem ragaszkodtunk, szokott adónkat igazán beszo lgáltattuk; mostan is az igaz ajándékat és adót beküldeni készek vagyunk, mihelyén ezelőtti adót beveszik, arról quietantiát adnak az szokott mód és forma szerint, és kegyelmedet böesülettel kibocsátják.

Minek okáért kegyelmedet meg is intjük és kérjük szeretettel, eddig való sok szenvedései után, ezt is megcselekedni el ne mulassa, hogy az mostani fővezért ő nagyságát (kinek napjait Isten sokasítsa és szerencsáját nevelje) alázatosan találja meg az adónak bevitetése, quietálása és magának az feljebb megirt mód szerint való kibocsáttatása felől; assecurálván bátorságoson, hogy mihelyt azok meglesznek, megújulván szivek, és bátorságot vevén az országnak rendei az szokott adó is böcsületes atyánkna által mindjárt indittatik, és beszo lgáltatik.

Mi csak az mi régi szabadságunkhoz ragaszkodunk, semmit vakmerőségből nem cselekedvén, sem bizodalmat senkiben nem vetvén. Elhittük meggondolja kegyelmed mint igaz hazafia, ez levén mi nekünk egyik fő szabadságunk az többi között. Ha ebben mi megbántatunk, ro nulunk, valjon mit várhatunk az többiben is? s végre minden szabadságunk elron.

tatván pusztulásra kezdik juttatni azt a szegény hazánkat. Minket is illet ebbeli szabadságunknak országúl oltalmazása inkább az mi fejedelminknél; mert azok meghalnak változnak, de mi országúl megszoktunk maradni, s nekünk is incumbal erre gondot viselnünk; s hijában busittatik az mi kegyelmes urunk, mert ő nagyságának arra szabadsága ninesen, hogy az mi szabadságunk ellen magától cselekedhessék csak legkisebben is; miénk levén országúl az adónak adása is, tudja azt kegyelmed ez hazának nagyobb része vitézlő rendből áll: ki adót nem ad, az pénznek szükségét is nem kell kegyelmed előtt declarálnunk, mert tudja jól kegyelmed. Kihez képest nem kételkedünk, édes hazájához való szeretetből is kegyelmed hasznosan nem fogna ez iránt is szolgálatját alkalmaztatni. Tartsa meg Isten jó egészségben kegyelmedet. Datum in Arce Gyalú die 14-a Octobris Anno Domini 1647.)

Generos. Dominis Vestrae.

Fratres benevoli ad serviendum pararati.

Stephanus Haller m. p.	Stephanus Takácsi m. p. ci-
Sigism. Barcsay m. p.	vis juratus Szászváros.
Haller Péter m. p.	Franciscus Kornis m. p.
Stephanus Petki m. p.	Ladisl. Gyulafi m. p.
Martinus Boldai m. p.	Joannes Bethlen m. p.
Stephanus Man m. p. Cens.	Joannes Daniel m. p.
Subst. Segesvár.	Frank Jud. Reg. Cibineensis.
Stephanus Fodor, Judex Re-	Martinus Sulzt, Judex Bistri-
gius oppidi et Sedis Szászvá-	ciensis m. p.
ros m. p.	Franciscus Bethlen m. p.
Stephanus Serédi m. p.	Ladisl. Cseffei m. p.
Mathias Huszár m. p.	Petrus Gávay m. p.
Barcsay Ákos m. p.	Stephanus Kőrössi m. p.
Joannes Gyerőfi m. p.	Balthazar Sebesfi m. p.
Mihael Eökgusch m. p. Senior	Joannes Leutch, Cons. Cibi-
Judex Brassó	niensis m. p.
Joannes Both, Sedis Segesvá-	Phil. Meil m. p.
riensis m. p.	

Jegyzés. Minden név felett pecsét.

Külczim: Generoso Dno. Stephano Szalánczi de Sz. Tamás Illus. et Cels. Principis Transae etc. Dni Dni nostri clemsimi. Consiliario et

ad Fulgidam Portam Othomaniam Legato etc. Domino fratri nobis observan.

(Eredetije Szalánczy Elek ur birtokában. Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

CCXV.

Serenissime ac potentissime rex.

Eximius ille favor quo Regia Vestra Majestas Stephanum Szentpálum meum ad Serenissimam Sveciae Reginam superiori anno per regna Vestrae Majestatis revertantem dignata est, me adeo obstrinxit ut ab eo tempore unice in votis habuerim Regiae Vrae Majestati gratias agere, literisque testari quanti honorem mihi in legati mei persona habitum, aestimem ac agnoscam. Itaque praesentem occasionem negligere nec debui nec volui, sed omnino Regiae Vrae Majestati prompta mea obsequia dedicari mei officii esse putavi. Quia imo singularis illa Majestatis Vestrae propensio adeo me animavit, ut generosum et nobilissimum Michaelium Mikes de Zabola equitatus vice capitaneum meum ablegatum Regiae Majestatis Vrae gratiae commendare, eumque ut praedictum meum ministrum suo alloquio Regioque in negociis ipsi a me injunctis perferendis auxilio dignetur, officiosissime rogari ausim. Qua benevolentia regia Vestra Majestas insignem suo ergo meos beneficio cumulum addet, meque ac meos porro devinci et ut singulari honori ducturi simus, si Regiae Vrae Majestati Serenissimoque ipsius filio grata officia praestare possimus. Divina Majestas Majestati Vestrae plurimos adhuc annos addet eosque omnigeno feliciose coronet. Datum in Civitate mea Albae Juliae Transilvanorum 21. Aprilis 1648.

Serenissimae Vestrae Majestatis.

Kivül hárthat : Serenissimo potentissimo Principi ac Domino Domino Christiano quarto Danorum Norvegorum Vandalorum et Gothorum Regi Duci Schlesvigiae Holsatiae Normanniae ac Dietlmurfiae et Comiti in Oldenburg et Delmenhorst etc.

(Eredeti minuta, a m. k. kamara levéltárában.)

CCXVI.

Budai vezér Huszein pasa levele.

Az Jézus vallásán levő legbecsületesebb urnak köszönetet. Elvöttük az utolszori levelét nagyságodnak melyben jelenti római császárnak ő felségének jó dispositióját az békeségnek véghez meneteli felől, melyet kíván hogy megtartassék igaz szívvél, zabolában tartván a békességnek felbontóit, az alattavaló szegénységet tarthassa békességben.

Mi tőlünk is ugyan ezen kívántatik, mi gyakran parancsoltunk, ennekutána is azt cselekeszünk. Az ti részetekekről való hogy háborodást tettek volna, hallottuk hogy nagyságod palatinus urammal munkálkodtatik remediálásában. Mivel hogy az jó barátságos szomszédság egyebet nem kíván, hanem békességben való megmaradást és az szegénységnek megoltalmazását az prédálástól. Elhisszük nagyságod ez ideig eszében veheti mely nagy kívánsággal akarjuk mi az békességet megtartani, és ha a ti részetekekről azt a háborúságot nem indították volna, és ha azokat megbüntettétek volna, az mi részünkről háborúságot senki sem indított volna. Mivel hogy tudjuk hogy az szegénység Istennek szolgálja és nem akarja hogy azok nyomorgattassanak, mert nagy számadások lészen az tiszteknek az szegénység állapotjáról, illendő azért hogy az tisztek az szegény községet oltalmazzák. Reméljük mi hogy nagyságod velünk egyetért és dolgunkat végben viszi, melyből sok jó jó ki. Az többi között ez hogy Rákóczy erdélyi fejedelem, mely örököse hatalmas császárnak, fejedelemségének kezdetétől fogva nagy fősvénységes telhetetlensége miatt, nem csak sok ártatlanokat ölettetett és tömlöczöztetett még némelyeket gyűlölségből templomoknak (így) jövedelmét vötte el, és sokaknak jószágokat, és az ő bolondságából sok népet gyűjtött össze az hatalmas császár akarata ellen, és azokkal háborúságot csinált és sok több dolgokat akart próbálni. Mivel hogy azért némely igaz emberünk ki annak az országnak jóvát kívánja hatalmas császárunkat informálta felőle, halván ezért hatalmas császárunk az ő gonosz indulatját, mivel hogy Erdélyország ő hatalmasságának engedelmes

országa nem akarja hogy kegyelmetlenül bánjanak vele, hanem a szegénységen megkönyörtülván más fejedelmet akar választatni ki az ország előtt is kedves legyen, én reám bízván azért hatalmas császár az dolognak végbenvitelét és én is Isten segítségével magamra válalván el is kezdettem. Ha azért kívánjátok az békesség hogy megtartassék mely végben ment az hatalmas császárral, ne kételkedjete felőlünk, hogy egy kevés számú népet összegyűjtöttem. Mi mindenfelé az végekben az kapitányoknak megizentük, hogy minekünk nincsen semmi gonosz szándékunk, és kiki békével legyen veszteg házánál, és semmi boldulást ne tegyenek, mert ha mind két felől felkelnek őket nehezen csendesíthetni le, és végben ment békesség felbontatnék. Kívánjuk azért hogy rendeld el te is mindenütt ekképen a végekben. Most az ideje azért hogy megmutassad hozzám való igaz barátságodat, mely ha ekképen végben mehet assecurálunk álhatotos... voltáról és hogy kívánjátok az békességnek megtartását. És elolvassván az leveletemet, írásban adjad feleletedet micsoda értelmed ez mi végezésünk felől. Kívánjuk egészségedet etc.

Kelet 1636.

(Hivatalos fordítás az erdélyi Muzeum egylet birtokában.)

CCXVII.

Puncta secretiora per Internuntium Domino Generali Regni Poloniae declaranda.

Köszöntése és levelünk megadása után, kíváztatik mentől hamarabb secreta audientiat kérni és mikor meg adatik, generalis uramnak az dolgokat rendszerént elő számlálni.

Elsőbben: hogy az ő kegyelme relatioját Őszi István uram által vettük, és declaratioit, mind az melyeket írásban, mind pedig szóval tett, bőségesen megértettük, s minthogy ő kegyelme az király ő felsége resolutiojára halaszt mindent derekasban, mi is ennek utána ő kegyelmét bizonyos főemberünk által azokról megtaláltatjuk; most az dolognak nagy és siető voltáért, s az időnek rövidségéért mentől hamarabb akartuk ezekről tudositni.

Hogy amint az előtt is mi ő kegyelmének declaráltuk

hogy nem egyébtől viseltetünk, hanem keresztényi igaz indulatunktól, és ahoz az szomszéd országhoz való jóakarattól; s azért is nem akartuk elmullatni, mihelyt az töröknek reájok való igyekezetét értettük, hogy mindjáraértésekre ne adjuk, s ez után is azon indulatot akarván viselni, azon leszünk, hogy se király ő felsége, sem pedig ő kegyelmének országul bennünk fogyatkozást ne tapasztaljanak.

Ezeket így előszámlálván, mondja meg az után, hogy az mint az előtt is értésére adtuk volt ő kegyelmének, minő alkalmatosságot hozzánk bocsátott embere általa való izenetéből mi az kaimikámnak és egyebeknek is, kiknek tanácsok mostan az portát igazgatják, adtuk volt értésére, hogy értettük volna mind ő kegyelmétől, és mind másoktól is lengyelországi jóakaróinktól ilyen declarációját az leugyel nemzetnek, hogy az velek való frigy ellen semmit nem vétettek volna, sőt az békességet meg akarnák tartani, azért declaráltuk, hogy ha császár ok nélkül való hadat nem akar viselni, készek leszünk az dologban fáradni, csak adják értésünkre, micsoda nagy difficultások vagyon, hogy tudhassuk ő kegyelmét felőle tudósítani. — Meg érkezhén azért az napokban válaszuk, micsoda resolutiót tegyen az kajmekam, levelének párjájából ő kegyelme megérte, azt is mit kívánjon tőlünk az válasznak megküldéséből, tudni illik: hogy harmincz napra Drinápolyba megküldjük; mely intimációt mi az előtt két okért cselekedtünk legfőképen: egyikért, hogy értvén immár kiinduló akaratját császárnak, tartoztassuk avval; másikért hogy azonközben Isten talám oly állapotokat hozhat közéjökben, hogy az békességet meg nem vetik, és legyen alkalmatosságok arra evvel.

Noha pedig tudjuk hogy követjek által intimáltak az conditiokat ő kegyelmének, és Sahin aga által is kit avval oda bocsátottak; mindazáltal az mely conditiokat resolutiójában ír ő kegyelme nekünk, mind azok felől az kajmakam emlékezetet nem teszen levelében, hanem csak kettőt proponál, melynek az egyiket magok is méltónak itélnek, és király ő felsége, s ő kegyelmek is országul talám reá accedálhatnának. Az palánkok elhányásában micsoda károk és difficultások legyenek, ő kegyelmek magok tudhatják, mi egyik-

ből sem persvadealunk semmit, de mivel magoknál vagyon nyilván az magok ereje, azt kövessék ez mit hazájoknak leghasznosabbat és becsületesebbet ítélhetnek mind azokban lenni.

Erre az kajmakam levelezé, mi mindjárt választ töltünk, nem egyebet, hanem hogy kívánsága szerént ő kegyelméhez hettmany uramhoz sietséggel el küldünk, de hogy az választ harmincz napra meg vihessék Drinápolyba, lehetetlennek ítéljük, hanem mentől hamarább, hogy értékre adhassuk az ő kegyelmek válaszsát, azon leszünk.

Igy levén azért az dolog, áljának az ő kegyelmek böles ítéletében mindenek; mi mindazáltal ezekről ilyen ítélettel vagyunk, hogy ha meg nem változtatja császár akaratját, és meg nem indul Drinápolyból az jöendő holdnak feltetszésén, minden el végezett akaratja az, hogy ő kegyelmeket készületlen találhassa, és az így sietséggel szerezzon progressust hadakozásában. Hogy ha azért derekas hadak készen nincsen, hogy valami hirtelen való romlás őket ne találhassa, azon kell legfőképen minden tehetséggel igyekezniek, hogy mivel az török adott okot az tractára mi általunk is, jó szóval tartóztassák valamint lehet, és csak arra vehessék, hogy Drinápolyba küldhessenek követeket tractálni, alkalmas nyereség leszen. — Ha pedig az főkövet küldésére vehetnék ő kegyelmek magokat, s azt hirtelen nem expediálhatnák is, egy internuntiumtól elől elküldhetnének, tudositván az főkövetnek hamar beküldéséről. De kész nagy örömekről ha olyat nem mutatnak, nem bizhatni hogy vagy tartóztathassák, vagy valami illendő hasznos békességet concludálhassanak velek; ha pedig azon közben derék hadak lévén előmutathatnának, és Moldovát occupálhatnák, ott firmálván meg magokat, az békességet, és fegyvert is mutatna, leghasznosabbnak ezt ítélhetnék mostani állapotjoknak előmenetelére.

Az conditiók dolgából valami nemű resolutiot ő kegyelmek adnak, és jobbat feltalálhatnak miképen küldjük az resolutiot meg kajmakamnak, mindenekből azt követjük; mind azáltal mivel mi írásban küldtük az conditiokat, azokra ő kegyelme úgy adja formálibus verbis írásban resolutioját, ha azt kívánja az szükség, s az állapot, be is küldhessük az kajma-

kamnak in paria az ő kegyelme levelét, kinek irásában el hit-tük úgy fogja ő kegyelme magát moderálni, magok becsületét megtarthassa, hatalmas császár is ne offendáltassék, mi is magunkra suspitiót, haragot ne vehessünk.

Ezek lévén derekasabb punctijai mostani reá bizott dolgoknak, azon igyekezzék, hogy azokat igen okosan szám-lálja elő, és vegye eszébe, micsoda indulattal hallja az gene-ralis ezeket. Rendszerint pedig mindenre való discursusát igen concipiálja, és nekünk referálja. Annak felette minden állapotjoknak végére menni igyekezzék; mennyi, és minémű kész hadak vagyon? Hová és micsoda helyben akarnak szállani? be akarják országokba az tőröket várni, vagy eleibe menni? Mezőben meg akarnak vinni vele? Az király ki jő-e Mosquából vagy ott marad? Sahin agát vissza bocsátot-ták-e? micsoda conditiókkal? vagy magok is adjungáltak valami követet melléje? És egyéb minden dolgoknak végére menjen, hogy minket derekasan infolmárhasson mindenekről.

Az resolútiót hogy mentől hamarább lehessen igen ur-geálja, és azon is legyen, hogy késedelem nélkül expedial-tassék, felelhessünk meg mind az vezér kívánságának, és jobb móddal promovealhassuk az mi részünkről dolgokat.

Ha Sahin agát vissza bocsátotta, meg kell azt kívánni, hogy nekünk is ő kegyelme ex synceritate értésünkre adja, s ide is az mi resolútiót ad ő kegyelme, egyezzen azéval; Ha pedig még vissza nem expedialta, végére kell menni, mikor; És vár-e az királytól, respublicától expedialásáról informatiót, s mivel bocsátják vissza. Ha pedig ott érné Sahin agát, az hetmánnal való beszélgetése után mindjárt, ugyan az hetman-nak hírével, és tudásával, vele is studiose szemben legyen, s jelentse meg neki, az nagyságos kajmakám vezér írta meg mi nekünk, hogy ő kegyelmét is oda az hetmanhoz küldötte, de nekünk is hatalmas császár akaratjából és nevével paran-csolt, hogy mi is emberünket azon dolgokból levelünkkel oda küldjük, s ötöt (az az : a követet) küldöttük, s meghattuk hogy ő kegyelmével szemben legyen, s a dolgot ha kívánta-tik sollicitálja.

Jegyzet : Ez úgy látszik hogy *Bethlen Ferencz utasítása*, de nem bi-zonyos ! mert az eredeti *kijavított conceptusban*, melyből ezen oklevél lei-

ratott, sem a követ neve, sem pedig a kelés ideje nincs kitéve, az azonban bizonyos, hogy Rákóczy Gy. korából és hihetőleg 1645-ből való okmány. Bethlen Ferencz Rákóczy Györgynek (elsőnek) főudvarmestere volt, és már azon időben *kéresdi gróf Bethlen Ferencz* czimzettel élt.

(Dr. Ötvös másolatáról a Gyula-fehérvári könyvtárból.)

CCXVIII.

Generose Domine Kemeni, Amice benevole.

Inopinatus de obitu Illustrissimi Principis Transylvaniae Nuncius non mediocrem cum stupore animo dolorem hodierna die inussit, quem augere non expedit, sed hoc tantum insinuo communem hanc esse legem et Dei Decretum, cui refragari nemo potest. Quandoquidem igitur Deo sic iudicante Metamorphosis haec supervenit obnix Generosam Dominationem Vestram rogo ut ea omnia, de quibus oretenus egimus, alto premantur silentio, nec in lucem prodeant, sed eum mortuo Principe, tanquam cum Principali hujus negotii causa, aeternum moriantur; qua in re me totum fidei, candori ac sinceritati Generosae Dominat. Vestrae do et dedo, non dubitans, quin me per praesentium latoren certiore reddat, quae facies rerum post obitum Illustrissimi Principis sequetur. Quod dum a Generosa Dominatione Vestra avide expecto me ipsum pristinae amittiae Generosae Dominationis Vestrae diligentissime commendo. Jassii 21. Octobris 1648.

Generosae Dominationis Vestrae Amicus benevolus

Basilus Dei gratia Princeps terrarum Moldaviae.

Oláh aláírás.

Kivülről: Generoso Domino Joanni Kemeni de Gyerő Monostor Comiti Comitatus Albensis Transylvaniae ac Illustrissimi Principis Transylvanae Aulicae Militae Equestris ordinis, Arcis et Praesidii Districtusque Terrae Fogarasiensis Capitaneo Supremo, universorum militum Campestrinum Generali ac Decimorum festalium in Transylvania Arendatori Domino Amico benevolo reddantur.

Eredeti. (Erdélyi Múzeum G. Kemény József erd. tört. eredeti levelekben VIII. kötet.)

CCXIX.

Instructio pro Generoso Adamo Rác de Galgo, ad passam temesvariensem hoc tempore expedito legato nostro.

Az tömösvári passát akarván mostan bizonyos főember hivünk által meglátogatnunk, arra az hivatalra ő kegyelmét rendeltük, elhívén, hogy ez dologban is ő kegyelme az mi becsületünket, fejedelmi méltóságunkat szeme előtt viselvén, úgy fogja magát alkalmaztatni, mint igaz hazája szerető becsületes fő rendhez illik.

1.) Kezéhez vévén annak okáért a passának szóló levelünket, és oda küldendő ajándékunkat, Isten áldomásából induljon meg és utját continuálván siessen Temesvárra menni.

2.) Tömösvárra érkezvén, az passával szemben lévén, és általa küldött ajándékunkat praesentálván, mi nevünkkel becsülettel köszöntse, Istentől minden szerencsés előmenetelt és kedves áldásokat kívánván ő nagyságának, az mellett mondja meg ő kegyelme, hogy mi hatalmas császárunk hűségében akarván mind végig megmaradnunk, el nem mulattattuk, hogy ő nagyságát is mint hatalmas császárunknak abban az véghelyben lévő becsületes hívét, levelünk és bizonyos főemberünk által meg ne látogatnók. Ő nagysága azért ez mostan küldött ajándékunkat vegye jó neven tőlünk, igyekeztvén ennekutána is minden alkalmatossággal kedveskedő jóakaratomkat ő nagyságához megmutatnunk, kérje továbbá mi nevünkkel azon, hogy az mint ennekelőtte üdvözölt fejedelem atyánkkal abban az helyben levő dicséretes emlékeztű passák egymással szép egyességben és jó szomszédságban éltenek, ő nagysága is azon jó szomszédságot szép egyességet mi velünk tartsa meg, mi az mi részünkről mindenekben az jó békességhez és szomszédsághoz való jó indulatban akarunk találtatni. Ugy alkalmaztassa annak okáért szavait ő kegyelme, előtte viselvén az mi becsületünket, fejedelmi méltóságunkat, hogy vehesse cszében az passa az mi hozzá való jó akaratomkat, és az jó szomszédságnak megtartására való kész indulatunkat, kihez képest minemű inclinatioja lészen hozzánk az passának, arra is igen jól reá vigyázván, és szavaiból eszében vévén, tudhassa nekünk az szerént ő kegyelme referálni.

3.) Jó alkalmatossággal intimálja azt is ő kegyelme az passának, ha mi oly panaszolkodások mennének ő nagysága eleiben az mi részünkhöz tartozók ellen, annak ő nagysága ne adjon mindjárt hitelt csak egy közönséges vádlásra, hanem vagy nekünk avagy utánunk lévő tisztviselőinknek, és nevezet szerint karansebesi és lugosi főbán hivűnknek érté-sére adván, mennjen végére elsőbben az dolognak, és ne engedje meg, hogy birodalmunkbeli valamely jámbor embert valakinek vádlására vagy mások gonosz cselekedetéért ő nagysága tiszti alatt való török vitézek vagy mások meg háborítsanak vagy károsítsanak, mivel mi az mi birodalmunkban efféle dolgot elkövetni senkinek nem akarunk megengedni.

4.) Az tömösvári alai béggel is szemben lévén mi nevűnkkel köszöntse illendőképen, levelünket és neki küldött ajándékunkat is megadván, kérje azon, hogy vegye jó neven ez mostani ajándékunkat, és továbbá, ha miben kíván-tatni fog, mind mi hozzánk és birodalmunkban lévő hiveink-hez legyen jóakarattal, melyért nekünk is mindenkori kedveskedő jó akaratunkat fogja tapasztalni.

5.) Mind utjában s Tömösvárott létében értekezzék bizonyos emberi által mind az portai, és olaszországi állapotok és egyéb hírek felől. Hogy Isten kegyelmességéből hozzánk megtervén, tehessen bizonyos relátíot nekünk felőle.

6.) Elvégezvén azért ez mostani ő kegyelme bizott követ-séget, igyekezzék azon, hogy mentől hamarébb Isten áldásából jöhessen vissza hozzánk. Eidem de caetero gratiose propensi manemus. Secus non facturus. Datum in Civitate nostra Alba Julia. die 22. Novembris Anno 1648.

G. Rákócy. m. p. (P. H.)

Eredetije az erd. Muzeumban (B. Orbán Balázs adományából.)

CCXX.

Georgius Rákóczy Dei gratia Princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. etc.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Most hozák nékünk bizonyosan, hogy az temesvári passaság meg változott. Azért kegyelmesen parancsoljuk kegyelmednek, el ne menjen Temesvárra, hanem mindjárt jöjjön vissza mind Ébeni Istvánnal együtt. Cui in reliquo gratiose propensi manemus. Secus non facturur. Datum in Civitate nostra Alba Julia, die 24. Novembris Anno 1648.

G. Rákóczy m. p.

P. S. Kegyelmed megírja idején Káránsebesből az temesvári tolmács deáknak, noha mi tudtuk az passa változását, mert helyében Fazli passa harmadik diván ülő vezér jü, de ugyan ő nagyságát akartuk köszöntetni.

Mikor szembe léssen is vele, jelentse meg, tudjuk hatalmas császáruk fényes portáján is tud ő nagysága szolgálni, akartuk meglátogatni, legyen ő nagysága jóakarattal.

Az ajándék változzék így, tallér 200 legyen, kupa 2, egyik kupa tallér 100, megtartsa kegyelmed, sohová ne adja.

Ha az passa Temesvárról ki indult, úgy talált történni, kegyelmetek utána ne menjen, visszatérjen, helyben lévén csak elmenjen.

Az mi parancsolatunkhoz tartsa kegyelmetek magát.

Ébeni uram hozzon jó lovat.

Az passa is talám fog kedveskedni kegyelmetek által jó lóval.

Ha Ébeni István feles lovat talál, ló vételre az 100 talért oda adja kegyelmed.

Az aláírás és az utóirat R. Gy. saját keze írása.

Külről: Generoso Adamo Rácz de Galgo, hoc tempore ad Magnificum Passam Tömösváriensem Abligato nostro et fideli nobis dilecto.

Eredeti. Erd. Muzeum (B. Orbán Balázs adományából.)

CCXXI.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, természet szerint való fejedelmemnek, az Uristen nagyságodat kegyelmes uram minden dolgaiban kívánsági szerint idvességesen áldja meg.

Kegyelmes uram! utját megáldván Isten Sebessi Miklós

uramnak, az itt való állapotokat referálja, elhiszem, nagyságod méltóságos személye előtt ő kegyelme. Mostani alkalmatossággal is nagyságodnak kegyelmes uram egyebet nem írhatok, mivelhogy most azt várja az fővezér ő nagysága, mine-mű válaszok jö nagyságodtól arra az mit Sebessi uramtól izent nagyságodnak az fővezér ő nagysága; kegyelmes uram Zülfikár agával ma is sokat beszéltem házánál, azt mondá, hogy elválík egyszer mint leszen az állapot, megérti nagyságod fundamentaliter Sebessi uram által, mit akar az porta (noha ezelőtt is egynehányszor értésére adták az idvezült kegyelmes urunknak ő nagyságának) nagyságod kegyelmes uram, ha az porta kívánsága szerint cselekszik, minden állapot jól lészen, ha penig nagyságod kegyelmes uram az porta kívánságnak nem enged, leszen arról való gondviselés hatalmas császár igazsága mint szolgáltassék be az ő hatalmas-sága tárházába. Zülfikár agának mondtam azt is kegyelmes uram, hogy énnekem bizonyosan megmondották, hogy az minap éjszaka feljött volt Székel Mózes az vezér udvarába, szembejött az fővezérrel; az aga azt mondá kegyelmes uram, hogy azt nem kell hinni, mert ha az ugy volt volna, ötet is odahitták volna, akkor. Megesküvék Zülfikár aga, hogy ő soha semmivel sem látta Székel Mozest. Kegyelmes uram azt bizonyosan mondák nekem, hogy Székel Mózes az görögök által sollicitálja az fővezért ő nagyságát, több török főembereket is, kik által sokat ígért az fővezérnek ő nagyságának s másoknak is; ez bizonyos dolog kegyelmes uram, hogy nem continuálják vala az előtt az vezér divánját az Székel Mózes szolgálai, az Sebessi uram bejövése után gyakran láttam az vezér divánjában Bakot s Demetert, az Székel Mózes szolgáját. Zülfikár aga irt most is ujabban egy levelet az havasalföldi vajdának ő nagyságának, az mint az aga szavából értem kegyelmes uram, az mely ajándékot Sebessi uram behozott volt hatalmas császárunk s az fővezér számára, azoknak az ajándékoknak mivoltáról irt, minthogy hatalmas császárunk uj császár, az fővezér is uj vezér, kegyelmes uram nagyságod is Isten kegyelméből az fejedelemséghez most jutott valóságosan, mind ezekre az ratiókra nézvén kellett volna nagyságodnak több ajándékot küldeni hatalmas császár s az fővezér

számára is; az diván ülő vezérek számára is kellett volna ajándékok, elhiszem kegyelmes uram nagyságodnak értésére adja bővebben az vajda ő nagysága. Az mikor Sebessi uram innen megindult, ugyan azon a napon mentünk volt kegyelmes uram az agával az cancellariushoz, kupát vittünk neki kettőt (mivel az előtt is úgy concludáltunk volt Sebessi urammal) nagyságod méltóságos nevével salutálván, mikor beadtuk az kupákat nagy bücsülettel jó nevén vévén, megköszöné az cancellarius, ígéré ő nagysága jövőendőbeli jóakarátját, szolgálatját az nagyságod dolgaiban; mondá azt is, hogy csudálatos dolog, miért nem keresi nagyságod kedvét hatalmas császárnak; az minemű fejedelemséget bir nagyságod, ha nem tartoznék is azzal, mindazáltal be kellene nagyságodnak küldeni az öt ezer aranyat annuatim az több adóval együtt, olyan szép országnak megmaradására mint Erdélyországa. Avagy talám nincsenek nagyságodnak oly igaz tanácsai, az kik szivek szerint kívánnák azt, hogy nagyságod kegyelmes uram, csendes megmaradjon sokáig az fejedelemségben, avagy az, hogy nagyságodnak magának nincsen arra való derekas szándéka, hogy sokáig duráljon az fejedelemségben, s arra való alkalmatosságot keres nagyságod ezzel az engedetlenséggel.

Kegyelmes uram! által mentem volt Galatába az elmúlt szerdán az keresztyén oratorokhoz; az nagyságod leveleit mikor megadtam salutaltam mindeniket külön-külön nagyságod méltóságos nevével. Nagy bücsülettel acceptalván ő nagyságok, ajánlák nagyságodnak minden időbeli szeretettel való szolgálatjukat; úgy itélem kegyelmes uram, hogy rövid nap nagyságodat levelek által látogatni el nem mulatják.

Kegyelmes uram! két levél volt az orátoroknak való levelek mellett, úgy itélem talám Bisterfeld uram ő kegyelme levelei fogtak lenni, azokat is megadtam azoknak az kiknek intitulaltattak volt.

Talám illetlen dolog, hogy nagyságodat kegyelmes uram gyakorta sollicitalom, mindazáltal az állapotot látván, könyörgők alázatosan még is nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, természet szerint való fejedelmeknek, ne felejtkezék el nagyságod az Zülfikár aga adósága felől; az aga azt kívánná kegyelmes uram, hogy maradna az két esztendőn

való fizetésibe az négyszáz tiz tallér, az kit kölesön kért volt, itt mi tőlünk az adósság jöne kezéhez mentől hamarébb; ugy vagyon kegyelmes uram, hogy az béllések áraért az mely interestet fizetett az aga, azt is nagyságodtól várja, mindazáltal az a nagyságod kegyelmességében vagyon, Sebessi uram tudja a dolgot mint volt, hogy Száva Mihály utólszor bejött vala.

Kegyelmes uram! itt esős idők voltak, vagyon már tized napja, kiváltképen éjszaka meuydörgések vellamások (vilámlások) nagy esők voltak, az itt való házakba egynehány csorog be az eső, néha csebrekkel viszik ki az esővizet, napról napra rothadnak, vesznek az házak, az elmúlt esztendőben megépítik vala öt ezer oszporáért, ezután többet fogna kívánni az mivesek, ha provisio nem leszen róla.

Dali Huszain passától, az ki Kandia alatt vagyon, tegnap érkezett ember az fővezérhez ő nagyságához, megkaftánozták. Kegyelmes uram, hirdetik az törökök, hogy annyiban vagyon már az dolog, hogy hamar időn megveszik Kandiat, ugy értem kegyelmes uram, hogy nem várják martiust, annak előtte megindítják innen az gályákat, az kik Kandia alá akar-
nak menni.

Az lengyelek, kozákok állapotjáról ez ideig kegyelmes uram bizonyos hírek ezeknek ninesen. Az Uristen nagyságodat kegyelmes boldog állapotban, jó egészségben megtartván éltesse sokáig, szent lelke által vezérelje kegyelmesen, minden dolgainak idvességesen végben vivésére. Datum Constantinopoli die 20. mensis Decembris Anno 1648.

Nagyságodnak igen alázatos szolgálja.

Gyárfás Ferencz m. p.

Külezim : Illustrissimo az Celsissimo Principi, Domino Domino Georgio Rákóczy . . . etc. . . . Domino Domino mihi naturaliter Clementissimo.

Eredeti. (A m. k. kamarai levéltár.)

CCXXII.

Tekintetes és méltóságos vezér, nekünk igaz jóakaróunk, Isten nagyságodat hatalmas császáruk szolgálatjában szerencsés előmenetellel megáldja, s napjait ez földön sokasítsa.

Az mi kegyelmes urunk fejedelmünk régi eleinktől reánk maradt szokás szerint, minket hatalmas császárukknak tartozó adó felvetésre országostól összehivatván, felette meg szomorodott elmével értettük hatalmas császárukknak szokott adónk megnagyobbitásáról való parancsolatját, holott mi ő hatalmasságához mindenkor igaz szívet viseltünk, és az atyáinkal tett végezés szerint, adónkat, ajándékunkat, esztendőnként beszolgáltattuk, és mindenekben nagy tökéletes engedelmességgel szolgáltunk. Melyre képest az mi kegyelmes fejedelmünk velünk együtt, hatalmas császárukhoz alázatos könyörgéssel folyamodván, mostan is az szokás szerint adókkal és ajándékokkal főúr követjét nagyságos Serédi István atyánkfiát, tanácsát, és Karaszna vármegyének főispánját, béküldötte, ki mellett mi is ez országnak három nemzetből álló lakosi közül bizonyos becsületes atyánkfiait nemzeti Bánfi Zsigmond, Kálnaki István, és Fodor István uramékat, ő hatalmassága kegyelmes tekinteti eleiben bocsájtottuk bé, általok alázatosan esedezvéen hatalmas császáruk előtt, megtekintvén régi ősinknek az fényes portához szabad akarat szerint való engedelmisségét, és minékünk is igaz tökéletességünket, régi adófizetésünkben és jó szokásunkban tartana meg, melyről irtunk az nagyságos, és méltóságos fővezérünknek is, nagybizodalommal kérvén ő nagyságát hatalmas császáruk előtt érettünk lenne jó törekedő; nagyságodat is ezért igen nagy bizodalommal kérjük, követinket lássa vidám orczával és szavoknak hitelt adván, ő hatalmassága előtt törekedjék érettünk, úgy hogy jöhessenek víg szívvvel hozzánk, melyet értvén megszomorodott szívünk, örömet vehessen, ki vel jó pelda adathassék, minden hatalmas császáruk köntö séhez folyamodó nemzeteknek, s mi is ő hatalmasságát örvendetes elmével alázatosan szolgálhassuk, s nagyságodnak is jó törekedéseieért sok áldásokat és szerencsés előmenetelt kívánhassunk. Tartsa meg Isten nagyságodat sok esztendő kig jó szerencsékkel tündöklő állapotban. Iratott Fejérváratt tizennevezadik napján büjtelő hónap ezerhatszáz negyven kilenc esztendőben az mi számlálásunk szerint. Nagyságodnak jó akarattal szolgálunk, Erdélyországának három nemzetből való lakosi.

(Tizenegy név és pecsét hiányzik)

(P. H.)	(P. H.)
Bethlen Ferencz, az mi kegyelmes urunk tanácsa	Bethlen János m. p.
Féjérvármegye főispánja m. p.	(P. H.)
(P. H.)	Idősbik Bánfi Zsigmond m. p.
Ladislaus Gulafi m. p.	(P. H.)
(P. H.)	Petrus Torina m. p.
Huszár Mátyás urunk ő nagysága tanácsa és fő lovászmestere, Tordavármegyének főispánja, Marosszéknék főkapitánya m. p.	(P. H.)
(P. H.)	Torda vármegye követei m. p.
(P. H.)	(P. H.)
Kemény Boldizsár m. p.	Bethlen Mihály m. p.
(P. H.)	(P. H.)
(P. H.)	Kendeffi Miklós m. p.
Féjérmegye követe, Szent György-Völgyi Mihály, nemes főbíró m. p.	(P. H.)
(P. H.)	Hunyadvármegyei követ m. p.
Kolozsvármegye követei m. p.	(P. H.)
(P. H.)	Maksa Gáspár, Kraszna vármegye követje m. p.
Veres Ambruzs m. p.	(P. H.)
(P. H.)	Adorján János Közép-Szolnok követe m. p.
Vitéz György m. p.	(P. H.)
(P. H.) Zsigmond Marosszéki követ m. p.
Keresztesi Ferencz m. p.	(P. H.)
(P. H.)	Petki István, Csiki főkapitány m. p.
Doboka vármegye követei m. p.	(P. H.)
(P. H.)	Rétey János Udvarhelyszéki főkirályi bíró m. p.
Belső Szolnok vármegyei követ m. p.	(P. H.)
(P. H.)	Dániel János, Udvarhelyszéki vicekapitány m. p.
Gerendi István m. p.	(P. H.)
(P. H.)	Farkas Ferencz, Udvarhelyszéki követ m. p.
Lázár György m. p.	(P. H.)
(P. H.)	Lázár István, Csikszéki követ m. p.
Boldai Márton, Biharvármegyei viceispán m. p.	(P. H.)
(P. H.)	Mikó Miklós, sepsi széki követ m. p.
Kükülő vármegye követe m. p.	
(P. H.)	
Kolozsvármegye követei m. p.	

(P. H.)	(P. H.)
Balogh Menyhárd, aranyos- széki követ m. p.	Csoma Zsigmond, orbai széki követ m. p.
(P. H.)	(P. H.)
Kereszturi Marosszéki követ m. p.	Luts János, Szebeni követ m. p.
(P. H.)	(P. H.)
Basa Tamás, Háromszéki fő- király bíró m. p.	Eötvös Mihály, Brassai bíró m. p.
(P. H.)	(P. H.)
Körössy István Váradi m. p.	Bolt János, Segesvári polgár- mester m. p.
(P. H.)	(P. H.)
Mikes Mihály m. p.	Hegyesi János, Zaránd vár- megye követe m. p.
(P. H.)	(P. H.)
Domokos Tamás, Csiki főki- rályi bíró m. p.	Sift Tobiás, Szebeni polgár- mester m. p.
(P. H.)	(P. H.)
Dániel Ferencz Udvarhely- széki követ m. p.	Eötvös Mihály, Meggyesi követ m. p.
(P. H.)	(P. H.)
Damokos Ferencz, Kezdi szé- ki követ m. p.	Katsaj Péter, Köhalmi király- bíró m. p.

(Az erdélyi Muzeum egylet levéltárából.)

CCXXIII-

Az Mazar levelének páriája, mely irattatott az fővezér-
nek és utána való több nagy embereknek.

Minden község tartozik Istent imádni az hatalmas csá-
szár egészségeért és annak jóvára az kire az hatalmas csá-
szár minden dolgaira főgondviselőjévé tütte, mivel az főgond-
viselőnek törekedésére az hatalmas császár megkegyelmez az
ő rabjaira, és meghallja az ő panaszolkodásokat és törvényt
láttat azokkal az kikkel őket háborgatják. Azonképen mi is
az hatalmas császár rabjai lévén kiesintől fogva mind nagyig,
kik lakozunk az hatalmas császár földén Moldova országban,
sűrű könyvhullatásinkkal, lábainkról térdünkre leesvén és az

mi fejünkkel az földhöz leborulván és nyavalyáink felől panaszkodunk és buzgó könyörgésünkkel könyörgünk nagyságodnak, ki vagy mind az egész világnak (osz) erős oszlopja, hajts le füledet az mi siránkozásunkra és hallgasd meg és az hatalmas császárunknak hirrre tegyed. Mi tudjuk s elhitettük magunkkal, hogy ha az mi nyavalyáinkat meghallja, meg is bünteti azt az, ki mi velünk úton kívül cselekedett s sonyorgatott minket, Luppul voida uralkodván mi rajtunk annyi esztendeig, az ki húsunkat ötte meg és vérünket szopta mint a kigyó, és ő telhetetlen volt, ki az idegen országakat kencsekkel megtöltötte és minket nagy szegénység alatt vetette, mert nem élt az régi szokásokkal; és azokat az adókat vegye mi rajtunk, az mely kezdettől fogva volt, hanem más szokásokat szerzett s többet vett és vont tőlünk, melyek nem voltak az mi országunkban sohova is, mindaddig mig megtölt kencsekkel, melynek számát nem tudhatta; és látván magát ily szabadon az hatalmas császár országában szint az-(t) cselekedte az mit akarta. Leányát Lengyelországba házасítván, tön annak lakadalmára mondhatatlan nagy költést mind az mi hátainkról, kik vagyunk az hatalmas császár rabjai; azon kívül adott neki nagy summa pénzt, kivel vehessen ott várakat, városokat és falukat, kit meg nem bűcsülhetni. És látván önnön magát annyi kénecesel birván, elfelejtkezett az hatalmas császárunknak kegyelmességéről, hanem arra szándékozott, hogy az lengyeleknek atyafia legyen és királyoknak szolgálja és slechtiességát (?) kívánt töllek és hogy ő velek együtt egy bűcsületben legyen. Az mely dolgot az király maga is meg nem cselekedheti az egész nemességnek akaratja nélkül és annak az helynek fő embereknek akaratjok nélkül; ő pedig adott az királynak nagy summa pénzt, adott hatmányoknak más summa pénzt, kanczeliariusnak, marsaliknak, vajvodáknak, kastélyosoknak, kik az király és ország tanácsi vagynak: adott szatrotáknak és az várókban levő törvénytevőknek és egyebeknek mindeniknek megtöltötte szájakat, kinek kinek az ő hivatalja szerint, hogy midőn minnyájan összevgyülnének az varsovi gyűlésen, minnyájan egy akar-(at)-ban legyenek és egy szavak legyen. Addig, mig eljött az az üdő, hogy befogadták az slechtába és két nemességről való leveleket csináltatott.

Egyikiket az megholt királytól, az másikat ettől az mostanitól, melyet mi is szemünkkel láttuk s tudjuk minnyájan. Annak utána Isten akarátja így leve, az lengyel hatmányok rabságba essenek az tatárok kezébe, és ő velek egyek leve. Sokféle képen mesterkedett, hogy őket kivehesse és másképen ki nem vehette, hanem oda is nagy summa pénzt adott, és vette tőlek zálogban sok drága marhát és úgy váltotta ki őket. Eljűvén az az idő, hogy nem szolgált az lengyeleknek szerencsések és nem volt kedvek szerint, és látván Luppul, hogy az lengyelek kifogynak minden erejeből, az kozákkal szimbráltatta magát, és az kisebbik leányát Chmielniczki hatmány fiának adta, kivel nagyobb költséget tön, hogy nem mint az előbbi leányával. Adott annak is nagy summa pénzt, kinek számát sem tudhatni; jött az az idő is, hogy Lengyelországba szökött Kameniczbe, ott is számtalan sok költséget tett mind az hatalmas császár kencséből és az mi hátainkról. Az veje, kozák hettmany fia, kozák hadat emelvén, bejött az hatalmas császár országába, égetett, vágatott mindenütt az mely helyen jött. Jászvásárra is hogy elérkezett, az várost megpraedálta, az klastromokat felverte, az hon sok buszurmány árosokat és örményeket, árosokat talált az hatalmas császárnak több országból is; fosztotta őket és levágatta, kiket életben hagytak nagy szegénységben maradtanak. Az föld népe az erdőkön havasokon elbódosván, reánk bocsátotta az kozákságot, és ebekkel keresztenek: az erdőkön veszett sok száma ember az föld népében, az ki pedig nem veszett, csak az mezitelen testtel maradt, leányinkot szeplősítettek, feleséginket gyaláztatták. És az az Luppuly vajda Kameniczben lévén, tudván az vejét, hogy szabadon gyönyörködik az császár országában: ő is azon igyekezett, hogy mennél hamarébb kijűjen az országba. És látván azt, hogy onnat ki nem akarják bocsátani, küldött az királynak száz ezer sárga aranyat; adott az kameniczai fűtisztéknek pénzt és lovakat drága szerszámokkal reájok és egyéb drága marhákat, mind a mie volt: és az zálagokat is megadta az hattmány fiainak egy pénz nélkül. És onnat kiszabadulván bejött Jászvásárra és az vejével megegyezvén adott neki pénzt bőven, és valamely drágább marhái voltanak mind neki adta: adott az kozákságnak hópénzt az mennyit kíván-

tanak. Általment Havasalföldre, égetett, praedált ott is : Isten az dolgot nem szolgáltotta jó szerencséjére, hanem szégyent valva tért vissza és vesztett ott is szántalan nagy summa pénzt, az mely pénz császáré volt. Jászvására bejüvén ujolag küldött az kozákhoz és kozák had jött esmét, kiket Jászvásáron felül telepítette, és azokat is praedára bocsátotta és minden erdöket eljárván, azon hon ez előtti kozákoktól maradt volt, azoktól semmi-(t) sem maradt. És Isten nem akarván gonosz szándékját teljesíteni, történt esmét oly dolog, hogy az kozákhoz szökött. Akkor is az veje felkelvén nagy kozák haddal és esmét bejött az országba, általment Szucsvához és az várot kezéhez vévén az kozákságot esmét zsákmányra bocsátotta. Az klastromokat felverték, Dragomirna nevü klastromot áldgyúkkal rontották és találtak ott sok árokat és szántalan sok kénecset és mind elprédálták, az embereket levágták, asszonyembereket, gyermekeket elrablatták és az táborokra vitték ; Putna nevü klastromot is felégették, és azon kívül sok ilyen klastromokat vertek fel. Isten akaratja így lön, hogy az az gonosz ember elveszzen, az Luppul veje. Mi is az mi császáruink szerencséjével környülvettük őket és igyekeztünk azon, hogy megnyerhesük őket : de ők az ő szokások szerint az földbe beásták magukat és másképen ki nem vehettük őket. És az hadakat továbbá azon az helyen tartani nem lehetett, mi is meguntuk volt, hanem meg kellett békélnünk velük ; ő nekünk megeskütvén mi is nekik, és így elbocsátattuk minden kencsekkel együtt. Kit az várból és az országból vittenek volt magakkal, elvitték, csak az Luppul feleségét s gyermekét tartóztattuk meg. Nem is akartuk elbocsátani, mivel tudtuk, hogy Luppul abban meg nem nyughatik, hanem esmét hadat hoz országunkra ; az mely dolog bizonyos is volt, mert ujolag felkelvén kozákokkal és tatárokkal, szintén egy Stephenesti nevü városig jött az országba és ott megértvén, hogy az vár elvétetett az feleségének és maga emberének kezéből : felégették azt az várost is, az embereket levágták, és visszatért. Mi ezt látván, hogy meg nem nyughatunk tőle, minnyájan kiálltu-(n)-k az felesége és gyermeke ellen és minden nemzetsége ellen, hogy megölettessenek és azt cselekedtük. Az az Luppul az több

gonosz-sági között az miket cselekedett, ezt is cselekedte az ő életében, hogy mi reánk uralkodván, csak egy böcsületes ember sem maradhatott kit ő gyalázattal ne illette volna; azon kívül számtalan sok gonosz-ságokat, melyeket mi mind elé nem számlálhatjuk. Eljövén az az idő is, hogy az hatalmas császárhoz vitték, melyet ő nem reménlette, értették immáron, hogy jámbornak teteti magát és az hatalmas császárnak igaz rabjának mondja magát lenni, és minden féleképen mesterkedik, hogy jól legyen dolga és hogy mi még kezére jutnók, hogy vérünket szopná, az mint az elmúlt sok esztendőekben. De mi az mi hatalmas császárunk rabjai lévén, az adót megadjuk és egyéb parancsolatját is beteljesítjük; annakokáért közönségesen alázatosan könyörgünk nagyságodnak, az hatalmas császárunknak adja értésére, ez felől az mi nagy nyavalánk felől, hogy megbüntesse ötét érdeme szerint, azt az telhetetlen gonosz ember-(t), ki minket sok időtől fogva emésztette; avagy ha nagyságod kegyelmességét mutatja ahhoz az gonosz emberhez Luppulhoz, és ha meg nem ment az hatalmas császár attól, egy olyan megéhezett luppustól; nincs mit tennünk. Az hatalmas császár legyen jó egészségben, hiszen minket is megtanítja az nyavalya, mit kellessék cselekednünk; idegen országok vannak környülettünk és pusztá havasok is vannak, melyekben mi mind cselédestől elszéledhetjük. És készebbek vagyunk minnyájan meghalunk, hogy nem mint Luppult az országban szenvedjük, ha szintén fegyver járná is az mi nyakunkat, de mégis Luppult, hogy minket uralkodjék nem szenvedjük, be sem fogadjuk. Annakutánna mégis könyörgünk nagyságodnak, szánja meg és ne hagyja a telhetetlen sárkánknak szájában, hogy vérünket megszopja és minket sok esztendőig gyalázzon; jobb az hatalmas császárnak egy országgal lenni, hogy nem mint egy olyan gonosz és istentelen emberrel (és hasznosabb is), az ki sok ideig ötte az hatalmas császár kegyerét és semmi hálaadást nem mutatott az hatalmas császárunkhoz. (Kelet 1652. vagy 1653. eleje.)

(Egykorú másolatról az erdélyi Múzeum egyesület irattárából.)

CCXXIV.

Budai vezér Kenán passa levele.

A szent Jézus etc. Jóakarát szerént jelentjük, hogy Boldvai Márton nevő becsületes emberetek kezével küldött leveletek megadatott, megforditattuk, értelméből hatalmas császárunkhoz engedelmes hűségteket értjük, ebbeli igyekezeteknek örülünk s jó egészségeket, hireiteket örömmel halljuk, az is illik méltóságtokhoz, hogy ő hatalmassága kegyelmességét becsületben tartsátok, ő hatalmassága kegyelmessége méltóságtoknak nevelése, ennek utána is az hűségnek utját gyakoroljátok, ő hatalmassága szolgálatjában fogyatkozást ne tegyünk, abban szorgalmatoskodjunk, az fényes portához igazságos szolgálattal legyünk, az mi jó akaratunkat megta-pasztaljátok, azt naponként öregbiteni akarjuk, kétség nélkül elhigyjétek, részeteokről is az kívántatik, hogy az szomszédságban szükséges szép egészséges hireivel gyakorta tudósítsatok, az mi részünkről kívánságtoknál több jó akaratot tapasztaltok, rólunk feledékenek nem lévén, elméjekben tartsanak, hordozzanak. Mi is szép egészségek látására szeretettel való levelünkkel főembereinköt fogjuk küldeni, el sem akarjuk halasztani, az közöttünk való szeretet és jóakarát nevedjek és legyen állandó. Iratott Budán Csemasil evel havának közepében 1064. esztendőben (1653 ápril 1—10.)

Az török levélnek tokjában volt egy török keszkenő, azt is azon tokban helyeztetvén az fordítással együtt nagyságodnak küldöm vissza.

(Hivatalos fordítás az erdélyi Múzeum egyeslet irattárában.)

CCXXV.

Mind fejedelemnek ő nagyságának azon könyörgött az szegény ország, s nagyságtokat kegyelmeteket azon kért, hogy az vajdát ő nagyságát országával együtt ebben az nehézségben megsegítvén, menjenek rá Moldvára is, és ha Isten megsegít, ezt az gonosz haborúság szerző Luppult többé szé

kiben ne engednék, mert az moldvai nép is nem javálja, de kételenségből nincs mit tenni, mert úgy meg alázza őket, mint az farkas az juhokat, és úgy az merre akarja hajtani, arra mennek.

1.) Ezt az dolgot tekintse nagyságtok kegyelmetek, ha most nem merne eljöni, ha az hadi készületet hallja, (de nem remélve, mert az feje forog ebben az dologban) s esmét székeben hadnák, ő tavaszkor, mikor az török hadnak is ideje, az törököt felindítaná, és annál nagyobb készüllettel indulna, anynyira, hogy valamint bánjuk most az előbbi kétszer való alkalmatosságot, egyszer mikor az vajda ő nagysága Moldváig mene Tholdalagi urammal s vissza tére, más-szor mikor az császár oda vala Babilonia alatt, immár ha most is helyében szenvedtetik, az aztán az utolsó bánat léssen, de ha ember az jó alkalmatosságot el mulatja, haszon nélkül való bánat az után.

2.) De ha mostan ötet az székiből kiűzhetjük, mely dolog meg is lehet Isten segítsége után, mert nagyságtok kegyelmetek látja, hogy mind ő az oka indítója az veszedelmeknek, s ott is Moldvában oly vajda legyen, az ki mind ő nagyságával az fejedelemmel, nagyságtokkal kegyelmekekkel velünk egyet értsen, mi magunkra veszszük, hogy az moldvaiakkal együtt, adomány által megszerezzük az törökkel az békességet, mert mi jól tudjuk az ő dolgokat, akár mely nagyot vétsen ember néki, de az adománynyal mind végben viszi.

3.) De azt is mondjuk, mikor az török semmiképen adományunkat bé nem venné, az békességért (melyet nem remélnénk) úgy is hasznos, mikor Moldva egyes léssen, mert egyik az, hogy nagy jövedelmű ország, s az tatárokkal is határos, egyik felől az hánnal köthetünk, hogy tatár ellenségünk nem léssen, mint Mihály vajda ideiben, másik az, hogy tatár ellen igen jó hadakozó nép az moldvai nép. Második pedig azon által, mint hogy muszka császárral egy vallásban vagyunk, oda is küldhetünk, onnét is fizetésre való segítségünk lehet, az mint Mihály vajdát is megsegítette volt, határos is az muszka az hánnal, onnét is használhat, az lengyel királyt is, és az respublicát azon könnyen megtalálni, azon kívül az

kozákság is közel, hogy szükségünk idején, mind vizen, szárazon elég kozákunk lehet; mit mondhatnánk többet, nagyságtok kegyelmeitek bölcsen meg itilheti az haszonra való dolgokat, mert az mi szegény országunk, nagy nyomorúságokban forogván, mind ilyenekre gondolkodnak, s nagyságokkal, kegyelmekekkel, mint szomszéd jóakaró urokkal akarják közlelni.

Noha én öreg ember nem vagyok, az sem fő tisztek közül, de az mint az buérok nálunk, én is vagyok olyan buér, az én atyafiaim közül választott, s ide küldtetett; mind ő nagyságától fejedelemtől, s nagyságtoktól kegyelmepektől sietséggel való jó választ várok. Az mi azt illeti itilem, hogy csak még ma is fog érkezni az főtisztek közül is buér öreg fő ember, az ki ugyan csak ezeket ez szerint fogja confirmálni.

Eredeti fogalmazvány. (Erd. Muz. Dr. Ötvös Ágoston hagyományából.)

CCXXVI.

Nagyságtok kegyelmeitek emlékezhetik arra, minémű kötelessége vagyon az én kegyelmes urammal ő nagyságával és az mi országunkkal, mely köztünk való kötelességünkben az nagy élő Isten bizonyosságunk; annak utána nem kételkedtünk benne, hogy mind fejedelem ő nagysága szükség idején kegyelmességét nem mutatta vajdához ő nagyságához, és hozzánk országul, és nagyságtok is kegyelmeitek is jóakarójokat, de még is mikor az császár haza jövele lön, mind az vajda ő nagysága és országunk rendei, az fejevári gyűléskor találta vőlt fejedelmet ő nagyságát, és nagyságtokat kegyelmekeket, ugy mint Szokol Sztolnik uram által és én általam, kérvén azon fejedelmet ő nagyságát, és nagyságtokat kegyelmekeket, hogy immár az császár hogy haza jő, s az urunkat nem akarna szenvedni az vajdaságban, fejedelem ő nagysága, s nagyságtok kegyelmeitek, megsegíti; akkor is mind ő nagysága az fejedelem, mind nagyságtok kegyelmeitek oly válaszzsal bocsátott minket az vajdához ő nagyságához, és országunk rendeihez, hogy megsegít, csak mi is hiven tartjuk magunkat urunkhoz.

Akkor azt is mondotta nagyságtok kegyelmetek nekünk, hogy az mig lehet adományunkat ne szánjuk, az melyből fogyatkozás nem volt, mert annyit adtunk az adón kívül, az menynyit igen könnyen nem is számlálhatnánk nagyságtok kegyelmetek előtt, az kire most is ezután is készek vagyunk cselekedni, de immár az szomszéd ellenségünk Lupul vajda, magára vedte az dolgot, úgy mint fejére fogadta az császárnak, hogy urunkat az vajdát megfogja, s elevenen béviszi maga az császárnak, s az két országot Moldvát, Havas-elföldet maga alá hajtván, nagyságtokra kegyelmekre is rá jő, s valamint akar az császár az szerint bánhatik, az mely dolgot nyilván fogadta.

Immár Lupul vajdának, hogy hire jött hozzánk ez szerint, mondotta az vajda ő nagysága az egész ország rendeknek, hogy ha akarják az hűséget tartani, hit szerint az mint esküdtenek, mind fejedelemnek ő nagyságának, és magának urunknak, és az szomszéd nemes országnak, ők mindnyájan azt felelték, hogy meg akarják tartani fogadások szerint és életeket is nem szálni; az vajda ő nagysága azt mondotta, ha úgy vagyon, azt kívánom, hogy feleségeket, gyermekeket felvigyének Tergovistiára, és azon felül is az szomszéd ország mellé, az kikkel kötelesek vagyunk, s vadtok, azonban mindnyájan, nem szánák mizeket, vajokat, turójokat, semmi féle gabonájokat, mert ez szintén oly tájban lőn, mikor az török kereskedőkkel alkuvásban voltunk, azokat mind hazánkban hadták, és feleségekkel, gyermekekkel feljöttek, ilyen téli időben, azok most mind szekér hátán vagynak, immár várják az igiretet mind ő nagyságától az fejedelemtől, mind nagyságtoktól, kegyelmektől, hogy az vajdát és az szegény szomszéd országot megsegítse, ne hadja farkas torkában.

Mert gondolja nagyságtok kegyelmetek, ha most hamarjában megsegíti, Isten elől mene . . . fog adni az harcban, mert ha az segítséget látják mellettek, annál bátrabb szível fognak harcolni, de ha segítség nem leszen, s valami szerencsétlenség fog esni, s az vajda ő nagysága az után egyedül fog maradni az ország nélkül, nagyságtoknak, kegyelmeknek annál nehezebb leszen az vajdát ő nagyságát megsegíteni.

Egykorú másolat. (Erdélyi Muz. Dr. Ötvös Ágoston hagyományából.)

CCXXVII.

Utólszor az portáról jött levélnek fordítása.

Tekintetes és kegyelmes urunk, éljen nagyságod sok
hoszszú esztendőig méltóságos székiben.

Adjuk értékre nagyságodnak Luppul állapotja felől
mint van, hogy felvitték az császárhoz, igen kárpálta s még
is szidta rútúl az császár ötét, azért miért vesztegetteté az or-
szágokat kozákokkal. Erről nagyságod bizonyos legyen, hogy
jedikulában rekeszteték, és meg parancsolták, hogy senki
vele szemben ne légyen, azután penig hogy oda rekeszteték,
küldte hozzánk Bakakof Kárult s kívánta mi tőlünk, hogy
oda menjünk egyikünk bár, beszélni akar velünk, s egy leve-
let is akar ide adni, kit nagyságodnak küldjünk, de mi nem
mértük megpróbálni, hanem csak megizentük, hogy küldje
ide hozzánk az levelet maga emberétől, hadd küldjük meg
nagyságodnak. Az vezér ő nagysága is hivata, s mondá, hogy
írjuk meg nagyságodnak, hogy az császár fejét akarta vétetni
Lupulnak, csak azért mulattatott el, mert az tatár chám ő
felsége irt az császárnak kérelem szerint mellette, mű penig
értvén ezeket beszédéből az vezérnek, hozá beszéd közben az
alkalmatosság, hogy magunk is szólánk az vezérnek ő nagy-
ságának : hogy ha valami jót tehet ő nagysága néki, tegyen,
de az vajdasággal ne, Moldovában sem, mert ő érette egy or-
szág pusztúl, az Dunán által penig nem mehet ; ő nagysága
felelé, hogy ez vajdaságban többé nem férkeszteti magát,
csak anynyi hogy ha az feleségét gyermekét hozhatná ide.
Hirt adtunk vala mi ott benn az hodságának is, hogy valami
szóban meg ne induljon véle, az mint nem is szólott ; ezt pe-
nig tudhassa bár nagyságod, hogy ő maga szólott az császár-
nak, hogy maradott az várban 6000 erszény pénze. Az ke-
r u z avagy adó beszolgáltatása után, kit Moldovából szoktak
adni, fogják búsítani Stefán Vajdát azért az pénzért. Irja
nagyságod azt is, mind egyet értsünk az fejedelem ő nagy-
sága kapikihájával, melyet követünk is, az Stefán vajda ka-
pikihái felől bizonyos légyen nagyságod, hogy egy kaput sem
járnak, bár csak szájokkal szólnának, ők azt mondják, hogy

üres kézzél ők nem mehetnek, mi járván mindenekhez nagyságod jóakaróihoz levelekkel, volt oly alkalmatosság, hogy mindeneknek . . . hatunk Luppul felől, de mindnyájan azt mondják, hogy nem vészen többé vajdaságot. Csak valamenynyire neheztelnek Stefán vajdára mondván, hogy fenntartja dolgát, avagy pedig paraszt, mert senkit se levelével, sem pedig ajándékival nem látogat, kapikiháji is nem mennek hozzájuk, elegen szólnak gonoszt felőle. Bizonyos légyen bár nagyságod, hogy mi eleget szolgáltunk nékie is, nagyságod lássa, ha mutatódik nagyságod jóakarójának lenni, adja értésére nagyságod, hogy jobban lásson dolgához az résziről, meg ne szünjék, mert igen meghűlt az jóakarát ő nagysága résziről. Továbbá ezen is kérjük nagyságodat, rólunk is el ne felejtkezzék, mikoron az adóval bójönnek, küldjön más kapikihákat nagyságod, hadd jöhessünk mi is nagyságodhoz, eszokolhassuk nagyságod lábait, és törölhessük orezánkat nagyságod köntösse aljával, s adhassunk számot az szolgált esztendőről is, megértheti nagyságod Hadsi Demeter szájából is; valamint leszen az dolog, s ujulnak az hírek, nagyságodnak értésére adjuk. Éljen nagyságod. Datum in Const. die 26. Junii 1654.

Nagyságod rabjai

Pervul és Sztoja,
nagyságodnak portán lévő kapikihái.

Egykorú fordítás. (Erdélyi Muzeum, Dr. Ötvös Ágoston hagyománya.)

CCXXVIII.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint uramnak, Isten ő szent felsége nagyságodat sok esztendeig jó egészségben szerencsés birodalommal áldja meg.

Nagyságod sok rendbéli hozzám való jóakarattjáról megemlékezvén, nem türhetem, hogy nagyságodat alázatos írásom által meg ne látogassam, kívánom Istentől alázatos levelem nagyságodat örvendetes állapotban tálja minden hozzá tartozóival együtt. Nagyságos uram én is a nagyságod szolgálai közül egyik igaz szolgálja vagyok, az nagyságod mel-

tóságos hírét, nevét mindenütt magammal hordozom, füleim résett, szemeim éjjel nappal nyitvák, lábaim fáradhatlanok az nagyságod szolgálatjára, teljes tehetséggel azon vagyok nagyságodnak egy jó lovat tudakozhatnám, de nagyságos uram valámig nagyságodnak embere be nem jű, addig nehéz megvenni, ha szintén találunk is, mert a ki eladó, nem várakozik, a ki nagy embereknél vagyon is pénz nélkül az ember nem kérheti, a kész pénz az embert gyakorta megváltja. Luppul vajdát nagyságos uram a Székely Mózsos helyére tették jedikulába, talán Isten adja, hogy ő is a Székely Mózsos utjára onnat indul meg. Ezek után Isten nagyságodat sok esztendeig jó egészségben tartsa meg. Datum Constantinopoli die 1-a Julii 1654. Nagyságod alázatos szolgája.

Muteferika Mohammed aga.

(P. H.)

Külczim. Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Georgio Rákóczy Dei Gratia Principi Transsilvaniae, partium Regni Hungariae Domino, et Siculorum Comiti etc. Domino mihi benignissimo.

Dr. Ötvös Ágostonnak az eredetiből vett másolata után, az erdélyi Muzeumban.

CCXXIX.

Minden hozzám illendő tisztességes dolgokban való barátságos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint vitéz ur jó akarónknak. Az Isten minden dolgaiban áldja meg, mind az nagyságok szép udvara népével egyetemben.

Ez kevés írásom által kölletik szomszéd vitéz ur jóakarónk megtalálunk, jüve hozzánk panaszolván az Földvári ur (igy) és az több nömös urak, Réday Ferencz levelei által, nem tudhatjuk mi okból legyen, itten az Tisza mellett Földváron, és az Kunságon, az szegény jobbágyokat levelei által busítják, holott negyven esztendeje vagyon, miolta laknak helyükben még az háborúságkor, igaz dolog akkor kik hol találtak helyüket elmöntenek, azért kérük nagyságodat az ilyen mód nélkül való dolgokról fenytse meg hol volt az előtt ennyi esztendő mulva, holott mostan is marháját el akarják hajtatni,

nyilván vagyon nagyságodnak is értésére az szegénységnek miképen vagyon mostani jussa. Ki ide ki tova megyen az sok tolvajok miá. Nagyságod is parancsoljon nekünk hozzánk il-
lendő tisztességes dolgokban, nagy örömet igyeközöm szol-
gálni, kedveskedni nagyságodnak; tartsa meg Isten nagysá-
godat sok esztendeig. Datum in Szolnok die 2-a novembris
Anno 1654. Nagyságodnak szomszéd vitéz ur jóakarója, Szol-
nok várának főgondviselője.

Riznán bek.

Külsim: Az tekintetes és nagyságos erdély fejedelmének, úgy
mint Rákóczy Györgynek. nekem szomszéd vitéz ur jóakarónknak
böcsülettel hiven kezébe jöjjön.

(Dr. Ötvös Ágostonnak az eredetiről vett másolata után az erdélyi
Muzeumban.)

CCXXX.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint ke-
gyelmes uramnak. Isten nagyságodat jó egészséges hosszú
élettel áldja meg.

Csak e felől kelletik nagyságodnak irnom mint kegyel-
mes uramnak, a vajdának ma három felől érkezett hire por-
tárul, hogy ma nyolczad napja, hogy az vezérrel szemben lőtt
Konstantinápolyban, a vezér pirongatta imigy, amugy, hogy
látod-é hitvány ember, miben hoztad magadat, hogy az én
szómat nem fogadták, s kiküldötte osztán tihájának, hogy
küldje a jedikulába, de a tihájának Luppul ezer tallért ígért
hogy ne tegyék a jediculában, s még akkor a tihaja házában
hagyták, az Stephán vajda emberei az alatt mindjárt jöttek
kegyelmes uram valamint eljöhettek, most mint legyen dolga
én azt nem tudom, de kegyelmes uram azt írják az Stephán
vajda kapikihái, hogy az görögök azt sem várták, hogy ki-
vegyék a tengerről, hanem eleiben mentenek hajókon s borral,
kenyérrel úgy gazdálkodtanak neki, immár forralni kezdet-
tek mellette kegyelmes uram. Muszka császártól is ma érke-
zett embere kegyelmes uram, Kozákországon jött keresztül
egy pap ember, de annak én is látom hogy merő hazugság
dolga, mert azt mondja, hogy egy millió emberrel ült fel a

muszka császár, a ki lehetetlen, a bizonyos kegyelmes uram, hogy felült, mert nem csak ettől mentünk végére, hanem másoktól is, a kozákok is kegyelmes uram készen vannak itt az szélben; három lengyel várost fel is vertek mostan s porrá tötték; kapitányokat Kemény János uram is jól ismeri ő nagysága, mert hogy Szuszva alól elmentek, egy természetű barna bajszú ifjú legény vala itt a végben, a most a kapitányok, első próbálásában jó szerencséje volt a kapitányságban. Kozákok készen vannak kegyelmes uram, s igen nagy vigyázásban vannak, mind innét az Nesztre, s mind túl az tatár kám felől, egyáltalában kegyelmes uram ők már csak egyet értenek muszka császárral s az kalmukokkal. Harmadik hír ismét ez kegyelmes uram, hogy három kozák az Neszteren innen jár-tanak az pusztán s valami kurtánok reá találván, ide hozták a vajdának, egyiket asszony ember ruhában találtak külön, az egy általjában kegyelmes uram kim volt, s meg is kinoztatta az vajda az éjszaka, ezekhez való képest kegyelmes uram, hogy minden felől rosz hire jött, ő bizony megijedt, az élő Istenre kér kegyelmes uram, hogy most írjon nagyságod mel-lette, hogy ő is a szerént bocsásson követet a nagyságod kö-vetével együtt, mert kegyelmes uram, ha nagyságod hirtelen nem küld, az görögök cleit vehetik, csak héjában leszen az nagyságod követinek ott benn való járások; minthogy nagy-ságod a Konstandin vajda adóssága felől ir, azért küldötte Septetics Ilyést oda, hogy megküldött benne, s a többibe nem leszen fogyatkozás ha megmaradhat, hanem nagyságodnak azon könyörög, írjon nagyságod Konstandin vajdának, hogy a többi felől is semmit ne gondolkodjék, csak hogy ő is mondja, ő hittel is kötelezi magát Konstandin vajdához, ha nagysá-god parancsolja. Kegyelmes uram, nemesak maga ijedett meg az vajda, hanem az egész országbeli Boérok, azok is az Is-tenért kértek, hogy nagyságodnak irjak, hogy az portára írjon nagyságod mellettök, így nagyságos uram az vajda böcsület-tel vitetett vala fel az előtt is de kiváltképen most az török követ szállása előtt vittének el s az magyar katonák is vél-lem voltanak, kére a vajda hogy le akarék estve fele jönni, hogy térjek be az török követhöz, s megizeném, az török-nek, hogy ha az ő nagysága jóakarátja, betérek ő nagysága

látogatására, megízené hogy térjek bé, mert ő böcsülettel vár s lát; én kegyelmes uram bétérék s igazán bizony böcsülettel is láta, megkaftányozta s leültete; első szava is e lön, hogy kegyelmeddel kívánván, akartam beszéleni, mert tegnap hogy a vajdával kijöttetek vala előmben kedden, hogy kegyelmed micsoda ember, ki követje lehet, talám budai vezéréé? mert azt tudtam, hogy kegyelmed török, de megmondták hogy kegyelmed az edélyi fejedelem követje s ugyan oda Buda felé való végbeli ember, mindjárt azt kérdezé hogy azok az hajdú városi magyarok hová tartanak mostan; megmondtám hogy hatalmas császár hivei azok Erdélylyel együtt, s az erdélyi fejedelem parancsol nekünk, azután kegyelmes uram ugyan megkérde, micsoda követségben járok, megmondtám hogy én ilyen követségben járok nagyságos uram, hogy ez a két Oláhország igen megijedett, mostan félnek hogy mind elpusztulnak az Luppul vajda portára való bemeneteliért, irtak az én uramnak, minthogy ez a két Oláhország öszve kötelezte magát Erdélylyel, hogy most így s így legyen az állapot, s azért küldött az uram hogy legyenek esendességben, mert vannak olyak, hogy a tavalyi bódulás miatt még alá sem jöttek az havasról, hanem sanczokat vessenek, s hatalmas császár adójára viseljenek gondot, s adják meg igen sietséggel az hatalmas császárárt, mert hatalmas császár ilyen három országot olyan tökéletlen emberért mint Luppuly vajda soha meg nem háborit, mert Luppuly vajda soha hatalmas császárnak igaz hive nem volt, s ezekért küldött ide, hogy ezen szerént megmondjam az országnak és vajdának, hogy semmit se féljenek, csak hogy hatalmas császár adóját adják bé. Ezeket meghallván kegyelmes uram, azt monda, hogy nagyságod mint okos fejedelem igen jól cselekedte s nagyságod igaz hive az császárnak, hogy az országot megbiztatta nagyságod, de ő is azt monda szakálla fogva az égre tekintvén, hogy sem Moldova sem Havasalfölde, se Erdély ne gondolkodják, hogy Luppul miatt megbúsúljon, mert Luppuly soha életében Konstantinápolyból ki nem jön, arra az szóra (voltanak országbeli buérok ott velem) felelék ezt, hogy csak immár is az görögök környül fogták volt Luppuly vajdát, s az pénzzel mindent cselekedhetik az ember, sok volna kegyel-

mes uram az török előtt való trakta, hanem azt hagyá az török kegyelmes uram én nékem, hogy nagyságodnak irjam meg, hogy ő velle egyet értsen mindenben, hogy nagyságod irjon mind Moldova s mind Stephán vajda mellett az császár hocsájának s mind több nagy uraknak s Konstantin vajda is az szerént irjon valamint nagyságod ir, hogy az nagyságtok írása egyezzen ott benn, s mind az három féle kapikiha egyet értsen ott benn, hogy egy átaljában ez az három ország be nem fogadjátok Luppuly vajdát, mert hitetek vagyon rajta, én is ez szerént irok mind császárnak, mind császár hocsájának, hogy ez a három ország ilyen hirtelen. . . .

A többi lappang.

(Eredetije Gyulafehérvárott, Gr. Kemény József másolatáról.)

CCXXXI.

Kedves testvérem lugosi bán és parancsnok (hákim) Baresai Ákos!

Szíves üdvözetem után barátságosan kívánlak tudósítani, hogy ha mint létem felől kívánnál értesülni; egészségem iránt teljesen nyugodt lehetsz. Ezen kívül tudatom veled, hogy nem régiben a szegény ráják azon hirrel jöttek fel ide a várba hozzánk, hogy Komancsista (?) nevű falu környékén néhány rabló mutatkozott. Erre néhány lovast vevén magam mellé a mondott irányban megindultam s rá is bukkantam a gonoszokra; egynehányat levágtunk, egynehányat pedig elfogtunk. Midőn ezekkel a vár felé visszatérőben voltunk, valami Dsords (György?) nevű zsivány, kit már az előtt is ismertünk, jött velünk szemközt, kit kocsijával, feleségével s gyermekével feltartóztatván, szintén magunkkal vittünk. Majd ismét két Sebes vidéke felől jött gonosztevővel találkoztunk, a kiket szintén elfogván kocsistúl, lovastól, feleségestül s podgyászostúl magunkkal hajtottunk s parancsnokunknak (hákim) átszolgáltattunk. Ez így történt. Ezen feljül azt is tudatom veled barátom! hogy itt az élelem rendkívül megdrágult. Mostanában történt az is, hogy midőn bizonyos Petre nevű rumunyesi lakos gabonával tért baza, a sebesi várörök

elfogták, bezárták s engedelmes rája létire tömlőczben tartották. Ezelőtt is már vagy harmincz ilyen ráját fogdostak el Sebes környékén. Különben barátom! a kézre került rablókat a parancsnok megfogja büntetni. Szolgáljon ez tudomásul.

Ali,
lovasok agája.

U. i. Már régebben az én itthon nem létemben küldött volt ő nagysága vajdája e tárgyban levelet a sebesi udvarbírónak, a ki engem erről tudósított is. Becsület tudó ember azonban nem tette volna azt, hogy nekem egyik juhásza által küldjön levelet. Mivel még itthon nem voltam, szünet szünetlen irta s küldte esetlen leveleit, a milyenekre én válaszolni nem szoktam. Erről is értesíteni kívántalak.

Nemes testvérem! Kérlek bocsáttasd el fennevezett igaz járatbeli jobbagyomat. A neked szóló Sebesre érkezett levél elküldetett. Ha ama jobbagyomat tovább is fogságban tartják: a dologból semmi sem lesz. Ismét kérlek bocsáttasd szabadon. Köszöntlek!

Külső cím: Lugos parancsnokának, Baresai Ákos testvéremnek.
(Törökből; eredetie az erdélyi fels. k. kormányzék levéltárában.)

CCXXXII.

Georgius Rákóczi Dei gratia Princeps Transilvaniae,
partium Hungariae Dominus et Siculorum Comes.

Illustrissime Domine Princeps, vicine nobis benevole.

24-dik irt kegyelmed levelét im most vettük, az pénzért Béli Pál uram, az mint kegyelmed kívánta, befogott küldeni, ha elébb vettük volna kegyelmed ebbeli akarátját, más dispositiot tettünk volna, de mivel kegyelmed az előtt azt kívánta, magunk embere ne menjen, maga kiküldi, ebből is akarátját elköveltük. Béli Pál uramnak parancsoltunk ujjabban, kegyelmed levele szerént *Pelin Viszterie* olvasásában jelen legyen, ki is holnap indul el innét, az több pénznek kiküldése, hogy emberink által legyen, azt is elkövetjük, kegyelmed úgy kívánván. Az kozák hetmantól kegyelmed embere ajánlásokkal hogy érkezett, annak teljesítése, hogy ne le-

gyen, nem kételkedünk az hetmanba, örömet értettük volna, tudósított volna kegyelmed, mi hírek legyenek, mint legyen az hetman, mi dolgaink felől is mit értettek. Az passa embere mit fecsegett értjük, nem kell azon kegyelmednek megindulni, mert ha kiméltetni akart volna az passa, másképen annak az dolognak végére vajjon nem mehetett volna-é. Az három ország s kozákkal való egybe-esküvését ha tudja, nem ártalmas kegyelmednek, duljanak fuljanak az ebek, nekik hasznosab volna ha az kereszténység egyenetlen volna, annál inkább mi szomszédságos országok. Constándi vajdának mit kellessék az passának irni, kegyelmed leveléből jól értettük. Ha azt írja, kozákkal egybe nem esküdtünk, hazud, nem is hasznos, ha peniglen tatár ellen nem, idő előtt lesz az mentség, ugy sem hasznos ha kegyelmed irni akar, inkább kegyelmedhez illendő, országában micsoda fecsegésekkel ment ő nagysága embere, filébe jött kegyelmednek, hatalmas császárunk hive, se hatalmas császárnak, se tatárnak kozákkal való szövetséggel nem vétett, mert nem hatalmas császárnak ellenségével, hanem olylyal szövetkezet, kinek jóakarattját az porta is vette, hatalmas császárunknak jóakarója egyébként is dushmanja, az kozákság jóakarattjával biztatván magát, meg kellett mutatni azoknál kegyelmed dushmanja semmi böcsületi nincs. Kegyelmed penig szövetséget vetvén velek, jóakarói. Tatár hántól, hogy ajánlásokkal jött kegyelmed embere, jó. Vigyázva kell az ajánló ebnek hinni, Száva Mihályt peniglen hol hagyta, s mi formán jön, akartuk volna ha tudósított volna kegyelmed arról is, ha az tatárság Neper mellett van-é, vagy penig az szultánok is vissza szállottak. Ha mi hírei lesznek kegyelmednek, tudósítson bennünket. Tartsa meg Isten egészségben sokáig kegyelmedet. Datum in Castro Nostro Balasfalva 29. Novembris 1656.

Illustrissimae Dominationis Vestrae Vicinus benevolus.

G. Rákóczy m. p.

U. I. Micsoda hirt itak kegyelmed lengyel kapitánjának, értjük, az lengyelek dolgárul ma kezünkkel eleget írtunk kegyelmednek, ezek is bizonyítják az ő fenekedéseket meg kell előzni.

Kivülről. Illustrissimo Domino Principi Georgio Stefan, Dei gratia Vojvodae Moldaviae et haeredi perpetuo etc Vicino nobis benevolo.

Eredeti (Erd. Muzeum gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. VIII. köt. Az aláírás és utóirat Rákóczy György saját keze írása.)

CCXXXIII.

Georgius Rákóczy Dei Gratia Princeps Transilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes.

Illustrissime Domine Princeps, Vicine nobis benevole.

Kegyelmed levelét postájától elvöttük, kozák hetman követének hozzánk jövelele felől, hogy tudósított, kedvesen vöttük, melyet értvén mindjárást eleiben küldöttünk. Mit beszélett kegyelmednek az követ, értjük, de minékünk az hetman Henter Ferencztől ellenkezöt irt, izent. Indulásunk felől az mint kegyelmedet Pieni által tudósítottuk, az szerint disponaltunk; akarjuk azért, ha kegyelmed értésére adja az hetmannak, minek előtte az ő kegyelme követe országunkban érkezett volna, már azelőtti izenetihez és ajánlásához képest hadaink készen lévén, az indulás felől parancsoltunk volt, mely nem haladhat immár. Horvát Istvántól ha levelünk érkezik kegyelmedhez, sietséggel küldje meg, szomszédságos jóakarattal requiráljuk kegyelmedet. Ha mi hireket érthet kegyelmed, azokról is bennünket tudósítson. Tartsa meg Isten kegyelmedet jó egészségben. Datum in Castro nostro Colosmonostoriensi, die (kiszakadva) Decembris. Anno Domini 1656.

Illustrissime Dominationis Vestrae vicinus benevolus.

G. Rákóczy m. p.

Kivülről: Illustrissimo Domino Principi Georgio Stephan Dei gratia regni Moldaviae Vojvodae et perp-(etuo haer)-edi etc. (vicino nobis) benevolo.

Eredeti. (Erdélyi Muzeum gr. Kemény József Erdély története ered. lev. VIII. köt.)

CCXXXIV.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Isten nagyságodat minden idvösséges lelki testi jókkal áldja meg, szüből kívánom.

Nagyságodnak mint uramnak alázatosan akarám jeleníteni, az sok alkalmatlan hírekhez képest maga az hetman ő nagysága is bizonyos napja s órája felől az hadaknak Kamenyiczhez való érkezésében bizonytalan volt, melyet nagyságod is az ő nagyságok leveléből eszébe vehetett, s mind peng az én leveleimből, most peng ő nagysága minden hadainak igen serio parancsolt ad diem 8. Januarii Bela Cirkánál legyenek, onnat peng érkezések az gondaknak 12. vagy 13. Januarii leszen Kamenyicznél, kihez képest nagyságod is minden bizonynyal akkorra az hadakat oda az Neszter mellé szállítsa, az havasalföldi vajda hadai is ott legyenek az nagyságod hadaival megegygyezten, Isten kegyelmességéből mindig járaston megindulhasson, urunkat ő nagyságát is ez szerint informáltam. Ezeknek utána Istennek áldása legyen nagyságodon. Költ Cseherniben die ultima Decembris Anno 1656.

Nagyságodnak alázatos szegény szolgálja szolgál

Horvát István m. p.

P. S. Nagyságodat alázatosan kérem, az mely Nagy Tamás nevű legint mellénk tolmácsnak kértünk, az mi kegyelmes urunk tekintetiért parancsoljon nagyságod az hadnagyának, lovaira viseltessön gondot szolgájával együtt, fizetése is nyavalyásnak ne legyen elvonva, hiszem itt is az nagyságok szolgálatjában vagyon.

Kivülről : Az méltóságos moldvai vajdának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti. (Erdélyi Muzeum. Gr. Kemény József. Erd tört. ered. lev. VIII. köt.)

CCXXXV.

Az hatalmas győzhetetlen császáruknak, az Dunán innen való végbázainak és hiveinek gondja viselője, Isten kegyelmességéből mostan Tömösvárában Mustafa passa ő nagyságának meghitt thihája, Mehmet bég etc. Istentől kívánunk megadatni minden jókat kegyelmednek az szent békességben.

Kedves ur barátunk, az kegyelmed levelét vettük és irását értjük, ha sok régi panaszok felől írnék az sok lenne, mi most azt nem forgatjuk, hanem az mi üdönkben történt latorságokat irtuk meg kegyelmednek, mi azon ügyekezünk, hogy az erdélyiektől feltött ezélt, kit az hatalmas császáruk nem kedvelt, ez ilyen kit jelentésben mutattunk kegyelmeteknek, azzal se sulyosittassék az erdélyiektől az szent békeség, hanem orvosoltassék meg s ne mennjen panasz az erdélyi gyűlésben, ezt kegyelmetek tréfának ne allitsa, az mint mondja két, három lator cselekedetiért az nagy urak az békességet fel nem bontja, az mi meglőtt az oda vagyon, nem az török részről, hanem az velenczésektől, az felső pártról, az erdélyiektől bomlott fel az szent békesség, hallja kegyelmetek, az hatalmas császáruknak hadai vadnak, ki tudja mely felé fordulnak; az lugosiak két mészáros törököt megfogván, alóla lovát elvonván, ki ugyan török földön származott, mégis kezeségen bocsátották el az büntelen törökököt, viszont Lugosra visszakövetik az törökököt, Sebesben is hasonlóképen, az péli jobbágyinkat az jeneiek, szalontaiak ezer erő marhával az oloszokkal együtt felpraedálták, az latrokban most is Jenőben vagynak, az tömösvári olaszok Váradról viasszal az harminczadosokkal megalkuván, Jenőben jöven, jovaikat elfoglalták, az erdélyiek ez részre való falukat dulják, marháit, jovait, magokat Jenőben hordják, az fejérvári tömlőczőkben törökököt tartván bosszuságul, Kállóban egyéb helyeken, hasonlóképen az Tisza mellett való hajdúságok rontják az hatalmas császáruk birodalmát. Azért kedves ur barátunk mézes beszéddel ez el nem múlik, ha orvosságát nem találja, ez dolgot bizonyoson hidje, az végekből való sok panasz között .

el nem marad, mi tőlünk panasz ne légyen az erdélyiekre azon vagyunk, azért az dolgokat fordítsa vissza, ne menjenek az fényes gyűlésre, esendesítsük le magunk között, az erdélyi gonosz neve ne terjedjen. Ezzel Isten éltesse kegyelmedet jó egészségben. Iratott 1653. esztendőben mártiusnak 23. napján.

Választ várunk mint okos barátunktól.

Egykorú fordítás. (Erdélyi Muzeum. Gr. Kemény József. Erdély történetei erd. lev. VIII. kötet.)

CCXXXVI.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, kívánván Istentől ő sz. felségétől nagyságodnak minden üdvösséges jókat, szerencsés hosszú élettel megadatni szerelmesével egyetemben.

Istennek legyen hála nagyságos uram, hogy ő felsége nagyságtokat békességes országban urunkkal ő nagyságával együtt megtartotta, Isten ő felsége ennek utána is minden nagyságodra következhetendő háboróságtól, annál inkább veszedelmes állapotaktól oltalmazza. Istennek legyen hála nagyságos uram itt is nincsen semmi oly állapot és indulat az melyből ember nagyságtok országára következendő gonoszt reménylhetne, egyéb az Luppul bejövételénél, melynek az vezér igen fogja pártját, de sok tanács levén azon kívül inkább reménylhetjük, hogy semmibe mulik, hogy sem végbe menne dolga, az melyre mindazáltal nagyságtoknak igen kell vigyázni, mivel az két oláh országgal együtt ha nagyságtok fogják keményen az dolgot, semmi nem leszen, az melyet én meg is mondtam, hogy soha sem az én kegyelmes uram, sem az két Oláhország nem hogy uralkodását, de szomszédságát sem szenvedik, mert mióta nem vajda mily nyugodt az porta az három ország panaszától, mindazáltal nagyságos uram azt én nagyságtok bölcsességére hagyom, tudom nagyságtok gondot visel. Hogy nagyságod házam népéről is nem feledkezett, irt felőle, Isten nagyságodat sokáig éltesse, ugyanis Isten után nagyságodban vagyon reménységem mind az oda haza való vigyázásra s mind pedig az innet való kiszabadulásom-

ban, kérem is nagyságodat méltatlan szolgáljárul nagyságodnak ne feledkezzék. Az könyveket nagyságodnak megvásároltattam hármát, de az negyediket nem itélik szükségesnek lenni mivel persa és szerecsen, ha ezután kívántatik mindenkor találni, az nagyságod négy tallérán az nagyságod parancsolatja szerént vásároltattam ugyan, és el is küldöttem, de úgy vettem eszemben, hogy az szegény József fél tallérocskát fáradságában elfogott rontani, mivel a fűszerszámtartó eszközöcskének szebbnek kellett volna, noha ő tagadja, de biztában cselekedte, mert nagyságodnak régi ismerője szokszor emlegeti nagyságodat. Nagyságod én nekem jóakaró szolgáljának parancsoljon, tiszta szívvvel szolgálok nagyságodnak. Isten ő felsége nagyságodat sok esztendeig szerencsés jó egészségben éltesse és tartsa meg. Datum Constantinopoli die 7. Julii Anno 1657.

Nagyságod alázatos szolgálja,
Thordai Ferencz m. p.

Kivülről: Spectabili ac magnifico domino Joanni Kemény de G. Monostor, Comiti Cottus Albensis, aulae celsissimi principis Traniae, arcis et praesidii Fogarasiensis, supr. Capit. ac Tricesimarum in Trania arendatori, supremo consiliario Princip. Fautori mihi oummis obsequiis colendissimo.

(Az erdélyi Muzeum egylet irattárából.)

CCXXXVII.

Az Messias nemzetségének Erdélyben való tekintetes uraknak fő rendeknek köszönetemet irom. Chami méltóságos levelem megadván jelentem : az királyotok pártolásban tállátott, ő hatalmassága részéről, hogy megváltoztassék megparancsoltatott; mely dolog felől császári parancsolat származott, küldetett nektek. Igen szükséges, hogy császár parancsolatjának engedelmesek legyetek, közületek egyet királynak válaszszaok, ő hatalmassága és akaratja ellen ne cselekedjete; mert ha az hatalmas császár részéről és az mi résztünkről hadak mennek reátok, az szegénységet lovak lábok alá tapodják, pusztulástoknak ti lesztek okai. Ha pedig ő hatalmassága akaratja, s parancsolatja ellen jártok, az hadaink

és magunk is készen vagyunk. Ezen írásunk annak az országnak lakosinak, szegényeknek könyörületességeiért vagon. Ezen dologban az szegénységnek vétke nincsen, az támadást indító jutalmát megtalálta; az szavunkat megfogadjatok, ő hatalmasságátul valami megparancsoltatott azt végben vigyének. Ha peniglen versenygetek és ellenkeztek, választokat ezen hívünk által megírván tudosítsatok. Ha penig Hatalmas császár akarját, s parancsolatját cselekeszitek, mi is ő hatalmassága előtt jó emlékezettel leszünk. Ezen levelelünk megadó Doroberg Ali bék hívünket hamarsággal hozzáunk vissza küldjétek. Köszönetünk veletek:

Iratott Bakesa Szarajban Szirkodi havában. Sept. 10.

Régi másolat. (Erdélyi Muzeum. gr. Kemény József Erdély történetei ered. lev. VIII. köt).

CCXXXVIII.

Tekintetes és méltóságos bán Barcsai Ákos Isten dolgaidnak adja jó kimenetelit: köszönetünk után tudtotokra adjuk, hogy ez előtt Musztafa agától budai hatalmas császár zászlótartójától az mely levelet küldött volt az három nemzetből álló ország az idő már akkor elmúlt volt késett. Immár azért nyilván való lévén hatalmas császár ellen való pártolások, hogy a téltől fogva minden leveletek rakvák voltak hazugsággal s mindenkor egyik az másikkal ellenkezett, mely hazugságokkal soha kedvet hatalmas császár előtt nem találtak sőt mikor a ti hazugsággal teljes leveleitek hatalmas császárunktól elolvasztatott, nemhogy csendesedett volna haragjának tüze inkább felgerjedett, látván, hogy az időt halogatnátok. Mely cselekedetekért hatalmas császárnak parancsolatjából a fővezér ő nagysága méltóságos Memhet passa Drinápolyból megszámlálhatatlan hadakkal több tekintetes vezérek hadaival az egész jancsársággal megindult, hogy ti reátok menjen és Rákóczy Györgyöt minden pártosival hozzá tartozókkal megbüntetteti. Midőn titeket várunk, érkezik a passa levelekkel, melybe írjátok s mentitek magatokat, hogy ti Petki Istvánnak az ország gondviselésére hagyatottatok s

azért nem jöhettetek el, nekünk azt is írjátok, hogy Rákóczy György Erdélyből kiment s minden nemzetekből számtalan hadat gyűjtött s pártot ütött úgy hogy ti is nagy veszedelemben, s nagy félelemben volnátok miatta. Mi tinéktek igazsággal írjuk, hogy Rákóczy György örökké kivettetett a fejedelemségből úgy, hogy soha reménség méltóságának helybe állíttatására fenn nem tartatik, azért ha elment ti magatok között hatalmas császárnak parancsolatja szerint gondolkodjatok, tanácskozzatok s lássátok kit találtok illendőt az erdélyi fejedelemségre és minket tudósítsatok az három nemzetből álló okos követek által, kik a dolognak tractálására igazak, hivek, alkalmasok legyenek, hogy az országot a veszedelemből kiragadhassák, s mi az rendelt eszközököt innen az új fejedelmeknek küldhessük meg. De ha abban a reménységbe maradtok, hogy még Rákóczy Györgynek vétke megengedtetik, az hatalmas Istenre esküszünk soha neki kegyelem nem adatik, soha Erdélybe meg nem maradhat. Sokszor sok izbe megirtuk néktek miért nem gondolkoztok jól a ti dolgaitokról, ha ti jól gondolkoztaték volna, és javát kívántátok volna az országnak, régen letölttétek volna Rákóczy György felől való reménységteket, és hatalmas császárnak parancsolatja szerint az ország megmaradására valami jót cselekedtetek volna. Így ezután is soha ne legyetek abban a reménységben néki kegyelem adassék, ne gerjeszszétek feljebb hatalmas császár haragját, a mint most meg vagyon gyuladva. Ha pedig azt monjátok: félték Rákóczy Györgytől: úgy tudjuk eddig hatalmas császárunk mindennemű ellenségitül megoltalmazta Erdély országát; így Rákóczy György ellen is megoltalmaz. Ti azt az haszontalan reménységet csak vessétek ki elmétekből s cselekedjetek hatalmas császárnak parancsolatja szerint s jól meggondoljátok nem okosság az, hogy egy személyért olyan országot elpusztítottok: hanem válasszatok más új fejedelmet hatalmas császárnak parancsolatja szerint, és küldjétek ide hozzánk az három nemzetből okos látott hallott követekkel. Így szabadíjátok meg az országot és a szegénységet hatalmas császárunk haragjának tüzétől. És legyetek szorgalmasok magatokat megszabadítani a veszedelemből, s meggondolni micsoda kimeneteli lesznek azoknak a dol-

goknak. Ha pedig ellenkezőképen cselekesztek protestalunk hatalmas császárunk fejére ezután sem levelet, sem leveletekre választ nem adunk s meg tapasztaljuk, hogy minden ti szavaitok, írástok beszédek merő hazugság s ezután nektek nem hiszünk, azért legyetek engedelmesek hatalmas császárnak parancsolatjának s az elrendelt követeket mentől hamarébb elküldjétek. Íratott Lippán Saah (Sawal) havában. (1657 oct. 30.)

Chenann passa.

(Másolatról az erdélyi Muzeum egylet.)

CCXXXIX.

Az Messiás vallásán Erdélyországában három nemzetből álló uraknak, főrendeknek köszönetünket írjuk.

Az ti alázatos hatalmas császárunknak s nekünk irt leveleteket elvettük és abban való írástokat s követetek által szóval való izeneteket megértettük; melyben írjátok, hogy szultán Szulimán idejéül fogva hatalmas császárunkhoz való hűségteket megtartottátok s parancsolatját megfogadtátok, jó békességben is éltetek, s most is igaz tökéletes hivei s szolgálai vadtok és lesztek. Azon leveletekben kértek, hogy tudósítsalak, ha az ország adajával hatalmas császárunk fényes portájára jövő követeknek bántódások nem leszen-é. Arrúl mi szükség írnotok, holott ti és országtok örökös jobbágyi vagytok hatalmas császárnak; nyitva is mindenkor kapuja ő hatalmsságához folyamodó hiveinek, örökösinek és barátinak. De mivel szabad jövetelt kértek követeteknek, ily okon engedtetik meg tőlünk, hogy az mint mi és kedves ur atyánkfia Szinán passa megírtuk, előbbeni féjedelmeteket Rákóczy Györgyöt fiával együtt az fejedelemségből kivessétek és az szultán Szulimántól adatott diploma szerint az nagy rendek közül egyet az ország igazgatására elválasszatok, és többé se Rákóczy Györgyöt, se fiátul ne hallgassatok, hanem szokott adótokat adjátok meg ne úgy mint Bethlen Gábor. Jenő várát is mikor ide engedétek, törekedém hatalmas császárunk előtt, hogy az ti vétkeket megengedje, és mind ti magatok,

országotok, javaitok békességes csendességben marad hatalmas császár hadaitúl, és szárnya alatt meg is nyughattok, s az én fővezéri gondviselésem is rajtatok lészen; de ha nagy vagy kicsiny vétékben ezután estek s Rákóczy Györgynek fejedelmeteknek kegyelmet kértek, 'soha meg nem engedtetik néktek; mivel semmi jó akarattal Rákóczy nem lehet hozzátok, mert ő hatalmas császár lovai lábai alá tapodódott és tapodtatik. Így értvén azért irásomat, gondolkodjatok az országotok javairúl, és valamit jobbat feltaláltok, arrúl minket tudósítsatok. Ex Bagesa Aada.

Mahomet passa fővezér etc.

Kelet : 1657. nov.

Régi másolat. (Erdélyi Múzeum. Gr. Kemény József. Erd. története ered. lev. VIII. kötet.)

CCXL.

Atyám uram ő nagysága fővezérnek irt levelének páriája fejedelemségében.

Hatalmas győzhetetlen császárunknak széles ez világra kiterjedett birodalmának méltóságos fővezére, tekintetes és nagyságos vezér Mehmet passa, nekem kegyelmes uram. Az Uristen nagyságodnak napjait ez földön sokasítsa, jó hírrel, névvel tündöklő szerencsáját nevelje, és hatalmas győzhetetlen császárunk kedvességében mind végig megtartsa.

Hatalmas győzhetetlen császárunk fényes portájára az szokás szerint beszolgáltatni szokott adó immár meg volt indítva, a mikor érkezék ide Erdélyországában ő hatalmassága áldott kezével írott méltóságos parancsolatja az nagyságod levelével együtt, melyben parancsolja, hogy az előbbeni fejedelem az ország által kitétessék az fejedelemségből, és hatalmas császárunk hűséges szolgálatjára más fejedelem választassék, az mely győzhetetlen hatalmas császárunk parancsolatjának és nagyságod rendelkezésének engedelmes lévén az ország, közönséges akaratjából s három nemzetül engemet választott ő hatalmassága szolgálatjára fejedelemmé. Mivel pedig hatalmas császárunk parancsolatja azt tartja, hogy az

fejedelem választás meglévén, az három nemzetből álló ország boesássa mindjártást követét, kik által adja értésére az dolgot valóságosan az budai vezérnek ő nagyságának, holott ő nagyságának teljes tanúsága lészen, mihez kellessék Erdélyországnak magát tartani. Ebben is ő hatalmasságának rendelésén kívül lépni nem akarván ez ország, mind az három nemzetből álló követit az budai vezérhez ő nagyságához elküldötte, az kik még eddig vissza nem érkeztek ugyan, de az mint hallatik visszajövő utban vadnak. Ezeknek az vezértől ő nagyságától való válasz hozásoknak meg hallgatására, és egyszersmind hatalmas győzhetetlen császárunkoak fényes portájára az országtól küldendő követek megindítására, közönséges ország gyűlését rendeltük ez jövő boldogasszony havának kilenczedik napjára. Noha elhiszem azért kétség nélkül, hogy nagyságodat mindezekről az budai vezér ő nagysága tudósítja, mindazáltal kötelességemhez illendő dolognak esmértem lenni, hogy nagyságodnak én is ez dolgot igazságosan és hűségesen megjelentsem; eddig hogy ha az hatalmas császár rendeléséből Budára nem kellett volna menniük előbb az ország követinek, ő hatalmassága fényes portájára az ország követei megindultak volna, de minthogy visszatérésekig megindulásoknak haladni, immár véghez menvén, haladék nélkül megindíttatnak az országtól. Melyhez képest noha az adóval bement követ úgy tudósít, hogy nagyságod parancsolatja szerint egy holnapra be kelletnék érkezni az ország követeinek: de mivel nem az országon vagy rajtam mult el azoknak eddig való megindulása, nagyságodat igen bizodalmasan kérem, ne neheztelje azt az kicsiny üdőt elvárni, bizonyos lévén abban nagyságod, hogy az követek megindítása tovább nem halad. Én pedig hatalmas győzhetetlen császárunk császári kegyelmét és nagyságod kegyes gondvisslését fejemre várván, igyekezem életem fogytáig mind az országgal együtt ő hatalmassága fényes portájához igaz hűséggel és engedelmességgel lenni, nem kételkedvén semmit abban, hogy az mint mások úgy én is az országgal együtt ő hatalmassága fényes portájához ragaszkodván, ő hatalmasságának fényes köntösének árnyékában minden bántódásoktól megtaltalmaztatom. Ezek-

nek utána az Uristennek gondviselése alá ajánlom nagyságodat. Albae 20. Decembris 1657.

Régi másolat. (Erdélyi Múzeum. Gr. Kemény József Erdély történetei ered. lev. VIII. kötet.)

CCXLI.

Georgius Rákóczi Dei gratia etc.

Közelebb elmúlt partialis gyűlésre ad diem 25. Octobris török követségnek meghallgatására convocálván kegyelmeteket, török császár levelének alkalmatosságával, kegyelmetek kívánságára mint kellett electiot engednünk, nyilván van kegyelmeteknél. Tevén fel kegyelmetek az mi személyünkre fényes porta nehézségét, és ha kegyelmetek porta kívánságának eleget nem téssen, utolsó veszedelme követi, egyébként békességet ígérhet magának. És hogy pártialis gyűlésen török követségnek meghallgatására, nem fejedelem választásra kívántuk kegyelmeteket, kiről követünk is ellenkező instructiojok nem lehetött, mindazonáltal kegyelmetek kívánságára, kegyelmetek szereteti úgy meggyőzött, hogy halállal vetekedő kisebbségünkre, megalázásra vettük magunkat, hogy abból is nyilván valóvá tétessék kegyelmetekhez való keresztyéni indulatunk, szeretetünk. Az nagy istennel bizonyítjuk : nem magunk privatum és respectusi miatt indulván, az portának nem mi személyünkre csak, hanem mint pásztort kegyelmetek mellől elszakasztván, az szegény haza romlására igyekezett, hogy végben vívén az fejedelem választását, kifokasztja fulákját mérgesebben is kegyelmetek ellen megizentük, sőt szabadságára is az nemes ország vigyázna, kit dicsiretes elei vérrel oltalmaztanak, intettük. De ha az akkori egyben gyűlt nemes ország statusi jó végre hogy már az mi atyai jó tanácsunkat nem vették, szabadságok mulatásával cselekedtek, Isten s világ előtt okai nem vagyunk. Adta volna bár Isten, jövőmondásunk ilyen szomorúan ne teljesedett volna bár bé, de ám kifokasztotta fulákját, megmutatta kegyelmetek mellől elszakasztván, ottan hamar Jenőt kére, tettetvén budai választát, hogy az ki Jenőt adná, ugy hol-

dol mint Boeszkai idejében volt az haza, azért fejedelemségért nem pénzt horgász, kereskedik, hanem szép végházat kíván az fejedelemségért. Ezzel akarta végben vinni, nyakára ülheszen ez hazának, alkalmatosságot nyújtson másoknak is, kiki magok privátumát néznék, nem hazájok javát, határi végház kiadásával való fejedelemségre, valjon s ha az mi személyünkhöz volna csak oly gyűlölséggel, megadná-e Jenőt? kívánja ma kegyelmepektől Jenőt, kívánja ottan hamar Lugost, az után Szebent vagy Brassót kívánhatja végre Váradot, és apránként izengetvén oltalmát s erejét, basát helyhezteshet Erdélyben. Inkább adnók, tartoznánk, kuldulásra magunkat, feleségünket, kegyelmepek választott fejedelmével, mintsem édes hazánk, nemzetünk, romlásával végháza határi elidegenítésével uralkodnánk, rövid elmulandó életünket dicséretes keresztyén-séggel magyarsággal berekesztenünk, megmutatván azt is kegyelmepeknek és világ eleiben terjesztvén, nemzetem s hazámnak igaz voltam. Értvén hogy kegyelmepek gyűlést hirdetett, akartuk mi is kegyelmepek eleiben terjeszteni, megmutatván nem az mi személyünkre az nehézség csak, hanem Isten után helyhezteszték az törökök kegyelmepek megmaradását mi személyünkben, akart elszakítani kegyelmepek mellől. Az mint kegyelmepek nekünk köteles, mi is kegyelmepeknek azok vagyunk, kit is fenn tartani akarunk, míg Isten ez világban életben megtart, mind addig is kegyelmepek javának, szabadságának oltalmára vigyázván, annak sérelmének orvoslására is készek lévén, assecuratus is lehet kegyelmepek, megtapasztván kegyelmepek engedelmes hűségét s hazájához való szeretetét. Nem végház eladással akarunk fejedelemséget keresni, hanem azért mindeneket elkölteni, életünket letenni készek vagyunk. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in Castro Monostor, die 18. Decembris Anno Domino 1657.

Georgius Rákóczy m. p.

Régi másolat. (Erdélyi Muzeum. Gr. Kemény József. Erdély történetei ered. lev. VIII. kötet.)

CCXLII.

Méltóságos fővezér nekünk jóakaró ur atyánk, Isten nagyságodnak az mi szerencsénkre szaporítsa, hatalmas császáruk kegyelmetességét fején állandóvá tegye.

Atyai szeretetből nekünk irt nagyságod levelét fiui engedelmességgel vévén, nagy örömmel olvastuk, reánk való atyai gondviselését tapasztalván belőle. Az mint nagyságod jelenté tőlünk és Erdélyországtól hatalmas császáruk fényes portájára küldött követek előbbi irásunknál tovább késtek volna, fiui kötelességünk azt kívánja, igaznál egyéb irásunkban, és cselekedetünkben ne találtassék: meg kell vallanunk, nem kicsiny bámulásunkra volt, elébb meg nem indithattuk, mely, igazsággal merjük irni, nagyságodnak, ennyi időre nem gondviseletlenségünk, sem az ország engedetlensége miatt haladott, sőt éjjeli nappali szorgalmatos gondviselésünkkel igyekeztünk azon, az mennyire ez hatalmas császáruk országa ilyen pusztaság és romlott állapotjában reá érkezhett, mentől hamarab hűségünknek megmutatására, követünket az országra vetett summának valami részével beküldhetnők, de Rákóczy ellen mind eddig az ország hadaival együtt táborban kelletvén lennünk, egyszersmind a pénznek megszerzésére nehezen érkezhettünk, úgy hisszük mindazáltal követünk eddig hatalmas császáruk fényes portáján benn vannak, sőt elébb beérkeztek volna, ha az nehéz út engedte volna, kik által az tavalyi adót, úgy mint tizenöt ezer aranyat beküldettük, ezen kívül az minek szerét tehattuk az országra nézve summában is valami részecskét megküldtünk, esedezvén nagyságodnak mint Isten után nekünk apánknak, és egyedül való reménységünknek, méltóztassék hatalmas császáruk előtt ő hatalmassága őstől maradt országa mellett törekedni, mutassa császári kegyelmetességét elromlott, pusztult, őstől maradt hűveiből az országra vetett summának könnyebbitésében, és az adónak is arra az summára való szállításában, mert hogyha Isten nagyságod hasznos törekedése által ő hatalmassága szívét alázaatos hűveinek megszántására nem hajtja, és az mint hatalmas császáruk az ősszel parancsolt, hogy az ország adója ezután

esztendőnként negyven ezer arany legyen, és ez ötszázezer tallér summát is megfizessék. Hatalmas császárunknak ilyen szép országa teljességgel pusztán marad, mivel a szegény embereknek nagy része rabságra vitetett, az többi havasokra és szomszéd országokra elszéledvén mostanság telepedtek rész szerént haza, azok is, az sok rendbeli had mind eddig rajtok levén, elnyomorodtak, az többit hatalmas császárunk kegyelmessége, és nagyságod atyai jóakarátjának reménységével biztatván, úgy hisszük helyben telepedhettünk. Tudván azt az az reánk bizatott ország hatalmas császárunknak östül maradtja, valamire elégséges, ő hatalmasságának velünk együtt engedelmességgel szolgálni kész mindenkor, minket az hűség, engedelmesség illet, szolgák levén tartozunk az fogyatkozásokat mint fia atyjának alázatosan megjelenteni, hogy hatalmas császárunknak ilyen nagy kára ne következze. Mindazáltal szorgalmatos hűséges szolgálatunkkal igyekeztünk azon minden tehetségünk szerént, hatalmas császárunknak alázatos hűve, nagyságodnak penig engedelmisséggel szolgáló fia lenni ismertessünk.

Hogy nagyságod Jenei Ali passának állapotunk felől írni méltóztatott, engedelmisséggel megszolgáljuk.

Rákóczy és az két vajdák mellett nagyságod előtt törekedni eddig sem akartunk, olyan szándékuunk mostan is nincsen, tettünk csak kérdést arról tudhatnók az fényes porta akaratját, az mint Rákóczy biztatja magát, lehet-e reménység hatalmas császárunk kegyelmessége felől avagy nem, hogy az országbeli szegény nép aféle dolgokkal ne csábíttatnék, sőt ha mikor valami jó szót adtunk is Rákóczynak, cselekedtük az végre Váradot mentől könnyebben vehessük kezünkhez, csendesedhessék le az ország, ne kellessék hatalmas császárunk vitézit fárasztanunk. Értvén azt is bizonyoson, hogy az két pribék vajda pénzével tartott mind ez ideig Rákóczy hadakat, és nem régen öszve veszvén havasalföldi Konstantin vajda vele, nem kezdett pénzt adni, mely miatt Rákóczy hadai mindjart oszlani kezdettenek, látván azt, hogy ha kegyelemnek reménysége alatt mellőle elvonnak, Rákóczy is igen megerőtlenednék vele, úgy tettünk nagyságodnak jelentést ez dologról várván arról való rendelést, az fényes portának akar-

ván abban is szolgálni, de mi nagyságod rendelése nélkül semmiben nyulni nem akarunk, hogy ha még jelentésünkbe fogyatkozás lett, az fényes porta akarátja nélkül nevét is előhozni nem akarjuk, annál inkább mellette való törekedésünk nem hallatik, azzal az nagyságod füleit nem terheljük. Érkezik ilyen hír is hozzánk, tatár hám ő felsége parancsolt volna az két oláh vajdának hadakat küldjenek ő felsége szolgálatjára. Nekünk pedig eddig is hatalmas császár szolgálatjában az két oláh országbeli hadak voltak segítségünkre, kik ha másuvá vitetnek, s nekünk valamely felül busulásunk érkezik, hatalmas császárunk országának félő veszedelme ne következék. Nagyságodat azért fiui engedelmisséggel kérjük, azokat az hadakat más felé ne bocsássa, sőt az két vajdának parancsoljon, legyenek oly állapottal ha mi irunk, hatalmas császárunk szolgálatjára jöhessenek személyszerint is el mellénk, ha Isten az nagyságod atyai elméjét arra vezérlette, hogy minket ebben az állapotban helyheztessen, ne essék fogyatkozás dolgunkban, nagyságodnak fiui engedelmisséggel megszolgáljuk. Követünkötől nagyságodnak mindenekről szóval bővebben izentünk, adjon hitelt szavának. Tartsa meg Isten nagyságodat sokáig szer nesés jó egészségben. Iratott Besztercezi városunkban Böjtmás hónap tizenegyedik napján. 1659-ik esztendőben.

Nagyságodnak jó akarattal szolgáló fia

Barcsay Ákos m. p.

Kivülről : Hatalmas győzhetetlen császár kedves becsületes hívének gondviselő hívének, széles ez vilagra kiterjedt tündöklő fényes birodalmainak főigazgató vezérének, az méltóságos fővezér Mehemet passának, nekünk minden becsülettel való méltóságos ur jóakaró apánknak adassék.

(Gr. Kemény. Apparatus Epist. Suppl.)

CCLXIII.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak.

Az úr Isten nagyságod életét tartsa, és minden dolgait szerencséltesse.

Nagyságodat mint kegyelmes uramat akarom ez levelem által alázatosan megtalálni, és az itt való állapotokról melybe

nekünk, kiket a fővezér ő nagysága magával Jenőből hozott, kellett forognunk, úgy mint az pénz adminisztrálásában, és az ajándék felvételében, mivel az fővezér Bánfi uramat, és az több követeket is soha eleibe nem akarta bocsátani, hanem most is az jediculában tartja őket, nekünk pedig az fővezér ő nagysága parancsolatjának engedelmeseknek kellett lennünk, és die 20. praesentis engemet, Váradi uramat, és Szilvási uramat, és polgáromat, az császár eleibe felvitette az pénzzel, és az ajándékkal együtt. Az hatalmas császárt annak módja szerint az nagyságod és az ország nevével köszöntettük, mind a pénzt és az ajándékot felmutattuk, és mondtuk, hogy nagyságod, és az ország az adót ő hatalmassága fényes tárházába bészolgáltatta, az summában is kevés hija; melyre az vezér azt mondá: Jó hogy az adót behoztátok, de az summában? melyre felelik neki; öt ezer tallért. Mely választételemet az hatalmas császárnak megmondá, elköszeredék, és szóla az vezérnek; az vezér előnkbe jöve, és mondá nekünk: Tudjátok-e, mint alkultam volt veletek Jenőnél, hogy egyik részét a summának Tömösvárhoz küldjétek, másik részét Drinápolyban, a többit ide osztán immáran, és az hatalmas császárnak azokat megmondottam, s engemet hazugságban hagytak. Feleltem az vezérnek: mi nagyságos uram, az mit ígértünk az hatalmas császárnak nem tagadjuk, hanem praestálni akarjuk, és az mivel szerét tehettük, lassan lassan béküldjük, mivel mint kegyelmes urunk, és az ország most is éjjel nappal rajta vagynak, hogy az hatalmas császárt complacálhassák. Melyre az császár azt mondtotta az vezér által: mondjátok meg a fejedelemnek, és az országnak, megszerezzék a pénzt, és béküldjék, mert magunk személyünk szerint megyünk reátok, és porrá tészünk.

Nagyságodnak kegyelmes uram azt is akarom értésére adni, hogy Miné vaja vezérnek azt írta, hogy a megígért summa pénzt az ország régen összeszedte, de csak nem akarja megadni. Ezt is írja kegyelmes uram, hogy százságtól nekie levelet küldtünk volna, hogy itt a portán törekedjék hogy őket az másik két natiótól elszakasszátok, és innen csak magok minden esztendőben külön a császárnak 12. 6000 tal-

lért adnak, melyre az vezér azt mondotta: ha csak az szász-ság magok részekről annyit adhatnak minden esztendőben, hogy ne lehetne tehát együtt a több országbeliekkel, hogy meg ne adhatnák a summát, melyet nagyságod kegyelmes uram el ne higye, kérem igen alázatosan, mert nem hihetem, hogy oly ember találkoznék a szász-ság között, mivel nyavalyások oly szegények, hogy azt az adót, az ki annuatim reájok szokott esni, alig deponálhatják; hanem valamint az első dolgot simítva irta, úgy ezt is az szerént cselekedte.

Ezt is akarom nagyságodnak, tartozó kötelességem szerént megjelenteni, hogy Száva Mihály, mikoron utolszor itt benn volt, olyan szókot monda nekem, hogy ha én gonosz akarnék lenni, tehát volna módom benne, hogy magunkat a két másik natiótól elszakaszthatnók, melyre válaszem ez volt kegyelmes uram: az én kegyes Istenem még eddig e féle gondolatoktól megoltalmazott, ez után is megoltalmaz mind engemet, mind a több universitásbelieket, mert az én kegyelmes uramhoz és hazámhoz kötelességem, és conscienciám nem azt dictálja. Gondolom kegyelmes uram, hogy a vajdától fogott volt valamit szókat hallani, és úgy csak expiskálni akart azokról, a mivel a vajda bevádolt volt. Az mi szabadulásunkban is nagy akadályt tett a vajda, de mindazonáltal, ha nagyságod alázatos könyörgésemre Török Páltól küldött levelembe az vezérnek maga tihabégjének, és a több fő embereknek, kiknek neveket megírtam, iratott volna mellettünk, úgy gondoljuk, lett volna foganatja, mert kegyelmes uram, még eddig egy levelet sem adtak bé a mi megszabadításunk felől, hanem a nagy Istenért kérjük nagyságodat, irjon ide az mi megszabadulásunk felől, az országnak is ne teljék annyi költségbe, nagyságodnak s nekünk ne kellessék itt annyi ideig nyomorgattatni; azokat az leveleket nagyságod küldje mi kezünkben, hadd adjuk magunk bé az hová kívántatik.

Ezen is igen alázatosan könyörgök nagyságodnak, méltóztassék az feleségemnek protectionális levelet adni minden impetitiók ellen, ha még az Isten valaha kiszabadítana, mivel az ország szolgálatjában vagyok s azért kell rabságot szenvednem. Mely hozzám mutatott kegyességét nagyságodnak alázatosan megígyekezem szolgálni. Ezek után nagyságo-

dat az ur Istennek kegyelmes gondviselése alá ajánlom. Datum Konstantinápolyban az erdélyi háznál, die 25. Junii Anno 1659.

Nagyságodnak igaz alázatos hive és szolgálja
Joannes Lutz m. p.

Kivülről : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino
Acatio Bartsai.

(Erdélyi Muzeum. Gr. Kemény J. Apparatus Epist. Suppl.)

CCXLIV.

Acatius Barcsai Dei Gratia Princeps Tranniae partium
regni Hungar Dnus et siculor. Comes !

Sples Mgfici Generosi Egregü et nobiles. Agiles fidelis
nobis sincere dilecti : Salutem et gratiam nostram. Az előbbi
méltóságos fejedelem akarván az szegény haza romlásának
okát másokra hárítani, azt állítja mostan is, hogy ennek az
országnak semmi nemü romlása és veszedelme ő nagysága
fejedelemségében nem lett és nem következett ; hanem mióta
mi állattattunk az fejedelemségben, attól fogva lőtt az ország-
nak romlása, s az hazafiainak veszedelme, vádolván mind
minket s mind kegyelmeteket országostól közönségesen hálá-
datlanságnak vétkeivel sok helyekre küldözött leveliben. Hogy
azért mind az mi, és ez szegény haza ártatlansága napfényre
menjen, az méltatlan vádlások ellen való mentség több ke-
resztyén nemzetek előtt nyilván valóvá tétetessék, s hárít-
hassuk el magunktól kegyelmeteknek együtt reánk költött
helytelen okait az vádlásoknak. Kegyelmesen parancsoljuk
kegyelmeteknek ez levelünk megadatván az egész székben
levő minden faluban és városokban is cirkáltassa fel igen
diligenter hitszerint : az idvezült fejedelem idősbik Rákóczy
György halála után, a moldvai és havasalföldi expeditiókban,
annakutána az lengyelországi hadakozásban menyi számu
emberek maradtanak és vesztenek el utrumque és az elmúlt
esztendőben is az idegen ellenség bójövésének alkalmatossá-
gával mennyi számuán vitettenek rabságra mind férfiak, aszony
állatok, gyermekek fegyver miatt is hányan vesztenek el s
azon boldogtalan állapotokban ki volt régens fejedelem, az mi

fejedelemségünkben vagy elebbi nagyságos fejedelem directiója alatt löttének mindezek? melyről külön külön regesztrumot iratván kegyelmelek fide mediante, maga subscriptioja és peccétje alatt küldje kezünkbe kegyelmelek mentől hamaréb. Secus non factur. Quibus de cetero gratiose propensi manemus. Datum Albae Juliae 3. Juli 1659.

Acatius Barcsai.

(Erdélyi Muzeum. Gr. Kemény Apparatus Epist. Suppl.)

CCXLV.

Nos Ignatius Archiepiscopus Metropolitanus Valachiae, Transalpinae, ac Radulius Cancellarius, nec non Gabriel Tomási Vicarius Apostolicus Moldaviae, Illustissimi Principis ac Domini Domini Joannis Michaelis Raduley Dei gratia Transalpinae Valachiae Principis et perpetui haeredis ad id expediti legati plenipotentarii Damus et caetera, quod laudalia prodecessorum suorum vestigia sequi cupiens praefatus Princeps noster Illustrissimus, amicitiam confederationemque magni Martis alumni celsissimi Principis ac Domini Domini Georgii Rákóczy Dei Gratia Principis Transilvaniae, Partium Regni Hungariae Domini et Siculorum Comitibus ambivit, per nos petiit et obtinuit his infrascriptis sub conditionibus: in Primo: sit pax et foedus, ac amicitia inter duos praememoratos Principes aeterna, et indissolabilis; secundo: Spondemus Principem Nostrum Michaellem Raduleium, celsissimo Principi Georgio Rákóczy ita addictum fore, ut amicis quoque ejus amicus, inimicus quibusvis sine discretionem personarum, status et temporis inimicum se praestabit. Tertio: Quod omnes et quoscunque tractatus, pacta, confoederationes hucusque praefatus Princeps Noster cum quibus libet iniisset, celebrasset et conclusisset, eos omnes revocatos, irritos, cassatos et annihilatos pronuntiat, in quantum tenori et efficacitiae praesentis confoederationis derogaret vel derogare posset. Cum nullis deinceps sine Celsissimi Principis Rákóczy praeseitu et consensu Tractatum incipiet vel pactum, Foedus, aut Amititiam feriet aut inibit. Quarto: Quod quandocunque per Celsissimum

Principem Rákóczyum suppetiae postulabuntur, si partiales duntaxat, tunc totidem dabuntur. Si vero ipsius Principis nostri Joannis Michaelis Radulei personalis assistentia cum totis viribus petetur, posthabita omni tergiversatione, mora et exceptione, mox et de facto personaliter assurgere, et praefatum Celsissimum Principem Rákóczium adjuvabit cum omnibus suis copiis. Sexto : Quidquid in praejudicium aut derogamen personae, dignitatis, aut fortunarum Celsissimi Principis Rákóczy, praefatus Princeps Raduleius tentari, machinari adverterit, aut dici, fierique intellexcrit, id protinus Celsissimo Principi Rákóczy significabit, et talibus ipse quoque Princeps Raduleius omnibus viribus obstare conabitur; Septimo : propter majus hujus confoederationis robur pondusque universi status et ordines Transalpinæ Valachiae juramento solenni se se ab observandam eam jurabunt, prout tempore Constantini Vajvodae factum quoque est. Octavo : Ipse vero Princeps Raduleius realem, sinceram, et vere Christianam colet cum Celsissimo Principe Rákóczy confidentiam omni simulatione aliæque magnanimis indigna Principibus dexterisatione in perpetuum exilium actis et pulsus. Nono : Quod si (fatis ita volentibus) Illustrissimus Princeps Raduleius Celsissimo Principi Rákóczyo supervixerit, hujus confoederationis et omnium praemissorum Celsissimus Princeps Francisens Rákóczy exasse Haeres esto. Ad quæ omnia praefata, singulosque ejusdem articulos firmiter et inviolabiter per praefatum Illustrissimum Principem nostrum Joannem Michaellem Raduleium observanda obstringimus ex ipsius mandato et voluntate fidem ipsius Deo debitam, nostramque, in violatorem iram omnipotentis Dei et hominum odium inprecati. Ad cujus futuram memoriam, has propria nostra manu subscripsimus, sigillisque propriis communirimus. Datum in Marosvásárhely die quarta mensis Octobris Anno D . . . Sexcente (simo). Q. (inq) vagesimo nono.

I. Metropolitæ Valachiae Transalpinæ

Radulei m. p. (L. S.)

Frater Gabriel Thomasy, Vicarius Apostolicus m. p.

(P. H.)

CCXLVI.

Mélyen tisztelt bassa, nagyságos testvérem!

Őszinte szerencse kívánataim s szivemből származó üdvözetem után bizodalmasan kívánlak értesíteni, hogy midőn az azon környékbeli hírekről szóló tudósításod hozzám érkezett, ugyanakkor az alajbegektől is kaptam leveleket, melyekben arról értesitenek, hogy Rákóczy oglu a megszökött Minye és Konstantin vajdákkal egyesült, némi latrokból valamiféle csapatot gyűjtött s gonosz terveket forral. Ezeznél fogva mind tőlem, mind a Kalgha szultán ő nagyságától segéd hadakat kérnek. A (kalgha) szultán ő nagyságával multkor Tergovisten történt összejövetel alkalmával abban állapodtunk meg, hogy ha azok (t. i. a két vajda) csakugyan Erdélybe futottak s ott valamiféle latrokból álló hadat találnak; nem fognak azzal megelégedni, hogy Erdélyben zenebonát idézenek elő, hanem ha Istennek úgy tetszik, Moldvát s Oláhországot is felázzítják. Ugyanakkor elhatároztatott, hogy ezen esetre fermánt kell kibocsátani Moldva tulsó határától és Iszmaltól Benderig s Akkermánig az ott lakó bessarábiai tatárságot s azonkívül a krimi lovas tatárság közül jeles és hírneves mirzák alatt 20000-et fel kell ültetni. Ezen fermán már ki is adatott Én most szintén visszatérvén bassa társaimmal, a bölük agákkal, az ejálet és szandsákbégekkel, zaimokkal és timárokkal s egész hadammal együtt bevonultam Gyurgyevóba (?), hol a fényes portáról császári fermánt kaptam, mely szerint még egy ideig itt kell időznöm s magamat indulásra készen tartanom. Hozám intézett leveledet is vettem s tartalmát magamnak jól megjegyezvén nagyvezér urunk ő nagyságának s Barcsai Ákos erdélyi fejedelem barátunknak azzal együtt ide érkezett leveleit a fényes portára azonnal tovább küldöttem. A mi engem illet, harczra készen álló seregemmel együtt, a császári fermán érkezéével bármely perczen indulhatok; (Khalga) szultán ő nagysága az előre megállapított terv szerint szintén készen tartja magát, hogy mihelyt a fermán megérkezik a tatársággal azonnal lóra ülhessen: te is tehát a kezded alatt lévő moszlim sereget mire a fermán hozzád jut ké-

szítsd fel, hogy az Iszlám ellen támadó gonosztevőkre egész erővel támadhas Mi is itt várakozásban s nagy készülődéssel vagyunk. A portán levő alajbégeknek s egyéb gháziknak szóló leveleket is jó kívánatinkkal egyben elküldöttük. A várva-várt fermán tehát ha Isten is úgy akarja csakugyan meg fog érkezeni; ám akkor Isten oltalma s kegyelme legyen velünk! (Kelet 1659.)

barátod

Dsán Arszlán,

(szilisztriai bassa.)

(Törökből az erdélyi Muzeum egylet birtokában.)

CCXLVII.

A Jézust valló nagy fejedelmek dicsekedő öröme stb. király barátom! stb. stb.

Minden jót kívánó köszöntésem után én első tolmács a boldogult Dzulfikár agának fia nagyságodhoz következő alázatos kéresemmel folyamodom: atyám és én Erdélyország irányába több rendbeli fontos szolgálatot teljesítvén, Rákóczy György idejében évenként 200 tallért, egy nyest prémű mentét, 10 rőf selyem posztót s egy salvárnak való frenk atlaszt kaptunk, s mindez azon időben nekünk meg is küldetett. A nagy Isten most téged ajándékozott meg az erdélyi királysággal, azért én is alázatos kéressel járulok hozzád, hogy a fennebb előszámlált tárgyakból álló évdijam kiszolgáltatását ezutánra is elrendelni méltóztassál. Ismert nagylelkűségedben bizva terjesztem elődbe kérésemet s kívánom, hogy a nagy Isten sokáig szerencsésen éltesse.

Mehmed aga,

a meghalt tolmács Dzulfikár agának fia.

U. I. Ha ezen kérésemet meghallgatod: méltóztassál szokásod szerint kiállított pecsétetes levelet küldeni melyben megadott évdijam fel legyen jegyezve. Minden lehető dologban én is hű szolgálatomat ajánlom. Miután én most Sefki Muhamed agának, ki a nagy vezér ő méltósága kethudájának Ibrahim ő nagyságának kethudája, leányát veszem el feleségül: alázatos kérelmem még az, hogy lakodalmi költségre

magas tetszésed szerént némi összeget kegyeskedjél utalványozni. Egyébiránt e tekintetben minden kegyes iudulatodtól függ. Hálás köszönettel fogadnám, ha még egy lovat is küldenél.

Külső czim : Ezen levelem adassék nagyságos barátomnak a mostani erdélyi király ő nagyságának.

(Törökből; eredetie az erdélyi felséges k. kormányzék levéltárában.)

CCXLVIII.

A Jézust valló nagy fejedelmek dicsekedő öröme, a messiást követő nagy rendek közt választatott, eretnek keresztyén nép dolgainak igazgatója, pompás állhatatosságnak szemérmes fedezgetője, örömmel való jó igyekezetnek kalauza, mostani erdélyi fejedelem Barcsai Ákos, kit Isten jó véggel áldjon meg!

A győzhetetlen hatalmú padisáh ő felsége fényes udvara iránt tartozó alázatossággal s hódoló érzellemmel tölt keblem hozzád való őszinte, igaz s állhatatos baráti indulatának szíves nyilvánítása után, ugyanazon őszinteséggel értesitelek arról, hogy ide érkezett leveledből megértettem, hogy te a veled levő moszlim harczosokkal együtt Szeben várában az átkozott Rákóczy és más hitetlenek által ostromoltatván, segítséget kérsz. Azért elsőben is az oláh vajda a vele levő tatár haddal és saját népéből 5000 főnyi sereggel segítségére küldetett; azon kívül Bali aga szintén magas fermánt kapott, hogy feleszszerű tatársággal csatlakozzék felszabadításodra: s egyszersmind a nagyságos budai vezérhez Szejdi Ahmed basához is levél küldetett. Ezek tehát ha Isten úgy akarja egymásután mind megérkeznek segítségére. Egyébiránt te is egy ország fejedelme volnál s csak egy parányi seregecskéd sincs? Erdély nagy népességéből s összes lakosságából senkikkel sem vagy összeköttetésben, kik ily állapotodban körödbe gyülnének? micsoda fejedelemkedés az ilyen?! Jó barátom! gyámolításod végett már ezuttal a magas ferman ki van adva. Isten segedelmével új évkor a jancsár zászlóaljnak (odsak) is megindulnak s Sz. György napra az egész győzedelmes mosz-

lim hadsereg úton lesz : felséges fiam a tatár khán is vezetni fogja az ellenségvadászó tömérdek tatár hadat. Mind ez így lesz hogy a padisáhi fermán ellen pártoskodó s engedetlen átkozott Rákóczy s vele tartó egyéb elkárhozottak, ha Isten is úgy akarja, megfenyítettessenek s szétszórattassanak. Te is vala melyes haddal készülj fel és ne vesztegelj. Tudnivaló hogy a két kéz az egy fejért van teremtvé. Hidd el, hogy az az átkozott ezentúl neked soha békét nem hagy. Különben akár hiszed akár nem a felséges urunk parancsa szerinti hadjárat neked lesz hasznodra. Isten áldjon

A jól őrzött Drinápolyban.

(Törökből, mely van Mozsá J. ur birtokában Dézsen.)

CCXLIX.

Ez quietantiának oka ez : hogy az erdélyi fejedelem Baresai Ákos küldött mostan negyvennégy erszény tallérokat, melynek egyik erszénye teszen öt száz tallérokat, az negyven négy erszény talléroknak fele teszen huszonkét erszényt. Melynek bizonyosságára, hogy az mi kezünkben hozták és adták ez jelen való irásunkatadtuk kezünk írása és pecsétünk alatt.

Iratot váradi mezőben

Az hatalmas császár hadai teftedára.

(Egykorú másolatról vagy fordításról, melynek eredetije hiányzik.)

CCL.

Az méltóságos fejedelemnek Kemény János úrnak ő nagyságának szóló fővezér levele melyet hoztak 19-dik februar. Radnothra.

Az Erdélyben lévő keresztyén urak közt legméltóságosabb Kemény János tudtadra adjuk, hogy az mely levelet küldtél az nagyságos Szinan passának kérve, hogy a te dolgotat értésemre adja, Ali passának, kire vadnak bizva az erdélyi dolgok, úgy ő Ali passának küldte az te leveledet, onnét az

fényes portára küldette, s nyilván valóvá lett minden czikelyében, melyet meg fordítván hatalmas császár lábaihoz nyújtották, ő hatalmassága mindeneket meglátott és értett, az mint te mondd, hogy hatalmas császár országában való méltóságos úr vagy és jöttel ő hatalmassága hűséges szolgálatjára. Ha úgy cselekszel és az fényes porta hűségében megmaradván szolgálsz, jól leszen dolgod. De ha irásoddal ellenkező dolgot cselekeszel, és olyan szándékkal vagy, jól tudod s megpróbáltad hatalmas császár hatalmasságát; és ha még egyszer hatalmas császár hada, s a tatárság bémegyén Erdély országában, meggondolhatod mint leszen annak az országnak dolga. Ha a mint irtad megesküszöl hatalmas császár hűségében, mit fogsz cselekedni, hogy hatalmas császár megnyugdjék hűségében. Elsőbben kívántatik mind irásod által, egyébképen is, egyet érts Ali passával, annak utána hű s jámbor ember által küldjed leveledet a fényes portára és ott minden kívánságodat alázatosan megjelenteni, azzal mutatod meg hűségedet. Szokása hatalmas császárnak, a hozzá folyamodó hűséges szolgákat meg nem veti, sőt kegyelmességét nyújtja hozzá, de az mint az jókat szereti, úgy az gonoszokat meg szokta büntetni. Az mint irtad, hogy nem mentél Erdélynek rontására, cselekedettel mutasd meg, és mennél hamarább lehet embered által küldd bé az fényes portára ígértetett summát, az ki jelentse meg az te kívánságodat. Hatalmas császár ajtaja nyitva leszen, így hatalmas császár kegyelme száll fejedre s Erdély országa is békességben megtartatik, hatalmas császár szárnyai s gondviselése alatt. Ezeket szükség így megértened.

Ugyan ekkor költ ő nagyságának szóló.

Dicsőséges úr Kemény János a fő vezér ő nagysága levele érkezvén hozzám nagyságodnak szóló levéllel, én is itt nem késleltettem. Az levélben mi leszen irva szükséges nagyságod jól meglássa, s ott nem késlelvén bocsássa vissza hűséggel a vezérhez ő nagyságához. Isten éltesse nagyságához költ Lándor-Fejérvárott.

Aly passa.

Régi másolat Kemény erdélyi tör. ered. lev. X-dik kötet.

CCLI.

Celsissime Princeps Domine Domine Pater et vicine Nobis gratissime, servitiorum nostrorum semper commendationem.

Nagyságod levelét die 7. praesentis May böcsülettel vet-tük, mely úgy értettük, hogy nagyságod írja, hogy igen rit-kán irunk, még eddig semmi bizonyost nem irhattunk, azt is örüljük, hogy szerencsésen járt nagyságod, ezentúl ne tá-gitsa az ebeket nagyságod, hanem rajtok legyen. Im mi is Isten kegyelmességéből ide Tomjeste nevű hidhoz még tegnap küldtünk volt előljárókat, Bokorestre mintegy há-rom százat, Gyika megértvén az dolgot, mindjárt elébb ál-lott, úgy van, az ország kepében mentek utána, talán Isten kére keríti, az ország népe penig min l kicsinytől fogva hó-dol, s Isten kegyelmességéből derekasan szaporodtunk, ha ugyan meghalljuk, hogy az ország szélein megtartóznék, mi magunk is utána megyünk hadainkkal s az országból kiker-getjük, az tatár felől egy cseppet se tartsunk, mert valóban rajta vagyon az kozákság s meg is verte most is, ezentul is ha mi hírek lesznek, értésére adjuk nagyságodnak ; két törö-köt is fogtak, az egyik ugyan Máthé vajdát is szolgálta, az másik deákos s egyiket ma expediáltuk Haszon agához leve-lekkel Reczepy agához, hogy egy cseppet se tartsanak, mert mi az hatalmas császárnak beküldjük az adót az szokás sze-rint. Nagyságodat kérjük az házunk népe mellé adasson bi-zonyos számú késérőket, hogy jöhessen Fogarasba s ott levén ha arra való idő leszzen közelebb érhetni. Ezeknek utána tartsa meg Isten Nagyságodat szerencsésen s éljen sereginek győzedelmivel. Datum in castris nostris ad Torosti positis die 7. Maji. Anno 1660.

Celsissimae Dominationis Vestrae filius et vicinus, sem-per servitor paratus.

Constantinus Sorbán. m. p.

Egykorú másolata az erd. Muz. kéziratárában. (Gr. Kemény József Erdély történetei eredeti levelekben X. köt.)

CCLII.

Mi vezér urunk fő tihaja békje, Mehemet tihaja. Kolosvári főbiró, mivel hogy az mi vezér urunk parancsolatja szerint ez előtt irtunk volt, hogy az tömösvári basának árpát és kenyeret adjatok, de mivel hogy értöttük, hogy árpátok nincsen, tehát az mi kedvünkért a maga pénzére adjatok elegendő kenyeret, az melynek illendő arrat megadatik. Külömben ne cselekedjél, azt parancsolom.

Datum az mi táborunkban die 17-ik máj 1660.

(Erdélyi Muzeum gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLIII.

a)

Mi vezér Szeidi Ahmet passa, Isten kegyelmességéből, és az mi hatalmas török császárunknak adományából, mostanában minden főrendön való hadaknak gondviselője, Buda várának, és ahhoz tartozandó végvárainak főgeneralisa lévén.

Döbröczöni főbiró, azt parancsolom teneked, hogy holnap jó reggel száz öreg kést hozzatok táborunkba, és tiz szekért, az melyre a fejeket köll rakni, ezt pedig el ne hallgassátok, fejetök vesztése alatt parancsoljuk. Az Rákóczyt megvertük, és minden ágyúit elvertök, azért kérjük az öreg késeket, az fejeket nyúzni, az mi fő tolmácsunkat élésből el ne felejtétek. Datum táborunkban. Máj. 22.

P. S. Azt is parancsolom te neköd biró, hogy egy hosszú lánczot is hozzatok, az mely láncznak a hosszúsága negyven öles legyen, az rabokra kölletik az láncz.

Intitulatio exterior: Az kolozsvári főbirónak szóló parancsolatunk.

(Erdélyi Muzeum gr. Kemény Apparatus Suppl.)

b)

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császárunknak az tengeren innét levő hadainak főgeneralissa Buda várá-

nak és ahoz tartozandó végházainak parancsoló fővezére, Szedy Achmet passa.

Kolozsvári főbiró, azt parancsoljuk te neked, hogy az Döbrücön tiz haszos (?) kenyért adjatok, más az hogy holnap jó reggel két eskütt embert küldjete, az kik az lövő szerszámot nézzék, hány szekér ktvántatik ahoz képest, készécsé-
tők az szekereket, már az hogy 20 embert rendöljete, az kik az mi vezeték lovainkat hordozzák: mesterembereket is hoz-
zatok az kik az ágyuk körül egymást csinálnak. Datum má-
jus 22. die anno 1660.

(Erdélyi Muzeum gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLIV.

Mi Buda várának vezérinek, Szeidi Achmet passának tihaja bégje, Mehemet tihaja, és egyéb udvarának mindön-
dolgosa lévén.

Kolozsvári biró, és egész tanács hadgyok parancsoljok, az táborban való ágyúk alá, ugy mint az ágyúkat elvinni hat-
vanhat ökör kölletik jármastul, teslajostul, embőrt melléjök, az mennyi kelletik, az kik az ökröt hajtják az ágyúkkal, és élést hozzon magának az mit eszik az embőr; biró ezön kívül, két jó szekeret, ökör szekér, az ágyúknak való szerszámot, port, golyóbist az kin visznek, ha ökör szekér nem leszön, jó három ló koci legyen az két ökör szekér helyiben, de az is élést hozzon magának valót; biró harmincz pár hámot készen a ki vagyon, ló vagyon, de hámjok ninesen, hanem harmincz pár hám kölletik, és biró hatvan kötőfék, kenderbül való hatvan kantárma, ugymint eze, az lovak fejiben kötőfékjök ninesen, kantárjok ninesen, ló vagyon, ezök kelletnek, husz öreg jó kötél, az ágyúkat az kívül kötik, ezöket ez levél hozó emberöknek kezekben adjatok, ma ezök mind meglegyenek, hogy bút ne valjanak, ezök igen siető dolgok az ágyúknak.

Datum Kolozsvár alatt levő táborunkban die 24 máj 1660.

Külszím. Adatott ez uri parancsolatunk az kolozsvári főbirónak és az többinek hamarsággal.

(Erdélyi Muzeum gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLV.

Kolozsvár várának birái!

A mint ezen bujuruldu hozzátok érkezik, hintóra s kocsikra szükség csináltassatok s megbízott emberek által azonnal ide küldjétek. El ne mulasszátok. A menyeyi hintó, koesi csak találtatik a várban, szedjétek össze, a kaput nyissátok ki s ezen át szállítsátok ide.

Kelt 1070 Ramazán 15-én = 1660. Majus 25-én.

(Törökből, Kolozsvár városa levéltárából.)

CCLVI.

Mi Budavárának vezérinek Szeidi Achmet passának tihaja békje, Mehemet tihaja és egész udvarának minden dolgosa lévén.

Kolozsvári főbiró és mind fejenként az hatalmas vezér urunk ő nagysága számára husz gyalog embör, jó ifju embörök legyenek, hogy gyalog jár hassanak az vezedék lovakat vezetni, tiz napra ugy izennek, tiz napra való élest hozzanak az mit esznek, de biró, az a husz embör bizonyos helyes embör legyen, el ne szökjének, valamely lóval el ne szökjék valamelyik, mert ha valamelyik elszökik, biró te add meg a mi kárt teszön tiz annyit, hanem bizonyos embörök legyenek mind az husz embör, és valamig levelet kezekben nem adnak, egyik is addig el ne szökjék, mert az biró vallja bűjät, biró egy szekeret ezeknek az emböröknek, az mely szekér az kenyereket hordozza.

Datum Kolozsvár alatt táborban 25. die Maj. 1660.

(Erdélyi Muzeum Gr. Kemény Apparatus Epist. suppl.)

CCLVII.

Mi vezér Szeidi Ahmet passa, hatalmas császárunk kegyelmességéből az Rákóczy György áruló ellenségünkre rendöltött főgeneralisa lévén.

Ezen mi czimerös, és pecsétös levelünknek rendiben parancsoljuk te neked kolozsvári főbiró és eskütted, hogy minden mulatás nélkül az mi östünkből tallért verjetök, az nagyságos erdélyi fejedelem Barcsai Ákos nevére legyenek az tallérok, nagyobb hitelinek okáért adtuk igaz török és uri hitlevelünket. Datum Kolozsvár Maj 27. die Anno 1660.

(Erdélyi Muzeum Gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLVIII.

Mi az hatalmas budai vezérinek és generalisának udvari folgo sa, és fő Mehmet tihaja békje lévén.

Kolozsvári főbiró : és esküdtek tinektek megvult parancsolva, hogy az mi vezérurunknak számára száz zsák árpát hozzatok, de siketségre vettétök, parancsolom azért hatalmason te neked, hogy minden mulatás nélkül az száz zsák abraknak szerét tegyétök, és ezen mi levelünk megadó főemberünknek kezében szolgáltatassátok, azt parancsolom teneked biró, mert bizony ebből fogsz járni.

Datum ex Kolozsvár die 27. Maj Anno 1660.

P. S. Biró, mennyi zsákkal adtál, azt föltudjad, 37 zsákkal adtál, arra számláljad és száz zsákra teljesítsed az árpát.

(Erdélyi Muzeum Gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLIX.

a.)

Mi az hatalmas vezér urunk ő nagyságának minden dolgaiban gondviselője, és fő Mehemet tihaja békje lévén.

Kolozsvári főbiró, tenéked azt parancsoljuk hogy ez levelünk mutató, az Omer bassa emberit az városban bébocsásátok, kenyeret, sajtot, és valami kívántatik nékie ott benn vásároljon az ő maga pénzén, és embert is adjatok melléje, azt parancsolom. Datum Maj 28 die Anno 1660.

(Erdélyi Muzeum Gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

b.)

Mi Buda várának vezérinek Szeidi Achmet passának tihaja békje, Mehemet tihaja, és egyéb udvarának minden dolgosa.

Kolozsvári bíró, kegyelmes vezér urunk ti tektők megparancsolta volt, hogy egy lánczot csináltassatok, az mely láncznak az hoszusága 40 öle legyen, ezön kívül egy szekér kenyeret az raboknak, mindjára ezt megküldjétek az láncznak pedig hatvan karikája legyen, az mely karikákat az rabok nyakokra vetik, hogy ha elhaladjátok, bizonyos légy benne bíró, hogy gyalázat történik rajtad.

Datum táborban die 28. Maj 1660.

Külczim: Az kolozsvári főbírónak adassék az parancsolatunk. (Erdélyi Muzeum Gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLX.

Mi vezér Szeidi Ahmet passa Istennek kegyelmességiből az hatalmas és győzhetetlen török császárnak az tengörön innen levő fényös hadának főgondviselője Buda várának, és ahoz tartozandó végházainak vezére.

Kolozsvári bíró és esküttek, mind fejenkint, ti nektek hatalmason parancsolom, hogy az mi hatalmunk alatt levő hadainknak pénzért kenyeret adjatok, mivelhogy mielőttünk nagy panaszt töttenek, hogy pénzért kenyeret nem akartok adni nekik, úgy levén, valamint lehet, türhető áron nekik kenyeret adjatok, mert ha nem adtok, bűt fogtok látni tőlök, egyáltalán fogván, az kik az városok alá mennek, pénzért adjatok kenyeret, hatalmasan parancsolom.

Datum az mi táboruukban die 29 Maj anno 1660.

(Erdélyi Muzeum gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLXI.

Mi buda várának vezérinek Szeid Ahmet basának tihaja békje, és Mehemet tihaja békje.

Kolozsvári bíró az mi kegyelmes vezér urunk ő nagysága

paranesolatja az, hogy mindjárást ezön levelünket vivő csausznak kezeiben hat vasas jó kocsit, jó három ló legyen mindenek kosci előtt, ezt pedig estvéig kiküldjed, mind az hat kocsit, mivel hogy vezér urunk kincse alá kívántatik, el ne hallgassad, ebül fogsz járni.

Datum az táborban 29 die Maj 1660.

(Erdélyi Muzeum gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLXII.

Mi az hatalmas budai vezérnek, és generálisának főudvarának, az egész csauszságnak főgondviselője és fő Mustes-tán tihaja lévén.

Kolozsvári főbíró és az egész tanács, levelünknek rendiben kentökhöz illendő jó akaratunkat ajánljuk, kérlek benne-töket szeretettel, az mely két udvari csauszt be küldtünk, úgy mint Betiz csausz, és Oszman csauszt azok által, az mi számunkra, és az csausz agák számokra valami negyven haszos kenyeret külgyetők, melyet megcselekedvén ketők, bizonyosak legyenek benne, az mi kegyelmes vezér urunk előtt, hozzánk illendő dolgaitokban megcsolgálni igyekezőnk, úgy lévén, jól meggondolván magatokat, bennünköt és az csausz agákat kenyér nélkül ne hagyjátok, mert az csausz agák udvari szolgák, meg köll tekintenőtök, mert jóval is gonoszal is lehetnek, ezután Istentől kívánunk kegyelmeteknek minden jókat megadatni.

Datum bonczidai mezőn táborunkban Junii 3. die 1660.

Kivülről: Az kolozsvári főbírónak és azon esküdteknek szóló levelink mind fejenként adassék.

(Erdélyi Muzeum Gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLXIII.

Mi vezér Szejdi Ahmet passa, az mi hatalmas török császárunk vég Buda várának fővezére és az alattunk levők török, moldvai és havasalföldi, és tatár hadainak főgondviselő generalisa lévén.

Kolozsvári főbíró és esküdtei, az mi czimeres és pöcsétös

levelünket mutató az Szomentsey zászló alatt levő vitézinknek főgondviselő olaj bégnek, és az hadainak elegendő kenyeret adjatok, az ő pénzökre, és valamit találhatnak hattyerelleibül, azt ne is tiltsátok tőlük, hanem pénzökre adjatok nekik az mit találhatnak, el ne hallgassátok, bíró, azt parancsoljuk tinektek. Költ bonczidai mezőben levő táborunkban. Junius 4 die anno 1660.

Idem qui ut supra,

(Erdélyi Muzeum gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLXIV.

Mi az hatalmas budai vezérnek, és generálisának minden udvari dolgában főgondviselője és fő Mehemet tihaja békje lévén.

Kolozsvári főbíró, és tanácsi, adván értésekre. Hogy az mi kegyelmes vezér urunk ő nagysága tinéktek hatalmas parancsolatja ez, hogy az mely kéncsesel tartoztok, aztot késedelem, és mulatás nélkül kézhez szolgáltatassátok, és az miatt kezünkben levő zálogtoknak veszedelmet ne szerezzetek, más az, hogy az vezér urunk ő nagysága fogott rabjait megkötözésekre igen jó köteleket küldjete, az kötél pedig harmincz legyen, mindenik kötél öt öt öles legyen, az mely kötélben öt öt rabot köthetnek összve. Ezen kívül az vezér urunk számára tiz szép tejes kenyeret küldjete, ezt penig el ne hallgassátok, sőt minden mulatás nélkül kezünkhöz szolgáltatassátok. Datum az táborban bonczidi mezőben die 5 Juni 1660.

P. S Ezeket ma estvéig kezünkhöz küldjete, mert ti magatokat személyetek szerint kíván az hatalmasvezér kézhez, azért meglássátok, semmi képen különben ne cselekedjete.

(Erdélyi Muzeum gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLXV.

Mi az hatalmas budai vezérnek ő nagyságának udvari fő Mehemet tihaja békje lévén.

Kolozsvári főbíró, azt parancsoljuk te neked, hogy az vezér urunk számára igen szép fehér cipókat süttess negyvent az maga asztalára és egy korsó eczetet, igen jót, és igen szép salátát is küldjetek minél hamarább lehet, el ne malasod. Datum az táborban Borezidánál die 6 Junii 1660.

P. S. Jó bíró az portai fővezér ő nagyságának mellettünk levő főkapucsi basa agának igen szép nyers almát és körtvélt husz husz fontot küldj. El ne mulasd.

(Erdélyi Muzeum gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLXVI.

A Messiás vallásán levő fejedelmek között keresztyén fejedelemnek Barcsai Ákosnak köszönetünket.

Köszönetünk után te hozzád az mi izentünk ez tégedet Erdélyországának fejedelmének, főgondviselőjének Isten akaratjából, hatalmas császáruink győzedelmes ereje által tettünk, amaz áruló Rákoczyt e világból ki törölttük, annak kezeiből tégedet ki mentettünk, hatalmas császáruink ereje látod-e mennyik? Azért hatalmas császáruink pavancsolatjához igen ragaszkodjál, az igaz uton egyenes lábbal járj, a kengyelt igazán nyomjad, mostan Erdélyre rendeltetett szerdár Ali passa szavát fogadjad, az ő parancsolatján kívül ne cselekedjél, a mely árulók koborlók az országban vagynak, azokat ne szánjad, hanem a hatalmas Ali basának megmutasd, hadd büntesse meg őket, igen megoltalmazd magadat, szorgalmasan reá vigyáz, hogy azoknak pártjokat ne fogd, kik miatt ennyi sok rettenetes kint, nyomorúságot s nyugtalanságot szenvedél, arra ne tekints, hogy veled egy hitön vannak, hogy azokat szánjad, kézben nem adnád, mert ha ezután hatalmas császáruink füleibe esik, ha miben aztán megtalálánd is, hitele nem lenne szódnak, hatalmas császáruink haragjában esel, semmi nemű szódnak haszna nem léssen, a szemedet rettenetesen megnyissad, a mint ennek előtte minket sok szóval tartottál, halogattál, ezután ne legyen; a két esztendei adónak, és summának, Jenőnél létemkor adott hitleveled, fogadások szerint, mikor mi is tenéked ahnamét

adtunk, mind egészen meg kell lenni, azt ne mondjad, ma holnap meglészen, hogy most is napot tennél neki, halogatnád arra mi nem engedjük. Hallodé nekem jóakaróm! a Mahomet hitiben két féle szó nincsen, két féle szót, hazugságot a ki szól, annak békessége, nyugalma nem lehet, eszed s elméd vagyon a fejedben, miért nem gondolod meg egy hamisnak szolgálja voltál, akkor neked az nem parancsolt-e? mostan hatalmas győzhetetlen császárunk csirákja lévén, olyan országnak, mint Erdély, téged fejedelmévé, királyává tett, azt a nagy ellenséget amaz áruló Rákóczyt eltörölöttem, tudom hogy aval egy hitön voltál, még is tehozzád hatalmas császárunk ennyi jóval lévén, elfelejtetted-e? Te helyedben levő Bethlen Gábor micsoda dolgokat cselekedett, azt soha nem hallottad-e? Te olyan ember nem vagy-e? hát mit gondolkozol? hatalmas uramnak császáromnak szent áldott fejére esküszöm, ha csak valami kicsin árultatásban megtalálunk is érni, ha teljességgel az ökör szarvában bujnál is, onnan is ki keresünk, s még annál az eb Rákókeczynál is nagyobb ellenségünk lennél, így-e jobb? vagy hatalmas császárunknak gondviselőjének lenni, és hatalmas császárunknak szavát fogadni, s királyi székből békével ülnöd, igen meggondoljad ez parancsolatomban minden én akaratomban tudósítsatok. Ennek utána magad mentegető leveleket ha írsz, ezzel kedvetem nem találod.

Az hatalmas Ali basának parancsolatja vagyon mindenekekről. Te is annak követéséhez ragaszkodjál, és ő téged miudenekekről megtanít, mit cselekedjél, és a miként neki meghagytuk, mindenekekről tudósít téged, te pedig azokhoz fogj, és ha véghez nem viszed érted? oda fel a dolgot, teneked úgy nagy károdra lenne immár a te akaratom. Cselekedjél a mint te tudod. Drinápolyból Jenőnél 4 mensis Junii.

(Erdélyi Múzeum gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLXVII.

Az hatalmas győzhetetlen császárunknak az Dunán innét levő hadaknak, s hiveinek gondja viselője, Isten kegyel-

méből mostan jó Jenő és Tömösvárában begler bégje Hassain basa ő nagyságának meghűtt tihájája Zulfikár bég, Istentől ő szent felségétől kívánunk minden lelki, és testi jókat, jó egészséget megadatni kegyelmeteknek.

Tekintetes kolozsvári tisztek, és esküdt jámbor szelid hiveink s jóakaróink. A passának ő nagysága parancsolatjából tegnap mentünk vele bé a kaputokra beszélgetésünk után pénzünkért kenyeret és árpát adjatok, de nem mulathattunk ott a sok kérők miatt, azért is zsákokatadtunk bé, ki még ki nem adatott, azért kegyelmeteket kérjük, és intünk, azokat a zsákainkat kenyérrel megtöltvén, s a mellett árpát is valamegyi lehet, hová több lehet, anynyit szerezvén az ára is több leszen, ezt utánunk a táborunkba értesse kegyelmetek. Im megindultunk, meghalljátok szállásunkat, valakiktől elküldi utánunk, az ára mind kenyérnek, árpának, azoknak adatik, a jótettekért mi is hasonló szerencsés jó dolgok végezésünkkel leszünk mind vezérünk, s mind az új fejedelem ő nagyságtok előtt, ebben fogyatkozás nem leszen, csak kegyelmetek is el ne mulassa ez kívánságunkat, s ugyan rajta kell lenni, ha jó akaratomat kívánja. (Kelet 1660. jun. közepe.)

Kivülről : Jó Kolozsvár tisztviselőinek, és esküttinek több hivel együtt adassék hamarsággal.

(Erdélyi Múzeum Gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLXVIII.

Ad Vezirium Budensum Seidi Ahmet Passam. Literae Generalis Zuza. 1660.

Illustrissime Domine Amice dilecte.

Salute et parata officiorum oblatione praemissa. Indignanter et cum admiratione intelleximus Turcicam Militiam in duobus Comitatibus Zathmar et Szabolcs variis locis exustis et depraedatis hostilia arma circumferre; nec non Zathmarinum invasisse, ubi quoque Incolas Principi Barczaió juramento obstrinxisse nunciatur.

Haberet quidem Sacratissima Caesarea Majestas Dominus meus elementissimus, justam causam et superflua media

ejusmodi insolentias victoriosis et potentibus suis armis reprimere atque compescere, Imperiique sui fines ac terminos absque obstaculo proferre et ampliare, cum per pacem universalem inter coronas Hispaniae, Galliae, Poloniae, Daniae, Sveciae ac totam christianitatem Suae Majestatis opera et conatu conclusam, vires eiusdem Majestatis diversorum Exercituum accessione in immensum crescant.

Nihilominus summe dicta Sua Majestas observatam hucusque pacem et amicitiam cum excelsa Porta continuare decrevit; Econtra vero a suis ditionibus ne minimum quidem avelli patietur, in eumque finem nos cum aliqua Militia in hasce partes expedit, ut dictos duos comitatus tanquam suos in possessionem recipiamus, quod etiam pro virili effectui demandare contendemus.

Persuademus nobis firmiter Turcas supra memoratos excessus et invasiones Comitatum suae Caesareae Majestatis citra voluntatem Illustrissimae Dominationis Vestrae commisisse, maxime, cum eiusmodi excessus syncerationibus excelsae Portae ottomanicae toties et non ita pridem per internuntium suum repetitis, nec non literis Serenissimi ac potentissimi Turcarum Imperatoris roboratis, e diametro obversentur, atque ipsamet Porta desideraverit, ut Domius meus Clementissimus illos Comitatus recipiat, asserendo prouti*) Illustrissima Dominatio Vestra ipsamet coram residente Domino Simone de Reringen se declaravit, se ditiones Suae Majestatis non molestaturum; Notorium enim est memoratos duos Comitatus ad Sacratissimam Caesaream Majestatem semper proprie spectasse et adhuc spectare, non obstante, quod tempore mortis Rákóczy in illius possessione fuerit, cum proprietas et directum dominium penes Suam Majestatem continue permanserit, atque Principi Rákóczyo solum modo in iis antehac usufructus concessus fuerit; et palam sit illo jam defuncto eundem usumfructum ad praelibatam Suam Majestatem, Dominum meum Clementissimum pleno jure devolutum esse, de quo jure Sua Majestas nullatenus est recessura, prouti etiam Majestati Excelsae Portae Ottomanicae intimari curavit.

*) *Oldalt jegyezve* : prouti Illustr. D. Ali Passa.

Hisce igitur aequis rationibus et juribus pro nobis stantibus non dubitamus Illustrissimam Dominationem Vestram serio demandaturam, ut Turcae e saepius memoratis Comitibus aliisque suae Caesareae Majestatis ditionibus absque ulla mora et ulteriore hostilitate recedent, illata damna resarciant, et captivis sine lytro dimissis possessiones Suae Majestatis ulterius haud molestare praesumant.

Protestamur enim solemnissime, si arma nobis comissa vestrorum insolentis irritata, Jus Domini mei Clementissimi defendere cogantur, atque exinde majus incendium oriat, nos ab omni culpa immunes et excusatos esse velle. Praestolabimur responsum per latorem praesentis. Et de caetero Illustrissimam Dominationem Vestram bene valere desideramus.

P. S. Vidimus quidem quae Domino Augustino de Maiem Illustrissima Dominatio Vestra respondit, quod autem Juribus Suae Majestatis nihil derogare potest.

Egyszerű csaknem egykorú másolata. (Gr. Kemény József Errdély történetei eredeti levelekben X. kötet.)

CCLXIX.

Ad Ali Passam. Litterae Generalis Zuzae 1660.

Illustrissime Domine Amice dilecte.

Salute et parata oblatione praemissa. In audimus Turcas excursions et hostilitates suas in duobus Comitibus Sacratissimae caesareae Majestati Domino meo elementissimo appertinentibus patratas, per hoc excusare, quia in possessione Rákóczyana deprehensi fuerint. Quod vero juribus summae dictae Majestatis nequaquam derogare potest, cum notorium sit penes eandem semper proprietatem et directum dominium dictorum Comitatum permansisse et Principi Rákóczy a solummodo in iis antehac usumfructum concessum, eoque defuncto dictum usumfructum ad suam Majestatem pleno jure devolutum esse, de quo jure Sua Majestas nullatenus est recesura, prouti Excelsae Portae ottomanicae notificari curavit, maxime cum exercitus nobis commissus in progressu et vicini-

tate fuerit, ut juxta desiderium ipsiusmet Portae illos Comitatus apprehenderet, neque tantae morae argui possit, cum e remotis atque longinquis Provinciis post elapsam hyemale tempus, antequam gramen pro equis pabulum suppeditaret, in illas partes citius pertingere haud potuerit.

Secundo, nunciatur Tartaros evocatos esse, et jam Transylvaniam invasisse, quorum excursionibus ante annum partes Tránstybiscanae usque ad ripam fluvii cum ingenti miserrum subditorum damno et clade inundatae et depraedatae fuerunt. Quare non dubitamus Portam Ottomanicam post mortem Principis Rákóczy acquieturam, neque Tartaros in ditiones Suae Majestatis aut loca vicina immissuram, maxime, cum se ipsamet elapso anno excusaverit, Tartaris veluti omnia promiscue habentibus, limitum et confinium nullam esse notitiam, neque se illos coercere posse; qua excusatione, si a Tartaris novum damnum inferatur, Sua Majestas minime contenta esse poterit, cum nullam causam videamus, quare gens tam inquieta in vicinitatem evocari debeat, postquam Excelsa Porta intentionem suam, quam prae se ferebat plenarie consequuta sit.

Tertio intelligimus Varadinum a Turcis obsidione cingi, non obstante, quod se Principi Barezaio submisserit, securam reddimus Illustrissimam Dominationem Vestram, cum loco illo, utpote ditionibus Suae Majestatis finitimo, quamvis ad Transylvaniam spectante, absque alteratione pacis, et totius Christianitatis commotione ullam invasionem haud fieri posse, maxime, cum Porta Ottomanica semper affirmaverit, se tantum Principis Rákóczy personam persequi, de caetero nullas alias praetensiones habere, sed pacem observare velle.

Proinde, siquidem Excelsa Porta intentionem suam in Castigatione Rákóczy assecuta sit, quae ipsiusmet vitae amissione non major esse potest, neque ullus aemulus sit, qui se Barezaio opponere velit, Varadinum se quoque submitit. Igitur Illustrissimae Dominationi Vestrae haec omnia ex amicitiae, et bonae Vicinitatis dictamine, eoque, quo erga pacem ferimus zelo, remonstranda esse duximus, eandem amice requirantes, velit absque ulla mora mandare, ut Turcae e sepius memoratis Comitatus, aliisque Suae Majestatis ditionibus et

obsidione Varadiensi, si nondum factum esset, statim recedant, illita Suae Majestati damna resarciant, et captivis sine lytro dimissis, possessiones Suae Majestatis ulterius haud molestare paesumant. Tartari quoque a ditionibus Suae Majestatis se abstineant, et e vicinitate in Regionem suam remittantur, atque tota Transylvania, aliaquae loca Suae Majestatis ditionibus finitima absque innovatione in statu quo pacifice permittantur. Erit hoc nobis signum et argumentum pacifici animi Illustrissimae Dominationis Vestrae; et nos quoque operam dabimus, prouti in mandatis habemus, reciprocum pacis studium in effectu demonstrare. Si vero secus evenerit, et incendium majus oriatur, denuo protestamur nos ab omni culpa immunes esse velle, cum reiterato et clare Illustrissimae Dominationi Vestrae notificemus Suam Majestatem non permisuram, ut minima pars a ditionibus suis, quarum defensio nobis serio demandata est, avellatur. Prouti ex latore praesentium plura cognoscere poterit. Eamquae de caetero bene valere desideramus.

Alá jegyezve a másoló kezével : Ambae litterae ad Utrosque Passas nomine Illustrissimī Domini Liberi Baronis de Souches Zuzae Generalissimi Exercitus Suae Sacratissimae Caesareae Majestatis datae.

Jegyzet : Ezen az előbbi levél másolatának hátára írva : Zuza General Szeydi és Ali Passáknak írott leveleinek pariai 1660.

(Egykorú másolata az erdélyi Múzeum kéziratárában gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben X. kötet.)

CCLXX.

Tu Germanorum Perfecte,*) qui transiisti Tibiscum ultra mandatum tui Caesaris, scias quod ad te veniam et repellam ultra Tibiscum et postea significabo tuo Caesari, quod te sine ipsius voluntate Tibiscum transgressum repulerim. Invictissimus Caesar meus cum tuo Caesare inviolabile foedus servat, nam ne unum militem suorum trans Tibiscum ire permittit. Nunc quoniam cum exercitu invictissimi Imperatoris Domini Nostri Varadinum jam accepi, scias me nequidem unam

*) Így másolva Praefecte helyett.

palmam pedis tibi permissurum ex iis omnibus, quæ Rákóczyus tenuit. Vale.

Ad Generalem Zuza.

Ali Passa.

(Egyszerű másolat, az erd. Muzeum kéziratárában gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben X. kötet.)

CCLXXI.

Fővezér levelének fordítása melyet küldött Váradhoz az fejedelemnek ő nagyságának.

Köszönetünk után Isten adjon sok jókat jóakaró fiunk. A mely két rendbeli leveleket küldöttél kezünkben, elvöttük és a mit abban irtál megértettük, melyre nézve megparancsoltuk, hogy valakik annak az árulónak melléje nem men-
tenek, sem magok személyekben, sem jószágokban és semmi-
nemű hozzá tartozóknak semmi bántódások ne legyen, sőt
azoknak is levelet irtam, mely levelet elsőben magad megol-
vasván nekiek megmutass. Irod azt is, hogy noha az hűség-
ben voltál foglalatoss, mégis azért semmi tekénteted nincsen,
nekem jóakaróm. Vajha én azt nem tekéntettem volna ha hű
voltál, elsőben is magadat kergettelek volna; hogy ha az én
hatalmas uram is hűséged nem tekéntette volna, Sejdi Amhet
passát neked nem küldte volna, s az fejedelemségben is több-
ször nem ültetett volna, enynyi sok hadát Erdélyben Szeben-
bül való kiszabadítottásodra nem küldötte volna, s azt az
ebet is lám kiüzette: tudde, Rákóczy az az áruló hányszor
ígérte meg azt az summát megadni, melyet fogadtál volt, de
mégis semmi hitelt neki nem adván emberét is megölette,
noha három holnappal halála előtt megígérte, de annak nem
hittünk, arról is megtudhadd, hogy annak az ebnek hitelt
nem adtunk, hogy te neked hittünk, és az te nagy hűséged-
ben biztunk, de csak szájjal hűséget mutatni nem elég, hanem
cselekedettel is meg kell teljesíteni, mert még abból a meg-
ígért ezer erszény pinzből egy pinz is kezemhez nem jött, lám
mikor egymástól elváltunk, úgy volt az végezés, hogy mindjárt
az summát Tömösvárra hozzák, de nem hogy hozták volna; de

azután is esztendeig is birtad az fejedelemséget, mégis semmit nem küldöttél, az két esztendeig való adó is mind oda vagyon. Mostan azért hatalmas császárunk akaratja az, hogy Váradot elvegye, mivel ők voltak árulók, nem akarja többé, hogy onnét sem Erdélyre, sem másuvá firkáljanak : De valjon Várad kié ? Ha azt mondjátok Erdélyé ? Erdély nem hatalmas császáré-é ? azért hatalmas császár akaratja az, hogy az várat megadják, hogy az várban hatalmas császár őrizői lehessenek, az körül való városok, faluk pedig otthon lakjanak, senki el el ne fusson, senkitől semmi bántódása nem leszen, az várat pedig hogy ha karddal vészik meg, valjon micsoda hűség, mind magadnak s mind az országnak tetszik ki, azt nektek akkor nem köszönik ; és osztán sem te, sem az ország meg nem marad, hanem magam személyem szerint kiindulok, és Erdélyben a hol ép hely megmarad is, egyik követ másikon nem hagyván úgy elpusztítom. Azt se gondoljátok, hogy csak az télig leszen ez, mert jövőendőben esküszöm az élő Istenre, hatalmas császár fejére, hogy semmit elszánt szándékomban hátra nem hagyok, hanem mind az tengeren túl való vörös törököket, s mind az anadoliai hadat az tengeren innen valókat az felséges tatár Chámmal együtt felveszem, most is látjátok az hatalmas erőt és hatalmas uratokat ismeritek, mégis nem akarjátok eszetekben venni ; melyből eszemben veszem, hogy nem cseké az cb Rákóczy volt maga hatalmas császár ellessége : nekem jóakaróm tudod-é, hatalmas császárnak nem csak szokása, hogy kétszer intsen valakit, de mivel hogy ő hatalmasságának csorákja vagy, azért cselekedte, hogy intsen, de magadat immár úgy viseld, hogy hatalmas császár előtt orczád is nincsen, hogy mentsselek. Ha pedig azt gondold, hogy Várad megadásáért Erdélyországa reád támadna, nincsen hatalmas császárnak elég hada, hogy neked elegendő segítséget adna, és mindenek ellen megoltalmazna, mind addig miglen magadat jól meg erősitenéd mindenek ellen ? tudod hatalmas császárunknak mindenkor sok száz ezer hadai hevernek, azért mostan bizonyosodik meg hűséged, hogy Váradot kézben adod, ha nem tudjad bizonyoson, Isten kezünkben adja, annak utána mind téged féltlek, s mind azt az nyomorult országot elboritják ; mostan is hatalmas császár ken-

gyele mellett menynyi hadak vadnak, ide járó embereid megmondhatják; most az kettőben válassz, ha hatalmas császár hive akarsz-e lenni, vagy ellensége, mivel hűséged abban mutatódik most, hogy Váradot megadod most. Isten veled. Iratott Drinápolyban.

Egykorú fordítás. (Erd. Muzeum. Gr. Kemény József. Erd. tört. ered. lev. X. kötet.)

CLXXII.

Fővezér levele, melyet küldött az országnak, azoknak tudni illik, a kik hivek voltak.

Köszönetünk után, nektek mindnyájan nemesek és egyéb rendbeliek, valakik hatalmas császár hűségében megmaradtatok Szebenben és Dévában, kik az eb Rákóczyhoz nem állottatok, Szeben alá nem mentetek segítségre, adjon Isten mindenjót. Tudtotokra légyen, hogy erősen megparancsoltuk, hogy ti néktek se magatok személyében, sem hozzátok tartozóknak, sem jószágotoknak, semmi bántódások ne légyen: mindazáltal az hatalmas császár hadaival küldetett Ali passának minden intését megfogadjátok, mert ha annak az hatalmas Ali passának szavát nem fogadjátok, bizonyosok legyetek benne, hogy az fegyver Erdelyről ki nem száll, hanem valamig mind el nem vesztek, rajtatok lészen az fegyver. Hanem ha hűségteket megakarjátok mutatni, mindenkiben annak az hatalmas Ali passának szavait megfogadjátok, a szerént is cselekedjete, ha azt akarjátok, hogy jól legyen dolgotok. Immár ti lássátok. Isten veletek. Iratott Drinápolyban.

Külczim. Generosis Caspari Barczayaj de Nagy Barcza et Georgio Lázár de Gyalakuta Locumtenentibus nostris, Johanni Bethlen de Kis-Bun Sedis siculicalis Udvarhely Capitaneo Supremo ac de Kükülleo — ac Francisco Keresztési de Nagy Megyer Thordensis comitatum comitibus et consiliariis nostris, fidelibus syncere nobis dilectis.

(Egykorú fordítás. Erdélyi Muzeum. gr. Kemény József Erdély története ered. lev. X. köt.)

[CCLXXIII.

Mi az hatalmas és győzhetetlen császárunknak kedves vezére, kétszáz ezer hadának gyondviselője, szerdár vezér Ali passa.

(*Ali tugrája.*)

Halmágy palánkjában lakó emberek kik vagytok, vagy-on jól híretekkel, hogy Isten az váradi végvárat az győzhetetlen császárnak kezében megadta, miért hogy az palánkból kiköltöztök, és levelem meglátván mindjárt kiköltözzetek ez levélvivő embereimnek az palánkot kezében megadjátok, és magatok én hozzám jüjjetek, és az palánkan kívül hol szere-titek ott nektek megadom; ha pedig szép szóval meg (*kimaradt nem*) adjátok, hadat küldök reátok és magaitok (titeket) levágatok és feleség gyermektek rabbá teszik, ha pedig szép szóval az levélvivő emberimnek megadjátok, azért küldöttem bizonyos emberemet, hogy szép szóval annak adjátok meg, sem magatoknak semmiteknek kárával nem leszén.

(Eredetiről az erd. Muz. egylet irattárából.)

CCLXXIV.

Achatius Baresai Dei gratia Princeps Transylvaniae, Partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes.

Generosi fideles syncere nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Az kegyelmetek levelét kegyelmesen vettük, melyben írja mikor szinte az porta contentatiojában fáradozna, szomorúan értette Haller uram vasban veretését, annál inkább a mi megtartóztatásunkat, holott az török nemzetség ezelőtt nem cselekedett olyan dolgot, melyen csudálkozik is. Haller uramon s mi rajtunk ne csudálkozzék, szomorkodjék, hanem azon, hogy eddig is az országnak ennyi izben való pártolkodásáért ezt el nem követte, ne is csudálkozzék az török cselekedetin, mivel ő mind eddig az istenes utakat követte, menyiszer inté meg kegyelmeteket, legyen el előbbi fejedelem

nélkül, megírván mind ezeket az veszedelmeket? Mi avagy nem minden gyűlésen s gyűlésen kívül is nem megjövendőltük-é, de megcsufoltanak, nemhogy jó neven vették volna, annál inkább békességben való megmaradásoknak eszközeit elkövették volna, annak felette nem hogy meghálálták volna, de még elárulának, szegény fejedelmet az nyakunkra hozzák, hiteket megszegék, minden ok nélkül az török ellen kétszer fegyvert fogának, mi mellettünk az porta ellenségi ellen csak egy kard sem jöve ki, sőt ha módjok lett volna, megfogván kézhez adtak volna. Azért száljon kiki maga lelkiismeretibe, s itilje meg, az az nemzet-e vétkes, vagy az az állhatatlan ország. Isten méltán veri s még ugy is látom, ha Isten bűnök szerint cselekszik, többel adósok, mindazonáltal Isten könyörüljön kegyelmeiken s ne cselekedjék ugy mint kegyelmeik velünk a mi jámborságunkért, (ezt azokról értem az kik az haza veszedelmében részesek) valamig az summa jöni nem kezd, mind ezent követik, a mint maga az vezér mondja, de mihelyt a pénz jöni kezd, megszűnnek. Haller uramra az harag azért, Váradot megadta, mert ha Várad meg nem hajlott volna Rákóczy Erdélyben soha nem lakott volna, s ő nekik sem kellett volna ki fáradniok. Másikért mikor Tömösváratt szemben lett ő kegyelme az pasával, nem azt mondotta, az summát az ország megadja, hanem azon szólott, mind az adóban s mind az summában elengedjenek, melyet ugy kellett volna cselekedni, ha az summában bizonyos számot bevitt volna, mely ha meglett volna, Várad alá sem jöttek volna most, noha hatalmas császár az ő sok pártolásokat jövendőben el nem szenvedte volna. Ezek uram mind Váradnak s mind Erdélynek dolgait jobban nálunknál tudják, némely dolgokon magunk is csudálkozunk. Mi reánk azért neheztel az vezér, miért törekedünk árulójuk mellett, holott ha lehetett volna, az ország Rákóczynak kezében adott volna, mivel másokat nem büntetnek, hanem a kik Rákóczy mellett irtanak s melléje állottanak, mindazonáltal ha az summát s adót beszolgáltatjuk, mi érettünk, ha ugyan akarjuk, megengednek, azokon kívül az kik Rákóczyval kiszöttek az országból, mivel azok megbizonyították kijövetellekkel árultatásokat, azoknak soha hatalmas császár meg nem enged, sőt római császártól is megkivánja, kiadassa.

Melyhez való képest kegyelmetek hirdesse meg, a kik olyanok, menjenek ki, ne veszzen az haza annál is inkább miatok. Ébeni, Bánffi Dénes uraiméknak, úgy vagyon, megengedtünk volt, nem tudván az dolgokat, immár így tudván, mi mit cselekedni nem tudunk, Isten tudja mennyi bajunk, a kit megtudnak mondani, a kik hallották. Balogh Máthé uram jószágának megadása miatt mennyi bajunk volt. Ha mi rosszszul járunk is, nem másért, azért az háládatlan hazáért szenvedjük s némely személyekért. Kegyelmetek vigyázzon valakik kimentenek, se emberek, se egyebek ki s be ne járjanak, ne nehezédjék az én dolgom is az országé is miattok, ha nem ülhetnek az lapáton üljenek az aszagon. Mi soha Bánffü Dénes uramhoz nem bittük volna, a mint ide ki hallottuk az dolgokat, mikor tavaly még Nagyfaluban volt Kende Gábor urammal mint tractált, azután maga is a szegény fejedelemmel mint tractált a bémenetel felől. Azt a szép hazát az Székelység némely árulókkal együtt elronták, Váradot Rácz János, Stefán, más jó hősök egy néhányan elveszték, ugyan is úgy jár s úgy bünteti Isten az olyan embereket, a kik nem Isten rendeléséhez, hanem a magok tetszéséhez tartják magokat s azokat is követik. Kegyelmetek vigyázzon ha az summát s az adót nem készíti, nem küldi, vagy fegyverhez vagy egyéb eszközhöz nyuljon. Eddig az portára emberséges embert kellett volna küldeni, ide jünni menni emberséges embereknek, de abból is látjuk, Isten utolsó veszedelemre készít bennünket, mivel minden megmaradásunkra való eszközöket eltitkolt tőlünk, nem különben mint az szent írás mondja az zsidó nemzetség felől.

Ezek után Isten vezérelje kegyelmeteket nem maga privatumának, hanem hazája megmaradásának elkövetésére. Datum in castris Turcicis ad Várad die 6. Augusti 1660.

Achatius Baresiai m. p.

P. S. Az snmmában a mit kegyelmetek felszedett éjjel nappal hozzák, az vezér azt fogadta, valami nemű hitlevelet kíván az ország, olyant ad, de különben ha Váradot megveszi, menten fordul Erdélyre.

Jegyzet: E levél töredékesen és hibásan közölve van Katona Hist. Critica T. XXXIII. 221. s köv. ll.

Egykorú másolata az erd. Muz. kéziratárában. (Gr. Kemény József Erdély történetei eredeti levelekben X. kötet.)

CCLXXV.

Mint jóakaró urainknak s atyánkfiainak kegyelmeteknek ajánljuk szeretettel való szolgálatunkat, és Istentől lelki testi áldásokat megadatni kívánunk.

Mi karban légyen nyomorult hazánknak s Váradnak is állapotja, az mi kegyelmes urunknak ő nagyságának sok rendbeli leveleiből legközelebb peniglen az includált párból is kegyelmek megértheti. Látván azért oly közel érkezni naponkint reánk az közönséges veszedelmet, hogy ha Isten rajtunk könyörülvén el nem fordítja és az somma valami részének megküldésével meg nem csendesittetik az hatalmas nemzet, nem egyebet, hanem végső pusztulást várhatunk szegény fejünkre. Kegyelmeket azért akarók ez levelünk által atyafiságosan inteni, az mi része minap felvetett somminak kegyelmek kezében administráltatott, minden haladék nélkül jó gondviseles alatt, hozza az oda bocsátott atyánkfiával együtt itt való táborunkban, hogy innét arra elégséges atyánkfiái által küldhessük az mi kegyelmes urunk ő nagysága kezében, és azzal úgy mint az fényes portához való engedelmeségünknek jelével, csendesithesse ő nagysága az hatalmas nemzetet és fordithassa el az haza ellen való igyekezetet, lehessen országúl nekünk is alkalmatosságunk az somma több részének felszedésében. Tartsa meg Isten kegyelmeket sokáig jó egészségben. Datum in Castris ad Bonezida positis die 25 Augusti, Anno Domini 1660.

Kegyelmek jóakaró atyafiai szeretettel szolgálnak.

Barcsai Gáspár.

Lázár György.

Bethlen János.

Keresztesi Sándor.

Paskó Kristóf.

Haller Pál.

Ébeny István.

Bánfi Zsigmond.

Rácز Péter.

Stoyka Simon.

Fejér-vármegye.
Torda vármegye.
Hunyad vármegye.
Udvarhelyszék.
Maros szék.

Küküllő vármegye.

Aranyos szék.

Kivülről: Generosis Prudenti item ac circumspecto Dominis Andrea Ugron de Abrahámfalva Johanni Kendi de Kelementelke Michaeli Cserej de Amadéfalva et Andreae Melczer perceptoribus summae per potentissimum Turcarum Imperatorem regno impositae etc. Dominis amicis fratribus nobis benevolis.

Eredetie az erdélyi Muzeum kéziratárában (gr. Kemény József Erdély történetei eredeti levelekben X. köt.)

CCLXXVI.

Váradí obsidiokor való Ordinantia.

1.) Az Bethlen bástyán vadnak:

Vér György, Veres Péter.

2.) Az második bástyán:

Stepán Ferencz, Torma Péter.

3.) Az aranyos bástyán:

Tisza István, Macskási Ferencz.

4.) Az veres bástyán:

Nagy Ferencz másod magával.

5.) Az királyfia bástyáján:

Bódvai Gergely, Bódogh Gábor.

Mind az öt bástyára való dandárra vigyázó az Vice kapitány, Rácz János, Ibrány Mihály, Belényessi Ferencz, Tyukodi uramék.

Az vár kapuja feliben

Török István, Rácz Péter.

Az ceit (zeug) házban is ötön rendeltettek, hogy az öt bástyára port, golyóbist hordassanak, de neveket nem tudom.

Dandárban segítő seregnek rendeltettek az mostan gyűjtött szabad legények 130. Azonkívül az váradí főemberek szolgálai.

Az váradi scholában levő deákok közül maradtak negyven ötön, melyeknek praebendájok jár, négy forintjok hóra.
(Erdélyi Muzeum gr. Kemény J. gyűjteménye.)

CCLXXVII.

Conditiones, per quas Arx Várad Vezério Ali Passae 27. Augusti Anno 1660. dedita est.

a.)

1.) Hogy Várad, és ahoz tartozó jószágokon kívül, semminemű több várak, kastélyok el nem vétetnek az vezér ő nagysága ígéreti szerént.

2.) Hogy közülünk, kik itt Váradon meg akarunk maradni, semminemű örökségében, jószágában, szabadságában meg nem bántatunk, hanem a vezér ő nagysága levele szerint az erdélyi törvények és kanonok szerint azoknak békességes bírásokban megtartatunk. Sőt ha kik most közülünk, házához nem szállhatna is, valamikor feleséginkkel, gyermekinkkel, vissza akarunk szállani, bántás nélkül megengedtessek, házaink, örökségink el nem vétetnek.

3.) Hogy elmenetelünkre elegendő idő engedtessek, három s négy nap, elegendő szekeret parancsolván ő nagysága minden javaink s élésink alá s minden magunkhoz tartozó fegyverinkkel együtt békével bocsáttatunk. A kimenettelben semminemű kisebbséggel, gyalázattal, szidalommal a vitézektől nem illettetünk, és ő nagysága Kolozsvárig elkésértet bennünket bátorságos állapattal. Sőt a jancsárság hogy valami ragadozást ne tegyen, ő nagysága a vár alól szállítsa kifelé, az míg a nép kitakarodik a várból.

4.) Az miképen ő nagysága itt való fő és minden nemesi és egyéb köz rendeket, minden örökségek, jószágok, házok szőlőjük rétek és szántóföldek békességes megtartásában s birodalmában megtartani ígérte. Ez szerént a várbeli káptalanság is abban való levelekkel az ország számára hagyassék.

5.) Azonképen a könyvnyomtatásnak gyakorlása megtartassék, ahoz való minden eszközök is.

A nyomtatásban levő bibliai exemplárok és mindenemű könyvek a könyvnyomtatónak kár nélkül kiadatnak valamikor érette jü, és vagy maga házához vagy másuvá akarja szállítani, megengedtetik. Az alatt penig azon ház zár s pecsét alatt tartatik a hatalmas vezér parancsolatjából.

6.) Hogy a kik hatalmas császáruk s kegyelmes urunk ő nagysága hűsége mellett rabságot szenvedtünk Rákóczytól, és kik Seidi passa ő nagysága kimenetelítül fogva táborokban szolgáltunk, nem csak házainkban, szőlő örökséginkben külső jószágink birásiban és szabadságinkban tartatunk meg az erdélyi felyedelmek kanoni s haza törvénye szerint, hanem akár hol is, hatalmas császáruk városiban adófizetésre ne kénszeritessünk.

7.) Mivel mi a várat hatalmas császáruk számára adtuk, azért sem az országtól sem akár kiktől semmi időben, kárral, gyalázzal nem illetetünk, sőt jószáginkról s minden kárainkról, hogy az országtól contentáltassunk, ő nagysága az országnak megparancsolja.

8.) Mivel az erdélyi birodalomnak mind nagyobb része Váraddal, Jenővel, Lugossal, Karán-Sebessével az országtól elszakasztatott, az ország is elpusztult, ő nagysága törekedjék az szegény ország mellett; az adó alább szállittassék, és az ország is tovább immár állapotjában ne bántassék, törvényében megtartassék, fejedelmünk is a szerint állapotjában.

Mind ezekről hogy a vezér ő nagysága maga méltóságos ígéreti szerint bennünket méltóztassék bátorságosokká tenni hitlevele által, sőt ő nagysága után való minden rendek és tisztviselők, vezérek, passák, békek, agák, tatár mirzák, kurtánok és zerdár erős hitlevelek által; ez szolgálván ő nagyságának méltóságos hire neve terjedésére, ha nekünk bántódásunk nem leszen.

b.)

Erre való feleletti a vezérnek.

Valamit kívántatok, kívánságtok szerént helyben lett, minden jószágtok kezetekben marad. De ti köztetik is valami csalárdság ne legyen. El is késérettünk kegyelmességünkéből, 200 szekeret adtunk. Holnap ki kell mennetek és az késér-

tésre három jancsár agát állitunk fel, titeket őrizzenek, kár nélkül menjetek békével.

c.)

Ali levele, melyet adott a várbelieknek feljebb megírt kívánságokra saját pecségi alatt.

Várad várában való kapitán, nemesség egyéb tisztek, nemzetek, vitézlő rendek kiesinytül fogva nagyig, a mely levelet előnkben küldöttetek, melyben valamit kívántatok, ez szerént minden részeit megengedtük; minthogy hatalmas császárunk fényes köntöséhez tartoztatok, mostan is ő hatalmasságához ragaszkodtok, kívánságtok szerint mindenek megengedtetek. Így immár minthogy engedelmesek lettetek, a várból kiszálljatok, az melyitek valamely felé akar menni, csendességgel bántás nélkül menjen. Mindenek mellé békét, bassákat rendelvén; kár nélkül mindenetekkel el kísértetlek.

A kik itt akarnak maradni, kívánságtok szerént házatok, kertetek, szőlőtök, rétetek, szántó földetek kezetekben adatik.

Ha kik az előtt közületek elmentek, visszajüvén Váradra, mindenek megadattatik. Az schola és ahoz való minden rendek helyben maradván, könyvek, és ahoz tartozó eszközök kezekhez adatván szabadoson élhetnek, és a szentegyházhoz is valami tartozott, szabadosan birassék. Ennek-ntánis hatalmas császárunknak valami igazságos dolgokban supplicaltok én is törekedem, s meg is adatik.

Ennek nagyobb bizonyására az élő Istenre, Mahumet hitire, hatalmas császárunk bódog fejére, hitünk szerént való levelünket, pecsétünkkel megerősítvén, adtuk békességes megmaradástokra. Íratott 1070. esztendőben kisasszonyhavának 20. napján. Várad alatt való táborunkban.

Egykorú másolata az erd. Muz. kéziratárában. (Gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben X. kötet.)

Két példányban van meg: — A 2-dik példány czime ez: *Várad várbelieknek kívánsági, mikor Ali és Sejdi passák obsideálták volt Váradot, melyet keves voltak miatt meg kellett adniok, sok becsületes fő és közrendek elveszvéen közülök az erős defentio miatt, mely obsidio tartott dies 45. Ugyanazoknak az ő kívánságoknak megpecsétlése és subscriptioja alatt Ali passának.*

CCLXXVIII.

Ali passa levele Váradról Erdélyhez.

Az dicsőséges keresztyén nagy rendek között dicsőséges és nagyságos úr Barcsai Gáspár az erdélyi fejedelemnek öccse, nekünk kedves barátunk, és Erdélyországnak három nemzete, magyar, székely, szász, köszönetem veletek. Tudtokra adjuk, hogy az mely summa pénzt az elmúlt esztendőben igírtetek hatalmas császáruk fényes tárházában küldeni, úgy mint 1000 erszény pénzt és az két esztendei adót, az ti restségtek miatt való késedelmességtetek, hogy mi elfoglaltuk Váradot, miért hogy azt meg nem küldöttétek. Azért mi Isten kegyelmességibül, hatalmas császáruk szerencsésébül, karjaink erősségébül, éles kardjaink erejébül, Váradot elfoglaltuk s birjuk, meg is nyitattott mostan magunk jelen létével és az mi igaz hitünknek világosságával. Annak okáért az megígirt summa pénzt és két esztendei adót, ne várjatok sem napot semmit, hanem valamely órában ezen Haszán kapucsi passánk oda érkezik ez jelen való levelünkkel, minden haladék nélkül kezében adjátok, és minél hamarább elküldjétek, mert ha nem cselekeszítetek, mostan hatalmas császáruk erősebb és újabb hadait várván, ezeket kik mostan velünk vadságnak, Várad erősségére hagyván, azok elérkezvén, magunk személyünk szerint reátok megyünk, és nem úgy mint eddig, hanem feleségteket, gyermeteiket, magatokat éles szablyánk eledelére vesszük, javaitokat elprédáljuk, váraitokat elfoglaljuk, és országtokban benn maradunk. Ehhez képest ne gondoljátok, hogy mi késünk s nem megyünk be, mert mint lőn eddig az dolog, nem eleget intettünk-é, s nem úgy lőtt é az dolog? Most is csküszöm hatalmas császár áldott fejére, hogy úgy leszen veszedelmetek magatoknak, feleségteknak, gyermekeiteknek, az mint megírtam feljebb. Ha azért szeretitek magatok egészségét s megmaradását, hatalmas császáruk parancsolatja szerint mindjárt küldjétek az summa pénzt és adót. Ezek után Isten áldása veletek. Költ Váradban.

Hatalmas császáruk főszerdárja. Ali passa.

(Egykorú másolat. Erd. Muz. gr. Kemény József Erd. tört. ered. le-
vél. X. kötet.)

CCLXXIX.

Ugy történt, mint ide alá le van írva.

Mahumed ben Ali,

Mudánia város mollaja.

(P. H.)

Ezen irat tartalma a következő :

Mudánia város Dsámi Átik Mahala nevű részében lakó Ahmed cselebi ben Szefer, azon közép termetű, kék szemű, homlokán balfelől sebhelyet viselő, magyar származású Juszuif ben Abdallah nevű rabszolgájával, kinek érdekében ezen levél készült, a törvényszék előtt megjelenvén előtte s hallatára következő határozott akaratát nyilvánítá : jelen rabszolgámat szelid természetű, engedelmes magaviselete s hű szolgálata jutalmául Isten nevében ezennel felszabadítom, elbocsátom és szabaddá teszem. S miután más szabad személyekéhez hasonló szabadsággal ruháztam fel ; nyilvánítom, hogy irányában többé a törvényes emberi jogon kívül semminemű joggal nem bírok. Ahmed cselebi ezen nyilatkozata után, hogy a revezett Juszuif magát erre nézve igazolhassa, az eset írásba foglaltatott.

Kelt 1071. Rebbiülakhir 9. = 1660. Deczember 12-én.

Jelen voltak : Mehmed cselebi Ibn Abdallah, Nalbend Musztafa Ibn Abdallah, Elhads Ali Ibn elhads Musztafa, Dsafer cselebi Ibn Ibrahim, Ibrahim cselebi ibn Abduláziz és még többen.

(Törökből az erdélyi Múzeum egylet birtokában.)

CCLXXX.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császárnak Vég-Várad várának főgondja viselője, az tekintetes és nagyságos Szinán passa.

(*Tugra : Szinán passa névjegye.*)

Belső szolnok vármegyében levő faluk, és városok. Ti nektek hagyom, és parancsolom, ez erős parancsolatomat jól

meghallgassátok. Hatalmas császárunknak érkezvén követje hozzám Váradra, ezt parancsolá hatalmas császár Biharvármegye, Három Szolnok vármegye, Korászni (így, az az ; Kraszna) vármegyében lévő városok, és faluk, se órát se napot ne várjatok, ha fejeteknek maradását szereti. Minden veszedelem nélkül hozzám bejőjjetek, faluba, városba mennyi ház vagyon császár lajstromába felirassátok magatokat, az kik császár lajstromában lesznek békével maradnak, az kik nem akarják hatalmas császár jobbagyi lenni, egy néhány nap mulva, néhány ezred haddal az falukat városokat megkerülem ; az kik a császár lastromába nem lesznek magokat levágatom, rabbá tétetem, helyét porrá teszem ; ez erős parancsolatomat jól meghallgassátok. Isten velünk. In Várad die 2-da mensis Junii Anno 1661.

Kivülről. Belső Szolnok vármegyében levő városoknak, és falusiaknak adassék hamarsággal.

(Az eredetiből. Károlyfehérvári Battyáni könyvtár. 276. szám.)

CCLXXXI.

Mi az hatalmas, és győzhetetlen török császárnak Vég-Várad várának főgondja viselője, az tekintetes és nagyságos Szinyán passa.

(Tugra : Szinán passa névjegye.)

Hogy emberek kezében adtam ez erős czimeres levelemet, azért hagyom és parancsolom, hogy jőjjenek az magok helyekre, és építsék valamint szeretik, és ez erős czimeres levelemet látván hagyom, és parancsolom minden falusi bíráknak, és gondviselőknak valahol közel emberek vannak, magok helyekre, örökségekre szabadoson el, el, el (így) bossássák őket, melynek bizonyására adtam ez czimeres levelemet. Isten velünk. In Várad die 4-ta. mensi Junii anno 1661.

(Az eredetiről Károlyfehérvári Bathányi könyvtár 275. szám.)

CCLXXXII.

Mi az hatalmas császárnak fővezérjének Vég-Várad várában levő jószágának főgondja viselője az tekintetes és nagyságos Amhet Agya. (Aga).

Hozzám illendő szomszédságos barátságomat ajáljom, az Isten (igy) sok jókat kívánok megadatni. Gercz Mihemet agya adja Karaszna és Közép-Szolnok vármegyében, azért akarjon kegyelmedet leveljem által megtalállyom, hogy az urjam az füvezér faluiból harmincz ember vagyon fogvja, azonban ennyi élést kérni az hatalmas vezér faluin, az melyekre menyti levelet küldött kegyelmed némely faluból s városban száz tollúval meg nem irnyék. Azok az levelek mind kezembe vadnak, azért ha az itt való hatalmas Hamza passa engedje volnja rigen az győzhetlen füvezérnek megirtjem volnja s minden kegyelmed leveleit alá kűltyem volnja, de az passa jóakarója lévén az fejedelemnek, kért hogy nje cselekedjem, hanem elsőben irjak felölje, az utján mi válaszom lészen meglátjom. Im azért kegyelmednek irtjam, azokat az én urjam ő nagysága az füvezér jobbágyit kérjem bocsátassa el, mert ha én az kegyelmed leveleit az urjamnak allá kűldjöm s irrok mint vesegeték s pusztiták az ű nagysága jobbágyit. Ennnek utjánja az urrad az erdej fejedeljem micsoda orczájával irhat ű nagyságának, nem gondololja kegyelmed, hogy mindjó s mind rosz az én urjam az füvezér kezében vagyon, s nem is veszi jó njeven, hogy az faluival s várasaival ezt cselekeszitek. Azért az kegyelmed válaszáat elj várjom. In Várad, die 5. Junii anno 1661. 966. etc. (1661?)

Kivül: Az Nemzetes vitézlő Ollas (Olasz) Faranciskonak somlói fűkapitánnak nekjen jóakaró szomszéd barátjomnak adasék.

Eredeti másolat az erd. Muzeum kézirat-tárában gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben X. köt.

CCLXXXIII.

Kajmekámnak szóló levélnek minutája. Expedita 1661, 13. Junii.

Tekintetes nagyságos kajmekám nekünk jóakaró urunk, Isten nagyságot sokáig éltesse, dolgait boldogítsa.

Nekünk irt nagyságod méltóságos levelét meghozák, melyben nagyságod jelenti, hogy a váradi vitézek tettenek volna panaszt hatalmas császáruink üstül maradt országában Erdélyben lakók ellen, ilyen formán, hogy annak előtte a mely faluk tisztek szerint rendeltettek volna az váradi vitézek számára, azokban lakó szegény jobbagyságot felette igen háborgatnák; nagyságodnak igen köszönjük s meg is igyekeztünk szolgálui, hogy az ellenünk való panaszt megjeleníteni méltóztatott, mely dolgot nagyságodnak szükséges világosabban megérteni, mivel a váradi vitézek csak felét ha megmondották, nagy részét meg nem jelentették; az dolog azért ez szerént vagyon: nagyságod végére mehet másoktól is, az egész végekben örökös rendtartás így szokott lenni, hogy e vég várak körül való tartománybeli szegény emberek mindenkoron a török uraknak is tartozik illendőképen szolgálni, az magyar urának is, így volt az erdélyiek és török vitézek között szokás még a mikor Jenő s Várad Erdély kezénél volt is, ezt ha nagysságodnak igazán meg akarják mondani, különben nem mondhatják; Ali passa ő nagysága is midőn Váradot kezéhez vette, az menynek, földnek teremő Istene-ére, hatalmas császáruuk áldott fejére s az szent Mahumet profetára megesküdt, melyről peccéses czimeres erős levele vagyon nálunk ma is, hogy azok a tartományok Erdélytől el nem vétetnek. Az dolog így lévén, most sem mondhatják a váradi vitézek, hogy senki az erdélyiek közül háborgatná azért a szegény embereket, midőn a török vitézeknek tehetségek szerént adóznak és szolgálnak, nem is tudjuk nagyságodat micsoda orczával találták meg a váradi vitézek erről a dologról, hollott a váradi passa ő nagysága két izben küldött követeket be főrenden valókat ide Erdély országában, kik által magok kívánták a váradi vitézek, hogy bizonyos napra és helyre mind Váadrúl, mind Erdélybül menjenek böcsülétes főrendek, a kik egyenlő akaratból végeznék el a hódoltságon lévő faluk mit adjanak a török uraknak, a magyar uraknak is hasonlóképen, hogy ők is élhesenek és hatalmas császáruunk adóját is megadhassák, mű Erdély országával együtt mindjára bizonyos embereket rendeltünk, a kik elmenjenek a hagyott napra és helyre, és istene-

sen szép csendes uton igazítsák el a váradi főrendekkel együtt a hódoltság állapotját. De a váradi vitézek egy felől végeztenek velünk s Erdélyországgal, másfelől nagyságod eleiben mentek igazságtalan panaszszal. Az Erdélyből oda küldött főrendek minden haszon nélkül és a dolognak eligazítása nélkül tértenek vissza. Igazsággal írjuk nagyságodnak, nem hisztünk Váradhoz behódolt falut olyat lenni csak egyet is, a melynek adóját tizszer s többször is feljebb, feljebb ne verték volna a váradi vitézek. Immár annyira el is pusztultanak azok a tartományok, hogy tizenhat s húsz falu a hol volt, most annyi ember sem találtatik, a többi is kétség nélkül mind el pusztul, ha így bánnak velle. Mi nagyságos úr tudjuk azt, hogy magunk is az hatalmas császár szolgája vagyunk Erdély is a hatalmas császár östül maradt országa, az váradi vitézek is hatalmas császár szolgálói, az mint ő magok Erdély országával s mi velünk végeztenek, küldjenek köz helyre értelmes okos úri embereket, Erdélyből is mindjarást készek vagyunk küldeni, igazítsák a hódoltság állapotját istenesen el, hadd élhessen a szegény ember is, adhassa meg hatalmas császáruk adóját, szolgálhasson a török urának is, a magyar urának is, de ha úgy bánnak vőlők, a mint eddig bántanak a váradi vitézek, úgy hisszük csak a pusztá föld marad nem sokára. Mi a jó egyességtől soha idegenek nem voltunk, most sem vagyunk, sőt ha mi alkalmatosság ebből a dologból ennek utána következnék, nagyságod s a fényes porta előtt azok lesznek okai az kik azt a szép csendesen való eligazítást eddig is elmulatták. Mind ezekről nagyságod a fényes portán levő követunktől és kapikihánktól világosabban érthet, kinek is hogy hitelt adjon, kérjük nagyságodat. Íratott....

P. S. Istennek hálá mostan Erdélyországnak semmi-nemű külső nemzettel nincsen semmi bántódása, az egy váradi vitézeken kívül, kik untalan háborgatják az szegény hódoltságot, magunk pedig éjjel nappal szorgalmatoskodunk hatalmas császáruk fényes portájára való adónak megszerzésében.

Egykoru másolat. az erd. Muzeum kéziratárában gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekbem X. köt.

CCLXXXIV.

Illme domine Princeps, vicine nobis benevole!

Noha csak az előtt egy néhány nappal is irtunk vala kegyelmednek, szünnék meg ellenünk alattomban való irogatásoktól, mely levelünkre még válaszunk sem jöven, azalatt újabb levelei akadnak kegyelmednek kezünkben, melyben brassai és szebeni városbeli hiveinket tőlünk való elszakadásra tanácsolja, mely dologra mivel hogy mi semmi okot nem adtunk, akarók még is kegyelmedet meginteni, hadjon békét afféle irogatásoknak, s ne igyekezzék konkolyt hinteni mások buzája közzé, tartsa határában magát, mert ez országban kegyelmed végben nem viszen egyebet ezzel, hanem ez jó szomszédságot alkalmatosságot szolgáltat arra, hogy kegyelmednek is hasonló mértékkel visszamérettessék annak idejében tőlünk, ha még is nem szünik hiveinket tőlünk való elszakadásra tanácsolni, noha mi tudjuk csak hijában keseríti őket, vagyon már példa előttök, az meghasonlással mit nyertek, tartsa inkább a jó szomszédsághoz magát, s kegyelmednek is az lészen hasznosabb. De cetero sanum bene valere exoptamur. Datum in castris ad Maros-Ujvár positis 3-ia Julii 1661.

Illimae Dominis Vestrae

vicinius benvolus

Joannes Kemény.

(Erdélyi Muzeum gr. Kemény Apparatus epist. supp.)

CCLXXXV.

A.)

Csepregi Mihálynak Nagybányáról die 5 augusti 1661 Kemény János fejedelemnek írott levele.

Kegyelmes uram, die 23. Julii nagyságod kegyelmes parancsolatját akarván effectualnom, nagyságodhoz való ki-menetelemben, igaz hűségemnek jutalma boldogtalanul fordula, mert Suknál Isten az tatárok kezében engede, s most

már Ali passa rabja vagyok, kinek parancsolatjának, akaratom ellen is, eleget kell tennem. Sirlmason szemlélem, fájós lélekkel szenyvedem az országnak s nemzetemek rettenetes romlását, melynek okának csak egyedül nagyságodat kiáltják lenni, s féltő hogy bé ne tölt legyen s még meg ne is téztessék, az mit én nagyságodnak irtam vala, hogy az római tanácstól, ki elejitől fogva vallásunknak háborgatója volt, ne deprodaltassék nagyságod. Az nagyságod jó itéletire támasztom nem tapasztalta-é még? Ha azért nagyságod várt reménységében megcsalatott, az ország megromlott s naponkint romlik s nemzetünk fogy, az élő Istenre, lelki idvességére kényszeritem nagyságodat, mint nemzetét igazán szerető reformatus fejedelmet, igyekezzék nagyságod az rettenetes tűznek megoltásában. Itt pedig kegyelmes uram csak az nagyságod maga megalázása kívántatik, az mint exploráltam: sok ártatlan lelkeknek pogány kézbe esése, búséges sok ártatlan vérnek kiontása hassa meg nagyságodnak lelkét, s igyekezzék ez rettenetes tűznek megoltásában. Hidje el nagyságod, az kihez nagyságod bizott, záloga vagy az táboron; sőt conclusum: scumi közüi sines Erdélyhez kegyelmes uram, sapientibus satis. Szóval is izentem. Ha nagyságod magát még is opponálja, nem lévén elég ereje, az országot s fejedelemséget ejti nagyságod végső veszedelemben s az törökök kezében, értsen nagyságod többet mint irhatnék. Most maga unszol kegyelmességével s fejedelem-választással, de féltő, ha az dolog halad, az kegyelmesség is megvonyatik, az mivel most az ország kínáltatik, az után az sem adatik, mert minden szándéka az, hogy Erdélyben teeljen, ha nem lészen kinek az törésre állani. Nagyságodat egyáltalán véggel nem patialják, sőt persequálják, melyből mi követheti nagyságodat, nagyságod bölcs itéleti. Ezeket idvezülendő igaz hitem szerint irom nagyságodnak. Az mennyei ur birja minden jóra nagyságodat, szívből kívánom. Datum in Nagybánya die 5. Augusti Anno domini 1661. P. S. Ha valaha magyar nemzetnek javát kívánta, most lehet nagyságod egyik, ki nemzete nyavalyáját megorvosolhatja s nemzetéhez való szeretetét is megmutathatja úgy ha cedál nagyságod: különben török száll Erdélyben és soha többé magyar fejedelem nem lészen.

b.)

Az országnak írt levlének felül való írása.

Tekintetes és nagyságos nemzetes Hallerkői Haller Gábor, Petki István, Bethlen János, Ébeni István, Kapi György uraméknak és az nemes Erdély országa több becsületes és méltóságos tanácsinak, ispánoknak, kapitányoknak és minden magyar, székely és szász natiokból álló minden rendeknek adassék igen sietséggel valahol találtathatnak. Az levél belső contentiája:

Bő szóval nem írhatok nagyságtoknak. Az élő Istenre s országa megmaradására kényszerítem nagyságtokat s kegyelmeteket, találjon módot fejedelemmel ő nagyságával ez rettenetes tüznek megoltásába, kirül ő nagyságának bővebben irtam. Csak az nagyságtok írását s maga megalázását kívánja az vezér; melylyel nagyságtok s kegyelmetek nagy utat nyit az assecuratoriara. Ha nagyságtok onnét felül való reménységében megfogyatkozott, találjon más remediumot az országnak fejedelemségével együtt való török kézre nem jutásában, mely semmi nem egyéb, hanem hatalmas császár parancsolatjához s akaratjához való maga alkalmaztatása. Mert abban meg légyen nyugodva nagyságtok s kegyelmetek, bizony ő nagyságát nem tolerálják, s az oda fel való segítségében is mint eddig, bizony ez után is csodálatosan megfogyatkozik. Zálog vagyon az táborban, sőt conclusum semmi közű sincs Erdélyhez. Sapientibus satis. Az úr Isten vezérelje minden jóra s az szegény haz a megmaradására nagyságtok s kegyelmetek elméjét. P. S. Nem tolerálják ő nagyságát, s őt ha nagyságtok s kegyelmetek kötelességét fel nem szabadítja, mindenütt persequalják nagyságtokkal együtt, s oly erővel is vagyon, ha akarja bizonyára Bécsig is bizvást el mehet. Lám vagyon az nemes országnak választott fejedelme, kit mind hatalmas császár s az passa kedvel, az által még egyszer hiszem Istent, ha nagyságtok akarja, ő nagyságának tett alázatos írásom szerint is megmaraszthatja magyar kéznél az országot. Ha pedig különben nem lehet hogy az ország az fejedelemségen való ennyi osztózás miatt teljességesen el ne vesszen, törekedjék nagyságtok s kegyelmetek, állat-

tassék más alkalmas regimenben az országnak directioja; az ki mellett maradhasson meg csendes kézben magyar kéz-nél ennyi sok romlása pusztulása után. Melyet könnyű fel-találni nagyságtoknak s kegyelmeteknek ha akar. Az fejebb megirt dolgokat pedig üdvezülendő keresztyéni hitem sze-rént írom nagyságtoknak s kegyelmeteknek.

(Egykorú másolat. Az erdélyi Muzeum egylet birtokáb.)

CCLXXXVI.

Szolgálok uram kegyelmednek mint jóakaró uramnak, bátyámnak. Sok jókkal, szerencsés étellel megáldja az ur Isten kegyelmedet.

Én uram tegnap estve érkezém ide azonban Mikes uramat hallván Köröspatakon, irék ő kegyelmének látván, hogy az hadak minden felől gyűlnek s gondolám, tálán előbbi dispositio szerint, és nem úgy, mint Csicsóból tudósította kegyelmed, indulna, hogy azbeli utóbban lett dispositiójából írott levele talám nem jutott volna kézhez, ujabban ő kegyelmét tudósítám, kiről választ ir nekem. Irja, hogy kegyelmedet is tudósítja, ő kegyelme más dispositióval akar indulni, nem késik, jóllehet én szemben nem voltam ő kegyelmével. Az urunknak dolga im. Brassóból érkezett hiteles ember beszélé, oly hírek folynának, Haller Gábor az öccsével, Bethlen János uramékon a katonák által Isten ostroma nagy esett volna (az ur akaratja) ha úgy lett, másnak gyakran a kit ember kíván maga csik belé; hozták úgy is a hirt, Várad tájékán az pogányságot igen megcsapták volna, és feljebb is Buda felé, adná Isten, lenne úgy. Immár azért uram kegyelmed értvén a Mikes uram indulását, alkalmaztassa dolgait, és instructiot is úgy adjon, visszavonás egyenetlenség ne legyen ő kegyelmeknél (satis stb.) Hogy magam dolgában is sollicituskodom, arról kegyelmedet követem. Mégis ha késő nem leszen Lázár István uramnak adjon a Bethlenbe adandó praesidium felől is újabb instructiot tudja, hogy többet nyom az ő kegyelme szava, és azt inkább nem merik elvesztegetleni, és ha addig el nem találának késni, míg Isten ő kegyelmit Marosszékre

viszi, parancsolja meg, hogy lenne félelmek, és ne lenne az iránt is elmulása dolgoknak. Azonban én kegyelmednek . . . igaz atyafia maradok . . . Datum Uzon Anno 1661. 24. Aug.

Kegyelmednek atyafia szolgálja,

Béldi Pál m. p.

P. S. A brassaiaknak a leveleket még nem küldöm, várván a Mikes Mihály uram levelét.

Kvülről : Tekintetes nemzetes Petki István uramnak nékem jó akaró uramnak bátyámnak adassék.

(Erdélyi Muzeum. Gr. Kemény Apparatus Epist. supp.)

CCLXXXVII.

Az én árva állapotom szerint való szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint szerelmes öcsém uramnak, Isten ez mostani terhes busulását fordítsa kegyelmednek örö mire, és szent lelke azzal igazgassa kegyelmedet minden üdvösséges jókra és megmaradásunkra.

Édes öcsém uram, ez alkalmatossággal akarok kegyelmednek vagy két szavat irni. Istennek hála most valamivel jobban van az asszony ő kegyelme, bizony dolog, hogy vagy három nap roszul vala ő kegyelme, mivel a kegyelmed elmenése emésztette és emésztí még, az kis öcsém is még eddig egészségben volt édes öcsém uram. Hogy ha ugyan kegyelmeden marad az az állapot (melynek én bizony semmit sem örülök) Istenre kérem kegyelmedet, azon legyen kegyelmed, hogy az tatárokat mennél hamarébb elküldjék, mert ez embereket azok emésztik el; kegyelmed ezen igyekezzék, hogy semmit se igérjen sőt azt a nagy summát le kellene tenni, mivel immár az országnak jobb része elpusztult, lehetetlen hogy megadhassák, úgy el kell vesznünk. Az ki bölcsesség nélkül szűkölködik, kérje Istentől és megadatik, azt olvastam szent Jakab írásából. Kegyelmedet kérem édes öcsém uram, kegyelmed is tudósítson bennünket mégis könnyebb, az aszony ő kegyelme tudakoztatja, hogy ha az gyermeket megkereszteli, hogy ha kegyelmed nem bánná megkereszteltetné, mert nem jó úgy tartani, erről nagyságod tudósítson bennünket. Isten ke-

gyelmednek módot adván az hozzá jüvésben, ne hallgassa. Isten tartsa meg: kegyelmedet jó egészségben. Költ Ebesfalván 1661. esztendőben szent Miaály havának 14. napján.

Kegyelmednek tiszta szívvvel szolgáló igaz árva atyjafia,
Apafi Anna m. p.

Kivülről: Tekintetes nemzetes Apafi Mihály uramnak, nekem szerelmes öcsém uramnak.

(Erdélyi Muzeum gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

CCLXXXVIII.

Michael Apafi Dei gratia Princeps Transilvaniae partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Generosi Egregii et nobiles agiles nobis dilecti, salutem cum favore nostra.

Elhittük értette eddig kegyelmetek, Istennek gondviseléséből és hatalmas császáruink akaratjából ez utolsó veszedelemre hányatott szegény hazának bajos gondviselése, az ide gyülekeztetett statusoktól kedvünk ellen reánk bízott annak módja szerint, alánk ló, kezünkben fegyver adatott és zászló is, megparancsolván az hatalmas vezér, írjunk mindeneknek, valakik hatalmas császáruink kegyelmességéhez akarnak tartozások szerint ragaszkodni, és az reájok következő veszedelmet elkerülni, azon zászló alá hozzánk jönni el ne mulassák; mely kegyelmességével hatalmas császáruinknak noha Ali passa ő nagysága is megkínálta kegyelmeteket, mindazáltal mi is mind az vezér ő nagysága intimatiojára nézve, mind penig kegyelmetekhez való atyafiúi szeretetüinktől és fejedelmi kegyesindulatunktól viseltetvén, látván az kegyelmetekre omló szörnyű veszedelmet is, melyet mi nem egyszer sok törekedésünkkel háritottunkel kegyelmetekről: intjük kegyelmesen, sőt Istenre, lelki üdvösségére kényszeriljük kegyelmeteket, ne kapdosson valami árnyékhoz hasonló biztatásokon, kedvezzen édes nemzetének, ne gyönyörködjék mégis több keresztyén vérnek kiontásán és ártatlan lelkeknek rabságra való vitetéseken. Térjen elméjére valaha, és igyekezzék mennél hamarább az reájok felhuzott fegyvert magáról hozzánk való hamar eljöveteleivel elfordítani, és sze-

gény hazánkknak lángoló tüzét tovább való terjedéstől megelőzni. Assecuráljuk bona fide christiana kegyelmeteket, se az vezér is ő nagysága előbbi hitlevele szerént egyik részről is se jövet, se menet se itt való mulatásában semmi bántása nem lészen kegyelmeteknek, egyébaránt hidje bizonynyal, vakmerőségének méltó jutalmát el nem kerüli, kinek nem más, maga lészen oka, kívánván Istennek szent lelke megszállván kegyelmetek szívét, vezérelje maga megmaradására. Datum in Castris Turcicis ad Radnot metatis 17. Septembris 1661. Michael Apaffi m. p.

Kivülről: Generosis Egregiis et Nobilibus, Agilibus Capitaneis Iudicibus Regiis Supremis, Vice Iudicibusque Regiis, Iuratis Asessoribus nec non Primoribus potioribusque primipilis peditibus, pixidariis ac universitati Dominorum Siculorum Sedium Siculicalium Csik, Gyergyó, Kászon, ac trium, Sepsi, Kezdi et Orbay etc. Nobis dilectis.

Eredeti. (Erdélyi Muzeum. gr. Kemény József Erdély tört. eredeti lev. X. kötet.)

CCLXXXIX.

Isten minden kívántad sok jókkal áldjon meg édes feleségem.

Hogy Mihály deákat vissza bocsátottam vala, azonban a vezér hivatá fel, császár maga kezivel irt erős poronesolatját neki megmondá; a szók ezek. Te én vezérem, Ali passa s több vezérek, megporonesoltuk vala, hogy az erdélyi dolgot végben vidd, a mint halljuk, Kemény János által ment volt a Tiszán, vissza jött-é, nem-é, nem tudjuk; felkeresd, ha ott a tájon leszen, ha német királyhoz vagy lengyelhez ment, ne bántsd, felkeressük mi ötet; addig Erdélyből ki ne menj, valameddig az ott való dolgot el nem végezed; a ki mi nélkülünk avagy hozzánk s az erdélyi királyhoz hiv, azt ne bántsd, a ki engedetlen vár vagy város, földdel egyenlővé tedd, ha fejedet szereted. Immár mi holnap megindulunk innét Isten kegyelmességéből a székelyekre, ha valami hitvány csavargó katonák a tájon kezdenek csavargani, nem árt, jöjj fel Segesvárra, ott szemben lehetek veled, ott is légy addig, valameddig oda bejárunk.

Amaz dologról nincsen semmi véték édes feleségem. Isten ő felsége térszen fejedelmet s királyt; az mint ő felségének tetszik, úgy lészen. Isten éltesen és tartson meg sákáig jó egészségben.

Datum Désfalva die 7. Octobris Anno 1661.

A te édes urad,

Apafi Mihály m. p.

Kivülről: Az erdélyi méltóságos fejedelemasszonynak Bornemisza Anna kedves feleségemnek adassék.

Eredeti. (Erdélyi Muzeum. Gr. Kemény József Erdély története ered. lev. X. kötet.)

CCXC.

Isten minden kívánságid szerént való sok jókkal, jó egészséggel áldjon meg az Isten mégis édes feleségem.

Édes feleségem, leveledet igen kedvesen vévén szeretettel olvastuk, kívánjuk Istentől ő felségétől cz levelünk is találjon szerencsés órában és jó egészségben mind az kis fiunkkal együtt. Szintén ma úgy mint 8. Octobris mene el az császár követe, velle szemben voltunk, sokat is beszélgettünk velle, a császárnak is izentünk és a fővezérnek is irtunk minden állapotok felől, mégis ajándékoztuk. Édes feleségem, immár hoinap Isten segítségéből megindulunk; hétfőn ebédután jőj fel, adja Isten láthassunk jó egészségben.

Datum in Castris ad Désfalva die 8. Octobris Anno 1661.

A te édes urad édes szivem,

Apafi Mihály m. p.

Kivülről: Az erdélyi méltóságos erdélyi fejedelem asszonynak, tekintetes és nagyságos Bornemisza Anna kedves feleségemnek adassék.

Eredeti. (Erdélyi Muzeum. Gr. Teleki József. Erdély tört. eredeti lev. X. kötet.)

CCXCI.

Illustrissime ae Celsissime Domine Domine nobis semper Clementissime.

Éltünkig való alázatos és engedelmes szolgálatunkat ajánljuk nagyságodnak mint kegyelmes urunknak.

Az mindenható felséges Istentől lelki, testi jókat, áldásokat, birodalmának terjedést, méltóságának öregbülést és birodalmában egészséges, békességes igazgatást és megmaradást kívánunk nagyságodnak.

Nyilván vagyon nagyságodnál és mindeneknél kegyelmes urunk, mely igen megostoroztattunk és nyomorottattunk légyen bűneinkért az hatalkas Istentől, az hatalmas nemzektől, mely veszedelmes hajóban mű is bűnösökkel együtt evezünk, mely miatt majd teljességgel elborulunk, ha az hatalmas Isten, s Isten után hatalmas Ali passa fővezér nagyságod által bennünket meg nem szán és rajtunk nem könyörül, de ez mellett azt is halljuk, tudjuk, és igen tapasztalható képen elhittük, hogy valakik az hatalmas győzhetetlen császárnak és Ali bassának könteséhez nem ragaszkodtanak folyamodtanak, teljességgel elromlottanak, vesztenek. Annak okáért nagyságodnak alázatosan könyörgünk azon, megemlékezőn nagyságod arról, hogy üdvezült Apafi Györgyné aszszonyunk után nagyságod is Dershez üdegen ur nem lévén, méltóztassék nagyságod kegyelmes urunk mostani veszedelmes ügyünkben és veszedelmes állapotunkban Isten után megoltalmazni, és ez nagyságodnak levelünk megvívó bizonyos emberünk mellé nyomorú kastélyunkhoz bizonyos öröket adatni, hogy így mű is Isten és az nagyságod kegyelmes szárnya alatt maradhassunk meg, mely nagyságod hozzánk való kegyelmességéért mű is életünk fogytáig Istent imádunk. Az ur Isten nagyságodat sokáig jó egészségben éltesse és mostani fejedelemségében szerencséltesse.

Datum in Ders Anno 1661. die 11. Octobris.

Nagyságodnak alázatos szegény hivi

a teljes falu,
Ders.

Kivülről : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Michaeli Apafi Dei gratia Principi Transilvaniae, Partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino Domino nobis natulariter Clementissimo.

Eredeti. (Erdélyi Muzeum. Gr. Kemény József, Erdély története ered. lev. X. kötet.)

CCXCII.

Hatalmas győzhetetlen császáruk tengeren túl és innen lévő minden fényes hadainak főparancsolója, generalisa, hatalmas szerdár vezér.

Isten nagyságodat jó egészséges hosszú élettel, hatalmas győzhetetlen császáruk szolgálatjára éltesse és ő hatalmas kegyelme fejére terjeszsze, szüből kívánjuk.

Nagyságodhoz hatalmas vezér alázatosan kénszerítettünk bizonyos atyánkfiait küldenünk, nem akarván semmiben hatalmas győzhetetlen császáruk fényes hadai és nagyságod ellen engedetlenségünköt mutatni, sőt életünk fogytaig való igaz alázatos fejünk hajtásával való engedelmességünk bemutatásával nagyságod méltóságos személye eleiben járulni, holott mi fejenként hatalmas győzhetetlen császáruk fényes köntösitől soha el nem szakadtunk, nem is szakadunk, sőt valámig mi közlünk egy tart, mind addig ő hatalmassága köntösihez ragaszkodunk, mert valakik ahoz ragaszkodtak, soha abban meg nem csalatkoztak. Hogy azért nagyságos vezér eddigelé az nagyságod méltóságos parancsolatjára, az mi kegyelmes urunk ő nagysága mellé fejenként ki nem mehettünk, okát nagyságodnak alázatosan jelentjük Nagyságodnak nekünk küldött hűtleletét méltatlan voltunkra nem látuk; hogy ha hatalmas győzhetetlen császáruk fényes hadai és nagyságod méltóságos személye eleiben megyünk, egyiknek is közlünk bántása nem leszen, és az nagyságod parancsolatját megértvén, kegyelmes fejedelmünkhez engedelmes alázatos hűségünköt ha bemutatjuk, onnan bátorságosan eljöhetünk, az alatt is hatalmas császár fényes és sugár hadaitól házunk népe és házunk bátorságban maradhatnak; noha megnyugodtunk eddig is az nagyságod kegyelmességiben, de kiváltképen való

rettenetes félelemmel ijesztetünk, közönségesen ott levő magunk közül kiment emberek azzal rettentnek bennünket, sokaknak közülünk élete meg nem marad, az hódolásunk alatt is égettetünk, pusztítottatunk s raboltatunk, közöttünk való fejeknek és tiszteknek semmi bizodalnok és parancsolatjuk eddig elő nem lévén, kikkel együtt az mi kegyelmes urunk ő nagysága parancsolatjának tehetségünk szerint szoktunk megfelelni és méltóságos parancsolatit cselekedni; kihez képest nagyságod bölesen megítélheti fő nélkül mint tudánk még csak megindulni is; mi peniglen hatalmas győzhetetlen császáruk parancsolatjából az mi kegyelmes urunk s méltóságos fejedelmünk mellett kardunkkal szoktunk szolgálni, eleink is azzal szolgált, holott mostan is hatalmas császáruk vitézei között az kiket nagyságod az mi kegyelmes urunk ő nagysága emberivel Cserei Györgygyel elbocsátott, kitől az mi kegyelmes urunk nekünk szóval is izent, közünkben nem jött, mű penig két úttal való hűlevelet, zálogot is küldöttünk az közünkben való bátorságos jövetelre, megértvén az nagyságod és az mi kegyelmes urunknak parancsolatját, annyival inkább az elfutott szegénység egyben gyűlvén, bátorságot vehetett volna velünk együtt. Nagyságodnak azért mint hatalmas vezérnek alázatosan könyörgünk igaz ügyünköt így értvén nagyságod, feljebb való írásunkra adjon kegyelmes választ, méltóztasson oly levelet maga méltóságos neve alatt küldeni, melyben megnyugován, bátorságos nagyságod eleiben való menetelünk és onnan hazánkban való békességes jövetelünk lehessen, az tévők leszünk, az mi urunk ő nagysága mellé kimegyünk; eddig elé azok mián való rettenetes félelem nem bocsátott, ennek előtte is megértük, hogy az mi kegyelmes urunkhoz fejedelmünkhöz engedelmisségünk tatja, nekünk eddig is semmi engedetlenségünk eddig is nem volt ezután is nem lesz. Isten nagyságodat sok esztendeig hatalmas császáruk szolgálatjára éltesse jó egészségben. Költ az mi közönséges gyűlésünkben Maxa nevű faluban, mindszent havának 19-dik napján, ezer hatszáz hatvanegy esztendőben az mi számlálásunk szerint. Nagyságodnak alázatos méltatlan hű szolgálói.

Háromszéken lévő fő és vicze tisztek, az egész vitézlő renddel együtt m. p.

Kivülről: Hatalmas győzhetetlen császáruk tengeren túl és innen lévő fényes hadainak főparancsnokának, generalisának, hatalmas Szerdár Ali passa fővezérnek ő nagyságának etc. nekünk kegyelmes urunknak ő nagyságának adassék.

Eredeti. (Erdélyi Múzeum. Gr. Kemény József Erdély története ered. lev. X. kötet.)

CCXCIII.

Johannes Kemény, Dei gratia Princeps Trasilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii et nobiles fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Mint nekünk kétség nélkül hisszük, hűségteknek, más hűveinknek is, reménységek kívül esék római császár ő felsége hadának Kolozsvártól való visszafordulása, melynek legkiváltképen való oka lön a városoknak és nemesi rendből álló némely személyeknek az törökhöz való hajlása, kik cselekedetinek hire az ő nagysága főgenerálja fülében érkező, minekelőtte levele által a városoktól végére nem mehetne, akarnak-é az ő felsége és keresztyénség oltalmával élni egyszeri végezések szerint, avagy nem, semmiképen nem akara bizonytalansággal tovább procedálni. Egyszersmind akkor ugyan tudositani akarván mindjártást római császárt ő felségét is tartozó köteleltetés szerént, mely hibás cselekedetekkel az említett városok és személyek minemű nagy akadályt szereztek a közönséges jóban, csekély elme is általláthatja. Mindazonáltal római császár ő felségét alázatos levelünk által megtalálván, mind ilyen nagy változásokra képest is nem vőtte le rólunk, és ő felsége oltalmát meg nem vető hűveink felől való patrociniumát, sőt ő az felsége kegyelmessége felől ujabaan assecuratusok vagyunk, mind magunk s mind az ország részéről, valakik az ő felsége kegyelmét megvetni nem akarják; melyről e szerint jött újabb ordinantiája az ő felsége főgeneráljának is. Így lévén ezért a dolog, egyszersmind fűlünkben érkező, hogy a pogányság a székelységnek ruinalására igyekeznek, előttünk viselvén fejedelmi köteleltetésünket, indultunk meg azoknak succursusára a magyar és német lovas hadak-

kal, nem messze jöven római császár ő felsége főgenerálja az egész armadiával, és vigyázván az alkalmatosságokra, csak adná Isten ne lenne késő beérkezésünk, és engedtetnék mód székelységben lévő hiveinknek megsegíttetésekben. Mindezeket akarók kegyelmeteknek tudtára adni, kegyelmesen intvén és egyszersmind hozzánk való hűségére és keresztyén köteletségére kényszerítvén, mind kegyelmek hozzánk való hűségében megmaradjon, a török szép szavának ne hidjen, nem mások, hanem nyomorult nemzetünknek szomorú példája elég tanúság lévén előttök, im a kik a pogányság hitegető szavának engedvén melléje állának, elsőbben csak egy pénzt sem kívántak rajtok, az egy portához való engedelmességet tévén fel hogy már czélul, immár most azt az megfizetetlen summát kezdték extorquealni nyavajásokon, még mi vagy on hátra gonosz szivekben, Isten s magok tudják, de csak már is Déva s Kővár elfoglalása titkolatlan vagy on szájkban; bizonyos on elhívén, ha ehhez alkalmaztatja cselekedetét, valamire Isten bennünket segít, ez haza otalmazásában el akarjuk követni, reménységünk is nagy vagy on, ennyi sok romlása és pusztulása után a keresztyénség segítségé által az országnak határi pogány foglalásától felszabadittatnak.

Quibus de caetero gratiose propensi manemus. Datum in castris nostris ad possessionem Esztin positis, die 24. Octobris 1661.

J. Kemény m. p.

(L. S.)

Kivülről. Spectabilibus ac Manificis, Generosis Egregiis et nobilibus supremo et vice Comitibus, iudicibus nobilium, Iuratis Assessoribus, toti denique universitati Dominorum et Nobilium Comitatus Hungariensis etc. Fidelibus nobis sincere dilectis.

(Eredeti erdélyi Muzeum. gr. Kemény József. Erdély történetei ered. lev. X. kötet.)

CCXCIV.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, kívánom Istentől ő felségétől minden lelki és testi jókkal nagyságod boldogítsa kedvescivel együtt szüüből kívánom.

Kegyelmes uram nagyságodat akarnám mint kegyelmes uramat itt való állapotomról, mért kellett itt késedeznem ; oka volt kegyelmes uram hogy az tatárokat érzették, hogy az országban bójúnnek, az emberek mind elfutottanak, mivel hogy mindenütt nagy károkat tesznek. Az vajda ő nagysága az mily hadakat akart küldeni, azokat elő nem veheti mind addig, valámig az tatárok el nem költöznek. 14 zászlót akar még az vajda ő nagysága küldeni én tölem ; had nélkül nem akart ő nagysága elbocsátani. Ez volt kegyelmes uram az oka az én késedelmemnek, az vajda ő nagysága is az főpohárnokot küldi követségre nagyságodhoz egy portai követtel együtt, mivel hogy Ali basa azt írta az portára, békességet csinált Erdélyben. Az vajda ő nagysága az hogy megértette, az portára azt írta, hogy még derekas békesség nincs Erdélyben, mert még az várakat, is nem adták az nagyságod számára. Azzal is vádolták az vajdát ő nagyságát, hogy egy csepp segítséget nem adott ő nagysága nagyságodnak. Erre való nézt küldötték azt a főtürököt nagyságodhoz az portáról, hogy lássa meg, ha derekas békességet csinált-é Ali basa Erdélyben, avagy nem ; azt is hogy megtudja, hogy adott-é az vajda ő nagysága segítséget, avagy nem nagyságodnak. Mindenekben akarják az nagyságod állapotját ez török által tudni, és az országét ; nagyságod ahoz alkalmaztassa magát, az főpohárnoktól tudom nagyságodnak bővebben izen mind szóval s mind írással ő nagysága ; engem is harmadnap alatt elbocsát ezzel az 14 zászlóval, ha nagyságod indulása lett, nagyságod parancsoljon felőle, ha nagyságod után menjenek-é vagy máshová rendeli nagyságod őket ; hadd tudjuk magunkat mihez tartani. Az vajda ő nagysága azzal igiri magát, hogy ha ez az had nem elég, ő nagysága többet is ad, ha portárul parancsolják ő nagysága kész lesz személye szerint felülni nagyságod mellett. Ezek után Isten tartsa és éltesse nagyságodat jó egészségben.

Datum Bukarest Anno 1661 die 25. octobris.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Floka László m. p.

Nagyságodnak szeretettel szolgál, mig él.

P. S. Kegyelmes uram minek előtte az törökkel lenne nagyságod szemben, nagyságod találjon módot legelsőbbben az vajda ő nagysága követjével légyen nagyságod szemben Bregiczán urammal, nagyságod kitanulhatja az töröknek mesterségit s nagyságod bizvást adhat hitelt szavának, a mint az vajdátul ő nagyságátul értettem s mind penig másoktul is, nagyságodnak igaz jóakarója lészen s vagyon is. Ugy értetem, hogy ha nagyságodnak derekas békessége vagyon, hát az egész summát és addig való adót megkivánják ez idén is, ha pedig megérti, az nagyságodnak derekas békessége nincsen, még halad az summa és az adó, nagyságodnak erős kell (igy) sopánkodni az török előtt.

Kiöülről. Adassék ez levelem az méltóságos erdélyi fejedelemnek, nekem kegyelmes uramnak.

Eredeti. (Erdélyi Muzeum. gr. Kemény József Erdély története X. köt.)

CCXCV.

Michael Apaffi, Dei gratia Princeps Transilvaniae, Partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Generosi Egregii et Nobiles Domini, nobis honorandi.

Im látja kegyelmetek az nemzetnek számlálhatatlan voltát, erejét nem declaráljuk, elég szomorú példa Várad állapotja, melyet is az porta kedve ellen való fejedelemségen kapdosás veszte el, kegyelmetek ellen is ez hatalmas nemzet derekasan készül, kihez képest ide szállásunktól fogva mind jártattuk az vezért, engedje meg kegyelmeteknek ez egyszeri írásunkat, melyet nehezen nyerheténk meg. Kérvén kegyelmeteket mint igaz haza fia hazájához való szeretetire, és ennek az szép ép várnak keresztyén kéznél való megmaradására, melyet az mi eleink sok költséggel építtettek, tartottak; szálljon magába kegyelmetek, igyekezzék inkább istenes utakon, módokon, tovább is keresztyénség kezénél velünk egygyező értelemben épen megmarasztani, mint sem ez hatalmas nemzet által kegyelmetek személyének veszedelmével végképen elpusztíttatni, magának és mardékinak is örökös infámiájára. Im most is újjabban Ali passának főkövet által hatalmas császár

kaftánt küldött az ide ki való dolgoknak eligazítására és véghez vitelére, s nekünk is athnamét és confirmatiot; hidje bizonynyal, addig meg sem szünik, míg ez hazának minden helyeit meg nem hódítja. Kegyelmetek azért böcsületes atyafiait bocsássa ki hozzánk elegendő tauusággal, hogy az kegyelmetek megmaradására való mediumokat jelenthessük meg általa, vagy oly rendű zálogokat, hogy mi böcsületes hívűnket bátorságosan bocsáthassuk bé; bona fide christiana írjuk semmi bántása kegyelmetek emberének sem tőlünk sem az hatalmas nemzettől nem léssen; kegyelmetek azért tetszését írja mindjárt meg. Istentől kegyelmeteknek megmaradására való jó lelket kívánunk s egészséget. Datum in castris ad Fogaras 2. Novembris 1661.

Michael Apafi m. p.

Kivülről. Generosis Egregiis et Nobilibus Dominis supremis et vice capitaneis, Castellanis, ductoribus ac universitati praesidiariorum Arcis Fogaras etc. r obis honorandis.

(Eredeti. Erd. Muz. gr. Kemény József. Erd. tört.. erd. lev. X. köt.)

CCXCVI.

Michael Apafi, Dei gratia Princeps Transilvaniae, partium Hungariae Dominus et Sicularum Comes etc.

Generosi, Egregii et nobiles, Agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram.

Hatodik holnapja, a miolta ez hatalmas nemzet szegény hazánkat pusztítja, mely csak az egygyért lőtt, hogy annak előtte lőtt egynehányszori intésére hatalmas császárunknak kedve ellen való fejedelem helyett mást nem választott kegyelmetek, hanem eddig való veszedelmével, hazája pusztulásával, édes nemzete romboltatásával ahoz ragaszkodott, a ki fundamentom nélkül támogatván fejedelemségét magát sem oltalmazhatta, az mint ezt maga kárával tapasztalta. Minket, ugy vagyon elmúlt két holnapja, Isten után hatalmas császárunk az honn való statusok sufragiumából ez szegény országnak minden reménység kívül fejedelemmé tett, s annak erősségére athnamét, botot, zászlót, kardot, főlovat és ed-

dig való szokás kívül fejedelmi széket küldött, ez mellett életünkig való oltalma ajánlásával; melynek publicálására eddig és egyéb részünkről való requisitumok véghez vitelére kegyelmeteknek közönséges gyűlést kellett volna promulgáltatnunk, de az széljel járás nem engedte eddig; most látván arra való tágasságunkot, mellettünk levő becsületes tanácsur hiveinknek és hazafiainak tetszésekből rendeltük kegyelmeteknek ad diem 20 praesentis Kis Selyken generalis gyűlést celebraltatni.

Kegyelmeteknek azért kegyelmesen és serio parancsoljuk egész széktől mind felső s alsó rendek, valakik szabadságokkal akarnak élni, az tisztviselőkkel együtt az megirt napon és helyen személyek szerint jelen lenni tartozzanak, alioquin az kik elmulatják, mind magok, maradékok in perpetuum proscriptusoknak tartatnak ez hatalmas nemzettől. Azonban assecuralunk bona fide christiana mindeneket, valakik eljönnek, sem tőlünk, sem az hatalmas nemzettől semmi bantások nem lészen, se személyekben, se jövökben. Secus sub poena praemissa non facturis gratiose propensi manemus. Datum ex castris Turcicis, ad Fogaras positis 6. novembris 1661.

M. Apafi m. p.

Kiülről. Generosis Egregiis es Nobilibus, Supremo et Vice Iudicibus Regiis, Iuratis Assessoribus, Primoribus, Potioribus, Primpilis, peditibus, pixidariis ac universitati Libertinorum Siculorum trium Sedium Siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai etc. Fidelibus nobis dilectis.

(Eredeti. Erdélyi Muzeum gr. Kemény József Erdély története ered. levelel X. kötet.)

CCXCVII.

Mint kegyelmes uramnak ajánlom nagyságodnak alázatos szolgálatomat. Istentől békességes országlást kívánok nagyságodnak.

Tegnap előtt és tegnap is szemben voltam az vajdával ő nagyságával, az szóvali izetet (így) jó szívvvel meghallgatá, mind confoederatio s mind hadak dolgából szomszédságos képen resolvála. Az komaságra is becsületes fő bóérját bocsátja

ő nagysága, csak érthetné annak bizonyos napját. Az confoederatiót ilyen tenorral akarám ma leminutálni. 1.) Jóakaróinak nagyságodnak jóakarója legyen, ellenségének ellensége. Valamit ártalmára valót értend, ideje korán nagyságodnak értésére adja, az ellen teljes tehetsége szerint ellene álljon. 2.) Nagyságod fejedelemsége ellen senkivel ne tractáljon. 3.) Ha az szükség úgy hozná, segítettését kívánná, az ellenségnek minéműségéhez képest elegendő hadakat adjon, avagy ha maga ő nagysága jelenléte is kívántatik, ne vonogassa magát, annak idejében exceptiokat ne tégyen, annuálván penig az porta annak az segítettésnek, mert noha kegyelmes uram annuál az porta, de addig tétovázhat s veszedelmeztetik az dolog, de ha hűt lészen nagyságtok között, nem lehet exceptio az dologban. 4.) Határok és jobbágyok szöketésbe dolgok maradjanak üdevzült Máthé vajda ideje belí végezések. Hadakért mindenfelé küldött, de az mint látom, igen elkénszerült hadak ezek, lovatlanok, hanem ha csak kenyér evésre viszem ki, talám jobb volna választani közülök három, négy százat jókat, az haszontalanokra mi szükség van nagyságodnak, az helyett hadjanak inkább törököt. Az vajda ő nagysága küldött az portára, maga impetralván, valamikor nagyságod fogja kívánni, mehesen be nagyságod segítségére. Ő nagysága mondá, írnam meg nagyságod is írna az fővezérnek, adnának nagyságod kezében egy parancsolatot az vajdára, mikor kívánni fogja nagyságod ő nagysága bemenetelit, ne várjanak több portai ordinantiát, azonról való levelét küldje kezemhez nagyságod, beküldem én. Ali passának ő nagyságának is megmondhatja nagyságod, mely haszontalan hadak, hogy ezekre bizzák nagyságodat, nem jovalom. Azt is megmondhatja nagyságod, nem hibet ezeknek az hadaknak, kívánván azt inkább, ő nagysága is írna az portára, adattatnék parancsolat, maga menjen be az vajda ő nagysága segítségére, ha szükség kívánni fogja. Az vajda ő nagysága is megsajditotta, Kemény János az országban van; ha azért ki nem üzettetik, azt mondja, csak annyit vittek végben, az országot pusztították, rablották láttatnak csa (így) re infecta kimenni az országból, teljes tehetséggel azon legyen nagyságod, menjenek rá, és vajda tetszése ne commu-

nicálódjék az törköséggel, ne talám neheztelnének ő nagyságára. Látja Isten, nagyságodnak jobb az portától az vajdára parancsolatot extrahálni, mintsem az gaz hadat békévánni, meglehetne 300 avagy négy száz lovas az javából. Én Panajottus és Szilvási uraméknak is megírák, Kemény János az országban ben, azért is parancsoltassék, tizzék ki, az után eleendő praesidiumot hadjanak nagyságod mellett, Haczagi Péternek az miatt van késedelme, az levelek magyarul lévén írva. Szilvási uram az portán van, nem Drinápolyban, még érette küldhetek. Szilvási uramot ha nagyságod maga kapikihajának akarja ismerni, írja meg az fővezérnek ismerje el annak, az hűtnek formáját küldje be nagyságod, küldjen hűtöt írásban. Én kegyelmes uram ezt értem, öt száz erszény pénzt engedtek volna az országnak meg nem adni, hanem azon szerzene nagyságod hadat. Nagyságod, azért ha titokban tartattatik, tegyen oly formán emlékeztést, hogy nagyságod értette volna ez dolgot, ne talán ők csak ezért tartják titokban, huzzanak, vonjanak. Szilvási Bálint uram fogott nekem írni egy levelet, ha nagyságod kezéhez ment, az postától kezemhez küldhetné nagyságod, tehetnék választ rá, ha olyas dolgok volnának benne írva. Kemény János csak Montecuculival akart barátkozni s az világgal össze akart veszni, oly mocskos levelet irt az vajdának ő nagyságának, im le párialom s nagyságodnak küldöm igaz pariáját.

Én ez levelemre nagyságod kegyelmes válaszát s ezekhez való tetszését várom és kimenyek ahoz képest mint nagyságod fogja parancsolni, mivel még most gyülekeznek az hadak is, bizony rosszak. Az portára szőlő levelet tegnap küldé el ő nagysága. Nagyságod mellett való kurtányok postája jöve, Ali passa levelét hozá nekem, nagyságod semmit nem irt az vajdának sem, az mint eszembe vöm, az több leveleket elvesztette az posta. Ha az pénzzel küldeni fog nagyságod az portára valakit, Lucs János és Váradi uramék kibocsátások felől írna nagyságod, ugy hiszem kibocsátának ő kegyelmeiket. Tartsa meg Isten nagyságodat sok hosszú esztendőig kedves jó egészségben. Bukuresten 7. novembris 1661.

Nagyságodnak mig él alázatos szolgája

Buday Péter m. p.

P. S. Ha valami kurtány hadat akarna nagyságod szerezni, az vajda ő nagysága azt mondá, szerez csak küldje ide nagyságod egy Prodán nevű legényét, Cserei György uram mellett van, s itt is van mellettem egy, ketten szerezhetnek, ha nagyságodnak kedve lészen ahoz. Az fővezér halálát megírtam vala nagyságodnak, és hogy az fiát téteti (?); mikor az vezérnek fog irni. Az tihaja bégnek s reisz effendinek is irjon nagyságod.

Az vajda ő nagysága felettébb is kéri nagyságodat, Moldován ügyekezék az tatárok utját dirigálni ha ugyan re infecta el akarnak menni, Moldovának libera electiója van. Egy Mocsok nevű boért avagy egy Solomon nevű tesznek vajdának.

Kivülről. Az erdélyi méltóságos fejedelemnek Ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak, adassék ez levelem.

Eredeti. (Erdélyi Múzeum. Gr. Kemény József Erdély történetei eredeti levelekben X. köt.)

CCXCVIII.

Johannes Kemény, Dei gratia Princeps Transilvaniae, Partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Fidelibus Nostris Universis et Singulis Generosis, Egregiis et Nobilibus, Prudentibus item ac Circumspectis Statibus et ordinibus Trium Nationum Regni Transilvaniae praesentes nostras visuris. Salutem et gratiam nostram. Bizonyoson adaték értésünkre, hogy kegyelmetek az jelen való hónap 20-dik napjára rendelte volna Kis-Selyken való gyülekezetit, hogy ott az hazának megmaradásáról tanácskoznék és végezne. Mely szándék, csak lenne helyesen és annak módja és szokása szerint, magában nem volna kárhoztatandó, de ha az szép szóknak és jó végnek színe alatt más fekszik, és vagy az előtti megegygyezett akarathból való végezéseket egynéhányan és az első rendeknek jelenlétek és tetszéseken kívül akarja változtatni, vagy magunkat, mellettünk levőket, és azokat kik hűségünk és magok kötelességek mellett erősségekben és egyéb helyekben kényszerítették magokat az ellenség előtt

elvonní, személyinkben vagy egyébaránt való állapotinkban megháborgatni, és boszúval illetni tőtte fel, jól meglássa mit cselekeszik. Mi az minthogy ha veszik, az szegény hazának megmaradására kötelességünk szerint, mint szabad tetszés és az országnak törvénye szerint választott fejedelme lévén kegyelmeknek, mint tős, gyökeres, nem utolsó tagja e hazának, örömet fáradozunk és vérünkkel is felnevelt édes hazánkhoz való szeretetünket megpecsételni készek vagyunk; ugy ellenben Isten, az ő szent angyali és az egész világ előtt teszünk tudománt, hogy ha kegyelmektől méltatlan boszúkkal illetetünk, vagy magunk vagy hozzánk tortozóknak személyek közül legkissebbikben (kik is sem közönségesen az ország törvényi és végezési ellen, sem külön senkinek is nem vétettek, inkább kötelességek szerint való hűségekben maradtak meg állhatatosan), mi is mind azokat elfogjuk magunk és hiveink oltalmában követni, valamiket Isten s az természetnek törvénye is megenged. Ugyan is avagy a törvény útján, avagy azon kívül kezd kegyelmek járni, törvény után nem lehet, az ellenség fegyvere lévén az hazán, és annak kételenítése alatt lévén magok is, sőt az uri, tanácsi és az hazának főtisztei közül senki szabados voxolásra oda nem merészelvén menni. Ha törvénytelenül cselekeszik csak azért hogy Ali passa ugy kívánja avagy parancsolja, mi jót várhat érte mind Istentől, mind emberektől? Intjük azért mégis kegyelmesen kegyelmeket, ítéletit ne hamarkodtassa, ne is igyekezzék oly dolgokra kifakadni, melyek által nem lecsendesittetik, sőt inkább több és nagyobb zűrzavarokban elegyedik és végső romlásra is juthat az megromlott szegény haza állapotja, mint az előtt való példák is megmutatják, alkalmazzatssa is ugy magát és dolgait, jövendőben is ne kellessék csak az pogány kételenítésével színezní rendeletlen cselekedetít. Eisdem in reliquo gratiose propensi manemus. Datum ex castris nostris in districtu Keovarinensi locatis. die 15. Novembris 1661.

Joannes Kemény.

(L. S.)

Eredeti. Erd. Muz. (Gr. Kemény Jósef Erd. tört. ered. lev. X. kötet.)

CCXCIX.

Minden szivemből kigondolt jókkal áldjon meg az Isten
édes szivem.

Akarálak édes szivem tudósítani itt való állapotokról,
im Isten segítségéből tegnap 21. novembris megesküdtem,
már ma az dologhoz fogunk, holnap elvégezzük, csőtörtőkön
ha Isten segét a vezérhez megyünk, aztán az hadakat kiren-
delvén elmennek.

Isten éltesen és tartson meg sokáig jó egészségben. Da-
tum Kis Selyk 22. novembris. Anno 1661.

A te édes urad

Apafi Mihály m. p.

Kivülről. Erdélyi méltóságos fejedelem asszonynak nekünk ked-
ves házas társunknak adassék.

Eredeti. Erdélyi Muzeum (gr. Kemény József. Erdély tört. ered. lev.
X. kötet.)

TARTALOM.

	<i>Lap.</i>
I. Szalánczy István jelentése a folyó portai dolgokról, Konstantinápoly 1638. jan. 14-én.	7
II. Rákóczy György fejedelem utasítása Sebessy Boldizsárhoz Belgrádba a budai basához küldött követéhez, Gyula-Fehérvár 1638. apr. 24-én.	8
III. Kassai István levele Rákóczyhoz Szarvas építése ügyében, Kolozsvár 1638. jun. 15-én.	11
IV. Ugyanannak jelentése ugyanahoz a törökök kastély építési ügyében s más dolgokban, Kolozsvár 1638. jun. 16-án.	13
V. Máté vajda Rákóczyhoz Vaszília vajda ellen emelendő vádak ügyében, Tergovist 1638. aug. 4-én.	16
VI. Máté és Vaszília vajdák közti kibékülés frigylevele, Gyula-Fehérvárt 1638. sept. 8-án.	17
VII. A Moldvába küldött erdélyi követeknek adott levéljegyzék, Fehérvár 1638. oct. 5-én.	20
VIII. Vaszília és Máté vajda közti kiegyezés pontozatai k. n.	21
IX. Máté vajda határozatai ugyan ezen pontokra k. n.	25
X. Bizil moldvai vajda hitlevele Rákóczyhoz 1638. oct. 30-án.	26
XI. a) Bazil vajda hűség esküje Rákóczynak.	28
b) A bojárok hitlevele 1838. oct. 30-án.	29
XII. Máté vajda követének emlékirata Rákóczyhoz s az erdélyi rendhez, Luppuluak vajdává lett kineveztetése ügyében (1639.)	29
XIII. Bazil vajda hitlevele Rákóczyhoz melyben adófizetésre kötelezi magát (1639.)	34
XIV. Sebessy Boldizsár Belgrádba küldött követjelentése, Belgrád 1639. maj. 23.	36
XV. Césy levele Rákóczyhoz, melyben híreket ír neki, Pera 1639. aug. 21. (Rejtelmes) A jegyek kulcsával.	38
XVI. Ugyan az ugyanahoz újabb híreket ír 1639. aug. 21.	39
XVII. Kassay István jelentése Rákóczyhoz Máthé vajda ügyében s más dolgokról is, Kolozsvár 1639. nov. 13-án.	40

XVIII. Ugyan az ugyan ahhoz Máthé és Luppul dolgaiban, Kolozsvár 1639. nov. 15.	43
XIX. Rákóczy György levele Zülfikar agához Konstantinápolyban az adó késő beszolgáltatása ügyében, Gyula-Fehérvár 1639. nov. 26.	45
XX. Rákóczy György levele a szultánhoz melylyel Serédy Istvánt főkövetül küldi be a portára ; ugyanott u. a.	46
XXI. Ugyan az hasonló tárgyban a portai fővezérhez. U. o. u. a.	48
XXII. Ugyan az hasonló tárgyban a kajmekánnak. U. a. u. o.	50
XXIII. A portára küldött levelek jegyzéke 1639. dec. 12.	52
XXIV. a) b) c) Kamuthy Istvántól a portára küldött adó, pénz, ajándékok jegyzéke, Kolozsvár 1639. dec. 13.	53
XXV. De La Haye Rákóczy Györgyhöz, igéri hogy ügyében szorgalmasan eljár, Konstantinápoly 1640. jan. 20.	55
XXVI. Ugyan az ugyan ahhoz a titkos egyezkedésekről. Rejtelmes, Ugyanott 1640. feb. 27.	56
XXVII. Ugyan az, az erdélyi udvari paphoz (vagy a püspökhöz) ugyan ez ügyben U. o. és u. a.	57
XXVIII. A budai vezér tudatja hogy Szalánczy a követ megbízatásában eljár 1640. maj.	57
XXIX. Ahmed aga válaszol Rákóczynak, Budán 1640. maj.	58
XXX. Mehemed temesvári pasa levele Rákóczyhoz hasonló ügyben U. a.	58
XXXI. Szalánczy István a budai pasához küldött követnek adott utasítás Gyula-Fehérvár 1640. maj. 16.	59
XXXII. A budai pasához küldött ajándékok jegyzéke U. o. u. a.	65
XXXIII. Bazil vajda levele Rákóczyhoz Máté vajdával leendő kiegyezés ügyében Szuczáva 1640. jun. 17.	66
XXXIV. Ugyan az hasonló ügyben az erdélyi rendekhez u. a.	68
XXXV. Bazil vajda Rákóczyhoz a törökök s tatárok mozgalmairól, Szucsáva 1640. jun. 27.	69
XXXVI. Réthy István állandó portai követ jelentése az ottani ügyekről, Konstantinápoly 1640. jul. 1.	70
XXXVII. Rákóczy György Serédynek a portai főkövetnek egyes ügyekről, Medgyes 1640. nov. 11.	73
XXXVIII. Ugyanaz ugyanahoz egyes otthon levő ügyekről, Fehérvár 1640. dec. 1.	75
XXXIX. A budai pasa elrabolt gyerekek ügyében 1641. jan. 1.	76
XL. Névtelen levele Rákóczyhoz a török készülődésekről Nagy Sink 1641. marc. 8.	77
XLI. Máté vajda előszámolja Bazil vajda bűneit, Kelet 1641.	78
XLII. Serédy Istvánnak a portára küldött főkövetnek adott utasítás Rákóczytól, Gyula-Fehérvár 1641. oct. 4.	80

	<i>Lap.</i>
XLIII. Rác Istvánnak a portai állandó követnek adott utasítás U. o.	86
XLIV. Szultáni ferman az adó beadásáról, Konstantinápoly 1611. dec. 13.	91
LXV. Rákóczy a krimi vezérnek: üdvözlí az új krimi khánt (1642.)	92
LXVI. Rákóczy a krimi szultánnak: üdvözlí trónraléptekor (1642.)	93
XLVII. Ifj. Rákóczy György megválasztása ügyében K. n. . . .	94
XLVIII. Rác István jelentése ifj. Rákóczy megerősítése felett folytatott alkudázásokról, Konstantinápoly 1642. márcz. 26.	94
XLIX. Ifj. Rákóczy György részére letett hitforma 1642. apr. 7. .	97
L. Körössy István, Bornemisza Pálnak a törökökről híreket ír Nagyvárad 1642. apr. 8-án.	98
LII. A portáról Rákóczynak érkezett jelentés a követség valamelyik tagjától 1642. maj. eleje (megérkezett maj. 16.)	99
LII. Maurer Mihály portai követ jelentése ifj. Rákóczynak szerzendő athname ügyében tett eljárásáról, Konstantinápoly maj. 8.	102
LIII. Rác István az orator jelentése u. abban U. o. maj. 15. . .	105
LIV. Maurer Mihály jelentése további eljárásairól U. o. maj. folytán	109
LV. Főköveti jelentés a szultán elfogadásáról U. o. maj. 19. .	112
LVI. Serédi István jelentése későbbi elfogadásokról U. o. maj. 25.	113
LVII. Ifj. Rákóczynak adott athname 1642. maj. végén. . . .	116
LVIII. Szultáni ferman melylyel tudósittatik a fejedelem fia megerősítéséről U. o.	117
LIX. Szultáni ferman az erdélyi rendeknek e tárgyban	119
LX. Rác István orator jelentése a portai ügyekről, Konstantinápoly 1642. jun. 11.	120
LXI. Rákóczy levele Rác Istvánnak hogy több adományt nem küld a portára, Gyula-Fehérvár 1642. jun. 14.	123
LXII. Rákóczy György Gávay Pétert Fehérvárra hívja a portai követek ünnepélyes elfogadására	124
LXIII. Rác István jelentése Rákóczynak portai ügyekről, Konstantinápoly 1642. jun. 25.	125
LXIV. Ugyanannak jelentése ugyanahoz hasonló ügyben U. o. 1642. jul. 27.	129
LXV. Kassai István korlátnok Rákóczynak; portai ügyekben véleményét elibe terjeszti, Kolozsvár 1642. sep. 19. . . .	134
LXVI. U. o. ugyanahoz hasonló dolgokban U. o. sept. 28. . . .	135
LXVII. Rác István jelentése portai ügyekről, Konstantinápoly 1642. oct. 3.	137
LXVIII. U. o. ugyanahoz hasonló ügyben U. o. 1642. oct. 14. . .	139
LXIX. Réthy Istvánnak az új portai oratornak adott utasítás, Gyula-Fehérvár 1642. oct. 16.	142

	<i>Lap.</i>
LXX. Szalánczy István főkövetnek adott utasítás U. a. u. o.	148
LXXI. Ráczy István orator jelentése a portai ügyekről s hírekről, Konstantinápoly 1642. nov. 1.	153
LXXII. Szalánczy István bizalmas levele Réthy Istvánhoz az új portai oratorhoz, vásárlásokra kéri fel, Mihályfalva 1642. nov. 14.	156
LXXIII. Rákóczy a nagyvezérnek jelenti, hogy főkövete Szalánczymegbetegedvén, nem mehet az adóval. Fogaras 1642. nov. 17.	158
LXXIV. Ráczy István jelentése a fejedelemhez portai ügyekről, Konstantinápoly 1642. nov. 22.	159
LXXV. Ráczy István orator jelentése hasonló ügyben u. o. 1642. dec. 6.	163
LXXVI. U. a. hasonló ügyben u. o. 1642. dec. 12.	167
LXXVII. U. a. hasonló ügyben u. o. 1642. dec. 23.	170
LXXVIII. Rákóczy Gy. levele Ráczy Istvánhoz a kurlandi herceg hajóinak szerzendő török menedéklevélről. Gyula-Fehérvár 1642. dec. 13.	172
LXXIX. Rákóczy Gy. levele Réthy Istvánhoz Konstantinápolyban eszközendő bevásárlásokról. Fehérvár 1642. dec. 25.	173
LXXX. Kassai István korlátnok jelentése Rákóczynak a folyó ügyekről, Kolozsvár 1642. dec. 28.	174
LXXXI. Ráczy István orator jelentése az új követség elfogadásáról, Konstantinápoly 1642. dec. 30.	177
LXXXII. Rákóczy levele Réthy István oratornak végbeliek kapdosásairól, Gyula-Fehérvár 1643. jan. 3.	183
LXXXIII. U. az ugyanannak fia menyegzőjének határnapját tudatja vele U. o. 1643. jan. 8.	185
LXXXIV. Rákóczy a fővezérnek jelenti fia házasságát U. a. u. o.	186
LXXXV. Szultáni ferman az adó beszolgáltatásáról, Konstantinápoly 1643. jan. 10.	187
LXXXVI. A nagyvezér Rákóczynak hasonló tárgyban U. a. és u. o.	188
LXXXVII. Rákóczy Réthy István oratornak híreket ír, Gyula-Fehérvár 1642. jan. 12.	188
LXXXVIII. Réthy István orator jelentése vásárlásairól, Konstantinápoly 1643. jan. 14.	190
LXXXIX. Rákóczy Réthy István oratornak fia leendő menyegzőjéről ír, Gyula-Fehérvár 1643. jan. 18.	192
XC. Rákóczy Réthy Istvánnak; a kurlandi herceg menedékleveléről, Déva 1643- febr. 23.	193
XCI. Barcsay Ákos jelentése ifj. Székely Mózes dolgában 1643. jan. 21.	195

XCII. Rákóczy Réthy István portai oratornak vegyes dolgokról, Déva 1643. febr. 25.	196
XCIII. Kassai István Rákóczynak tett jelentése különböző ügyek- ről, Kolozsvár 1643. febr. 28.	197
XCIV. Negul vajda Bazil vajdához, saját vajdává tétele ügyében, Konstantinápoly 1643. marc. 4.	198
XC. Rákóczy Réthynek az oratornak egyes hireket ir, Fogaras 1643. marc. 27.	200
XCVI. Bethlen István levele Kassaihoz a paraszt lázadás ügyében, Huszt 1643. apr. 1.	202
XCVII. Kassai István Rákóczynak egyes dolgokról, Kolozsvár 1643. apr. 17.	205
XCVIII. Rákóczy György Réthy Istvánnak egyes ügyekről, Gyula- Fehérvár 1643. apr. 30.	206
XCIX. Ugyan az ugyan annak törökök zsarolásairól, Gyula-Fe- hérvár 1643. maj. 24.	207
C. Ugyan az ugyan annak egyes hireket ir, Gyula-Fehérvár 1643. maj. 30.	208
CI. U. a. u. annak hasonló tárgyú Gyógy-Fürdő 1643. jun. 9.	210
CII. U. a. u. annak hasonló tárgyú Déva 1643. jun. 15.	211
CIII. U. a. u. annak hasonló tárgyú Déva 1643. jun. 18.	212
CIV. U. a. u. annak hasonló tárgyú Alvincz 1643. jun. 27.	213
CV. U. a. u. annak hasonló tárgyú Gy.-Fehérvár 1643. jul. 8.	215
CVI. De la Haye levele Rákóczyhoz titkos alkudozások ügyé- ben, Konstantinápoly 1643. jul. 10.	217
CVII. Ugyanaz u. ahoz a fegyverkezést tanácsolja a hadfolytatá- sára kívántató engedély megnyerése előtt; Ugyan ott 1643. jul. 25.	217
CVIII. Rákóczy levele Réthynek a portai oratornak folyó ügyek- ről és némely hireket ir, Deézs 1643. aug. 3.	219
CIX. A kurlandi herczeg Rákóczynak a kért menedéklevelek ügyében, Myter 1643. aug. 15.	221
CX. Rákóczy Réthynek hireket meg ir, Deézs 1643. aug. 22.	222
CXI. Rákóczy levele az erdélyi püspöknek, melyben támadási szándékát megirja neki s felhivja hogy adjon tanácsot, Deézs 1643. aug. 25.	224
CXII. De la Haye Rákóczynak a Magyarország ellen inditandó háború ügyében. Rejtelmes. Konstantinápoly 1643. aug. 25.	229
CXIII. Rákóczy az europai udvarok portai képviselőinek ajánlja saját ügynökeit, Gyula-Fehérvár 1643. oct. 30.	229
CXIV. Rákóczy a nagyvezérnek ajánlja követeit U. a. u. o.	230
CXV. Rákóczy a nagyvezérnek ajánlja követeit, kik az országadó- ját beviszik, kapikihát ki Réthyt felváltja s előtte álló nagy dolgait, Gyula-Fehérvár 1643. oct. 30.	231

CXVI. Utasítás a portai főkövetségnek, Gyula-Fehérvár 1643. nov. 2.	232
CXVII. Levéljegyzék a portai főkövetségnek U. a. u. o. . . .	238
CXVIII. Rákóczy portai követének Maurernek, figyelmezteti a portai fondorlatokra, Gyula-Fehérvár 1643. nov. 3. . .	239
CXIX. Rákóczy Serédynak a portai főkövetnek az ajándékok ügyében, U. a. u. o.	240
CXX. Rákóczy Maurernek, sietteti portára menetelét, U. o. nov. 21.	241
CXXI. U. a. ugyanannak. Sürgeti hogy irjon. Bábolna 1643. nov. 28.	241
CXXII. Rákóczy okai, melyeknél fogva el akarja halasztani a magyarországiak követ küldését a portára. K. n. . .	242
CXXIII. A nagyvezér Rákóczynak : késő most már hadat kül- deni segélyére, Konstantinápoly 1643. nov.	243
CXXIV. Szultáni ferman Rákóczynak, melyben tudatja hogy az oláh vajdának s az egri pasának a segélyadás megvan parancsolva, U. o. 1643. dec. 2.	244
CXXV. A portai fővezér levele ugyan e tárgyban U. a. és u. o. .	245
CXXVI. U. annak fermánja a budai basához a segély ügyében U. a. és u. o.	247
CXXVII. Rákóczy a nagyvezérnek, köszöni a segélyadást K. n..	247
CXXVIII. A nagyvezér adó beszolgáltatás ügyében K. n. . .	249
CXXIX. Kemény János Rákóczy hadai fővezére jelentése 1644. eleje.	250
CXXX. Ugyanannak jelentése 1644. jan. 19.	251
CXXXI. Barcsay Ákos jelentése titkos küldetéséről, Jassy 1644. jan. 20.	253
CXXXII. U. annak jelentése ugyan e tárgyban Jassy 1644. jan. 22	257
CXXXIII. A budai basa menedék levele a szatmárvármegyei hajduknak, Buda 1644. febr. 25.	259
CXXXIV. Ifj. Rákóczy Gy. menedék levele Rácz Ádám táborának Örményes 1644. marc. 6.	260
CXXXV. Utasítás Maurer Mihály és Sebessi Boldizsár portai kö- veteknek, Gyula-Fehérvár 1644. marc. 28.	261
CXXXVI. A nagyvezér levele Rákóczynak az adandó segély ügyé- ben. Konstantinápoly 1644. maj. 8.	264
CXXXVII. Rákóczy levele portai követeihez eddigi előhaladásáról Putnok 1644. maj. 11.	265
CXXXVIII. a) Lajos francia király Rákóczynak dicséri a táma- dást s kitartást ajánl. Páris 1644. maj. 29. b) A fran- czia királyné Croissy küldetéséről, U. a. és u. o. . .	266
CXXXIX. Rákóczy a nagyvezérnek eddigi előhaladásáról, Pataki melletti tábor 1644. jun. 3.	267

CXL. Rákóczy válasza a budai vezérnek; a segélyt sürgeti U. a. és u. o.	268
CXLI. A budai vezér Rákóczynak. Biztosítja a segélyről, Buda 1644. jun. 25.	270
CXLII. A nagyvezér Rákóczynak. Tudatja a segélyadásra tett intézkedéseket, Konstantinápoly 1644. jun. 26.	272
CXLIII. A nagyvezér Rákóczynak. Tudatja hogy levelét megkapta 1644. jun. 26.	273
CXLIV. A budai basa Rákóczynak, a hét vármegye megtartása ügyében, Budán 1644. jul. 14.	273
CXLV. Rákóczy a budai basának, ennek kétértelmű eljárásáról kér felvilágosítást, Tokaj 1644. aug. 22.	274
CXLVI. A budai vezér Rákóczynak a hódoltság pusztításáról, Budán 1644. aug. 16.	276
CXLVII. Nehir aga Rákóczynak, menti magát az ellene emelt vádakra nézve. 1644. aug. 16.	277
CXLVIII. Rákóczy a budai basának; panaszkodik a török hadak eljárásáról, Tokaj 1644. sept. 5.	277
CXLIX. Töredékes feljegyzések a portai követeknek K. n. . . .	278
CL. a) A szultán: egyik passájának, ajánlja, hogy vigyázzon a német hadakra. 1644. sept. 22.	279
b) A fővezér Rákóczynak, tudósítja a tett intézkedésekről, U. a. és u. o.	280
CLI. A budai basa válasza Rákóczynak. Biztosítja hogy Erdélynek nem lesz bántása, Buda 1644. sept. vége. . . .	281
CLII. U. az u. annak az ígért segélyadás ügyében U. o. és u. a. . . .	282
CLIII. U. az u. annak a hét vármegye ügyében, Buda 1644. oct. 6.	283
CLIV. Az egri basa Rákóczyt jó indulatáról biztosítja 1644. oct. 8.	283
CLV. A budai basa Rákóczynak. Tudatja hogy az egri basa segélyadásra ki van rendelve, Buda 1644. oct. 18. . . .	284
CLVI. Az egri basa Rákóczynak. Tudatja hogy számára segélyt indít utra, Eger 1644. oct. 19.	284
CLVII. Rákóczy a nagyvezért követői által a 13 vármegye átengedésére kéri fel, 1644. nov. 5.	286
CLVIII. Zulfikar tolmács Rákóczynak a portai alkudozások eredményeiről, Konstantinápoly 1644. nov. 7.	287
CLIX. A portai fővezér Rákóczyval tudatja, hogy segély hadak rendeltettek, Konstantinápoly 1644. nov. 10.	292
CLX. A portai fővezér tudatja, hogy a rendes évi erdélyi adó beszolgáltatott, Konstantinápoly 1644. dec. 1. . . .	293
CLXI. Öreg Rákóczy Gy. bizonyos dolgokkal megbizza fiát ifju Rákóczy Györgyöt, Tarczal 1645. jan. 17.	294

CLXII.	Öreg Rákóczy levele fiához, II. Rákóczy Györgyhöz ; egykes intézkedéseket tesz. 1645. jan. 20.	295
CLXIII.	U. az u. ahoz intézkedésekről, Zboró 1645. jan. 26.	296
CLXIV.	U. az u. ahoz a budai basa családságáról. Terebes 1645. jan. 21. Rejtelmes, a kulcsdal együtt.	298
CLXV.	Szultáni ferman a budai basához Rákóczynak megoltal- mazása ügyében, Konstantinápoly 1645. jan. 29.	299
CLXVI.	Ejup basa levele a megkapott ajándékokról K. n.	300
CLXVII.	A fővezér levele tudatja Rákóczynak, hogy a hét vár- megye megoltalmazására segély rendeltetett, Kon- stantinápoly 1645. jan. 29.	301
CLXVIII.	Öreg Rákóczy Gy. fiához II. Rákóczy Györgyhöz egyes intézkedésekről, Zboró 1645. febr. 5.	303
CLXIX.	U. az u. ahoz A porta állhatatlanságáról s németországi hirekről ír, Bártfa 1645 febr. 20.	304
CLXX.	Ijabb Rákóczy György atyjához, portai hireket ír, s egykes rendelkezéseit tudatja, Gyula-Fehérvár 1645. febr. 26.	307
CLXXI.	Rákóczy a portai fővezérnek. A porta azon intézkedése ellen, hogy diadalmas útjában meg akarják állítani, Zboró 1645. febr. 26.	310
CLXXII.	Rákóczy emlékirata portai követéhez követeléseiről, Ugyan akkor.	313
CLXXIII.	Rákóczy Gy. hadi rendszabályai, Bártfa 1645. marc. 1.	314
CLXXIV.	U. az a svéd főhadi parancsnokhoz. A francia király eljárása ellen panaszkodik, Munkács 1645. apr. 26.	319
CLXXV.	Öreg Rákóczy Gy. fiának a hadjárat eredményeiről, Ungvár 1645. marc. 1.	321
CLXXVI.	Rákóczy a francia királynak. Kéri hogy a lengyel ki- rályt hívja fel, hogy ellenségeit ne segélye, Sáros-Pa- tak 1645. maj. 7.	323
CLXXVII.	a) A francia királynénak, Croissymagatartását dicséri. b) Mazarin-nek ugyan-e tárgyban, panaszkodik, hogy segélypénzt nem kapott, s kéri hogy Croissyt hagy- ják nála	325 326
	c) A meghatalmazottakhoz, reméli, hogy előhaladásában szerencsés lesz.	328
	d) Davangourhoz, kéri, hogy tudósítsa előhaladásáról, Munkács 1645. maj. 7.	329
CLXXVIII.	Rákóczy a svéd tábornokhoz, intézkedéseiről tudósítja és sietni fog, hogy csatlakozzék, Sáros-Patak 1645. maj. 19.	329
CLXXIX.	Ij. Rákóczy György atyjához, különböző tárgyban kéri atyja intézkedéseit Gy.-Fehérvár 1645. maj. 24.	331

CLXXX. Rákóczy a nádorhoz. Szemrehányásokat tesz kétértelmű magaviseletéért S. Patak 1645. maj. 17.	333
CLXXXI. A nagyvezér levele Rákóczyhoz, mely ötet a háború tovább folytatásától eltiltja, Konstantinápoly 1645. maj. 27.	337
CLXXXII. Egy más vezéri ferman ugyan e tárgyban U. a. u. o.	338
CLXXXIII. Rákóczy Györgynek a hadi fegyelem fenntartására vonatkozó rendelete, Rima-Szombath 1645. jun. 17.	338
CLXXXIV. Ifj. Rákóczy György anyjának Lorántffy Zsuzsánnának különböző híreket ír, Tenke 1645. jun. 20.	346
CLXXXV. U. az u. annak hasonló tárgyban, Fehérvár 1645. jun. 25.	347
CLXXXVI. U. az u. annak hasonló tárgyban U. o. jul. 21.	348
CLXXXVII. Rákóczy a nagyvezérhez, Rákóczy annak szükségét fejtegeti, hogy a hét vármegyén túl fekvő részeket is megtarthassa K.n. Rima-Szombat 1645. jun. 18.	351
CLXXXVIII. A budai basa Rákóczyt a hadjárat tovább folytatásától eltiltja, Buda 1645. jun. 25.	352
CLXXXIX. Szultáni fermán ugyan ahhoz hasonló tárgyban, Konstantinápoly 1645. jul. 14.	357
CXC. Idősb Rákóczy Gy. fiának ifj. Rákóczy Györgynek, haza fordulásának részleteiről, Lampersdorf 1645. aug. 6.	361
CXCI. U. az ugyan annak, a törökök tulságos követeléseit meg nem adásáról s más ügyekről, Zboró 1645. feb. 9.	363*)
CXCII. A budai basa visszaküldi ifjabb Rákóczy György követét s ezt biztosítja jóakarataról, K. n.	365
CXCIII. A portai fővezér az adó beszolgáltatásáról, Konstantinápoly 1645. oct. 11.	366
CXCIV. Rákóczy egyik vezérbasának a hódoltság ügyeiről, K. n.	367
CXCV. De la Haye Rákóczynak. Tudatja, hogy levelét kapta Pera 1646. jan. 18.	368
CXCVI. Ugyan az u. annak a hivatalos czimezés kérdésében, U. o. jan. 21.	369
CXCVII. Rákóczy ellenvetései újabb terheltetése ellen, K. n.	370
CXCVIII. Rákóczy felterjesztése a portára az adó felemelése ellen, K. n.	371
CXCIX. Az ország rendjeinek levele a portára küldött országos követekhez, a portai adó felemelése ügyében. Kelet 1645. marc. 27.	372

*) Az okmánytár nyomtatása közben akadván e levélre már nem lehetett oda hiva tartozott a CLVIII-ik számú után sorozni, de fontossága miatt sem akartuk elhagyni.

	<i>Lap.</i>
CC. Rákóczy felterjesztése a portára ugyan e tárgyban u. a.	372
CCI. Kemény János levele Rákóczyhoz portai ügyekben K. n.	376
CCII. A Budára küldött követ jelentése a szegénység pusztítása ellen emelt panasz ügyében. K. n.	377
CCIII. Rákóczy György egyik vezérnél levő követéhez a törökök által ejtett egyes sérelmek ügyében. K. n.	380
CCIV. Rákóczy György portai követének az adó felemelés ügyé- ben K. n.	382
CCV. Rákóczy György portai követeinek hódoltsági ügyekről, Sáros-Patak 1646. oct. 14.	386
CCVI. Az egri pasa hitlevele behódolóknak. 1646.	388
CCVII. Rákóczy Gy. levele portai követeinek hódoltsági ügyek- ben s az adó felemelése tárgyában. 1647. eleje.	388
CCVIII. Szultáni fermán Rákóczyhoz, elbujdosott jobbágyok visz- szakküldése ügyében. Budán 1647. marc. 8.	392
CCIX. A budai basa levele u. ahhoz ugyan ez ügyben u. a.	394
CCX. A portai fővezér levele az adó felemelés ügyében 1647. marcz. 8.	395
CCXI. U. annak levele követelt adóhátralék ügyében, 1647.	397
CCXII. Rákóczy Gyula levele portai követeihez ugyan e tárgy- ban. Fehérvár 1647. apr. 11.	399
CCXIII. Zülfikár effendi Rákóczyhoz némi vásárlások ügyében, Konstantinápoly 1647. jul. 4.	400
CCXIV. Erdély rendei a portai követekhez, az adó felemelése el- len tiltakoznak, Gyula 1647. oct. 14.	402
CCXV. Rákóczy György megbízó levele a dán királyhoz küldött követe számára, Gyula-Fehérvár 1647. apr. 21.	405
CCXVI. A budai basa levele egy magyar főúrhoz (talán Bethlen István) Rákóczy letétele ügyében. K. n. (1636.)	406
CCXVII. Rákóczy György titkos utasítása Lengyelországba kül- dött követeihez (kelet talán 1646.)	408
CCXVIII. Bazil moldvai vajda Kemény Jánosnak. Rákóczy halála miatt a tudva levő ügyben hallgatást kér. Jassy 1648. oct. 21.	411
CCXIX. Utasítás Rácz Ádám a temesvári pasához küldött követ számára, Gyula-Fehérvár 1648. nov. 22.	412
CCXX. II. Rákóczy György fejedelem Rácz Ádám követét utjá- ból visszafordítja, Gy.-Fehérvár 1648. nov. 24.	413
CCXXI. Gyárfás Ferencz portai követ jelentése különböző ügyek- ről, Konstantinápoly 1648. dec. 20.	414
CCXXII. Erdély rendei a nagyvezérhez, hitelesítő levél a portai főkövetség számára, Gyula-Fehérvár 1649. febr. 18.	417
CCXXIII. A moldvai bojárok felterjesztése Luppul vajda elmozdi- tása ügyében. K. és h. nélkül.	424

CCXXIV. A budai basa levele Boldvai Márton követségéről, Buda 1653. apr. 1.	425
CCXXV. A moldvai bojárok Rákóczyhoz Luppul vajda ügyében. K. n.	425
CCXXVI. Egy bojár Rákóczyhoz ugyan ez ügyben.	427
CCXXVII. A portai oláh kapikihák az oláh vajdához Luppul ügyében. Konstantinápoly 1654. jun. 28.	429
CCXXVIII. Mehemed aga Rákóczynak egy ló vásárlása ügyében, Konstantinápoly 1654. jul. 1.	430
CCXXIX. Riznán bék a kunsági behódoltak ügyében, Szolnok 1654. nov. 2.	431
CCXXX. A portai kapikiha Rákóczynak Luppul vajda ügyében. K. n.	432
CCXXXI. Ali aga Barcsai Ákos lugosi bánnak hódoltsági ügyében. k. n.	435
CCXXXII. Rákóczy Gy. a moldvai vajdának portai ügyekben, Balázsfalva 1656. nov. 20.	436
CCXXXIII. Ugyan az ugyan annak hadra kelése ügyében, Kolozs- monotor 1656. decz.	438
CCXXXIV. Horvát István Rákóczynak a kozák hetman hadra- lése ügyében, Cseherni 1656. dec. 31.	439
CCXXXV. A temesvári basa Rákóczynak különböző sarczolások ügyiben. 1653. marc. 23.	440
CCXXXVI. Thordai Ferencz Rákóczynak portai ügyekben, Kon- stantinápoly 1657. jul. 7.	441
CCXXXVII. A tatár khám Rákóczynak ajánlja az engedelmeske- dést a szultáni fermannak. 1657. sept. 10.	442
CCXXXVIII. Kenan pasa Barcsaynak Rákóczy György letétele ügyében, Lippa 1657. oct. 30.	443
CCXXXIX. Mehemet pasa fővezér Erdély rendének ugyan ez ügyben, Bagesa-Aada 1657.	445
CCXL. Rhédei Ferencz fejedelem levele a portai fővezérnek, tudatja megválasztatását fejedelemmé, Fehérvár 1657. dec. 20.	446
CCXLI. Rákóczy György Erdély rendének, fejedelemsége fenntartásának okairól, Monostor 1657. dec. 18.	448
CCXLII. Barcsai Ákos fejedelem a nagyvezérnek, az adó beszo- lگáltatására való törekedéseiről, Besztercze 1659. marcz. 11.	450
CCXLIII. Lucs János portai kezes Barcsai Ákosnak a portai summa ügyében, Konstantinápoly 1659. jun. 20.	452
CCXLIV. Barcsay Ákos körlevele, melyben elrendeli hogy az utolsó időben elesett áldozatok összeszámláltassanak, Gyula-Fehérvár 1659. jul. 3.	455

CCXLV. Az oláhországiak frigylevele Rákóczyval, Maros-Vásárhely 1659. oct. 4.	456
CCXLVI. Dsan Arszlán szilistriai basa a törökök készületeiről. 1659.	458
CCXLVII. Mehemet aga az erdélyi fejedelemtől házasságára ajándékot kér. K. n.	459
CCXLVIII. Ferman Barcsainak, mely tudatja, hogy Szeben felmentésére a hadak kirendeltettek, Drinápoly K. n.	460
CCXLIX. Adó nyugtatvány a Várad melletti táborból.	461
CCL. A fővezér fermanja Kemény János fejedelemnek, ennek hűsége ajánlataira, kelet nélkül, érkezett, Radnótra 1660. febr. 19.	461
CCLI. Konstantin vajda az oláh hadak táborba szállásáról, 1660. maj. 7.	462
CCLII. A tömösvári pasa a kolozsváriaknak, adandó árpa ügyében. 1660. maj. 17.	464
CCLIII. a) Szidi Ahmet a debreczeniektől hadi szükségleteket kér.	464
b) Ugyan az a kolozsvári birónak hasonló tárgyban. A Kolozsvár melletti tábor, 1660. maj. 22.	465
CCLIV. U. az a kolozsvári birónak hasonló ügyben maj. 24.	465
CCLV. U. az u. annak hasonló ügyben maj. 25-én.	466
CCLVI. U. az u. annak hasonló tárgyban, maj. 25.	466
CCLVII. U. az u. annak tallérok verését rendeli, maj. 27.	466
CCLVIII. A budai basa tihája u. a. hadi sarcz ügyében, maj. 27.	467
CCLIX. U. az u. annak hasonló ügyben, maj. 28.	467
CCLX. U. az u. annak hasonló ügyben maj. 28.	468
CCLXI. Szidi Ahmet u. annak hasonló ügyben maj. 29.	468
CCLXII. A tihája hasonló ügyben 1660. jun. 3.	469
CCLXIII. U. az u. annak hasonló ügyben 1660. jun. 4.	470
CCLXIV. U. az rabok számára kötelet rendel, 1660. jun. 5.	470
CCLXV. U. az u. annak kenyeret rendel, 1660. jun. 6.	471
CCLXVI. A nagyvezér Barcsai Ákosnak a hűséget ajánlja 1660. jun. 4.	471
CCLXVII. A budai basa a kolozsváriaknak, hadi követelés. 1660. jun.	472
CCLXVIII. Tábornok Souches a budai basának a magyarországi részek ügyében 1660. jul.	473
CCLXIX. U. az Ali basának Várad ostroma ügyében U. a.	475
CCLXX. Ali basa Souchesnak hogy a Tiszán vonuljon vissza U. a.	477
CCLXXI. A nagyvezér a váradiakata várfeladására felhívja K. n.	478
CCLXXII. U. az az erdélyieknek rendeli, hogy Ali basának engedelmesskedjenek.	480
CCLXXIII. Ali pasa a halmágyiakat hódolásra hívja fel. K. n.	481

CCLXXIV. Barcsai Ákos az erdélyieknek ugyan e tárgyban. A váradi török tábor 1660. aug. 6.	481
CCLXXV. Az erdélyi rendek a hadi sarcz beszédőt annak beszolgállására hívják fel Bonczida 1660. aug. 25.	484
CCLXXVI. Várad védelmezőinek felállítása. K. n.	485
CCLXXVII. a) Várad feladásának feltételei.	486
b) Ali basa levele e pontokra.	487
c) Ugyanannak menedék levele a váradiakhoz. 1661. aug. 27.	488
CCLXXVIII. Ali pasa az erdélyieknek ; a sarczot sürgeti	490
CCLXXIX. Török rab felszabadítása. 1660. dec. 12.	490
CCLXXX. Szinán váradi basa behódoltató levele 1661. jun. 2.	490
CCLXXXI. U. annak menedéklevele a hódoltsági falukba viszsza költözőknek.	491
CCLXXXII. U. az Olasz Ferencz somlyai kapitánynak hódoltsági foglyok ügyében, Várad 1661. jun. 5.	492
CCLXXXIII. Az erdélyi rendek a kajmekámnak behódoltatások ügyében. K. n. 1661. jun. 13.	492
CCLXXXIV. Kemény János egyik oláh vajdának, inti hogy ne bujtogasson ellene, Maros-Ujvár 1661. jul. 3.	493
CCLXXXV. a) Csepregi Mihály Kemény Jánosnak az ország békéjének helyreállítását ajánlja, Nagy-Bánya 1661. aug. 5.	495
b) Ugyan az az országnak. 1661. aug. 5.	497
CCLXXXVI. Béli Pál Petki Istvánnak török híreket közöl, Uzon 1661. aug. 24.	498
CCLXXXVII. Apafi Anna Apafi Mihálynak neje állapotáról, Ebesfalva 1661. sep. 17.	499
CCLXXXVIII. Apafi Mihály körlevele a megyékhez, melyben fejedelemmé tételét tudatja. Radnót 1661. sep. 17.	500
CCLXXXIX. Apafi Mihály nejének híreket ír a török táborból, Dersfalva 1661. oct. 7.	501
CCXC. U. az ugyan annak hasonló ügyben Dersfalva 1661. oct. 8.	502
CCXCI. Dersfalu Apafi Mihályhoz segélyért folyamodik 1661. oct. 11.	503
CCXCII. A háromszékiek a szerdárnak. Mentik magokat, hogy még nem szálltak táborba, Maksa 1661. oct. 19.	504
CCXCIII. Kemény János körlevele ; inti az erdélyieket, hogy maradjanak hozzá hivek, Esztin 1661. oct. 24.	506
CCXCIV. Floka László a fejedelemnek (Apafinak) portai híreket ír, Bukurest 1661. oct. 25.	507
TÖRÖK-MAGYARKORI EMLÉKEK. — OKMÁNYTÁR. V.	34

CCXCV. Apafi Mihály inti a fogarasiakat, hogy hódoljanak meg; fogarasi tábor. 1661. nov. 22.	509
CCXCVI. Apafi Mihály a székelyeket hűségre inti. Ugyan ott 1661. nov. 6.	510
CCXCVII. Budai Péter Apafi Mihálynak az oláhországi állapotok- ról, Bukarest 1661. nov. 7.	511
CCXCVIII. Kemény János Erdély rendeit felhívja, hogy marad- janak hozzá hivek, Kövár 1661. nov. 15.	514
CCXCIX. Apafi Mihály tudatja nejével hogy fejedelemmé feleskü- dött, Kis-Selyk 1661. nov. 22.	516

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

A

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK

ÁTNÉZETE.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, a brüsseli országos levéltárból és a burgundi könyvtárból. Összeszedte s lemásolta Hatvani Mihály (Horváth Mihály). I. KÖT. 1441—1538. Pest 1857. XXI és 387. — II. KÖT. 1538—1553, Pest, VIII és 367 l. — III. KÖT. 1553—1608. Pest 1859. VIII és 324 l. — IV. KÖT. 1608—1652. Pest 1859. VIII és 323 l. I. Ferdinánd kir. hasonmásolt levelével. — *Monum. Diplom. I—IV. kötet*

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, londoni könyv- és levéltárakból. Összeszedte és lemásolta Simonyi Ernő. 1521—1717. Pest 1859. VII és 318. l. — *Monum. Diplom. V. köt.*

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR (Fejér György Codex Diplomaticusának folytatása). Közzé teszi Wenzel Gusztáv. I. KÖT. 1001—1235. és Függelékül: *Kritikai jegyzetek Fejér György „Codex Dipl. Hungariae Ecclesiasticus et Caeclis” című munkájának az árpádi korszakot illető része felett.* Pest 1860. XLII és 405 l. — II. KÖT. 1234—1260. és Függelékül. *Az Árpádkori Új Okmánytár és a kapcsoló országok okmányai.* Pest 1861. XIX. és 402. l. — III. KÖT. 1261—1272. s Függelékül: *Olaszhoz levéltára, a magyar történelem szempontjából.* Pest 1862. XV és 363 l. — IV. KÖT. 1272—1290. Pest 1862. XX és 414 l. — V. KÖT. 1290—1301. és Függelékül: *Theiner Ágoston „Vetera Monumenta Historica Hungarum Sacram illustrantia” című munkájáról.* Pest 1864. XXI és 336 l. — VI. KÖT. v. a második folyam I. kötete: 890—1235. Pest 1867. XXXVI és 578 l. — VII. KÖT. v. a második folyam II. kötete: 1235—1260. Pest, 1869. XXVI és 561 l. *Monum. Diplom. VI—XII. köt.*

Ezen kötetek sorába fel vannak véve, s egymás után sajtó alá adatnak: az *Árpádkori Új Okmánytár*nak egyelőre még öt kötete: a *Londoni M. Okmánytár*hoz egy újabb kötet; *Milánói M. Okmánytár*, két kötetben. *Beatrix királyné Levelestára*, két kötetben.

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

SZERÉMI GYÖRGY, II. Lajos és János királyok házi káplánja EMLÉKIRATA MAGYARORSZÁG ROMLÁSÁRÓL. 1484—1543. Közli Wenzel Gusztáv. Pest 1857. XXXIV és 410 l. — *Monum. Script. I. köt.*

VERANCICS ANTAL, m. kir. helytartó, esztergami érsek ÖSSZES MUNKÁI, közli Szalay László (1—7.) és Wenzel Gusztáv (8.) I. KÖT. Történelmi dolgozatok deák nyelven. Pest 1857. XX. és 370 l. — II. KÖT. Történelmi dolgozatok magyar nyelven, és Vegyesek. Pest 1857. XV és 321 l. — III. KÖT. Első portai követség 1553—1554. Pest 1858. XII és 463 l. — IV. KÖT. 1555—1557. Pest 1859. XI és V. 401 l. — V. KÖT. Második portai követség 1567—1568. Pest 1860. VIII és 396 l. — VI. KÖT. Vegyes Levelek 1538—1549. Pest 1860. VI és 373 l. — VII. KÖT. Vegyes Levelek 1549—1559. Pest 1865. VI és 369 l. — VIII. KÖT. Vegyes Levelek 1559—1562. Pest 1868. XIV és 399 l. — *Monum. Script. II—VI. IX. X. XIX. kötet.*

GR. ILLÉSHÁZY ISTVÁN nádor FÖLJEGYZÉSEI 1592—1603. és HÍDVÉGI MIKÓ FERENCZ HISTÓRIÁJA 1594—1613. BÍRÓ SÁMUEL folytatásával (és két Függelékkel: Enyedi Pál Énekéből 1598—1601. és okmányok Mikóhoz és Illésházyhoz). Közli Kazinczy Gábor. P. 1863. X és 331 l. *Monum. Script. VII. köt.*

ROZSNYAY DÁVID, az utolsó török deák, TÖRTÉNETI MARADVÁNYAI. Összeszedte a jegyzetekkel, oklevél-tárral kísérve kiadta Szilágyi Sándor. Pest 1868. 462 l. — *Monum. Script. VIII. köt.*

ALTORJAI B. APOR PÉTER MUNKÁI. Közli Kazinczy Gábor. *Lusus Mundi. Synopsis mutationum notabiliorum aetate mea in Transylvania, et progressus vitae meae. Metamorphosis Transylvaniae* [ez magyarul]. CSEREI MIHÁLY Pótlékai és Megjegyzéseivel). Pest 1863. X és 484 l. — *Monum. Script. XI. köt.*

BRUTUS JÁNOS MIHÁLY magyar kir. történetíró MAGYAR HISTÓRIÁJA 1490—1552. A m. kir. egyetemi könyvtár eredeti kéziratából, a szerző életével közli Toldy Ferencz. I. KÖT. Második Ulászló országlata, hasonmással. Pest 1863. CIX és 461 l. — II. KÖT. Második Lajos trónra léptétől 1537-ig. Pest 1867. IX és 495. l. — III. KÖT. 1537—1552. Brutus elveszett XIV—XX. könyveinek töredékei 1571-ig, és Magyarokhoz írt Levellei (sajtó alatt). — *Monum. Script. XII. XIII. XIV. köt.*

GHYMESI FORGÁCH FERENCZ nagyváradi püspök MAGYAR HISTÓRIÁJA 1540—1572. Forgách Simon és Istváni Miklós Jegyzéseikkel és Forgách Ferencz kisebb irataival együtt. A hg. Eszterházy-féle kéziratból közli Majer Fidél; bévezette Toldy Ferencz. Pest 1866. LXXXVIII és 555 l. — *Monum. Script. XVI. köt.*

BARONYAI DECSI JÁNOS MAGYAR HISTÓRIÁJA 1592—1598. A szerző életével közli Toldy Ferencz. Pest 1866. LXXX és 328 l. — *Monum. Script. XVII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1676—78 évekből. Közli Torma Károly. Pest 1866. XII és 199 l. — *Monum. Script. XVIII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1689. évből; ugyanennek Leveleskönyve 1694; Dobai Zsigmond Naplója 1686; Sándor Gáspár, Bay Mihály és András, meg Balogh László Naplóik 1694-ből. Közli Thaly Kálmán. Pest 1865. 2 részben XXXII és 784 l. — *Monum. Script. XXIII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1693—94. évekből. Az eredeti kéziratból közli Nagy Iván. Pest 1863. VIII és 701 lap. — *Monum. Script. XV. köt.*

Sajtó alatt: KRITOBÚLOSZ, az utolsó byzanti történetírótól II. Mehemet. Élete, görögül és magyarul, 2 köt. Dethier Antal és Szabó Károlytól. VERANCICS ANTAL Összes Munkái Wenzeltől, IX. köt. SZAMOSKÖZI ISTVÁN fenmaradt Történeti Munkái, 3 kö. Toldy Ferencztől.

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR, VIII. kötet.

MAGYARORSZÁG HELYIRATI TÖRTÉNETE Rupp Jakabtól. I. kötet.